మాసపత్రికలు

ఆరాధన

1957

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజీ
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయి బాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళస్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి. కనుక తమవంతుగా భక్తి, జ్ఞాన, ధర్మ ప్రచారార్ధం మహానుభావులైన శ్రీ డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా వెబ్ సైట్ వారు ఉచితంగా విలువైన మాసపత్రికలను ఆన్ లైన్ ద్వారా eBOOK(PDF) రూపంలో అందిస్తున్నారు.వారు చేస్తున్న జ్ఞాన యజ్ఞానికి సాయి రామ్ కూడా తమవంతుగా సహాయం చేసే కార్యక్రమంలో భాగంగా వారి గ్రంధాలను సాయి రామ్ ద్వారా కూడా అందచేస్తున్నాము, ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం చేసిన ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in),మైక్రోసాఫ్ట్ సైట్(http://www.microsoft.com) వారికి కూడా మేము ఋణపడివున్నాము. ఈ మాసపత్రికలు క్రొత్తవా లేక పాతవా? అని చూడకుండ, అందులోగల రత్నాలలాంటి విషయాలను తెలుసుకోవటానికి ప్రయత్నం చేయగలరు అని మనవిచేసుకొంటున్నాము..

ఈ మాసపత్రికలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా వెబ్ సైట్: http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com
సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement
సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా వారి వెబ్ సైట్

http://www.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

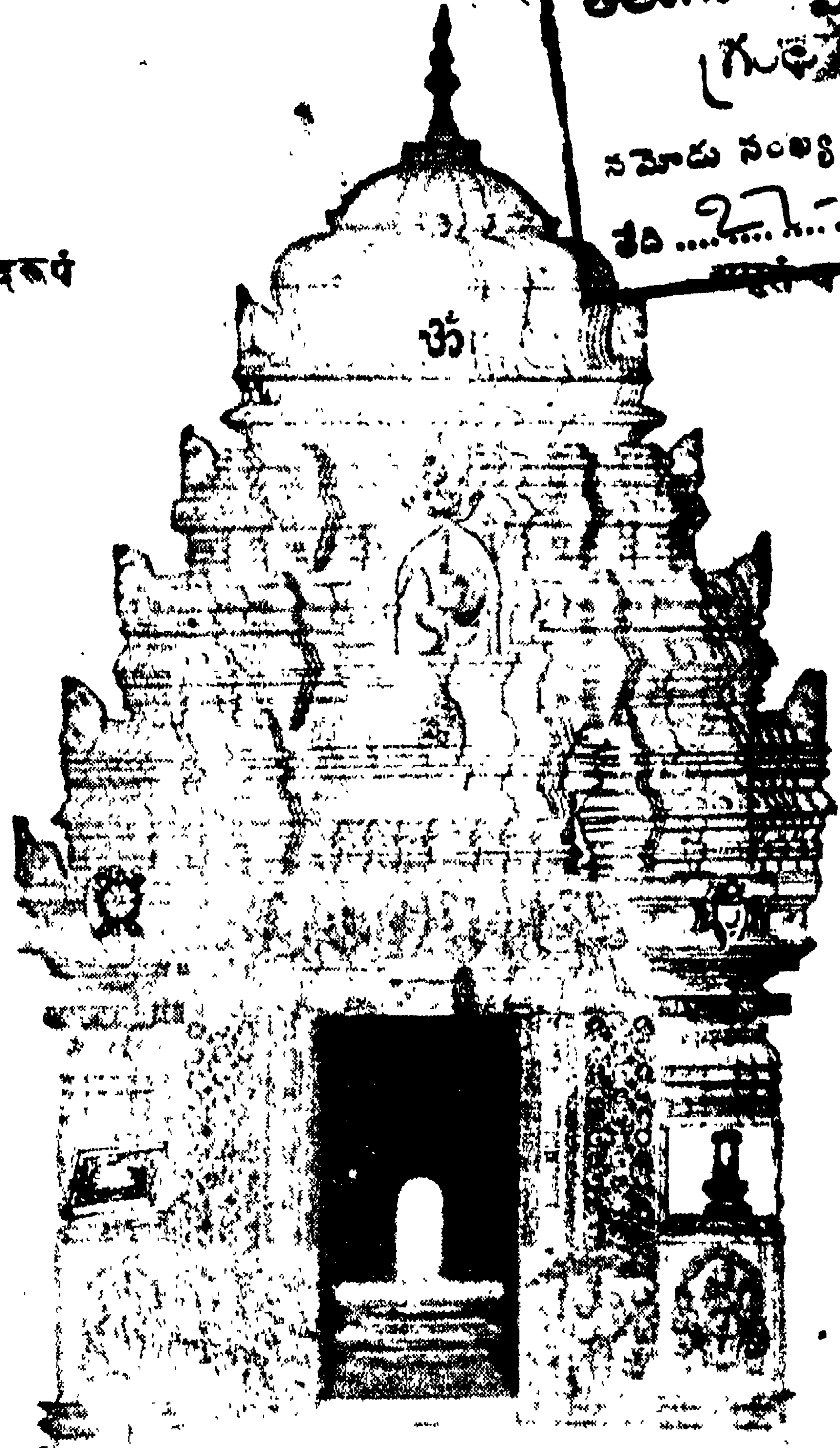
ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

5347

ĀRĀDHAṆA

आनन्दरूपं ... यद्विभाति

VOL. III No. 2 FEBRUARY 1957

శ్లో॥ సర్వం సంశయ ఏవ దేహఘటనం, సర్వం విచారాస్పదం
సర్వం దుఃఖ పరంపరాన్విత మహో! కాయో భయ భ్రాంతికృత్।
సర్వం చాత్మ శరీర పోషణ మసద్వ్యాపారసిద్ధ్యై నృణాం
ధ్యాతుం త్వాముపయాంతి నైవ మనుజాః శ్రీ కాలహస్తీశ్వర!॥

శ్రీ కాళహస్తీశ్వర శతకమ్. శ్రీ॥ తి॥ గు॥ పరమాచార్యః.

శా॥ అంతా సంశయమే, శరీర ఘటనంబంతా విచారంబె, లో
నంతా దుఃఖ పరంపరాన్వితమె, మేనంతా భయ భ్రాంతమే,
అంతా నాంత శరీర పోషణమె, దుర్వ్యాపారమే దేహికిన్
చింత న్నిన్నుఁ దలంచి పొందరు నరుల్ శ్రీ కాళహస్తీశ్వర!॥

ధూర్జటి కవి - శ్రీ కాళహస్తీశ్వర శతకము.

శ్లో॥ ఆమ్నాయాభ్యసనాచ్చ దర్శనచయ స్యాలోచనా చ్చాంతతః
తత్త్వానాం విచింతనాత్ క్షరమిదం దేహం స్థిరం బ్రహ్మ చ।
జానీమో వయమిత్యసత్యవచనా గోష్ఠీషు యే పండితాః
కింతే చిత్తజయోత్థ నిర్వృతి మియుః శ్రీ కాలహస్తీశ్వర!॥

శ్రీ॥ కా॥ శ॥. శ్రీ॥ తి॥ గు॥ పరమాచార్యః.

శా॥ శ్రుతు లభ్యాసముఁ జేసి శాస్త్ర గణముల్ బోధించి తత్త్వంబుల
స్మృతి నూహించి శరీరమస్థిరము బ్రహ్మంబెన్న సత్యంబు గాం
చితిమంచున్ సభలన్ వృథా వచనముల్ చెప్పంగనే కాని ని
ర్జిత చిత్తస్థిర సౌఖ్యముల్ దెలియరో శ్రీ కాళహస్తీశ్వర!॥

ధూర్జటి కవి - శ్రీ॥ కా॥ హ॥ శతకము.

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. III FEBRUARY 1957 No. 2

Editor

P. PERAYYA P.O.L.,

PUBLICATION OFFICE

"ĀRĀDHANA"

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER

Hindu Religious & Charitable Endowments (Administration) Department, (Andhra)

MASULIPATAM.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER SINGLE COPY Re. 1/-

ఆ రా ధ న

దుర్ముఖి మా స ప త్రి క మాఘము

విషయసూచిక

పుట

తెనుగు

CONTENTS

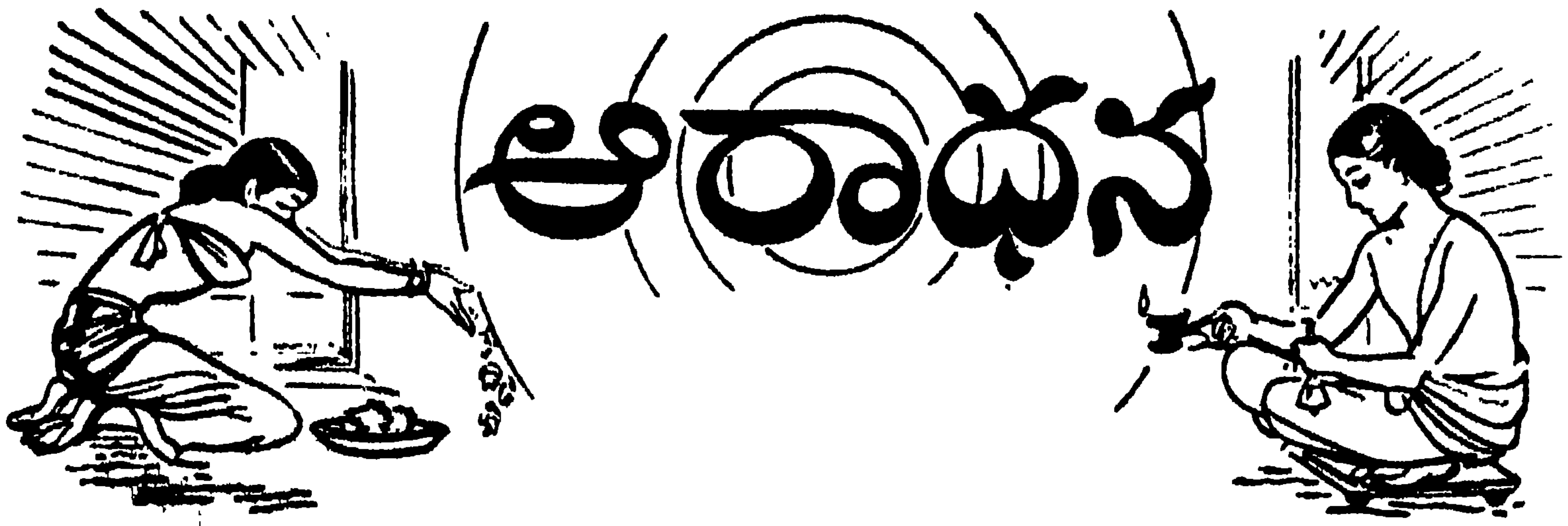
ENGLISH

PAGE

శ్రీ పార్వతి అమ్మవారు - ధ్రువమూర్తి - సోమారామము

" ఆనందరూప మమృతం య ద్విభాతి "

సకృదేవ ప్రపన్నాయ 'తవాస్మీ'తి చ యాచతే।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదా మ్యేత ద్వ్రతం మమ॥

సంపుటము 3 | దుర్ముఖి - మాఘము | సంచిక ౭

ॐ

एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् ॥

तैत्तिरीयसंहिता, अष्टकम् १. प्र. ८. अनु. २२.

తాత్పర్యము :—ఇంతియేగాక, (బుద్ధికి అధిపతివగు) ఓ బృహస్పతీ! తండ్రివలె (మమ్ములను) పాలించునట్టియు, దేవగురుడవగునట్టియు, అభీష్టఫలముల నొసగునట్టి నీకొరకు వివిధయాగముల చేతను, హవిర్ద్రవ్యములచేతను. భక్తిపూర్వక నమస్కారములచేతను పరిచర్యల నొనగుదుము. నీ యనుగ్రహమువలన మేము మంచి ప్రజ కలవారమై వీరుల సాహాయ్యముకలవారమై సర్వవిధములగు ధనములకు అధిపతులము కావలయును.

बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद्द्युमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु ।
यद्दीदयच्छवसर्तप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ॥

తాత్పర్యము :—ఓ బృహస్పతీ! రాజగువాడు రత్నాదిరూపమగు ఏ ధనము ననుభవించునో, మంత్రులు మణిరూపములగు యే ధనము ననుభవించుదురో, యాగాదికార్యములను నిర్వర్తించెడు జను లేధనము ననుభవింతురో, ఏ ధనము - జీవితప్రదానముచే సంపాదింపబడునట్టి సైన్యరూపముగ ప్రకాశించునో - అట్టి వివిధములగునట్టియు, చిత్రమగు ధనమును - సత్యస్వరూపుడగు పరమాత్మ నుండి దేవగురువుగా యావిర్భవించిన ఓ బృహస్పతీ!—మా కొసగుము.

ब्रह्मज्ञानस्य उपदेष्टारश्चतुर्विंशति ॥

(पूर्वतोऽनुवृत्तम्)

१३. भृङ्ग :—यथा विविधेभ्यः कुसुमेभ्यः मकरन्दं गृह्णाति, एवं ज्ञानी तत्तच्छास्त्रेषु सारं विदित्वा सर्वमतेषु सद्गुणं प्रकटयति ।

१४. मधुकर :—मधु सञ्चिन्वन् मधुना सहैव स्वयमपि नश्यति । अतः धीमान् धनस्य सञ्चयं न कुर्यात् ।

१५. कुरङ्ग :—यथा गीताकृष्टः मृगः जाले पतति, एवं इन्द्रियाकर्षकान् गीतादीन् विवेकी परिहरति ।

१६. आत्मनो रसनादोषेण दुष्टो मीनः मांसलोलुपस्सन् बडिशेन बध्यते एवं जिह्वेन्द्रियस्य दोषेण दुष्टः परिभूयते, विषयैर्गृह्यते च । अतः ज्ञानी जिह्वादोषं परिहरेत् ।

१७. **पिङ्गला नाम वेश्या :—**

पुरा विदेहेषु पिङ्गला नाम पण्यस्त्री वसतिस्म । एकदा सायंसमये सा यथापूर्वं अलंकृता आत्मनः सङ्केतस्थानं प्रति कोऽपि विटः आगच्छेदिति निरीक्षन्ती द्वारदेशे तस्थौ । अत्यन्तं धनलुब्धा सा तन्मार्गेणागतान् सर्वानपि आत्मनः कटाक्षवीक्षणैः आक्रष्टुं प्रायतत । परं तु सुचिरादपि न कोऽपि तस्याः विलासैः आकृष्यत । अथाऽपि सा कोऽपि धनिकः आगत्य धनं प्रयच्छतीति वृथैव आशंसमाना आनिशीथं द्वारदेशे तथैव निरीक्षन्ती अतिष्ठत् । एवं रात्रेर्यामद्वयं गतम् । सा कमपि विटमागतं न पश्यन्ती श्रान्ता मनस्यात्मानं प्रति जुगुप्सामावहत् । समनन्तरमेव सा हृदये किञ्चिदपूर्वं तेजः पश्यन्ती आत्मनो मोहं सम्यक् ज्ञात्वा मनस्येवमचिन्तयत् । “ धिङ्माम् ! याऽहमेतावन्तं कालं आत्मानं असंयम्य नरात् नश्वराणि सौख्यानि अकामयम् । यत् मामनुसृत्य सर्वकालेषु मयि सन्निविष्टं अनश्वरस्य सुखस्य ऐश्वर्यस्य च प्रदातारं भगवन्तं नाज्ञासिषम् । अहं मूढमतिः यत् नित्यानन्ददायकं परमात्मानं त्यक्त्वा क्लेशदुःखरोगकारिणं नरं कामये । अहो मे मौढ्यम् ! यदेतावन्तं समयं स्वयं शरीरं विक्रीय धनलोलुपा निन्द्यजीवितमनैषम् । सत्यज्ञानानन्दरूपः परमात्मैव मे सखा, प्रियतमः गुरुः सर्वमपि । शारीरिकाणि अनित्यानि सौख्यानि परिहृत्य नित्यसत्यस्वरूपं तं परमात्मानं देवमाश्रित्य नित्यानन्दमनुभवेयम् । मर्त्यं नरमाश्रित्य नारी कथं आनन्दं लभेत । नूनमहं भाग्यवती यतः विप्रलब्धाऽपि विवेकेन आत्मनो दुष्कृतानि सम्यक् पश्यन्ती निर्व्याजकरुणाविष्टेन विधिना दिष्ट्यानुगृहीता । अगाधे दुश्चरितकुपे पतितां प्रापञ्चिकैर्विषयैश्च बलादपहृतां च मां करुणाविष्टः भगवान् उज्जहार । यदा नरः विश्वं नश्वरमिति पश्यति तदैव ऐहिकेभ्यः नश्वरेभ्यः सुखेभ्यः आत्मानं निवृत्य आत्मानं स्वयमुद्धर्तुं प्रभवति विवेकवान् । ” एवं मनसा विचार्य पिङ्गला प्रापञ्चिकेभ्यः नश्वरेभ्यः विषयसुखेभ्यः प्रतिनिवृत्ता स्थिरां शान्तिं परममानन्दं च अनुबभूव ।

अतः आशैव नराणां बन्धस्य हेतुः ।
आशाविरहः अत्यन्तं आनन्दहेतुश्च ॥

(क्रमशः)

శ్రీ సోమేశ్వర ప్రణామాంజలి

౧

శ్రీ కైలాసము నీకు ధీమవరమై - చెన్నొందఁ, భక్తప్రజా
లోకమ్ముజ్జ్వల యోగ భోగ విజయ శ్లోక ప్రమోదాకర
మ్మై కల్యాణపరంపరన్ గనుచు శ్రేయమ్మొందఁగా జేయు స
ర్వైకాధారు సుధీవిహారు నిను సంప్రార్థింతు సోమేశ్వరా!

౨

నీలగ్రీవ! నిరీహ! నిష్క్రియ! శివా! నిర్మాయ! నిర్మోహ! శ్రీ
బాలేందూజ్జ్వలమౌళీ! శూలి! భువన ప్రఖ్యాత కేళీ! లసత్
ఫాలాక్షా! శుభదీక్ష! సంతత జగద్రక్షా సమీక్షా! ప్రియ
ప్రాలేయాచల కన్యకా మధుర లీలాధ్యక్ష! సోమేశ్వరా!

౩

పాపాతంక మడంచి, అన్యవిషయాభ్యాసమ్ము తూలించి, సం
తాప శ్రేణి హరించి, వృత్తికి నిరోధ ప్రాప్తి సంధించి, దుర్
వ్యాపారమ్మొడలించి, నామతిని నిర్బంధించి, నీ పత్నిగా
దీపింపించి, సుఖింపనిమ్ము, మధుమూర్తీ! శర్వ! సోమేశ్వరా!

౪

అన్నన్నన్న భవత్పపమ్ము వచనాభ్యాసమ్ములం జక్క, దొ
న్నెన్నెన్నెన్ని శ్రుతి స్మృతుల్ గనిన నొక్కింతేనిఁ గాన్పింప, దీ
నిన్నున్ నమ్మి, నినుస్స్మరించి, ధృతితో నీమూర్తి ధ్యానింపుచున్,
ని, న్నే బుద్ధి - వరించు, దానికె సుమీ! నీస్ఫూర్తి! సోమేశ్వరా!

౫

దిక్కుల్ నీకు మహాంబరమ్ములుగ - మా దేవాలయాలేల, నీ
వాక్కుల్ వేదములై విభాసిలఁగ - మా పద్యాలు నీకేల, మా
దృక్కుల్ సూర్యుఁడు చంద్రుఁడై వెలుఁగ - మా దీపాలు నీకేల, మా
మ్రొక్కుల్ గైకొని మమ్ముమాయుతుఁడవై పోషింపు సోమేశ్వరా!

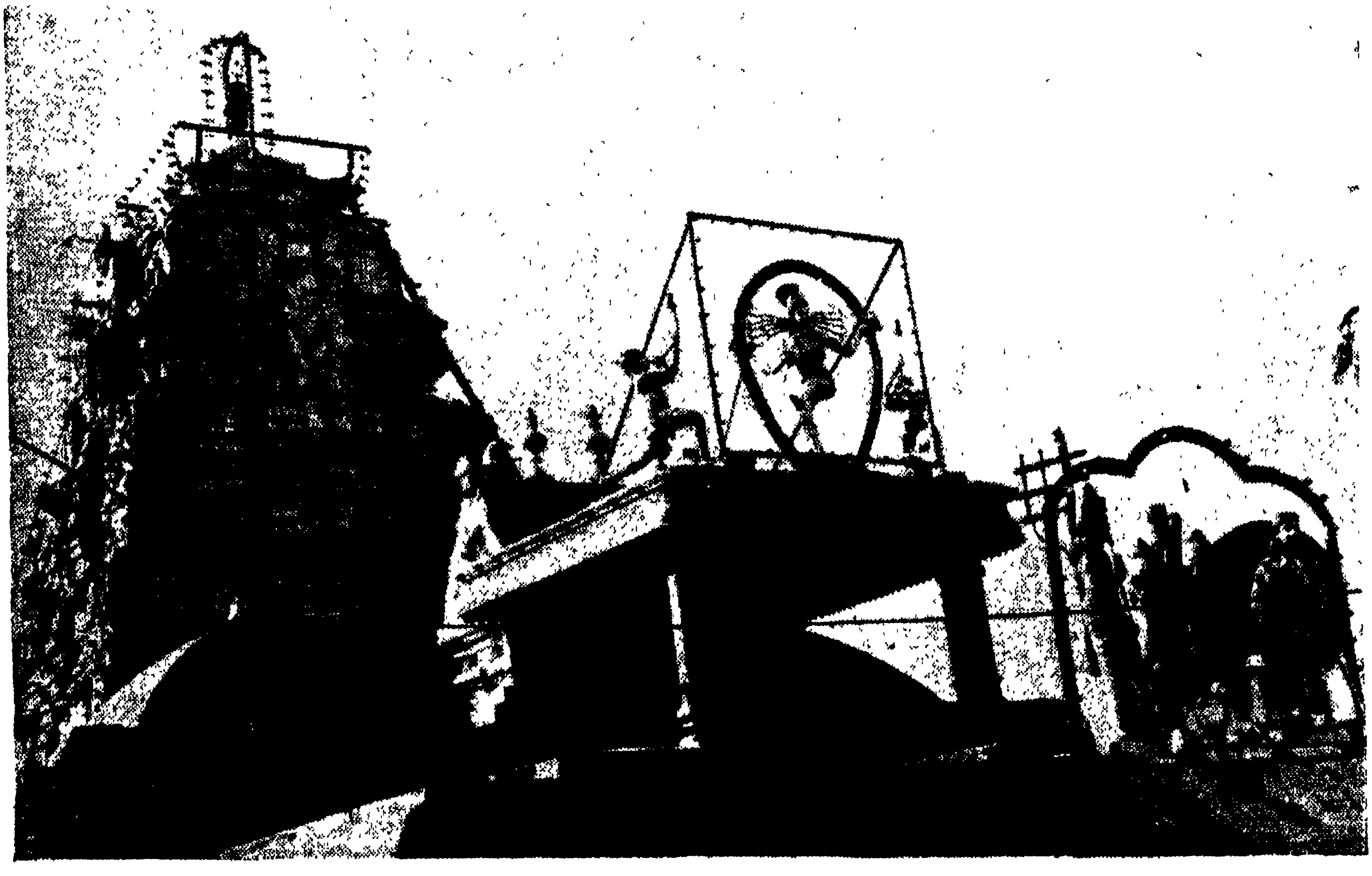
భీమారామము - గుణిపూడి

కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దేవి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ.

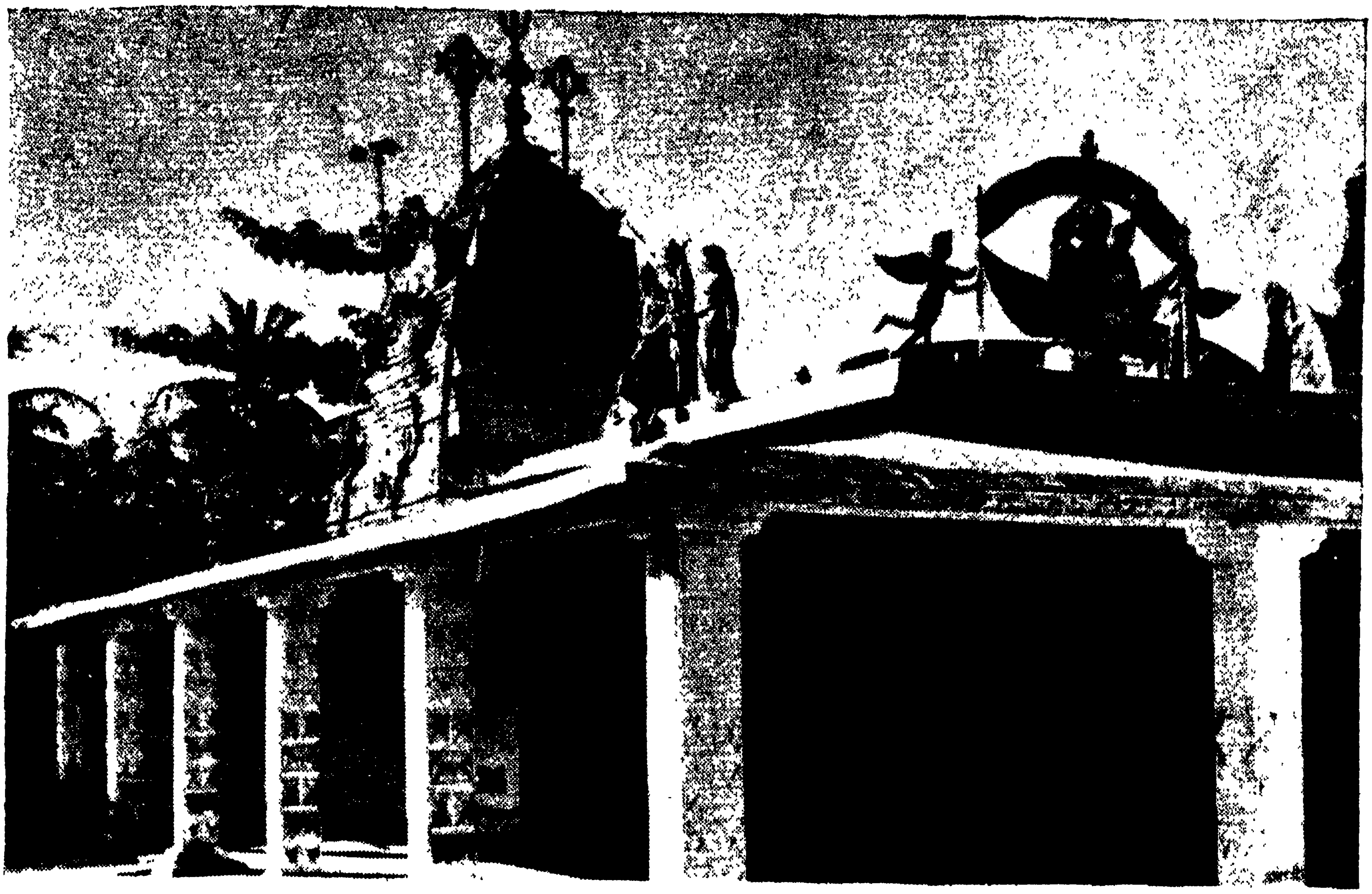
ఇది పశ్చిమగోదావరిజిల్లా భీమవరం తాలూకాలో భీమవరం రైల్వేస్టేషను (Railway Station) కు-సమీపముగ కలదు. ఇది పంచారామ క్షేత్రములలో నొకటి. తారకాసుర సంహార గాథయు నందు తారకునిచే ధార్యమైన యమృత లింగ ఖండసంబునుఁ గూర్చి గతసంచికలో "క్షీరారామము - పాలకొల్లు" అను వ్యాసమున వివరింపఁబడినది. అందు వివరింపఁబడిన ఖండపంచకములో నొక దానిని చంద్రుఁడు కొనితెచ్చి యీ గుణిపూడి గ్రామములో ప్రతిష్ఠించెను. అందువలన నీదేవుని సోమేశ్వరుఁడందురు. చంద్రుఁడు స్వామిని ప్రతిష్ఠించుకాలమున నాలయమున కభిముఖముగ నొక తటాకమునుఁగూడ నిర్మించెను. దీనికి సోమకుండమనిపేరు. చంద్రుడీ తటాకమున నిత్యము స్నానముఁజేయుచు, తపమొనరించి, సోమేశ్వరుని సేవించి తనకు గురుతల్ప గమనమువలన కలిగిన పాపమునుండి విముక్తుడయ్యెను. ఈ విషయము పద్మపురాణములో ప్రశంసింపఁబడినది.

పద్మపురాణము - క్షేత్రమాహాత్మ్యము

"యమాశ్రిత్య కలానాథ స్తుత్వాత్రివం మహత్తపః
గురుపత్ని గమనజా ద్దోషాన్ముక్తోభవేత్క్వచిత్
శృణురామ! మహాబాహో! కథాంకథయతోమమ
అత్రి నేత్రాత్స ముభవచ్చంద్రఃపీయూషదీధితిః
బృహస్పతి సమీపేతు సర్వవిద్యా మధీతవాన్
కుశలస్సర్వ విద్యాసు సౌందర్య జితమన్మథః
భోగద స్సర్వదేవానాం వనితానాం సుఖావహః
ప్రాణద స్సర్వలోకానాం సర్వశాస్త్రార్థ కోవిదః
తం దృష్ట్వా కృపయావిష్ట శ్చంద్రంలోక పితామహః
సర్వౌషధీనాం సామ్రాజ్యే స్వభిషిచ్య కృతాదరః
రాజాసమ్మతి తనయ మకరోత్కమలాననః
తదాజ్ఞయా రాజసూయం యజ్ఞం త్రైలోక్యరక్షణః
కృతార్థ శ్చద్రమా స్తత్ర సర్వవస్తు తథాస్థితః
కస్యచిత్త్వథ కాలస్య గురోర్భార్యాం జహారసః
స్వయమేవాగతాం తారాం రాజాసుందర ఇత్యపి

శ్రీ సోమేశ్వరాలయ విమాన గోపురము

శ్రీ జనార్దనస్వామి ఆలయము - గుణుపూడి

గురుణా ప్రార్థ్యమానోఽసౌ మహదైశ్వర్య గర్వితః
సదదాతి స్వయంచంద్ర స్త్యక్త్వైనం సానగచ్ఛతి
ఏవం స్థితేమహద్వైరం బభూవ గురుచంద్రయోః
విభోరోషధినాథస్య శుక్రఃపార్ష్ణి గ్రహోభవత్
కార్యాకార్య విచారేషు పుత్రవచ్ఛిష్యవత్స్వయం
తతశ్శుంభ నిశుంభాద్యాః శుక్రాచార్య ప్రచోదితాః
మహాన్తం చక్రురుద్యోగం యుద్ధేకృత వినిశ్చయాః
లక్ష్మీసమేతః శ్రీవిష్ణుశ్చంద్రగేహ మిహాగమత్
గురోర్గేహేఽవ సద్రాత్రౌ గృహీత్వా జిగవంధనుః
వసవోఽష్టౌ తథారుద్రా ఆదిత్యాస్స మరుద్గణాః
ఇన్ద్రాది లోకపాలైశ్చ సనాసత్యా యుయుత్సవః
తత స్సమభవత్తేషాం ద్వంద్వయుద్ధం మహత్తరం
దేవానాం రాక్షసానాంచ మహద్యుద్ధ మవర్తత
తస్మిన్ యుద్ధే మహాఘోరె రుద్రః పరమకోపనః
అస్త్రం బ్రహ్మశిరోనామ విష్ణోరుపరి సృష్టవాన్
చక్రం మహత్తరం త్యక్తం రుద్రస్యోపరి విష్ణునా
తయోస్సమ భవద్యుద్ధం రుద్రస్య శరచక్రయోః
తతోలోకా మహాభీతా బ్రహ్మాణం శరణంయయుః
తతో బ్రహ్మసమాగత్య నివార్య హరిశంకరౌ
దేవానాం దానవానాంచ యుద్ధంత్యాజి తవాన్ప్రభుః

విధిశ్చంద్రం సమాసాద్య త్యజభార్యాం గురోరితి
ఉక్తవా స్పృహువారంసన దదౌ కామమోహితః
తతస్సనర్జ తారాయాం గర్భంచన్ద్రమసఃప్రభుః
బహిర్నిష్కాస్య తాంతారాం బభాషే గమ్యతామితి
అనుభూయ సహస్రాబ్ద మేవాఽవ్యక్తస్తు నిర్భగాం
క్వమైత్రం క్వమహాస్నేహో రాజ్ఞాం కార్యార్థినాం భువి
తతో భార్యాం కరంధృత్వా గృహమాగా ద్బృహస్పతిః
రుద్రోజగామ కైలాసం విష్ణుర్వైకుంఠమేవచ
దేవాస్సేంద్రా స్సర్షిగణా జగ్ముస్స్వస్థాన ముత్తమం
తథైవ జగ్ముర్దైత్యాశ్చ శుక్రస్స్వ భవనం యయౌ
తతః ప్రభృతి రాజానం త్రిషులోకైక భూషణం
రాజయక్ష్మా మహారోగో వివేశక్షైణ్య కారకః
రాజయక్ష్మా పాపయక్ష్మా జాయయక్ష్మేతితే త్రయః
రాజాన మావిశద్యక్ష్మ రాజయక్ష్మా తతోఽభవత్
గురుపత్నీ గమనజాత్తా రాయాశ్చోత్పన్న ఇత్యతః
పాప యక్ష్మేతి విఖ్యాతః జాయాసంగమ నాదహో !
య ఉత్పన్నస్సజాయేతి చన్ద్రస్యాసీదితి త్రయం
తేన పాపేనమహతా చన్ద్రమా అతిదుఃఖితః
విచరన్ సర్వలోకేషు నవ్యజానా త్కృతాంవిధిం
తతోదదర్శపతరం అత్రింలోక నమస్కృతం

ప్రణమ్య దండవద్భూమౌ పురతః ప్రాంజలిఃస్థితః
తం దృష్ట్వా క్షీణసర్వాంగం తనయం కరుణానిధిః
ఉవాచ చంద్రంరాజానం జీవయుస్వచనం మునిః
ఐశ్వర్య మదమత్తేన కార్యాఽకార్య మజానతా
యత్కృతం పాతకంరాజన్ తథ్యం తదను భూయతె
తథాపి కించిద్వక్ష్యామి హితంతెఽమృత దీధితె
యందృష్ట్వా ముచ్యతేజన్తుః మహాపాతక పంచకాత్
తత్ర తీర్థాన్యనేకాని సంతిపాప హరాణివై
ప్రసిద్ధాన్య ప్రసిద్ధాని తేషుస్నాత్వా మహేశ్వరం
దృష్ట్వానాశయతి క్షేత్రం మహాపాతక పంచకం
పంచాక్షర మహామంత్రం ప్రణవాద్య సమాహితః
ప్రాసాద భూషితోమధ్యే సంఘాయాష్టాక్షరో మనుః
జపన్నిమం మహామంత్రం పశ్యన్సో మేశ్వరం ప్రభుం
మహాపాతక యుక్తోపి ముచ్యతేనాఽత్ర సంశయః ॥

* * * *

" ఆజ్ఞాపిత స్స్వపిత్రైవ మోహధినా మహీశ్వరః
దృష్ట్వా విశ్వేశ్వరం దేవం అంబికా సహితం శివం
ఏకంఖండం సమాదాయ అస్మిన్‌క్షేత్రె ప్రతిష్ఠితః
తత్ర కృత్వా మహాకుండం బ్రహ్మాణం శరణంయయౌ
సర్వత్రసర్వతీర్థాని చరితాని మయాప్రభో!
గురుస్త్రీ గమనోత్పన్నం దోషంన చరితం విభో
అతస్త్వాం ప్రార్థయెఽహం మేదోషం నాశితు మర్హసి "

* * * *

బ్రహ్మ " త్వయా ప్రతిష్ఠితం లింగం త్రిములోకేషు దుర్లభం
తతః సోమేశ్వరో భూత్వాలోక సిద్ధిర్భ విష్యతి
తపసాతవ తుష్టాత్మా సోమేశ్వర దయానిధిః
గురుస్త్రీ గమనోత్పన్నం దోషం హరతి మాచిరమ్ "

అగస్త్యః " తపశ్చచార విధివత్బహు కాలం రఘూద్వహ
తతః ప్రసన్నో భగవానంబయా సహశంకరః
ఉవాచ తపసా ప్రీతోవరం వరయ సువ్రత

చంద్రః " యదిప్రసన్నో భగవన్గురు స్త్రీ గమనం తతః
తత్పాపం పరిహర్తవ్యంయ ద్యస్తి కరుణామయి

ఈశ్వరః " గురు స్త్రీ గమనాజ్జాతం నష్టం పాపం ననంశయః
త్వయా వినిర్మితం చేదం సోమకుండంసరోవరం
సేవితం సర్వమర్త్యానాం సర్వపాప ప్రణాశనం"

ఆలయ ముఖద్వారమునందలి శిల్పము

ఇతి దత్వాపరాన్నంభు స్తత్రైవాస్త రధీయత
చంద్రమాః ప్రాప్త సర్వార్థః శివానుగ్రహ
బృంహితః"

ఇతి పద్మపురాణె పూర్వఖండె రామాఽగస్త్యసంవాదె సోమేశ్వర క్షేత్ర మాహాత్మ్య వర్ణనంనామ అష్టావింశతితమో ధ్యాయః—అని కలదు.

అగస్త్య మహర్షి తన యాశ్రమమున శ్రీరామచంద్రునితో నిట్లు పలికెను. రామచంద్రా! చంద్రుండు యెవ్వరి నాశ్రయించి తనకు, గురుపత్నీగమనమువలన కలిగిన దోషమునుండి విముక్తుడయ్యెనో, అట్టి కథను వినుము. అత్రి కుమారుండైన చంద్రుండు బృహస్పతి సమీపమున సర్వవిద్యలనుం జదివి కుశలుడై, మన్మథునిం బోలు సౌందర్యవంతుండై సర్వదేవతలకును, స్త్రీలకును నాహ్లాద సుఖముల నొనంగుచుండగా, బ్రహ్మ చంద్రుని రోహ ఘునిం గావించెను. మరియు పితామహుని యానతి, రాజసూయా ధ్వర మొనరించి, యైశ్వర్యవంతుండై, కొంతకాలమునకు తన్ను వలచి వచ్చిన గురుపత్నియైన తారను హరించెను. అంత బృహస్పతి యతని నెంత వేడినను మహదైశ్వర్య గర్వముచే నామె నిచ్చియుండలేదు. అమెయు నితని వదలి వెళ్లియుండలేదు. అంత గురుచంద్రులకు యుద్ధము వాసగెను. అప్పుడు దైత్యగురుండగు శుక్రుండు, దేవగురుని సాధింపవలయునని తలంపుతో చంద్రుని జేరదీసి, పుత్రుని వలె శిష్యునివలె లాలించి దుర్ప్రేరితుం జేసి, శుంభనిశుంభులను పురికొల్పి యుద్ధమును వాసగించెను. ఇందువలన దేవదానవులకు మహత్తరమైన యుద్ధము జరిగెను. లక్ష్మీ సమేతుండై శ్రీ మహావిష్ణువు చంద్రుసంతికమునకు వచ్చెను. ఈశ్వరుండును ప్రమథ గణములతోడను సాయుధములతోడను గురునిం జేరెను. అప్పుడు విష్ణువుపై యాశ్వరుండు బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రమును వైవ, శ్రీ మన్నారాయణుండు చక్రమును విడిచెను. అవి రెండును ఘోరముగ పోరుచుండ, లోకములు భీతిల్లి, మర్త్య శ్రీ శివకేశవుల యుద్ధము నాపవలసినదిగా బ్రహ్మనుం వేడికొనిరి. అప్పుడు బ్రహ్మ, హరి శంకరుల యుద్ధము నాపించి, చంద్రునితో నీ యుద్ధమునకు కారణము నీవె గదా? గురుపత్నిని విడువమని కోరగా, నతండు మత్తుండై చాలవరకు వినక, చివరకు తార ధరించిన గర్భమును తాను తీసుకొని తారను విడిచెను! బృహస్పతి నామెను యింటికిం గొనిపోయెను. కాని బ్రహ్మ చంద్రునికి గురుతల్పగమన దోష మొనరించితివి కాన "యక్ష్మ" రోగివి కమ్మని శాపమిచ్చెను. ఆ పాపముచేత చంద్రుండు దుఃఖితుండై పాప పరిహారమునుం గానక, సర్వలోకములు పర్యటన మొనరించుచు, నెచ్చటను దానికి నిష్కృతినిం బొందనేరక,

ఆలయమునందలి శిల్పము

తన తండ్రియైన "అత్రి" మహా ఋషికి సమస్కరించి, తత్పాప పరిహారమును కరుణించవలసినదిగా వేడుకొనెను. కరుణానిధియైన యత్రియు వీక్షించి రోగపీడితుండై యున్న తనయునిం గాంచి, నీ వైశ్వర్యమదముచే యుక్తాయుక్త వివేకత లేక చేసిన పాపమనుభవింపక తప్పదు. ఐనను నీ యందుంగల వాత్సల్యమున నొక్క యుపాయమునుం జెప్పెదను. నీవట్లు చేసినచో నీ పాపము పరిహారము కాగలదు. నీవు సర్వతీర్థాటనముం జేసి, ప్రణవసహిత పంచాక్షర మహామంత్రమును జపించుచు, నొక్క శివలింగమునుం బ్రతిష్ఠింపుము. నీ పాపము పరిహరించునని పలుక నతండట్టి సర్వతీర్థములను మునిగి, దేవేంద్రుని వనమున నున్నదియు, తారకాసురునిచే ధరింపంబడి, కుమార దేవునిచే ఖండింపంబడినదియునగు, "అమృతలింగ" ఖండము నొకదానిని దెచ్చి యీ భీమేశ్వర క్షేత్రమునం బ్రతిష్ఠించెను. దానిముందు నొక చక్కని సరోవరమునుం దీసి, యందునిత్యము నవగాహనమొనర్చుచు, తపముం జేసి, స్వామినర్చించుచు పెద్దకాలముండి, గురుతల్పగమనమునం గలిగిన, పాపమునుండి విడువంబడెను. దీనిని సోముండు ప్రతిష్ఠించుటచే "సోమేశ్వరక్షేత్రమ"నియు, నీ గుండమునుకూడ, చంద్రుండే నిర్మించుటచే "సోమ

శ్రీ సోమేశ్వర లింగము

గుండమ''నియు పేర్లు ప్రసిద్ధి కెక్కినవి. కాన యెవరు యీ సోమేశ్వర క్షేత్రమునకేతెంచి, సోమగుండమున స్నాన మొనరించి, సోమేశ్వరుని సేవింతురో వారు గురుస్త్రీ గమనాది పంచమహాపాపములనుండి విముక్తు లగుదురని ఫలశృతి. ఇది పద్మపురాణము, పూర్వఖండములో రామాగస్త్య సంవాదములో యిరువది యెనిమిదవ యధ్యాయమున వర్ణింపఁబడినది.

సోమేశ్వరలింగము - ప్రత్యక్ష నిదర్శనము

ఈ లింగము చంద్రప్రతిష్ఠితమనుటకు ప్రత్యక్ష నిదర్శన మొకటి నేటికిని కనపడుచున్నది. ఈ లింగమునకు పాడ్యమి మొదలు పౌర్ణమాసీ పర్యంతము క్రింద (పాన వట్టము) నుండి రోజుకొక "కళ" వంతున, షోడశ కళలు కన్పట్టుచుండును. ఇట్లె కృష్ణపాడ్యమినుండి అమావాశ్య పర్యంతము రోజుకొక కళపంతున దిగుచుండును. అనగా బింబ (లింగ) మంతయు నల్లగా నుండినను, పాడ్యమి నాఁడు లింగముయొక్క యూర్ధ్వకొలతలో షోడశాంశము (16 భాగము) వరకు తెల్లగను, విదియనాఁడు, మరియొక 16 వ భాగమును నిట్లే మూడవనాడు మూడుభాగములును, తెల్లగానుండి తక్కిన భాగము నల్లగా స్పష్టముగా కన్పించును. ఇట్లే పౌర్ణమి వచ్చువరకు షోడశకళా ప్రపూర్ణుడై పూర్ణచంద్రునివలె లింగమంతయు తెల్లగా స్ఫటికమును బోలి కాన్పించును. ఆ మరునాటినుండి - అనగా కృష్ణ పాడ్యమి ప్రభృతి రోజుకొకకళ చొప్పున తగ్గుచు, అమావాశ్యనాటికి లింగమంతయు నల్లగానే యుండును. ఇది యెట్లు ప్రతిఫలించుచున్నదో పలువురు విమర్శకులు పరీక్షించియు గ్రహింపలేక స్వామియొక్క మాహాత్మ్యమని నిర్ణయమునకువచ్చిరి. మరియొక విశేషము- ఇది, క్షీరారామముననున్నది శిరోలింగమెటులో, నట్లు కంఠలింగమని యూహింప తగియున్నది. కారణ మేమనగా? లింగ మధ్యమున నల్లని "కంఠరేఖ" యొకటి అర్ధచంద్రాకృతిగ కలదు. ఇదిస్వామి "శితి (గరళ) కంఠు"డను విషయమును ధృవపర్చుచున్నది. లింగరూపమంతయు నల్లగానున్న రోజులలో, నీ కంఠరేఖ కనపడదు. లింగమంతయు తెల్లగానున్నను మధ్యభాగమున "నల్లనిరేఖ" ప్రత్యక్షముగ కానసగును. అందువలన నిది "కంఠలింగ" మని యూహింపతగియున్నది. అటులైన, యిట్టి మొండెములను పూజించవచ్చునా ? యను సందియము పాఠకులకు కలుగవచ్చును. కాని విష్ణువుకు దశావతారములవలె, యీశ్వరునకు పంచవింశత్యవతారములుఁగలవని శివభాగవతములోఁ గలదు. "శితికంఠత్వము, సోమశేఖరత్వము, గజాంబరత్వము, నటరాజత్వము," యెట్టులో, నట్టులే "లింగస్వరూపత్వము" యొక యవతార భేదమై యున్నది. లింగ మగుటకు కారణము స్వామి అనంతుఁడు, ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడు తేజోరూపుఁడు" అను విషయమందరికి తెలియుటకై యిట్టి స్వరూపమునుఁ దాల్చినట్లు పురాణప్రసిద్ధి. బసవ పురాణము, లింగ పురాణము, సాంబ పురాణములీ లింగోత్పత్తినిఁ గురించి స్పష్టముగా వివరించినవి. స్వామిస్వరూప మిట్టిదని తెలియకుండుటకై, అఖండమై, అచింత్యమై, అంగప్రత్యంగరహితమై, అబోధ్యమైనదే లింగస్వరూపము- అనగా స్వామికి అసలు అంగములు లేవని కాదు. అంగములు, శక్తులు అన్నియు అంతర్హితములై యున్నవి. కూర్మము తన శిరములను పాదములను లోన యిముడ్చుకొను శక్తి కలిగియున్నది. అంత మాత్రమున తాబేలుకు కాళ్లు లేవు, కంఠము లేదని యనతగునా? సామాన్యమైన యొక తిర్యగ్జంతువునకే నిట్టి శక్తి యమరియుండ సర్వేశ్వరుఁడు, సర్వశక్తిమంతుఁడైన యా పరమేశ్వరునికి గోపన శక్తి లేక యుండునా? శ్రీమన్నారాయణుఁడు ప్రళయకాలమున నీ సర్వలోకములను లోకేశులను, బీజాంకురన్యాయమున తన కుక్షియందు నిముడ్చుకొని లీలావిభూతిలో నోలలాడుచుండును. తనకు

తిరిగి సృష్టివిలాస మాలోకింపవలెనని సంకల్పము కలిగినచో తిరిగి సృష్టిని సంకల్పించును. "తత్సృష్ట్వాతదేవాను ప్రావిశత్" అనునట్లు తానే ప్రకృతిని ప్రపంచీకరించి యందు తాను ప్రవేశించుననని భావము. ఇందువలన దీనికి ప్రపంచమని పేరు కలిగినది. మరియు సాలగ్రామము ను వైష్ణవులు విష్ణువని వాకొనుచున్నారు. వాటికి మత్స్య కూర్మాదిమూర్తులని వర్ణించుచున్నారు. కాని వాటియందు అంగసౌష్టవము కానవచ్చుచున్నదా? "సాలగ్రామే హరి భావనాదర్శనాత్త"ని శాస్త్రప్రమాణముచే, దీనికి విష్ణువవలె చతుర్భుజత్వము, కిరీటమకరకుండల కేయూరాద్యాభరణ ధారణము వైజయంతీ వనమాలాది చిహ్నములు లేక పోయినను, శాస్త్రప్రమాణమందు విశ్వాసబుద్ధిచే నెట్లు విష్ణువును భావించుచున్నామో యట్లే స్థాణువునే యీశ్వరునిగా భావింపవలెను కాని వానిని ఖండములు చేసినారు కదా? అవి మొండెములు కావా? అను సంశయము పరిహార్య మైనది. విశ్వవ్యాపకమైన యీ తేజస్సుకు యొక చోట యున్నదని కాని దీనియందు లేదని కాని సందేహము లేదు. సర్వవ్యాపకశక్తి పరమాత్మ ఒకప్పుడు రూపవత్తు కావచ్చును. ఒకప్పుడు స్థాణువే కావచ్చును. కాని ఒక్కొక్క లింగమున నొక విశేషము కన్పించుటచేత నివి స్వయంభువములు గాని, చేతాళములు కావు. ఇట్లే అమరావతి, ద్రాక్షారామ, కుమారారామములలోని లింగములును చాలా యున్నతములైనను, వాటి వాటికి తగిన చిహ్నము లుండుటచే సర్వాంగసౌష్టవములే యైయున్నవి. ఈ శ్రీ కంఠమే కంఠలింగ మనుటకు ప్రబల నిదర్శనము.

శాసనములు, దానములు

ఈ సోమేశ్వరుని కిచ్చిన దానమునుం గూర్చి పాలకొల్లు లోని, శ్రీ క్షీరారామేశ్వరాలయమున నొక స్తంభముమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. South Indian Inscriptions Vol. V No. 173.

క॥ మను శివవత్సర సంఖ్యం బయో
జిని శ్రీ సోమేశ్వరునకు శ్రీ దుగ్గిఁకిం చె
కొని రెణ్ణు సంధ్యదీపము
లొసరంగ భణ్ణరువు కొమరండొగి బెట్టె దగన్॥

"బయో" అన్నప్పుడు గణము తప్పినది. వత్సర శబ్దమునకు బదులుగా "మిత" యని యుండిన సరిపోవును. ఇది శకవర్షములు 1114 లోనిదై యుండవచ్చును. ఇందలి విషయము సుగమము. కాని యీ భణ్ణరువు కొమరుం డెవరో తెలియుటలేదు. ఇంకను, నీ "గుణిపూడి"ని గురించి రాజమహేంద్రవరములోని, చిత్రవస్తు ప్రదర్శన

శ్రీ అన్నపూర్ణ - ధ్రువమూర్తి సోమేశ్వరాలయము

శాల గిడ్డంగిలో పడియున్న యొక రాతిస్తంభము మీద యిట్లు చెక్కఁబడియున్నది. A. R. No. 40 of 1912.

* * *

సీ॥ భీమాపురము డాకరేమియును మాడాలు
గుడిపూండియునుం బాలు కొలన వీర
భద్రేశ్వరంబున భావపట్టునం దాంద్ర
పురింబి (   ) పురమునం బరంగు దూబ
ఘంటశాలాపురిం గౌతరంబునను నే
లేశ్వరంబు నను వేగేశ్వరమున
విజయవాటిక నుండవిల్లిని వేలుపూరం
గరమొప్పు గొంటూరంగడలుపల్లి
కనకవలయములును ఘనలోహ వరదండ
ములు సఖండదీపములునుం బెట్టి
మఖలం బెక్కు గుడ్లుం జెఱువులు గొంటూర
నిలిపె మంత్రి మం(త్రి) ఘుభుజుండు॥

ఈ గీతిలో చివరపాదము స్పష్టముగా లేదు. కనుక శాసన దాత పే రెవ్వరో తెలియుటలేదు. మొత్తము మీద నీ మంత్రి పెక్కు దానము లొనర్చినట్లు యీ పద్యము

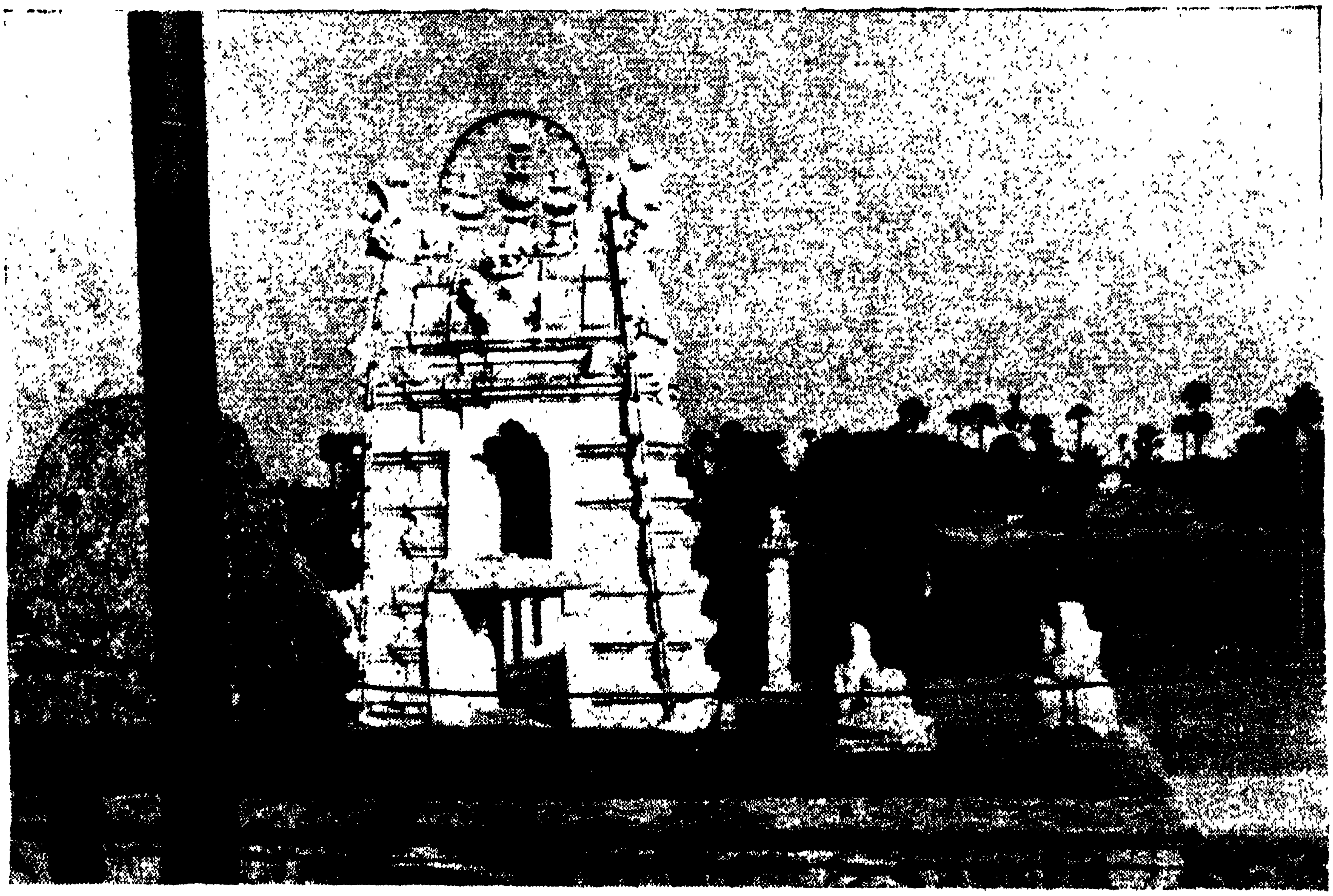
పలస తెలియుచున్నది. ఆంధ్రదేశమున ప్రసిద్ధిఁగన్న యన్ని దేవస్థానములకును, పెరుమాళ్లకు, బంగారు కడియములును, లోహదండములును, యఖండ దీపములునుఁ బెట్టించినాడు. ఇది భీమారామమను గుణిపూడిలో సోమేశ్వరస్వామి గుడి యెదుటనున్న మంటపములో నొక శిలా స్తంభముపై చెక్కఁబడియున్నది. A. R. No. 46 of 1893.

సీ॥ ధరంజతుర్థాన్వయాభరణుండు దేవయ
తనయుండు దూలశింగస ఘనుండు
శకవర్షములు బాణసాగర రామేందు
పరసంఖ్య నగు క్రోధి వత్సరమున
అరు వారంగాం "గుపరారామ" భీమేశ్వ
రునకు నొప్పార భూజనులు మెచ్చ
కళ్యాణ చంద్రశేఖర మూతిఱం జేయించి
యెలమిం బుట్టెడు శేను విలిచిపెట్టి
(తే)పు ఘంటయుం గంచ్చున దీపగంభ
మును సమర్పించి గోవులందసర నిచ్చి
పట్టుచీరెయుం బళ్లెంబు భక్తి నొసగెం
పనద్దు ధర్మంబులా చంద్రతారకముగా ॥

"గువరారామ" అను చోట "గుమారారామ" అని అర్థము. "శేను" అను తావున, "సేను" అని యుండవలెను. గీతపాదమున "నొసగెం" అను చోట "నొసంగెం" అనియు, "దనద్దు" అను చోట "దనదు" అనియు నుండవలెను. ఈ శాసనదాత "చతుర్థాన్వయాభరణుండను" విశేషణముచేత శాసనాయకులు కావలయును. మరియు దేవయకుమారుఁడు "శింగన" యనుభక్తుడు శకవర్షములు ౧౩౪౫ కు సరియైన క్రోధినంవత్సరమున కుమారారామ భీమేశ్వరస్వామివారికి ఉత్సవమూర్తులను చేయించి యిచ్చినట్లును, యీ సోమేశ్వరునకు యొక పుట్టెడు చేనును, పెద్దఘంటయు, కంచు దీపస్తంభమును, పట్టుచీరెయును, పళ్లెమును, కొన్ని గోవులను దానమిచ్చినట్లు తెలియుచున్నది.

క్షేత్రపాలకుఁడు - నంది స్తంభము

ఈ క్షేత్రపాలకుఁడు శ్రీ ఆంజనేయుఁడు. ఆలయము ముందు ప్రస్తుతమున్న నందీశ్వరుఁడు గాక, సోమగుండమున నొక స్తంభమును దానిపై నొక నందియు ప్రతిష్ఠింపఁబడియుండినవి. దీనికి కారణము, పూర్వ మీ నంది స్తంభ

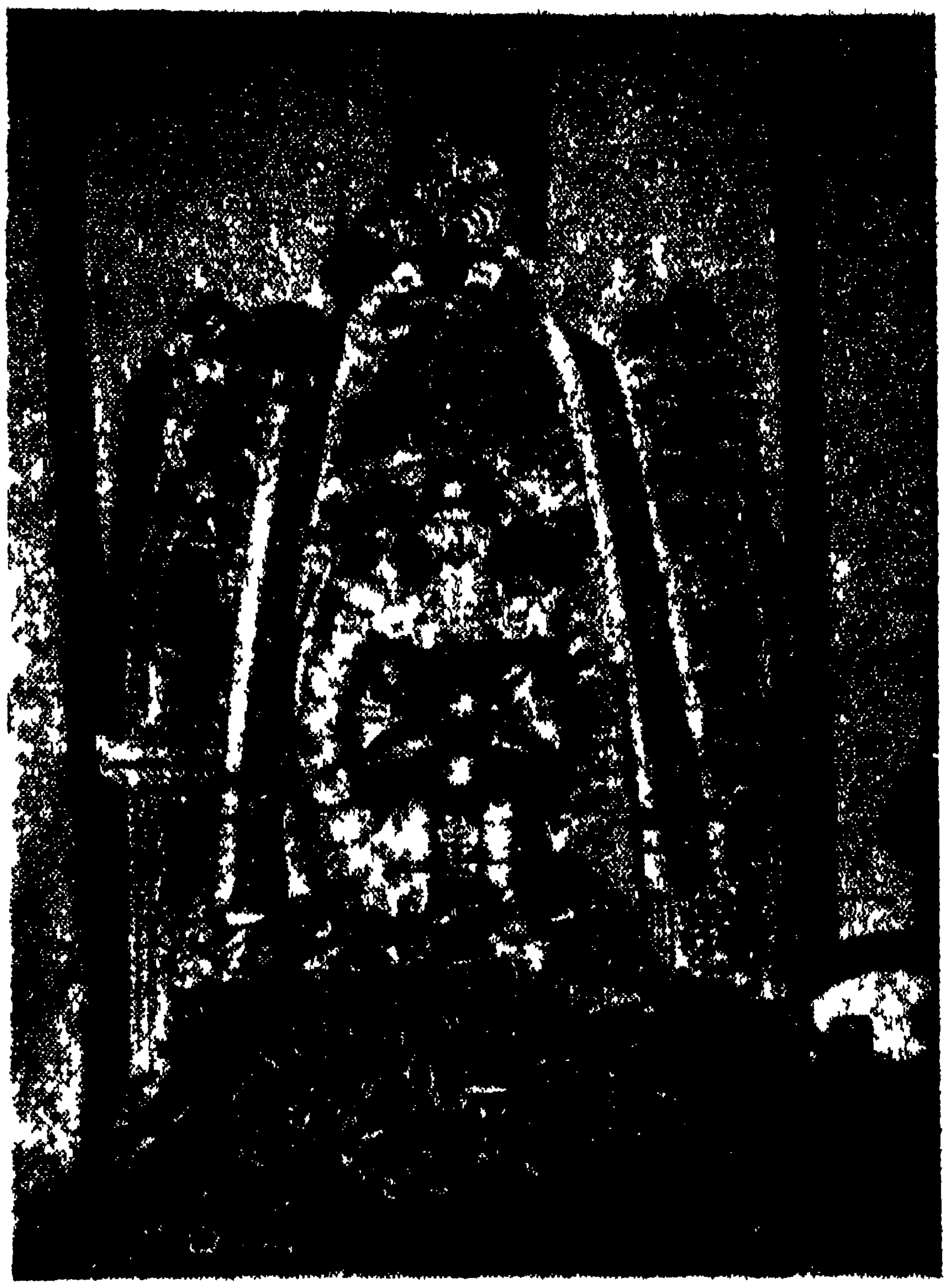

శ్రీ సోమేశ్వరాలయ గోపురము - సోమగుండము - నంది

మును, యీ సోమగుండముకూడ ఆలయావరణములోనే యుండెడివనియు స్వామికి నిత్యము యభిషేక మొనర్చు తీర్థము, సోమసూత్రమునుండి ఆ సోమగుండములోనికిఁ బోవు అంతర్మార్గము కలదనియు సందువలన, యీ కుండికలోని జలమున శక్తి మహత్తమరినదనియు, పెద్దలు చెప్పుచుండిరి. ఇప్పటికిని యట్టి గుర్తును గుండముమధ్య నందిస్తంభమును ధృవపఱచుచున్నవి. ఇచ్చట వైదికార్చన విధానమునునుసరించి వెలనాటి అర్చకులర్చించుచున్నారు.

వాహనములు - ఉత్సవములు

ఇచ్చట స్వామికి రజతకవచాదులున్నూ అమ్మవారికి స్వర్ణాభరణములున్నూ, అన్ని వాహనములున్నూ కలవు. మామూలుగా శివాలయములలో జరుగు యుత్సవములన్నియు జరుగుచుండును. శివరాత్రికి బ్రహ్మోత్సవమునుఁ జేయుదురు. అప్పుడు ఆలయమంతయు విమానమును విద్యుద్దీపములతో సలంకరింతురు. ఆకాశమున దేవతలు విమానారూఢులై తిరుగునప్పు డీ దేవాలయము వారికి నవరత్న స్థాపితమైన దేవవిమానమువలె కన్పించుచుండును.

శ్రీ ఆంజనేయస్వామి

ఉత్సవములు - వ్రతములు

(ఫాల్గుణమాసము నందలివి)

15-3-57 ఫాల్గుణ శుద్ధ ౧౪ చతుర్దశి శుక్రవారం - రాత్రి పౌర్ణమితిథి - హోళికాపౌర్ణమి.

ఈ హోళికోత్సవము ఉత్తరదేమునందును, పాశ్చాత్యులగు మహారాష్ట్రులును విరివిగా నాచరింతురు. ఈ దినమునందు "ఢుండు" అను రాక్షసిని పూజించి దహనమొనర్చి మరుచటి దినమునందు ఉత్సవము నిమిత్తముగా వివిధములగు వేడుకలు జరిపించుకొనవలయునని కొంతమంది శాస్త్రకారుల మతము. ఈ విధముగ నాచరించిన సకల సౌఖ్యములు గలుగునని ఫలశ్రుతి. వ్రత మాచరింపక పోయినను తత్ప్రయుక్తమగు ఉత్సవములు వేడుకలు (రంగులు జల్లుకొనుట) నేటికిని ఆంధ్రదేశమునగూడ - ఔత్తరాహులు, మహారాష్ట్రులు నివసించెడు ప్రదేశములలో విరివిగా కానవచ్చుచున్నది. ఆంధ్రులు యీ వ్రతములనుగాని, ఉత్సవమునుగాని యాచరించుట యరుదు.

డోలోత్సవము : ఈ దినమునందు శ్రీ విష్ణువును డోల (ఉయ్యెలయందు) నూర్చుండపెట్టి ఊపి యుత్సవమును చేయుదురు. రథోత్సవమువలెనే ఈ డోలోత్సవముకూడ పవిత్రమైన దని పురాణప్రసిద్ధము. శ్రీకాకుళము జిల్లాయందలి శ్రీ కూర్మక్షేత్రమునందు ఈ డోలోత్సవము మిక్కిలి వైభవముగా జరుపబడును. ఇంకను అచ్చటచ్చటి వైష్ణవాలయములలో నీ యుత్సవము చేయు నాచారము గలదు.

"రథస్థం కేశవం దృష్ట్వా పునర్జన్మ నవిద్యతే" అనునట్లుగనే

"నరో డోలాగతం దృష్ట్వా గోవిందం పురుషోత్తమం। ఫాల్గున్యాం సంయతో భూత్వా గోవిందస్యపురం వ్రజేత్"

అను శాస్త్రకారవచన ప్రామాణ్యముగ ఈడోలోత్సవము విష్ణుప్రీతికొరకై చేయబడు యుత్సవముగ గన్పట్టుచున్నది.

నవరాత్రి - శివరాత్రి

కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దేవి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ.

పగలు యీశ్వరుని పూజించవలసినదనియు, రాత్రి శక్తిని పూజించవలసినదనియు, పురాణ ప్రసిద్ధమును, ఆగమాచారమునై యున్నది. ఒకప్పుడు దేవి తన పూజా కాలమగు యొక రాత్రిని, యీశ్వరున కిచ్చి తొమ్మిది పగళ్లను తాను తీసుకొనెను. ఆ తొమ్మిది పగళ్లె, దేవీ నవరాత్రు లనెదరు. ఆపర్వ దినములలో దేవికి పగలుపూట కూడ అర్చనాదులు జరుగును. ఆ 9 దినములు ఆశ్వయుజ శుద్ధపాడ్యమి మొదలు మహానవమి పర్యంతము పూజించుట యాచారముగ నున్నది. పూర్వదినమగు ఆశ్వీయుజ శుద్ధ అష్టమియే దుర్గావతార సమయము. అందువలన దానిని దుర్గాష్టమి యందురు. మరునాడు నవమి మహానవమి. ఈ రోజునే భూకైలాసము. అనగా శివుని "పర్వారు" పట్టాభిషేక దినము. ఆ దేవి యీశ్వరుని కిచ్చిన రాత్రియే శివరాత్రి యందురు. ఆ రోజునే యీశ్వరుని లింగావతార సమయము. ఇది శైవుల కత్యంత ప్రీతికరమైన రోజు. ఆగమోక్త ప్రమాణము ననుసరించి, యీ దినమున యీశ్వరునికి పగలు నైవేద్యమును మాని, లింగోద్భవ కాలమువరకు యుండి యప్పుడు పూజనము లొనర్చి నివేదనముఁ చేయుటాచారము. ఇట్లు స్వామికి పగలు నివేదన లేనందువలన శైవులును నా రోజున యుపవాస వ్రతమునుఁ జేయుదురు. ఇది వారికి పర్వదినము. ఈ శివరాత్రిని యాంధ్రదేశమున నన్ని శివాలయము లందును చేయుదురు. అందు యీ క్రింది క్షేత్రములు ప్రసిద్ధమైనవి.

(1) కాళహస్తి (చిత్తూరు): ఇందుగల స్వామిపేరు శ్రీ కాళహస్తీశ్వరుఁడు. అమ్మవారు సత్యజ్ఞాన ప్రసూనాంబ. ఇది చిత్తూరు జిల్లాలో కలదు. సుప్రసిద్ధ శివక్షేత్రము. దీనికే వాయులింగమని పేరు. ఇచ్చట దేవాలయమును భూకైలాసమందురు. ఎక్కడను గాలిసొరగని గర్భాలయములో పెట్టిన దీపము గాలికి యెల్లప్పుడు కదలుచుండు నట్లుండును.

(2) తాటపర్తి (అనంతపురం): శ్రీ బుగ్గా రామలింగేశ్వరస్వామివారు. ఇది పురాతనమైన చాలా ప్రసిద్ధ శివక్షేత్రము. ఇందు అనేక శిలాశాసనములును, శిల్పచిత్రములును కలవు. ఇక్కడను శివరాత్రికే ప్రధానము.

(3) మడకశిర: శ్రీ సిద్ధేశ్వర క్షేత్రము. ఇదియు పురాతనమైన సుప్రసిద్ధ శివస్థలము. ఇచట శిల్పసంపద శాసన సంపత్తి కలదు. ఇది విజయనగర సామ్రాజ్య ప్రభువుల చేత కట్టింపబడినది. పెక్కురు యాత్రికులు వచ్చుస్థలము. అమ్మవారి పేరు హైమవతి. ఇచ్చట శివరాత్రి ప్రధానోత్సవము.

(4) శ్రీ శైలము (కర్నూలు): కర్నూలు జిల్లాలోనిది. మల్లికార్జున దేవరప్రభువు. భ్రమరాంబిక దేవేరి. ఇది త్రిలింగములలో నొకటి. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగములలో కూడ పేర్కొనబడినది. ఇది యొకప్పుడు బౌద్ధకేంద్రము. సుప్రసిద్ధ బౌద్ధాచార్యుడైన నాగార్జును డిందు చాలాకాల ముండెను. శివరాత్రికి యిచ్చటకు అనేక లక్షలమంది జనము వత్తురు; సుప్రసిద్ధమైనది.

(5) తాటిపర్రు (కడప): మూలస్థానేశ్వరుఁడు దేవుఁడు; ఇది గొప్ప ప్రధానమైన క్షేత్రము. ఇక్కడకూడ శివరాత్రికి గొప్ప యుత్సవము జరుగును.

(6) అమరావతి (గుంటూరు) ఇది పంచారామ క్షేత్రములలో నొకటి. ఇంద నేకశిలాశాసనములును, ప్రాచీన శిల్ప సౌందర్యము జూపు కట్టడములును కలవు. ఇదికూడ యొకప్పుడు బౌద్ధకేంద్రమై యున్నది. ఇది దేవేంద్రునిచే ప్రతిష్ఠితమైనది. ఇక్కడ శివరాత్రి యుత్సవము బాగా జరుగును. దీనికి ధర్మకర్తలు వాశిరెడ్డి వెంకటాద్రినాయుఁడు గారి వంశీకులు. ఇది కృష్ణానదీ పశ్చిమతీరమున కలదు.

(7) విరూపాక్షము (కర్నూలు): ఇది తుంగభద్రా తీరమున మాధవ విద్యారణ్యస్వామిచే ప్రతిష్ఠింపఁబడినది. శ్రీ కృష్ణదేవరాయలవారిచే పోషింపబడినది. ఇందు శంకర పీఠముకలదు. ఇచట శివరాత్రికి పెద్దయుత్సవముజరుగును.

(8) యనమదల అను కోటప్ప కొండ (గుంటూరు): ఇది నరసారావుపేటకు 6 మైళ్ల దూరమునఁ గలదు. ఎత్తైన పర్వతముమీద గుడి యున్నది. అనాదినుండి యిక్కడికి ప్రభలు మ్రొక్కుకొని కట్టించుట ఆచారము. ప్రతి సంవత్సరము శివరాత్రికి అనేక వేల ప్రభలు వచ్చును. ప్రభయొక్క ప్రభావము యిచ్చటనే చూచి తీరవలెను. ఒక్కొక్క ప్రభ సుమారు 10 వేల రూపాయలుకూడ వెచ్చించి కట్టింతురు. ఎంతో దూరమునుండి 10-12 జతల యెడ్లను కట్టి లాగించుకొని వత్తురు.

(9) కాకాని (గుంటూరు): ఇక్కడ అనేకులు మ్రొక్కులు తీర్చుకొందురు. ఇదియు ప్రసిద్ధ శివక్షేత్రము. అనేక శాసనములు కలవు.

(10) గోవాడ (గుంటూరు): దీనినికూడ కోటప్ప కొండ అనియే యందురు. ఇక్కడను శివరాత్రి మహోత్సవము జరుగును. ప్రభలిక్కడకు పెక్కు వచ్చుచుండును.

(11) అరవపల్లి (గుంటూరు): ఇదియు కోటీశ్వర క్షేత్రమే. ఇక్కడను గొప్పగా శివరాత్రికి యుత్సవము జరుగును. ఈ క్షేత్రమున పశువులకు మ్రొక్కులు తీర్చు కొందురు.

(12) నంద్యాల (కర్నూలు): ఇది గొప్ప శివక్షేత్రము. ఇందు శిల్పసంపద కలదు. శివరాత్రికి యుత్సవము జరుగును.

(13) మహానంది (కర్నూలు): ఇది గొప్ప శివక్షేత్రము. ఇచ్చట గొప్ప నంది విగ్రహము కలదు. ఆ విగ్రహములో నుండి నొక జీవధార ప్రవహించుచుండును. ఇది యెక్కడ నుండి వచ్చుచున్నదో తెలియదు. ఆ నీరు అతి స్వచ్ఛముగా సంతతము ప్రవహించుచుండును.

(14) పెదకళ్లేపల్లి (కృష్ణా): ఇది ఉభయ నాగేశ్వర క్షేత్రములలో నొకటి. ఇది కర్కోటక క్షేత్రము. జనమేజయుండు సర్పయాగ మొనర్చిన చోటు. కృష్ణానది యుత్తర వాహినిగా ప్రవహించుటచే దీనిని దక్షిణ కాశి యందురు. ఇచ్చట శివరాత్రికి పెద్ద యుత్సవము జరుగుచుండును. దీనికి ధర్మకర్త చల్లపల్లి సంస్థానాధీశులైన శ్రీమంతు యేర్లగడ్డ శివరామ ప్రసాదుగారు.

(15) అయిలూరు (కృష్ణా): ఇదియు ఉభయ రామేశ్వర క్షేత్రములలో నొకటి. ఇది శ్రీ రామచంద్రునిచే ప్రతిష్ఠితము. ఇచ్చటను శివరాత్రికి ప్రసిద్ధముగా యుత్సవము జరుగును.

(16) బెజవాడ (కృష్ణా): ఇది కనక దుర్గాక్షేత్రము. ఇక్కడను మల్లీశ్వరుడు పూర్వము అర్జునునిచే ప్రతిష్ఠితుడయ్యెను. ఇక్కడను శివరాత్రికి గొప్ప యుత్సవము జరుగును.

(17) భీమవరము (పశ్చిమ గోదావరి): ఇచ్చట చంద్రప్రతిష్ఠితమగు సోమేశ్వరుడు దేవుడు. ఇది పంచారామములలో నొకటి. ఇదియును శివరాత్రికి ప్రసిద్ధి.

(18) పాలకొల్లు (పశ్చిమ గోదావరి): ఇక్కడ క్షీరా రామేశ్వరుడు జనార్దన స్వామిచే ప్రతిష్టింపబడెను. ఇదియు పంచారామములలో నొకటి. శివరాత్రి ప్రాధాన్యము గల క్షేత్రము.

(19) బలివె (పశ్చిమ గోదావరి): ఇచ్చట స్వయంభువ మల్లికార్జున లింగము. ఇక్కడ "తమ్మిలేర"ను యేరు కలదు. అనగా శ్రీరామచంద్రుని తమ్ముడైన లక్ష్మణస్వామి బాణముచే నొక బుగ్గను పాతాళమునుండె లాగెను. అందువలన దీనిని తమ్మిలేరందురు ఇక్కడ గొప్ప శివరాత్రి యుత్సవము జరుగును.

(20) ద్రాక్షారామము (తూర్పు గోదావరి): ఇది సూర్య ప్రతిష్ఠితమైన గొప్ప యీశ్వర క్షేత్రము. దీనికి భీమేశ్వరుడని పేరు. శివరాత్రికి గొప్ప యుత్సవము జరుగును.

(21) కుమారారామము (తూర్పు గోదావరి జిల్లా సామర్లకోట): ఇది పంచారామములలో నొక్కటి. దీనిని కుమారస్వామి ప్రతిష్ఠించెను. ఇచ్చట చక్కని సరోవరము కలదు. ఇదియు శివరాత్రి ప్రధానమైన క్షేత్రము.

(22 కోటిపల్లి (తూర్పు గోదావరి): ఇది గోదావరి తీరమున కలదు. ఇక్కడ కోటీశ్వరుడు ప్రతిష్ఠింపబడెను అర్ఘప్రతిష్టితము. పూర్వము యిక్కడ శ్రీకంఠ శివాచార్యులు శైవపీఠమును స్థాపించిరి. దానిని నేటికిని బోధానంద మహ మండలవారు నడుపుచూ సిద్ధులైరి. శివరాత్రికిచట మహోత్సవము జరుగును.

(23) ఆచంట (పశ్చిమ గోదావరి): ఆచంటేశ్వరుడు వెలసిన క్షేత్రము, శివరాత్రి ప్రధానమైనది

(24) కోటిలింగ క్షేత్రము (తూర్పు గోదావరి): ఇది రాజమహేంద్రవర సమీపమున గోదావరీ నదిలో కలదు. ఇదియు శివరాత్రి ప్రధానముగా జరుపు శైవ ప్రసిద్ధ క్షేత్రము.

(25) దేవునిగుంప (శ్రీకాకుళం): ఇది ప్రసిద్ధమైన శివ క్షేత్రము, పార్వతీపురంవద్ద కలదు. శివరాత్రి ప్రధానమైనది.

(26) పుణ్యగిరి క్షేత్రము (విశాఖపట్నం): ఇదియు అడవిలోగలదు. శివరాత్రికి ప్రధాన మగు శివక్షేత్రము. పెక్కువేల మంది యాత్రికులు యీ యడవిలోనికి వెళ్లి స్వామిని సేవింతురు.

(27) బలిఘట్టం (విశాఖపట్నం): ఇది నరిసీ పట్నం వద్ద మన్యంలో కలదు. ఇచ్చట బ్రహ్మలింగేశ్వరస్వామి యందురు. ఇచ్చటనే బలి చక్రవర్తి యీ స్వామిని ప్రతిష్ఠించి పూజించెనట. అందువలన దీనికి "బలిఘట్ట" మని పేరు. శివరాత్రి యుత్సవము జరుగును. ఇక్కడ అమ్మవారు రాజరాజేశ్వరి దేవి.

(28) ధారామల్లేశ్వరం (విశాఖపట్నం): ఇచ్చట ధారామల్లేశ్వరుడందురు. ఇదియు పురాతనమైన క్షేత్రము. శివరాత్రికి గొప్ప యుత్సవము జరుగుచుండును.

(29) ముఖలింగం (శ్రీకాకుళం): ముఖలింగేశ్వర స్వామివారు. అతిప్రాచీనమైన శివక్షేత్రము. శివరాత్రికి గొప్ప యుత్సవము జరుగును.

ఇవిగాక యింకను పెక్కు శివక్షేత్రములు ఆంధ్ర మండలమునగలవు. అన్ని క్షేత్రములందును శివరాత్రి యుత్సవములు విశేషముగా జరుపబడును.

ఉపాసనారహస్యము

జ్యోతిష విద్వాన్, ఆగమవిశారద తంగిరాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

10

"వాస్తుయాగము, వాస్తూత్పత్తి"

పూర్వము కశ్యపునకు సింహికయను భార్యయందు రాహు, వాస్తువు అను యిద్దరు కుమారులు గలిగిరి. వారిలో రాహువును విష్ణువు చక్రముచే సంహరించెను. వాస్తువు గొప్పబలముగలవాడై భయంకరమగు దేహముతో గర్వించి దేవతలను జయించు నుద్దేశ్యముతో బయలువెడలి దేవలోకముల నాక్రమించి యుద్ధమున సురలనెల్ల నోడించి మదగర్వముచే తానే సమస్తలోకములకు ప్రభువుగా భావించి త్రిమూర్తులయొద్దకు బోయి యుద్ధమున కాహ్వానింపగా బ్రహ్మవిష్ణుశివులు అసురుని యౌద్ధత్యమును చూచి మిన్నకుండిరి. అంతట వాస్తువు త్రిమూర్తులతో నిట్లనెను. "ఈలోకమున నన్ను జయించువారు లేరు. నేనే సమస్త లోకములకు నాథుడను; మీకేమి వరము కావలయునో కోరుడు, యిచ్చెద" ననెను. వెంటనే శివుని సృష్టి ప్రబోధముచే విష్ణువు అసురుని జూచి "అసురుడా! అట్లయిన నీవు వెంటనే మరణించునట్లు వర మీయుము"- అని కోరెను. అంతట వాస్తువు విష్ణువుయొక్క మాయను గ్రహించి అసత్యభయముచే 'అట్లే యగు' నని వరమిచ్చి విష్ణువును జూచి "ప్రభూ! నేను మరణించినను నాకీర్తి లోకములో నుండునట్లు అనుగ్రహింపు" మని కోరగా విష్ణువు యిట్లు పలికెను. "ఓయీ వాస్తూ! నీవు శోకింపకుము; నీవు భూమియంశమున జన్మించితివి గావున భూమి యందే లయించెదవు; కాని భూమిని ఆశ్రయించు సమస్త భూతములు నిన్ను పూజింతురు; అట్లు పూజింపక భూమి యందు నివాస మేర్పరుచుకొన్నచో నీవు వారిని బాధింపుము. ఈరీతిగా నీకు భూమియందు ఖ్యాతి గల్గును." అని పల్కెను. అంతట వాస్తువు సంతోషించి తన్ను వధించుటకు యిష్టపడెను. దేవతలు భూమియందు గొప్ప బిలమును త్రవ్వి అందు వాస్తువును అధోముఖముగా నుంచి పైన మట్టి యిసుక రాయి మొదలగు వస్తువులచే బిలమును పూడ్చి తిరిగి వాస్తువు లేచునను భయముచే బిలముమీద యేబదిముగ్గురు దేవతలు నివాసముగా నుండిరి. అందువలన గృహారంభమందు, యాగముల యందును, మండపనిర్మాణము మొదలగు కార్యముల యందు ముందుగా వాస్తుపూజ గావింప వలయును. ఇట్లు వాస్తువుయొక్క శరీరముమీద యెచ్చటెచ్చట దేవతలు గలరో వారితో గూడిన వాస్తువును పూజించుటయే వాస్తుపూజ యనబడును. వాస్తుయాగమును గురించి శాస్త్రము యిట్లు బోధించుచున్నది—

భూమేః పరిగ్రహె పూర్వం శిలానాం స్థాపనె తథా।
జలాధారగృహార్థెచ యజేద్వాస్తుం విశేషతః॥
అపరేష్వపి కార్యేషు యాగహోమాదికేషు చ।
వాస్తుమండలకం కుర్యాత్ సూత్రయిత్వా సమం గురుః॥
సుసమం సుఖదం వాస్తు విషమం న సుఖావహం।
బ్రహ్మాద్యదితిపర్యంతాః పంచాశత్త్రయసంయుతాః॥
సర్వేషాం కిల వాస్తూనాం నాయకాః పరికీర్తితాః।
అసంగృహ్య తు తాన్ సర్వాన్ ప్రాసాదాదీ న్న కారయేత్॥

అనిష్పత్తి ర్వినాశ స్స్యా దుభయో ర్ధర్మధర్మిణోః॥

కావున సర్వకార్యములయందును వాస్తుయాగము ముఖ్యమై యున్నది. వాస్తుపురుషుడు ఈశాన్యదిక్కున శిరమును నైరుతి పాదములు గలిగి అధోముఖముగా భూమిలో శయనించి యున్నాడు. అట్టి వాస్తువుయొక్క శరీరమునందు యే యే అవయవములలో యే యే దేవతలుగలరో ఆ యా దేవతలు యాక్రింద వ్రాయబడుచున్నారు. ఆ దేవతలను పూజించుటయే వాస్తుపూజ యనబడును. ఇట్లు వాస్తు దేవతను పూజించుటకు ముందు పూజార్థమై మండలమును లిఖించుకొన వలయును. ముందుగా మండలస్థానమును గోమయముతో అలకవలయును (భూమియే గోరూపమును ధరించుట వలనను సర్వౌషధులకును సర్వబీజములకును స్థానము భూమి యగుటవలనను అట్టి భూరూపమగు గోవుయొక్క మలములో సర్వదేవతలు సూక్ష్మరూపముగా నున్నారు గావున గోమయాలేపనముచే భూమి శుద్ధమై సర్వదేవతాపూజలకు యోగ్యస్థానమగును). ప్రాచీనకాలమునుండియూ మన మహర్షులు తమ పర్ణశాలలను పూజాస్థానములను గోమయముతో అలుకుట ఆచారమై యున్నది. దుష్టరోగకారణములగు విషక్రిములు భూమియందును గాలియందును ఉండుటవలన అట్టి క్రిములను గోమయము నాశమొనర్చుటచే యిట్టి క్రియ చేయుట ఆచారమై యున్నది. తదనంతరము నిలువుగా తొమ్మిది రేఖలు అడ్డముగా తొమ్మిది రేఖలను లిఖించి అరువదినాల్గు కోష్ఠములుగా దర్భలచే గాని బంగారుకమ్మిచే గాని మండలమును లిఖించుకొన

వలయును. ప్రతిరేఖకు మధ్య సుమారు రెండు అంగుళములు ఖాళీ వుంచవలయును. ఇట్లు లిఖించి అనంతరము ఈశాన్యదిక్కున ప్రారంభించి గంధపుష్పాక్షతలచే వాస్తుపురుషుని శిరమునుండి క్రమముగా నాభిపర్యంతము యేబదిముగ్గురు దేవతలను పూజించవలయును. శిరమున శిఖిని, దక్షిణనేత్రమందు పర్జన్యుని, దక్షిణకర్ణమందు జయంతుని, దక్షిణభుజమందు కులిశాయుధుని, దక్షిణబాహువునందు సూర్యుని, దక్షిణబాహుసంధిలో సత్యుని భృశుని, దక్షిణముంజేతియందు ఆకాశమును, ముందుభాగమున వాయుని, మణిబంధమున పూషను, పార్శ్వమున వితథను గృహక్షతుని, తొడయందు యముని, జానువునందు గంధర్వుని, జంఘలో భృంగరాజును, గుల్ఫమున మృగయుని, పాదములందు పితరులను, వామగుల్ఫమున దౌవారికుని, వామజంఘమున సుగ్రీవుని, జానువునందు పుష్పదంతుని, ఊరువున వరుణుని, పార్శ్వమున అసురుని శోషను, మణిబంధమున పాపమును, ముంజేతియందు రోగమును అహియును, బాహుసంధిలో ముఖ్యుని, బాహువున భల్లాటుని సోముని, భుజమున సర్పమును, వామకర్ణమున అదితిని, వామనేత్రమున దితిని, ముఖమున ఆపుని, దక్షిణహస్తమున సావిత్రుని, గుహ్యమున జయుని, వామహస్తమున రుద్రుని, దక్షిణస్తనమున అర్యముని, వామస్తనమున సవితను, జఠరదక్షిణభాగమున వివస్వంతుని, వృషణములయందు విబుధాధిపుని, జఠరవామభాగమున మిత్రుని, తిరిగి దక్షిణహస్తమున రాజయక్ష్మను, వామహస్తమున పృథ్వీధరుని, వక్షస్థలమున ఆపవత్సుని, నాభియందు బ్రహ్మను, వీరికి ఉత్తరదిక్కున వాస్తుపురుషుని మండలమునకు ప్రాగాదిగా స్కందుని చరకిని జృంభకుని విదారిని పిలిపిచ్ఛకుని పూతనారిని పాపనాశకుని పాపరాక్షసిని యిట్లు ప్రణవాదినమోంతముగా నామమంత్రములతో "ఓం శిఖినే నమః" ఇట్లు ఆవాహనము చేసి పూజించి ప్రార్థించ వలయును. అనంతరము మండలమునకు తూర్పుభాగమున కుండమున అగ్నిని ప్రతిష్ఠించి సమిదాజ్యచరువ్రీహులతో వాస్తుమంత్రముతో "వాస్తోష్పతే" అను మంత్రముతో 108మార్లు హోమము చేసి వాస్తుదేవతలకు ప్రత్యేకముగా హోమము చేసి వాస్తుదేవతలకు బలి యొసంగవలయును. ఇట్లు పూజించుటయే వాస్తుపూజ యనబడును.

వాస్తువనగా, "వసన్తి ప్రాణినః అత్రేతి వాస్తు" అను వ్యుత్పత్తివలన వాస్తువనగా గృహ మనియు అట్టి గృహలక్షణములను, గుణ దోషములను వర్ణించుటవలన, శాసించుటవలన వాస్తుశాస్త్రమనియు చెప్పబడుచున్నది. ప్రాణులకు సర్వసౌఖ్యమును యిచ్చునది గృహము. "గృహ్యతే అనేన సంపదాదికం ఇతి గృహం" దీనిచేత సర్వసంపత్తులు గ్రహింపబడును గాన గృహమని తెలియుచున్నది ఈవిషయమున శ్రుతి యిట్లు చెప్పుచున్నది—

శ్రు॥ ఇహైవ ధ్రువాం నిమినోమి శాలాం,
క్షేమే తిష్ఠతు ఘృత ముక్షమాణా।
అశ్వావతీ గోమతీ సూనృతావతీ,
ఉచ్ఛ్రయస్వ మహతే సౌభగాయ॥

"ఈ స్థలములో స్వకీయమైన గృహమును (శాలను) కట్టుకొందును. ఈ గృహము నాకు కళ్యాణమును యిచ్చుగాక! ఈగృహమే అశ్వములు, గోవులు, సంతానము మొదలుగా గల సర్వసంపదలకు కారణమగుగాక" అనుట వలన సర్వసుఖములకు గృహమే కారణము. మరియు—

పుత్రాదికభోగసౌఖ్యజనకం ధర్మార్థకామప్రదం,
జంతూనాం లయనం సుఖాస్పద మిదం శీతాంబు ఘర్మాపహం।
వాపీదేవగృహాదిపుణ్య మఖిలం గేహా త్సముత్పద్యతే
గేహం పూర్వ ముశన్తి తేన విబుధాః శ్రీవిశ్వకర్మాదయః॥

కావున పరమేశ్వరుడగు విశ్వకర్మ యిట్టి భోగసాధనమగు వాస్తుశాస్త్రమును వాస్తుపథానంతరము భూమిని ఆశ్రయించు ప్రాణులకొరకు మహర్షుల కుపదేశించెను.

శ్రు॥ "విశ్వకర్మా దిశాం పాతు నః పశూన్పాతు సోఽస్మాన్పాతు తస్మై నమః" అనుటచే విశ్వకర్మ యనగా విరాట్.

అట్టి విరాట్టగు పరమేశ్వరునిచే నిర్మింపబడినది వాస్తుశాస్త్రము. ఈశ్వరునిచే నిర్మితమై ఋషులచే ప్రకటితమైన వాస్తుశాస్త్రరీత్యా మానవులు భూపరీక్ష చేసి ఆయాదిలక్షణయుక్తమగు గృహములను ఆలయములను మండపాదులను నిర్మించుకొని సర్వసుఖములు పొందుదురు. అట్లు ఆయనిరూపణము చేయక లక్షణహీనమగు గృహాదులచే సకలబాధలు పొందుదురు. ఆయమనగా సుఖము, సంపాదనము; వ్యయమనగా దుఃఖము, ఖర్చు; గావున భగవంతుడు మానవులకు సుఖదుఃఖములను కలిగించును. గురు - రవి - బుధ - కుజ - శుక్ర - శని - చంద్ర - రాహువులను గ్రహములయొక్క అధిపత్యమున ప్రాగాదిక్రమముగా - అ-క-చ-ట-త-ప-య-శలను, వర్గాష్టకములతో ధ్వజ-ధూమ-సింహ - శ్వాన - వృషభ - ఖర - గజ - కాకాయములను యెనిమిది దిక్కులయందు యేర్పరచి వారివారి నామాక్షరములచే వర్గములనుండి లాభాలాభములను, జయాపజయములను, శతృత్వమిత్రత్వములను తెలిసుకొని ఆయా స్థలములయందు గృహాదులు నిర్మించుకొని సౌఖ్యములను పొందుటయే వాస్తుశాస్త్రప్రయోజనము. దేవతలు నివసించు గృహమునకు ప్రాసాదమనియు, మండపనియు, ఆలయ

మనియు పేర్లు గాన క్రియాదీక్షయందు మండప నిర్మాణ మునకు వలయు వాస్తుపూజ గావించి అనంతరము మండపనిర్మాణము చేయవలను.

మండప నిర్మాణము

మండపమనగా "మండ్యతే అనేనేతి మండపః" దీనిచేత దేవతలు ప్రకాశింపబడుదురు గాన మండప మని చెప్పబడినది. మండపము ఉత్తమ మధ్యమ అధమ భేదములతో మూడు విధములుగా చెప్పబడినది. 16 మూరలు పొడుగు వెడల్పు గలది ఉత్తమము. 14 మూరలు మధ్యమము. 12 మూరలు అధమము. ఈ మండపము చతురస్రముగా చతుర్ద్వారములతో నుండవలయును. మండపక్షేత్రమును తొమ్మిది భాగములుగా విభజించి భాగసంధులయందు వరుసగా 12 స్తంభములును మధ్యభాగమునకు నాల్గు వైపుల నాల్గు స్తంభములును మొత్తము 16 స్తంభములను పాతవలయును. లోపల స్తంభములు 8 మూరల యెత్తున్నూ వెలుపల స్తంభములు 5 మూరలున్నూ యెత్తు ఉంచవలయును. నాల్గు వైపుల నాల్గు ద్వారములు ఉంచవలయును. ద్వారములకు ముందు హస్తప్రమాణ దూరములో నాల్గు బహిర్ద్వారములు (తోరణములు) ఉంచవలయును. ఆ తోరణములు తూర్పుమొదలుగా రావి, మేడి జువ్వి, మర్రి కర్రలతో చేయబడి 5 మూరల యెత్తు 2½ మూరల వెడల్పు గలిగి ఉండవలయును. స్తంభముల పైభాగమున అడ్డముగా వెదురు మొదలగు కర్రలతో కట్టిన ద్వారములు గాక మిగిలిన భాగమంతయూ పచ్చ, తాటి యాకులు, కొబ్బరి ఆకులు మొదలగువానితో కప్పవలయును. ఇట్లు మండపమును నిర్మించి మండపము యొక్క లోపల నాల్గు స్తంభముల మధ్యలో ప్రధాన వేదికను అమర్చవలయును. తూర్పునుండి వరుసగా యెనిమిది దిక్కులలో యెనిమిది హోమకుండములను యీశాన్య-తూర్పులకు మధ్యలో ఆచార్యకుండమును, యిట్లు తొమ్మిది కుండములను నిర్మాణము చేయవలయును. తూర్పున చతురశ్రము, ఆగ్నేయమున యోన్యాకారము, దక్షిణమున అర్ధచంద్రమును, నైరుతియందు త్రికోణము, పశ్చిమమున వర్తులమును, వాయవ్యమున షట్కోణమును, ఉత్తరమున పద్మాకారమును, యీశాన్యమున అష్టకోణము, అష్టకోణమునకు చతురశ్రమునకు మధ్యలో చతురశ్రరూపమగు ఆచార్య కుండమును వాస్తుశాస్త్రప్రమాణము ననుసరించి నిర్మించవలయును. అనంతరము మండపముయొక్క శిరోభాగమున సాధకుడు యిష్టదేవతయొక్క ధ్వజమును తెల్లని వస్త్రమున లిఖించి ఆ ధ్వజమును కట్టవలయును. మరియు తూర్పునుండి యెనిమిది దిక్కులయందు దిక్పాలక ధ్వజములగు వజ్ర, శక్తి, దండ, ఖడ్గ, పాశ, ధ్వజ, అంకుశ, త్రిశూలములను వారి వారి వర్ణములగు శ్యామ రక్త, కృష్ణ, ధూమ్ర, శ్వేత, పీతశ్యామ, శ్వేతవర్ణములుగల వస్త్రములయందు లిఖించి కట్టవలయును. ఇట్లు తయారైన మండపమును శుద్ధినిమిత్తముగా గోమయముతో అలకవలయును. అనంతరము పంచవర్ణ చూర్ణములతో ముగ్గులను ఉంచవలయును—ఇట్టి మండపము క్రియాదీక్షయందును, దేవపూజయందును ముఖ్యమై యున్నది. మండపనిర్మాణము చేయక పూజాదికాదులు జరిగిన దేవ సాన్నిధ్యము గలుగదు; గనుక ముఖ్యమై యున్నది. కావున మండపమును గూర్చి విచారించుట అవసరమై యున్నది.

మండపమనగా దేహము. దేహము యెట్లు దేవతలకు (ఇంద్రియముల అధిపతులు) నివాసమో అట్లే మండపము గూడ దేవతలకు నివాసము. దేవతలచే దేహ మెట్లు ప్రకాశించునో మండపమునూ అట్లు దేవతలచే ప్రకాశించును. బ్రహ్మాండమంతయూ ఆధ్యాత్మిక ఆధిదైవిక ఆధిభౌతికములను మూడు విధములుగా ప్రకాశింపుచున్నది. అట్టి మూటిని తెలుసుకొనుటవలన బ్రహ్మాండ, దేహ, దేవతలకు అభేదము తెలియును. ఇట్లు అభేదము తెలియుటయే ఉపాసనయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము. కావున దేహమగు అధ్యాత్మకు, కాలమగు అధిదైవమునకు, మండపరూపమగు అధిభౌతికమునకు, ఏకత్వము బోధించుటవలన సాధకునకు అభేద జ్ఞానము గలుగును. అందుచే ఉపాసనాంగమగు మండప నిర్మాణము అవసరమై యున్నది. ఇప్పుడు వెనుక చెప్పిన అధిభౌతిక బ్రహ్మాండరూపమగు మండపమునకు అధ్యాత్మరూపమగు దేహమునకు అధిదైవమగు కాలమునకు అభేదము చెప్పబడును.

మండపమనగా బ్రహ్మాండము-బ్రహ్మాండమనగా దేహము-దేహమనగా ప్రజాపతి - ప్రజాపతి యనగా కాలము - కాలమనగా మంటపము- ఇట్లు అభేదమై యున్నది. మండప విస్తార ఆయామము 16 మూరలు అనుటవలన దేహమందుగలపంచభూత, పంచకర్మేంద్రియ పంచజ్ఞానేంద్రియ మనస్సులగు 16 భాగములకు కాలమునకు అవయవ రూపములైన లవ, త్రుటి, కళ, కాష్ఠ, ఘటిక, ముహూర్త, ప్రహర, దివస, పక్ష, మాస ఋతు, అయన, వత్సర, యుగ, ప్రళయరూపములగు 16 నకు సామానాధికరణ్యము గలదు. కావున దేహ, కాల, మండపములకు ఏకత్వము తెలియుటకై మండపమునకు 16 మూరలు- అని చెప్పబడినది. మరియు మండపమునకు స్తంభములు 16. వీనిలో వెలుపల 12—లోపల 4—మొత్తము 16 స్తంభములు. ఇట్లే దేహమునకు వెలుపల స్తంభములు 12—భుజములు 2, కూర్పరములు 2, మణికట్లు 2, తొడలు 2,

మోకాళ్లు 2, పాదములు 2, మొత్తము 12. లోపల స్తంభములు 4—అనగా మనసు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము. ఇట్లు మొత్తము 16 దేహమునందునూ, యిట్లె కాలమునకు వెలుపల స్తంభములు—12 రాశిరూపములగు మాసములు 12. లోపల స్తంభములనగా మాసములను నడిపే—అగ్ని, వాయు, సూర్య చంద్రులు 4—మొత్తము 16. ఇట్లు సామానాధికరణ్యము గలదు. మరియు మంటప స్తంభముల యెత్తు వెలుపల స్తంభములు 5 మూరలు, లోపల స్తంభములు 8 మూరలు అగుటవలన పంచభూత రూపములునూ, అష్టప్రకృతుల రూపములును అగుచున్నవి. అట్లె దేహమందు వెనుక చెప్పబడిన బయటి స్తంభరూపములగు భుజములు మొదలగునవి పంచభూత రూపములునూ, లోపల స్తంభరూపములగు మనస్సు మొదలగునవి అష్టప్రకృతుల రూపములునూ, అయివున్నవి. గనుక కాలమునకుకూడ వేదప్రమాణముచే బయటి స్తంభరూపములగు మాసములతోగూడిన వత్సరమునకు, సంవత్సర, పరివత్సర, ఇదావత్సర, ఇద్వత్సర, వత్సర, అను పంచరూపములునూ లోపల స్తంభరూపములను అగ్ని, వాయు, సూర్య, చంద్రులకు, సంచారయోగ్యము కొరకు పంచవత్సరాత్మకమున్నూ లోకత్రయమున్నూ కలిగి యెనిమిది అయివున్నవి. వీనిని ఏకముగా తెలియుటకై మంటప స్తంభములకు ప్రమాణములను ఉపాసనాశాస్త్రము నిర్ణయించియున్నది. మండపమునకు నాల్గు ద్వారములు ఉంచవలయును- అనుటవలన దేహమునందలి నాల్గు ముఖ్య ద్వారములు సూచితములు; ప్రజాపతి రూపమగు మండపమునకు ప్రాగ్ద్వారము ఋగ్వేద రూపము అధిపతి అగ్ని. అట్లె దేహమందు ప్రాగ్ద్వారము అగ్ని దైవత్యమగు ముఖము—దక్షిణ ద్వారము యజుర్వేద రూపము అధిపతి యింద్రుడు; దేహమందు ఇంద్ర దైవత్యమగు కర్ణములు దక్షిణద్వారము. పశ్చిమద్వారము అథర్వణవేద రూపము, అధిపతి మిత్రావరుణాత్మక సూర్యుడు. దేహమందు సూర్య దైవత్యమగు నేత్రములు పశ్చిమద్వారము. ఉత్తరద్వారము సామవేద రూపము, అధిపతి సోముడు. దేహమందు సోమ దైవత్యమగు హృదయము ఉత్తర ద్వారము. ఇట్లె కాల రూపుడగు ప్రజాపతికి ప్రాగాదిగా అగ్ని, ఇంద్ర, సూర్య చంద్రులు ద్వారరూపులు ఇట్లు తెలియుటకు మండపమునకు నాల్గు ద్వారములు నిర్ణయింపబడియున్నవి. మండపమునకు- ద్వారములకు ముందుగా తోరణములు- అని చెప్పుటవలన అలంకారములుగా తోరణములు చెప్పబడినవి. తూర్పు తోరణము—రావి ఆరోగ్యమును, దక్షిణ తోరణము- మేడి భూతిని (ఐశ్వర్యము), పశ్చిమ తోరణము- జువ్వి బలమును ఉత్తర తోరణము మర్రి శాన్తిని యిచ్చునవి గావున దేహమునకు ఆరోగ్యము, ఐశ్వర్యము, బలము, శాన్తిని- అగ్ని ఐశ్వర్యమును, యింద్రుడు బలమును సూర్యుడు ఆరోగ్యమును యిచ్చువారై యున్నారు. కావున మండప, దేహ కాలములకు అవినాభావము గలదని తెలియుచున్నది,

కావున కాలాత్మక ప్రజాపతియే బ్రహ్మాండము- దేహమే ప్రజాపతి - మండపమె బ్రహ్మాండము - యిట్టి మండపము సోమ సూర్య అగ్న్యాత్మకము; వెనుక చెప్పినట్లు స్తంభములకు పైభాగము- శిరస్సు సోమరూపమున్నూ స్తంభములు- వేదిక సూర్యరూపము- హోమకుండములు- అగ్ని, అగ్నిరూపమున్నూ అయివున్నవి. మండపమునకు మధ్య గల నాల్గు స్తంభములమధ్యను వేదిక యనుటవలన దేహమందుగల హృదయపీఠమె వేదికయని తెలియుచున్నది. కాలరూపుడగు ప్రజాపతికి హృదయస్థానము ఆదిత్యుడు- అనగా "విదంత్యస్యాం ఇతివేదికా" అనుటచే హృదయ పీఠమునందు ఆదిత్యరూపుడగు ఆత్మయుండి సమస్తమును తెలియుచుండుటవలన దేహమందుగల హృదయమే మండపమందుగల వేదిక - యీ వేదియందు సాధకుని ఉంచి గురువు అభిషేకముచేయుటచే శిష్యుడు దేవతాస్వరూపమును చక్కగా తెలియగలడు కావున దీక్షలయందు ప్రధానవేది ముఖ్యావసరమై యున్నది.

మండపమందు నవకుండములను యేర్పాటు చేయవలయుననుటచే దేహమందలి నవవిధములగు ప్రాణస్థానములే కుండములు అయియున్నవి. కుండమనగా అగ్నికి నివాసస్థానమగుటవలన దేహమందలి అగ్ని మొదలగు దేవతలకు ప్రాణస్థానములగు రంధ్రములే స్థానములు—ఎట్లనగా - ముఖమే చతురశ్రరూపమగు అహవనీయము, నాభి వృత్తరూపమగు గార్హపత్యము, కుడికన్ను అర్ధచంద్ర రూపమగు దక్షిణాగ్ని, గుహ్యస్థానము యోనికుండము, కుడి ముక్కు త్రికోణకుండము, యెడమముక్కు పంచకోణ కుండము. కుడిచెవి అష్టకోణకుండము. యెడమచెవి పద్మకుండము, యెడమకన్ను చతురశ్రరూపమగు ఆచార్య కుండము. కాలాత్మకుడగు అగ్ని యెనిమిదిరూపములను పొంది అగ్ని, జాతవేద, సహోజ, అజిర, వైశ్వానర, నర్యాపస, పంక్తిరాధస, విసర్ప అను పేర్లతో పైనచెప్పిన మొదటి యెనిమిది కుండములయందునూ తొమ్మిదవకుండమగు ఆచార్యకుండమున మంత్రరూపకుండమున తపస్సనే శివాగ్నిరూపుడగు అగ్ని యుండియున్నాడు. కావున మండపమందలి కుండములకు దేహమందలి ప్రాణస్థానములకు కాలాత్మకుడగు అగ్నియొక్క నవరూపములకు అభేదము.

ఈ మండపమున నిర్మాణము చేయు కుండములకు మేఖలములు, కంఠము, నాభి, యోని, బిలము అను

అయిదు అవయవములు కలవు. ఈ అయిదున్నూ పంచభూతరూపములు; ఎట్లనగా - మేఖలములు పృథివీ భూతము. కంఠము ఉదకభూతము, నాభి అగ్నిభూతము, యోని వాయుభూతము, బిలము ఆకాశభూతము అని తెలియవలయును. ఇట్లె శరీరమునందు కుండరూపములగు రంధ్రములయందుగూడ అవిధముగనే పంచభూతరూపములు గలవు. ఎట్లన - నేత్రములలో రక్తరేఖలు పృథివీభూతరూపమగు మేఖలములు, తెల్లగుడ్డు ఉదకభూతరూపమగు కంఠము. నల్లగుడ్డు వాయుభూతరూపమగు యోని, నీలము ఆకాశభూతరూపమగు బిలము. ఆ లోని కళయే అగ్నిభూతరూపమగు నాభియందుగల జ్యోతియనియూ యిట్లు తెలిసి కుండమనగా ఆత్మయొక్క స్థానముగాని వేరుగాదను బుద్ధితో అభేదమును తెలియుటకుగాను ఉపాసనములో దీక్షాదులయందు కుండమంటప నిర్మాణము అత్యంతము అవసరమై యున్నది. కావున దేశికుడు ముందుగా మంటపకుండ నిర్మాణము చేయించి సాధకునకు క్రమముగా వాని అవినాభావమును బోధించి మంటపమునకు దేహమునకు కాలమునకు అగ్నీషోమాత్మకత్వము బోధించి అగ్నీషోమాత్మకమగు శివశక్తి సంపుటమును తెలియపరచుటకై క్రియాదీక్షలో సగుణ రూపమగు మండపకుండములతో అవసరము గలదు. అట్లు మండపకుండ రచన గావించుకొని తదనంతరము అంకురారోపణమును చేయవలయును.

అంకురారోపణము

· అంకురారోపణమనగా మంగళార్థము చేయబడు నొక కర్మమునకు పేరు. ఇందలి ముఖ్యవిషయము బీజములను పాలికాదులగు పాత్రలలోగల మృత్తికలోవుంచి అంకురోదయముచే శుభాశుభఫలముల నెరుంగుట. శాస్త్రములయందు వివాహము, మౌంజిబంధనము, దీక్షారంభమందును యిట్టి మంగళరూపమగు అంకురారోపణము ముఖ్యముగా వర్ణింపబడియున్నది

పాలికలు, ఘటికలు, శరావములు అను పేర్లుగల పాత్రలను బంగారు, వెండి, రాగి, లేక మట్టివిగాని తంత్రశాస్త్రోక్తరీత్యా తయారుచేసి పదునారుగాని, పదునాల్గుగాని, పన్నెండుగ్గాని యథాప్రకారము వేరువేరుగా గ్రహించి వానిలో శుద్ధమగు పుట్టమట్టినివుంచి ఆ మృత్తికలో బీజములను. అనగా బ్రహ్మదైవత్యమగు యవలను, శివరూపమగు ఆవాలను, స్కందరూపమగు కొర్రలను, వాయురూపమగు అనుములను, విష్ణురూపమగుపెసలను, లక్ష్మీరూపమగువడ్లునూ, సూర్యరూపమగుగోధుమలు, వరుణరూపమగుమినుములు, యమరూపమగు నువ్వులు, నిరుతిరూపమగు కందులు, అగ్నిరూపమగు ఉలవలు, (సర్వబీజములకు అధిపతి సోముడు) మొదలగు బీజములను ఉంచి పైన మృత్తికతో పూరించి అయిదుదినములు సోమకలశమున సోముని పూజించి ఆ ఉదకమును చల్లుతూ అంకురోదయమున ఫలమును గ్రహింపవలయును. క్రియాదీక్షయందు అంకురారోపణముయొక్క అవసరమును గూర్చి విచారింతము. బీజము-అంకురము అను దృష్టాంతముచే సాధకునకు శివశక్తులయొక్క ఏకత్వమును తెలియజేయుటయే అంకురారోపణముయొక్క ముఖ్యవిషయము. సకలుడగు (శక్తిసహితుడగు) శివునివలన బీజము (సృష్టికారణము) కలిగినది - అని పూర్వమె చెప్పబడినది. సృష్టికి ఈశ్వరేచ్ఛ, కాలము, ప్రయత్నము మొదలగునవి ముఖ్యములు. శివశక్తుల సంయోగరూపమే బీజము, అట్టిబీజమే సోమరూపము. ఈ సోమరూపమగు బీజమునుండి అగ్నీషోమాత్మక బ్రహ్మాండ ముత్పన్నమైనది. బ్రహ్మాండమంతయూ శివశక్త్యాత్మకమని సాధనచే తెలియుటకై సాధనరూపము అంకురారోపణము.

అంకురారోపణ క్రియలోని శరావాదులు మృద్వికారములు. మృత్తికయనగా అగ్నిరూపము. అట్టి అగ్నిరూపమగు మట్టిలో బీజమును ఉంచినయెడల అగ్నియందంతర్భావముగల కాలరూపము సూర్యకిరణ సంపర్కమను ప్రయత్నముతో యీశ్వరేచ్ఛవల్ల బీజమునుండి అంకురము కలుగుచున్నది. బీజమును మట్టి నీరు మొదలగు వస్తువులచే సంయోగముచేయక ఉంచినచో యెంతకాలమునకైననూ అంకురోత్పత్తి కలుగనేరదు. అట్లె యిచ్ఛాకాలము మొదలగునవి లేక యీశ్వరుడగు సకలునివలన బ్రహ్మాండముత్పన్నముగాదు. బీజమునందు అంకురకాండపత్రపుష్పఫలాదులు కంటికి అగుపించని సూక్ష్మరూపముతో అంతర్భూతమై యున్నవి. అట్లు అంతర్భూతమై యున్ననూ యిచ్ఛాదులు లేక అభివ్యక్తములుగావు. కావున సాధకుడు యిచ్ఛాదులవల్ల బీజములను శరావాదులయందు వైచి అంకురోత్పత్తి చేసినయెడల బీజములలోనుండు అంతర్భూతశక్తి రూపమగు అంకురము బయలువెడలి ప్రతిక్షణము పరిణామము పొందుచూ తిరిగి బీజరూపమును పొంది బీజమందు అంతర్భావమై తిరోహితమగుచున్నది. గనుక ముందు బీజము, వెనుక బీజము శివశక్త్యాత్మకమై యుండుటవలన మధ్య పరిణామముపొందు అంకురాదులు మాయికములుగాని యథార్థములు గావు. అట్లె సర్వశక్తిసంపన్నుడగు పరమేశ్వరుడు సృష్టికి ముందును సృష్టికి వెనుకను ఉండి మధ్యలో పరిణామరూపమగు బ్రహ్మాండము అభివ్యక్తమగుటవలన బ్రహ్మాండము మాయికమె. పరమేశ్వరు డొక్కడుమాత్రమే యథార్థము - అని సాధకునకు తెలియజేయుటకై దీక్షాంగముగా అంకురారోపణము

ముఖ్యమైయున్నది. నిర్గుణ బ్రహ్మతత్వము సాధనచేగాక గ్రంథపఠనమాత్రముచే గోచరముగాదు "బ్రహ్మసత్యం జగన్మిథ్యా జీవో బ్రహ్మైవనాపరః" అను సూక్తి సాధనచే మాత్రమె గోచరమగుటవలన జ్ఞానమునకు సాధనమగు ఉపాసనము చాల ముఖ్యమని అద్వైతమత స్థాపనాచార్యులగు శంకరభగవత్పాదులు ఉపదేశించియున్నారు. సామాన్యముగా మానవులు బ్రహ్మాండముయొక్క పుట్టుకయున్నాలయమున్నాగూడా ప్రత్యక్షముగా చూపలేరు. గావున ఉపాసనాకాండమున బీజాంకురదృష్టాంతమున అంకురారోపణమనె కర్మసాధనద్వారా గురువు శిష్యునకు ఉపదేశించి క్రమముగా అన్ని సాధనలయందును శివశక్తి సంపుటమును బోధిస్తూ క్రియాదీక్షద్వారా అద్వయ బ్రహ్మతత్వమును బోధింపుచున్నాడు. ప్రస్తుతము చరిత్రకారులు భూమండలమును గ్లోబుగా తయారుచేసి ఆ గ్లోబుద్వారా (స్కెచ్) దేశములు, సముద్రములు, నదులు, పట్టణములు పర్వతములు, అరణ్యములు చూపించినట్లు అద్వయ బ్రహ్మతత్వమును (అనగా జ్ఞానమును) ఉపాసనాకాండమునందు క్రియాదులు - అను స్కెచ్ద్వారా చూపించి దేహమునకు క్రియలకు బ్రహ్మాండమునకు శివశక్తులకు అభేదమును చూపించి ఏకత్వమును బోధింపుచున్నది. అందువలన క్రియాదీక్షయందు అంకురారోపణము ముఖ్యమైయున్నది. (సశేషము)

మధురానగరి - మధురస్మృతులు

యం. చిట్టిబాబు

మన దక్షిణదేశపు పుణ్యస్థలాల్లో మధురానగరం ప్రముఖమైంది. 'మధురం' అంటె తియ్యదనం అని అందరకూ తెలుసు. దీన్నిబట్టి మధురాపట్టణంలోనూడా ఏదో ఒక తియ్యదనం ఉండే తీరాలి. అవును. ఆ విచిత్రమైన స్థలపురాణమే ఇప్పుడు మనం తెలుసుకోబోతున్నాం :

చాలాకాలంకిందట పాండ్యదేశంలో ఒక వర్తకుడు. ఒకనాడు అతను తన వ్యాపారంమీద బయల్దేరాడు. ఆ కాలంలో మహారణ్యాల్లోనుంచి పోవలసివచ్చేది. అలానే అతడు ఒక అరణ్యంలో ప్రయాణం సాగిస్తున్నాడు. కొంత సేపటికి అలసిపోయి, ఒక చెట్టుకింద చతికిలబడ్డాడు.

చెట్టుకింద కూచుని విశ్రాంతి తీసుకుంటున్న ఆ వర్తకుడికి అల్లంతదూరంలో ఒక కోనేరు కనిపించింది. ప్రాణం లేచివచ్చింది. తిన్నగా అక్కడికి వెళ్లి దాహం తీర్చుకుని, గట్టెక్కుతూవుండగా ఒక శివలింగం కనిపించింది, చూసి ఆశ్చర్యపోయాడు.

అంతలో పొద్దు వాలటంచేత ముందుకు సాగలేక, వర్తకుడు అక్కడే వుండిపోయాడు. తెల్లవారుఝామున ఒక చిత్రం జరిగింది!—దేవతలు వచ్చి ఆ శివలింగం చుట్టూ నాట్యంచేసి, భక్తితో ఆరాధించారు. కొలనులోని నీళ్లతో స్నానం చేయించారు. రకరకాల పువ్వులతో పూజచేసి అంతర్హితులయ్యారు. ఇదంతా చూడగా వర్తకుడి ఆశ్చర్యానికి అంతులేకపోయింది.

వెంటనే అతడు, ఆనాటి పాండ్యభూపతివద్దకు పోయి, జరిగినదంతా పూసగుచ్చినట్టు విన్నవించాడు. ఇది విని రాజూ ఆశ్చర్యపోయాడు. తక్షణమే రాజు పరివారంతోసహా శివలింగం వున్న చోటుకి బయల్దేరి వచ్చాడు. ఈసారి మరొక వింత కనబడింది—అక్కడ ఒక పెద్దపులి లేడిపిల్లకు పాలివ్వటం ప్రత్యక్షంగా రాజుకు కనబడింది!—రాజు విస్మితుడయ్యాడు.

శుభమహిమలతో విరాజిల్లె ఆ పవిత్ర ప్రదేశంలోనే తన రాజధాని నిర్మించుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాడు రాజు. కానైతే నగరానికి సరిహద్దులేవి?—ఆ పరమశివుని ప్రతిభ ఎంతమేర వ్యాపించివున్నదీ అని రాజు సందిగ్ధంలో పడ్డాడు. ఈ సంశయం తీర్చే భారంకూడా పరమాత్ముని మీదనే వేసి, తదేక లక్ష్యంతో ధ్యానించాడు.

అప్పుడు అక్కడికి ఒక సిద్ధుడు వచ్చాడు. అతని మెడలో ఒక పాము వున్నది. అతను రాజును చూచి, "రాజా!—నీ సందేహం నేను తీరుస్తాను. ఇదిగో - ఈ పాము గొప్ప మహిమ కలది. కేవలం దేవతాసర్పం. నీకు కావలసిన సరిహద్దులు ఇది నిర్ణయిస్తుంది" అంటూ నాగుపామ్ముని వదిలిపెట్టాడు. వెంటనే ఆ మహాసర్పం దానితోకను ఒకచోట స్థిరంగావుంచి, దేహంమట్టుకు పెంచుకుంటూ, వంపులు తిరుగుతూ, చుట్టిచుట్టి వచ్చి, తలను మళ్లీ తోకతో కలిపింది. అంతమేరా పాముచుట్టిన ఆనవాళ్లు

నగరానికి పునాదులుగా ఏర్పడినట్టయింది. మళ్లీ కన్ను తెరిచి చూసేటప్పటికి సిద్ధుడూ లేడు, సర్పమూ లేదు!—

ఇలా పాము చుట్టివచ్చిన పవిత్ర ప్రదేశంలోనే పాండ్య రాజు తన రాజధాని స్థాపించాడు. దానికి 'తిరు ఆలవై' అని నామకరణం జరిగింది. శివుని మహిమతో వెలసిన ఆ పట్టణం సమస్త సౌభాగ్యాలతోనూ తులతూగుతూ వున్నది.

అయితే, సామంత రాజొకడు ఇదిచూచి సహించలేక పోయాడు. అతడు ఒకానొక మాంత్రికుణ్ని పిలిపించి, 'తిరు ఆలవై' పట్టణ వైభవాన్ని దగ్ధం చెయ్యమన్నాడు ఆ మాంత్రికుడు ఒక గొప్ప విషనాగును మంత్రించి వదిలాడు. అది పాండ్యరాజు పట్టణంలో ప్రవేశించి జలాశయాలన్నింటిలోనూ గరళం కక్కింది. ఆ నీళ్లు తాగిన ప్రజలంతా చచ్చిపోసాగారు. పాండ్యభూపతి తనరాజ్యంలో జననష్టాన్ని సహించలేకపోయాడు. ఎన్నో ప్రక్రియలు చేయించాడు. లాభంలేకపోయింది. చేసేదిలేక చివరకు 'నీవేశరణు! అంటూ ఈశ్వరుణ్ణిగూర్చి తపస్సు ఆరంభించాడు. పాండ్యరాజుచేసే ఉగ్రతపస్సుకు మెచ్చి ఈశ్వరుడు ఆ నగరంలో అమృతం కురిపించాడు. రాజూ, ప్రజాకూడా ఆశ్చర్యభరితులయ్యారు. అమృతం కురియుటంతో, విషనాగు జలాశయాల్లో కక్కిన విషం తృటిలో విరిగిపోయింది! అంతటినుంచీ ఆ నగరం మళ్లీ పూర్వపు శోభతో ప్రకాశించింది. మధువు వర్షించిన కారణంచేత ఆ నగరానికి 'మధురై' అని, 'మధుర' అనీ పేర్లు వచ్చాయి. అదే ఈనాడున్నూ మీనాక్షిదేవికి వాసస్థలమైన దక్షిణ మధుర.

మధురానగరం ఇది వక్కటే కాదు. ఉత్తరహిందూస్థానంలో యమునానదీతీరంలో మరొక మధురాపట్టణం వున్నది. దాని పుట్టుపూర్వోత్తరాలగురించిన్నీ ఒక చిత్రమైన పురాణగాథ వున్నది:

శ్రీరామచంద్రమూర్తి కోసలరాజ్యాన్ని పరిపాలించే కాలంలో 'మధువన'మనే ఒక అడవి ఉండేది. ఆ అడవిలో మధువుడు అనే ఒక రాక్షసుడు ఉండేవాడు. దీన్నిబట్టే ఆ అడవికి ఈపేరు వచ్చిందంటారు. అతనికి 'లవణుడు' అనే కొడుకు వున్నాడు. లవణుడు తండ్రిని మించిన బలవంతుడూ, గర్వం కలవాడున్నూ. అతడు గర్వంతో ఇష్టంవచ్చినట్టు తిరుగుతూ ప్రజల్ని పీడిస్తూ వుండేవాడు.

ఒకసారి లవణుడికి, చేస్తే శ్రీరాముడితోనే యుద్ధం చెయ్యాలి అని బుద్ధిపుట్టింది. ఈ వుద్దేశాన్ని ఒక దూతచేత శ్రీరాముడికి వర్తమానం పంపించాడు. "రామా!—నేను నీకు సమీపంలోవుండే ఒక శత్రువునే. ప్రజాక్షేమం కోసమూ, రాజ్యాభివృద్ధికోసమూ రాజులు యుద్ధంచేస్తారు. శత్రువుల్ని జయిస్తారు. ఇది న్యాయమే. ఐతే ప్రజాహితం కోరే రాజు ముందుగా ఇంద్రియాలను జయించాలి. స్వార్థపరుడై ఉండకూడదు. సామంతరాజులంటే భయపడకూడదు. కానీ—నువ్వు చూడగా స్త్రీలోలుడివి. స్వార్థపరుడివి. ఒక్క ఆడదానికోసం బంధుమిత్రాదులతోసహా రావణాసురుణ్ణి నాశనంచేశావు. ఇది న్యాయం కాదు. పైగా—మా రాక్షస జాతి నంతటినీ మచ్చుకేనా లేకుండా రూపుమాపావు. ఇదా నీ ధర్మం?—సుగుణాభిరాముడవైన నీకు క్రోధం తగదు. నీ దుష్టచేష్టలవల్ల ఆశ్రమవాసులందరికీ తీరని కళంకం వచ్చింది. మా రావణుడు జితేంద్రియుడు కాసందువల్లనే అలాంటి చావు చచ్చాడు. కానీ—ఇప్పుడు నీలో చేవ వుంటే, సువ్యేకసక్షత్రియవీరుడివైతే, రా—నాతో యుద్ధానికి రా. వచ్చి నీ శూరత్వం చూపించు" అని ఈవిధంగా సవాలు చేశాడు.

ఈ వర్తమానం తెచ్చిన దూతకూడా లవణుడికి తగిన వాడే. ఏమీ అంటే— ఆతను పలికిన పలుకులు శాంతస్వభావుడైన శ్రీరామచంద్రుడికి చికాకు కలిగించాయి. గర్వంతో విర్రవీగుతున్న లవణుడికి తగినట్టు బుద్ధి చెప్పాలని నిశ్చయించుకున్నాడు శ్రీరాముడు. తమ్ముడైన శత్రుఘ్నుణ్ని పిలిచి, ఆ దుర్మార్గుడి పొగరు అణచి రమ్మన్నాడు. శత్రుఘ్నుడు సోదరుని దీవనపొంది బయల్దేరి వెళ్లాడు.

మధువనంలో లవణాసురుడికీ, శత్రుఘ్నుడికీ ఘోర యుద్ధం జరిగింది. ఆ యుద్ధంలో, శత్రుఘ్నుడు లవణాసురుడి శిరస్సు ఖండించివేశాడు. ఆ కత్తితోటే మధువనాన్ని ఛేదించటానికి ప్రారంభించాడు. మరికొద్దికాలానికే మహారణ్యమంతా మాయమై, ఆప్రదేశమందు పరమసుందరమైన ఒక మహానగరానికి అంకురార్పణ జరిగింది. లోకక్షేమం కోసం, దుష్టుడైన లవణుణ్ణి సంహరించినప్పటికీ, ధర్మప్రభువు శ్రీరాముడు, ఇప్పుడు వెలిసిన మహానగరానికి రక్షకుడైన మధువుడి పేరు సార్థకమయేట్టు 'మధుర' అని నామకరణం చేశాడు. ఇదే ఉత్తరహిందూస్థానంలో వుండే మధురయొక్క మధురస్మృతి!

భారతీయ ధర్మము - VIII

"కాశ్యప"

అగ్నే ! నయ సుపథా రాయే అస్మాన్। విశ్వానిదేవ !
వయునాని విద్వాన్।
యుయోధ్య స్మజ్జుహురాణమేనో। భూయిష్ఠాంతే
నమ ఉక్తిం విధేమ ॥

అగ్నిమీడే పురోహితమ్. అగ్నిదేవా ! సకల జీవ లోకములకు నమగ్ర సర్వతోముఖ హితమును సమకూర్చు పురోహితుడవు, స్వయంప్రకాశమానుడవు, సర్వవ్యాపకుడవు, వైశ్వానర రూపమున అఖిలప్రాణిప్రేరకుడవు, సర్వభూత హృదయస్థాంతర్వర్తివి, సర్వశక్తి సమన్వితుడవు, అత్యంత సన్నిహితుడవు, సర్వదేవతా స్వరూపుడవు. వేయేల! సృష్టిస్థితిలయ కారణుడవు. సర్వాభీష్ట వరప్రదుడవు. నిన్నాశ్రయించువార లెట్టివారైనను, అమృతత్వమునే పొందెదరు. స్వామీ ! ఈ దీనుని విన్నపమాలింపవా ! జగద్రక్షకా ! నిక్కముగ నేను పాతకుడను. నీవు పావకుడవు. దీనజనావనా ! నా స్థితి 'చీమతల యంత నోరు. ఆకాశమంత యాకలి' అనునటులున్నది. సర్వజీవుల సుకృత దుష్కృతములను నీవు స్వయముగ సంపూర్ణముగ నెఱుగుదువు. నా యొనరించిన యఘపరంపరలనంతములు. అవి శుష్కములైన చెత్తచెదారముల కుప్పలే. ఇపుడే వానినెల్ల నీకు సమర్పించుచున్నాను. అందు నీ యనుగ్రహమునకు పాత్రముగా గల పరమాణు వొక్కటియైన లభించునో లేదో ! లభింపకున్నను అచ్చెరువందవలసిన పనిలేదు. అయినను హృదయ పీఠికాధిష్ఠితకుటిలేశ్వరా ! నిర్భాగ్యుని విన్నపమందికొని యత్నింతువా ? నీ కీ యుద్యోగము సుపరిచితమే కదా! బాహ్యాడంబరములకన్న, భావశుద్ధినే ప్రధానముగ గ్రహించుట నీ కలవాటే కదా ! భక్తుల చరిత్రలను పర్యించిన భగవంతుడు సుప్రసన్ను డగునని పెద్దలందురు.

నాగరికత యన నేమో యెఱుంగని యాటవిక జాతికి జెందినది శబరి. ఆమె యమాయికురాలే కావచ్చును, నదుద్దేశమే కలిగియుండవచ్చును— ఒక్కటియైన విడిచి పుచ్చక, ఫలములన్నియు కొఱికి చవిచూచి, తృప్తిపడి, ఆ యెంగిలి పండ్లనే స్వామి కారగింపుచేసెను. అఖండ సామ్రాజ్యమును తృణప్రాయమ్ముగ తిరస్కరించి, కారడవులకు విజయము చేసిన, కౌసల్యానందవర్ధనుడు, పతితపావనుడు, ఇనకులతిలకుడు, తారకనాముడు, దశరథ రాముడు పరమానందమున మహాప్రసాదమని ఆ ఫలముల నారగించెను; ఆ యమ్మకు ప్రతిఫలమ్ముగ మహాఫలమైన మోక్షమునే యొసగి ఋణవిముక్తుడయ్యెను.

ఎంతని-నే-వర్ణింతును-శబరీ సౌభాగ్యము.

ఇల్లాలి మాట గాదనలేక కుచేలుడు కృష్ణసందర్శనార్థియై బయలుదేర నున్న సమయమున, ఆ మానవతి యే నాటివో, మూషికములుగూడ హితవుగాక ముట్టనొల్లని చెరె పటుకుల నెటులనో సంపాదించి తెచ్చి పతిచేత నుంచె. కుచేలుడు, సార్థకనాముడు, సహస్రాధికఛిద్ర సంకలిత చేలాంచలంబున వాని నెట్టులో ముడిచి దాచి భగవత్సన్నిధానమును జేరెను. నందనందన సుందరపదనారవింద సందర్శనానందతుందిల హృదయుడైన సుదాముడు అటుకులమాట గత జీవిత వృత్తాంతముతో విస్మరించెను. పాపము! కడుపునింత దిండితిని యెంతకాలమయ్యెనో ! శ్రియః పతి తనకుదానై చిన్ననాటి చెలికాని యొడలు తడివి మాసినచీర వ్రేలాడు ముక్కిన యటుకులను కడు సంబరమున నొక్క మారుగ బొక్కివైచెను. లౌకికైశ్వర్యములనే గాక, బ్రహ్మేంద్రాదుల కపేక్షింపనలవి కాని స్వీయపదమునే యనుగ్రహించెను. ఆశ్రిత వాత్సల్యమనిన అటులనే యుండనగును గదా ! 'కార్యసిద్ధిపథః సూక్ష్మః స్నేహేనాప్యుప లక్ష్యతే.' అఖిల లోకబాంధవా! పరమపవిత్రా ! ఆశ్రితజన మిత్రా ! జ్ఞానాజ్ఞానకృత మత్సమస్త కర్మసంతానమున నజీవమై యక్కఱకువచ్చు నొక్క సుకృత పరమాణువైన గోచరింపదా ! స్నేహదృష్టికి సూక్ష్మాతి సూక్ష్మపదార్థమైన పొడగట్టునని పెద్దలందురే ! కుటిలేశ్వరా ! నీకు మ్రొక్కుకొనుట దక్క నే జేయగలదేమి గలదు ? ఇపుడే యిచటనే ఆర్తుడనై నీ యక్షరరూపమునకు నమోవాకము ప్రశంసించితిని. ఇక నా కర్తవ్యము ముగిసినది. శోధించి పరిశోధించి మత్సుకృత లేశమును సాధించెదవో లేక దుష్కృతమునే సుకృతముగ రూపొందించెదవో! కనికరించెదవో, మానెదవో అది నీ చిత్తము.

మహాప్రభూ ! ఊర్ధ్వగతుడవు - అంతేకాదు - నీ యుపాసకులనుగూడ నూర్ధ్వగతులకు గొనిపోవుచు అగ్నిపదమును సార్థకము చేసికొనుచున్నావు. నీవు సర్వభక్షకుడవు, హుతాశనుడవు, దహనుడవు. ఆశ్రితవత్సలా ! నీకు సమర్పితమైన నా యీ యపవిత్ర కర్మసంజాతము సమస్తము క్షణములో తప్తమై, దగ్ధమై, రూపుమాసి, మసియై, నుసియై, విభూతియై గ్రహణధారణములకర్హముగాక తప్పదు. లేకున్న నీ

బిరుదములు? ఈ తీరున దుర్గతి కీడ్చుకొని పోవు నా కుటిలజటిల పాతక పరుషవిషమ శైలసందోహము నమసి పోవునటుల ననుగ్రహింపవా తండ్రీ! 'పితేవ పుత్రమభి వక్షతా దిమమ్' కుపుత్రునియెడల కోపముచే మండిపోవు చున్నటుల, బహిర్దృష్టికి గోచరించుచున్నను, కరుణార్ద్ర హృదయుడైన జనకుని యా గ్రహము, అనుగ్రహమునకు రూపాంతరమే కాదా! ఆత్మా వై పుత్ర నామాసి—స్వస్వరూపాంతరమనదగు పుత్రుని శాశ్వత నరకవాస దుఃఖమునకు పాలుచేయు తండ్రు లెన్నడైన జనియించిరా! నికంటబడి నది, నిన్నంటినది నిర్మల సువర్ణమగును గదా! స్పర్శవేది సంయోగమందినది అయోమయమైనను పదియారువన్నె బంగారమగుట లోకదృష్టికిని విశ్వసింపదగినదే కదా! నా కర్మయోగ్యతయందు నాకు విశ్వాసము లేదు. పతిత పావనా! నీ యుపారకరుణావిశేషమునే నమ్మియున్నా డనయ్యా!

అనుత్తరమార్గమును వీడి ఉత్తరమార్గమున సంచరించుటయే ముముక్షువుల లక్ష్యము. 'తమ సోమాజ్యోతిర్గమయ.' దుఃఖప్రదమయిన ధూమమార్గమునుండి నన్ను రక్షించి సుఖకరము ప్రకాశవంతము నగు దేవయానమున నన్ను నడిపించుకొని పోవా! దేవా! దేహమే యాత్మ యని విషయసుఖములు నిత్యములు ఆనందసంధాయకములనియు భ్రమించి యింతకాలము అనంత జీవయోనుల సంక్రమించి దక్షిణాయన మార్గమ్మున యాతాయాతంబుల సాగించి విసివి వేసారి చిక్కుతెన్ను గానక అపార సంసార సాగరాగాధభీకరావర్త పరస్సహస్రంబుల మజ్జనోన్మజ్జనములు గావించుచుంటిని. దీనజనోద్ధారకా! ఎన్నడైన యాదృచ్ఛికముగనైన, ఘుణాక్షరన్యాయమున త్రికరణ శుద్ధిగ భగవద్దివ్యనామము నుచ్చరించితి నేమో! అట్టిదే దేనియున్న సర్వజ్ఞుడవు సర్వసాక్షివి నగు నీకు విదిత మగును గదా! ఎపుడైన వాగింద్రియ మొకటియే నా చెప్పినమాటలు వినునటులు నటించును. మిగిలిన యింద్రియములు నా సంప్రార్థనమును నిర్దాక్షిణ్యముగ త్రోసిరాజనుచున్నవి. ఇక మనస్సు సంగతి చెప్పవలసిన దేమున్నది. సర్వకాలములయందును మోహారణ్యములో, ఆశా శాఖలమీద విచ్చలవిడిగ స్వైరవిహారము గావించు చున్నది - స్వామీ! అది సహజముననే కోతి, దానికిపుడు మితిమీరిన బలము చేకూరినది, విషయ సుఖమను మద్య పానము చేసినది, దురభిమాన పిశాచావిష్టమైనది. కామముచే నున్మత్తమైనది. భేదబుద్ధి యను తేలుగుట్టినది. హా! ప్రభూ! దుష్టశిక్షకా! జగద్రక్షకా! దానిని దారికి దెచ్చు నాశయే లేదా! కటకటా! దుస్సంగతికిలోనై మతి చెడి పోయినది. శిరము పలితమైనది. సంధిబంధములు సడలి పోవ సంగము గళితమైనది. యమ మహిషఘంటికాని నాదము వినవచ్చుచున్నదే. ఇక యుత్తరగతులకు తిలో దకము లీయవలసినదేనా!

ఈశ్వరుడు దయామయుడు, సకల లోకశరణ్యుడు సర్వాన్తర్యామియై యున్నాడు కదా! ఆ! స్మృతికి వచ్చినది. భగవత్కృపకుపాత్రుడు కాడనినవాడు లేడు లేడు లేడని యా మహామహు డెవరో ఘోషించుచున్నాడే. ఎట్టి మధురశబ్దములు. ఎంతటి యాశాజనకములయిన పదములు. నేటిమాటలచేతనే నిన్నభ్యర్థింతును కరుణాకరా! మాటలలో మనసు కలియలేదని వెనుకాడకుము. దీనజన బాంధవా! భవబంధవిమోచనా! - అగ్నే! త్వంనో అంతమః ఉతత్రాతా శివః - అనాథరక్షకా! నా యంతరంగమునందును ఉన్నవాడవు కదా. నీవు మంగళకరుడవనియు జగద్రక్షకుడవనియు శ్రుతులు ఘోషించుచున్నవే!

త్వమగ్నే! ద్యుభి స్త్వమాశుశుక్షణిః భక్తులపాపములను నీ యద్వితీయశక్తిచే శీఘ్రముగా నాశనము చేయుచుందువుగదా!

చరణం పవిత్రం వితతం పురాణమ్ । యేనపూతఃతరతి దుష్కృతాని ।
తెన పవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా । అతిపాప్మాన మరాతిం తరేమ ॥

సురాసురబృందవందితపాదారవింద! సనాతనమై, సకల లోకవ్యాపకమై, సర్వమంగళకారణమైన నీ పదము గను గొను శక్తి నొసగుము. ఆ పాదధూళి శిరమున దాల్తును. శరీరమునం దంతటను నలంకరించుకొందును. దురిత పంకమును తొలగించుకొందును. పూతాత్ముడనయి నరక హేతువైన పాపశత్రువును తలదన్ని యతిక్రమింతును. ఏమందువు జగన్నాథా! అనుట కేమున్నది? - త్వయి ప్రసన్నేమమ కింగుణేనతయ్యప్రసన్నేమమ కింగుణేన - నీ కనుగ్రహమే కలిగెనా నా దోషముల ప్రసక్తియే ఉండదు. నీ కాగ్రహము కలిగిన నా గుణము లెందు కక్కఱకు వచ్చును. నీవా సదాశివుడవు, విబుధాధిపతివి. నీకు జెప్ప వలసిన పని యేమున్నది. గుణదోషౌ బుధోగృహ్ణన్ ఇందు క్ష్వేళావివేశ్వరః। శిరసాశ్లాఘతేపూర్వం, పరంకంఠేనియచ్ఛతి॥ రాజహంసంబు క్షీరనీరంబుల నీరంబునిరసించి క్షీరంబు నేగ్రహించును. పరమహంసస్వరూపుడవయిన నీకు హేయ గుణంబులయందాదరము లేదు, కల్యాణగుణంబుల యందే నిక్కముగ నాదరము గలదు. విబుధులు దోష జ్ఞులయ్యును గుణానురక్తులుగదా!

అగ్నిర్జ్యోతిరహః శుక్లః షణ్మాసా ఉత్తరాయణమ్-

సత్యవ్రతా! నీ యనుగ్రహమున మృత్యువును జయించినవారు నీ రాజ్యమును జేరుదురు. అటనుండి జ్యోతిర్లోక

మును దర్శించి, అహర్లోకమును పొంది, క్రమముగ శుక్ల లోకము, సంవత్సరలోకము, దేవలోకము, వాయులోకము, ఆదిత్యలోకము, చంద్రలోకము, విద్యుల్లోకము, వరుణ లోకము, ఇంద్రలోకము, ప్రజాపతిలోకము, తుదకు బ్రహ్మ లోకము నంది ముక్తు లగుదురని శాస్త్రము లుద్ఘోషించు చున్నవి. అంతటి పుణ్యపురుషు లెవరో? ఏనాటి మాటలో? సంసారాంధకూప నిపతితులైన అస్మదాద్యకృత సుకృతుల మాటతడవ బనిలేదు. దేవర చిత్తము, దాసుని భాగ్యము. దాసుని తప్పులుదండముతో సరి. కర్తు మకర్తు మన్యథా కర్తుంసమర్థాః. ప్రభువులు సర్వసమర్థులుగదా! అప ద్బాంధవా! యత్కించి త్సుకృత ఫలలేశమును ముం దనుభవింపనిమ్ము. అంతలో ప్రారబ్ధక్షయమై చిత్తశుద్ధి కలుగునేమో!

అనంతవాసనాక్షయమై చిత్తశుద్ధి గలుగుట సాధారణ విషయము గాదు. విషయధూమావళి మనోదర్పణమును మలినము గావించుచుండును. నిత్యము నిరంతరము సాగిపోవు ప్రకృతిధర్మమది. విషయముల నరికట్టినను, అది సాధ్యముగాదు కనుక, ఆ విషయములనే ఈశ్వరా ర్పణము గావించిన, చిత్తము స్వగతచిదగ్ని జ్వాలలచే దగ్ధమై, తప్తమై, ఒకనాటికి శుద్ధస్ఫటిక సంకాశమగును. ఈశ్వరాభిముఖమయిన శ్రీబుద్ధి చిత్తశైలశిఖరమును వరించి తపించి మల్లికార్జునుని మన్ననల నందుకొని పునరావృత్తి రహితమైన అచ్యుతస్థితి సంపాదించుకొనును.

సరసహృదయ నందనవనము జ్ఞానప్రసూనామోద భాసు రము. జ్ఞానప్రసూనాభిరాముడు చిదంబరనటేశ్వరుడు. తనకు దానై చుట్టుకొన్న బంధాల జిక్కి బయటపడనేరని తంతునాభము, ఒరుల కంట దాను బడక తనకంట నొరుల బడనీయక తప్పించుకొని తిరుగువిషకాకోదరము, శారీరి కాడంబరమే కాని బుద్ధిపాటవ మెఱుగని మత్తగజరాజము, తమ నేర్చిన రీతి సేవించి శివసాయుజ్యమంది శ్రీకాళ హస్తీశ్వరుని ప్రతిష్ఠ ఆచంద్రార్కముగ వెలయించిరి. ఈశ్వరుని లీలలు విచిత్రములు ఆనందప్రదములు. ఆటు లనే భగవద్భక్తుల చరిత్రములు అపూర్వములు శ్రోత్ర మనోఽభిరామములు. బంభ్రమ్యమాణమగు మనోభ్రమర మును భ్రమరేశ్వరుని పాదారవిందముల నిలిపిన మహా ఫలమును కరతలామలకమగును.

విషమనేత్రుడవయ్యు వీడ వెన్నడు నీవు, సమదృష్టి
సర్వభూతములయందు.
అదిభిక్షుడవయ్యు నాశ్రితావళి కెల్ల! సమకూర్తు వనుప
మైశ్వర్యములను,
కాంతాన్వితార్ధవిగ్రహుడవయ్యు, జితాత్మ గుణమునః
కముల భాస్కరుడ వీవు.
ఆశివసప్రాప్తృతాత్ముడవయ్యుని, స్తుతుల కృపాకలిత
చిత్తుండ వీవు.

మృదమూర్తివయ్యు భద్రప్రదుండవు-
భవుడవయ్యు భవవివర్జితుడవు-
వెత్తివాడవయ్యు వేదవేద్యుడవీవు-
హర! భవత్ప్రవృత్తు లద్భుతములు.

నరులార! ఓంనమోనారాయణాయేతి మంత్రజాపకుల సామ్రాజ్యమనగ పరికించి వాసుదేవస్సర్వమనుబుద్ధి కల వారి కరతలామలక మనగ ఆత్మప్రవృత్తి బ్రహ్మార్పణం బొనరించు ప్రాజ్ఞుల పెరటికల్పక మనంగ తన్నునన్యాసక్త తను గొల్చు భక్తాపతంసుల దాసానుదాసుడనగ

పతితదీనార్తరక్షణవ్రతు డనంగ
సకలజగములనమర ప్రశస్తి గన్న
రంగనాథునిశ్రిత మనోరంగనాథు
గాంచి సేవించి శుభము లార్జించుకొనుడు.

(సశేషము.)

హిందూ సంస్కృతి - వేదములు - IV

(వేదకాలము - గతసంచిక తరువాయి)

శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ

నానాటికి మనుష్యుని జ్ఞానశక్తి దుర్బలమగుచుండుటచే ఋషులు మంత్రముల క్రమమును సులభపరచిరి. ఒక ఋషి తన శిష్యులకు మూలసంహిత చదివించెను. దానిలో నుంచి యొకడు ఒక దేవత మంత్రములన్నియు సేకరించెను. ఇట్లు దేవతాక్రమమున మంత్రక్రమము నుంచబడెను. ఇంకొకడు ఋషిక్రమమున మంత్రములను సపరించెను. ఒకడు విషయక్రమమున నింకొకడు ఛందస్సు క్రమములో బెట్టెను. ఈ విధముగ నాల్గు వేదములను వేఱు వేఱు క్రమములో నుంచిరి గాని ఒక్కొక్క దానిలోను మఱల అనేక క్రమములు వచ్చెను. దీని తరువాత పాఠక్రమమున శాఖలయ్యెను. పద, క్రమ, ఘన, జటాదులు వేదపాఠమున కెన్మిది పద్ధతులు. ఒక్కొక్క శాఖ వీటి కారణమున ఎన్మి వెన్మిది భాగములలో విభక్తములై పోయినది. ఈ శాఖాక్రమములు పెఱుగుచు వచ్చెను. ఏ ఋషి శిష్యులే వేదమున కెన్ని శాఖలు గావించి యుండిరో పురాణములందు విశదముగ వివరించబడియున్నది. కావుననే విభిన్న గ్రంథములలో వైదిక శాఖల సంఖ్య యొక్క విధముగ సమానముగ లేదు. కూర్మపురాణానుసారముగ ఋగ్వేదమునకు 21, యజుర్వేదమునకు 100, సామవేదమునకు 1000, అథర్వ వేదమునకు 9 శాఖలు. ఇవ్విధమున వేదముల మొత్తము శాఖలు 1130 అయ్యెను.

వేదముల శాఖలు వేదముల ఏ భాగము, ఏ ఖండము గావని పైన చెప్పిన దానివలన తెలియుచున్నది. ప్రతియొక శాఖయందును పూర్తి వేదమున్నది. శాఖాభేదములు కేవలము మంత్రములయొక్కయే సంపాదన క్రమభేదమునకు కారణములు గాన శాఖలు గలియకున్నచో ఏ వేదాంశమున్ను అప్రాప్యమై యుండలేదు. కేవలము కొన్ని సంపాదన క్రమములు మాత్రమే అప్రాప్యములై పోయినవి. ఒక వేళ నాల్గు వేదముల ప్రతియొక శాఖయు నిర్వివాద రూపమున శుద్ధములై లభించినచో మూల— ఈశ్వరీయవాణి రూపమున నాల్గు వేదములు లభించినవని తలంచకుండుట కేకారణము నుండజాలదు. నేడును ఋగ్వేదముయొక్క శాకల, వాష్కల శాఖలు, యజుర్వేదముయొక్క మాధ్యందినీయ శాఖ, సామవేదముయొక్క కౌథుమీ శాఖ, అథర్వ వేదముయొక్క శౌనక శాఖయు మూల, శుద్ధరూపములో ప్రాప్తించుచున్న విషయములో నెవ్వనికిని విప్రతిపత్తి లేదు. గాన యీ శాఖల రూపములో నాలుగు వేదములున్ను ఈశ్వరుని వాణియొక్క వాస్తవిక రూపములోనే నేడు నుపలబ్ధములై యున్నవి.

వేదములయొక్క శబ్దములు మంత్రములు. వీటి అక్షరములును నిత్యములు. కాని మంత్రముల క్రమము మనుష్యకృతము - మండలము, అష్టకము, కాండము, అధ్యాయము —ఈ క్రమములో ఋషులు వీలు వెంబడి యనేక విధముల మార్పులు గావించిరి. ఈ సంపాదన క్రమముచేతనే శాఖలైనవి. ఇట్లు చేయుటలో గూడ ఒక్క మాత్ర తగ్గించబడను లేదు; లేదా పొడిగించబడను లేదు. వేదముల శబ్దములు అర్థములు నిత్యములని వేదభాష్యకారుడైన మహీధరుడు నుడివియుండెను. కాని వీటిలో గల మంత్రముల అనుపూర్వి శాఖాభేదముచే గలిగినది.

వేదమంత్రముల ఋషులు

ప్రతియొక వేదమంత్రముతోగూడ దాని ఋషి పేరుండును - ఋషయోమంత్రద్రష్టారః ॥ ఈ ఋషులు మంత్రద్రష్టలని చెప్పబడిరి. మననాత్ మంత్రః - మననముచేత స్పష్టమగు అర్థము గలది మంత్రము. ఏ ఋషి హృదయముయొక్క గంభీరమగు ఏకాగ్రతలో ఏ మంత్రార్థమును సాక్షాత్కరింపజేసుకొనెనో అతడా మంత్రముయొక్క ద్రష్టయని చెప్పబడెను. మంత్రమన్న శ్రుతి. అవి పరంపరగా వినబడినవి. ఆ వినియున్న మంత్రముల అర్థము వ్యాకరణము లేదా నిరుక్తముచేత తెలియబడదు. వ్యాకరణ, నిరుక్తములవల్లనే మంత్రార్థము కావలసినచో మంత్రముతోగూడ దాని ఋషి—మంత్రద్రష్ట నామముండదు. దానికి ఋషి మునిగణము మంత్రముతోపాటు మంత్రద్రష్ట పేరుగూడ ఉండియుండదు. మంత్రద్రష్ట యగుట గూడ ఇంత గౌరవ విషయముగూడ అయియుండదు. "పరోక్షవాదోవేదోఽయం" వేదముపరోక్షవాణి. ఉత్తమమైన యధికారికి 'తత్త్వమసి' యను మహావాక్యము గురువువలన వినుటయే చాలునని వేదాంతవిద్వాంసులెఱుగుదురు. మననమువలన స్వతః దాని తాత్పర్యము వెలువరించుకొనును. భగవంతుడు మనుష్యునికి బుద్ధి యొసంగి యుండెనుగాని దానిని మననము చేయవలెను. బ్రహ్మ - అదిస్రష్ట వేలకొలదియేండ్లు తపముచేసి వేదార్థ

ము ప్రత్యక్షమొనర్చుకొనెను. ఆ జ్ఞానముచేతనే అతడు సృష్టిరచన గావించెను. ఋషులుగూడ అంతఃకరణ మందేకాగ్రులై మంత్రార్థమును దర్శించియుండిరి.

"శబ్దార్థప్రత్యయానా మితరేతరాధ్యాసా త్సంకరస్త
త్ప్రవిభాగ సంయమాత్సర్వభూతరుతజ్ఞానం"

ప్రతియొక ప్రాణికిని అతని వాణి యాశ్వరునివైపు నుండియే ప్రాప్తించియుండెను. గావున వేదవాణియొక్క అర్థము నెట్టి ఆత్మసంయమముచే ప్రాప్తించుకొనియుండెనో అట్టి ఆత్మసంయమముచేతనే ప్రతియొక ప్రాణికిని భాషా జ్ఞానము కాగలుగును. ఉపర్యుక్త యోగసూత్రమందు మహర్షిపతంజలి ఇదే నుడివియుండెను. శబ్ద-అర్థములలో వాటి జ్ఞానముయొక్క వేఱువేఱు స్వరూపములో మన స్సంయమము చేయుటవలన సమస్తప్రాణుల భాషా జ్ఞానము కాగలదు. సమస్తప్రాణుల భాషాజ్ఞానము చేకూర్ప గల సంయమము వేదమంత్రార్థముల దర్శనముగూడ జేయించును. ఇవ్విధమైన సంయమ మెవ్వడుచేసినను మంత్రార్థదర్శనము చేయగలడు.

ఇదంతయు సరిగనే యున్నదిగాని మంత్రద్రష్ట పేరు పల్లించుచున్నచో నేమి లాభము? విషయమేమన - వేదార్థ మన్నది అయ్యెడిదిగాదు. వేదభాష్యప్రథ రావణుని నాటి నుండియు వచ్చినది. తదాది ఖండనమండనములతో ఆ ప్రథ నడవవలసివచ్చినది; గనుక వేదార్థములు చేయు బూనినవారు నిరాశులగుచున్నారు. దర్శనశాస్త్రనిర్మాతలగు ప్రకాండతత్త్వజ్ఞులైన ఋషీశ్వరులుగూడ పదేపదే యేల వేదముల కొక్క నమస్కారముచేసి దానియెడల నెట్టి సంబంధము కలిగించుకొనక యూరకుండిరి? వారి కంత మహత్వ మేలవచ్చినది యనునది యెఱుంగను లేక పోయిరి. వేదఋక్ యొక్క మంత్రద్రష్టయైన ఋషి నిర్మితశాస్త్రములందామంత్రార్థము విస్పష్టమై యున్నది. మంత్రముతోనూడ ఋషిని స్మరించుటలో గల ఉద్దేశ్యము ఆ మంత్రముకొఱకా ఋషి శాస్త్రము చూడవలయునని.

ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదం సముప బృంహయేత్
బిభేత్యల్పశ్రుతాద్వేదో మామయం ప్రహరిష్యతి ॥

ఇతిహాస - పురాణములద్వారా వేదమంత్రముల ఉప బృంహణ—అర్థవిస్తారము చేయవలెను. అల్పశ్రుతముచే వేదములు ఇది మమ్ము నష్టపఱచునని భయపడును. వేదార్థసంబంధములో నిది యాదేశము. ఋషి నిర్మిత గ్రంథములను 'స్మృతు' లందురు. స్మరణచేసి వ్రాసినది యని 'స్మృతి' కర్థము. ఋషులేకాగ్రమైన యంతఃకరణములో వేదమంత్రముల యర్థమును దర్శించి ఏకాగ్రత్వమువలన నుత్థితమైన పిమ్మట దానిని స్మరించి యుపదేశించిరి. ఆ యుపదేశమే స్మృతి. వ్యాసభగవానుడు మహాభారతము - పురాణములలో ఋషుల యొక్క యుపదేశములను సంకలితమొనర్చియుండెను. ఇందులో ప్రాచీనోపదేశములు చరిత్రములు సంకలితములగుటచేత యా గ్రంథములు పురాణములని చెప్పబడెను. వేదముల యర్థము మంత్రమందు మనస్సంయమము గావించి యెఱుగబడగలుగును; లేదా స్మృతి, మహాభారతము, పురాణములందును దానిని చూడవచ్చును. ఇవి వేదముల వాస్తవిక భాష్యములు. మంత్రముల యర్థము చేయు నెవ్విధమైన ప్రయత్నమందును భ్రాంతమగుననియే భయము.

మంత్రదేవతలు

'యా తేనోచ్యతె సా దేవతా'

ఏ మంత్రముద్వారా యేది వర్ణింపబడియున్నదో యది ఆ మంత్రముయొక్క దేవతయని 'సర్వానుక్రమణి'లో దేవత కీ యర్థము చెప్పబడినది. అనగా - ఏ మంత్రమున కేదేవతయైయుండునో ఆ మంత్రమందాతని స్వరూప మారాధన ప్రభావము, స్థూలజగత్తులో దాని కార్యము వర్ణితమైయున్నది. నిరుక్త మీ సంగతి నింకను స్పష్ట పరచినది.

యత్కామ ఋషిర్యస్యాం దేవతాయామార్థ పత్యమిచ్ఛన్
స్తుతిం ప్రయుంక్తె తద్దైవతః సమంత్రో భవతి"

ఏ దేవతను ఏ మంత్రముచే ఆ మంత్రార్థ దర్శనేచ్ఛతో ఋషులు స్తోత్రము చేయుచుందురో యదే యా మంత్రముయొక్క దేవత. మంత్రద్రష్టలైన ఋషులు మంత్రార్థ దర్శనమునకై మంత్రదేవతా ధ్యానములో మనస్సు నేకాగ్రముచేసిరి. ఆ దేవతా ప్రసాదముచేత మంత్ర దర్శన మయ్యెను. శబ్దార్థము లందును జ్ఞాన స్వరూపాదులందును మనస్సు నేకాగ్రము చేయుటచేత పశు - పక్షుల భాషకూడ తెలియవచ్చునని మొదట జెప్పియుంటిమి. ఏ పశు వాణి యందు మనస్సు నేకాగ్రము గావించిన ఆ పశుభావనకూడ నుండును. ఇది ఫలానా పశువువాణి యని భావింపకున్నచో జ్ఞానముయొక్క వ్యవస్థితోదయముకాదు. ఇట్లేమంత్రమున మనస్సునేకాగ్రము చేయు సమయమున తద్దేవతయొక్క భావన అవశ్యకము; ఏలనన మంత్రములో దేవతయొక్కయే వర్ణనము గలదు.

స్వాధ్యాయాదిష్ట దేవతా సంప్రయోగః

ప్రతియొక మంత్రమున కొక అధిష్ఠాన దేవతయుండునని యోగదర్శనము చెప్పినది. మంత్రముయొక్క గంభీర స్వాధ్యాయముచేత దాని ఇష్టదేవతా సాన్నిధ్యము ప్రాప్తించును. గాన మంత్రస్వాధ్యాయ సమయమందేమంత్రము

చేత ఏ దేవతాశక్తి సాక్షాత్కరించునో యది సూచించుట కొఱకు మంత్రముల దేవతలు నిశ్చయింపబడిరి.

ఋషులు దేవతలు నొక్కరేయైన మంత్రములు చాల గలవు. ఇది రెండు కారణములచే నయ్యెను. కొందఱు మంత్రద్రష్టలగు ఋషులు మంత్రారాధ్య దేవతతో నేకాత్మత్వము బడసియుండిరి.

యో యచ్ఛ్రద్ధః స ఏవ సః

కనుక వారి స్వతంత్ర నామము లోకమున బ్రచలితము కాలేదు. రెండవది - అనేక పర్యాయములు మంత్రము నాధారముగ గైకొనక శ్రద్ధాళువులు జ్ఞానప్రాప్తికి దేవారాధనము జేసిరి.

ప్రసన్నుడైన దేవత వారికేదో మంత్రరహస్య ముపదేశించెను గాన ఆ మంత్రదేవతయే తన మంత్రమునకు ద్రష్ట కూడనయ్యెను.

మంత్రముల ఛందములు

ఋషి, దేవతవలె మనము వేదముల ఛందస్సునుగూడ స్మరించెదము. వేదములయొక్క ఛందస్సులు చాల విచిత్రములు. మంత్రములను ఛందస్స్వరములో పద పాఠ సహితము చదివినచో వాటి చరణములన్నియు సమాసములై తోచును గాని ఇట్లు చేయక వాటిని సంధి సహితముగ బదివినచో చరణములు తగ్గును హెచ్చును. వేద పాఠములో స్వరభంగముగూడ ఒక పెద్దదోషము. ఛందములవలన స్వరము నిశ్చయమగును. శాఖాభేదముచే మంత్రముల సంపాదన క్రమము జఱిగియుండుటచేత చాలా మంత్రములొకదానిలో గలిసిపోయినవి. ఇట్టి మంత్రముల ఛందస్సులు రెండు మూడు చెప్పబడును. తాత్పర్యమేమన - విషయదృష్టిచే మంత్రము లేకత్ర యొనర్పబడినవి. గాని మూలస్వరము తప్పిపోయి యుండరాదు. దాని ఎంతభాగమేఛందస్సుదో అంత ఆఛందములో బదువవలసియున్నది.

మంత్రముయొక్క స్వరాత్మక రూపరక్షణ మాత్రము ఛందస్సువలన నగుచునేయుండును. ఛందములు మంత్ర దర్శనమునకును సహాయకములగును. యజుర్వేదములో చాలా భాగము గద్యములోనున్నది, గాని ఆ మంత్రములకును ఛందములు నిశ్చితములైయున్నవి. ఛందమున కర్థము - విశేషప్రకారమైన స్వరమని సారాంశము. స్వరమొక కంపనస్తరమును బుట్టించును. ఈ స్వరజన్య కంపనము మంత్రదేవతా భావస్తరములోనికి తన భావస్తరమును జేర్చును. ఇదేమంత్రార్థ దర్శనము. ఎట్లన - ప్రణవధ్యానమునకు—

'దీర్ఘ ఘంటానినాదవత్'

ధ్వనిలో మనస్సు నేకాగ్రము చేయవలెనని ఆదేశము. ప్రతియొక పదార్థ ధ్వనియొక్క వ్యక్తరూపము కంపన పరిణామము. ప్రత్యేక కంపనమొక శక్తిస్రోతము గలిగియుండి అవ్యక్తములో నొక సాకారమైన ఆకృతిని గల్పించును. ఈ సాకారా కృతియొక్క శక్తిస్రోత మా యధిష్ఠాతయగుదేవత.

ఛందముల విషయములో ఇంకను నెఱుగవలసినది ఒకే ఛందములో చాల మంత్రములు అతిస్వల్ప పరివర్తనముచేతను లేక అరూపముగను నాల్గు వేదములందును వచ్చినవి. పరివర్తనము కొంచెమున్నచోట ఆ మంత్రము కొంచెము విశేషతతో వచ్చియున్నదనుట స్పష్టము. కాని ఉన్నదున్నట్లు వచ్చినచోటను లేక రెండవ అర్థములో వచ్చియున్నను లేక ఆ అర్థములో వచ్చియున్నను అది అట్లొచ్చుట వచ్చుట అవశ్యకమైనదని యెరుంగవలెను. ఒకే వాక్యము లేక శబ్దము అనేకార్థములలో లౌకిక సాహిత్యములోగూడ పదేపదే వచ్చుచున్నది. గంభీరగ్రంథము లందొకే పరిభాష విషయమును సుస్పష్టముజేయుట కనేకసార్లు ఆమ్రేడితము చేయబడినది. ఇట్టి స్థలములలో పునరుక్తియని చెప్పనురాదు, అట్టి మంత్రములనట నుండి తొలగింపనురాదు.

వేదములలో ఇతిహాస భూగోళాదులు

వేదములనాది, నిత్యములు, ఈశ్వరీయవాణి రూపములై యున్నప్పుడు వాటిలో నైతిహాసిక ఘట్టముల, వ్యక్తుల, భూగోళ సంబంధఘట్టముల, జ్యోతిషాదుల వర్ణనము లుండరాదని చెప్పుచు కొందఱు ఇతిహాస భూగోళాది సూచక శబ్దములకు ఇంకొక యర్థము చేయుదురు. వేదములలోని ఇతిహాస భూగోళ జ్యోతిషములను సరియైనవని తలంచి కొందఱు వేదములను మానవకృతములని యెంచుచు అట్టి వేదము లెప్పుడు పుట్టినవో దాని నిర్ధారణకై పూనుకొనుచున్నారు. వేదముల నర్థముచేసుకొను విషయమై పై రెండు సంగతులు వచ్చుచున్నవి. మంత్రశక్తి మాట అటుబెట్టి అచ్చట వ్యాకరణము అధికారము చేయుచున్నది. గాని మనము వేదార్థమునకై పూనుకొనక మంత్రములను కేవలము యజ్ఞసమయమున ఉపాసనా సమయమందు విషయముగా మనస్సునేకాగ్రము గావించుకొని జ్ఞాన ప్రాప్తికి కారణమైన సూత్రములని తలంచితిమా పురాణాదులు వేదభాష్యములని అంగీకరించవలసి యుండును. పురాణములందును ఇతిహాస భూగోళము లున్నవనికూడ మఱువరాదు.

పురాణముల స్వరూపము వాటి వర్ణ్య విషయసత్యతను వివేచించుటయనునది స్వతంత్ర విషయము "ఎవడు నెవ్వనికిని నవీనజ్ఞాన మొసగుటలేదను స్తోత్రటీకు వాక్యము ముందుగనే ఉదాహరించబడియున్నది. జ్ఞానదాత కేవలము విస్మృతజ్ఞానమును జ్ఞాపకము చేయుననికూడ నతడు వక్కాణించియుండెను. నవీనజ్ఞాన మొసగుట సంభవము కానప్పుడు నేటి యీ వైజ్ఞానికుల శాస్త్రము భౌతికజ్ఞాన సంబంధమైన అనేకానుసంధానములు. ఇవన్నియు నూతనజ్ఞానమని చెప్పవచ్చునా? - కాదు. విస్మృతజ్ఞానమునకిది పునః స్మృతిమాత్రమే. నిజమునకు యీ అనుసంధానముల - సిద్ధాంతముల క్రమపూర్వ భాగము నూతనమైనది మానవుని అంతఃకరణమే సము. వీటి సత్యము పురాతనము; ఏలనన - సత్యమెప్పుడును నవీనముగాదు. జ్ఞానవిస్మరణ — స్మరణ చక్రము ప్రపంచమున నడచుచునేయుండును.

జ్ఞానము నవీనము కానట్లే విచారములుగూడ నవీనములుగావు. విచారములచేతనే జ్ఞానము కలుగును. మనుజుడు నిత్యము నవీనవిచారములు చేయజాలడు. విచారమునకు గొన్ని నిశ్చిత స్తరములు గలవు. మానవుని మనస్సు వాటిలో ఏ స్తరమునందునో ఆ స్తరము యొక్కయే విచారధార మనస్సునకు వచ్చివేయును. పదార్థములు ఘట్టములు విచారపరిణామములని యుంచ తెలుగుదురు. మనస్సునకు రాకుండ ఏపనియు నుండదు. ఏ పదార్థము - ఏ ఘట్టముయొక్క నిర్మాణము ఉండదు. ఇంక కొంచెము ముందునకు బోవుదము. ఈ వ్యాసములో మొదట, సృష్టి స్వతః అయియుండలేదని వివరముగ జెప్పబడినది. సృష్టికర్తయగు చేతనమేదియో యుండియున్నది. అతని సమీపములో మనస్సున్నది. అతని మనోమతితార తమ్యమే సృష్టిలో లక్షితమగుచున్నది. సృష్టికర్తయొక్క విచారమే సృష్టిరూపములో బరిణతమగుచున్నది సృష్టికర్త గూడ నవీనవిచారములు చేయడు; ఏలనన-నూతన జ్ఞానము నూతన విచారముండజాలదు. అతని మనస్సుకూడ మానవ స్తరములనుండియే విచారము గ్రహించును. ఆ స్తరములయందే యతని మనస్సు తిరుగుచునుండును. ఫలితముగ సృష్టి ఆ స్తరముల, వ్యక్తమైన అభివ్యక్తి మాత్రమై యుండును.

(కళ్యాణ్ నుండి అనువాదము)

వార్తలు - విశేషములు

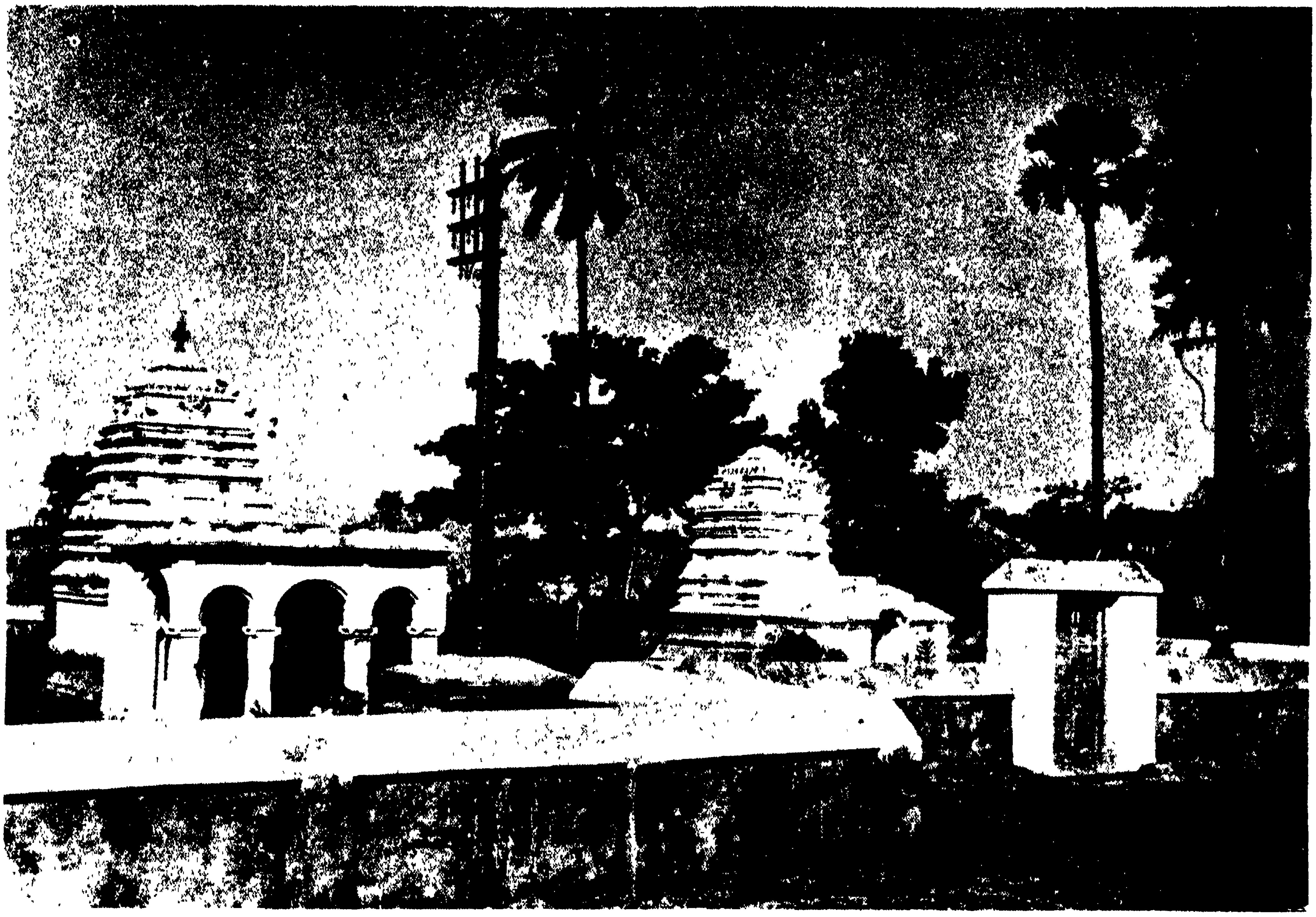
శ్రీ రామేశ్వరస్వామి శ్రీ వేణుగోపాలస్వామివారల ఆలయములు స్కిన్నరపురము

(ధర్మకర్త - శ్రీ వేమూరు శ్రీనివాసరావు)

(హిందూదేవాదాయ ధర్మాదాయ పరిపాలనాశాఖ పాతికేండ్ల పర్యవేక్షణలో (1932 - 19 7) అభివృద్ధి.)

స్కిన్నరపురము పశ్చిమగోదావరిజిల్లా తణుకు తాలూకాలో తణుకునకు నైఋతిమూలగ బదిమైళ్ళ దూరములోనున్న యొక చిన్నగ్రామము. 1801 లో బందరుజిల్లా రెండవడివిజన్ కలకక్టరు, స్కిన్నరుగారి విహారస్థలన ఈ గ్రామమేర్పడినదిగావున దీనికి స్కిన్నరపురమని పేరువచ్చెను. ఈ గ్రామమేర్పడిన యచిరకాలములోనే మొగల్తుర్రు సంస్థానమునుండి యిది పిప్పరయెస్టేటుకు సంక్రమించెను. 1839 లో ఆ యెస్టేటు చెల్లించవలసినపన్నుకై వేలమునకు రాగ ఈ గ్రామమును కంపెని-గవర్నమెంటువారు కొనిరి. అప్పటినుండియు నిది పూర్తిగ గవర్నమెంటు గ్రామమయ్యెను.

ఇంచుక ప్రజలసహాయముతో వేమూరివారు శ్రీ రుక్మిణీ సత్యభామా సమేత శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి వారి ఆలయమును, వారి బంధువులు గోవిందరాజువారు శ్రీ రామేశ్వరస్వామివారి ఆలయమును కట్టించిరి. విష్ణ్వాలయము పాంచరాత్ర ఆగమము ప్రకారము ప్రతిష్ఠింపబడినది. రెండాలయములు నొక్కటే ప్రాకారములోనున్నవి. రెండింటికి అర్చకుడు ఒక్కడే; వెల్నాటి అర్చకులు. దేవాలయము మాన్యములు యు. 21 - 02 ఉభయస్వామివారలపేర సమోజై తత్కాల మేనేజరు స్వాధీనము నందుండెను.

శ్రీ రామేశ్వరస్వామి, శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి ఆలయములు నిర్మాణపూర్వరూపము

ఈ గ్రామమునకు సన్నివసతులేర్పాటైయున్నను ఇచటికి ప్రయాణ సౌకర్యములేదు. వర్షకాలములో వానయోగ్యము కాకయుండెను; వ్యవసాయమునకుతప్ప ఇతరవృత్తుల కవకాశములేదు. గ్రామము వృద్ధినొందక క్రమముగ క్షీణించుచు వచ్చెను. 1930 నాటికి ఆలయములు రెండును పూర్తిగ శిథిలము లయ్యెను. ధ్వజస్తంభములు, ప్రాకారము వినాశ పోయినవి. ఉత్సవములు జరుగుటలేదు. అర్చకుడు రోగగ్రస్తుడై యుండెను. ఆలయమునకువచ్చెడు వారెవరునులేరు. నైవేద్యము పెట్టవలసినప్పు డర్చకుడు, తలుపులువేసినతోడనే గబ్బిలములు, ఎప్పుడైన పాములుతప్ప, ఇతరజీవు లాగుడులోనికి పోయెడువారుకారు.

దేవాలయముల స్థితి యిట్లుండ 1931లో శ్రీ వేమూరి శ్రీనివాసరావుగారు కాకినాడనుండి తమకు కాపురమువచ్చుట తటస్థించెను. అప్పటి కైదారేండ్ల క్రిందటనే దేవాదాయ వ్యవహారములను సక్రమముగ నిర్వర్తించుటకు చట్టమును, బోర్డును యేర్పడియుండెను. వీరి సహాయముతో ఈ దేవాలయములను పునరుద్ధరింపవలెనను సంకల్పము కలిగినది. అప్పటికి అర్చకుడు కాలముచేయుటచే ఆయన పినతండ్రి వచ్చి దేవాలయభూములు స్వాధీనము చేసుకొనజూచిరి. ఆభూములనుగురించి గవర్నమెంటువారికి ఆయన ఇన్‌క్లాసుఫీజ్ కట్టియుండిరి. బోర్డువారికి కంట్రిబ్యూషను కట్ట నవసరములేదని కోర్టులో పిటీషనుపెట్టి వాదించుచుండిరి. అప్పుడు బోర్డు చేయుచుండినపని దేవాలయములకుగల ఆస్తులను తెలిసికొనుట, వానిని స్వాధీనము చేసుకొనుటకు కోర్టుచర్యలు జరుపుట. ఆతరుణమున మేము కలుగజేసుకొని దేవాలయము భూములన్ని నిష్పూచిగ మాకు స్వాధీనము చేయుటకును, బోర్డువారికి కట్టవలసియున్న కంట్రిబ్యూషను, ఖర్చులు మేము కట్టుకొనుటకును, ఈ భూములనుగురించి ఆయన చేసినఋణము యావత్తు మేము కాంపౌండుపద్ధతితో తీర్చుకొనుటకును, ఆయన రెండాలయములలో అర్చకత్వము చేయుటకును, అందులకై ఆయనకు ధూపదీప నైవేద్యములకుసహా జీతముగ ముప్పదిబస్తాల ధాన్యము ఇచ్చుటకు నొడంబడిక గావించుకొంటిమి. ఇది చేకూరినపిమ్మట ఈ ఆలయములనుగూర్చి స్కీము చేయవలసినదనియు, మేము కట్టుకొనుట కంగీకరించిన ఋణము దేవాలయముల ఋణముగ నంగీకరింపవలసినదనియు, అట్లు అయ్యెనేని యేకోర్టుచర్యలు అవసరములేకయే దేవాలయము భూములు

రు. 21-02 లు స్వాధీనమగుననియు బోర్డు యాజమాన్యమున దేవాలయముల కార్యములు మేము సరిజూచుచుందు మనియు వ్రాసుకొంటిమి. మేము కోరినట్లుగ 1932 లోనే స్వాధీనముచేసిరి. అప్పట్లో దేవాలయము భూములనుండి 68 బస్తాలధాన్యమును పన్నులకై రు. 70 లును వచ్చుచుండెను.

ఈ దేవాలయములను జేరి రామగుండమను పేరుతో గ్రామతటాకమున్నది. గ్రామములో మంచినీటి వసతికి ఆధారము. అందలి చేపలను సహజముగ గ్రామములోని కాపులు భక్షణ చేయుచుందురు. ఈ చెఱువును దీనిగట్లపైనున్న తాటిచెట్లును దేవాలయము ఆస్తియేయని అట్లు పరిగణింపవలెనని గ్రామస్థులు కోరిరి. చేపలను జంపి డబ్బు తెచ్చుకొని వానిని దేవాలయ కార్యములకు వినియోగించుటకు మేమిష్టపడలేదు. దీనికి మేమంగీకరింప సంతమాత్రమున చేపలను తినువారు తినుటమానరని చెరువును వేలమువేయుచు వచ్చినచో నది ఆదాయకరముగనుండునని ప్రజలనిరి. ఈ చెరువును దేవాలయముల ఆస్తిగ చెప్పవలెనని బోర్డువారిని కోరితిమి. కలక్టరుగారికి నోటీసు యిచ్చి విచారణచేసి బోర్డువారు దీనిని దేవాలయము ఆస్తిగ నిర్ణయించిరి.

1938 నాటికి అప్పుతీర్చి వేసితిమి. మరల నింకొక యత్నము చేయుటకు ధైర్యము కలిగినది. దేవాలయములు జీర్ణమైయుండుట, పార్వతీ ప్రతిష్ఠలేక శివలింగ మొక్కటియే ప్రతిష్ఠింపబడియుండుట, ఆడియు కదలిపోయి యుండుట గ్రామమున కనర్థహేతువులని పెద్దలు చెప్పిరి. తిరిగ ఋణముచేసి పునఃప్రతిష్ఠలు చేయ నిశ్చయించితిమి. దేవాలయము ఆస్తులను తనఖాపెట్టి ఋణము తెచ్చుటకు బోర్డువారి అనుమతి కోరితిమి. మా కృషికి బోర్డువారు సహాయపడిరి: దేవాలయముల ఆస్తుల తనఖాపై మేము ఋణము తెచ్చుట కనుమతినిచ్చిరి. రు. 1200 ఋణము తెచ్చి కొంచెము చందాలుగ తెచ్చుకొని, జీర్ణమై కదలిపోయి యుండిన శివలింగమును ఉత్థాపనముగావించి కాశీపట్టణమునుండి శ్రీ శ్రీ శ్రీ బ్రహ్మానంద సరస్వతీస్వాములవారు పంపిన కళలతో విరాజిల్లు ఉత్తమ నర్మదాబాణమును, క్రొత్తగ శ్రీ పార్వతీదేవిని విఘ్నేశ్వరుని, నందిని, దేవాలయమునందును, రుక్మిణీ సత్యభామా సమేత శ్రీ వేణుగోపాలస్వామిని, శ్రీ ఆంజనేయస్వామిని విష్ణ్వాలయమునందును బహుధాన్య వైశాఖ శు॥ ద్వాదశి బుధవారమునాడు (11 - 5 - 1938) ప్రతిష్ఠగావించితిమి. అపుడే ఆలయములకు ప్రాకారము నిర్మించితిమి. అప్పటినుండియు పూర్వము జరుగు ధూపదీప నైవేద్యములేగాక ప్రతి శుక్రవారము శ్రీ పార్వతీ రుక్మిణీ సత్యభామలకు కుంకుమపూజయు, ప్రతి మంగళవారము శ్రీ ఆంజనేయస్వామికి విశేష పూజయు, మాసశివరాత్రికి దేవాలయములో అభిషేకము, ఏకాదశికి శ్రీ వేణుగోపాలస్వామికి సహస్రనామార్చనయు చేయుచున్నాము.

పునఃప్రతిష్ఠ జరిగి అప్పటినుండి భయభక్తులతో శ్రద్ధగ అర్చనచేయుచున్నప్పటినుండి గ్రామము సిరిసంపదలతో వర్ధిల్లుచు వచ్చినదను నమ్మకము గ్రామస్థులకు కలిగినది. అయినను ఆలయమునకువచ్చు అలవాటు వారికి కలుగలేదు. నిజముచెప్పవలెనన్న మా గ్రామస్థులందరికి (అర్చకుడు, గ్రామకరణముగార్లకు తప్ప) అమ్మవారి జాతరయందె ఎక్కువ మక్కువ.

ఆలయమునకు ధ్వజస్తంభములు లేనిలోటు ఉండినది. కాని అది కొంచెము సొమ్ముతో నగుపనికాదు. మేమిక అప్పు చేయదలచుకొనలేదు. ఉన్నఅప్పును తీర్చివేసి సొమ్ము నిలువజేయ జూచితిమి. ఒక్క ధ్వజస్తంభమునైన ప్రతిష్ఠించు పుణ్యాత్ములుందురా యని తలపోయుచుంటిమి. కోరుకొల్లు గ్రామకాపురస్థులు, శ్రీ మంతెన తిమ్మరాజుగారి భార్య సుభద్రయ్యగారు శ్రీ వేణుగోపాలస్వామివారి ఆలయమునకు మూడు నాల్గువేల రూపాయలుఖర్చు పరచి సర్వధారి నామ సంవత్సర చైత్ర శు॥ పంచమి బుధవారమునాడు (28 - 4 - 1948) ధ్వజప్రతిష్ఠ గావించి పుణ్యముకట్టుకొనిరి.

ప్రతిష్ఠలుచేసినను అంతటితో సరిపోదు. దేవాలయములలో ప్రభావము నిలబెట్టుటకు ఆలయములందు తఱచు స్వస్తివాచకము, పూజలు, భక్తుల ఆగమనము, ఉత్సవములు, అఖండ దీపములు అవశ్యకములని 1919 లో అనుభవజ్ఞులైన శ్రీ అసిస్టెంటు కమిషనరుగారు మాకు సలహాయిచ్చిరి.

వేదాధ్యయన సంపన్నులు, స్వస్తివాచకులు అన్యగ్రామములనుండి రావలసియుండుటచేతను వచ్చినవారికి భోజనము పెట్టవగినవారుకాని పెట్టగలవారుకాని గ్రామములో లేకపోవుటచేతను దానికగు వ్యయము దేవాలయము రాబడినుండి చెల్లించుట యుచితమగుట అంగీకరింతుమని మా కభయమిచ్చిరి. వారట్లు సలహా నిచ్చినతోడనే పెద్దలు నిశ్చయించిన శుభముహూర్తమున, విరోధి సంవత్సర జ్యేష్ట బహుళ షష్టి గురువారము (16 - 6 - 1949) రెండు ఆలయముల లోను అఖండదీపములు ప్రతిష్ఠించితిమి.

ఆలయములలో స్వస్తిచెప్పుటకు పొరుగూరునుండి వచ్చువారలకు భోజనమునకగు ఖర్చులను అంగీకరించితిమని అసిస్టెంటు కమిషనరుగారు సెలవిచ్చినప్పటినుండి ప్రతిసంవత్సరము కళ్యాణములు చేయుచున్నాము. ఈ కళ్యాణములలో మూడురోజులు వేదపారాయణ, సుందరకాండ పారాయణ, సూర్యనమస్కారములు, అభిషేకములు, కుంకుమపూజలు జరుపుచున్నాము; కాని వినోదములకు గానసభలకు ప్రాధాన్యమీయలేదు. ఈ కళ్యాణములు మేము ప్రతిష్ఠలు గావించిన వైశాఖ శు॥ ద్వాదశి కనుకూలముగ, ఆ యేకాదశికి చేయ ప్రారంభించితిమి కాని, దేశమందన్ని ఆలయములలో కళ్యాణములు మాఘాది మాసముల ఏకాదశులకే జరుగుచుండుటచే దృష్టి ఇచ్చుటనే పెట్టి మూడురోజులు ఇటనుండి గదలక కళ్యాణములు చేయించు అధ్వర్యులు దొరకుట కష్టమయ్యెను. అందుచే పెద్దల సలహానుపొంది రథసప్తమితో అవభృతస్నానమగునట్లు కళ్యాణములు చేయుచున్నాము. హరిహరుల కభేదము గావున రెండాలయములలో కళ్యాణములు ఏకకాలమందే ఒక్క ప్రాకారములోనే శైవ వైష్ణవాధ్వర్యులచే జరిపించుచున్నాము. ఆదినములలోనే ఆలయములు నిండుజీవముతో నొప్పారుచు ఆధ్యాత్మిక ప్రభల ప్రసరించుచుండును.

శ్రీ రామేశ్వరస్వామివారి ఆలయమునకును ధ్వజస్తంభములేని లోటుతీర్చగల్గితిమి; మేము కూడబెట్టుచువచ్చిన సొమ్ముతో జయనామ సంవత్సర మాఘ శుద్ధ చతుర్దశి ఆదివారమునాడు (6-2-1955) రామేశ్వరస్వామివారి ఆలయమునకు ధ్వజప్రతిష్ఠగావించితిమి. ఇంజనీరుగారు ధ్వజస్తంభ నిర్మాణమునకు రు. 3500 లు అంచనావేయగా వీరియా కమిటీవారు రు. 2000 లు మాత్రమే ఆమోదించిరి. కర్మకాండభాగమునకు అంగీనను ఏమియుచెప్పరు. ఖర్చు తగ్గుటకు ధ్వజప్రతిష్ఠ కళ్యాణములతో గలిపి చేసితిమి. ఆగమోక్త క్రతుభాగమునకు, కళ్యాణములకు, కలిపి రు. 677-0-6 లు మాత్రమే ఖర్చు అయ్యెను. ధ్వజప్రతిష్ఠ అన టేకు దూలమును ఇత్తడితొడుగుతో సిమెంటుతో బిగించుటకాదనియు, సూత్రవిహితమైన జపహోమహవనాదులతో గూడిన క్రతువనియు, దీనికి అవశ్యముగా సొమ్ము ఖర్చు అగుననియు అంటువారికి, బోర్డువారికి నచ్చచెప్పవలసివచ్చుట మాకు చిత్రముగనే దోచెను. దైవకార్యములగురించి చేయు ఖర్చులలో ధర్మకర్తల కించుక వైశాల్యమీయక అణాపైసలు గుణించుకొనుచున్నచో భారతీయ సత్ సంప్రదాయములు వితనాదవలసివచ్చుచుండును.

అర్చకునకు మేమిచ్చు జీతమునుండి 7 బస్తాలు తగ్గించవలసినదని 1953 సంవత్సరములో ఇన్‌స్పెక్టరుగారు అకారణముగనే అర్చకునకు చెప్పకయే, వీరియాకమిటీకి సిఫార్సుచేసిరి. వీరు తథాస్తు అనిరి; దీనిపైన అర్చకుడు డిప్యూటీ కమిషనరుగారికి అప్పీలు చేసుకొనగ శ్రీ భాగవతుల అన్నపూర్ణయ్యశాస్త్రిగారి యొద్దకువెళ్ళి పరీక్షయిచ్చి రమ్మని అర్చకునకానతిచ్చిరి. దీనితో నతడు తన మంత్రస్వరముల లోపములను దేవాలయములందలి పరికరములలోని లోపములను పూరించుకొని వెళ్ళి పరీక్ష ఇచ్చి అప్పీలు గెల్చుకొనివచ్చెను. ఆలయప్రాకారభవనాది స్థిరాస్తులపైననేగాక బోర్డువారు దేవాలయాంతర్గత జీవముపై శ్రద్ధపెట్టుటచేత మా ఆలయములలోను అర్చనలు జరుపుచు విగ్రహములకు కవచములు, వెండి బంగారు వస్తువులు, ఇవి దాచుటకు ఇనుపపెట్టెయు కొని వాని కన్నిటికి రమారమి రు. 2000 లు వరకు ఖర్చు పెట్ట గల్గితిమి.

ఈ పాతికేండ్లలోను మేము కోరినపుడు గ్రామస్థులు దేవాలయ కార్యములందు మాకు తోడ్పడుచునేవచ్చిరి. మేమే రైతుపైనను దావాచేయవలసిన అవసరమెన్నడురాలేదు. దేవాలయములే భూమికామందులైనపుడు రైతుకు భూమికామందుకుమధ్య ఉండవలసిన సంబంధము ఆదర్శ ప్రాయముగనే యుండవలయును.

దేవాలయముల ట్రస్టీలకు సన్మానము

స్కన్నరపురములో వెంచేసిన శ్రీరామేశ్వరస్వామి శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి వారల కల్యాణ మహోత్సవములలో పంచాయతీబోర్డు ప్రెసిడెంటు శ్రీ అందే నాగభూషణముగారి అధ్యక్షతను పెద్దసభ గావించిరి. ఆ సభలో ట్రస్టీలు శ్రీ వేమూరి శ్రీనివాసరావుగారు బి. యె. బి. యల్., గనిసెట్టి రామయ్య, అందే సుబ్బన్న, అందేరామన్న గారలు తాము ట్రస్టీలుగ 1932 నుండి ఒక్కపట్టున పాతికేండ్లు దేవాలయములకై చేసిన పనులను, అభివృద్ధినిగూర్చి తమ రిపోర్టు ప్రదర్శించిరి. వీరుచేసిన సేవకు గ్రామస్థులు కొనియాడి వీరి గౌరవసూచకముగ ట్రస్టీలను నూతన వస్త్రములిచ్చి సన్మానించిరి.

THE IDEAL OF RENUNCIATION

(From Srimad Bhagavatam)

O thou, God of gods,
Prince among Yogis,
Blessed are they who speek thy Word,
And Blessed is he who hears of thee.
Thou hast willed to leave this earth
And go to thine eternal abode.
Thou art the Lord of my heart, O Kesava:
Separation from thee is intolerable even for a moment:
Take me with thee to thy dwelling place.

O Krishna, blessed indeed are they who but hear of thee and meditate on thy divine life and thy divine play, for they become free from all worldly desires and attain to thy being.

But how can we, thy devotees, thine inseparable companions, live apart from thee?

Thou art our only beloved,
Thou art our very Self.

Verily, we thy servants will conquer thy Maya, the delusion of existence, merely by living in thy holy company and by doing thee service.

Sages and saints there are, who, freed from physical consciousness, practising great austerities, living continent lives, self-controlled, pure, and free from worldly desires, attain thy being, the abode of Brahman;

But we who live in the world, still attached to karmas, can overcome the world, by thy grace alone.

We can overcome this world, and go beyond the boundless ocean of darkness, only by conversing of thee with thy devotees, by remembering thee and reciting thy deeds and words, by thinking and meditating on thy divine life and thy divine play.

(With the kind courtesy of Sri Ramakrishna Math)

" We must recognize that it is providential that the West has come to India. And yet someone must show the East to the West, and convince the West that the East has her contribution to make to the history of civilization. India is no beggar of the West. And yet even though the West may think she is, I am not for thrusting off Western civilization and becoming segregated in our independence. Let us have a deep association. " (1)

This great task of realising our own culture and at the same time associating ourselves with Western culture is in keeping with the spirit of unity in diversity, which is the backbone of our culture. (2) And this great task can be achieved not by the politician but by the man of culture who is rich in moral ideals.

Scientific Humanism

The history of India has been the history of constant re-adjustment between the constructive spirit of the external with the creative spirit of the internal in Man. The former always seeks the cadence of order in social organization while the latter seeks freedom and love for its self-expression. History tells us that once we laid stress on the one and realized that the evils of that age were the results of the neglect of the other; and realizing this we so foolishly laid the stress on the other at the cost of the one, that the pendulum swung to the other extreme and the other age had again its reprisals which put a spoke in the wheel of progress. Today we stand at the cross-roads of civilizations. We have to watch and see if still the creative spirit is living in India; and also whether it offers its service and hospitality to the sick and suffering world.

There are many evidences to show that even in the past humanity was happy when a balance was struck between the two opposites, the creative and the constructive spirits. In the epic age the Kshatriya stood for the constructive spirit of the external while the Brahmin for the creative spirit of the internal in Man. There was always a difference of opinion, a clash of ideologies between these two outstanding castes of India, simply because they represented two different approaches to life. But whenever there was tolerance exhibited by these two, there was peace and concord among the people. That is to say they had comprehended their *Yugadharma*. It was a realization of truth, a realization of a harmony between the two opposites, generally through the *Yugapurusha*. And peculiarly enough the *Yugapurusha* happened to be by birth or heredity quite the opposite of what he was by profession or upbringing. We might take up the lives of the three *Yugapurushas* of old (there are many others too who stand our study; space restricts our vision and we shall deal with these three only). Janaka, Visvamitra and Ramachandra, who represented three different ages of human elivation.

Janaka was described as a *Rajarshi* which means a kingly prophet. As an ideal king, he had to prove to his subjects that even a ruler, a Kshatriya by birth was to be a Brahmin by breading, that is, he must strive towards the Knowledge of the Supreme Truth, *Brahmajnana*, so that he can maintain the unity of the world (*Lokasamgraha*). (3)

1. "Selections from Tagore". Macmillan and Co ,Limited. Ed. 1945. P. 77.
2. "Aradhana". Jan. 1957.
3. Gita. III. 20. कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादय: । लोकसङ्ग्रहमेवाऽपि सम्पश्यन् कर्तुमर्हसि ॥

The interesting story of the fight between Vasishtha and Visvamitra again represents the conflict between the creative and the constructive spirits of the age. In that conflagration the Brahmins were not all on one side, nor all the Kshatriyas took to the other. Many Kshatriyas espoused the cause of the Brahmin-warrior, Vasishtha. Visvamitra tried his might to defeat Vasishtha but could not do so. Finding that all his strategies and manoeuvres were defeated by the "sacred-stick" (*Danda*) of Vasishtha, Viswamitra accepted defeat and proclaimed, "Down with the power of the Kshatriya! The power of the Brahmin is the power of powers." (1)

Ramachandra was born in the orthodox creed of the royal house which took Vasishtha as its priest and prognosticator. But from his boyhood he was won over by Visvamitra, the born-enemy of Vasishtha. Ramachandra was the confluence at which the streams of the creative and the constructive spirits met.

These examples will suffice to prove that life in ancient India moved in the cadence of constant adjustment of the opposites; it was a perpetual reconciliation of contradictions; a unity achieved in diversity.

Even today, the problem before us is the same problem. Only the approach we are trying to make is modern. Every age is limited by its environment and suffers from the illusion that its approach to things is the only right way. Then a seer, a genius is born, who looking into the future through the help of the past and the present, helps his age to have a complete vision of humanity and the universe. He throws open the book of eternal truths and they pick and choose from it the solutions of their own problems. Thus to achieve a correct solution is always to solve a problem of that generation.

In India of old, the races that occupied the country were only a few; and those too were scatterrd all over the land and therefore they could think in those narrow terms of nationalism. In fact, what seems to us as narrow nationalism now was to them internationalism in our modern sense. The Brahmin wound up his daily prayer saying, "Let the Brahmins and the cows of the land surrounded by the four seas be happy and prosperous." (2) The Brahmin represented the spiritual life of the Aryan while the cow stood for the economical and mundane prosperity, for the Aryan civilization was an agricultural one. Today, for us the Brahmin has altogether a different meaning and it is perhaps silly on our part to say that the non-Bramin was overlooked and that the Brahmin was always the dictator of old India. The non-Brahmin was represented by the cow.

In modern age, the constructive spirit in man is science while the creative is humanities. And even today the daily prayer of the Brahmin holds good. It means in modern terminology, "Let there be harmony between humanities (Brahmin) and sciences (the cow, or the Kshatriya or the non-Brahmin as the case may be) if man is to be happy and prosperous." Accordingly, a Brahmin is one who upholds the creative spirit and not he who claims by heredity his position in society; and a non-Brahmin is one who works for constructive ideologies and not one who is born to non-Brahmin parents. Even now it is possible for a Brahmin by birth to take to the life of a non-brahmin by profession or upbringing; that is to

1. "धिग्बल क्षत्रियबलं ब्रह्मतेजोबलं बलम्" ॥

2. चतुस्सागरपर्यन्तं गोब्राह्मणेभ्यः शुभं भवतु ॥

This is almost the burden of the song in many ceremonial recitations also in Hinduism.

say, a person born in a family which has through generations accepted humanities as food of thought, may change over to scientific cogitations and try to bring a happy marriage between the two in him as Ramachandra did. Then the alternative too is possible; that is, a man by birth, a non-brahmin, may by profession try to become a brahmin. That is, a man to whom tradition gives science as a legacy of the mind, may by all means persue humanities and try to derive the benefits of their congruence.

All that I have referred to is that of the exception, of the *Yugapurusha* and the *Yugadharma*. If only all of us were to become the *Yugapurushas*, and realize the *Yugadharma*, then we would be in a state of idealism: but idealism is not for the many; they cannot stand it; they do not want it too and if the world is to go on they should not. There are in every country only a few who have attained a state of idealism which when compared with that of the others seems to be most perfect, but is not all perfection. Even this perfection is attained by those few, once in a century or two, and not only the whole country in which they are born becomes blessed and hallowed but the whole world and the age itself. Yet every one of us should struggle to attain this state of perfection for such an activity is the sign of life. We are all progressing towards the same end and the difference in our perfections is the difference in the stages of development.

But a man who lacks even the fundamentals of science and humanities will be treading a path of thorns if he takes to experimenting with the two. It is always safe for him to take to the one or the other and master it till he is confident that he can successfully manipulate the two without any adverse effects. Therefore the common man will do well to take up either humanities or science and persue it in life. And to be on the safe side, it would be always better for him to choose that which he inherits, for the accumulated knowledge of his family is bound to stand him in good stead. It is this principle that made our ancestors insist on the caste as a heredity. He who proved in life that he was capable of apprehending the broader vision of the knowledge of the Supreme Truth, was a law unto himself. He was above caste, he was above everything. Even the gods are said to have bowed before him and responded to his call. When Nandanar, the "God-intoxicated man" prayed Nataraja to give him *darshan*, it is said, that the lord of the Bull immediately ordered the Nandi to move from his spot and leave the way clear for his *Bhakta*, though he happened to be a Panchama by birth. Nandanar was above caste, a seeker though a non brahmin by breeding, of the knowledge of the Supreme Truth. He was a *Yugapurusha* who set an example to his times, which were narrow-minded and segregated in thought, by reminding them of the fact that they only thought in terms of diversity and had forgotten the underlying unity in life.

Taking the two hemispheres of humanity under consideration, history tells that from very ancient days the West stood for materialism while the East stood for spiritualism; the West for science, the East for religion. Again in our terminology, the West is the non-Brahmin while the East is the Brahmin. Till recently, the Muslims and the English were discribed as non-Brahmins, for they came from the West and were not allowed into the Hindu temples, the preservers of Hindu culture. They were afraid that they would contaminate it. They were right in so

thinking though they were not quite correct in thinking that they would thrive as isolationists. Knowledge if jealously preserved, gets stagnated. It must be a living stream of creation. This was again the very reason for the fall of religious faith in our country. Gandhi tried to bring about a happy union between religion and politics. To him they were not contradictory. They were essential as any other field of life was essential to know the spirit of Truth. He says, "To see the universal and all-pervading Spirit of Truth face to face one must be able to love the meanest of creation as oneself. And a man who aspires after that cannot afford to keep out of any field of life. That is why my devotion to Truth has drawn me into the field of politics; and I can say without the slightest hesitation and yet in all humility, that those who say that religion has nothing to do with politics do not know what religion means." His aim was not only political deliverance but deliverance of the Soul. He said, "I have no desire for the perishable kingdom of earth, I am striving for the kingdom of heaven, which is spiritual deliverance. For me the road to salvation lies through incessant toil in the service of my country and of humanity. I want to identify myself with everything that lives. In the language of the Gita, I want to live at peace with both firiend and foe. So my patriotism is for me a stage on my journey to the land of eternal freedom and peace. Thus it will be seen that for me there are no politics devoid of religion. They subserve religion. Politics bereft of religion are a death-trap because they kill the soul." (1)

And the practical application of this "religious politics" of Gandhi was through *satyagraha* or soul-force. It is founded on the understanding that "the world rests on the bedrock of *satya* or truth. *Asatya*, meaning untruth, also means non-existent, and *satya*, or truth, means "that which is." If untruth does not so much as exist, its victory is out of the question. And truth being "that which is" can never be destroyed.(2) God is the reality, and *satyagraha* is rooted in the power of reality. It is not "the negative virtue of abstaining from violence, but the positive one of doing good." The non-violent struggle that Gandhi conducted against the West, was not merely a cry against the unnatural state of existence of the slaving East, but a cry for re-adjustment in ideologies in a manner in which both can thrive with mutual benefits of co-existence; it is the manner of life in which the scientist and the humanist live together to bring about peace and pleasure on earth. This co-existent policy may be termed as scientific humanism."

(to be continued)

1. "Mahatma Gandhi—His Own Story'—C. F. Andrews Pp. 353 - 4; 357.
2. Ibid. P. 225

HINDU TEMPLES AND ARCHAKAS

(Note : The Editor does not take responsibility for the views expressed in this article.)

KAVIRAJA SIROMANI, PANDIT, D. NARASIMHACHARYULU, AVANIGADDA.

1. The Institution of ritualistic worship is as old as creation itself. This system of wrosbip is prevalent in all countries and among all classes of people: be they Hindus, Buddists, Cristians or Muslims. They may be known by different names such as Monasteries, Churches, Mosques and Temples; but the purpose underlying all these institutions, is one and the same, the promotion of the well being and spiritual progress of the people on righteous lines and ritualistic worship. Temples are the sacred abodes of ritualistic worship of God.

2. Ancient works of Divine origin, like the Vedas, Smrutis, Puranas and Itihasas, have dealt at length with the objectives of Temple-worship and the benefits derived there from and the Agamas have described in elaborate detail, the procedure of worship and prescribed its mode and manner.

These Agamas are of two types namely: (1) Vaishnava Agamas, and (2) Saiva Agamas. Each of these two types were further subdivided into two branches. Vaishnava Agamas were subdivided into (a) Vikhanasa & (b) Pancharatra; while Saiva Agamas into (a) Siva and (b) Sakteya. The Agmas are as authoritative as the Vedas since it has been said that they are identical with Lord Vishnu "Agamānam Swayam Vishnuh" and it has also been claimed else where that Lord Siva was himsilf their originator " Agamānamcha kartha Sambhuh "

From time immemorial, Hindu temples with different Idols in them for worship have been exercising perennial influence on the Hindu Religion and have helped considerably social progress of the people.

3. A doubt may arise in the minds of some as to how temples with Idols having different shapes and forms installed in them for worship help mankind to realise the truth, which is only one and One alone; and as to how the idols within Temples with different forms and shapes represent the One Mighty Power, whom all the worlds worship. Sages of all the religions unanimously recorded after ages of penance and experience, that the Mighty God is one and one alone, and there can be no two opinions on the point. But the question is as to how to realize this Oneness? For solving any difficult problem, the intellect and the mind of man must work together. Both should labour, one assisting the other. But mind is something which is always changing. To keep the mind steady, there must be something tangeable on which it can rest. That something must necessarily have a shape and form, real or imaginary, as otherwise, it is not possible to make the mind rest. In other words, something concrete or akin to it is absolutely necessary to concentrate the mind upon. It cannot perch on nothing. The best of men may fall if the question of concentration of mind is raised, unless it is practised and perfected. Practice makes a man perfect is a well known saying. Hence, the practice to concentrate the mind is all-important; and it is to help this, that different Idols happened to be installed in Temples as objects of worship. As temples are intended for the good of the masses, and as different persons possess different attitudes, tastes and talents, one particular form may not serve the purpose of

all; and there is nothing wrong if that form which suits a particular man is taken up by him for worship and concentration.

It may not be out of place here to mention that Temples existed long before the Peethams came into existence. The fact that Sri Sankaracharya worshipped the Moolavirats and their Archakas, in Kaivalyagiri & Ahobila Temples, as stated in the Sankara Vijayam (page 68) clearly goes to show that Temples existed long before the time of Sri Sankaracharya, and Sri Kantha Sivacharya, founders of Peethams.

Hence sometime after the system of constructing temples came into exsistence, need was felt to organise propaganda on religious lines. So the ancient rulers and seers of this country organised and established on a firm and lasting basis, units of itinerant staff. whose business it was to be touring from place to place in their respective jurisdictions imparting knowledge. It may rightly be said that these units served as moving temples and these came to be designated as "Peethams" each having its own "Moola virat" (Dhruvamurthi). Such are the "Srungeri, Pushpagiri, Virupaksha, Ahobila, Vanamamalai, Bheemanagatti, SriKantha etc. At the head of each Peetham, there was an Archaka, generally called as Peethadhipathi". Besides the Peethadhipathi, there was in the unit a group of eminent scholars of very high learning and exporeience in religion. These learned men were holding discourses on subjects relating to Religion in the courses of their tours for the benefit of the scholars and the people at large in places where they camped.

Thus there exsisted Archakas in both the classes of temples stationary and moving. There was practically no diffe-rence in the status of these personages. Both of them exercised the exclusive right of performing Archana (worship) directly to the Moola Virat, the object of Archana in both the cases being the welfare of the creatures in their respective jurisdictions. The Archakas in both the cases are expected to be endowed with the high spiritual talent of changing the lifeless Idol into a living being, by infusing through Archana, life into the Idol from within themselves, there by enabling the Idol with life to shower blessings of peace and prosperity on the devotees who attend temples and who ardently wait for the Divine Grace. The one difference between the two kinds of Archakas, was, while the Peethadhipathi referred to the well-being of the entire Rashtram in his Archana, the Temple Archaka referred only to the welfare of the creatures in the local area to which the Temple belonged. As regard merit, both of them are expected to be great sages able to change the lifeless Idols into beings with life, if necessary, by means of the power conveyed through their Archana;; viewed from this stand point, both of them should be considered equally great, and each should do homage to the other, at least in their heart of hearts.

(to be continued)

GOVERNMENT OF ANDHRA PRADESH.

NOTIFICATIONS BY GOVERNMENT.

REVENUE DEPARTMENT. THE ANDHRA TENANCY RULES, 1957.

(G. O. Ms. No. 138, Revenue, 22nd January, 1957).

In exercise of the powers conferred by section 19 of the Andhra Tenancy Act, 1956 (Andhra Act XVIII of 1956) the Governor of Andhra Pradesh, hereby makes the following rules :—

I. (1) These rules may be called the Andhra Tenancy Rules, 1957.

(2) In these rules, unless the context otherwise requires—

(i) 'Act' means the Andhra Tenancy Act, 1956 (Andhra Act XVIII of 1956)

(ii) 'Form' means a Form appended to these rules.

(iii) 'Section' means a section of the Act.

(3) These rules shall be deemed to have come into force on the 13th September 1956.

2. (1) Every application under sub-section (1) of section 16, including an application under sub-section (1) of section 5, section 8, sub section (3) of section 10, or section 13, shall be in writing and shall be presented in person or by agent or be sent by registered post to the Tahsildar, and in his absence, to the Head Ministerial Officer of his office.

(2) Every application under sub-rule (1) shall specify the names and addresses of the parties to the dispute, the location, description and extent of the holding in respect of which the dispute has arisen, the period of tenancy and the date of commencement thereof, particulars of the agreed rent payable in respect of the holding, the relief prayed for and the grounds adduced in support thereof.

(3) Every application under sub-rule (1) shall bear a court fee label of Re. 1.

(4) Every application under sub-rule (1) shall be accompanied by a spare copy or a sufficient number of spare copies thereof, for service on the respondent or respondents mentioned therein.

(5) If any application filed before the publication of these rules does not substanitally conform to the provisions of this rule, the Tahsildar shall give the applicant a reasonable opportunity to amend such application so as to make it to conform, and on such amendment the application shall be deemed to have been made in conformity with these rules.

3. (1) On receipt of an application under rule 2, the Tahsildar shall fix a date on which, and a place and time at which, the inquiry in respect of the application will be held, and shall issue notice thereof to the applicant or applicants and to the respondent or respondents mentioned in the application :

Provided that no such notice need be issued to the applicant if the place, date and time fixed for inquiry had been intimated to the applicant or to his agent at the time of presentation of the application.

(2) The notice referred to in sub-rule (1) shall be in Form I and shall, in the case of a notice to the respondent be accompanied by a copy of the application.

(3) The notice referred to in sub-rule (1) shall be served by delivering or tendering it to the party, or to his agent, or to any adult member of his family, or where none of the above courses is practicable, by affixing it at his last known place of residence, or by sending it to his last known place of residence by registered post acknowledgment due.

(4) The respondent shall be entitled to file a counter to the application within a period of ten days from the date of service of the notice referred to in sub-rule (1) or within such further time as the Tahsildar may for sufficient cause allow.

(5) On the date fixed for the inquiry under sub-rule (1) or on such further date or dates to which the inquiry may be adjourned, the Tahsildar shall give a reasonable opportunity to the parties to state their case and to adduce such evidence, both oral and documentary, as may be necessary in support thereof, and shall thereupon pass such orders as he deems fit.

(6) In making an inquiry under the Act, the Tahsildar shall have power—

(a) to summon witnesses and call for the production of documents;

(b) to examine parties and witnesses on oath and affirmation and adduce into writing the statements made by the persons so examined;

(c) to enter upon and inspect any land and do any other act which in his opinion may be necessary for carrying out the provisions of the Act, and the rules thereunder.

(7) Every order passed by the Tahsildar shall be pronounced in open Court.

(a) on any date to which the proceedings may have been adjourned, or if that be not practicable,

(b) on any date in respect of which notice has been given to the parties.

(8) The notice referred to in sub-rule (7) shall be in writing and shall be served on the party in person, or in his agent or legal practitioner or shall be sent to him by registered post acknowledgment due.

4 (1) Every appeal under sub section (2) of section 16 shall be in writing and shall set-forth concisely the grounds thereof, and shall be presented in person or by agent or be sent by registered post to the Revenue Divisional Officer and in his absence to the Head Ministerial of his office.

(2) Every such appeal shall bear a Court Fee label of Rs.3/- and shall be accompanied by an authenticated copy of the order of the Tahsildar appealed against.

(3) Every such appeal shall also be accompanied by a spare copy or a sufficient number of spare copies thereof for service on the respondent mentioned therein.

(4) In computing the period of thirty days specified in sub-section (2) of section 16, the time taken for obtaining a copy of the order of the Tahsildar shall be excluded.

5. (1) On receipt of an appeal under rule 4, the Revenue Divisional Officer shall fix a date on which, and a time and place at which, the appeal shall be heard and shall issue notice thereof to the appellant or appellants and to the respondent or respondents mentioned in the appeal.

Provided that no such notice need be issued to the appellant if the place, date and time fixed for the hearing of the appeal had been intimated to the appellant or to his agent at the time of presentation of the appeal.

(2) The notice referred to in sub-rule (1) shall be in Form II and shall in the case of a notice to the respondent be accompanied by a copy of the appeal.

(3) The notice referred to in sub-rule (1) shall be served in the same manner as the notice referred to in sub-rule (3) of rule 3.

(4) The respondent shall be entitled to file a counter to the appeal within a period of one month from the date of service of the notice referred to in sub-rule (1) or within such further time as the Revenue Divisional Officer may for sufficient cause allow.

(5) On the date fixed for the hearing of the appeal under sub-rule (1) or on such further date or dates to which the hearing may be adjourned, the Revenue Divisional Officer shall give a reasonable opportunity to the parties to state their case and adduce their arguments and shall thereupon pass such order as he deems fit.

(6) If, in hearing the appeal, the Revenue Divisional Officer considers that any further inquiry is necessary, he may himself make such inquiry or cause it to be made by any Officer of the Revenue Department subordinate to him not lower in rank than a Deputy Tahsildar specifying the points on which such inquiry is necessary.

(7) The Revenue Divisional officer or the Officer authorised by him under sub-rule (6) making such inquiry shall exercise such powers as the Tahsildar is empowered to exercise under sub-rule (6) of rule 3.

(8) Every order passed by the Revenue Divisional officer shall be pronounced in open Court,

(a) on any date to which the proceedings may have been adjourned or if that be not practicable,

(b) on any date in respect of which notice has been given to the parties.

(9) The notice referred to in sub-rule (8) shall be in writing and shall be served in the same manner as the notice referred to in sub-rule (8) of rule 3.

6. In determining the fair rent under section 6 Tahsildar shall have regard to the following factors besides those specified in clauses (a) to (f) of sub-section (2) of section 6:

(a) the amount of betterment contribution, if any, payable by the landlord in respect of the land under the Andhra Irrigation (Leavy of Betterment Contribution) Act, 1955;

(b) the water cess, if any, payable by the landlord in respect of the land under the Madras Irrigation Cess Act, 1865.

(c) The water cess, if any, payable by the landlord in respect of the land under the Andhra Irrigation works (Leavy of Compulsory Water Cess) Act, 1955.

7. (1) The deposit of rent under section 7 of the Act shall be made in the following manner.

(a) if the rent is payable in cash, it shall be deposited in the treasury

(b) if the rent is payable in kind, the tenant shall give advance intimation of such deposit to the Tahsildar and shall deposit the rent with the headman of Village in which the land is situated or such other officer as may be specified by the Tahsildar in this behalf. The tenant shall there upon be entitled to a receipt for the rent so deposited.

(2) The receipt for the rent deposited, whether the rent be in cash or kind shall be filed before the Tahsildar as soon as practicable after such deposit.

(3) The village headman or the officer specified by the Tahsildar under sub-rule (1) with whom the rent in kind has been deposited, shall take all such steps as may be necessary for the safe and proper custody of the produce so deposited and shall keep the Tahsildar informed from time to time of the condition of the produce. The Tahsildar may, at any time, having regard to the condition of the produce and the facilities available for its custody order that the produce be sold at the market rate prevailing in the locality and the proceeds of such sale shall thereupon be deposited in the treasury and the amount so deposited shall thereafter be deemed to be the rent deposited.

8. (1) The Tahsildar requiring a cultivating tenant to deposit the balance of rent due under section 7 shall issue a notice to him in Form III. Such notice shall be served on the tenant or in his agent or shall be sent to him by registered post acknowledgement due.

(2) on the deposit of such balance, the Tahsildar shall pass an order for its payment to the landlord.

9. A copy of every application for remission of rent under section 8 shall be served on the landlord in person, or by sending it to him by registered post acknowledgement due.

10. (1) Every lease under section 10, shall, besides the particulars specified in the said section contain particulars relating to the restructions, if any, in regard to the growing of any crops on the holding, the period of tenancy and the date of commencement thereof, and the date on or before which the rent is payable:

Provided that nothing in this rule shall apply to lease entered into before the publication of these rules.

(2) Every cultivating tenant who makes payment on account of rent shall be entitled to obtain a receipt for the amount paid, duly signed by the landlord or his authorised agent.

11. The notice referred to in section 12 shall be served on the landlord in the same manner as the copy of the application referred to in rule 9.

12. The notice referred to in sub-sect'on (1) of section 14 shall be served on the landlord in the same manner as the copy of the application referred to in rule 9.

13. Every decision or order of the Tahsildar or the Revenue Divisional Officer under the Act, shall be executed by an Officer of the Revenue Department not lower in rank than a Revenue Inspector.

14. (1) All proceedings before the Tahsildar or the Revenue Divisional Officer under the act, shall be summary and shall be governed, as far as may be, by the provisions of the Code of Civil Procedure.

(2) In any proceeding before the Tahsildar or the Revenue Divisional Officer, the Tahsildar or Revenue Divisional Officer, as the case may be, may permit any party to be represented by his agent or legal practitioner.

Provided that the Tahsildar or the Revenue Divisional Officer, may at any stage of the proceedings and for reasons to be recorded in writing cancel such permission.

FORM I.

NOTICE. (See Rule 3)

To

Whereas an application has been filed under sub-section (1) of section 16 of the Andhra Tenancy Act, 1956 (Andhra Act XVIII of 1956) for the adjudication of a dispute, and whereas you are mentioned as a party to the said dispute.

Take notice that it is proposed to hold an inquiry into the said dipute at .. ..(place) on ....(date) at .... (time) and that you m..y appear at the said inquiry and give such evidence as may be necessary in support of your case failing which the inquiry will be held and the dispute decided EXPARTE.

A copy of the application is enclosed. You may file a counter within a period of ten days from the date of service of this notice.*

(*To be scored out where-ever unnecessary)

Tahsildar.

FORM II.

Notice. (See Rule 5)

To

Whereas an appeal has been filed under sub-section (2) of section 16 of the Andhra Tenancy Act, 1956 (Andhra Act XVIII of 1956) against the order of the Tahsildar in...... ....dated..................and

Whereas you are mentioned as a party to the said appeal.

Take notice that it is proposed to hear the appeal at......... . (place) on . ... (date) at... ....(time) and that you may appear at the said hearing, failing which the appeal will be heard and decided EXPARTE.

A copy of the appeal is enclosed. You may file a counter within a period of one week from the date of service of this notice*

*To be scored out where-ever unnecessary.

Revenue Divisinol Officer.

FORM III.

NOTICE (See Rule 8)

Whereas on an application filed under section 6 of the Andhra Tenancy Act, 1956 (Andhra Act, XVIII of 1956) for the determination of fair rent, the fair rent has been determined as Rs. .... and you have under section 7 of the aforesaid Act deposited rent equal to .. . ...and where as consequently a balance of .. .. is due from you, you are hereby required to deposit the said balance within a period of fifteen days from the date of receipt of this notice.

C. R. KRISHNASWAMY RAO SAHIB,
Specil Officer.

MADRAS HINDU RELIGIOUS AND CHARITABLE ENDOWMENTS ACT— AMENDMENT RULES.

(G. O. Ms. No. 2470, Education & Endowments, 22nd October, 1956)

In exercise of the powers conferred by sub-section (1) of section 100 read with section 31 of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951), the Governor of Andhra, hereby makes the following amendment to the rules published with the Notification of the Government of Madras in the late Rural Welfare Department, dated the 21st September 1951, at page 523 to 544 of the Fort St George Gazette, dated the 25th September 1951, as subsequently amended, the same having been previously as required by sub section (3) of section 100

AMENDMENT

In the said rules, for the rules under section 31, the following be substituted, namely—

"Rules under section 31 :

1. Notice of the Trustee's proposal under section 31 (1) for the appropriation of surplus in the income of the institution shall contain particulars of the surplus, the purpose or purposes for which such surplus is proposed to be appropriated and the amount proposed to be appropriated for the purpose or each of the purposes proposed. The notice shall specify a date which shall not be less than one week from the date of its issue, within which objections or suggestions may be sent. It shall also specify the date on which an enquiry, if any, is proposed to be held to consider the objections or suggestions.

2. A copy of the notice shall be served on, or sent by registered post with acknowledgement due, to the trustee or trustees, of the religious institution and where the proposal in question is made by the trustee of a specific endowment, also to the trustee or trustees of the temple to which the specific endowment is attached.

3. A copy of the notice shall also be published by affixture on the notice board of the front door of the temple concerned. Such publication shall be deemed to be sufficient intimation to persons having interest.

4. A copy of the order of the Deputy Commissioner sanctioning the trustee's proposal, either wholly or in part, shall, in addition to being communicated to the trustee or the trustees, be also published in the District Gazette in the language of the District concerned in the case of the temple or specific endowment attached to a temple situated in the district, or in the Andhra Gazette in the case of specific endowments attached to temples situated in more than one district.

The publication of the order in the manner aforesaid be deemed to be sufficient intimation to persons having interest.

5. The time within which any person interested may appeal to the Commissioner under section 31 (2) against the sanction accorded by the Deputy Commissioner under section 31 (1) shall be one month from the date of the publication of the order of the Deputy commissioner according such sanction in the Andhra Gazette or District Gezette. as the case may be under rule 4 ".

V. VENKATRAYUDU,
Deputy Secretary to Government.

PROCEEDINGS OF THE DIRECTOR OF PUBLIC INSTRUCTION, ANDHRA, (MADRAS).

Dis 54/64 Dated 7-11-1956

Sub: BOOKS & PUBLICATIONS – A Religious Monthly Magazine entitled 'ARADHANA' – Commended for use in the Libraries.

Read: From the Editor, 'ARADHANA', H R.&C.E. Department, Masulipatam, Letter dated 21-11-55 from Camp: B N.K. Press Ltd., Madras-26.

The Director is pleased to commend the following magazine for use in the College and Public Libraries in the State.

Name: A Religious monthly magazine entitled 'ARADHANA' Edited and Published by P. P. Sastri, P.O.L.

Price: Rs. 12/- annual subscription or Rs. 1/- per copy

Place: Editor: 'Aradhana', H.R.&C E. Department, Andhra, Masulipatam.

The undermentioned officers are requested to bring the magazine to the notice of the managements of the public libraries under their control.

K. RAGHAVA REDDY
For Director Of Public Instruction

TRUE COPY FORWARDED BY ORDER.

Sd/ C. NAGASAMY
Superintendent,

To

All the District Educational officers who are the Secretaries of the Local Library Authorities.

The Principals of all Government Colleges.

The Librarian, State Central Library, Visakhapatnam.

శ్లో॥ శ్రీశైలేశ మహాప్రభుర్భజితుం కాంచీవిభుం సేవితుం
కాశీనాథముపైతుమప్యథ మహాకాలేశ్వరం వందితుమ్ ।
మత్వా మేరుసమం మదీయమనుజప్రస్తారభూతం గుణం
పాహి త్వదీయ కృపాకటాక్ష విసరైః శ్రీకాళహస్తీశ్వర ! ॥

శ్రీకాళహస్తీశ్వర శతకమ్ - శ్రీ॥ తి॥ గు॥ వరదాచార్యః

శా॥ శ్రీశైలేశు భజింతునో యభవుఁ గాంచీనాథు సేవింతునో
కాశీవల్లభుఁ గొల్వఁబోదునొ మహాకాళేశుఁ బూజింతునో
నా శీలంబునకైన మేరుసమమున్ రక్షింపవే నీ కృపా
శ్రీ శృంగార విలాస హాసములచే శ్రీకాళహస్తీశ్వర ! ॥

ధూర్జటి కవి - శ్రీకాళహస్తీశ్వర శతకము.

శ్లో॥ బ్రహ్మానంద మహాపదే నివసితా యే నాదఘంటారవం
బిందుం దీపతతిం కలాపినిచయం విజ్ఞాన సంపాదనమ్ ।
శక్తా వారయితుం గతిం విచరతః చిత్తస్య రంగస్థలైః
ఛిద్యంతే భవబంధ దుష్టలతికాః శ్రీకాళహస్తీశ్వర ! ॥

శ్రీ॥ తి॥ గు॥ వరదాచార్యః

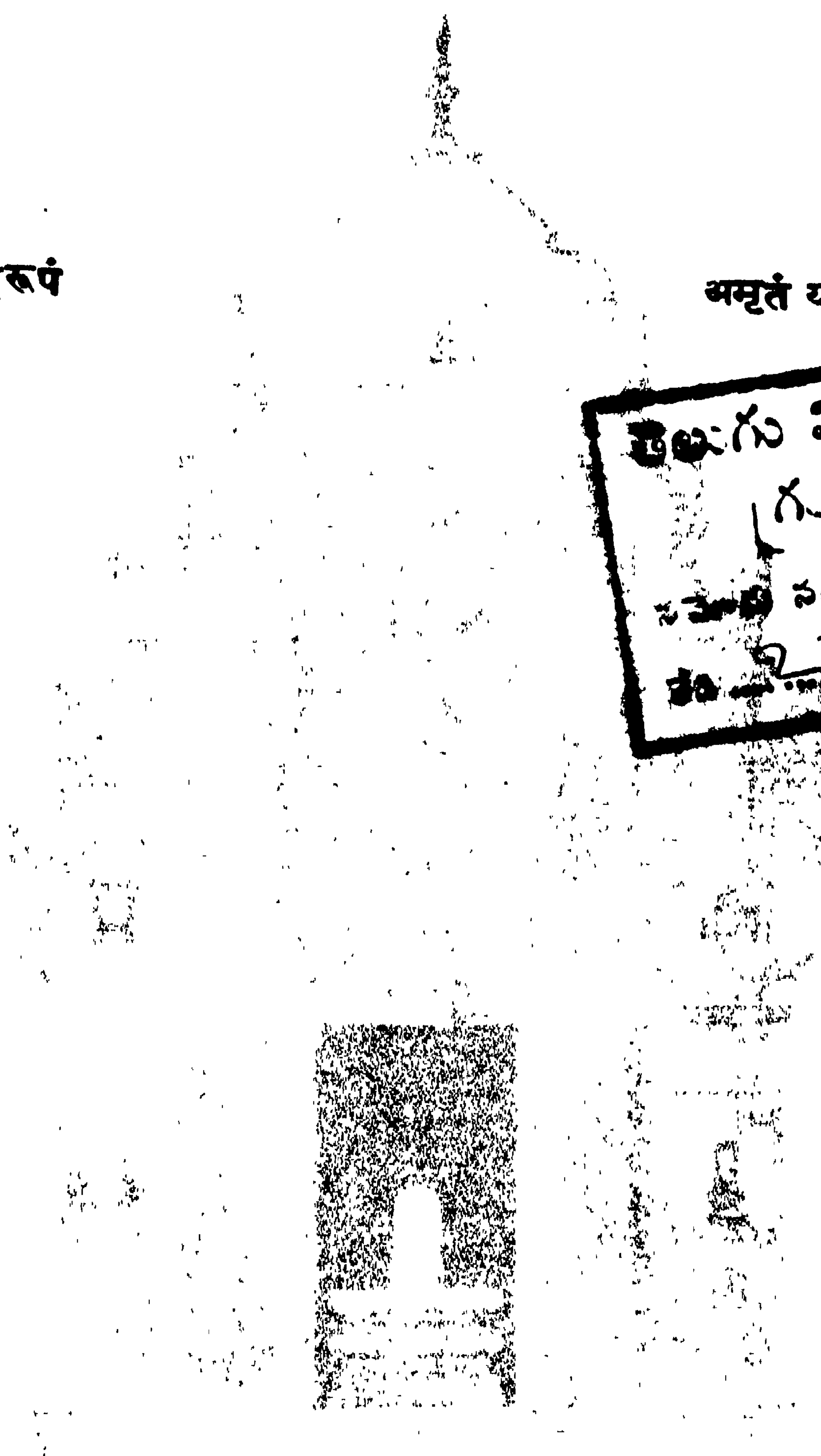
మ॥ అకలంక స్థితి నిల్పి నాదమను ఘంటారావమున్ బిందు దీ
పకళాపంబు వివేకసాధనము సొప్పన్ బూని యానంద వా
రక దుర్గాటవిలో మనోమృగము గర్వస్ఫూర్తి వారించు వా
రికిఁ గాదా భవోగ్రబంధ లతికల్ శ్రీకాళహస్తీశ్వర ! ॥

ధూర్జటి కవి - శ్రీకాళహస్తీశ్వర శతకము.

ĀRĀDHANA

आनन्दरूपं अमृतं यद्विभाति

VOL. III No. 3 MARCH 1957

మత్తాః క్ష్మాపతయః సమేఽపి, నిరయస్తత్సేవనం భీకరం,
తద్దేయాశ్చతురంగయాన తురగీ భూషాస్త్రియశ్చ వ్యథాః।
ఆశ్రిత్యాల మిమాన్ గతోఽస్మి మహతీం తృప్తిం, న కాంక్షామి తత్
జ్ఞానోపార్జన శక్తిమేవ వితర శ్రీ కాళహస్తీశ్వర!॥

శ్రీ కాళహస్తీశ్వర శతకమ్ - శ్రీ॥ ఊ॥ గు॥ వరద చార్యః.

రాజుల్మత్తులు వారి సేవ నరకప్రాయంబు వారిచ్చు నం
భోజాక్షీ చతురంతయాన తురగీ భూషాదు లాత్మవ్యథా
బీజంబుల్ తదపేక్ష చాలుఁ బరితృప్తిం బొందితిన్ జ్ఞానల
క్ష్మీజాగ్రత్పరిణామ మిమ్ము దయతో శ్రీ కాళహస్తీశ్వరా॥

ధూర్జటి కవి - శ్రీ కాళహస్తీశ్వర శతకము.

రాజా దుష్కృతమాప [illegible] తరా రాజ్యం
[illegible] రాజరాజమతగః [illegible] ।
[illegible] తారాస్సమూలం నిజైః
ధిగ్రాజపదం [illegible] శ్రీ కాళహస్తీశ్వర!॥

శ్రీ॥ కా॥ శ॥ శ్రీ॥ ఊ॥ గు॥ వరద చార్యః.

రాజై దుష్కృతిఁ జెందెఁ జందురుఁడు రారాజై కుయోధుండు దృ
గ్గా నహుషుండునుఁ గాంచె దుఃఖము కురుక్ష్మాపాలుఁ డా మాటనే
యాజిం గూలె సమస్త బంధువులతో నా రాజశబ్దంబు చీ
చీ జన్మాంతరమందు నొల్లను జుమీ శ్రీ కాళహస్తీశ్వరా!॥

ధూర్జటి కవి - శ్రీ కాళహస్తీశ్వర శతకము.

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. III | MARCH 1957 | No. 3

PUBLICATION OFFICE

"ĀRĀDHANA"

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER

Hindu Religious & Charitable Endowments (Administration) Department, (Andhra)

MASULIPATAM.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER SINGLE COPY Re. 1/-

ఆరాధన

దుర్ముఖి మాసపత్రిక ఫాల్గుణము

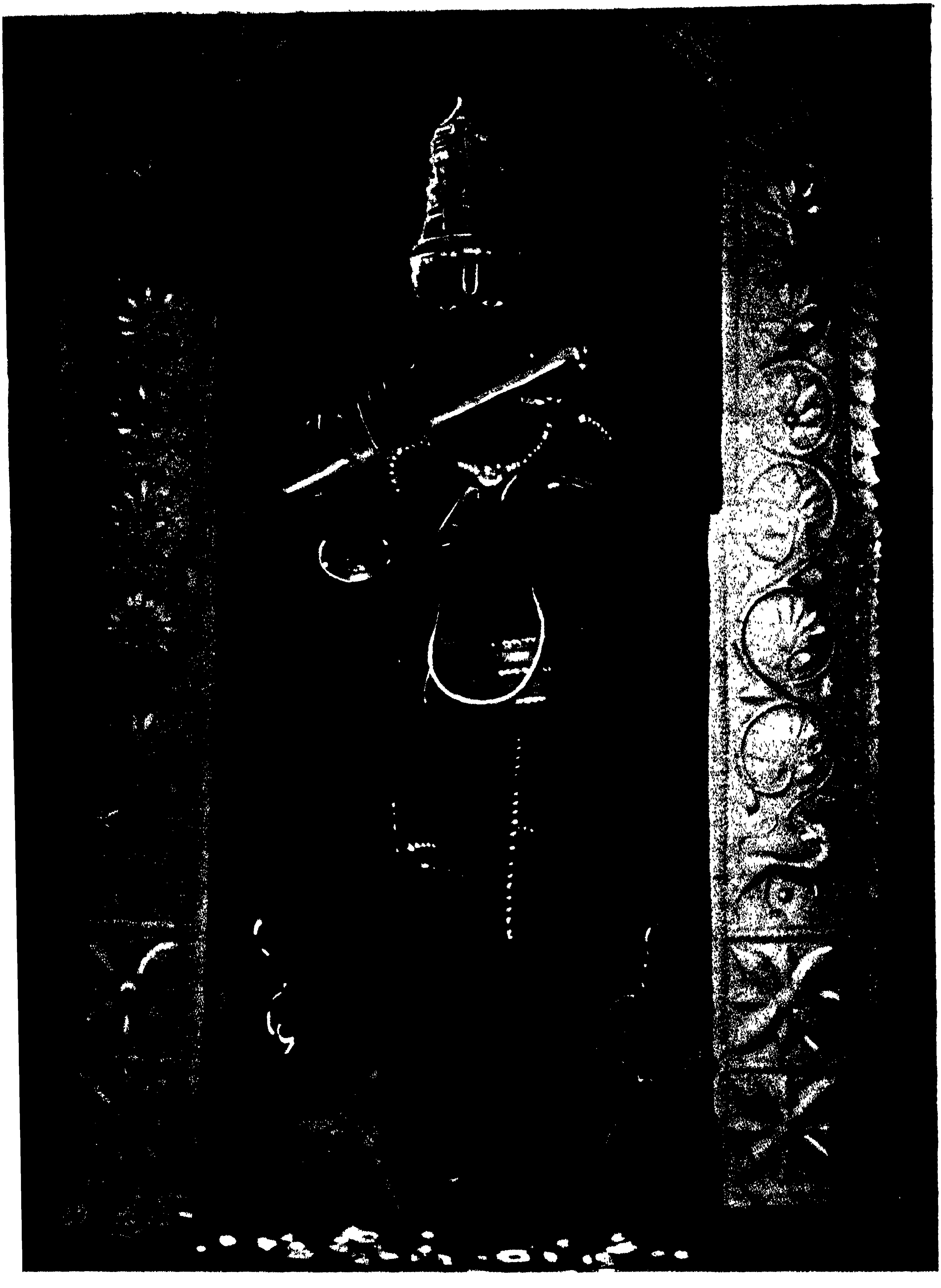
విషయసూచిక పుట

తెనుగు

CONTENTS

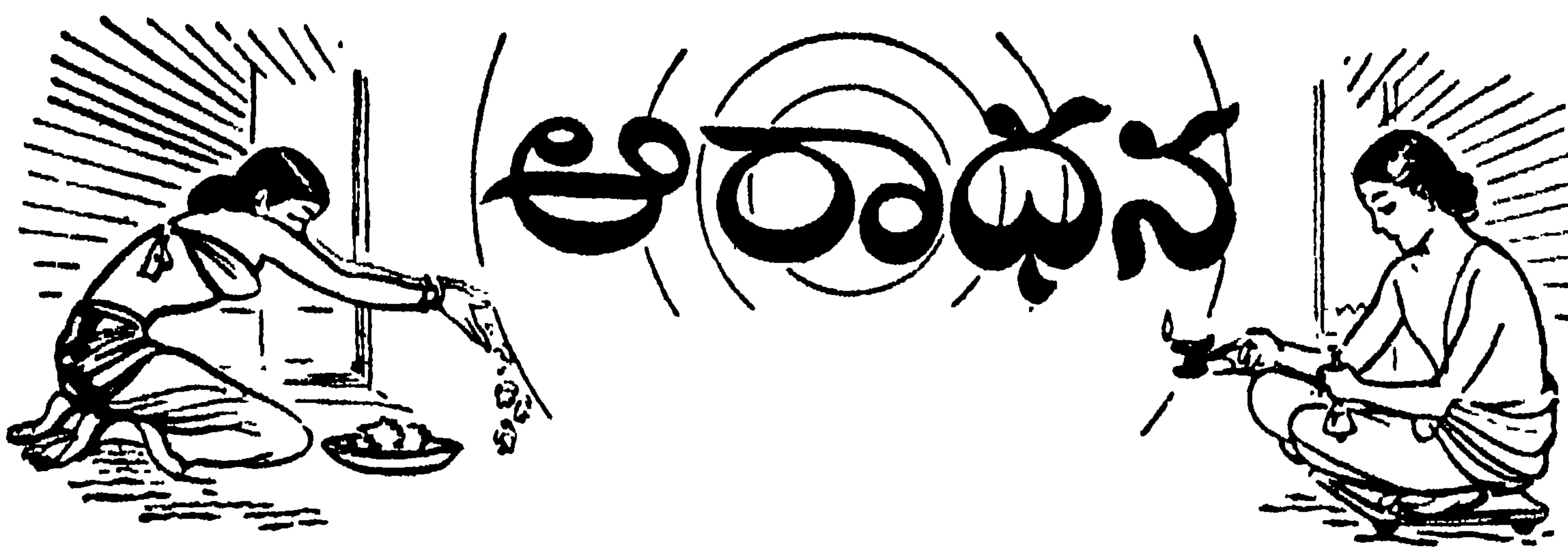
PAGE

ENGLISH

శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి - ధ్రువమూర్తి - బలరాముని పేట - బందరు.

" ఆనందరూప మమృతం య ద్విభాతి "

ఆరాధన

నకృదేవ ప్రపన్నాయ 'తవాస్మీ'తి చ యాచతే।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదా మ్యేత ద్వ్రతం మమ॥

సంపుటము 3 | దుర్ముఖి - ఫాల్గుణము | సంచిక 3

ॐ

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवे हवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
हुवे नु शक्रं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ॥

తాత్పర్యము :—బంధములనుండియు, ప్రతిబంధకములనుండియు (మనలను - ప్రజలను) రక్షించునట్టియు, బంధకములను, ప్రతిబంధకములను పారద్రోలుటయందు సమర్థుడగునట్టియు, సర్వకార్యములను నిర్వహించుటయందు శక్తికలిగినట్టియు, బహువిధములుగ కార్యదీక్షాదక్షులచే ఆహ్వానింపబడుచున్నట్టియు, ఇంద్రుని (ప్రజలకు అధిపతిని) ఆదరముతో నాహ్వానించుచున్నాము. బుద్ధిసంపదగల ఇంద్రుడు (ప్రజల కధిపతి) మనకు (ప్రజలకు) క్షేమమును సమగూర్చుగాక !!!

मा ते अस्यां सहसावन्परिष्टावघाय भूम हरिवः परादै ।
त्रायस्व नोऽवृकेभि र्वरूथैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम ॥

తాత్పర్యము :—బుద్ధిబలముగల ఓ ఇంద్రుడా ! (ప్రజల కధిపతీ !) ఈ రక్షణకార్యమునందు మేము వికల్పులము కాకుందుముగాక ! తేజశ్శాలివగు ఓ ఇంద్రుడా ! మేమెన్నడును నిన్ను తిరస్కరించము ; నీవు మమ్ములను (ప్రజలను) హింసారహితములగు వసతులచే రక్షింపుము ; ధీ సంపన్నులలో మేము నీకు హితులమగుదుము గాక !

ब्रह्मज्ञानस्य उपदेष्टारश्चतुर्विंशति ॥

(पूर्वतोऽनुवृत्तम्)

१८. **कुरर :**—मांसखण्डमात्मनश्चञ्च्वा गृह्णन् तल्लुब्धैः अन्यैः बलवत्तरैः पक्षिभिरनुद्रियते । यदा च स तन्मांसखण्डं विसृजति तदाऽन्येऽपि विहङ्गाः तं त्यजन्ति, स च स्वेच्छया यथासुखं गच्छति च । अतः कस्मिंश्चिद्वस्तुनि आसक्तिरापदां हेतुः । अनासक्तिस्तु सर्वथा सुखस्य कारणं भवति । इति कुररेण पक्षिणा ज्ञायते ।

१९. **शिशु :**—आत्मनोऽज्ञतया संसारसंगेषु किञ्चिदिव चिन्तां उद्वेगं च न लभते । स्तुति-निन्दे सममेव गृह्णाति । प्रापञ्चिकैर्विषयैश्च कदाऽपि न निरुद्ध्यते । एवमेव अवबोधेन ज्ञानी पुरुषः इन्द्रिय-विषयैः अनिरुद्धस्सन् स्तुतिं निन्दां च अपरिगणयन् यदृच्छया सुखेन विहरति ।

२०. **कन्या**—पुरा कोऽपि धनवान् युवा आत्मनः पाणिं गृहीतुं योग्यां कन्यां अन्विष्यन् सपरिवारः तत्र तत्र गच्छन् एकदा कस्याश्चित् कन्यायाः गृहमाजगाम । तत्र सा कन्या एकैव आसीत् इतरे मात्रादयो बान्धवाः स्वस्वकार्याणि कर्तुं बहिरगच्छन् । गृहमागता अतिथयः भोजनादिदानेन सत्कार्या इति जानन्ती सा कन्या तेषां अन्नसम्पादनाय गृहे स्थितानि धान्यानि प्रथमं निस्तुषयितुं प्रावर्तत । शूर्पेण धान्यानि निस्तुषयन्त्यास्तस्याः करयोः कङ्कणानि ध्वनन्तिस्म । सलज्जा च बाला अनेन ध्वनिना आत्मनः निस्तुषकार्यं स युवा जानीयादिति मन्वाना आत्मनः कराभ्यामेकैकं कङ्कणमुदहरत् । एवं च सा निस्स्वनमेव तत्कार्यं कर्तुमशकत् । यदा च कङ्कणानि बहूनि करयोः स्थितानि तदैव तत्र ध्वननमासीत् । एकमेव कङ्कणं जल्पितुं नाशकत् । एवमेव यत्र बहवो मिलिताः तत्र निरर्थको वाग्वादः द्वयोरपि सतो जल्पनं च भवेत् । अतः ज्ञानी एक एव विहरति ।

२१. **बाणकार :**—बाणकारः बाणान् निशितान् कर्तुं अनन्यमनाः केवलमात्मनः कर्मण्येव दृढचित्तो भवति । एवं स्थिरधीः स्थितप्रज्ञश्च केवलमात्मज्ञाने मनो निवेशयन् सर्वमपि इन्द्रियगोचरं विस्मरति । केवलं ब्रह्मण्येव विहरति ।

२२. **सर्प :**—अन्यकृते वल्मीके प्रविशन्निश्शङ्कं सुखेन तत्र निवसति । एवं ज्ञानी सर्वत्र सञ्चरन् यस्मिन् कस्मिन्नपि गेहे गुहायां वा सुखेन कालं नयति गृहादिभिः बन्धैर्न च बध्यते ।

२३. **ऊर्णनाभ :**—यथा तन्तून् आत्मनो मुखेन आदाय विहृत्य विसृजति एवं नित्यः निर्गुणः निष्क्रियः निर्विकारश्च परमात्मस्वरूपोऽपि देवः प्रपञ्चं आविष्कुर्वन् तस्मिन् लीलया विहरन् पुनरात्मन्येव तत्सर्वमुपसंहरति ।

२४. **भ्रमरकीट :**—घुतेली-कीटः भ्रमरकीटेनाभिभूतः भ्रमरकीटो भवति । परंतु आत्मनो घृतेलीत्वं न विस्मरति । भ्रमरकीटात् भीतिरेव तद्विपरिणामस्य हेतुर्भवति । अतः इच्छन् अनिच्छन्नपि वा ज्ञानी पुरुषः कस्मिन्नपि मोहं, भयं, प्रेम वा नाऽवहेत् ।

एवं अवधूतः आत्मना दृष्टान् पूर्वमपञ्चितान् चतुर्विंशति विषयान् पर्यालोच्य नश्वरे शरीरे मोहं विसृज्य नित्ये ब्रह्मणि मनो निवेशयन् स्वेच्छया विजहार । ब्रह्मानन्दमनुबभूव च ॥

శ్రీ శివతత్త్వాంజలి

కవిశేఖర - పంతుల, లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి.
ప్రభుత్వమహారాజసంస్కృతకళాశాల, విజయనగరము.

౧

చ ॥ శివుఁడొకఁడద్వయుండతఁడె - చిత్సదనంతరస స్వరూప పూ
ర్ణ విమల శుద్ధ బుద్ధమగు బ్రహ్మము, వాఁడె స్వశక్తితో సదా
శివుఁడన కారణాకృతి భజించెను, పిమ్మట వాఁడె - యీశ్వరుం
డవుచునభిజ్ఞుఁడీక్షితయునై జగదీశ్వరుఁడయ్యె, మాయియై ॥

౨

ఉ ॥ కర్ణరసాయనాకృతులుగా శ్రుతులున్, స్మృతులున్, సునీతులున్,
వర్ణనగీతులున్, మఱి భవన్నుతులు, న్విని యెంత చూచినన్
పూర్ణమునందపూర్ణమిది పొల్చుతెఱంగు నెఱుంగనైతి; త
త్పూర్ణమపూర్ణమైన పరిపూర్ణ పపమ్ము సనుగ్రహింపవే ॥

3

ఉ ॥ పూర్ణముకంటె వేఱయిన పూర్ణము లేదని, యీ యపూర్ణమా
పూర్ణమునందె పూర్ణమయి పూర్ణముగా గనిపించునంచు, నా
పూర్ణము నీయపూర్ణమును పూర్ణముగాఁ గొను పూర్ణపూర్ణుఁడే
పూర్ణమునందపూర్ణము, నపూర్ణమునందలపూర్ణమున్, గనున్ ॥

౪

ఉ ॥ సత్తగు నీవు గల్గుటన సత్తిది సత్యముగా స్ఫురించునా
"సత్తునకంటె వేఱయి యెసంగిన నామము రూపమందు కిం
చిత్తును లేవులే "పను ప్రసిద్ధ సదుక్తుల విశ్వసింతు తత్
సత్తున చిత్తవృత్తి నిడిసత్త నొసంగుము నాకు సత్ప్రభూ! ॥

౫

శా ॥ పంచబ్రహ్మలు - స్థూల సూక్ష్మ గుణసంబద్ధుల్, విధి, శ్రీశ, రు
ద్రాంచన్నామకులౌ త్రిమూర్తులు, సమీశాధ్యక్షు డీశుండు శ
క్త్యంచన్మూర్తి సదాశివుండుఁ, గలరై దైదైదు నౌ మూర్తు, లా
పంచబ్రహ్మల కాశ్రయమ్ము పరమౌ బ్రహ్మంబ వీవే శివా! ॥

౬

మ ॥ భసితమ్ముంగొని లోకసంతతుల కైశ్వర్యము సంధించి, క్షీ
రసముద్రోత్థము, దుర్నివార, మతిఘోరమ్మై, సముద్భూతమౌ
విసముంగ్రోలి, గజాశ్వరత్న రమణీ పీయూషరాశుల్ తద
ర్థిసురశ్రేణికె సన్న్యసించిన మహాదేవుండ వీవే శివా!॥

౭

ఈ ॥ జీవులు నీవు, బ్రహ్మయును శ్రీమధువైరియు నీవు, రుద్రుడో
యీవె, యఖిజ్ఞదృష్టిగల యీశుడొ, నీవె, సదాశివాత్మయో
నీవె, యమాయమద్వయము నిర్భయమై శివమైన బ్రహ్మమున్
నీవె గదా! నినున్ దెలిసినేననువేత్త యెవండయా? ప్రభూ!॥

౮

శా ॥ అంతర్యామివి, సాక్షి, వాత్మవు, మతిప్రాణాది సంఘాత, మా
ద్యంతమ్ముల్ భువనమ్ము, లంతయును, నీవైయుండ - నే నెవ్వడన్
భ్రాంతిన్ నన్నొక వ్యక్తిగాఁ దలఁతు, విద్వాంసుండనంచుందు, ని
ష్క్రాంతాహంకృతి నిర్వికారమతి, నన్ గావింపరావే శివా!॥

౯

శా ॥ ఈ నా దేహము - నీ గృహమ్ము, మతి - నీ యిల్లాలు, ప్రాణేశ! నా
ప్రాణాదిప్రకరమ్ము - నీ సహచరవ్రాతమ్ము, శబ్దాద్యమౌ
యీ నా భోగము - నీ ప్రయోగ, మిక నా యీయాత్మ - నీ యాత్మగా
నానందింపుము సర్వధర్మములు నీ కర్పించెదన్ శంకరా!॥

౧౦

చ ॥ శివ శివ నీవు నీవుగ వసించి లసించి హసించుచుండఁగా
నవుర! యిదేమి మాయయొ భయమ్ము దయమ్ము వ్యయమ్ము నిట్లు సం
భవమగుచుండు మాకు, నభవా! ప్రభవా! విభవా! ప్రసన్నమూ
ర్తివి! కనిపించి మాయను హరించి వరించి భరించవే శివా!॥

శ్రీరామ.

"నమోస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ। దేవ్యైచ తస్యై జనకాత్మజాయై"

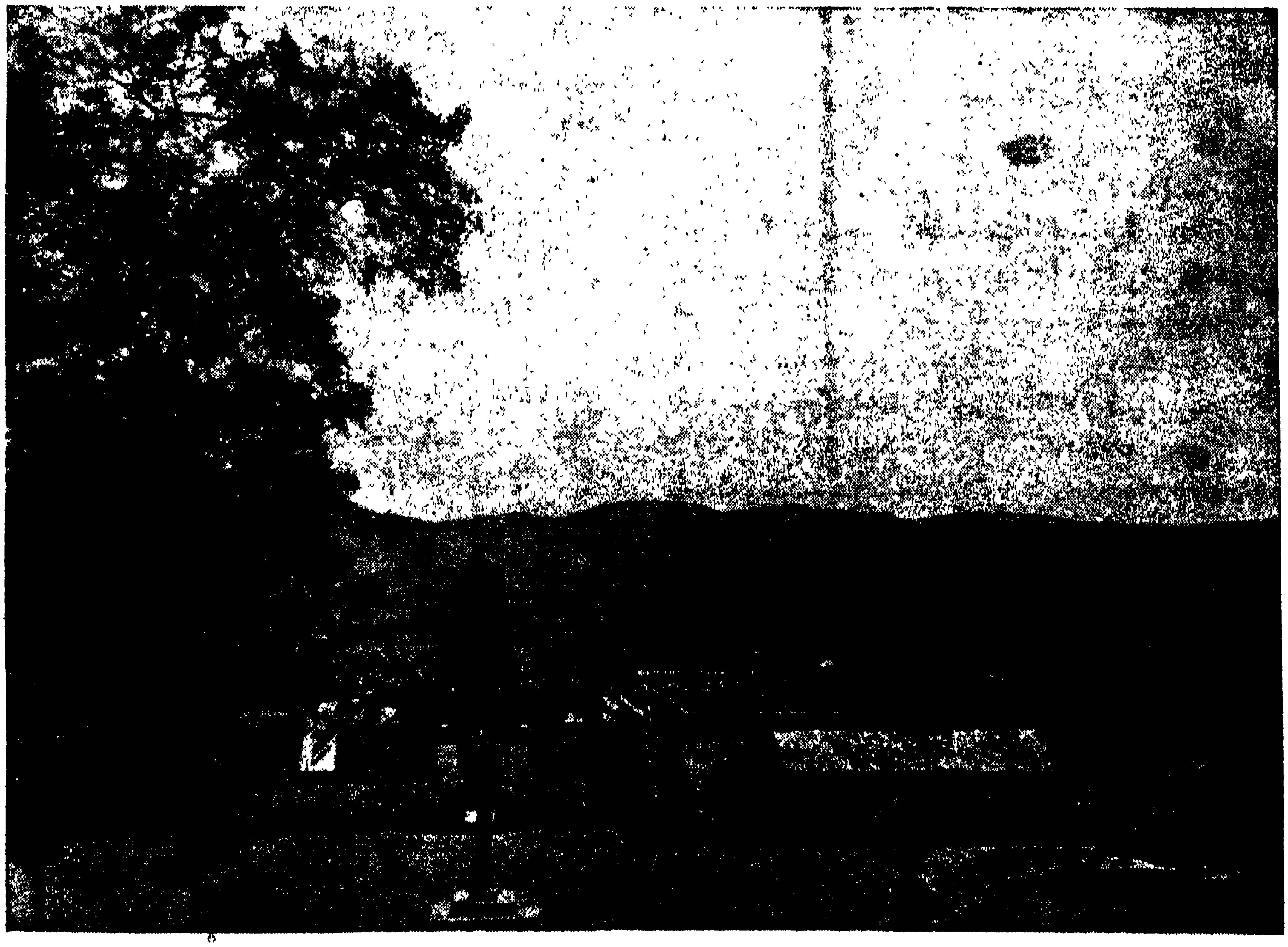
శ్రీ కోదండరామాలయము - ఒంటిమిట్ట

శ్రీ రామావఝుల వేంకటేశ్వర్లు

ఇచట ముఖ్యముగ జెప్పవలసిన విషయములు మూఁడు. శ్రీ సీతాలక్ష్మణసహిత శ్రీరామచంద్రమూర్తి ఆవిర్భావము, శ్రీరామ తీర్థోత్పత్తి, ఈ క్షేత్రమున గృతార్థులైన భక్తులు - ముక్తులు.

ప్రాచీన పౌరాణిక ప్రశస్తి
(స్కాంద పురాణమునుండి యుద్ధృతము)

పూర్వకాలమున ఆదిశేషుడు వాయుదేవుడుఁ దమలో తాము తమ శక్తిసామర్థ్యముల గుఱించి కలహించుకొనిరి. నియమిత దినమున బలప్రదర్శనమీయ నిశ్చయించుకొనిరి. మేరుపర్వత శిఖరము నొక దానిని జుట్టుకొని తన్ను కదలించుమని యాదిశేషుడు వాయుదేవునితో ననెను. దేవతలు మధ్యస్థులుగనుండి తీర్పుజేయవలపడిరి. వాయుదేవుడు ఝంఝా మారుత రూపుడై హోరున వీచెను. లోకము లన్నియు తారుమారైనవి గాని కించిత్తైనను శేషుడు తొణకలేదు. వాయుదేవుడు రోషభీషణుడై యేడహోరాత్రములు వీచెను. అదిశేషుడింకను బింకముచే గట్టిపట్టు పట్టెను. లోకము లీ క్షోభకు హాహాకారములు జేసెను. కాలూనలేని స్థితిలో దేవతలెల్లో యిరువురిని శాంతింపజేయ జూచిరి; గాని వాయుదేవుడు మాత్రము తన ప్రతిన పూర్తి జేయనెంచి మరొక్క తాకు తాకెను. ఈ తాకునకు ఆదిశేషుడు తన సహస్రఫణములను ముడుచుకొనెను. ఆ యూపున మేరుశిఖరాగ్ర మూర్ధ్వమూలమధశ్శాఖమై గిరగిర తిరుగుచు వచ్చి యొక్కచోట బడెను. అదియే దండకారణ్య ప్రాంతము.

ఒంటిమిట్ట - కోదండరామాలయము - ముఖద్వార దృశ్యము.

తండ్రిమాటను పాలింపనెంచి, భార్య, తమ్ముడు వెంటరా రామచంద్రుడు సంచరించిన దా ప్రాంతమే.

ఏతాని తాని గిరినిర్ఘరిణీత టేషు
వైఖాన సాశ్రిత తరూణి తపోవనాని।
ఏష్వాతిథేయ పరమాశ్శమినో భజంతే
నీవారముష్టిపచనా గృహిణో గృహాణి (భవభూతి ఉత్తర రామ చరితము)

అహా! ఏమానందము! చల్లని పిల్లవాయువుల నాస్వాదింపుచు, ప్రకృతి రామణీయకమైన పచ్చని పచ్చిక తివాచీలపై మెలమెల్లగ నడుచు జానకికి తన బుజము చేయూత నిచ్చి, లక్ష్మణుడు ధనుర్బాణధరుడై, యంగ రక్షకుడై వెంటరాగా, దయామయుడగు రామభద్రుడు ముందు నడచుచుండెను. చండకిరణుడు మధ్యందిన మార్తాండు డయ్యెను. అలసిసొలసి మువ్వు రొక చెట్టు నీడను గూరుచుండిరి. అన్యాపదేశముగ సీత నాథునితో, 'ప్రాణప్రియా! ఇట జీవజంతువు లెట్లు బ్రతుక గలవు? పరిసరముల నీటియాధరువులే లేవుగదా?' అనెను. పరేంగితజ్ఞుడగు శ్రీ రామచంద్రుడు నవ్వుచు నొక బాణము ధనుస్సున నంధానముజేసి ఆకర్ణాంతము లాగి భూమిపై వైచెను. అది పాతాళము భేదించుకొని గంగను చివ్వున బైకెగజిమ్మెను. అమృతతుల్యమగు ఆ గంగతో దప్పి తీర్చుకొని సీతారాము లించుక విశ్రమించిరి. అదియె యిప్పటి రామతీర్థము. ఎంతటి కఱవు కాటకములు వచ్చినను (1952 రాయలసీమ క్షామము)లోను ఇంచుకైనను నీరు తగ్గదు. పైకుబికి పారుచుండును. నల్లపూస వైచినను స్పష్టముగ గనుపట్టునంతటి స్వచ్ఛత గలిగి యుండును. భాగీరథీ గంగవలె రుచ్యమై, పవిత్రమై, ప్రతిభావంతమై యున్నది. ఎంతకాలము నిలువ యుంచినను క్రిములు బుట్టవు. ఖనిజ సంబంధ ముండవచ్చునని ఆధునిక శాస్త్రజ్ఞు లూహించిరి. జ్వరపడితులుగాని, దీర్ఘ వ్యాధి బాధితులుగాని అనుదినమీ తీర్థమున స్నానము జేసి చెరువు కట్టపైనుండు వీరాంజనేయమూర్తికి ప్రదక్షిణములు జేసి వ్యాధి విముక్తు లగుచుందురు. నా చిన్నతనమున (ఇప్పటికి 35 సంవత్సరముల క్రిందట) నా తండ్రితో గలిసి స్నానము జేయబోయినపుడు మూడు చిన్నచిన్న గుంటలుగ నుండెను. మొగలి పొదలు చుట్టుముట్టి కీచుకీచుమని భయంకరధ్వనులతో నిండియుండెను. ఒంటిరిగ నెవ్వరచటికి పోరు. ముఖ్యతీర్థమగు రామతీర్థమున కాలుపెట్టరు. తీర్థము గ్రోలుదురు. శిరసావహింతురు. ముట్టుతలు, అస్పృశ్యులు అటబోవ వెరచుచుండిరి. పొరబాటున పోనే బోయిరా పురుగులు పడుచుండెను. తిరిగి టెంకాయ, పసపు కుంకుమలతో బూజించినగాని, బాగుపడుటలేదు. కాలక్రమమున మొగలిపొదల దీసివైచి, సోపాన పంక్తులతో కీ॥ శే॥ ఆంధ్ర వాల్మీకి వాసుదాసుగారు మూడు తీర్థములుగ నిర్మాణములు జేయించిరి. ఓంకార రూపముగ శ్రీరామ సీతాలక్ష్మణ తీర్థములుగ బ్రకటమయ్యెను. పట్టు దలతో నిట రామతారకము జపించిన సిద్ధియగును. ఇచ్చట జేయు స్నాన, దాన, జప, యోగాదులు, శతగుణాధిక ఫలముల నొసగును. శ్రీరాముడు దర్శన మొసగును.

పిమ్మట యాశ్రమ వాసులగు ఋషులెల్లరు శ్రీరాముని దర్శింపవచ్చిరి. వారినట శాశ్వతముగ నుండగోరిరి. రాక్షసులచే వారు పడు బాధల గనుల నిరుగ్రమ్మ వినిపించి విలపించిరి. వారిని నిగ్రహింప తపోవిఘ్నము నైపలేమనిరి. మేమోప లేమనిరి. అపుడు శ్రీరామచంద్రుడు-

'మహాత్ములారా! నేను జేయవలసిన కార్యము లనేకములు గలవు. ఇట జాలకాల ముండలేము. పితృవాక్య పరిపాలన మద్దుపడుటచే భరతుని వేడికోలు నెట్లు మన్నింపలేకుంటినో, యట్లే మీ యాజ్ఞను శిరసావహింప లేకుంటిని. నా ప్రతిరూపముల ననుగ్రహించితిని. సంతోషింపుడు. అటు చూడుడు.

అహా! అదియే యేకశిల. మేరుపర్వత శిఖరవిగళిత మది. భక్తజన సంసేవ్యము. మునిమానస సరోరుహాక్రాంతము. శ్రీరామపదవాచ్యము, అకార ఉకార మకార రూపయుత ఓంకారము.

"సీ॥ మెఱుగు చెంగటనున్న మేఘంబుకైవడి
నువిద చెంగటనుండ నొప్పువాడు
చంద్రమండల సుధాసారంబు పోలిక
ముఖమున జిరునవ్వు మొలచువాడు
వల్లీయుత తమాల వసుమతీజము భంగి
బలువిల్లు మూపున బరగువాడు
నీలనగాగ్ర సన్నిహిత భానుని భంగి
ఘన కిరీటము దల గలుగువాడు
పుండరీకయుగముబోలు కన్నులువాడు
వెడదయురమువాడు విపులభద్రమూర్తి వాడు॥"

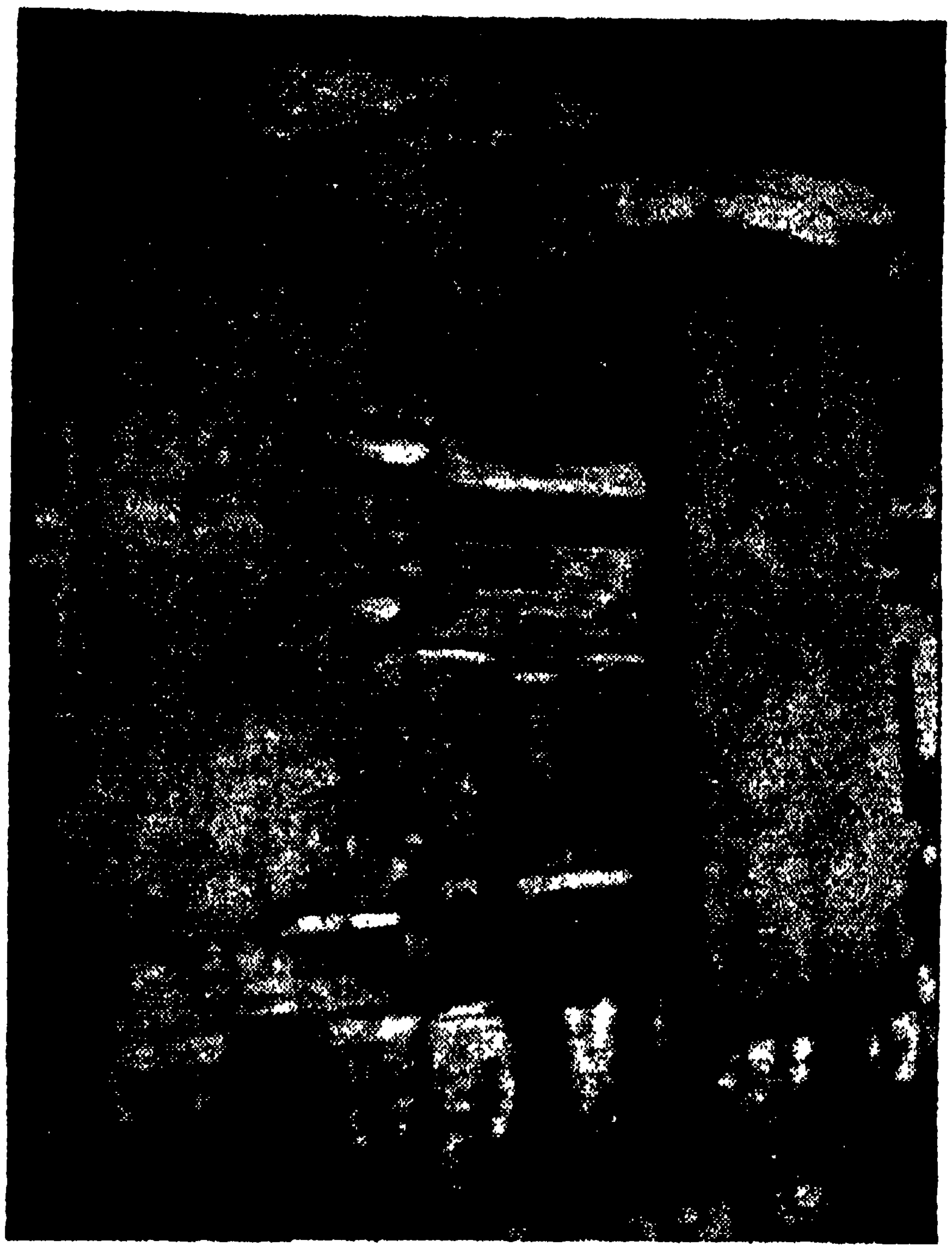
బ్రకటమయ్యెను. ఆ నాటినుండి వారర్చింపుచుండిరి. మునులు ముక్తికాములు నగుట సీత వామ పార్శ్వమున నిలచె. 'రామస్య దక్షిణో బాహుః' అనునట్లు లక్ష్మణుడు కుడి పార్శ్వమున నుండెను.

మరి కొంతకాలమునకే సీతాన్వేషణము జేయుచు కిష్కింధనుండి వానరులటకు విచ్చేసి యా రాత్రి విశ్రమించిరి. హనుమజ్జాంబవదాది వానరులు స్వప్నమున సీతారామ లక్ష్మణుల గని యుదయమె మేల్కాంచి యాశ్చర్యపడి యటుచూడ దివ్యమంగళ తేజోమూర్తులగు పడెను. ఆనందోత్సాహ మతిశయింప దర్శించి, అర్చించిరి.

జాంబవంతునిచే మూర్తి ప్రతిష్ఠావంతమయ్యెను. అందుచే నీ క్షేత్రము జాంబవత్ప్రతిష్ఠితము. సనాతనము. యుగాంత రావస్థకు జెందిన కథనము.

ఇక చారిత్రముగ :— ఈ క్షేత్రము మును పెట్లుండెనో, ఎవ్వరిచే పాలింపబడెనో తెలియదు; కాని, కొంతకాలము విద్యానగర ప్రభువుల యాధీనమునను మరికొంతకాలము చోళరాజుల పాలనమునను, 1565లో తల్లికోట యుద్ధము తరువాత మల్ల ప్రభువుల యాధీనమునందు నుండెను.

1530 లో శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు నిర్యాణము నొందెను. వారు జీవించి యున్నపుడె తన ముద్దుబిడ్డడు మరణించినందున తన సపతి తమ్ముడు అచ్యుతరాయలు సింహాసనమున కర్హుడని పలి-చెను. అంతకు ముందే 1526 నుండియె రాజ్యపాలనము హస్తగతము చేసికొని పెత్తనము చలాయించుచున్న అల్లుడు అళియరామరాయలు రాయల వారి నిర్ణయముచొప్పున తాను ధర్మకర్తయై అచ్యుత దేవ రాయలు ప్రభువుగా కొలదికాలమె కర్నాటక రాజ్యమును వెలిగించెను. శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమున గూడ విశ్రాంతి నెపమున పెనుగొండ దుర్గమున పరోక్షముగ అచ్యుత రాయలు ఖైదుపలె నుండెను. ఇంతలో సలకం తిమ్మయ్య అనువాడు-అచ్యుతరాయల బావమరది-తాను ప్రముఖుడు గావలెనని ప్రాకులాడెను. గాని, వీరికి కాలము వ్యతిరేకమై 1535 లోనే అచ్యుతరాయలు మరణించెను. అచ్యుత రాయల కొమారుడు చిన్నవెంకటరాయలను సలకం తిమ్మడు చంపించెను. తాను కాల్చుకొని చచ్చెను. అచ్యుత రాయల తమ్ముని కొమారుడు శ్రీ సదాశివదేవరాయలు సింహాసనారూఢుడయ్యెను. శ్రీ కృష్ణదేవరాయల వేవేరుల యధికార ప్రాబల్యమువలన తమ యల్లుండ్రగు అళియ రామరాయ, తిరుమల రాయండ్రే మారట రాజన్యులై సర్వాధికారులైరి. సదాశివదేవరాయలను విజయదశమినాడు ప్రజలకు చూపుట తప్ప మరేమియు అనుభవమున లేదు. నిజముగ బందీగా నుండెను. కాని శాసనములన్నియు, అధికారముద్రలు శ్రీ వీరసదాశివదేవరాయలు పేరుతో నుండెను. దేవాలయ తూర్పుభాగమున గల ఈ శాసనముల చిత్తగింపుడు.

శాసన శిల

మొదటి శాసనము

శుభమస్తు. శ్రీ రామచంద్రాయనమః

స్వస్తి శ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౪౭౪ (క్రీ.శ. 1552) అగు నేటి ఆనంద సంపత్సర శ్రావణ శుద్ధ ద్వాదశీలు శ్రీ మన్మహారాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వర వీరప్రతాప శ్రీ వీర సదాశివ దేవరాయలు విద్యానగరమందుండు రత్నసింహాసనారూఢుడై పృధివీ సామ్రాజ్యము చేయుచుండగాను. శ్రీ మన్మహామండలేశ్వర అంత్యబ్బరగండ ధరణీవర సత్యవ్రత పరాయణ చాళుక్య నారాయణులైన ఆత్రేయగోత్ర సోమవంశాధీశ్వరులైన అరవీడి (అళియవారె) రామరాజ పౌత్రులు శ్రీ రంగరాజ పుత్రులు నగు శ్రీ తిరుమలయ్యదేవ మహారాజులుంగారు (వీరు అళియ రామరాజు తమ్ములు, 1565 లో తల్లికోట యుద్ధమందు అళియరామ రాయులును దక్కను సుల్తానులందరేకమై చంపిరి. ఇంతటితో విద్యానగరము నాశనమయ్యెను. సదాశివదేవరాయలు కొంతకాలము పెనుగొండను - కొంతకాల ముదయగిరిని యుండెను. ఎచ్చట నున్నను విద్యానగర ప్రభువులనియే శాసనములు వేయించిరి.) శ్రీ సదాశివదేవరాయలు వారికి దక్షిణ భుజాదండులై ప్రధానికం చేయుచుండగాను తమ నాయంకరానకు చెల్లె ఉదయగిరి రాజ్యానకు లోనైన సిద్ధవటం సీమలోని సకలదేవతా సార్వభౌముండై సకలలోక శరణ్యుండైన శరణాగత వజ్రపంజరుండైన దైవవేశ్యా భుజంగుడైన జాంబవత్ప్రతిష్ఠితులైన వొంటిమిట్ట రఘునాయకులకు నిత్య కట్టడ అమృత........ పరచ) అంగరంగ వయిభవాలకు తేరుతిరుణాళ్లకు మహోత్సవాలకున్ను శ్రీ సదాశివదేవరాయలవారి అనతిని ఒంటిమిట్ట గ్రామానకు యీ గ్రామానకు చెల్లే పల్లెలున్ను చతుస్సీమలకు లోనైన పొలములున్ను ప్రధమ ద్వాదశి పుణ్యకాల

మందు సహిరణ్యోదక దానధారా పూర్వకంగా అష్టభోగతేజ స్సామ్య సహితంగా అచంద్రార్కస్థాయితో (మనడు) గాను. ధారవోసి సమర్పించి యిచ్చిన శిలాధర్మ శాసనము. యీ ధర్మానకు యెవ్వరు తప్పినను తప్పించినను గంగలోను గోబ్రాహ్మణులను తమ తల్లి దండ్రాదులను సంహరించిన పాపాన బోవువారు.

దానపాలన యోర్మధ్యేదానా ఛ్రేయోనుపాలనం
దానాత్స్వర్గ మవాప్నోతి పాలనాదచ్యుతం పదం
స్వదత్తాం పరదత్తాం వా యోహరేతవసుంధరాం
షష్టిర్వర్ష సహస్రాణి విష్టాయాం జాయతేక్రిమిః
స్వదత్తా ద్విగుణం పుణ్యం పరదత్తా నుపాలనం
పరదత్తా పహారేణ స్వదత్తం నిష్ఫలంభవేత్
సామాన్యోయం ధర్మసేతు నృపాణాం కాలేకాలే పాల
నీయో భవద్భిః

రెండవ శాసనము

శుభమస్తు శ్రీ రామాయనమః (తిరుమలరాయలుది).

స్వస్తి శ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరు షంబ్బులు ౧౪౭౭ (మొదటి దాని తర్వాత మూడు సంవత్స రములకు) అగు నేటి పింగళనామ సంవత్సర శ్రావణశుద్ధ ద్వాదశీలు శ్రీ మన్మహారాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వర వీర ప్రతాప వీరసదాశివదేవ మహారాయలువారు విద్యానగర మందు రత్నసింహాసనారూఢులై పృధివి సామ్రాజ్యము చేయుచుండగాను శ్రీ మన్మహా మండలేశ్వర అంత్యబ్బర గండ ధరణీవరపాల సత్యవ్రత పరాయణ చాళుక్య నారా యణులైన ఆత్రేయగోత్ర సోమవంశాధీశ్వరులైన అరవిటి రామరాజపౌత్రులైన శ్రీ రంగరాజపుత్రులైన తిరుమలయ్యా దేవ మహారాజులుంగారు సదాశివదేవ మహారాయలకు దక్షిణ భుజాదండులై ప్రధానికంచేయుచున్న తమ నాయం కరానకు చెల్లివచ్చే ఉదయగిరి రాజ్యానకు లోనైన సిద్ధ వటం సీమలోని సకలదేవతా సార్వభౌముండైన సకలలోక శరణ్యుండైన శరణాగత వజ్రపంజరుండైన దైవవేశ్యా భుజంగుడైన జాంబవత్ప్రతిష్ఠితులైన ఒంటిమిట్ట శ్రీ రఘు నాయకులకు నిత్యకట్టడ అమృత పరచ అంగరంగ వయి భవాలకున్ను మాసోత్సవ పంచ పర్వాలకున్ను నేము ధార వోసి యిచ్చిన పొత్తపి నాటిలోని పులపత్తూరు గ్రామమున్ను యిందుకు చెల్లె కనుత్తూలపల్లె కంచ్చిరాజు యల్లమరాజు అయ్య ధారవోసి యిచ్చిన వొంటిమెట్టలోని భోగెపల్లెలున్ను అంతు పల్లెలున్ను వొంటిమెట్ట స్థళానను చెరువు క్రిందను చెల్లివచ్చే వరిమడికుం ౦౦ కి అర్చన ప్రత్తిమడికుం ౫౦ వేయనిచిన మడికుం ౩౦ న్ను యీ పల్లెలు యీ మడికిన్ని కలిగిన అష్టభోగతేజస్సామ్య సహితంగాను శ్రావణ శుద్ధ ద్వాదశి పుణ్యకాలమునందు దాన ధారాపూర్వకంగాను ధార వోసి సమర్పించినందుకు శ్రీ వత్సనగోత్రం ఆపస్తంబ సూత్రం యజుశ్శాఖాధ్యాయులైన కల్లూరి లింగరాజు తిమ్మయ్యగారి కొమారులు లింగపరాజు అంచంద్రార్కస్థాయిగా వేయించిన శిలాధర్మ శాసనము. యీ శాసన పద్ధతికి యెవ్వరు తప్పి నను తప్పించినను గంగలో గోబ్రాహ్మణులను వధ చేసిన పాపాన బోవువారు. గయలోను శునక మాంసము సేవించిన పాపాన బోవువారు.

ఇవి ప్రధాన శాసనములు. ఒకటి ఆలయనిర్మాణా నంత రము, మరొక్కటి ప్రధాని తిరుమలరాజు దానమును, గుఱించియు వేయబడియున్నవి. 194 సంవత్సరముల క్రిందటి శాసనములో రఘునాయకులను పేరు మారి శ్రీ కోదండరామస్వామియను పేరుతో పిలువబడు చుండిరి. వంద సంవత్సరముల క్రిందటి శాసనములో ఒక మణుము మూడు వీశెలు నెల 18 నెయ్యి అఖండ దీపానకు శాశ్వత ముగ యిచ్చినట్లుగ ఒంటిమిట్ట రెడ్లు కరణాలు వేయించిన శిలా శాసనము. నెయ్యితో దీపములు వెలిగింపబడుచుండె నని భావము.

ఇంకను చిల్లర శాసనములు కలవు. నిత్యంశేవ ఫలానా వారు సదాశేవ, అనుట తప్ప సారాంశమేమియు లేదు.

ఈ యాలయము, గర్భగుడి, అంతరాళము మిక్కిలి సనా తనములుగ తోచెడిని. ముఖమంటపము, జయ విజయుల విగ్రహములు, సంజీవరాయ గుడి, గోపుర ప్రాకారాదులు, హంపి శిల్పముల నోట యూడిపడినట్లున్నవి. ఎత్తైన ప్రదేశమున గట్టబడినందున మహాగంభీరమై రాజఠీవితో నొప్పుచున్నది. ఇందుల కుపయోగించిన శిలలు యిసుకతో గూడి యెఱ్ఱనివై విద్యానగరము సుండియే తేబడినవా? అని తోచును. ఇందు కర్నాట ప్రభువుల శిల్పనిర్మాణ విన్నాణము నిండుకొన్నది. ఆంధ్రదేశములో - అందును కడపమండలములో కెల్ల - ముఖ్యమైనది.

ఈ గ్రామము పూర్వము నగరముగ నుండెనని పెద్ద లూహింపుచున్నారు. సమచతురమై విశాల వీధులతోను, చక్కని వాస్తు పద్ధతిని గ్రామము కట్టబడినది. కోట పాడై అచ్చోట యిపుడు కోటలోని మళ్లు, కోటలో చేను అను పేర్లు వ్యవహరింపబడుచున్నవి. గ్రామ మధ్యమున ఎము కల గూడువలె నేటికి నిలిచియున్న పెద్ద బురుజు నగర భద్రతను దెలుపుచున్నది.

మృకండాశ్రమము

వాయవ్యభాగమున నొక మైలు దూరమున మృకండా శ్రమమున్నది. అది ప్రశాంత వాతావరణముతో నిండి యున్నది. మహర్షుల పాదధూళిచే పవిత్రత బొందిన దగుటచే అటు చేరగనే మనశ్శాంతి కలిగినట్లుండి యాత్మ దైవి భావము నొందును. చక్కని సంకల్పము లేవియో తొంగి

చూచుచుండును. 70 సంవత్సరముల క్రిందట ఆశ్రమము నానుకొని రైలురోడ్డు వేయుటచే రైళ్ల రాకపోకలతో ప్రశాంతత అశాంతికి దారి చూపినది. అచ్చట సనాతన బిల్వవృక్షమున్నది. బొటనవ్రేలి లావు గలిగి 8 అడుగులు పొడువు గలిగి పెరుగక తరుగ కట్లే యుండుటచే మార్కండేయుని పేరున భక్తులు ప్రేమించి పూజింపుచుందురు. వృద్ధులెల్లరు యీ విషయమై సాక్ష్యమిచ్చుచున్నారు. ఆశ్రమము వెనుకనే సెల యేరున్నది. స్నానపానములకు తపమునకు యోగ్యమగు పుణ్యభూమి. సుమారైదు సంవత్సరముల నుండి శ్రీ సత్యనారాయణస్వామి అను వారున్నారు.

శృంగిశైలము

శ్రీ ఆంధ్ర వాల్మీకి వావిలకొలను సుబ్బారావుగారు వాల్మీకాశ్రమమను పేరున నొక కట్టడము నిర్మించి ఇందు తపో, ధ్యాన, భజన, సత్కావ్యరచనాదులు చేసిరి. ఇది రామతీర్థపు గట్టుననే యున్నది.

క్షేత్ర, తీర్థ, ఆశ్రమ మాహాత్మ్యముల గురించి తెలిపితిని. ఇక రాముండెంత సత్యాత్ముడో పిలచిన వారిని, తలచిన వారినెట్లు కాపాడెనో కొన్ని సంఘటనల మూలమున తెలియనగును. ఆ చరిత్రముల చిత్తగింపుడు.

బమ్మెరపోతనామాత్యుడు

వీరి కవితాప్రాభవ మెంత దొడ్డదో ప్రారబ్ధమంత చెడ్డది. రాను రాను చరిత్రములు తఱచువారు వీరిని ముప్పతిప్పలు పెట్టుచున్నారు. మా వాడంటే మావాడని ప్రేమించు టెంతవానిని? మావరకు పోతన మా యూరు వాడనియె చెప్పకొందుము. నిదర్శనములందురా? శాసనములందురా? ఆధారములందురా? వారి గ్రంథము నుండియే లభించవలెను. అంతమాత్రపు టాధారమె అందరికిని. ఒకరి జీవితకాలములో రెండు స్థలముల నుండ కూడదా? అట్లులేరా? అప్పటికాలమున మహమ్మదీయుల దౌర్జన్యమెక్కుడై, నిష్ఠాపరులు, సాధుపంతులు, మొగము చూపని, యోపని, పాడుకాలము తెలంగాణమునకు సంభవించినందున ఇచ్చట నుంచి యుండవచ్చును. ఏ పేరు గల వారాయూరనే యుండవలెనను నియమమా? ఆంధ్రులట్లున్నారా? ఆంధ్రుడై కాకర్లవంశాబ్ధి సుధాకరుడైన త్యాగరాజు తంజాపుర రాజ్యమున నుండలేదా?

ఓ పూజ్య మహాకవీ! భక్తశేఖరా! వైరాగ్యఖనీ! పలికెడిది భాగవతమైన పలికించెడివాడు రామభద్రుడా? ప్రయోజనము? భవహరణమా? శ్రీ కైవల్యపదంబు జేరుటకా?

బాల రసాలసాల నవపల్లవ కోమల కావ్యకన్యకను కూళల కిచ్చి యప్పడుపు కూడు భుజింపని దారిద్ర్యమునే

బమ్మెర పోతనామాత్యుని శిలా విగ్రహము

వరించి హాలికుడవై నిజదార సుతోదర పోషణ జేయుచు నత్కవీశ్వరునివైతివా? అహా! యెంత ధన్యుడవయ్యా! మహానుభావా!

పోతన మడియను పేరున రామతీర్థమునకు దూర్పున నిప్పటికిని గలదు. పోతన మా మేనమామవంశీకుడని చెప్పకొను వారు (కోడూరు కరణము ఎల్లప్పగారు) యిప్పటికి సజీవులు. సూక్ష్మతనూ విద్యావిలాసమను తాలపత్ర గ్రంథము వీరింటి దేవతార్చనయందున్నది. గ్రంథకర్త పోతనవంశమువాడ నని వ్రాసుకొనెను. ఒంటిమిట్టయందే మేనమామగారి వంశమని చెప్పకొన్నామె యొకరిత 20 సంవత్సరముల క్రిందటనే మరణించెను. పోతన గృహమను స్థలము అందుపై కాలువ వారి సత్రమను నొక ప్రాత సత్రము ఇటీవల శిథిలమైనది.

ఇంతకూ నిజము దేవుడెరుగు నీరు పల్ల మెరుగునన్న వార్తకు బమ్మెర పోతరాజు జీవిత మంకితము.

భగవద్భక్తి సామ్రాజ్యాభిషిక్తుడై, వైరాగ్యయుక్తుడై ఇతరుల తరింపజేయ ఆంధ్ర మహాభాగవతము రచించి, తాను శ్రీ కైవల్యపదంబు జేరెను. మనకూ అంతే కావలసినది.

వీరికి బావగారైన సకల విద్యాసనాథ శ్రీనాథకవి సార్వ భౌములు కేవల మైహికమునే నమ్మి అష్టభోగములు నన వరత మనుభవించి అంత్యమున నెట్లు విలపించెనో చూడుడు.

పొగడదండ కవిరాజు కంఠము కౌగలించెను గదా!
నల్లగుండు కవిసార్వభౌముని బుజమెక్కె గదా!
ఆంధ్ర నైషధకర్త కాళ్లకు చేతికి సంకెలలా?
యేడునూర్లు టంకములు చెల్లించలేక బొడ్డుపల్లె గొడ్డే రులో మోసపోయెనే!

కృష్ణవేణమ్మ గొనిపోయినది పోగా నింకేమి గలదు? వీరారెడ్డి కాశి విశ్వేశుని గలిసె. మైలారు విభుడు కైలాస గిరి జేరె. దెనుగు రాయలు స్వర్గపురి జేరె. విస్సనమంత్రి అమరుడయ్యె. భాస్కరుడు ముందే దేవుని జేరె. రత్నాం బరములిచ్చువారు, దినవెచ్చములు దీర్చువారు, హేమ పాత్రాన్నము సహపంక్తినిడువారు ఇంకెచ్చటను లేనపుడీ శ్రీనాధుడుమాత్ర మీ కలియుగమున నుండనేల? అని దారిద్ర్యమున కేడ్చుచు మరణించెను. ఐహిక, ఆముష్మిక ముల భేద మీ చరిత్రలవలన గ్రహింపదగును.

"బమ్మెర పోతరాజు నిరపాయ సుఖాత్ముని జేసె."
(ఆంధ్రవాల్మీకి)

అయ్యలరాజ రామభద్రుడు

అయ్యలరాజ త్రిపురాంతకుడు (అప్పరాజు) ఒంటిమిట్ట రఘువీర శతకమును రచించెను.

"అతుల ప్రౌఢిమ మీఱు రాయకవి యయ్యల్రాజ సత్పుత్రుడం
చితభక్తిం ద్రిపురాంతకుండు రచియించెం దెల్గు పద్యంబులన్
శతకం బొక్కటి దీని నీకు విసుమాచంద్రార్కమై నిల్చు ప
ర్వత కన్యాసుత! యొంటిమిట్ట రఘువీరా! జానకీ నాయకా!"

అని వ్రాసెను. ఇంతకు అయ్యల రాజవంశీయులు ఒంటి మిట్టలో నివసించి యున్నట్లు ఆ దేవుని గొలిచినట్లు ముందు విన్నవించుకొందును.

శ్రీ కృష్ణదేవరాయల యాస్థాన కవియగు అయ్యలరాజు రామభద్రకవి తన రామాభ్యుదయ అశ్వాసాంతగద్యమున, "ఇది శ్రీ మదొంటిమిట్ట రఘువీరశతక నిర్మాణ కర్మఠ జగదేకఖ్యాతి ధుర్యాయలరాజు తిప్పయమనీషి పర్వతాభి ధాన ప్రౌత్రార్కయార్యపుత్ర పరిశీలిత సమర్థ రామానుజ మత సిద్ధాంత మర్మమమ్మడి వరదాచార్య కటాక్షవీక్షా పాత్ర హృదయ పద్మాధిష్ఠిత శ్రీ రామభద్ర శ్రీ రామభద్రప్రణీతం బైన శ్రీ రామాభ్యుదయమను "టచే వీరు తాతముత్తాతల నుండి శ్రీ రామభక్త శిరోమణులగుట నిశ్చయము. వీరు రచించిన శ్రీ రామాభ్యుదయమను కావ్యముగాక యించుక వీరి జన్మ వృత్తాంతము వలన శ్రీ కోదండరామ మాహాత్మ్యము దెలుప నెంచితిని. అయ్యలరాజ వంశము ఒంటిమిట్టలో నుండగా రామభద్రుడు జన్మించెను. ఇంచుమించు 1503 క్రీ.శ. వారుగ నుండవచ్చును. వీరిదిపండిత కవి వంశమని ముందే తెలుపుకొంటిని. శ్రీ రామభద్రుడు శిశువు గనున్నపుడు దేవుని గుడిలో యుత్సవముజూడ, తల్లియు దండ్రియు శిశువు నెత్తుకొనిబోయిరి. కొంతసేపటి కామె భర్త చేతికి పిల్లవాని నిచ్చెను. వారు పిల్లవానిని కొంతకాలము ఆడించి భార్య ప్రక్కనె పరుండబెట్టి 'నే బోయెదను. నీవు నిదానముగ నింటికి రమ్మ'నెను. ఊరి యుత్సవమునకై స్వామి బయలుదేర అత్రొక్కిడిలో అందరు లేవగా శిశువును మరచి భర్తయొద్ద నుండునని దలచి నిశ్చింతురాలై యుండెను. ఇద్దరింటికి వృత్తచేతుల చేరిరి. బిడ్డను నీ చేతి కిచ్చితిగదా యని యొకరు, నీ వద్దనే విడిచి వచ్చితిగదా యని యొకరు తారుమారు లాడుకొనిరి. ఇంతకు బిడ్డ గతి యేమయ్యెనోయని రాలుగరుగ నాయిల్లా లేడ్చెను. ఇరు గమ్మలు పొరుగమ్మలు, శిశువు రూపగుణములగూర్చి వర్ణింపుచు, తల కొక్క మాటగాననిరి. సొమ్ములపై నాశతో శిశు హంతకు లెత్తుకొనిపోయి యుండవచ్చుననిరి. మరి కొందరు దేవాలయమున వెదకబోయి గుడి తలుపు తాళ ములు వేసియుంటిపని వెనుకకు వచ్చిరి. తలి దండ్రు లిర్వురు ద్వారము చెంగటబడి విలపించుచు 'సీతారామా! నీవేగతి, మా బిడ్డని జూపుమా! రామా!' అనుచుండిరి. ఇంతలో యరుణోదయ మయ్యెను. అర్చకులు కుంచె కోలలతో దలుపులు దెరచి ప్రాభాతసేవల స్వామిని సేవించిరి. సకలలోకమాతయగు సీత యొడిలో నొకశిశువు ఆడుకొను చుండుట చూచి విస్మయాందోళిత హృదయులైరి. ఈ వింత వార్త అపుడే యూరెల్ల వ్యాపించెను. గుంపులుగట్టి యా యాశ్చర్య సంఘటనము జూడవచ్చిరి. రాతిరెల్ల విల పించి స్పృహ తప్పియున్న రామభద్రుని తలి దండ్రులు, తెప్పరిల్లి పరుగు పరుగున లోనికేగి బిడ్డను జూచి యానంద మున మైమరచిరి. తల్లి యొడిలో నున్నట్లున్న బిడ్డను చేత దీసికొని స్తన్యమీయబోగా కడుపునిండ యున్నట్లు, పెదవుల పాల గురుతులు గను పట్టెను; గనుక సీతాదేవి దయా మయ యగుట బిడ్డకు పాలిచ్చి కాపాడెను. లోకమాత స్తన్యము గ్రోలిన వాడగుటచే మహాకవియై శ్రీ రామాభ్యు దయ మహాకావ్యమువ్రాసి శ్రీ రామానుగ్రహము నొందెను.

(సశేషము)

శ్రీనాధుని దక్షారామం

జె. వెంకట్రాజు, బి. ఏ.,
అసిస్టెంటు కమీషనరు, హెచ్. ఆర్. & సిహెచ్. ఎండౌమెంట్సు డిపార్టుమెంటు, ఏలూరు.

'దక్షవాటిక శివుని యంతఃపురమ్ము' అన్నాడు శ్రీనాధుడు, కవి సార్వభౌముడు, తాను రచించిన భీమేశ్వర పురాణంలో. ఈ దక్షవాటికయే యీ నాటి ద్రాక్షారామం. తూర్పు గోదావరి ఖండంలో రామ చంద్రపుర మండలంలో ఉన్నది. ఇక్కడి ప్రసిద్ధమైన వేల్పు శ్రీ భీమనాథేశ్వరుడు. ఈయన పట్టపురాణి మాణిక్యాంబ.

పూర్వకాలంలో యిక్కడ ద్రాక్షతోటలు విస్తారంగా ఉండేవి. అందుచేత ద్రాక్షారామం అని ప్రసిద్ధనామం వచ్చింది అని పలువురు చెబుదురు. కాని భీమేశ్వర పురాణంలో ద్రాక్షారామశబ్దమే కనుపించదు. దక్షప్రజాపతి, అతని నగరు దక్షారామం, అది భీమేశ్వరునికి నిరంతరావాసం - ఇదే శ్రీనాధుని వాడుక.

శివుని పట్టపురాణి గౌరీదేవి. గౌరీదేవిని కన్న తండ్రి దక్షప్రజాపతి. అతని నగరం దక్షారామం. కేవలం తొలిమామ గారి నగరం, యీశ్వరునికి అత్తవారి యిల్లు అంతఃపురం గావడం క్రొత్తగాదు. శ్రీమహావిష్ణువు కూడా పాలకడలి విడవడు చూడండీ. ఏం కారణం?....అత్తిల్లు. అంతే కావచ్చు, పాలకడలి శ్రీ మహావిష్ణువువారి అంతఃపురం అయితే శివదేవునికి దక్షారామం యెందుకు కాకపోవాలి? మహానుభావుడు - శ్రీనాధుని వాక్యం సత్యం - మధురంగా చెప్పేడు.

అంతటితో విడువలేదు కవిసార్వభౌముడు. ఇంకా రెట్టించాడు.

> 'ఎల్ల కాలంబు నుండెద నిచట నేను
> మొదలి మా మామ యారామపదము నందు,
> వెండిగుబ్బలిపై ప్రేమ వీడికొలిపి
> మేరు నగరాజుపై చాల మెచ్చు వదలి'॥

అని అనిపించాడు - తన కథానాయకుడు భీమేశ్వరుని చేత. కైలాసం విడిచాడట. మేరు పర్వతం వదిలేడట. దక్షారామంలోనే కాపురం ఉంటాడట నిరంతరం....విశ్వనాథుడు, పరమేశ్వరుడు, అత్తింటికోనరం యింత ఆరాటం. అయితే యేక పతీనాథుడు మానవు డత్తింట యిల్లరికం ఉండటం ఆశ్చర్యమా?

చూడండి - అత్తవారింట సంచరించే అల్లుని ప్రకృతి వికృతిని బడుతుంటుంది. నిరక్షరకుక్షి పరమ విద్వాంసు నిలా నటిస్తాడు. గోచిపాతరాయుడు చీని చీన్యంబరధారణ చేస్తాడు. గంజి త్రాగేవాడు కాఫీ లేనిది ఘడియ పడదంటాడు. పరమ శివునికి కూడా యీ ప్రకృతి పట్టినట్లు శ్లోకించాడు కవి - చక్కగా వర్ణించాడు - వినండి.

> 'గజచర్మ మెన్నడో గాని నిచ్చట గట్టు పసిడికమ్ముల
> పట్టు పచ్చడమ్ము
> భసిత మెన్నడొ గాని ప్రతిదినమ్మున యందు మలయ
> జమ్ముకురంగమదము గూర్చు
> నిడుద పాములరాజుతొడవు లెన్నడొ గాని తారహార
> ములు నిత్యము ధరించు
> సృకరంకరండమాలిక లెన్నడో గాని ధరియించు కల్హార
> ధామ మెపుడు
>
> కాటి నడుచక్కి నెన్నడో గాని యుండు
> దక్షవాటీసువర్ణ సౌధముల మీద;
> యెన్నడొ పిశాచులను గాని యిందుముఖుల
> నెల్లకాలంబు దలచు భీమేశ్వరుండు'॥

అయితే భీమేశ్వరుని కీ పామరత్వం మాత్రమే చూపి ఊరికోలేదు శ్రీ నాథుడు. దక్షారామంమీద శివుని కింత ప్రేమ కలుగడానికి హేతువులెన్నో చూపించా డింకా.

> 'దక్ష ప్రజాధినాథ మహాధ్వరక్రియాదీక్షాధిగమ పుణ్య
> దేశమునకు
> బ్రహ్మవిష్ణుపురందర ప్రధాన సుపర్వ పరమనంయమి
> సభాభవనమునకు
> దాక్షాయణీ యోగదహనార్చి రున్మేష సామిధేని మంత్ర
> జాతమునకు
> వీరభద్రభుజావిహారహేలానమారంభనాటక నాట్య
> రంగమునకు
>
> అమృతమయ దివ్యతేజఃన్వయంబు లింగ
> శాంత భీమేశ్వరేశ్వర స్థానమునకు
> దక్షవాటంబునకు మోక్షధామమునకు
> భోగజన్మ స్థలమునకే పురము సరియె!'

దక్షారామం యజ్ఞభూమి. దేవతల సభా భవనం. వేద వేదాంగ మంత్రనిధి. వీరభద్రుని నాటక విహారరంగ స్థలం. స్వయం ప్రతిష్ఠితమైన భీమేశ్వరుని అమృతమయ లింగ స్థానం. మోక్షధామం. భోగభూమి - అన్నాడు శ్రీనాథుడు. ఇంకా దక్షారామ మహిమలనంతంగా పేర్కొన్నాడు. అవి

మున్ముందు చెప్పబడ్డాయి. ఈ కారణాలన్నిటి చేతనూ భీమేశ్వరునికి దక్షారామం అంటే యింత ప్రేమట.

ఉత్తరదేశంలో కాశీనగరం, దక్షిణదేశంలో దక్షారామం- రెండూ సమాన మన్నాడు శ్రీనాథుడు అక్కడ విశ్వేశ్వరుడే యిక్కడ భీమేశ్వరుడట. అక్కడ గంగానది యిక్కడ సప్తగోదావరమట. అక్కడ ఢుంఢి విఘ్నేశ్వరుడే యిక్కడ వినాయకుడట అక్కడ దండపాణీశ్వరుడే యిక్కడ దండపాణీశ్వరుడట. అక్కడ కాలభైరవుడే యిక్కడ భైరవస్వామట. అక్కడ నందీశ్వరుడే యిక్కడ నందిదేవుడట. వారణాశి ఉత్తరకాశి, దక్షారామం దక్షిణకాశి శ్రీనాథుని మతంలో - ఇంతేకాదు - దక్షారామం కాశీ కన్నా గొప్ప దన్నాడు కూడా.

' కాశీ క్షేత్రమృతో జీవీ పునర్జన్మ శివాకృతిః
చిత్రం! దక్షపురీ జీవీ నజన్మ నశివాకృతిః '.

కాశీలో మరణించిన జీవి పునర్జన్మలో శివాకృతి పొందుతుంది. దక్షారామంలో మరణించిన జీవికి పునర్జన్మ లేనే లేదు. ఆ జన్మలోనే శివసాయుజ్యం పొందుతుంది-అన్నాడు.

దక్షారామానికి యెల్లలు చెప్పేడు శ్రీనాథుడు -

' తూర్పు దిశకును లవణపాథోధి సీమ;
దక్షిణమునకు వృద్ధగౌతమియె సీమ;
పడమటికి రాజమాహేంద్ర పట్టణంబు;
ద్యుమ్న పతిదిక్కునకు సీమ తుల్యభాగ ',

దక్షారామంలో యెక్కడ చూచినా సరస్సులు, దేవమందిరాలు, తటిసులు, పుష్పవాటికలు, నదులు, ఉన్నాయి. గోదావరీ తుల్యభాగా కౌంతేయకణ్వాపగా నదీ మాతృకాయమానమై యిరుగారును బంటనిచ్చే పంట పలంతి కేదార క్షేత్రాలతో ఉంటుంది. దక్షారామం భారతవర్షానికి ఫలసంపద- అన్నాడు శ్రీనాథుడు.

శ్రీనాథుని ఊహాప్రపంచంలో భీమమండలం విరిసిన తామరపువ్వు. ఈ పద్యం యెంతసొగసుగా చెప్పేడో చూడండి.

' ఆంధ్రభూభువసమధ్యము పుండరీకమ్ము; సప్త గోదావర జలము తేనె;
బ్రహ్మసంవేద్యాది బహుతీర్థములు తేకు; లకరులు చారు దివ్యస్థలములు
నాళంబు లవణాబ్ధివేలావిభాగంబు; కల్యాణభోగ మోక్షములు తావి;
దక్షవాటీ మహాస్థానమ్ము కర్ణిక; హంసమ్ము భీమ నాయకుడు శివుడు
గౌతమీ సింధుకౌంతేయ కణ్వనదులు
తుల్యభాగయు నేలేరు దుమ్మికొనలు;
భువన సంభావ్యమైన యీ పుణ్యభూమి
అనఘ! సంసారతాపశాంత్యౌషధమ్ము ॥ '.

" ద్వాదశక్షేత్ర వికచపంకజముతోడి దక్షవాటిక యనెడి కెందమ్మి విరిసి " అని శ్రీనాథోక్తి. పూర్వం బ్రహ్మాది దేవతలు భీమేశ్వర దర్శనార్థం వచ్చి సప్తగోదావరిలో స్నానం చేసి ద్వాదశ శివలింగ క్షేత్రాలు దర్శించారట. అప్పుడు దేవసిద్ధ సాధ్యగరుడ గంధర్వ కిన్నరకింపురుషులు తమ తమ పేరట శివలింగ ప్రతిష్ఠలు చేశారట. శ్రీనాథుడు పేర్కొన్న ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలు చూడండి.

' ఇంద్రేశతీర్థమ్ము ఋషి సమాకీర్ణమ్ము; సిద్ధేశ్వరము సర్వసిద్ధికరము
యోగీశతీర్థమ్ము యోగలక్ష్మీదాయి; కాలేశ్వరము భక్త కల్పతరువు
శమనేశతీర్థమ్ము శాంతిదాంత విధాయి; వీరభద్రేశమ్ము విశ్వహితము
బ్రహ్మేశతీర్థమ్ము బ్రహ్మర్షిసేవ్య; మష్టైశ్వర్యదము కపాలేశ్వరమ్ము
కుక్కుటేశమ్ము శాంతికి కొంత వెలితి;
శ్రీ మహేశ్వరుతీర్థమ్ము శివుని మెచ్చు;
సోమనాథేశ్వరము ముక్తి సూచకమ్ము;
త్రిభువనాభ్యర్చితము రామతీర్థ మనఘ!'.

ఈ ద్వాదశ లింగక్షేత్రాలకూ మధ్య గరుడగంధర్వ యక్షకిన్నరులచేత ' శివలింగకోటి ' కల్పింపబడినదన్నాడు - శ్రీనాథుడు.

అంతే గాదు - ద్వాదశ క్షేత్రహృదయుడై భీమనాథుడుంటాడనికూడా అన్నాడు. ' నడుమరాయుంచ శ్రీ భీమనాయకుండు,' ' ద్వాదశలింగ దర్శనం భీమనాథ దర్శనం.

శివలింగ మాహాత్మ్యం వర్ణించాడు శ్రీనాథుడు -

' సకల లోకప్రపంచమును లింగమయమ్ము; త్రిజగమ్ము లింగప్రతిష్ఠితమ్ము;
సంభవ స్థితిలయ స్థానంబు లింగమ్ము; లీనార్థగమకమ్ము లింగమనగ;
లింగ ప్రసాదమ్ము లేక సిద్ధింపవు భోగమోక్షంబు లేయోగములను;
లింగాజ్ఞ వెలిగాగ లేశమాత్రంబును సంచలింపదు పోతృణాంచలమ్ము;
మంటనైనను లింగమ్ము మలిచి కొలుదు
ఇసుకనైనను లింగమ్ము నేర్చి కొలుదు
పేడనైనను లింగమ్ము పెట్టి కొలుదు
నీటనైనను లింగమ్ము నిల్పి కొలుదు ॥ '.

కోణార్కం, వారణాసి, కేదారం, కుంభకోణం, కుక్కుటేశం - అనే పంచతీర్థసేవాఫలం భీమమండలిలోనే ఉన్నదన్నాడు. శ్రీనాథుడు - కారణం యిక్కడగల - పంచతీర్థాల మహిమే నన్నాడు. ఈ తీర్థాలు సోమేశ్వరం, మహేశ్వరం, సప్తగోదావరం, రామేశ్వరం, భూధరేశ్వరం - అన్నాడు. ఇచట చేసే హెూమం దానం, అధ్యయనం, శ్రాద్ధం, దేవతార్చనం, వ్రతం - ఒక్కొక్కటి 'కోటిగుణోపలబ్ధి' - అన్నాడు. సప్తగోదావరానికీ భీమేశ్వరునికీ మధ్య యే సుకృతం చేసినా వేయి విధాల ఫలిస్తుందన్నాడు. దక్షారామ పంచతీర్థాల్లో పంచశివలింగాలున్నా యన్నాడు. అవి - అగస్త్యేశ్వర, రామేశ్వర, నాకులేశ్వర, గణేశ్వర, పాతాళభైరవేశ్వరు లన్నాడు. ఈ పంచతీర్థాలనూ యిక్కడి దేవతాపంచకాన్ని దర్శించి మానవుడు పంద్రెండు జ్యోతిర్లింగ క్షేత్రాలూ దర్శించిన పుణ్యఫలం పొందగల డన్నాడు. లింగా లన్నిటిలోనూ మూలస్థానేశ్వర లింగం 'ఆదిమూలం' అన్నాడు. అది దర్శిస్తే భీమమండలంలో లింగాలన్నీ దర్శించి నట్లే నన్నాడు. దక్షారామ మండలిలో తీర్థంగాని ప్రదేశమే లేదన్నాడు

పంచతీర్థాలను గూర్చి శ్రీనాథుని ప్రసంగం యింకా ఉన్నది. హిమవంతుడు శివుడు తన కల్లుడు గావాలనే కోరికతో నిండు పదునాలుగేళ్లు తపస్సు చేశాడు. ఆ తపస్సు చేసిన చోటులే పంచతీర్థాలు. రాసురాసు పదిరెండు పుణ్యస్థలాలయినాయి. ఇవి మహామహిమ వంతాలు.

పంచారామాలలో దక్షారామం ఒకటి. కథ వినిపించాడు - కవి సార్వభౌముడు - ఈశ్వరుడు త్రిపుర సంహారం చేశాడు, త్రిపురదైతేయుల కులదైవతమైన దివ్యలింగం ఉన్న దక్కడ. అది పంచబ్రహ్మ పంచాక్షరీ పంచతత్వ పంచ భూతమయం. అందుచేత దానిని పంచఖండాలు చేశాడీశ్వరుడు. దానిలో ఒకటి అమరారామం - అమరేశ్వరుడు దీనిని ప్రతిష్ఠించాడు. ఈ ప్రతిష్ఠ కృష్ణవేణీ నదీతీరంలో ధరణాల కోటలో జరిగింది. రెండవ ఖండం సోమేశ్వరారామం - సోముడు ప్రతిష్ఠించాడు. గౌతమీతీరదక్షిణకూలమందు గుణిపూడి గ్రామంలో యీ ప్రతిష్ఠ. మూడవలింగం రామలింగేశ్వరం - శ్రీరామ ప్రతిష్ఠ. పాలకోట గ్రామంలో యీ ప్రతిష్ఠ. ఇదే క్షీరారామం. నాలుగవ ఖండం భీమారామం. చాళుక్యవంశ రాజధానియైన చాళుక్య భీమవర గ్రామంలో కుమారస్వామిచేత ప్రతిష్ఠింపబడింది. పంచమ ఖండం భీమారామం. శివుని మొదటిమామ దక్షప్రజాపతి వారి నగరం దక్షారామంలో యీ ప్రతిష్ఠ యేర్పడింది. ఇది స్వయం ప్రతిష్ఠ. అది శివుని కునికిపట్టు. శివుని పంచారామాలు ప్రతిష్ఠ నొందించి తాను దక్షారామంలో మున్నీటి తలంలో 'విశుద్ధస్ఫటిక సంకాశ' మైన భీమేశ్వరలింగమందధివసించాడు.

దక్షారామాని కింత ప్రతిభగలగడానికి ముఖ్యకారణాల్లో ముఖ్యమైనది - యిచ్చటి జలాశయాలని - శ్రీనాథుని మతం -

'ఒక ప్రక్క వృద్ధగౌతమి'
ఒక ప్రక్క యేలానది
ఒక ప్రక్క తుల్యభాగ
ఒక ప్రక్క సప్తగోదావరం'

ఇందు సప్తగోదావరాన్ని పలుమారభినుతించాడు శ్రీనాథుడు. భీమేశ్వర పురాణంలో యే భాగంలో చూచినా సప్తగోదావరస్మృతి స్మరణ స్తుతి వర్ణనలేని ఘట్టమే కనుపించదు. ఈ సప్తగోదావరశబ్దాన్ని శ్రీనాథుడు రెండువైపులా ఉపయోగించుకొన్నాడు. తాను పేర్కొన్న యెల్లల ప్రకారం భీమ మండలిలో గల సప్తగోదావరులను యివే నామంతో పిలిచాడు. సప్తమునులూ ప్రయత్నించి వృద్ధగౌతమినుంచి దక్షారామానికి తెచ్చిన సప్తగోదావర ప్రవాహాన్నికూడా యీ పేరటనే వాడికొన్నాడు - ఏదైతే నేమి? - సప్తగోదావర తీర్థం దక్షారామ సుప్రసిద్ధ స్థితికి ముఖ్యకారణాల్లో ఒకటిగా చెబుతాడు శ్రీనాథుడు.

'సప్తగోదావరం నది. భీమనాథుడు వేల్పు - అని శబ్ద భేదమే గాని అర్థభేదం లేదు' అంటా డొక చోట. అంటే సప్తగోదావరమే భీమేశ్వరుడు - భీమేశ్వరుడే సప్తగోదావరం - అని యాయన అభిప్రాయం. తన గ్రంథంలో యిమిడ్చికొన్న యీ క్రింది సప్తగోదావర మంత్ర శ్లోకాలు చూస్తే శ్రీనాథునికి సప్తగోదావరంపై గల ప్రేమ భక్తి విశ్వాసం వెల్లడవుతాయి.

'సప్తగోదావరం తీర్థం సర్వతీర్థోత్త మోత్తమమ్
అత్ర సన్నిహితో రుద్రో భీమనాథేశ్వరేశ్వరః ।'

'నమస్తే భీమనాథాయ సప్తగోదావరాంభసే
పాపేంధనాగ్నయే తుభ్యం నిమజ్జామి హర త్వయి ।'.

సప్తగోదావరస్నాతులై భీమేశ్వరుని దర్శించేవారికి సప్త జన్మాఘ వినాశ మవుతుందట.

దక్షారామ క్షేత్రంలో సప్తగోదావర తుల్యభాగలను గూర్చి శ్రీ నాథు డీ క్రింది కథ చెప్పేడు:—

ఈశ్వరుడు త్రిపుర సంహారం చేసిన తరువాత కారాగార బద్ధులైన దివిషత్కాంతా జనులు దుఃఖంతొలగి గోదావరిలో స్నానం చేశారు. అప్పుడు భరద్వాజాది సప్తమహామునులు భీమేశ్వరుని కర్ఘ్యపాద్యాచమనీయాదు లిచ్చికొనే నిమిత్తం భీమదేవుని దగ్గరకు గోదావరీ నదిని ప్రవహింపజేయ ప్రయత్నించారు. ఈ ప్రవాహాన్ని తీసుకుపోయిన తదుపరి దక్షవాటికలో భీమేశ్వరలింగాన్ని ప్రతిష్ఠింప దలచుకొన్నారు. ప్రతి

ష్ఠకు లగ్నం నిశ్చయించికొన్నారు. గోదావరీ ప్రవాహన్ని తీసుకురా బయలుదేరేరు. వృద్ధగౌతమిని చేరికొన్నారు. తమ తమ యోగశక్తులు ప్రయోగించారు. గౌతమిని పిలిచారు. మునులు పిలిచినంతనే గంగ వారివెంట బయలుదేరింది. వారు ప్రవాహానికి వెనుక ముందులు నిలిచి దక్షపురి వైపుకు నడిపిస్తున్నారు.

సప్తమహర్షులీ పనిమీదుంటే దేవతాచక్రవర్తి యింద్రుడు తన పనిమీద దృష్టికేంద్రీకరించి కొన్నాడు. సప్తమునులు చేసేపనిని తన కుపయోగించి కోదలిచాడు. తనపని రాక్షస నిర్మూలనం. ఈ అభిప్రాయంతో దేవతాసమూహంతో ఆకస మార్గంలో ప్రవాహంవెంట వస్తున్నాడు. నదీ ప్రవాహం అరణ్య మధ్యంలోనుంచి వస్తున్నది అక్కడ మరొక నది ఉన్నది. ఇది తుల్యభాగ, తుల్యభాగుడనే రాక్షసుడు పరమధర్మాత్ముడు. దేవాసురులకు వివాదం వచ్చినప్పుడెల్లా తగవు తీర్చేవాడు. ఇతడే యీ నదిని లోగడ యిక్కడికి తెచ్చాడు. ఈ నది యొడ్డున మహారణ్యంలో రాక్షసమునులు తమతమ ఆశ్రమా లేర్పరచు కొన్నారు. పరమసుఖంగా గడిచిపోతున్నాయి వీరి రోజులు. ఈ రాక్షసులను నాశనం చెయ్యాలని యింద్రుని కోరిక. అందుకే అంబరవీధిన వస్తున్నాడు - సప్తమునులూ తెచ్చే ప్రవాహం వెనుక. ఈ ప్రవాహం యీ ప్రాంతంలోకి రావడంతోనే రాక్షసాశ్రమం మీదికి పట్టించా డింద్రుడు. మహావేగంతో వస్తున్న ప్రవాహం- పాపం! రాక్షసాశ్రమం పూర్తిగా కొట్టుకపోయింది. ఈ పని సప్తమునులే చేశారని రాక్షసమును లనుమానించారు. మహాకోపోద్దీపితులయ్యారు. సప్తమునులనూ డీకొన్నారు. సప్తమునులూ తక్కువ తిన్నారా? తామే పాపం యెరుగరు- కర్మవశాత్తు జరిగిన ఉపద్రవానికి రాక్షస మునులు తమ్మెదుర్కొంటే యెందుకూరికోవాలి? సప్త మునులూ మరింత కోపించారు. ఇరు ప్రక్కల మునులూ గంగోదకాలు చేతబట్టేరు. ఒకరినొకరు శపించటానికి మొదలు పెట్టేరు. రాక్షసమునులు ముందు శపించేశారు. సప్త మునులు తెచ్చేవాహిని 'శుష్కతోయ' కావాలన్నారు. అపూజ్యం అస్పృశ్యం కావాలని తిట్టేరు. ఇంతలోకి వచ్చాడు తుల్యభాగుడు. ఇరు పక్షాలనూ వారించాడు. రాక్షసుల తొందరపాటుకు వారిని మందలించాడు. వారి శాపోక్తులుప సంహరించికోమన్నాడు. తమ శాపం తిత్తవేదన్నారు వారు. కాని సప్తమునులు తెచ్చిన నదికి అంతఃప్రవాహం ప్రసాదించారు. సప్తమును లంతటితో సంతోషించారు. రాక్షసుల నది తుల్యభాగకు వీరు వరాలిచ్చారు. ఉత్తరాయణ దక్షిణాయన పుణ్యకాలాల్లోగాని, సూర్య చంద్ర గ్రహణకాలాల్లో గాని, పౌర్ణమాసీ ప్రభృతి మహాపర్వకాలాల్లోగాని, సంక్రమణాది కాలంలోగాని, ఆదివారం రోజున తుల్యభాగవద్దచేసే శ్రాద్ధ దేవార్చన స్నాన దాన జప తపః కర్మఫలం- అక్షయం అన్నారు. సతీపతులకు రజస్వలాద్యంతరాయం లేకుండా బ్రహ్మచర్యోపవాస నియమంతో యీ నదిలో భానువాసర చతుష్టయస్నానం సిద్ధిస్తే సంతానప్రాప్తి గలిగేటట్లు ప్రసాదించారు. అంతటితో యిరుపక్షాలవారు సంతుష్టాంతరంగులయ్యారు. సప్తమునులూ వృద్ధగౌతమిని మళ్లా నడిపించారు. ఆ వాహిని కల్యాణ ప్రదంగా దక్షవాటికకు ప్రవహించి వచ్చింది. సప్తమునులచే తేబడిన ప్రవాహం గనుక యీ వాహినికి సప్తగోదావరం అని ప్రసిద్ధనామం యేర్పడింది రానురాను.

పాలసముద్ర మథన సమయంలో కాలకూట విషం భూనభోంతరాళాలు కప్పివేయుగా ఆ భయంకరవిషాన్ని శివుడు మ్రింగివేశాడు- కాబట్టి అతనికి భీమేశ్వరుడని పేరు ప్రసిద్ధమైనదని శ్రీనాథుని నిర్వచనం. ఆదికూర్మమే చుట్ట కుదురుగా, రసాతల మూలమైన మందరగిరి కవ్వంగా, నాగ రాజు వాసుకి కవ్వపు త్రాడుగా, అపహ ప్రవహాది వాయువులు బంధపు త్రాళ్లుగా కూర్చి దేవాసురులు పాల సముద్రాన్ని తరచడం, అందు కాలకూటాగ్ని మహాప్రళయంగా బయలుదేరడం, శివుడు దానిని గుటుక్కున మ్రింగడం, లోకాలన్నిటినీ రక్షించడం, గరళం కంఠమందు నిలిపికొన్న కారణంచేత నీలకంఠుడు లేక గరళకంఠుడు కావడం - యీ కథ శ్రీనాథుపతి చమత్కారంగా వ్రాశా డీ ఘట్టంలో. ఇది యెరుగనివారులేరు. మళ్లా యిక్కడ వ్రాయుటం అనవసరం. త్రిపుర సంహారి, గరళకంఠుడు, రుద్రభగవానుడే భీమేశ్వరుడని మాత్రం పాఠకులు గ్రహింపదగిన విషయం.

భీమేశ్వరుని శ్రీనాథుడు వేయివిధాల వర్ణించాడు తన గ్రంథంలో- సప్తపాతాళభువన గర్భగోళంనుంచి ఆవిర్భవించిన దివ్యస్వయంభూజ్యోతిర్లింగమూర్తి భీమేశ్వరుడు- అన్నాడు.

'దక్షప్రజాపతి తప్పు లోగొని యాత్మ గృపపుట్టి మిగుల రక్షించెగాన
హరివిరించిపురందరాది దైవతకోటి మించి క్రమ్మర గారవించె గాన
అరిగి యంతర్ధానమందిన తనదేవి నెడమమేన బరి గ్రహించె గాన
కోపాగ్నిగడు పరితాపమ్ము నొందెడు రిసులకు నభయమ్ము నొసగెగాన

నఖముదెగవేసి జన్నపుటజ్జ శిరము
గరిమ జెడకుండ దివి వ్రేల గట్టె గాన
నయము గల వేల్పు శ్రీ భీమనాయకుండు
దక్షవాటమ్ము తీర్థమ్ము ధరణియందు ॥'

భీమేశ్వరుని ప్రతిష్ఠాదులనుగూర్చి శ్రీనాథుడు చాల సావధానంగా వర్ణించాడు- కథ వినండి- పైన సప్తగోదావర కథ మళ్లాజ్ఞప్తికి తెచ్చుకోండి- సప్త మహామునులు దక్షవాటికలో భీమలింగ ప్రతిష్ఠ చెయ్యదలంచారు. అందుకు లగ్నం నిర్ణయించికొన్నారు. ముందు గోదావరీ వాహినిని తేబోయారు. వారు గోదావరిని తెచ్చే సమయంలో రాక్షసమునులతో పోరాటంవచ్చింది. ఆ పోరాటం మళ్లా సంధిసంపూర్తి అయేటప్పటికే చాలా ఆలస్యం అయింది. సప్తమునులూ తదుపరి త్వరపడుతూ గోదావరిని తెస్తున్నారు. ఇంతలో వీరు నిర్ణయించిన శివలింగప్రతిష్ఠాపన లగ్నం సమీపించింది. మును లింకా రాలేదు. అప్పుడు అమృతలింగం లగ్నం దాటకుండా తనకుతానే ప్రతిష్ఠిత మయింది. దగ్గరలో ఉన్న సూర్యనారాయణుడీ విషయం గమనించాడు. ఆ మహాపుణ్యసమయంలో తనకు కలలోగూడా కనని సదవకాశం దొరికింది. తక్షణమేవచ్చి స్వయం ప్రతిష్ఠిత భీమలింగానికి పరమభక్తివినమ్రుడై పూజాది క్రమాలు తాను చేశాడు. సమయంలో అర్చకమహాశయుడు లేనిలోటు పూర్తిచేశాడు. తొలిపూజ సూర్యనారాయణునిది. తదుపరి బ్రహ్మవిష్ణుమహేంద్రులూ దేవసిద్ధసాధ్య గంధర్వాదులూ పూజించారు. అంతలో వచ్చారు- సప్తమునులు- లగ్నం దాటిపోతున్నదని తత్తరపడుతూ శివలింగం సమీపించారు. శివలింగం సుప్రతిష్ఠితమై ఉన్నది- చూచారు. చాలా విస్మయపడ్డారు. తమ శ్రమలన్నీ వృథా అయినందుకు మిక్కిలి విచారించారు. విచారం కోపంగా మారింది తుదకు ఈ ప్రతిష్ఠచేసిన వారెవ్వరు? ఎందుకు చేశారు? ఎలా చేశారు? వారి నేమి చెయ్యాలి? - అని తర్జనభర్జన చేస్తున్నారు-సప్తమహర్షులూ. శపిస్తారేమోనూడా యిక - సూర్యుడు భయపడ్డాడు. అంతరిక్షంనుంచి దిగి వచ్చాడు. వారిని సవినయంగా గౌరవించాడు. జరిగిన సంగతంతా పూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పేడు. మహర్షు లక్కడ లేకపోవడంచేత స్వయం ప్రతిష్ఠితుడైన భీమేశ్వరునికి విధ్యుక్తంగా తానే పూజచేయువలసి వచ్చిన దన్నాడు. మునుల పని తాను చేసినందుకు క్షమించ మన్నాడు. పాపం! - మహర్షులకు మోకాళ్లలో మూలుగులు తెగినయి. ఎంతో ఉత్సాహపడ్డారు. తామే ప్రతిష్ఠిద్దా మనుకొన్నారు. బ్రహ్మాండమంత ప్రయత్నం చేశారు. తుద కాశాభంగం, తొలిపూజకూడా తాము చేయ్యలేకపోయారు. దురదృష్టానికి మిక్కిలి సంతాపింప మొదలెట్టారు. అప్పుడు ఆకసవాణి చెప్పింది. 'అయ్యా! భక్తి ప్రధానం, భక్తితో మీరు చేసిన ఫలమే యీ ప్రతిష్ఠాపన, స్వయం సంస్థాపితుడైనా భీమేశ్వరుని మీరు ప్రతిష్ఠించినట్లే, సంభారాలన్నీ చేసిన వారు మీరు, ప్రథమ పూజాధురంధరుడు సూర్యుడు. అందుచేత మీ రెనమండుగురూ యీ శివప్రతిష్ఠాతలే, సందేహించకండి. ఇప్పుడు మీ రెనమండుగురూ యెనిమిది శివమూర్తులను ప్రతిష్ఠించండి. ప్రతిష్ఠించిన మీ అష్టమూర్తులే - 'శాకంగ నర్థు లెవ్వారలైన' - 'మీ అష్టమూర్తి విశిష్టా న్వయసంభూతులైన వారే యీ భీమేశ్వరలింగాన్ని తాకడాని కర్హులు ఇతరులు కారు' ఆకసవాణి దివ్యగంభీరోపన్యాసంతో సప్త మహర్షులూ కొంతవరకూరడిల్లారు. ధైర్యోత్సాహాలు తెచ్చికొన్నారు. తాము తెచ్చిన సప్తగోదావరిలోని పవిత్రజలం తెచ్చారు. భీమేశ్వరు నర్చించారు.

స్వయం ప్రతిష్ఠితమైన శివలింగంలో శివసన్నిధానం చేయ సమకట్టాడు సూర్యభగవానుడు-కైలాసానికి ప్రయాణమయ్యాడు. కైలాస సమీపాకసంవద్ద రథం దిగాడు. శివావాస సన్నిధానం చేరికొన్నాడు. నందీశ్వరుడడ్డి కొన్నాడతన్ని. సూర్యుడు 'విపుల శాఖాశిఖా మంత్రాలతో' నందీశ్వరుని స్తుతించాడు. నందీశ్వరుడు సంతుష్టుడయ్యాడు. భృంగీశ్వరాది కక్ష్యాంతరాలు దాటించి సూర్యుని లోనికి గొనిపోయాడు. సూర్యుడు పురారిని దర్శించాడు-సంస్తుతించాడు- దక్షారామ శివలింగసన్నిధానం గావలసిందని శివునికి తన కోర్కి వెలిబుచ్చాడు. "నాన్నగారూ! అమృత మథనవేళ ఆవిర్భవించిన శివుడట చూడాలని ఉన్నది. దక్షారామం పోయివద్దాం" అని ప్రార్థించాడు - విఘేశ్వరుడు తండ్రిని. తదుపరి ఉమాసహిత కైలాసవాసులందరూ అదేకోరిక వెల్లడించారు - శివదేవునికి. శివునికికూడా భీమేశ్వరుని చూచి రావలెనని కోరిక పొడమినది - హరివిరించులను జూచాడు. "సూర్యుడు ప్రాథేయపడు తున్నాడు. ఊబుసు పోతుంది. వినోదాలుకూడా చూడవచ్చు. ఆంధ్ర భూభాగం చూచి వద్దాం రండి" అన్నాడు. ప్రమథగణాదు లందరినీ ప్రయాణం చేశాడు. అప్పుడు గౌరీదేవి శివుని వినయపూర్వకంగా కోరికొన్నది. 'తన పుట్టిల్లు దక్షపురి. అది తనకు మిక్కిలి ప్రేమపాత్రం. అక్కడ భీమలింగంపైన శివదేవుడు సన్నిధానం కావాలి.' ఇది ఆమె కోరిక. ఉత్తరాదికి కాశీ యేలాటిదో భోగమోక్షాదులకు-దక్షిణాదికి దక్షారామం ఆ విధంగా కావాలన్నది. కాశి కదుగలేని కుంటి, గ్రుడ్డి, కుష్ఠువు, వృద్ధులు, బాలురు దక్షవాటికలో మోక్షం పొందేటట్లనుగ్రహింపమన్నది. రౌరవాదినరకాల్లో పడబోయే అజ్ఞానులు, కాముకులు మొదలైన నిష్ఠుర ప్రవృత్తులకు దక్షవాటిక కాశీ కావాలన్నది. చిరునవ్వు నవ్వికొన్నాడు శివదేవుడు. "సరే" నన్నాడు. కుటుంబ సమేతుడై బ్రహ్మాది దేవతలతో కూడికొన్నవాడై దక్షపురి చేరికొన్నాడు. అక్కడ యింద్రాది దేవతలందరూ అచ్చర కాంతలతో శివునికి స్వాగత సన్మానంచేశారు. దక్షిణాది జనులందరికీ కన్నుల పండుగ. మార్గశీర్షశుద్ధ చతుర్దశినాడు రోహిణీ నక్షత్రంలో

గౌరీదేవితోసహా శివుడు భీమనాథాలయం ప్రవేశించాడు. అప్పు డింద్రుడు శివుని సువర్ణపుష్పాలతో పూజచేశాడు. అచ్యుతులు తదుపరి పూజ చేశారు. శివునికి విరించ్యాదులు మధుపర్కాలు సమర్పించారు. అవి స్వీకరించి శివుడు దేవీసహితంగా గర్భాలయం ప్రవేశించాడు. అక్కడి మహా దేవ స్వయం భువజ్యోతి స్సుధామయ మహాలింగాన్ని ఆగ మోక్త ప్రకారం అర్చించాడు. తద్రూపం ఆపాదమస్తకం ముహూర్తమాత్రం చింతించాడు. ఆ మహాలింగంలో ఐక్య మయ్యాడు. కవిగారి వర్ణన చూడండి యీ పట్ల :—

'అవ్యయుంబనవద్యమాద్యమచ్యుతమజంబవ్యక్త మప్ర
మేయుం బసంగ
బరగి కైలాసభూధరసమాగతమైన తేజంబుతోగూడి
తేజరిల్లె
దక్షవాటీపురాధ్యక్ష భీమేశ్వర శ్రీ స్వయంభూదివ్య
సిద్ధలింగ
మమృతపాథోధి మధ్యాంత సముద్భూత మమల పరం
జ్యోతిరాదికంబు
భువన బీజంబు కైవల్యభోగదాయి
యఖిల కల్యాణకారి విశ్వాద్భుతమ్ము
పూజ గొనియెను మురభిదంబుజభవాది
దేవతా కోటిచే సంప్రతిష్ఠ బొంది ॥'.

ఈ పవిత్రకాలంలో విశ్వమంతా ధూపదీపనైవేద్యాదులు సమర్పించారు. ప్రదక్షిణలు చేశారు. స్తుతించారు. పురాణ పతివ్రతలు - అరుంధతి, అహల్య, శచీత్యాదులు హారతి పట్టి మంగళం పాడేరు. శివుడు వారందరికీ వరాలిచ్చాడు. అందరూ దిగ్భ్రమ చెందేటట్టు అంతలోనే అంతర్హితు డయ్యాడు.

భూదానమహిమ పూర్వమే తెలిసికొన్నా డింద్రుడు దేవా చార్యుడు బృహస్పతివల్ల - ఈ శుభసమయంలో పరమ పాత్రుడైన శివదేవునికి భూదానం చెయ్యగోరేడు. తక్షణం నీళ్లు చేతబోసికొన్నాడు. వెనుక జెప్పిన యెల్లలుగల భీమ మండలాన్ని భీమేశ్వరుని 'ఏక భోగంగా' ధారబోశాడు.

'తుల్య భాగా తరంగిణి తోడగూడ
కణ్వవాహినితో గూడ కనకరత్న
దివ్యప విధాన సహితంబు దేవభర్త
ధరణి భీమేశ్వరున కిచ్చె ధార బోసి।'.

'వారవధూ త్రిశతద్వయంతో' అనేక దానాలు చేశాడు దేవేంద్రుడు. అంతేకాదు -

'కట్టించె బట్టణ క్ష్మావిభాగముపైడి గల్పించె వప్రంబు
కాంచనమున
మలిపించె బంగారముల దేవగృహముల గూర్పించె
నట్టిళ్లు కుందనమున
నిర్మించె ప్రాసాదనివహంబు గనకాన పాటించె గవకులు
హాటకమున
రచియించె గార్తస్వరమున గోపురములు కీలించె గేళి
దీర్ఘికలు భూరి
నాటె మందారతరువులు తోటలందు
వలతి సురభులు గీలారములకు నిచ్చె
పోసె సిద్ధరసంబును పుష్కరిణుల
కణక నింద్రుండు దక్షిణ కాశియందు।'.

ఆ నాటినుంచీ భీమేశ్వరుడు భీమమండలం పరిపాలించాడు. ఇతని సరి సామంతుడు కుమారారామంలో భీమేశ్వరుడు. ఇరుగుపొరుగువారు పల్వలేశుడు, మృకండేశుడు-అంటాడు శ్రీనాథుడు.

సప్తసింధువుకూ భీమశంకరునికీ మధ్య యింద్రేశ్వరం. ఇది యింద్రప్రతిష్ఠితం. భీమేశ్వరునికి దక్షిణంగా యజ్ఞ పురుషేశ్వర లింగం. అక్కడ అగ్నికుండం ఉన్నది. దానిలో స్నాతులైనవా రూర్ధ్వలోకాలు పొందగలరట. అగ్నీ శ్వరుని ప్రోల అగ్నికుండిక కూపతటంలో దక్షకుండం. దానికి దక్షిణంగా దాక్షాయణీదేవి. అక్కడికి ఉత్తరంగా నిర్వృతిలింగం. ఇది వీరభద్రప్రతిష్ఠ. భీమేశ్వరునికి పడమట వరుణలింగం. వరుణుడు ప్రతిష్ఠించాడు దీన్ని. భీమేశ్వరు నికి వాయువ్యమూలగా వాయులింగం - వాయుదేవుని ప్రతిష్ఠ. సోమేశ్వరలింగ ప్రతిష్ఠాత సోముడే నట. భీమేశ్వర పురాణ కర్త వర్ణించా డిలా.

భీమేశ్వరుని విష్ణుమూర్తివారుకూడా పూజించేవారని తెలుస్తుంది పురాణంలో - ఈ కథ వినండి - జలంధర గంధ కాద్యసురులు లోకాతిరేకులై పోయారు. దేవతలను బాధి స్తున్నారు. వారిని చక్కబెట్టడం యింద్రునికి సాధ్యంకాలేదు. బ్రహ్మదేవునికి మొఱపెట్టుకొన్నాడు. బ్రహ్మ దేవతలందరి తోనూ పోయి విష్ణువును ప్రార్థించాడు. అప్పటికి విష్ణుమూర్తి వద్ద సుదర్శన చక్రంలేదు. వెనుక దక్షయాగ ధ్వంసకాలంలో వీరభద్రుడు విరిచేసి మ్రింగేశాడు సుదర్శనాన్ని. ఆయుధం లేనిదీ యిప్పు డసురులమీదికి దాడివెడల వీలు లేకపోయింది. రాక్షస సంహారం తప్పదు. అయితే ఆయుధం కావాలి. సుదర్శనాన్ని మళ్లా సంపాదించాలి. ఆ పని శివుని దయ వల్లనే జరగాలి. అయితే తాను శివుని మెప్పించాలి. అందుకు శివుని పూజించాలి నిశ్చయించుకొన్నాడు విష్ణుమూర్తి - సుదర్శనం సంపాదించుకొని వస్తానని చెప్పేడు - బ్రహ్మాది దేవతలతో తాను బయలుదేరాడు. దక్షవాటికి వచ్చాడు. జటావల్కలాజినధారణ చేశాడు. భీమేశ్వరుని పూజించాడు. సహస్ర కమలాలతో ఆ పూజ - మరునాడూ అంతే - మూడవ నాడూ అలాగేచేశాడు. ప్రతిరోజూ లెక్క తప్పకుండా సహస్ర పద్మాలతో పూజిస్తున్నాడు. అంతా చూస్తున్నాడు శివుడు.

అనుగ్రహకాలం చేరువకు వచ్చింది. విష్ణుమూర్తివారి భక్తిని పరీక్షించాడు. తమాషా చేశాడు. విష్ణుమూర్తివాడు దీక్షగా పూజ చేస్తున్నాడు. మైమరచి పోయాడు. శివుడు రహస్యంగా ఆ ప్రదేశం చేరాడు. పూజార్థం విష్ణువు తెచ్చి కొన్న సహస్రకమలాల్లో ఒకదాన్ని దాచాడు. ఏమీ యెరుగనట్లు వెళ్లిపోయి కూచున్నాడు. విష్ణువు పూజ సమాప్తమయింది. 999 కమలాలతో పూజించాడు. 1000 వ కమలం లేదు. వెతికాడు. మళ్లీ చూచాడు. ఇంకోసారి చూచాడు. పద్మం కనబడలేదు - ఏమయింది? తాను తెచ్చాడే? లేదేమో? పొరపాటేమో? అయితే యిప్పుడేం చెయ్యాలి. పూజ ఆగిపోతుందే? ఎన్నడూ లేని విఘ్నం - ఈనాడు విఘ్నం కావడమేనా? కాదు - అలా జరుగగూడదు - తన శివపూజకు భిన్నం రాకూడదు - పూర్తి కావాలి. అయితే యింకో పద్మం కావాలే? - అవును - కావాలి. పద్మం లేదు - మరి యెలాగ? తన నయనపద్మం తన దగ్గరే ఉన్నది. వే రెక్కడికీ పో నక్కరలేదు. తన కన్ను బలవంతాన పుణుకడమేనా? - తప్పదు - నిర్ధారణ చేసికొన్నాడు. కుడికన్ను పుణుకుకొన్నాడు-విష్ణుమూర్తి - పవిత్ర రక్తధారలతో తడిసిన తన నయన పద్మాన్ని భీమేశ్వర లింగంమీద పెట్టేడు భక్తివినమ్రుడై. ఫకాళించి నవ్వేడు - శివదేవుడు. "ధన్యుడవయ్యా! విష్ణుమూర్తీ! నీ భక్తికి మెచ్చాను. నీ కోరిక సఫలం చేస్తాను. ఇదిగో! నీ సుదర్శనం" అన్నాడు. సుదర్శనం ప్రత్యక్షమయింది. దానిని విష్ణుమూర్తి కిచ్చాడు భీమేశ్వరుడు. కృతార్థు డయ్యాడు విష్ణువు. సెలవు తీసికొన్నాడు. తక్షణం బయలుదేరాడు. అసురులమీదికి దండెత్తేడు. అందరినీ సర్వనాశనం చేశాడు.

దక్షారామంలో మహామునులు చిరకాలం నివసిస్తూండేవారు. అహరహం సప్తగోదావరిలో స్నానం - భీమేశ్వర దర్శనం - ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగ క్షేత్రయాత్ర - ఇది వారి దినచర్య. ఉత్తర దేశంలో కాశీ విడచి దక్షిణయాత్రకు వచ్చిన అగస్త్యమహర్షి సతీమతల్లి లోపాముద్రా సహితంగా దక్షనగరంలోనే పలు సంవత్సరాలు ప్రవాసం చేశాడు. కొన్నాళ్లకు వ్యాసభగవానుడుకూడా తన మున్నూరు శిష్యబృందంతో యిక్కడికి వచ్చాడు. దీని కొక కథ - ఈ కథ కూడా భీమేశ్వర పురాణం చెబుతుంది - వినండి.

బాదరాయణుడు కాశీక్షేత్రంలో ప్రవేశించాడు పలు యాత్రలు చేస్తూ శిష్యబృందంతో. గంగానదిలో స్నానంచేసి జపతపోహోమాదులు పూర్తి చేసికొని విశ్వేశ్వరుని దర్శించి పట్టణంలోనికి బయలుదేరేరు. విడువకుండా యిల్లిల్లు తిరిగేరు. మొదటి రోజు ఒక్క యింటనూ భిక్ష దొరకలేదు - ఒక్కరికీ దొరకలేదు - ఆ నాటికి పస్తు - రెండవనాడూ అలాగే అయింది - మూడవనాడూ అంతే జరిగింది - నాలుగు, అయిదు, ఆరు, ఏడునాళ్లు యిలాగే కటికపస్తు - మున్నూట శిష్యసహితంగా వ్యాసమహర్షికి - పాపం! - అనేక యాత్రలు చేసి అలసిపోయిన వారు - ఏకంగా యేడునాళ్లు పస్తు. ఎంత మహర్షు లైతేనేం? ఎంత యింద్రియనిగ్రహు లైతేనేం? పాంచభౌతిక శరీరాలు గదా? నిలువలేక పోయారు. ఎనిమిదవనాడు యథావిధిగా మణికర్ణికలో స్నానపానాదులు చేశారు. జపతపాలు పూర్తిచేశారు. విశ్వేశ్వరుని దర్శించారు. భిక్షాపాత్రలు పట్టి మళ్లీ యింటింటికి బయలుదేరారు. మళ్లీ యెప్పటి ఆటే - అన్ని యిళ్లు తిరిగారు. 'భవతి భిక్షాందేహి' శబ్దం ప్రతి చోటా ఎ దేరు. లాభంలేదు - ఒక్క తల్లి భిక్ష పెట్టలేదు - ఒక్క గృహస్థుడు శివపూజ కాహ్వానింపలేదు - ఆకలిబాధ - కడుపులు మండిపోతున్నాయి - విసిగిపోయారు. వేసారేరు - పాపం! - శిష్యులు సకసకలాడి పోతున్నారు. వారి ముఖాలు చూస్తే గుండెలు తరుక్కుపోయాయి - వ్యాసులవారికి. అన్నపూర్ణాదేవికాలవాలమైన కాశీపట్టణం కఱవెత్తిపోతున్నదే? కోటి దానాలకు పేరుమోసిన వారణాసి గొడ్డుపోలయిందే? పవిత్రమైన బ్రహ్మర్షికీ వారి శిష్యులకూ పట్టెడన్నం బెట్టే పుణ్యాత్ములే లేకపోయారే? ఎందు కిక్కడ విశ్వేశ్వరుడు? ఎందు కిక్కడ అన్నపూర్ణాదేవి? ఈ కాశీనగరం యింకా యెందుకు నిలవాలి? శపించదగినదే - యిలాటి పాపపు పట్టణాన్ని. నిర్ధారణ చేసికొన్నాడు వ్యాసభగవానుడు - 'భిక్షాపాత్రము రాతిమీద శతధా భిన్నంబుగా వేసికొట్టాడు. కమండలువులో నీళ్లు చేతిలో పోసికొన్నాడు. కాశీపట్టణాన్ని శపించడాని కుద్యుక్తుడయ్యాడు. అంతలో ఆ పట్టణ మధ్యంలో ఒక యింటినుంచి వచ్చిందొక ముదుసలి ముత్తైదువ - పండిన శిరోజాలు - కడకడ వణికే శరీరం - ముడుతలుపడిన చేతులు - వంగిపంగి నడుస్తూ వచ్చింది. "ఆగు నాయనా! ఆగు. వద్దు బాబూ! శపింపవద్దు."

అంటూ వచ్చింది. వ్యాసుని సమీపించింది. అట్టే నిలిచిపోయాడు-వ్యాసుడు. "బాబూ! నాతో కూడారండి" అన్నది-అవ్వ. వ్యాసుడు శిష్యులు సంతోషించారు. ముందు వ్యాసమహర్షి - వెనుక శిష్యులు నడిచారు - అవ్వకూడా. విశ్వేశ్వరాలయానికి తీసుకపోయింది అవ్వ. వ్యాసుని దరి చేరింది. మృదుమధుర శాంతవాక్కులతో అన్నది. "భిక్ష లేదని యింతగా కోపగిస్తారా బాబూ! దాన ధర్మాలకు పుట్టిల్లు వారణాసి. ఇక్కడ భిక్షలేక పస్తుండే జీవిలేదు. నిన్నూ నీ శిష్యులనూ పరీక్షించారు-విశ్వేశ్వరులవారు. మీ మనశ్శుద్ధిని పరీక్షిస్తున్నారు. అందుచేత మీకు భిక్ష లేకపోయిం దిన్నాళ్లు- అంతే - ఈ మాత్రానికి కాశీపట్టణం వల్లకాడు చెయ్యాబో యావు. నీ శాంతగుణం యింతపట్టుగిల బడినదేం? విశ్వే

శ్వరులవారికి నీ మీద యెంత కోపం వస్తుందో యిందుకు!. సరి, చూదాం ఆ సంగతి! - ముందు భోంచేదురుగాని రండి. మీ రందరూ రండి! - అన్నది. వ్యాస సహితంగా శిష్యు లందరూ కూర్చున్నారు భోజనాలకు. అవ్వలోనికి పోయింది. అంతలోనే కూర్చోబెట్టిందే భోజనాలకు! పొయ్యిమండలేదు. వంటలు వండలేదు. ఇంత తొందరలో భోజనాలెలాగ? ఆశ్చర్యపడ్డారు శిష్యులంతా - ఆలోచిస్తున్నారు. ఇంతలో దివ్య పురంధ్రీలు తెరలు తెరలుగా బయలు దేరేరు. కొందరు విస్తరులు వేశారు - కొందరు బంగారు కలశాలలో పరమ పవిత్ర గంగాజలా లుంచారు - కొందరు వరుస వరసగా పలువంటకాలు వడ్డనలు చేశారు - షడ్రసోపేత భోజనాలు - కావలసినంత వడ్డించారు - తిన గలిగినంత తిన్నారు - మహర్షులు. ముదుసలి ముత్తైదువ చిరునవ్వు నవ్వికొంటూ నిలవబడి చూస్తున్నది - బిడ్డలు భుజించడం - భోజనాలు పూర్తయినాయి-చేతులు కడిగికొన్నారు. దక్షిణలు తీసికొన్నారు. అక్కడ సౌధమధ్యమం దొకవేదికవద్ద భుక్తా యాసం తీర్చికోడానికి విశ్రమించారు. అప్పుడు పార్వతీ సహితుడై విశ్వనాథు డక్కడికి వచ్చాడు. పార్వతీదేవి కరుణామయిగానే ఉన్నది. విశ్వనాథుని ముఖం వికృతకోప సంభరితంగా మాత్రం ఉన్నది. మునులు పురాణదంప తులను చూచారు. ప్రత్యుత్థానం చేశారు. మడి చేతులు పట్టి నిలువబడి ఉన్నారు. విశ్వనాధుడు పార్వతీ సమేతుడై వేదికపైన గూర్చున్నాడు. వ్యాసుని వంక కోపంతో చూచాడు. "ఓరీ! వ్యాసా! కూటికక్కుర్తికి కాశీ పట్టణాన్ని వల్లకాటిని చెయ్యబోయావు. నీవు నీచాత్ముడవు! నీబోటివాళ్లకు కాశీ పట్టణంలో తావులేదు. నీ శిష్యసమేతంగా పో! కాశీ పట్టణం విడిచిపో! ఈ పొలిమేరలో నిలవవద్దు. నిలిచేరో మీ ముఖాలు రాళ్లమీదపెట్టి రాయిస్తాం! పొండి!" అన్నాడు. నిర్విణ్ణుడయ్యాడు - వ్యాస భగవానుడు. మారుమాటాడలేక పోయాడు. గిరుక్కున వెనుకకు మరిలాడు. అప్పుడు పార్వతీదేవి దయాముదితాంతరంగంలో వ్యాసుని వద్దకు వచ్చింది. "బిడ్డా! వ్యాస మహర్షీ! విచారించకు. నీ మీద మాకు దయలేదనికాదు. ఈ సంఘటనలో అర్థం ఉన్నది. ఇది నీ భావికుపయోగం. ఇప్పుడు మరెక్కడికీ పోవద్దు. ఆంధ్రదేశంలో గోదావరీ నదీ తీరంలో దక్షారామం ఉన్నది. అది భీమేశ్వరునియావాసం. భీమనాయకుడఖకొఖలేనివేల్పు. అక్కడ నీకు నిఖిలాభ్యుదయాలు చేకూరగలవు. అక్క డికి వెళ్లండి. విచారించకండి." అని చెప్పింది. ఆ మృదు మధుర శీతలవాక్యాలు వ్యాసుని సంతప్తహృదయాన్ని చల్లబఱచినయ్యి. బుద్ధి దక్షారామం మీద లగ్న మయింది. పార్వతీదేవి శెలవుతీసికొన్నాడు. ప్రయాణ మయ్యాడు. శిష్యులు వెన్నంటేరు. ఆంధ్రదేశం ప్రయాణం చేశారు.

యాత్రలు చేసికొంటూ క్రమక్రమంగా పీఠికాపురం వచ్చారు. అక్కడి దేవతా దర్శనం చేశారు. కుమారారామం చేరికొన్నారు. తదుపరి సర్పవరం దరిచేరారు. అందుండి ప్రయాణం చేస్తూ దక్షారామాశతో తుల్యభాగా నదీ తీరానికి వచ్చారు. అక్కడ సాంపరాయణ గ్రామం చేరువలో యెదు రయ్యాడు-అగస్త్యమునీంద్రుడు. మును లొకరినొకరు పుల కాంకురాలలో దర్శించి కౌగిలించి కొన్నారు. కుశల ప్రశ్నలు చేసికొన్నారు. వ్యాసుని ఆంధ్రదేశ యాత్రకు కారణం అడిగా రగస్త్య మునీంద్రులవారు. పూస గ్రుచ్చినట్లు జరిగిన విషాద చరిత్ర వెల్లబోసికొన్నాడు-వ్యాసమునీంద్రుడు. గుడ గుడలాడాడు. శివునికి తనపై గలిగిన కోపానికి మరీమరీ పరితాపపడ్డాడు. అగస్త్యుడు సేదదీర్చాడు - వ్యాస భగ వానుని - దక్షవాటిక దక్షిణ కాశీ అన్నాడు. దక్షవాటీనివాసం భీమేశ్వరార్చన కొన్నాళ్లు చెయ్యడం శ్రేయస్కరం అన్నాడు. వ్యాసుని దక్షారామం తోడ్కొని పోయాడు. తానే కూడా ఉండి భీమనాథుని దర్శనం చేయించాడు. అక్కడి యావద్దేవతా రహస్యాలూ వర్ణించి చెప్పేడు. తన ఆశ్రమానికి తీసికొని వెళ్లేడు. తనతోనే నివాసం యేర్పరిచాడు. తాను కలిసి మెలిసి తిరుగుతూ వ్యాసునికి మనస్తాపాపసయనం చేస్తూ వచ్చాడు. వ్యాస భగవానుడు సంతుష్ట హృదయు డయ్యాడు. భీమేశ్వరార్చనంలో లోగడ కాశిలో విషాదఘట్టం మరిచిపోయాడు. క్రమంగా దక్షారామ నివాసంలో ఆనందం అనుభవించాడు. అగస్త్యుని ఆదేశానుసారం 'బ్రహ్మసూ త్రాలు' అనే వేదాంత గ్రంథం రచించాడు-దక్షారామంలోనే-సప్త గోదావర సమీపంలోనే తపస్సుచేసి అక్కడ శంభు ప్రతిష్ఠచేశాడు. ఆ శివలింగాన్ని చాలాకాలం పూజించాడు. ఒకనాడు భీమేశ్వరుడు బ్రహ్మవిష్ణువులతోసహా ప్రత్యక్ష మయ్యాడు. పూలవాన కురిసింది. దిక్కులు వెలిగినయ్యి. దుందుభులు మ్రోగాయి. ఆకాశం ఆనందించింది. అచ్చరు లాడేరు. గంధర్వులు పాడేరు. మునులు కూడికొని అద్భుతం చెప్పికొన్నారు. భీమేశ్వరపురాణంలో - వ్యాస భగవాసుని కథ - యిది.

శివగంగ, రుద్రగంగ అనే కూపాలు రెండు కలవట దక్షారామంలో. శివగంగలో స్నానం జేస్తే పాపాలన్నీ పటా పంచలవుతాయట. రుద్రగంగా జలంలో క్రుంకు పితృదేవ తలకు ప్రీతికరమట. యాత్రికులందరూ యీ రెండు గంగల్లోనూ శరీరాలు కడిగికొని మరీ కాలు కదుపుతారట-దక్షారామంలో శ్రీనాథకవి చెప్పిన రహస్య వాక్యం.

భీమేశ్వరాలయంలో తిరిచుట్టు మాలను గూర్చి శ్రీనాధుడు వ్రాక్రుచ్చిన పలుకులు పరమానందదాయకాలు ఇది కూడా ఒక కథ - ఒకనాడు భీమనాథుడు భూర్భువస్సు వర్లోకాతీతుడై పొంగిపోయాడు. అప్పుడాతని శరీరంలో అది

మధ్యాంతాలు పొడనూపలేదు. 'నిన్నెలా పూజించవలెను స్వామీ!?' అని అడిగారు దేవతలు. వారి కష్టం గ్రహించాడు- పరమేశ్వరుడు - భీమనాధుడు-దయ దాల్చినాడు. బ్రహ్మాండ గోళానికి మీరిపోయి పెరిగిన తన శరీరాన్ని సంకుచిత పరి చాడు. కొంచెం తిరిచుట్టు మాలలో యిమిడికొన్నాడు. ఈ స్వల్ప స్థలంలోనే గౌరీ జనార్దనులకు రుద్రకేశవులకు, దుర్గాతాండవేశ్వరులకు, నృత్యభైరవునికి ఏడుగురు దేవత లకి చోటు పెట్టేడు. ఈ దేవతలే గాక యిక్కడ నైరృతి పాపహరేశ్వరులుకూడా పరివేష్టించి ఉంటారు స్వామిని. భీమనాథుడంతర్గృహంలో మాణిక్యాంబా సమేతుడై నిల్చి ఉంటాడు. భీమవాటికలో నివసిస్తూ లోకం పరిపాలిస్తుంటాడు.

భీమమండలంలో దక్షవాటిక చతుర్ద్వారాల్లోనూ శంభు లింగ ప్రతిష్ఠలుచేశారు దేవతలు. భీమనాధుని ప్రార్థిం చారు. అన్ని లింగాలకూ భుక్తిముక్తి ప్రదాన సామర్థ్యం ప్రసాదించాడు భీమనాధుడు.

ఈ క్రింద చూపినసమయాల్లో సప్తగోదావరస్నానం జేసి భీమేశ్వరుని పూజించి అభిషేకించి వారికి నైవేద్యాదులు సమర్పించిన ప్రజలు పాతకవిముక్తులు కాకమానరని శ్రీనాథుడు ధృఢంగా చెప్పేడు.

1.	చైత్ర	మాసంలో	సూర్యుడు	మేషంలో	నిలిచినప్పుడు	చిత్రా	నక్షత్రమందు
2.	వైశాఖ	,,	,,	వృషభంలో	,,	విశాఖ	,,
3.	జేష్ఠ	,,	,,	మిధునంలో	,,	జ్యేష్ఠ	,,
4.	ఆషాఢ	,,	,,	కటకంలో	,,	ఉత్తరాషాఢ	,,
5.	శ్రావణ	,,	,,	సింహంలో	,,	శ్రవణ	,,
6.	భాద్రపద	,,	,,	కన్యలో	,,	పూర్వాభాద్ర	,,
7.	ఆశ్వయుజ	,,	,,	తులలో	,,	అశ్వినీ	,,
8.	కార్తిక	,,	,,	వృశ్చికంలో	,,	కృత్తికా	,,
9.	మార్గశిర	,,	,,	ధనుస్సులో	,,	మృగశిర	,,
10.	పుష్య	,,	,,	మకరంలో	,,	పుష్యమీ	,,
11.	మాఘ	,,	,,	కుంభంలో	,,	మఘా	,,
12.	ఫాల్గుణ	,,	,,	మీనంలో	,,	ఉత్తర ఫల్గుని	,,

పైజూపిన కాలాల్లో ప్రజలందరూ యజ్ఞకుండంలో స్నానాలు చెయ్యాలట. ఈ యజ్ఞకుండం సప్తగోదా వరంలో ఒక భాగమట. ఈ విధంగా స్నానంచేస్తూ స్వామిని నిత్యమూ సేవిస్తూండే భక్తులకు కైవల్యప్రాప్తి తప్పదట.

దక్షారామ మహత్వం తెలిపే శ్రీనాధకవి కమనీయ వాక్యాలు చిరస్మరణీయాలు. కొన్నిటిని యిక్కడ పొందు పరిచినాను - చదవండి - ఆనందించండి - హృదయాలకు హత్తించికోండి :—

'గౌరి యొక్కతె యాకాశగంగ యొకతె
కాశి యొక్కతె దక్షిణకాశి యొకతె
నలుగురును శంభునకు లోకనాయకునకు
రాణివాసమ్ము లనురాగరసము పేర్మి'।

'అఖిల పురాణ ప్రసిద్ధము దక్షారామము'.

'మోక్షస్థానము భోగభూమియునునై మున్నూరు క్షేత్రం
బులన్
సాక్షాద్బ్రహ్మ పదంబనంగ నపరస్వర్గంబునా నొప్పగున్'.

'దక్షారామంలో జన్మించాలనే ఆశతో మర్త్యయోనిజు లౌతూంటాను దేవతలు'.

'భీమనాథభూమిలో
జంతువులు శంభులగుదురు చచ్చినపుడు'

'తీర్థాలు, అడవులు, యిళ్లూ, యజ్ఞవాటికలు, వల్ల కాళ్లూ - అనే విభేదం లేదు - భీమవాటికలో'.

'మత్తో నాస్త్యపరం దైవం న దేవీగిరిజావమా
దక్షారామాత్పరం! క్షేత్రం నాభూన్న చ భవిష్యతి'

'రత్యంతరే మూత్రపురీష మధ్యే
చండాలవేశ్మ న్యథవా శ్మశానే
కృత ప్రయత్నో ప్యకృత ప్రయత్నః
శ్రీదక్ష పుర్యాద్య పరోపముక్తః'

'భేదంలేదు, ఏ జీవియైనాసరే దక్షవన చతుర్ద్వార సీమలో దేహం విడిస్తేచాలు. పొందుగైవల్య కల్యాణ భోగలక్ష్మి'

'భీమఖండంలో దర్శన మాత్రంచేత పాపాలు భస్మీ భూతమౌతాయి - ప్రాణావసానవేళ ప్రతిజీవికి పరమేశ్వ

రుడే తారక బ్రహ్మవిద్యా రహస్యం ఉపదేశిస్తాడు. కాని డబ్బు దానం చేసినా-పిడికెడు భిక్షపెట్టినా-ఫలం అనంతం. శ్రద్ధాభక్తులతో యోగికి బెట్టిన భోజనంగాని, వస్త్రంగాని దాతలను భవబంధ విముక్తులను జేస్తుంది. ఇక్కడచేసిన జప తపో హోమాదుల ఫలం మేర మీరినది. హిమవంతం వద్ద కోటి సంవత్సరాలు చేసిన తపఃఫలం యిక్కడ ఘటికాద్వయ మాత్రంలో వస్తుంది. కాశీలో కోటి బ్రాహ్మణులకు భోజనం బెట్టిన ఫలం యిక్కడ ఒక్క భిక్షువుకు చేస్తే చాలును '।

'భీమలింగంబు త్రిభువనస్వామి యెపుడు
సన్నిధానమ్ము గైకొనియున్న కతన
తీర్థములలోన నుత్తమతీర్థ మయ్యో
దక్షిణా నందవన వాటి దక్షవాటి '.

'సప్తగోదావరం వద్ద చిన్న మెత్తు బంగారం దానం చేస్తే మేరుగిరి దానం చేసినట్లే!

'ఇక్కడి వారి వర్తనలన్ని శంభుసేవా వ్రతాలు
మాటలన్ని పంచాక్షరీ మంత్రరాశి '.

'ఇక్కడ బ్రహ్మయోగి కొక్కనికి చప్పరం గాని గుడి గాని చవికగాని మఠంగాని కట్టించి నిల్పిన భక్తుడు పూజ్యుడు - మాన్యుడు '. ఈ పై మాటలన్నీ చెప్పేడు - శ్రీనాధుడు - అతనికి తనివి తీరలేదు. దక్షారామ మహిమ పూర్తిగా వర్ణింప లేకపోయా నను కొన్నాడు. మహాశక్తి పూరితమై పలుపురినోట ప్రతిధ్వనించే లోకోక్తిని తన గ్రంథంలో యిమిడ్చి కొన్నాడు - తృప్తి పడ్డాడు :—

" కన్నులు తేడికో
కాళ్లు నరుక్కో
కాపురం చెయ్యి దక్షారామంలో "

ఉత్సవములు - వ్రతములు

(చైత్రమాసము నందలివి)

1-4-1957 హేవలంబి సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ పాడ్యమి సోమవారం. చాంద్రమానమున వత్సరాది. వసంత నవరాత్ర ప్రారంభము. నూతన సంవత్సరారంభమున తత్ప్రియుక్తమగు అభ్యంజనాదికము, నవవస్త్రాభరణ ధారణము చేయుట ఆచారము. ఈ దినమునందారంభించి చైత్రశుద్ధ నవమీ పర్యంతము వసంత నవరాత్రులనబడును. ఈ నవ రాత్రులయందుగూడ శరన్నవరాత్రులందువలె దేవాలయములయందు విశేష పూజల నొనర్చుట యాచారము. కొంత మంది గృహస్థులుకూడ ఈ నవరాత్రులయందు శ్రీ రామచంద్ర ప్రీతికొరకు శ్రీ మద్రామాయణ పారాయణమును పఠింతురు. రామాలయము లందంతటను ఈ నవరాత్రులయందు ఉత్సవములు వైభవముగా జరుపబడును. ఈ దినమునందు నింబకుసుమ భక్షణము చేయవలెననుట శాస్త్రసిద్ధము. లౌకికముగగూడ వేపపూవును భక్షించుట రోగనివారకము. ఋతువు మార్పువలన శరీరమునకు సంభవించెడు వ్యాధులను కూడ నివారించుట నింబకుసుమ భక్షణమునకు దృష్టఫలము. ఈ దినమునందు ప్రపాదానము (చలివేందల నుంచుట) పితృదేవతలకు ముక్తిహేతువని శాస్త్రసిద్ధము. ప్రపాదానమునం దశక్తులగువారు తమ యిండ్లలోనైన ఉదకుంభ దానముచేయనగును.

8-4-57 చైత్ర శుద్ధ ౮ అష్టమీ సోమవారము. స్మార్తమాధ్వులకు శ్రీ రామనవమి.

9-4-57 చైత్ర శుద్ధ ౯ నవమి మంగళవారము. వైష్ణవులకు శ్రీరామనవమి. ఈ శ్రీరామనవమియందు రామాలయములందు విశేషపూజలు జరుపబడును.

10-4-57 చైత్ర శుద్ధ ౧౧ ఏకాదశి బుధవారము. స్మార్తులకు మాత్రం ఏకాదశి.

11-4-57 చైత్ర శుద్ధ ౧౨ ద్వాదశి గురువారము. మాధ్వులకును, వైష్ణవులకును ఏకాదశి. ఈ ఏకాదశియందు ఆంధ్రదేశమున చాలచోట్ల దేవాలయములందు కళ్యాణోత్సవములు జరుపబడును.

13 4-57 చైత్ర శుక్ల ౧౪ చతుర్దశి శనివారము. మేషసంక్రమణము.

14-4-57 చైత్ర శుక్ల ౧౫ పౌర్ణమి ఆదివారము. పర్వము - ఈ దినమునందు చిత్రవస్త్ర దానము సర్వసౌభాగ్య ప్రదము - తీర్థస్నానాదులు అశ్వమేధ క్రతుపుణ్య ఫలదములు.

25-4-57 చైత్ర బహుళ ౧౧ ఏకాదశి గురువారము - గుర్వేకాదశి.

29-4-57 చైత్ర బహుళ ౩౦ అమావాస్యా సోమవారము. అమావాస్యా సోమవార వ్రతము సకల సంపత్సౌభాగ్య ప్రదము.

విశేషపూజలు - ఉత్సవములు

శ్రీ మాన్ పండిత, పార్థసారధి భట్టాచార్య.

దేవాలయములలో నిత్యము జరుపబడు నిత్యారాధనము మాత్రము కాక సంవత్సరమునందలి ఆయా మాసములందు జరుపబడవలసిన విశేషపూజలు చాలాకలవు. ఇవన్నియు శైవ వైష్ణవశాక్త భేదములు లేక అన్ని దేవాలయములందును జరుపబడవలయును. ప్రత్యేకించి విష్ణ్వాలయములందును శివాలయములందునుమాత్రమే చేయబడవలసిన పూజలును కలవు. వైఖానస పాంచరాత్ర శైవాగమము లందు స్థలపురాణము ననుసరించియో పూర్వాచారము ననుసరించియో జరుపబడెడి పూజలును తత్ప్రకారభేదమును తప్పక మనకు ఆదరణీయమై యుండగలదు. ఇట్లు ఆలయ సామాన్యమున సర్వసాధారణముగ జరుపదగినట్టియు వైష్ణవ శైవసంప్రదాయ భేదముచే కొన్నిటియందు మాత్రమే జరుపదగినట్టియు స్థలపురాణాది ప్రమాణముచే అక్కడక్కడ మాత్రమే జరుపుచు రాబడునట్టియు ఉత్సవముల పూజలనుగురించి ఈ వ్యాసమున వ్రాయ యత్నించెదను.

విశేషపూజను గురించిన విధివాక్యము మరీచి సంహిత యందిట్లు కలదు.

'అథ మార్గశీర్షాదిమాసేషు మాసనక్షత్రేషు విష్ణు పంచ దినేషు విషువే అయనే సంక్రమణేషు గ్రహణే అన్యస్మిన్ పుణ్యనక్షత్రే రాజ్ఞో యజమానస్య వా జన్మర్క్షే విశేషపూజాం కుర్యాత్.' (విమానార్చనా కల్పము ౪౭ పటలము)

వైద్యనాథ దీక్షితీయ నిబంధనమున నిట్లుకలదు.

'సంక్రాన్తిః జన్మనక్షత్రం శ్రవణంద్వాదశీయుతమ్
పర్వద్వయం సముద్దిష్టం సవిశేష క్రియావిధౌ
చన్ద్రసూర్యోపరాగేచ ప్రాదుర్భావదినేహరేః
మాసర్క్షేషుచపుణ్యేషు విశేషారాధసంహరేః
దుర్నిమిత్తేషు దుస్స్వప్నే సంజాతే చమహాభయే
ఆగతేషు చభక్తేషు కుర్యా ద్వ్యైశేషి కార్చనమ్'
(స్మృతిముక్తాఫలము)

భగవానుని, నిత్యారాధనమనునది శ్రౌతమగు అగ్ని హోత్ర పరిచర్యవంటిదనుట వైఖానస శాస్త్రసిద్ధాన్తమనుటను పాఠకులు జ్ఞాపకమున నుంచుకొనవలయును. అగ్నిహోత్రమును చేయు శ్రౌతులు ఆ యగ్నిహోత్రోపాసన పరిపూర్తికై తదంగముగ సంవత్సరము పొడవునను ఆయా ఋతువులందును మాసములందు ఆయా తిథులందును నక్షత్రములందును అనుష్ఠించవలసిన హోమకార్యములు (ఇష్టివిశేషములు) ఎన్నియో వేదమున విధియింపబడినవి. అట్లే నిత్యాగ్నిహోత్ర ప్రకృతికమగు నిత్యారాధనమునకు గూడ పరిపూర్తికై ఆయాకాలములందు విశేషపూజలను ఉత్సవములను జరుపుటయుక్తము.

విశేషపూజకు ఉక్తకాలములు:—మాస నక్షత్రములు, విష్ణుపంచకదినములు, విషువము, అయనము, సంక్రమణములు, గ్రహణము, ఇతరపుణ్య నక్షత్రములు, రాజుయొక్కగాని యజమానుని యొక్కగాని జన్మ నక్షత్రము అనునీ ప్రత్యేక కాలములు చెప్పబడుచున్నవి. పై మరీచి వచనమందు చెప్పబడిన విషువము మొదలగు నిమిత్తములు ధర్మశాస్త్రములందు ప్రశంసింపబడిన ఇతరములగు పుణ్యకాలము లన్నిటికిని ఉపలక్షణములు. గ్రంథాన్తర సంవాదబలముచే ఇతర పుణ్యకాల సామాన్యము నీ పరిగణనమందు చేర్చవచ్చును. అట్టి పుణ్యకాలదండకమున వ్యతీపాతము, గజచ్ఛాయ, మన్వాదులు, యుగాదులు మొదలగునవి సంగ్రహింపబడవచ్చును. ఆ ధర్మశాస్త్ర కారులందరును ఐకమత్యముగ పైన చెప్పబడిన విషువాదులయొక్క మహత్త్వమును పుణ్యప్రదముగ ప్రశంసించుచు అట్టి సమయములందు స్నానము, దానము, జపము, హోమము, దేవర్షిపితృతర్పణము, శ్రాద్ధము, అభిషేకము, దేవపూజ మొదలగు పుణ్యకార్యములను చేయవలయునని విధియించిరి. ఇట్టి స్నాన దాన జప హోమాదులన్నియు విష్ణుపూజలో చేరిన భిన్న ప్రకారములే గలవని నిరూపించుచు శ్రీ వైఖానస భగవచ్ఛాస్త్ర సంహితాకారులగు మరీచిమహర్షి 'సర్వే వైదికాచారాః తపో యజ్ఞాశ్చ విష్ణుపూజావిధేర్భేద ఇతి వైఖానససూత్రమ్, తత్సూత్రోక్తానుష్ఠానం సర్వం సమాచరన్తి' అని విమానార్చనా కల్పము ౮౧ పటలమున చెప్పుచున్నారు. కాగా ధర్మశాస్త్రములందు పుణ్యకార్యాచరణమున కుద్దేశింపబడిన విషువాది పుణ్యకాలములు సకలపురుషార్థ పరమోద్దేశమగు భగవదారాధనమునకును ఉద్దేశింపబడుట కైముతికసిద్ధము. మాసనక్షత్రాదుల స్వరూపము నుపపాదించుట ఈయెడ అవసరమైయుండుటచే దాని నీ క్రింద వివరించెదను.

మాస నక్షత్రములు— ధర్మశాస్త్ర కారులు మాసమును నాలుగు విధములుగ కొందరును మూడు విధములుగ కొందరును చెప్పుచున్నారు.

'మాసాస్తు సావనః సౌరః చాంద్రోనాక్షత్ర ఇత్యమీ
దర్శాన్తః పూర్ణిమాన్తోవా చాంద్రోఽసౌవిప్ర వైశ్యయోః
సౌరోరాజ్ఞ స్సావనశ్చ యజ్ఞే జ్యోతిషికే పరః
శ్రౌతస్మార్త క్రియాన్సర్వాః కుర్యాచ్చాంద్రమసర్తుమ'
తదభావేతు సౌరర్తుష్వితి జ్యోతిర్విదాంమతమ్.'
(విధాన పారిజాతము)

(సౌరమానము, చాంద్రమానము, సావనమానము, నాక్షత్రమానము ననునవి నాల్గు మానభేదములు. నాక్షత్రమును విడచినచో మూడు భేదములు అగును. శుక్లపాడ్యమి అరంభించి అమావాస్య చివరవరకు గల తిథులు కలిగినది చాంద్రమానము. ఈ నియమము వింధ్యపర్వతమునకు దక్షిణమునందు అనుసరించ బడుచున్నది. ఇట్లే కృష్ణపాడ్యమి అరంభించి పూర్ణిమతో అంతమగు తిథులు కలదియు చాంద్రమానము వింధ్యకు ఉత్తరదేశమందుండెడి వారలచే యనుసరించబడుచున్నది. 'శ్రౌతస్మార్త క్రియాః సర్వాః కుర్యాచ్చాంద్ర మసర్తుమ' అను మొదలగు ప్రమాణములచే పైపూజలందు చాంద్రమానము ననుసరించుట న్యాయ్యము. సూర్యుడు మేషాదిరాసులలో ఒక రాశినుండి మరియొక ప్రక్కరాశికి పోయి ఆ రాశి యందుండు కాలము సౌరమానమనబడును. ఒకేరీతిగ మానమునకు ముప్పది దినముల వంతున ౩౬౦ దినముల పరిణామముగల సంవత్సరమున పంద్రెండవ భాగము సావనమానము. అశ్విన్యాది నక్షత్రములు యిరువదియేడు కలసిన ఒక సంకేత కాలపరిణామముగా వ్యవహరింపబడునది నాక్షత్ర మానము.

'సౌరోమాసో వివాహదౌ యజ్ఞాదౌ సావనః స్మృతః
అబ్దికే పితృకృత్యేచ చాంద్రోమానః ప్రశస్యతే
అయుర్దాయ విభాగశ్చ ప్రాయశ్చిత్త క్రియాతథా
సావనేనైవ కర్తవ్యా........చాప్యుపాసనా.' (గర్గుడు)

అనుచు అయా పరిభాషలలో చెప్పబడిన అయా మానములందు చేయదగిన పనులను గర్గుడు చెప్పిన సూక్ష్మ పరామర్శ మనకియెడ అత్యంతావశ్యకము కాదు.

చాంద్రమాన పరిగణనములో ఒకానొక నెలలో పూర్ణిమ తిథియందు వచ్చెడి నక్షత్రము పేరిట ఆ నెల వ్యవహరింపబడుట చాంద్రమాన సిద్ధాన్త సంప్రదాయమై యున్నది. అనగా మృగశిరనక్షత్రముతో కూడిన పూర్ణిమ సంభవించెడి మాసమునకు మార్గశీర్ష మానమని పేరు పెట్టబడినది. వింధ్యదక్షిణ సంప్రదాయము ననుసరించి శుక్లపక్ష పాడ్యమి మొదలు గలిగి రాబోవు అమావాస్యకు నడుమ వచ్చెడి పూర్ణిమతో మృగశీర్ష నక్షత్రము కలసి వచ్చిన యెడల ఆ మానము మార్గశీర్ష మనబడును చున్నది. ఇట్లే పుష్యమి, మఘ, ఉత్తరఫల్గుని చిత్త, విశాఖ, జ్యేష్ఠ, పూర్వాషాఢ, శ్రవణము, పూర్వాభాద్ర, అశ్విని కృత్తిక నక్షత్రములతో కూడిన పూర్ణిమ తిథి గల మానములు పుష్యము మాఘము ఫాల్గునము చైత్రము వైశాఖము జ్యేష్ఠము ఆషాఢము శ్రావణము భాద్రపదము ఆశ్వయుజము కార్తికము అని వ్యవహరింప బడుచున్నవి. ఒకప్పుడు ఈ నియత నక్షత్రములు పూర్ణిమ తిథి యందే రాకపోవుటకూడ సంభవించి ఒక దినము ముందు వెనుకగ కూడ వచ్చుచుండును. అట్టి సందర్భమున 'మార్గశీర్షాది మాసేషు మాననక్షత్రేషు' అని ప్రత్యేకముగ నక్షత్రమునకు ప్రాధాన్యము చెప్పబడుటచే పూర్ణిమ తిథియందుగాక మాన నక్షత్రమునందే ఉక్తకార్యములను జరుపవలసియుండును. పూర్ణిమ తిథికి కూడ ప్రాముఖ్యమును చెప్పుటకు ఈ దండకమున విష్ణుపంచక దినములుదహరింపబడినవి. సౌరమానమున కూడ ఈ మాన నక్షత్ర పరామర్శము సమన్వితము కాగలదు.

విష్ణుపంచక దినములు

'అమావాస్యా యదా తస్యాం శ్రవణర్క్షం తథైవచ
ద్వాదశ్యోశ్చద్వయో స్తస్మాత్పూర్ణ మాస్యాంత థైవచ'

అమావాస్య శ్రవణ నక్షత్రము శుక్లకృష్ణముల రెండింటి యందలి రెండు ద్వాదశి తిథులు పూర్ణిమ అను నీ యైదు దినములును విష్ణుపంచక దినములని సంకేతింపబడినట్లు అత్రిసంహిత ౫౪ వ అధ్యాయమందు చెప్పబడినది.

ఇదే లక్షణము పంచరాత్రపాద్మ సంహిత చర్యాపాద పంచదశాధ్యాయ మందును కలదు.

'పక్షద్వయేచ ద్వాదశ్యౌ సినీవాలీ కుహూ స్తథా
శ్రవణర్క్షం దినాని స్యుఃమాసేషు ద్వాదశస్వపి'

విషువము అయనము ననునవికూడ సంక్రాన్తి భేదములేయైనను లక్షణ భేదముచే వానికి వ్యవహార భేదము యేర్పడినది. సంక్రాన్తి సంక్రమణము రెండును సమానార్థక పదములు. సంక్రమణ మనగా సూర్యుడు మేషమాదిగా గల రాసులలో ఒక రాశినుండి మరియొక రాశికి ప్రవేశించు కాలమునకు వ్యవహారము. ఒక సంవత్సర పరిమిత కాలమందు మేషమాదియగు పంద్రెండు రాసులందును ఒక అవృత్తి సూర్యుడు సంచరించును. ఒక్కొక్క రాశి యందు సూర్యుడొక్కొక మానము దినములుండి ప్రక్క రాశికి పోవును. ఆ మానములను ఆ రాశి పేరిట దక్షిణ దేశము వారలు మేషమానము వృషభమానము మొదలగు పేరులతో వాడు కొందురు. ఈ మానములు కొంచెము ముందు వెనుకగా మన చాంద్రమాన సిద్ధమగు చైత్రము వైశాఖ మానము మొదలగు మానములకు సరిగా వచ్చుచుండును. అట్లు రవిసంక్రమణము లోక సంవత్సరమున పంద్రెంటు కలవు. ఆ పద్రెండు సంక్రమణములకు గల

విశేషము ఈక్రింది విధమున చెప్పబడినది. (సూర్య సిద్ధాన్తము)

'మృగకర్కట సంక్రాన్తీ ద్వేతూదగ్దక్షిణాయనే
విషువతీ తులామేషే గోలమధ్యే తథా పరా
భ చక్రనాభౌ విషువద్ద్వితయం సమసూత్రగమ్
అయన ద్వితయం చైవ చత్వరః ప్రథితాస్తుతాః'

మకర సంక్రాన్తి కర్కాటక సంక్రాన్తియను నీ రెండు సంక్రాన్తులును క్రమముగా ఉత్తరాయణము దక్షిణాయనమునని యనబడుచున్నవి. తులామేష సంక్రమణములు రెండును విషువములనబడును. ఇట్లే

'ధనుర్మిథున కన్యాను మీనేచషడశీతయః
వృషవృశ్చిక కుంభేష సింహే విష్ణుపదీతథా'

యని పై జెప్పిన విషువాయనములు నాల్గుకాక మిగిలిన యెనిమిది సంక్రమణములలో ధనుస్సు మిథునము కన్యా మీనము నను నాలుగు షడశీతులనియు, వృషభము వృశ్చికము కుంభము సింహమునను నాలుగు సంక్రమణములు విష్ణుపదులనియు అనబడుచున్నవి.

విషువకాలమున (విషువదినము నాడు) పగటి కాలము రాత్రికాలము కొంచెమైనను హెచ్చు తగ్గులు లేక సమ పరిమాణము కలిగియుండును. 'సమ రాత్రిం దివే కాలే విషువద్విషువం చతత్' అని దీని లక్షణము నిఘంటు నందు చెప్పబడినది.' ఇట్టి దినములు సంవత్సరమున మేషమాసారంభమునను తులా మా సా రం భ ము న ను ఒక్కొక్క దినము మాత్రమే సంభవించుచున్నవి. తక్కిన అన్ని దినములందును సూర్యుని గతిభేదముచే అహోరాత్ర పరిమాణము సమముగా నుండదు. ఈ రెండు దినములు సహజముగ ఏప్రిల్ 13 వ తేదియు అక్టోబరు 17 తేదులు వచ్చుచుండును. ఇవి మేషతులా సంక్రమణ కాలములు.

అయనములుకూడ దక్షిణాయనము ఉత్తరాయణము నని రెండు విధములు. ఇవి కర్కాటక ధనుస్సంక్రమణములు. ఇయ్యవి జూలై 16 వ తేదిని జనవరి 14 వ తేదిని సహజముగ వచ్చుచుండును. ఈ దినములందు సూర్యుడు ఆకాశమార్గమున దక్షిణ మార్గమునకును ఉత్తర మార్గమునకును సంచరించుటకు ఆరంభించును. దక్షిణాయన కాలము దేవతలకు రాత్రికాలము. ఉత్తరాయణ కాలము దేవతలకు పగటికాలము. ఈ అయన సంక్రమణముల వైశిష్ట్యము యెక్కువైనది. పంచాంగములందీ విషువాయన సంక్రమణములను గుర్తించవచ్చును.

ఈ పండ్రెండు సంక్రమణములును మరల ఒక్కొక్కటి ఆ యా నక్షత్రములతోను వారములతోను కలసినప్పుడు విభిన్న ఫలముల నిచ్చుచు యేడు విధము లగుచున్నది.

'ద్వావ శైవ సమాఖ్యాతాః తుల్యాః సంక్రాన్తి కల్పనాః
సప్తధా సాపి బోద్ధవ్యా వితైకంచ యధాశృణు
మన్దా మన్దాకినీ ధ్వాంక్షీ ఘోరాచైవ మహోదరీ
రాక్షసీ మిశ్రితా ప్రోక్తా సంక్రాన్తిః సప్తధా నృప
సూర్యే ఘోరా విధౌ ధ్వాంక్షీ భౌమవారే మహోదరీ
బుధే మన్దాకినీ నామ మన్దా సురపురోహితే
మిశ్రితా శుక్రవారేస్యా ద్రాక్షసీచశనైశ్చరే
మన్దాధ్రువేషు విజ్ఞేయా మృదౌమన్దాకినీ తథా
క్షిప్రేధ్వాంక్షీ విజానీయాదుగ్రైః ఘోరాప్రకీర్తితా
చరైర్మహోదరీ జ్ఞేయా క్రూరైః ఋక్షైస్తు రాక్షసీ
మిశ్రితాచైవ నిర్దిష్టామిశ్రైః ఋక్షైస్తు సంక్రమే'

(పురుషార్థ చిన్తామణౌ - దేవీపురాణే)

ఒక్కొక్క సంక్రాన్తియు మంద, మందాకినీ, ధ్వాంక్షీ, ఘోరా, మహోదరీ, రాక్షసీ, మిశ్రితా అని ప్రత్యేకము యేడు విధములై యున్నది. క్రమముగా ఆదివార మారంభించి యేడువారములందును సంభవించెడి సంక్రమణములకు యేసింటికిని ఘోరా, ధ్వాంక్షీ, మహోదరీ, మందాకినీ, మందా, మిశ్రితా, రాక్షసీ యను వ్యవహారము కలదు. ఇట్లే ధ్రువనక్షత్రములనెడి రోహిణి, ఉత్తరా, ఉత్తరాషాఢా, ఉత్తరాభాద్ర యను నాల్గు నక్షత్రములలో ఒకదానితో చేరినప్పుడు అసంక్రమణమునకు మందా అనియు, మృదునక్షత్రములనెడి చిత్ర, మృగశిరా, అనూరాధా, రేవతి హస్తయను ఐదు నక్షత్రములలో ఒక్కదానితో చేరిన సంక్రమణమునకు మందాకినీ అనియు క్షిప్రముల నెడి అశ్విని, పుష్యమి, అభిజిత్ నక్షత్రములలో నొక్కదానితో కూడిన సంక్రమణమునకు ధ్వాంక్షీ యనియు, ఉగ్రముల నియెడి మూలా, జ్యేష్ఠా, అర్ద్రా, అశ్లేషాలలో ఒక్కదానితో చేరిన సంక్రమణమునకు ఘోరాయనియు, చరము లనియెడి శ్రవణము ధనిష్ఠా, శతభిషము, పునర్వసు, స్వాతినక్షత్రములలో ఒక్కదానితో కలసిన సంక్రమణమునకు మహోదరీయనియు క్రూరములనియెడి పూర్వఫల్గుని, పూర్వాభాద్రా, పూర్వాషాఢా, భరణీ మఘానక్షత్రములలో ఒక్కదానితో చేరిన సంక్రమణమునకు రాక్షసీ యనియు మిశ్రములనియెడి కృత్తికా విశాఖా నక్షత్రములలో ఒకదానితో చేరిన సంక్రమణమునకు మిశ్రితా యనియు వ్యవహారము ప్రసిద్ధమై యున్నది.

మరియు వీనిలో ఒక్కొక్కటి బ్రాహ్మణాది చాతుర్వర్ణ్యముల వారికిని వృత్త్యంతరములవారికిని శుభప్రదమగు ననియు ప్రాతర్మ ధ్యందినాదిభేదముచే కొందరికి పీడాకర మగుననియు చెప్పబడియున్నది. ఈ విస్తరము యెత్తుక్కువ ప్రకృతము కాదు గనుక గ్రంథవిస్తరభీతిచే వ్రాయబడలేదు. ఇట్లే,

'సాన్నిధ్యంతు భవేత్తత్ర గ్రహాణాం సంక్రమేరవేః
వ్యవహారో భవేల్లోకే చంద్రసూర్యో పలక్షితః
కాలే వికురుతే సర్వం బ్రహ్మాద్యం సచరాచరం
పుణ్యాపాపవిభాగేనఫలం దేవీ ప్రయచ్ఛతి.
ఏకధాఽపి కృతంయస్మిన్ కోటి కోటిగుణం భవేత్
ధర్మాద్వివర్ధతే హ్యాయుః రాజ్యం పుత్రసుఖాదయః
అధర్మాద్వ్యాధి శోకాది విషువాయన సన్నిధౌ
విషువేషు చయజ్జప్తం దత్తం భవతిచాక్షయమ్
ఏవం విష్ణుపదే చైవషడశీతిముఖేషుచ.'
(కృత్యకల్పతరౌ-దేవీపురాణే)

(రవి సంక్రమణ పుణ్యసమయమున ఆ ప్రదేశమునందు సకలగ్రహములయొక్క సాన్నిధ్యము కలుగును. లోక వ్యవహారమంతయు సూర్యచంద్రగతి వలననే నడచు చున్నది. కాలము పుణ్యప్రదమై సంప్రాప్తించినపుడు చేయ బడిన ధర్మకార్యములకు మంచి పుణ్యఫలమును పరాశక్తి అనుగ్రహించును. పుణ్యకాలములందు జేసిన ధర్మకార్యము అత్యల్పమైనను దానివలన లభించెడి పుణ్యఫలము కోటి గుణితముగ వృద్ధియగును. విధ్యుక్త ధర్మాచరణమువలన మానవులకు ఆయుస్సు రాజ్యము సంతానవృద్ధి మొదలగు సుఖములు కలుగును. అధర్మమువలన దుఃఖము వ్యాధి మొదలగు కష్టములు సంభవించును. విషుసంక్రమణము నందును విష్ణుపదులందును షడశీతు లందును చేయబడిన ధర్మము అక్షయమగుచున్నది.)అని సంక్రమణ మహత్త్వము పలువిధముల ప్రశంసింపబడినది.

మరియు సంక్రమణమను పుణ్యకాలము అత్యల్ప పరిమాణము కలిగినదగుటచే అట్టి సమయమును గుర్తించి ఆ సంగ్రహ సమయమున పుణ్యకార్యములను విస్తరించి, ఆచరించుటకు అవకాశము లభించదనియు అట్టి సూక్ష్మ కాలమును తెలిసికొనుట అసాధ్యమనియు తమ అతీంద్రియ జ్ఞాన సంపత్తిచే నిర్ణయించిన మహర్షులు ఆయా సంక్ర మణమునకు పుణ్యకాలమును పూర్వోత్తర సన్నిహితకాలము లకు పెంచి మనవంటి అల్ప శక్తులకు మహోపకారము కావించిరి. ఈ రహస్యము దేవీపురాణమునందీ క్రింది విధమున నుపదేశింపబడినది.

'పరమార్థేన యా సంఖ్యా కథయామి నృపోత్తమ
స్వస్థే నరే సుఖాసీనే యావత్స్పందతి లోచనమ్
తస్యత్రింశత్తమో భాగః తత్పరః పరికీర్తితః
తత్పరాచ్ఛతమో భాగః త్రుటిరిత్య భిధీయతే
త్రుటేః సహస్రభాగోయః సకాలోరవి సంక్రమే
తత్కాలే తు ద్రవీభూతం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్'

'సంక్రాన్తి సమయః సూక్ష్మః దుర్జ్ఞేయః పిహితేక్షణైః
తద్యోగాచ్చాప్యధశ్చోర్ధ్వం త్రింశన్నాడ్యః పవిత్రితాః'

ఆరోగ్యవంతుడగు పురుషుడు సుఖాసీనుడై యుండగా నాతనికి నయనస్పందము కలుగు అవకాశ మెంతకాల మగునో దానిలో ముప్పదవవంతు కాలము 'పరము' అన బడుచున్నది. ఆ 'పరము' నందలి నూరవ భాగమును 'త్రుటి' యని యందురు. 'త్రుటి' యందలి సహస్ర భాగము యెంత కాలపరిమితి కలిగినదగునో అంతటి సూక్ష్మప్రమాణము కలది రవి సంక్రమణ కాలము. ఈ సమయ మతిసూక్ష్మకాలమగుటవలన మాంసచక్షువులగు ప్రాకృత నరులకు తెలియ జాలినది కాజాలదు. కావున మహర్షులు ఆ కాలమునకు సన్నిహితమగు ముప్పది గడియల కాలమును పుణ్యకాలమగునట్లు అనుగ్రహించిరి.

సంక్రాన్తి సామాన్య గ్రహణముచే మన్వాదులు యుగా దులు గజచ్ఛాయ వ్యతీపాతము మొదలగు విశేష దినములనుగూడ తుల్యబలమగు పుణ్యకాలములుగ తీసికొనవచ్చును.

మన్వాదులు

'ఆశ్వయుక్ శుక్లనవమీ కార్తికీ ద్వాదశీ తథా
తృతీయా చైత్రమాసస్య తథా భాద్రపదస్యచ
ఫాల్గునస్యాప్యమావాస్యా పుష్యస్యైకాదశీ సితా
ఆషాఢస్యాపి దశమీ మాఘమాసస్య సప్తమీ
శ్రవణస్యాష్టమీ కృష్ణా ఆషాఢస్యాపి పూర్ణిమా
కార్తికీ ఫాల్గునీ చైత్రీ జ్యైష్ఠీపంచదశీ సితా
మన్వన్తరా దయస్త్వేతే దత్తస్యాక్షయ కారకాః'

(ఆశ్వయుజ శుక్లనవమి, కార్తికశుక్ల ద్వాదశియు, చైత్రశుక్ల తదియ, భాద్రపద శుక్ల తదియ, ఫాల్గున బహుళ అమా వాస్య, పుష్య శుక్లైకాదశి, ఆషాఢ శుక్ల దశమి, మాఘ శుక్ల సప్తమి, శ్రావణ బహుళ అష్టమి, ఆషాఢ శుక్ల పూర్ణిమ, కార్తిక శుక్ల పూర్ణిమ, జ్యేష్ఠ శుక్ల పూర్ణిమ, ఫాల్గున శుక్ల పూర్ణిమ చైత్ర శుక్ల పూర్ణిమ అను పదునాలుగు తిథులు మన్వంతరము లనబడును.)

యుగాదులు

వైశాఖమాసస్య సితాతృతీయా నవమ్యసౌ కార్తిక శుక్ల పక్షే। నభస్యమాసస్యచ కృష్ణపక్షే త్రయోదశీ పంచదశీ చ మాఘే'

'వైశాఖ శుక్ల త్రయోదశి, కార్తిక శుక్ల నవమి, భాద్రపద బహుల త్రయోదశి, మాఘ శుక్ల పూర్ణిమ-ఈ నాలుగు శుభ దినములు యుగాదు లనబడును)

THE GODS' PRAYER TO SRI KRISHNA

(From Srimad Bhagavatam)

"O thou Lord infinite,
May thy Feet deliver us, thy devotees from all evil.
Thy Feet cover the whole universe;
The sacred river Ganges flows from them;
They put fear into those who are wicked and ungodly,
And they make fearless the godly.
"Let thy mercies fall upon us and protect us!
May thy Feet give us that which is good.
Thou art the supreme Being,
Beyond all limits of time and space,
The ruler and guide of all.
"Thou art the origin of this universe;
In thee it has its being and continuance;
And verily unto thee does it go back in dissolution.
Thou art the ruler of that which is called the undifferentiated;
And thou art the guide of all earthly beings.
Thou art the intelligence of all intelligence.
Thou art Time, which we know to be of immense power and all-destructive.
Thou art indeed the supreme.
"Thou art verily the infinite Brahman, without form, withont attributes;
Thou art also the father-mother God omnipotent.
By thee and within thee is conceived the universal intelligence
Whence issues this universe with all its objects, subtle and gross;
Therefore art thou the Lord of the sentient and the insentient.
Thou, the Lord of the senses, though moving amongst objects of sense, dost remain unaffected by them.
Thou hast indeed shown us the ideal: to live in the world and yet not to be of it."

(With the kind courtesy of Sri Ramakrishna Math)

ANDHRA ARCHITECTURE

By

V. V. TONPE, M.A.

III-FOREIGN INFLUENCE ON HINDU ARCHITECTURE

(iii) Western Influence (continued)

Since Adam every age had its dominant preoccupation. In the primitive age Man struggled to develope himself from something little better than a beast into a civilized being. But he could not make headway as animality was predominant in him and therefore he himself was one animal among others that were bigger and stronger than himself. But Time and experience made him realize that he was a rational animal and therefore he recognized his brain as well as his soul which helped him to minimize the animal qualities in him. In the Middle ages, he learned to respect the peace of Heaven and the word of the Lord. He lay stress on the moral qualities of gentleness and compassion and tried to scale the walls of the celestial City. Industrial revolution topsyturvied the philosophy of life and Man developed considerably with respect to scientific knowledge and technical exploitation. We are today at the cross roads of civilizations: Man realized before it was too late, that great scientific advancement alone was not enough for peace and progress nor philosophy devoid of intellectual creativeness was of lasting value to humanity. A balance is to be struck between the two: the progress of civilization depends on Scientific humanism; scientific advancement must be tempered with the inner strength of Man.

It is too early for us to know the benefits of scientific humanism though we may venture on the prophecies about how the history of our own time will appear to posterity. If this scientific humanism is conceived in the right spirit, there is every likelihood of Man reaping the benefits of science as well as humanities; but if he misconceives it, he will be again living in a dangerous world of disadvantages of the two.

Architecture and Civilization

Architecture is the measuring-rod of the progress of civilizations. In the words of Lady Morgan it gives "a history of the state of society in which the structure was erected, from the cromlachs of the Druids to the toyshops of bad taste. The Tower and Westminster Abbey are glorious pages in the history of time, and tell the story of an iron despotism, and of the cowardice of an unlimited power." Likewise in India Mohenjodaro and Harappa remains discover the aesthetic taste which actuated the man of the time to combine beauty with utility. The Caves of Ajanta and the temples of Khajuraho are sermons in stone while the Taj is a poetic pang of ethereal love.

Modern architecture, on the other hand, speaks of the "hollow men" and the "stuffed men" that engineered it after.

Leaning together

Headpiece filled with straw. (1)

It is the

Shape without form, shade without colour,

Paralysed force, gesture without motion. (2)

1. "The Hollow Men"—T.S. Eliot. 2. Ibid.

But man need not feel despondent at it. Scientific humanism has already begun raising its edifices which proclaim to the world the beauties of heaven as well as earth. The architecture of scientific humanism if well conceived and well constructed, will build in stone and cement, the glories of the age. We shall be dealing with this in detail when we come to the subject proper.

Foreign Influence—Conclusion

We have seen in this chapter, that there have been many foreign influences on Hindu architecture. They were various streams of civilizations that flowed into the river of Hindu architecture and enriched it through the ages. Occassionally like streams in spate, they tried to wash away the very bottom of the river but to no avail. Thus standing all tests of time, Hindu architecture has been the history of Man in stone.

Today, when man is building a new civilization for himself, namely scientific humanism, he again turns to Hindu architecture which alone can record his progress.

Ruskin says, "The architecture of a nation is great only when it is as universal and established as its language, and when provencial differences are nothing more than so many dialects." Andhra architecture is one of the "dialects" of Hindu architecture; and when we speak of Hindu architecture we cannot lose sight of Andhra architecture or *vice versa*.

In the previous chapter we had a bird's eye view of Hindu architecture and in this we learned something of the fereign influences on it. In the next chapter we shall learn to appreciate Hindu architecture.

Appreciating Hindu Architecture

How to appreciate Hindu architecture? Perhaps, this question sounds odd, for is it possible for any one to teach the other the process of appreciating a thing? No amount of labour on the part of the teacher can make up for the absence of this faculty in his student. It is almost an instinctive thing. In fact, it must be pointed out here that, the quality of appreciating things is bestowed on not only man but also on the dumb animals by nature. Play a tune before a puppy and you will find him tilt his head to his sides and get up on his fours and bark, wagging his tail and all the while to intimate his general willingness to be happy at the melody. In Sanskrit it is said that the child, the animal and the cobra know the concord of sweet music. (1) Richter said that "music is the only one of the fine arts in which not only man, but all other animals, have a common property—mice and elephants, spiders and birds." This dose not necessarily mean that the other fine arts are not appreciable.

Looking at Portia's picture in the leaden casket, Bassanio exclaims at the artist's achievement:

> Fair Portia's counterfeit! What demi-god
> Hath come so near creation? Move these eyes?
> Or whether, riding on the balls of mine,
> Seem they in motion? Here are sever'd lips,
> Parted with sugar breath: so sweet a bar
> Should sunder such sweet friends. Here in her hairs
> The painter plays the spider, and hath woven
> A golden mesh to entrap the hearts of men,
> Faster than gnats in cobwebs: but her eyes,—
> How could he see to do them? having made one,

1. शिशुर्वेत्ति पशुर्वेत्ति वेत्ति गानरसं फणिः ॥

Methinks it should have power to steal both his,
And leave itself unfurnish'd. Yet look, how far
The substance of my praise doth wrong this shadow
In underprizing it, so far this shadow
Doth limp behind the substance.
(The Merchant of Venice Act, III, ii.)

We have a similar description in the "Sakunthalam." Kalidasa, in describing the painting of Sakunthala done by Dushyanta says that by " graceful delineation Dushyanta has been able to give an expression of his personality and emotion with which the form of Shakuntala was intuited in his mind and that this was the secret of the charm of painting."(1) Further, giving the details of the picture, Kalidasa, points out why Dushyantha chose a particular posture of Sakuntala. " King Dushyantha selected Sakuntala in assosiation with her two companions, Anasuya and Priyamvada in the hermitage of Kanva. He chose that particular moment of Shakuntala's posture when a bee was running after her and in fear of it she had lost all reserve and appeared to be in a state of mild agitation which led her to move about. This revealed to Dushyanta who was watching her from a hiding place, the rhythmic grace of her motion. The moment was particularly favourable; for, at the very first sight of this beautiful lady with the rhythmic grace of her movements and the superb charm of her delicate features, King Dushyantha was enraptured with the emotion of love. But the king did not stop here. He wanted to give a setting to the picture by delineating the Himalayas with the river Malini flowing by it and pairs of ducks sitting idly on the sandy banks, the colour of the sand being in harmony with the colour of the feather of the ducks; the deer grazing and ruminating idly on the hilly ground under the trees, from the branches of which were hanging the birch garments of the ascetics of the hermitage; and under its shadow the she-deer touching the eye of her mate with her horn as an expression of love and tenderness. Thus the whole composition and the distribution of the landscape were regarded as an indispensable setting. Thus, under the sombre and grave shadow of the Himalayas, representing in itself the high ideal of the saintly life of Kanva, there flowed the tender love that manifested itself among the birds and the beasts, and in the budding love of Shakuntala which is being nurtured by the whole nature around her."(2)

Here it must be made clear that the two examples given above cannot be disposed off as the frenzies of love-sick men. This might be true but it is not the whole truth. Bassanio was, besides being a lover, "a scholar and a soldier" and the study he made of Portia's counterfeit well becomes a man of letters. In the "Sakuntalam" too Dushyanta was not only a lover but also a scholar and a king.

The description given above should not make us misinterprit Indian art and say that because "externalisation of an inward conceived mental intuition" forms the secret of Indian art, it is devoid of the realities of the objective world. In the same picture of Sakuntala Dushyanta is said to have depicted the humming bee in such a realistic manner as to make Vidushaka or the court Jester, mistake it to be a real bee and raise a stick to scare it away. (Kalidasa's Sakuntalam Act VI)

---

1. Fundamentals of Indian Art—by Surendra Nath Das Gupta. P.P. 15, 16,
2. Ibid P. 17.

What is it that made Dushyanta's picture look so true to life? It is the selection of the correct point of view, that is the point of view in which the artist has strived to approach his creation and has thereby tried to express its value in terms of his own personality. Therefore, if one is to appreciate a piece of art correctly, one has to understand the personality of the artist and tract out his point of view. Only then can one derive complete happiness out of it. This point of view generally depends on the subject chosen by the artist and the school to which it belongs, while the personality is purely that of the individual.

The greatness of a piece of art depends on the individual's sacrifice of his personality to the point of view or the tradition he chooses. It is a continual process of depersonalization and its relation to the sense of tradition.

Tradition differs from nationality to nationality as personality differs from individual to individual. Joseph Krutch, the art critic of "The Nation" reacted to the Drama of Sudraka's *Mricchakatika* ('the Clay Cart') when it was staged in New York, in 1924 as follows:—

"A play wholly artificial yet profoundly moving, because it is not realistic but real. Whoever the author may have been, and whether he lived in the fourth century or the eighth, he was a man good and wise, with the goodness and wisdom which come not from the lips or the smoothly flowing pen of the moralist, but from the heart. An exquisite sympathy with the fresh beauty of youth and love, tempered his severity, and he was old enough to understand that a light-hearted story of ingenious complication could be made the vehicle of tender humanity and confident goodness. Such a play can be produced only by a civilization which has reached stability; when a civilization has sought its way through all the problems it faces, it must come to rest upon something calm and naive like this. Macbeth and Othello, however great and stirring they might be, are barbarous heroes, because the passionate tumult of Shakespeare is the tumult produced by the conflict between a newly awakened sensibility and a series of ethical concepts inherited from the savage age. The realistic drama of our own days is a product of a like confusion; but when problems are settled, and when passions are reconciled with the decisions of an intellect, then form alone matters. Nowhere in our European past do we find, this side of the classics, a work more completely civilized."

Joseph Krutch is correct in his complaint that European past has not left a classic more completely civilized than *Mricchakatika* of the East. We have seen in the previous chapters how the West strove always for material advancement while the East struggled for moral tranquility. The works of Sudraka and Shakespeare, for the matter of that the work of any writer of the East and the West, represent their respective traditions and therefore they are great in their own way. The process of depersonalization is so complete in these writers that we know much of their times than of themselves.

But again it must be made plain that depersonalization does not mean extermination of the personality of the writer. Then the work will be like a body without soul. It is more a discipline of personality than its death. And accordingly, we learn something of Sudraka and Shakespeare the writers in their works. As we have seen above, Sudraka was a man good and wise, with the goodness and wisdom which had their birth in the heart. He had an

exquisite sympathy with the sprouting beauty of youth and love. He was a writer bestowed with the genious that could convert a trivial story into a plot of tender humanity and asserting goodness.

Shakespeare in his works appeared first as a youth beaming with love for the woman and lust for the earth. It made him picture of imaginative love in which he revelled at that time almost love-sick and love-blind. Like his Romeo, he would not know the hour of the day and perhaps would ask his friend, "Is the day so young?" He looked at Life through "The poet's eye" and glanced from heaven to earth and earth to heaven in all admiration.

But the later part of his life made Shakespeare express his bitterness against the society he lived in. His Hamlet protested against the high-handed stupidity and brutality that pervaded high society. He exclaimed his disappointment at life, "Alas! Life is not what I thought it was!" The woman he loved and worshipped disappointed him aud drove him wild with despondency:" Frailty, thy name is woman!"

Now, it will be evident that an art appreciator should know the extent to which the artist has sacrificed his personality and become a whole in the tradition he has chosen. Added to this one should have a fairly good aesthetic intuition if one desires to derive the pleasures of artistic experince.

What we have said of paintings and poetry holds good with architecture also. Architecture, being the mother of fine arts, takes all of them and their principles of appreciation into her folds.

Though, therefore, the question, "How to appreciate Hindu architecture?" sounds odd at first, it must be accepted that it is a sensible question that deserves our attention.

(to be continued.)

HINDU IMAGES—6

T. N. SRINIVASAN, M.A.

Having considered at some length, the several objects that form the media of adoration by the devout Hindus, it is now proper to study the constitution of the images—the material out of which images are made. In no other country excepting ours and especially in South India, there are such diverse variety of images as reckoned by the material of which they are made. Even in such lands of hoary antiquity noted for artistic developments, beautiful images of Gods & Goddesses were made out of certain materials-for instance—in the ancient art of the Romans, marble was one of the commonest media of sculpture, though bronze and copper images were also sparingly seen. The ancient Egyptians specially in images of rough varieties of granite stone. But in the art of South India, numerous media were used.

Sukranithi states that "images are made of sand, paste, enamel, earth, stones, woods and metals". These are the commonest materials for our ancients made use of several other rough objects for creating images of charming beauty. Let us know about some of these bewitching images.

Going back to pre-historic ages, there are very many references about images that were then made. Ramayana refers to a golden image of Sita, which Sri Rama had at the time of the Aswamedha yagna. Similarly an iron replica of Bhima was placed before that jealous king Dhritharashtra, which he crushed by his powerful clasp. Similarly Ekalayva—the forsaken disciple of sage Dronacharya had an image—probably of stone of his Acharya, through which he learnt archery.

Coming down to periods of better records, the earliest evidences that still exist amongst us are the images done by the Pallava and the ancient Andhra rulers of our country. No doubt the earlier replicas of Divinity were symbolic but when iconographical representations became more pronounced in the early Brahminical period of religious renaissance, orderly treatment of images began and treatises given descriptions of various icons were inaugurated. The earlier images must have been made out of materials of semi-permanent nature just for the moment of adoration. Even today that custom lingers in our religious ceremonies, where temporary effigies of deities like Vishwaksena—(for the Vaishtnavites) and Vinayaka (for the saivites) are made out of small lumps of ground turmurric powder sandal paste or even jaggery and invoked at the commencement of any auspicious function. These effigies are afterwards destroyed. But the need to have images of a permanant nature arose, when the worship of deities in public places became popular and strengthened.

The idea of creating such permanent images—though quite ancient, must have begun sometime during the Pallava period in the days of that great ruler Mahendravarman (610–640 A.D). It was he that first conceived the idea of scooping out the cave temples in South India and it was because of his endeavours that the famous cave temples at Trichinopoly, Sitannavasal, Mamallapuram, Pallavapuram, Mandagapattu and other places came into existence. Here attempts were made to carve out of living rocks image of gods and goddesses in good bas-relief very boldly. In fact the images of various aspects of Vishnu, like Anantasayana murti, Varaha-avatar, Trivikrama avatar, several forms of Siva like Umamaheswaramurti, Ardhanareswara, and images of Devi as Durga, Mahishasura-mardani are famous representations that conform to strict iconographical discriptions. During this age, the idea of casting images in the round in panchaloha alone appears to have commenced, for there are still several icons of Pallava image in many Vaishnavite temples of the South.

In most of the temples in South India we have two varieties of images—the *chala*—movable and the *achala*—fixed Vigrahas. The latter are also known as *Dhruva beras*—that is the images fixed up in their respective shrines and to which all the worship as ordained in the particular agama that is followed there—is offered. The other image is the common processional image also known as *utsava-bera* which is taken out of the main shrine for festivals and often carried out within the precincts of the town or village in which the temple is situated on particular festival occasions.

The *Dhruva beras* are often made of Stone, and in such cases, they are carved out of a single piece of durable variety of stone like granite or gneiss, so that the rituals like *abhishekam* or bath may be given to the deity on prescribed days. They are known as *Silaberams* and the images carved out of these several varie-

ties of tough rock are permanent in nature. Next to stone and especially in places where good varieties of stone are difficult to get, *dhruva beras* are made of tough varieties of wood, when they are called *daru berams.* In such cases, the varieties of wood used are of very tough in texture like the seasoned bark of trees like fig tree. Even today such *daru* images are still in worship as in the temple of Tirukoilur in South Arcot district of Tamil Nad, where the image of Sri Tiruvikrama-gopalan is famous. Similarly, the famous temple of Sri Devarajaswamy at Kanchee was proud to possess a *daru* image as *dhruvabera* on the Hastigiri from time immemorial, till it was mutilated by the muslim invader—Haider ali of Mysore. This ancient image is still preserved in the sacred tank of the temple and is famous as "*Hastigiri Varadan*", and it is taken out once in about forty years and worshipped for sometime to keep up the old tradition in tact. The world famous image at Puri–Jaganath—Sri Krishna, Balarama and Subhadra are all of wood and they are replaced only in twelve years.

In places where stone is not available, the images are usually constructed with brick and mortar and then coated with a form of cementing medium containing camphor, frankincense, wood-gum and other adhesive ingredients and such images are called *Sudha beras.* Such images though beautiful to look at, need constant care and upkeep. Huge images of this variety can still be seen in many South Indian temples—as for example the gigantic image of Sri Krishna in Pandavathrothar image at Kanchee is about twenty feet in height. The image of Sri Padmanabhaswamy at Trivandrum comes under this category.

These, being the commonest varities of *dhruva-beras* there are places where very special variety of images are met with. For instance the image of Sri Venkatesa at the famous Tirumalai Hills is a *Swayam-vyaktha* image-said to have manifested Himself on the Hills. It is rather difficult to exactly say of what particular material He is made up of. The dhruva bera of the temple of Kurma-avataramurthi at Sri Kurmam is made up of three huge Saligramams, the big one in the centre forming the body, the small one at the back being the tail, while a round one in front becomes the head of a tortoise.

In the temples of Tamil nad, there are very peculiar images. The image of Sri Ranganatha at Srirangam is of a rare variety of constitution. It is said that it is made up of a large number of Saligramams which have been put together to form the shape of the Sayana aspect of Vishnu cemented together by a very peculiar form of cement. The image of Sri Dandayuthapani at Palani is believed to have been made out of the residue of very many herbs and rare plants called *navapashanams* and moulded into the image of the deity. In some places even time honoured ant-hills are worshipped as Nagalingams and one such is still seen in the Nageswaraswami temple at Kumbaconam.

Besides these, we have in North India peculiar forms that are worshipped. In Jwalamukhi, the open gate from which a geyser of hot water gushes out is worshipped as the deity, while it is believed that a forest-fire in the unapproachable part of a virginal forest, is the Jwala Narasimha swami at Ahobilam in Kurnool district. An orifice in the natural rock face has been consecrated as Sri Panaka Narasimhaswami at Mangalagiri and the outerside of the opening is roughly hewn out to represent the shape of Sri Narasimha.

Most of the *utsavaberas* are images cast out of metal predominantly copper. But the ancient treatises ordained that images must be made of *panchaloha*-the mixture of five metals, gold, silver, iron, lead and copper. This special composition metal bent itself to delicasy in workmanship and shone in brilliance when cleaned perioadically. But in some places pure silver and gold images are in worship. The deity of Tirukoshiyur in Ramnad district-Sowmyanarayana, the Bhogi Sriniwasa murti and Sri Krishna at Tirumalai temple are images made entirely in silver. The Bhoga murti called Sri *Solimalaikkinniyar* of Alagar Koil, the utsava murti with Sri and Bhoodevis at Trivandrum are images made of pure gold. So also in the reputed *Bhangam Kamakshi* of Tanjore glorified in the well known kritis of Syama sastri – an image in pure gold.

Sukranithi ordaines that "images are to be made of gold, silver, copper and bronze in the Satya, Treta, Dwapara and Kaliyugas respectively." But even in dark age of Kali, there are several images made of the nobler metals like gold and silver.

Besides these, precious stones like *Sphatika* (crystal), *Vajra* (diamond) ratna (ruby), *Pacha* (emerald) and *Vidruma* (cosal) are also rarely used in making images of deities. The reputed 'Ratna Sabhapathi'—representing Siva as Nataraja in the famous temple of Chidambaram is made by carving the image out of a huge piece of ruby. Similarly the madhva mutt of Udipi have a fine image of Navaneetha Krishna carved out of a single piece of sapphire.

Similarly there are instances when finely carved images out of massive blocks of sacred *saligrama* stones are made for worship. In the Sri Krishna temple at Udipi, there is a small but dainty image of Sri Rama, so carved from a saligrama.

Suprabhedagama–a comprehensive treatise on the mode of casting images, give detailed instructions about the method by which good icons should be made, and how a homogenous cast of the image had to be constituted. In addition to the details regarding the postures and poses of images, our ancient treatises deal also with the particulars relating to the measurement of images. In fact this aspect of iconography—known by the special name '*Iconometry*' is a precise and accurate auxillary subject and gives the scales very precisely.

The basic unit of this mode of measurement is known as a *tala*—which gives the name *talamana* for the study of this special aspect of iconography.

Normally *tala* is the measure of the linear space of the face from the hair on the forehead to the chin. This *tala* is further divided into twelve *angulas* which is made up of eight *yavas*—which is equal of the length of a barley corn.

Sukranithi enjoins that the measures appropriate to the various varieties of images should vary with the age during which they are made. For instance, in the *Satyayuga*, there are to be of ten *talas*, in the *Tretayuga* of nine *talas*, in the *Dwapara yuga* of eight *talas*, while in this present *Kali yuga* of seven *talas*. But this prescription is neither followed by the other silpasastras nor by the silpins themselves.

The measure usually adopted was the *nava tala* or it varied according to the nature of the images, for *Naramurti* (human aspects) were ten talas, *Krura murti* (ferocious forms) were twelve talas, *asura murti* (demonic aspects) were sixteen talas, Kumara murti (juvenile aspects) were of six talas. Normal superhuman forms were nine talas for male and seven talas for average female figures.

TEMPLES-XXII

By

YATHARTHAVADI

RAMAVATARA-DIVYAMANUSHA SAMBHAVA

(6) "DRUDHA VRATA" (दृढ़व्रत:)

"RAMA THE STEAD-FAST"

"DRUDHA VRATA" "दृढ़व्रत:" is the sixth of the qualities enunciated by Valmiki to make Rama, the Sarvalokasarnya (सर्वलोकशरण्य). GUNAVAN (गुणवान्) VIRYAVAN (वीर्यवान्) DHARMAJNA (धर्मज्ञ:) KRITAJNA (कृतज्ञ:) and SATYAVAKYA (सत्यवाक्य:) have been dealt with in the previous articles. SATYAVAKYA (सत्यवाक्य:) and DRUDHAVRATA (दृढ़व्रत) would look apparently similar. But the former emphasises truth as an essential principle in human life, while the latter is more general in its application. It refers to steadfastness in Vratas (व्रत) or in principles. Rama has many vratas like Satyatva (सत्यत्व) Eka-Patnitwa (एकपत्नीत्व), Pitruvakyaparipalanatva (पितृवाक्यपरिपालनत्व) Mitradharmatva, (मित्रधर्मत्व) Saranagatvatsalatva (शरणागतवत्सलत्व) Abhaya Pradanatva (अभयप्रदानत्व), etc. In all these things that Rama is steadfast is the object of this enunciation.

A pinciple is maintained for particular conditions only. To maintain it thoroughly for the limited conditions themselves is a great task for ordinary human beings. But with Rama, a principle is maintaned, whatever be the circumstances. If it is said that 'रामो द्विर्नाभिभाषते "—"Rama does not talk two opposite words", means that what he talks for one time remains true for all times. That what he taught for one man, will remain true for all men. Likewise, his steadfastness in all his deeds is, what is represented by दृढ़व्रत (Drudha Vrata). This character is separately enunciated only to assure the Bhakta, who wants to surrender unto Rama, that he can do so on the strength of what Rama said and did in the various acts of Ramayana. If you want him to purify you, you approach him as Ahalya. If you want your 'sapas' (शाप) to be removed, you approach him as Kabandha. If you want to propitiate him with your simple *bhakti*, approach him like Sabari. If you want to surrender all the results of your *tapas* and be freed from the results there of, surrender the results to him as Sarabhanga did. If you want to become a servant of his, do what Hanuman and Vibheeshana did. He is sure to reciprocate to your appeals as he did to all these mentioned above. Rama is a *truth* for ever. The various characters of the Ramayana, are the various possibilities of existence of human life and whatever be your own, you can approach Rama in a way similar to that shown in the Ramayana by the respective characters, which seem to agree with your conditions most and be assured that your appeals will be heard exactly in the same way. It is this character of Drudhavratatva (दृढ़व्रतत्व) which emphasises more the diviness of Rama than the humanness.

" अभयं सर्वभूतेभ्यो ददाम्येतद् व्रतं मम "—

"Rama himself uses the word VARATA (व्रत) when he wants to say that he will not swerve from his principle of protecting all alike.

Valmiki's object in showing this as a separate character of Rama, is only to emphasise, how careful we are to be in maintaining our principles to be acceptable to Rama. Rama being God, has many principles and it is possible for him to be

steadfast in all. But poor human soul, what is it capable of in maintaining the principle? Is there any principle at all for human being to be steadfast in, under the varigated conditions of life and Samsara into which he is thrown? Yes, it is possible, and that is only one principle.

"दिवि वा भुवि वा ममास्तु वासो
नरके वा नरकान्तक प्रकामं ।
अवधीरित शारदारविन्दौ
चरणौ ते मरणेऽपि चिन्तयामि ॥"

"Let it be heaven or earth, hell or its depth, it matters little, where I live. Oh God: allow my mind to be steadfast in sticking to your feet." This is what SRI KULASEKHARA said. More appealing than the above, is the following appeal, which SRI VEDANTADESIKA makes to his mind in his famous work of PADUKA SAHASRA:

"अधरीकृतोऽपि महता तमेव सेवते सादरं भूष्णुः ।
अलभत समये रामात् पादाक्रान्ताऽपि पादुका राज्यम् ॥"

"The chappals are the meanest of one's belongings. They are used by the master, when he has to walk on dirty ground or stone or thorn. When he walks on holy ground, the chappals are showed to a corner. Can there be meaner treatment than what the chappals receive? Can there be any reason for the chappals to be pleased with the master for the treatment given to them? Could we expect the chappals to stick to their master's feet with love? Certainly not. But, what did Ramapaduka do? When all others left him, Ramapaduka clung to his feet stronger, when he entered VANAVASA (वनवास). The Paduka was prepared to share the pains equally with the master. But what did the paduka get for all this stead fast clinging to his feet, however meanly they were treated? The Paduka got in reward for all their service, the kingdom, which even the master could not get. There fore, Oh mind! take the lesson from the Paduka and stick to his feet. You will also in time get the reward." So, for one who wants to develop, he has to attach himself to great men and cling to their feet, however humiliating the condition you are placed, be. The same principle is again emphasised in the Bhagavad-Gita.

"सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।
अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥"

"Do not worry about making yourself perfect in all the Dharmas, because it is impossibile. But, be steadfast in your clinging unto My feet."

The above explained *sloka* of the Paduka Sahasra fits in as very valuable advice to the human soul, who often feels that god has given him all sorts of difficulties in *Samsara* and has neglected him to drift and only to suffer for ever. The above soul as a result feels highly despondent and has the chance of becoming even an aetheist some times for want of finding any ray of hope and will find great solace and assurance from this illustration of the Ramapaduka that one day this soul is bound to get as high a status as that of the Paduka, namely the *Salokyam* (सालोक्यं) and the *Sayujyam* of the Lord which is our birth right ("వైకుందం పుగువదు మణ్ణవర్ విధియే"—NAMMALWAR-THIRUVAIMOZI)

Thus it can be seen all the eficacy of the Drudhavratatvam of Rama as Sarva Loka Saranya depends entirely on our own steadfastness to cling to his feet. He has to protect us by all means, but the ways are different for different individuals. The mother beats the child, the lover scorns the love, the doctor cuts the wound, the sun burns the lotus but no body will say that the mother hates the child, the lover discords the love, the doctor ill-treats the patient and the sun is the enemy of the lotus. All this is done as a necessary correlative and the reciprocation of the child's love to the mother, the love's to the

lover the patient's to the doctor and the lotus, to the sun, do not get diminished. Sri Kulasekhara-alwar in his Divya Prabandham, called "PERUMAL TIRMOLI" has encouched the above ideas in ten atanzas and expresses, his helplessness in clinging to his feet and absolute dependence like a standing crop looks up to the sky however dry it may be and awaits the cloud of compassion to appear therein.

दृढत्वं संकल्पे तव मनसि जाते च नियमे
त्वनिर्भेद्यं चासीत् गुरुपितृजनभ्रातृभिरपि ॥
तदैवाभूत् भूरि द्विगुणितमथो चैव धनुषि
दृढत्वे शत्रूणां विमथनविधौ ब्राह्मणहिते ॥
ममत्वस्मिन् बन्धे दृढतरमहामोहगुणिते
सुनिर्भेद्ये जाले विषयविषतृष्णाद्यवसिते ।
पतंत्वाभंजन्तु प्रबलतरवीर्यास्तव शराः
ततोहं मुक्तस्यां पुनरपि च बद्धो न भविता ॥

The Ayodhya Kanda of Valmiki Ramayana shows clearly how Rama's determination to go to the forest could not be shaken by all the implorings of his father, mother, Guru, Prajas, and beloved brother. He did enter the forest. There again he re-assured the Rishies that he will distroy the Rakshasas for their sake. As a result the speed of the arrows and the strength of his bow became greater in the battle with Ravana.

Oh Rama! your determination to protect all those who surender unto you and the strength of your bow and the stead fastness of your Vratam are all well known. Yet can I be sure that you will be able to shater the bondge of Samsara with its net work of the taste for the Indrias and its binding cord of Mahamoha that is surrounding me. Don't think that this is nothing for your arrows. You will have to make a great effect to break my fort and all your arrows will be required. I shall how ever take the lesson from the great teachers and remain stedfast inclining into your support. I shall await your coming like Seetha in Lanka. She said" शरैस्तु संकुलं कृत्वा लंकां परबलार्दनः । मां चेत् नयेत काकुत्स्थः तत् तस्य सदृशं भवेत् ॥ When she was asked by Hanuman to be allowed to be carried away to Rama by him she said to him, I know Rama's determination and the stedfastness of his vows. The word he gave to the Rishies of Dandakaranya are fresh in my memory. He promissed them that he will distroy the Rakshasas. To distroy the Rakshasas and to bring him to Lanka my becoming captive to Ravana was only an essential *means.* Having so well laid the plan for distroying the Rakshasas, and having progressed so far the whole purpose will be defeated if I am to be carried away by you. Never mind my miseries. I should remain here. Rama should come, shatter Lanka with all his arrows and himself take me back. Then alone it will be completion of his Sankalpa and Drudha Vrata. In his act of relieving me from my bondage nothing else should interfere except his own effort. Myself and yourself too should not make any personal effort towards relief. Our only duty shall be to be stedfast in the faith that Rama is there to protect us.

(to be continued)

He indeed is rich who is rich in virtues.
Poor is he who is disconted.
Mean is he who is not master of his senses.
Godly is he who is not attached to objects of sense.

(SRI KRISHNA)

HINDU TEMPLES AND ARCHAKAS

(Note : The Editor does not take responsibility for the views expressed in this article.)

KAVIRAJA SIROMANI, PANDIT, D. NARASIMHACHARYULU, AVANIGADDA.

(Continued from previous article)

4. The Hindu Temples are also well known as Centres of all arts. Temples are healthy centres for creating the proper envioronment for concentration and worship. God is given the form of image and installed in Temples for the purpose of dedication and worship. The installation of Yantras, within the precincts of the Temple and also their inscription on the Mantapas, Gopuras, and Prakaras, it is said, creates a solitary effect on the health and well-being of the community at large. This faith in divine grace, through the temple is so ingrained in the minds of the people that in the popular belief, a village without a temple is not worthy of habitation.

There are also scientific principles involved in the installation of SIKHARAS and the construction of Temples in mountainous regions, such as Ahobilam, Mangalagiri, Vedadri etc. The learned discourses pertaining to Ithihasas and Puranas, which often take place in temples and recitation of Swastivachakam by those well-versed in Vedas, effectively help the promotion of knowledge of Vedas and classics among the common people. Hindu Temples have given a good deal of impetus to the cultivation, development, and elevation of fine arts, like music and dance on devotional lines. The construction of Temples itself gave ample opportunity to the development of arts and sciences like engineering, sculpture, painting and other auxiliary occupations. It need hardly be said that the construction of Mantapas with thousand pillars at Kanchipuram, Srirangam, Mathurai, Srivilliputtur, Tirupati, Chidambaram and Hampi etc., and the mode of construction of huge prakaras and imposing Gopuras called for a very high degree of engineering ability, skill and planning.

5. The styles of temple Vimanams' Architecture provide a fertile field for the study and interpretation of history in so far as the ancient Hindu period is concerned. The beauty, the comprehension of the mythological back ground and the sculptural skill of the artists who have depicted the entire anecdotes of Puranas like the Ramayana and the Mahabharata, are of surpassing nature.

6. Besides the archæological evidence, the temples furnish a proper interpretation of history. The inscriptions carved on stone pillars and Dhvaja Sthambhas also provide ample source of material for historians and linguists about the social and cultural standards of the people obtaining in those times.

For scholars and Pandits, some of the important temples were seats of learning. The Universities of old, in Arts & Sciences, were started within the four walls of important temples equipped with the best talents in the country. The VidyaPeethams Nalanda, Takshasila, Amaravati, Beneres, Ujjaini, Kadalpuri (Kallepalli) were some of such Universities in olden times. Schools and Colleges in Vedas and Sastras and Kalas developed in temple premises and scholars who successfully completed their courses of study in these Universities, spread learning far and wide even in distant lands. There are instances in the Ancient History of India to show how the eminent Scholars of this land as for instance, Nagarjuna, Ugraditya, Pujyapada

charya, Gautama Buddha, toured in countries beyond seas broadcasting the knowledge they acquired in the Indian Universities. So charitable were those scholars who imparted teaching in foreign lands that they expected no remuneration for their labours, for the simple reason that they had their education free in their own country and that they also should do like-wise whereever they lived. Work in this direction was carried on most vigorously and with the royal patronage, in the reign of Asoka.

7. From the above it may be seen that the rulers of this country in ancient times brought into existence the system of constructing temples at extraordinary cost in deserving places with the main idea of improving the welfare and well-being of the people at large, both spiritually and materially. The enormous sums of money they spent for the purpose was considered very little by them when compared to the greatness of the objects they wanted to achieve. So keen were they on the development of the spiritual and material welfare of the people, that they never thought of getting estimates prepared and funds sanctioned before commencing the works; and when the works were once started, they were carried right through, with all the glories of the workmanship of celebrated artists in the land, so that persons having interest and intuition in fine arts would be tempted to pause and bestow some thought to improve their innate faculties and thereby educate themselves for the advancement of their skill in those fine arts. A careful study of those mighty works of old with eyes and mind was enough education even for lay people to develop both spiritually and materially, not to speak of persons really gifted with aritistic skill and spirituality.

8. It may be said here without any fear of contradiction, that the present day Government have fully realized the importance of Temples in the country and that they have been spending adequate sums of money year after year for their proper upkeep and maintenance. The reconstruction of the Somanath Temple in North India by the Union Government, is a sure sign to show that they have commenced work in this direction in right earnest. The work relating to the uplift of the material and spiritual well being of masses for which the Rulers and the Sages of old laboured by means of the construction of Temples and Temple administration—which has long been neglected and stood injured during the periods of alien rule in the past—will have to be well regularised and raised to a standard very near to that which obtained in the time of Asoka the Great. Only then the people in the country will enjoy the full benefits of the Temple system and benefitted by the labours of the good old Rulers and Sages of the land. The day on which, this mighty work is achieved, that day it will be Rama Rajyam, or, Dharma Paripalana and Sri Ramachandra Paramatma himself paid homage to Rulers who administer such Dharma like himself in the following Sloka:

"మద్వంశజాః పరమహీపతి వంశజావా
యద్వంశజాన్న తతముజ్జ్వలధర్మ చిత్తాః।
మద్ధర్మ మేవపరిపాలన మాచరంతి
తత్పాదు కాద్వయమహంశిరసా వహామి॥"

GOD, MAN, & CREATION, VIII—UPANISHADS, CHANDOGYA

By

SRI VIDYA SANKARA BHARATHI SWAMI

We have seen in the foregoing article (No. VII)

(1) that each Upanishad in general deals with three topics

(a) the cardinal principle of Advaita in the form of a Maha Vakya or otherwise,

(b) the means leading to it, and

(c) the practical application of the principle or precedents showing such application,

(2) that, ordinarily, the first portion of the Upanishad deals with the means, the central or middle portion with the principle, and the last portion with the principle, and

(3) finally that all Maha Vakyas establish Advaita principle only.

Now in this article we shall see how Chandogya-Upanishad deals with the subject.

CHANDOGYA-UPANISHAD

This Upanishad is one of the most important, and belongs to the Sama Veda. It contains the Sama Veda Maha Vakya, viz. 'That thou art' (తత్త్వమసి). It consists of eight chapters or Prapathakas, and the first five of them deal with the means or Sadhanas, i.e , Upasanas. The sixth chapter contains the cardinal Advaitic doctrine of the Maha Vakya, while the seventh and the eighth deal with precedents relating to (1) Narada receiving instruction from Sanatkumara, and (2) Indra from Prajapathi.

The sixth chapter deals with the subject thus:—

Uddalaka, a Maharshi calls his son, Swetakethu, to his side, and exhorts him with these words—'My dear boy, you are now in your twelfth year and still without any education. Nobody in our families ever wasted his youth like this without education. To continue like this is against all our traditions, and ill becomes of us. So you select some Guru, go to his Ashramam, study under him, and return after finishing the whole course of education.'

In those days, the fathers, even though they were themselves great scholars in Vedas and Sastras, used to send their sons to other for study, and not teach them themselves, to get them properly disciplined, as such strict discipline was not possible in their homes. The whole course of education in those days was the study of the four Vedas, with the six Anga Sastras, i.e., studying all four Vedas with meaning. It used to take twelve years in the Gurukula Ashramam for completing that course. Now this boy, Swetakethu, left for some Gurukula, stayed there for twelve years, studied all the Vedas with meaning and returned home in his 24th year, showing signs of arrogance and self conceit in his face, and in his gait. Then his father understood from those signs that his son was not *really* educated as real education should inculcate modesty, reverence to elders, and such other virtues, and not conceit and pride. So he wanted to correct his son, and with such a view, put him the following question—'My dear boy, you seem to have returned evidently after finishing the whole course of education. If so, may I know if you have learnt that Vidya, by knowing which one knows everything else?" This principle

of 'knowledge of one being the knowledge of all' is called Brahma Vidya, or Atma Vidya, or knowledge of Self. It was considered in those days that education, without knowledge of Self, was absolutely useless. Hence it was that the father put that question to his son. But that boy had not even heard of such a Vidya, much less learnt it. So he expressed surprise on hearing of such a Vidya, and his pride being thus removed, begged of his father to initiate him into such a wonderful Vidya. Then the father began explaining it with three homely illustrations at first. If a piece of clay is known, all the various modifications made out of it, such as pots, jars etc, become known, as those various modifications are not *really* different from the piece of clay out of which they are made, and they all exist only in name and shape and not in reality. Thus knowledge of clay is knowledge of all pots, and jars the thousand and one varieties of the articles made out of that clay, as all of them do not really exist apart from the clay out of which they are made. Similarly all the different golden ornaments exist only in name and form, and not in reality; similarly articles made of iron. Thus with these three homely examples, the father explained to his son the principle of knowledge of one being the knowledge of all. Having thus explained the principle, he then applied it to creation thus. Before the manifestation of this creation, there was only *sat*, and that was one only without a second. *Sat* means existence. That single *Sat* then manifested itself as this creation, with the manifold varieties, just as the piece of clay manifested itself as the various pots, jars etc. As the pots, jars, etc. do not exist in reality, apart from the material cause, i.e, the clay, out of which they are made, but exist only in name and form, the creation with all its varieties also does not exist apart from its cause, the *Sat*, i.e., God, which is the only reality. This kind of appearance without any substance in reality is explained in the previous articles as Mithya (మిథ్య). So this Upanishad thus establishes the Reality of God only, and the unreality or Mithyatvam of the creation. Then it explains the relation between God and Man by stating that God manifested Himself in the various bodies, in the name of Jeeva. The bodies are mainly Antah, karana or mind stuff. So it follows from the above that God + mind = Jeeva; or Jeeva — mind = God. Mind etc. which constitute the three kinds of bodies (Sthula-Sukshma and Karana), is part of Jagat or creation, which is established above as unreal or Mithya. If thus the bodies are recognised or are experienced as unreal, then Jeeva = God; i.e., the identity between Man and God is established. Thus the father, after explaining the position thus to his son, makes the definite assertion 'that thou art' in the form of a Maha Vakya, and explains it by nine different examples. So the Chandogya Upanishad also, in very unmistakable terms, explains the inter relation between God, Man and Creation, on the Advaitic principle only, as the Bhagavadgeetha.

Jaimini Maharshi in his Mimamsa Sastra, relating to rules of interpretation, lays down six canons by which the actual meaning (తాత్పర్యం) of any subject or work can be known. They are (1) Upakrama (beginning) and Upasamhara (closing); (2) Abhyasa (repetition); (3) Apurvata (unknowability by other Pramanas), (4) Phalam (fruit or the result) (5), Arthavada (praising the spirit) and (6) Upapatti (logical reasoning). By applying these six canons to this Chandogya Upanishad, we find (1) that the Upanishad begins by saying that *Sat* alone existed before crea-

tion, and also ends by saying that the creation appears only in name and not in reality, and hence the whole of this is *Sat* only, and the Jeeva also is not different from *Sat*; (2) that repetition is made nine times only of the Maha-Vakya, 'That thou art' and not of any thing else; (3) that the identity between Jeeva and Brahman (Man and God) is stated in this Upanishad, which identity is unknowable by any other Pramana; (4) that the fruit or result of this kind of knowledge is stated to be the bliss of Kaivalyam, or the experience of Brahmananda; (5) that the greatness of this identity between Jeeva and Brahman is praised by stating that that very Sat itself entered the various bodies and came to be known as Jeeva; and finally (6) the cogency of the reasoning is shown by the three homely illustrations of clay, gold, and iron, which establish that the effect is not different from its cause, and exists differently only in name. Thus by applying the six well-known canons of this Rules of Interpretation of Mimamsa, we find that the Chandogya Upanishad clearly establishes the Advaita principles, that Brahman only is real, Jagat is unreal, and Jeeva is really identical with Brahman.

(to be continued)

TIME-TABLE

FOR

AGAMA EXAMINATIONS

OF

S. V. O. INSTITUTE, TIRUPATI

17-4-57	Wednesday	ప్రవేశ	I & II Papers (Two Sessions)
18-4-57	Thursday	,,	III Paper, Practical & Oral.
19-4-57	Friday	వర	I & II Papers.
20-4-57	Saturday	,,	III Paper, Practical & Oral
22-4-57	Monday	ప్రవర	I & II Papers.
23-4-57	Tuesday	,,	III Paper, Practical & Oral,

The centres for the above Examinations are

(1) Tirupati, (2) Vijayawada, (3) Musiri (Trichy Dt.).

ANDHRA TENANCY ACT 1956.

The following Act of the Andhra Legislature which was reserved by the Governor on the 30th August, 1956 for the consideration of the President, received the assent of the President on the 9th September, 1956 and is hereby published for general information:-

ACT NO. XVIII OF 1956

An Act to provide for the payment of fair rent by cultivating tenants and for fixing the minimum period of agricultural leases in State of Andhra.

Whereas it is expedient to provide for the payment of fair rent by cultivating tenants and for fixing the minimum period of agricultural leases in the State of Andhra;

Be it enacted in the Seventh Year of the Republic of India as follows :—

1. Short title, extent and commencement :—

(i) This act may be called the *Andhra Tenancy Act, 1956.*

(ii) It extends to the whole of the State of Andhra.

(iii) It shall come into force at-once.

2. DEFINITIONS :— In this Act, unless the context otherwise requires : —

(a) "agricultural year" means the year commencing on the 1st day of June or such other date as may be notified by the Government in the Andhra Gazette in respect of any locality having regard to the usage or custom of the locality in respect of the commencement of agricultural operation therein :

(b) "Commercial Crops" means betels; chillies, cotton, ground-nut, onions plantations, tobacco, sugarcane and turmeric and includes any other crop notified by the Government in the Andhra Gazettee, from time to time, for the purposes of this Act;

(c) " Cultivating tenant" means a person who cultivates by his own labour or by that of any other member of his family or by hired labour under his supervision and control, any land belonging to anothers under a tenancy agreement, express or implies, bnt does not include a mere intermediary ;

(d) "Government" means the State Government;

(e) "holding" means a parcel of land held by a cultivating tenant;

(f) "land lord" means the owner of a holding or part thereof who is entitled to evict the cultivating tenant from such holding or part, and includes the heirs, assignees, legal representatives of such owner or person deriving rights through him;

(g) "paid" includes in the case of any commodity "delivered";

(h) "plantation crop" means tea, coffe, rubber casuarina and such other crop as may be notified by the Government in the Andhra Gazettee for the purposes of this Act;

(i) "prescribed" means prescribed by rules made under this Act;

(j) "REVENUE DIVISIONAL OFFICER" means the Revenue Divisional Officer in whose jurisdiction the holding or part there of is situated or an officer of the Revenue Department not lower in rank than the Revenue Divisional Officer, empowered by the Government in this behalf;

(k) "Tahsildar" includes a Deputy Tahsildar in charge of a Taluk or Sub Taluk in whose jurisdiction the holding or part thereof is situated or an officer of the Revenue Department not lower in rank than the Deputy Tahsildar, empowered by the Government in this behalf.

3. Maximum rent payable by cultivating tenants:-

(1) The maximum rates of rent payable by a cultivating tenant to a land lord, expressed in terms of proportion of gross produce, shall be,

(i) in the case of crops other than commercial crops—

(a) grown on lands under Government irrigation sources other than lands falling under sub clauses (b)–50 percent of the gross produce;

(b) grown on lands irrigated by baring from Government irrigation sources-28-1/3 percent of the gross produce:

(c) grown on other lands, including unirrigable lands—45 percent of the gross produce;

(ii) in the case of commercial crops—45 percent of the gross produce.

Explanation: The rates mentioned above shall apply to all crops grown on the land, but the cultivating tenant shall be entitled to take the straw in its entirety.

(2) The cultivating tenant shall bear all the cultivation expenses inclusive or the cost of the seed, ploughing, manuring, harvesting and threshing, and the land-lord shall be liable to pay all dues payable to the Government and local authorities, in respect of the land, including the water-rate, if any, charged in respect thereof;

Provided that where the irrigation is irregular, the cultivating tenant shall be liable to pay the excess water-rate charged there for.

(4) Agreement regarding form of tenancy, etc:—

Every land lord and his cultivating tenant shall come to an agreement in regard to the form of tenancy, and in particular as to whether the rent shall be paid in the form of a share in the produce, or in the form of a fixed rent in kind, or in the form of a fixed rent in cash. Such agreement shall not be liable to be altered during the currency of the lease, except by mutual agreement of the parties.

(5) Agreement as to rent: The cultivating tenant and the land lord may agree among themselves in regard to the quantum of rent payable for holding subject to the maximum rent specified in section 3. The rent so agreed (herein after referred to as "agreed rent") whether it is in pursuance of an agreement made between the parties, before or after the commencement of this act, shall, subject to the provisions of section 6, be the rent payable for the holding.

(6) Determination of fair rent :—

(1) Notwithstanding any agreement between the land lord and the cultivating tenant for the payment of an agreed rent, either party may apply to the Tahsildar for the fixation of fair rent for the holding. Such application shall be made :—

(a) In the case of every tenancy subsisting at the commencement of this Act, within a period of one year from such commencement.

(b) in the case of every tenancy entered into after the commencement of this Act, within a period of two years from the date on which the tenancy commences.

(2) On receipt of such application, the Tahsildar shall, after making enquiry in the manner prescribed, determine the fair rent, having regard to the following factors, namely :

(a) the rental values of the lands used for similar purposes in locality.

(b) the profits of agriculture of similar lands in the locality :

(c) the prices of crops and commodities in the locality :

(d) rates of wages of agricultural labour prevailing in the locality ;

(e) the improvements made to the land by the land-lord or the cultivating tenant ;

(f) the assessment payable in respect of the land ; and

(g) such other factors as may be prescribed.

(3) In determining the fair rent, the Tahsildar shall presume, until the contrary is proved that the agreed rent payable in respect of the holding is the fair rent.

(4) The fair rent determined by the Tahsildar shall not exceed the maximum rent specified in section 3.

(5) The order determining the fair rent shall take effect from the commencement of the agricultural year in which the application for the determination of fair rent is made, and shall be in force for the duration of the lease.

7. Deposit of rent during pendency of proceedings for the fixation of fair rent before the Tahsildar for the determination of fair rent, the tenant shall deposit, and continue to deposit the agreed rent on the due date, as if no application has been made for the determination of fair rent. After the fair rent is determined by the Tahsildar the amount due to the land lord shall be paid to him, and the balance, if any, refunded to the cultivating tenant. If the fair rent determined exceeds the rent deposited, the cultivating tenant shall be required to deposit the balance with-in a period of fifteen days from the date of receipt of such requisition.

8. Remission of rent :—Where there has been a total or partial failure of crops in any year due to widespread calamities such as cyclone, draught or flood, the cultivating tenant may make an application to the Tahsildar for the remission of rent due by

him, and the Tahsildar shall, after making an inquiry, in the manner prescribed, order such remission of rent as he may consider just in the circumstances of the case. Every such application shall be made at least fifteen days before the crop is cut and removed, and a copy of such application shall also be served on the land lord by the cultivating tenant.

Explanation :—Any neglect or failure on the part of the cultivating tenant to raise any crop shall not disentitle the land lord to the collection of the rent due.

9. Interest on arrears of rent :—Arrears of rent shall bear interest at the rate of $5\frac{1}{2}\%$, or at such other rate as may be fixed by the Government, from time to time, under section 13 of the Madras Agriculturists Relief Act, 1938 (Madras Act IV of 1938).

10. Minimum period of lease :—

(1) The minimum period of every lease entered into between a land-lord and his cultivating tenant on or after the commencement of this Act shall be six years. Every such lease shall be in writing and shall specify the holding, its extent and the rent payable thereof, with such other particulars, as may be prescribed. The stamp and registration charges for every such lease shall be borne by the land-lord and cultivating tenant in equal shares.

(2) Notwithstanding any thing contained in subsection (1) all tenancies subsisting on the date of promulgation of the Andhra Cultivating Tenants Protection Ordinance, 1956 (Andhra Ordinance I of 1956) and protected by that Ordinance, and all subsequent tenancy agreements entered into upto the commencement of this Act, shall continue for a period of three years from the 1st June, 1956 or until the expiry of the lease in the normal course, which ever is later on the same terms and conditions as before, but subject to the determination of fair rent in case of dispute.

(3) After such termination, the landlord may resume the land from the cultivating tenant without any notice, and if the tenant does not surrender possession the landlord may by an application before the Tahsildar obtain an order for delivery of possession in the prescribed manner.

11. Change in the ownership of land during the currency of lease: In the event of a change in the ownership of any land during the currency of lease, the cultivating tenant shall be entitled to continue the tenancy on the same terms and conditions as before, for the unexpired portion of the lease.

Provided that in the case of a land held by a cultivating tenant under a Receiver appointed by a Court, the tenancy shall terminate on the expiry of the agricultural year in which the land ceases to be under the management of such receiver.

12. Continuance of tenancy on the death of a cultivating tenant :—If a cultivating tenant dies, his widow and his lineal heirs shall have the option to continue the tenancy for the unexpired portion of the lease on the same terms and conditions on which the deceased cultivating tenant was holding and such option shall be exercised by serving a notice in writing on the landlord within a period of three months from the date of demise of such cultivating tenant.

13. Termination of tenancy:—Notwithstanding any thing contained in section 10, 11 and 12, no landlord shall be entitled to terminate the tenancy and evict his cultivating tenant during the currency of a lease except by an application made in that behalf of the Tahsildar, and unless such cultivating tenant:—

(a) has failed to pay the rent due by him within a period of one month from the date stipulated in the lease deed, or in the absence of such stipulation, within a period of one moth from the date of which the rent is due according to the usage of the locality; and in the case the rent is payable in the form of a share in the produce, has failed to deliver the produce at the time of harvest; or

(b) has done any act or has been guilty of any neglect which is destructive of, or permanently injurious to the land, or

(c) has sub-let the land; or

(d) has violated any of the conditions of the tenancy regarding the uses to which the land may be put; or

(e) has wilfully denied the landlord's title to the land: or

(f) has failed to comply with any order passed or direction issued by the Tahsildar or the Revenue Divisional Officer under this Act:

14. Surrender of holding by cultivating tenant:

(1) A cultivating tenant may terminate the tenancy and surrender his holding at the end of any agricultural year during the currency of a lease by giving not less than three moths notice in writing expiring with the end of such year to the landlord.

(2) no tenant shall surrender a part of his holding only.

15. Time for delivery of possession of the holding to the landlord: Every cultivating tenant shall vacate his holding and deliver possession there of to his landlord not later than one month before the commencement of the agricultural year immediately following the last year of the tenancy or at the expiry of his tenancy, which-ever is earlier.

16. Adjudication of disputes:—

(1) Any dispute arising under this Act between a landlord and a cultivating tenant, including any question relating to the determination of fair rent or the eviction of a culivating tenant shall, on application by the landlord or the cultivating tenant, as the case may be, be decided by the Tahsildar after making an inquiry in the manner prescribed.

(2) Against any order passed by the Tahsildar under sub-section (1) an appeal shall lie to the Revenue Divisional Officer, with-in thirty days of the passing of the order; and the decision of the Revenue Divisional Officer on such appeal shall be final.

(17) Act to override contracts and other laws :—

The provisions of this Act shall have effect notwithstanding any thing inconsistent therewith contained in any preexisting law, custom, usage, agreement or decree or order of a Court.

18. Saving :—Nothing contained in this Act shall apply—

(a) To lands in which plantation crops are raised ;

(b) to orchards, where the tenancy is for the enjoyment only of the usfruct of the trees :

(c) to lands owned by the Government ; and

(d) to lands leased for grazing purposes.

19. Power to make rules :—

(1) The Government may, by notification in the Andhra Gazattee make rules to carry out the purposes of the Act.

(2) In particular and without prejudice to the generality of the foregoing power, such rules may provide for,

(a) the produce to be followed in making inquiries and hearing appeals under this Act ;

(b) the manner of service of any notice issued under this Act ;

(c) the execution of enforcement of orders or decissions passed under this Act.

(3) All rules made under this section shall, as soon as may be, after they are made, be placed on the table of the Legislative Assembly and shall be subject to such notification, whether by way of repeal or amendment, as the Legislative Assembly may make within fourteen days thereafter during the session in which they are so laid.

20. Power to remove difficulties :—If any difficulty arises in giving effect to the provisions of this Act, the Government may make such orders, not inconsistent with the said provisions, as may appear to them to be necessary or expedient for the purpose of removing the difficulty.

21. Repeal and savings :—The Andhra Cultivating Tenants protection Ordinance, 1956 (Andhra Ordinance, I of 1956) is hereby repealed :

Provided that such repeal shall not affect the previous operation of the said ordinance, and subject thereto, anything done or any action taken in the exercise of any power conferred by under the said Ordinance shall be deemed to have been done or taken in the exercise of the powers conferred by or under this Act, as if this Act were in force on the day on which such thing was done or action was taken.

(By Order of the Governor)
B. CH. NARAYANAMURTY,
Secretary to Government, Law Department
M. K. NARAYANASWAMY,
Draftsman to Government, Law Department.

ACTION TAKEN BY HINDU RELIGIOUS AND CHARITABLE ENDOWMENTS (ADMINISTRATION) DEPARTMENT, ANDHRA PRADESH GOVERNMENT FOR THE ENCOURAGEMENT OF SANSKRIT LANGUAGE

The main intention of the Hindu Religious and Charitable Endowments Act and the rules framed thereunder is to see that all the income on the endowments is applied for the purposes for which the endowments were created. Encouragement of Sanskrit naturally forms a vital part of the normal activities in these institutions. For instance, the worship in almost all the temples is in the Sanskrit language and people who are all well qualified in the Sanskrit language and people well versed in the Agama Sastras and who can recite the mantrams in Sanskrit well are alone allowed to function as Archakas in almost all the temples. In addition, there is provision for Swasthivachakam service in several of the institutions. The practice of reciting the Vedas is being introduced in several of the institutions in which it does not already exist. Further the expedition of the Puranas, also in Sanskrit, is being encouraged in as many institutions as possible.

Under section 30 (1) (b) of the Hindu Religious and Charitable Endowments Act, training of archakas, Adhyapakas Puraniks etc., is one of the primary obligations cast on every institution and the discharge of this obligation is contributing to the encouragement of the study of the Ssnskrit language.

Again under section 59 propagation of religious tenets of the institution, establishment and maintenance of universities, colleges or other institutions, in which special provision is made for the study of Hindu Religion, Philosophy or Sastras, Establishment and maintenance of educational institutions wl ere instruction in Hindu Religion is also imparted to the Hindu students thereof, promoting the study of Sanskrit language are objects on which surplus incomes can be spent. A Sanskrit School is being run by one institution Sri Bhavannarayanaswamy temple, Ponnur and an Agama School is being run by another institution, Sri Varaha Lakshminarasimhaswami temple, Simhachalam. This is in addition to valuable work being done by Sri T. T. D Devasthanams and by the Endowments Department in Telangana area.

In addition Vedapathasalas and institutions in which Sanskrit language is taught are being helped by diversion from several of the temples.

In G. O. Ms. No. 43 dated 7-1-1956, the Government of Andhra constituded a committee to exmine and submit proposals for the encouragement of Sanskrit and for Archaka training by this Department. The Committee examined the problem in detail and made the foolowing proposals.

1. Institution of Scholarships.

   50 Scholarships, of Rs. 20/- per mensum to students in Sanskrit Institutions.

2. Grants to Libraries:

   Grant of Rs. 200/- each to 50 libraries for the purchase of Sanskrit books.

3. Appointment of Pandits:

   For the expounding of Puranas, Ithihasams and also to teach Sanskrit, to appoint one pandit per each district on a monthly salary of about Rs. 100/-

4. Provision for imparting elementary knowledge of Sanskrit:
   To take steps for providing for the teaching of Sabdamanjari and Amara Kosam under the auspicies of every religious institution pressing into service all available resources.

5. Vidwat Sabhas:
   Conducting of Vidwatsabhas once a year by turns in major temples when suitable annuities will be presented to distinguished pandits in the Vedas and in the Sastras.

6. Propagation of Hindu Dharma:
   Employment of well qualified propagandists at the rate of one for each district.

7. Conducting of daily puranas and religious discourses:
   To provide for the conduct of puranas and religious discourses to the extent possible in every institution.

8. Vedaparayanas:
   To ensure that provision is made for the recital of the Vedas in as many temples as possible.

9. Training of Archakas:
   Payment of scholarships and strengthening of existing Agamapathasalas as also printing of Agama Text Books, prescribing suitable syllabuses.

10. Fixing of qualifications:
   It was also suggested that qualification should be prescribed both for Archakas and for Departmental Staff in Agama worship and allied subjects.

The proposals are under the consideration of the Government.

The Government have also constituted a fund called Common Good Fund in pursuance of Section 59 (A) of the Hindu Religious and Charitable Endowments Act and have also appointed a Committee to Administer the fund. The fund will consist of surplus incomes of religious institutions diverted to the fund, balances from contributions collected from Religious Institutions transferred to the fund by the Government, and donations made by the public.

At its meeting held on 3-9-1956 at Kurnool the Common Good Fund Committee resolved among other things.

(1) to print books on the following among other subject by getting them written in easy telugu and Sanskrit by recognised authors, purchase their copyright and to get copies printed and published on behalf of the Common Food Fund Committee.

a) Hindu Religion.

b) Hindu temples.

c) Yogamulu.

d) Shad Darasanamulu

e) Vedamulu

f) Upanishads

g) Brahmasutramulu

h) Temples, Silpamu, Vasthu, Agama, Charitra.

i) Bhakti.

j) Vidyavidhanamulu.

k) Lalithakalalu

i) Music.

ii) Sahityam

iii) Sanskrit & Telugu

iv) Architecture

v) Drawing.

(2) to allot Rs. 10,000/- for the appointment of Religious Propagandists at Rs. 2000/- each per annum towards salary, allowances etc.

(3) to sanction grants to existing institutions for encouraging the study of Sanskrit Rs. 25,000/-

(4) for the distribution of easy literature, conduct of examinations and award of prizes Rs. 10,000/-

(5) appointment of two high class exponents of puranams and sastras, one for each of two areas Rs. 10,000/-

(6) grant to libraries for purchase of Sanskrit Books Rs. 5,000/-

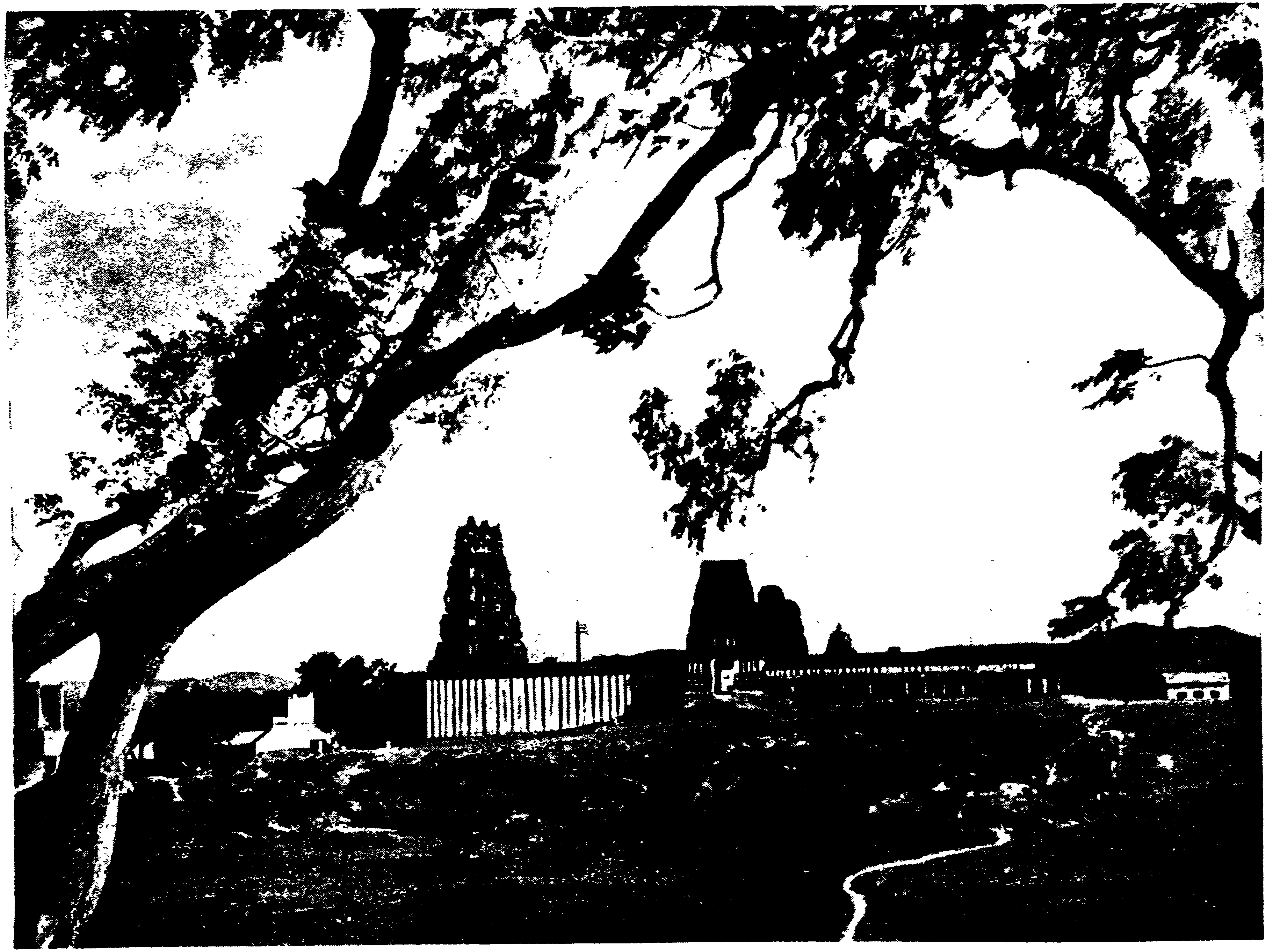
(7) conduct of periodical Vidwatsabhas Rs. 8000/-

(8) council of Sanskrit Education, Hyderabad Rs. 5000/- and

(9) grant for creation of Professorship for Sri Ramanuja Philosophy at Theological University Brindavan Rs. 24,000/-

At its meeting held on 9-10-1956 the Common Good Fund Committee sanctioned Rs. 300/- to Samskrita Viswa Parishad, Guntur for distribution of prizes to sixty successful candidates giving a suggestion that the prize books might be so selected that they might be of use to the students for further studies and to extend similar encouragement to other successful examinees at other centres where examinations are conducted by Sanskrit Bhasha Pracharini Sabha, Chittoor or Similar Institutions.

At its meeting held on 31-1-1957 the Common Good Fund Committee resolved to allot Rs. 2,500/- for the printing of Stutikadambam in Sanskrit Verse for free distribution of 10,000 copies.

శ్రీ కోదండరామస్వామి ఆలయము - ఒంటిమిట్ట

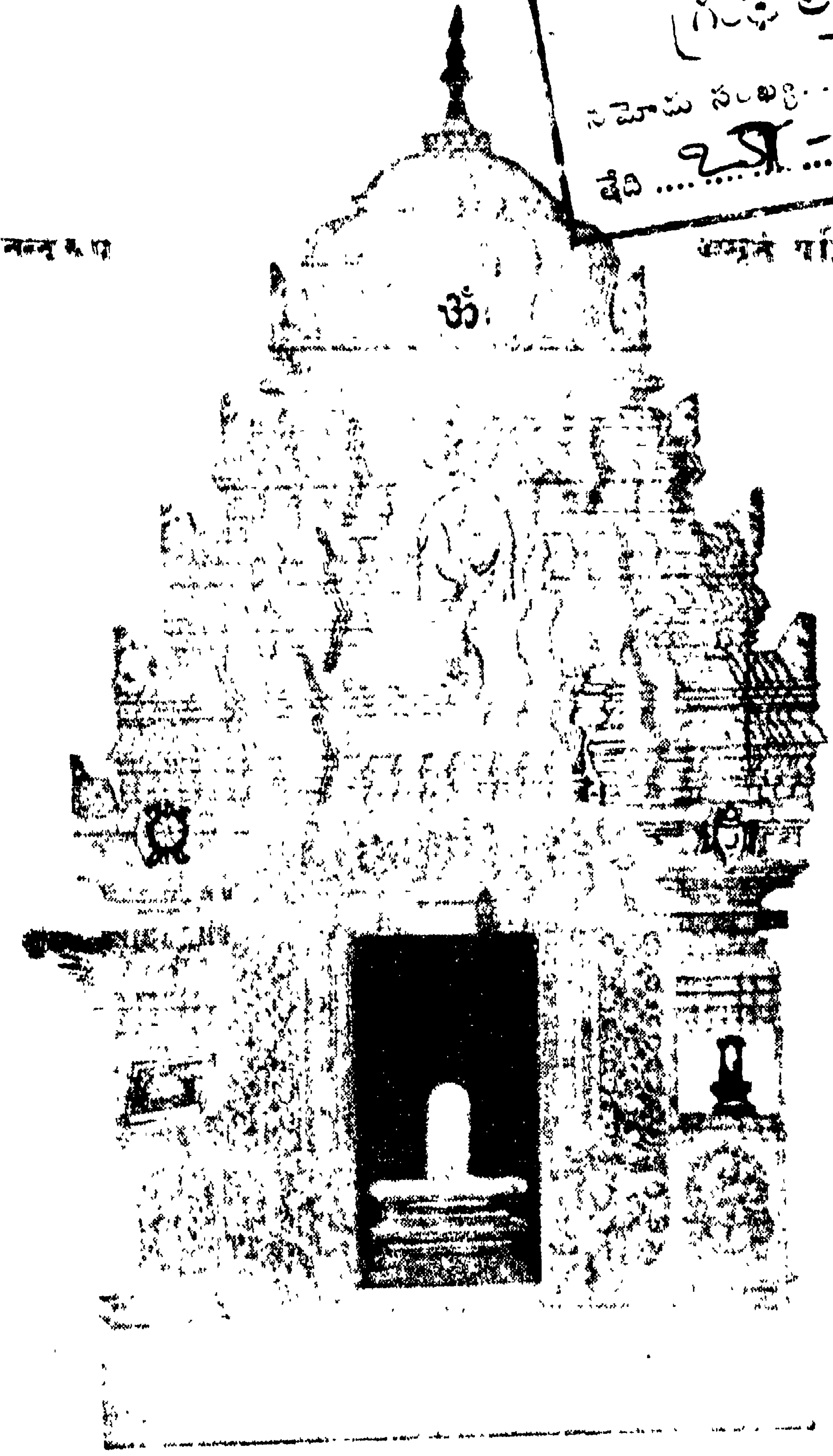

శ్రీ కోదండరామాలయ విమానగోపురము - ఒంటిమిట్ట

Printed By C. B. P. Sastry at The B. N. K. Press (Private) Ltd., Vadapalani, Madras - 26
Edited and Published by Sri P. Perayya Sastri, P.O.L. at Masulipatam.

5349

ĀRĀDHANA

VOL. III No. 4

APRIL 1957

రామః కిల్బిష సంతతేశ్శమయితా సంతోషహేతుస్సతాం
కామాదిద్విషతాం జయే నిజజనాయాజస్రసాహ్యప్రదః।
త్రాతా సాధుజనస్య చైవ ఇతి తే పాదాంబుజేఽహం భజే
శ్రీమన్ దాశరథే! దయాజలనిధే! భద్రాద్రి భాగ్యావధే॥

శ్రీ దాశరథి శతకమ్ - శ్రీ॥ తి॥ గు॥ వరదాచార్యః.

రాముడు ఘోరపాతకవిరాముడు సద్గుణకల్పవల్లికా
రాముడు షడ్వికారజయరాముడు సాధుజనావనవ్రతో
ద్దాముడు రాముడే పరమదైవము మాకని మీ యడుంగు గెం
దామరలే భజించెదను దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ॥

గోపకవి - దాశరథి శతకము.

త్వాముత్సృజ్య భవంతి యే జడధియో దేవాంతరారాధకాః
తే నూనం సహకారజాత్సుమధురాన్నింబే ఫలేఽత్యాదృతాః।
ఏకస్త్వం భజనీయతాముపగతస్త్వంచైవ మోక్షప్రదః
శ్రీమన్ దాశరథే! దయాజలనిధే! భద్రాద్రి భాగ్యావధే॥

శ్రీ దాశరథి శతకమ్ - శ్రీ॥ తి॥ గు॥ వరదాచార్యః.

చెక్కెర మాని వేము దినజాలిన కైవడి మానవాధముల్
పెక్కురు బక్క దైవముల వేమఱు గొల్చెద రట్ల కాదయా
మ్రొక్కిన నీకు మ్రొక్కవలె మోక్ష మొసంగిన నీవ యీపలెం
దక్కిన మాట లేమిటికి దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ॥

గోపకవి - దాశరథిశతకము.

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. III | APRIL 1957 | No. 4

PUBLICATION OFFICE

"ĀRĀDHANA"

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER

Hindu Religious & Charitable Endowments
(Administration) Department, (Andhra)

MASULIPATAM.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER SINGLE COPY Re. 1/-

ఆ రా ధ న

హేవలంబి | మా స ప త్రి క | చైత్రము

విషయసూచిక — పుట

తెనుగు

CONTENTS

ENGLISH

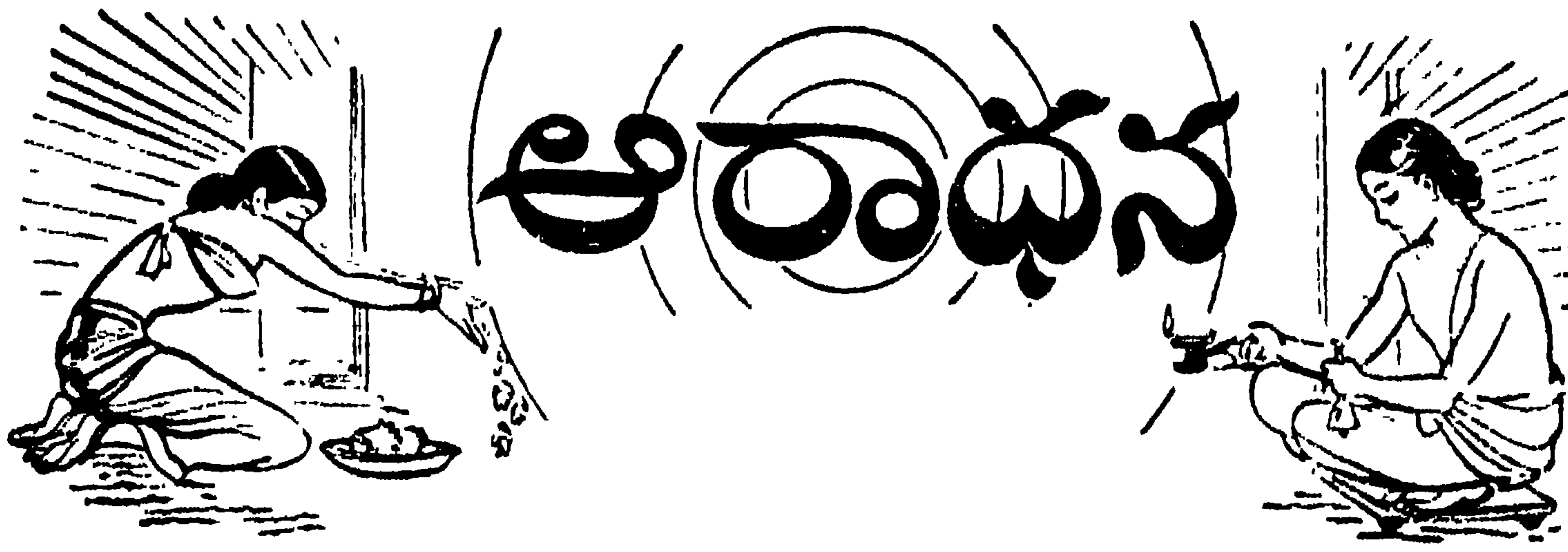
PAGE

శ్రీ భ్రమరాంబాదేవి - బాలాలంకారము, విజయవాడ - భ్రమరాంబా మల్లికార్జునస్వామి దేవాలయము.

"ఆనందరూప మమృతం య ద్విభాతి"

ఆరాధన

సకృదేవ ప్రపన్నాయ 'తవాస్మీ'తి చ యాచతే ।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదా మ్యేత ద్వ్రతం మమ ॥

సంపుటము 3 హేవలంబి - చైత్రము సంచిక ౪

ॐ

इन्द्रं नरो नेमधिता हवन्ते यत्पार्या युनजते धियस्ताः ।
शूरो नृषाता शवसश्चकान आ गोमति व्रजे भजा त्वं नः ॥

तैत्तिरीयसंहिता - १ का. ६ प्रपा । १२ अनुवाकः ॥

తాత్పర్యము :—ప్రజాహిత కార్యముల నొనరించుటకు వలయు బుద్ధిబలము, కార్యదీక్ష గలవారు ప్రజాహిత కార్యములకు వలయు అర్థమును సమకూర్చుటకు ఇంద్రుని (ప్రజల కధిపతిని) ప్రార్థింతురు "ఓ ఇంద్రుడా! (ప్రజల కధిపతీ!) నీవు యెట్టి ప్రతిబంధకములను లెక్కచేయనివాడవు. ప్రజాహితమునకు వలయు ధనము నీయగలవాడవు. మాయొక్క కార్యదీక్షను, బుద్ధిబలమును చూచి సంతృప్తి నొందినవాడవై మమ్ములను బహువిధములగు ధనముగల సంఘము నందాభిముఖ్యముగ ప్రతిష్ఠింపుము." అని

अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये ।
अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्ये ॥

తాత్పర్యము :—ఓ ఇంద్రుడా! (ప్రజల కధిపతీ!) ధీయుక్తు లందరిలో గొప్పవాడవు గనుకనే నిన్ను ప్రతికార్యములందును ఆహ్వానింతుము. కార్యములందలి ప్రతిబంధకములను పారద్రోలునట్టియు, కార్యాచరణయందు సమర్థమగునట్టియు, సహనశీలము కలిగినట్టియు, నీ బుద్ధి గుణములను చూచి నిన్ను పునః పునః ఆహ్వానింతుము.

॥ चित्रकेतुः ॥

आसीत्पुरा शूरसेनेषु चित्रकेतुर्नाम राजा। सर्वसंपत्समृद्धोऽपि स राजाऽपुत्रस्सन् अत्यन्तमात्मनि दुःखितो बभूव ॥ एवं स्थिते कदाचन मुनिरङ्गिराः तत्रागत्य विषण्णं राजानं दृष्ट्वा राज्ञो विषादकारणं दिव्येन चक्षुषाऽवगम्य तमुवाच। "राजन्! यः आत्मनो मनः जेतुं प्रभवति स एव लोकं सर्वमपि जयति। भवान् मनसा किंचिदिव कांक्षन् दृश्यते।" इति। राजा तु तच्छ्रुत्वा तं साष्टाङ्गं प्रणम्य व्यजिज्ञपत्। "भगवन्! भवान् योगाग्नौ मनसो मालिन्येन्धनानि जुहाव। भवान् सर्वज्ञः खलु। मया न किमपि विज्ञापनीयं भवते। यतः भवानेव सर्वेषां मनसि यद्वर्तते तद् ज्ञातुं प्रभवति दिव्येन चक्षुषा। अथाऽपि अहं भवते विज्ञापयामि अपुत्रता मम सम्पदः सर्वा न्यूनीकरोतीति। अङ्गिरोमुनिस्तस्मिन् राजनि करुणामावहन् तस्मै एवं वरमनुजग्राह। "भवतः पुत्रः संभविष्यति, परंतु तेन भवान् प्रथमतः दुःखं अनन्तरं च अत्यन्तमानन्दं च अनुभविष्यति" इति।

काले कस्मिंश्चिद्गते च चित्रकेतोः जाया राज्ञी सुतमसूत। तस्मिन् काले सर्वोऽपि आनन्द निर्भरोऽभवत्। चित्रकेतुश्च निरवधिकमानन्दमनुबभूव। अचिरादेव स शिशुः असूयाविष्टाभिः राज्ञ्यः सपत्नीभिः विषेण मारित इति धात्रीमुखादवगम्य राजा दुर्भरदुःखाविष्टो बभूव।

अस्मिन् समये पुनरङ्गिरा महर्षिर्नारदेन सह तत्रागत्य राजानमेवं सान्त्वयामास। "राजन्! यं त्वं पुत्रमिति मन्यसे स न मृतः। यथा नदीप्रवाहेण नीताः वालुकाः परस्परं भिन्नाः पुनरेकत्रैक्यतां प्राप्नुवन्ति एवं कालप्रवाहेण भिन्नाः देहिनः अनश्वरा एव। शरीरस्यैव जननमरणे संभवतः नत्वात्मनः। अतस्त्वं तद् विज्ञाय न शोचितुमर्हसि" इति।

एवमादिना तत्वज्ञानेन प्रबोधितश्चित्रकेतुः किंचिदिव शान्तस्सन्नब्रवीत्। "महाभागौ! कौ युवाम्? लोकानुग्रहाय सञ्चरन्तौ दिव्यर्षीव दृश्येते। यौ स्वज्ञानप्रकाशं अज्ञानान्धतमसावृते प्रसार्य जनमनुगृह्णीतः। तत्वज्ञानोपदेशेन मामप्यनुगृह्णीतम्।" इति।

अङ्गिराः प्रत्यवदत् "राजन्! अहं त्वया ज्ञातपूर्व एव पुत्रवरदानेन। अयं पुनर्नारदः त्वामाशासितुमागतः। पुत्रशोकेन उद्विग्नमानसं त्वां ज्ञात्वा तत्वज्ञानेन भक्तं त्वां प्रसादनायागतौ ॥ पूर्वमेवाहं भवते तत्वज्ञानमुपदिदिक्षुरागमम्। किंतु तदा त्वं पुत्रकांक्षी अभूवः। अद्य तु त्वं जानासि यत्सर्वमपि पुत्रादिकं नश्वरमिति, मायाकल्पितानीति च। अतस्त्वं विवेकेन द्वन्द्वातीतो भवन् तत्वमेव ज्ञात्वा सुखी भवितुमर्हसि। "इति।

अनन्तरं नारदः केनाऽपि मन्त्रेण मृतं शिशुं उज्जीवयामास। दृष्ट्वैव तं शिशुमुज्जीवन्तं पितरौ अत्यन्तं तुतुषतुः। परं तु स शिशुः प्रौढ इव प्रवक्तुमेवं प्रचक्रमे। "केयं माता, कश्च पिता मे। अहं जन्ममरणरहितः। जीवः खलु कर्मपाशेन बद्धः तत्तद्देहान् धारयति। आत्मा च नित्यः, निर्गुणः सर्वसङ्गैः रतिरस्कृतश्च। अहं आत्मैव।" एवं वदन्नेव स शिशोश्शरीरादन्तर्हितोऽभवत्। अनेन च तत्वमवगच्छन्तौ पितरौ शोकं त्यक्त्वा तस्य शिशोः कृत्यानि कर्माणि निर्वर्त्य नारदोपदेशेन विवेकवन्तौ भूत्वा परमात्मस्वरूपं ज्ञात्वा परममानन्दमनुबभूवतुः ॥

శ్రీ సింహాచలస్వామివారికి
కల్యాణాంజలి

కవిశేఖర - పంతుల, లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి.
ప్రభుత్వమహారాజసంస్కృతకళాశాల, విజయనగరము.

వరాహ లక్ష్మీ నరసింహ మూర్తి నా। ధృతా రమా తేన సముద్ధృతా క్షమా।
తదైవ కల్యాణ మభూత్ జగత్పతే। రిదం తు తత్ సేవన రూప మంగళమ్॥ ౧.

ఋగ్యజుస్సామపఠిత పద క్రమ ఘన। స్వాధ్యాయ విత్కృత ప్రవచనముల
పప పద్య గద్య ప్రబంధ నిర్మాణ విత్। కవిరాజకృత కావ్యగానములను
గంభీర భావ వాగ్గుంభ విజృంభణో। న్నత కృతి స్ఫుర దుపన్యాసములను
హరికథా చతుర గీతాలాపములను, పౌ। రాణికోదిత సత్పురాణములను

వాద్యసంగీతముఖ్య సేవలను గొనుచు। విపృత చిత్రస్వరూపుఁడౌ పెండ్లికొడుకు
శ్రీ వరాహలక్ష్మి నరసింహమూర్తి। ప్రోచుఁగాత చతుర్దశ భువనములను॥ ౨.

తలిదండ్రుల పెండిలిఁగన। గల భాగ్యము బిడ్డలెపుడు గన; రీ సింహా
చలమున మాకా భాగ్యము। గలిగెను శ్రీభూనృసింహ కల్యాణమునన్॥ 3.

ప్రకృతి శరీరుఁడై - వికృతి విహారుఁడై। అశరీరుఁడవిహారుఁడైన వరుఁడు
శ్రీదేవి లాలించి - భూదేవి పాలించి,। శ్రీ, భూ, నిరీహుఁడై చెలఁగు వరుఁడు
బ్రహ్మాండకర్తయై - బ్రహ్మాండభర్తయై। కర్తయున్ భర్తయున్ గాని వరుఁడు
వాదాఖిలాపుఁడై - భేదానురూపుఁడై। వాద భేదము లాపి వరలు వరుఁడు

దూరగతుడయ్యు, సన్నిధిఁదోచు వరుఁడు। అచలుఁడయ్యును, చలనమ్మునందు వరుఁడు
దేవతాచక్రవరుఁడు, శ్రీ భూవరుండు। శ్రీ వరాహలక్ష్మీ నరసింహ వరుఁడు
పాపములడంచి - తాపముల్, బాపుఁగాక! ౪.

చిత్రమ్మొక్క వరాహ మొక్క నరుఁడున్। సింహమ్మును ంగూడి నీ
గాత్రమ్మైనవి - యిట్టి పెండ్లికొడుకుం। గన్గొంటి నోహెూ! త్రయీ
స్తోత్రాతీతు, నుతింపనొక్కనరమా। త్రుండర్హుఁడెట్లౌను; సన్
మాత్రంబంత్రు కవుల్ వరాహనరసిం। హస్వామి! నీ రూపమున్!॥ ౫.

శ్రీ భూదేవుల కంఠసీమలను తా। లింగట్టి యానందివై
శ్రీభోగమ్ములఁదేలుచున్ సభ సమా। సీనుండవై నా వయో
శ్రీ భూశూన్యుల్లు పండితోత్తములు నిన్। సేవించుచున్నారు, సు
శ్రీ భూమ్యర్థుల వీరిఁజూడఁదగు - ల। క్ష్మీ నారసింహప్రభూ!॥ ౬.

స్వామీ! వేదము - బూజువట్టినది; శాస్త్రశ్రీ - నిరాలంబయై
ప్రామాణ్యంబును గోలుపోయినది, ధర్మంబీల్గె; నీభోగ - మిం
కే మాత్రంబును సాగఁగల్గునని యొక్కంతేనియున్ దోచ; దీ
మా మొఱ్ఱన్ విని - శ్రీ వరాహనరసింహా! లెమ్ము! గర్జింపఁగన్!॥ ౭.

ఆకారంబున శ్రీ వరాహమె హిరణ్యాక్షుండు చూచెన్, నృసిం
హాకారంబె కనెన్ హిరణ్య కశిపుండన్ బాగ; ప్రహ్లాదుఁడో
ఆకారంబఖిలంబెఱుంగు; విధి సింహాద్రిం బ్రతిష్ఠించుటన్
మాకుంగల్గెను శ్రీ వరాహ నరసింహా! నిన్ను వీక్షింపఁగన్!॥ ౮.

కరముల్ మోడ్చి - శిరమ్మువంచి, పులకల్ గాత్రంబులన్నించి - బా
ష్పరసంబక్షుల జార, గద్గదరవక్రాంతమ్ము - కంఠమ్ముగా
సరసీజాక్ష! సతమ్ము తావకపదాబ్జధ్యాన లీలామృత
స్ఫురణాస్వాదముఁబూని మా బ్రదుకు సొంపుంగాంచ లాలించవే!॥ ౯.

ఓమ్ శాంతిః శాంతిః శాంతిః

శ్రీ దుర్గానాగేశ్వర క్షేత్రము - పెదకళ్లేపల్లి

కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దివి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ.

ఈ ప్రసిద్ధ క్షేత్రము కృష్ణామండలమున, "దివి" తాలూకాలోని, చల్లపల్లి (పూర్వము) సంస్థానమునకు చెందినదై, మచిలీపట్టణమునకు నైరుతీ మూలగా పన్నెండు మైళ్ల దూరమున గలదు. దీనిని పురాణములలో "నాగేశ్వర క్షేత్రము, కర్కోటక క్షేత్రము, వశిష్ఠక్షేత్రము, విశ్వామిత్రక్షేత్రము, కదళీపురమ"నియు, శాసనములలో "కదలుపురి, కదలుపల్లి, దక్షిణకాశి" యనియు పేర్కొనిరి. ఇంక వ్యవహారమున నిది "కళలపల్లి, నేత్రపురి, రంభాపురము" లను పేరులు కలిగి విరాజిల్లుచున్నది. ఇవి అన్నియు నీ దివ్యస్థలమునకు సార్థక నామములే యగును.

క్షేత్రనామములు - పౌరాణిక ప్రశస్తి

తొల్లి జనమేజయుఁడు సర్పయాగ మొనరించు కాలమున "అనంత, తక్షక, వాసుకి, కర్కోటకా"ది మహానాగములన్నియు నాహోమాగ్ని నాహుతి కావలసియుండగా, కర్కోటక తక్షకాదులీ కదళీవనమున వేంచేసి యున్న యీశ్వరు నాశ్రయించి రక్షణఁ బొందపడుటచేతను నంతనా మహానాగులంద రీ యీశ్వరుని సేవించుచుండుటవలనను, యీ క్షేత్రమునకు "నాగేశ్వర క్షేత్రము, కర్కోటక క్షేత్రముల"ను పేరులు కలిగెను. తొలుత నీ నాగేశ్వర లింగమును దుర్గాపార్వతీ సహితముగ వశిష్ఠ మహర్షి పూజించుటవలన "వశిష్ఠ క్షేత్రమ"నియు, విశ్వామిత్రుఁడును వనదుర్గోపాసనఁ జేసి వేణుగోపాల దేవుని సేవించి ప్రతిష్ఠించుటవలన "విశ్వామిత్ర క్షేత్ర"మనియుఁ గూడ ప్రసిద్ధిఁ గాంచెను. శ్రీ రామచంద్ర పరమాత్మ రావణ సంహారానంతరము, తిరిగి అయోధ్యకుఁబోవుచు, తనకుఁ గలిగిన బ్రహ్మహత్యాదోష పరిహారముకొరకు నదనదీతీరముల ననేక శివాలయములను విష్ణ్వాలయములనుఁ బ్రతిష్ఠించినటుల పురాణప్రసిద్ధము. అందు కృష్ణాతీరమున ప్రతిష్ఠింపఁబడిన "ఉభయరామేశ్వరాది" అష్ట శివక్షేత్రములందు నిది యొకటి యగుటచే "ఉభయ నాగేశ్వరక్షేత్ర"మనియు, నైమిశాది అష్టాదశారణ్యములలో నిది "కదళికారణ్య" మధ్యమందుండుచే "కదళీ పురమ"నియు, సముద్ర సమీపముననున్న పల్లి యగుటచే "కదలుపల్లి, కదలుపురి" యనియు, కాశీక్షేత్రమున "గంగా తరంగిణి" యుత్తర వాహినిగా ప్రవహించినట్లు, యిక్కడ "కృష్ణా స్రవంతి" యుత్తర వాహినిగా ప్రవహించుటచేత, దక్షిణ కాశి యనియు పేర్లు సార్థకమైనవి. "కదళీపురము"నకు "కదలుపల్లి"యే నేఁడు "కళ్లేపల్లి" యైనది.

క్షేత్ర ప్రశస్తి

ఈ క్షేత్రమునకు దక్షిణమున కృష్ణాస్రవంతి పూర్వాభిముఖముగా ప్రవహించి, అంత నుత్తర వాహినియై సరళ రేఖా మార్గమున శ్రీ నాగేశ్వరదేవుని దృష్టి పర్యంతము నడచి, అక్కడనుండి తిరిగి ప్రాగ్గామియై హంసల దీవివద్ద తూర్పు సముద్రమున సంగమించుచున్నది. మరియు దక్షిణమున సీతారామ క్షేత్రమైన "అయోధ్య"యు పశ్చిమమున "అగస్త్య మహర్షి" ప్రతిష్ఠితమగు "టేకువన"మను రామేశ్వరక్షేత్రమును నుత్తరమున "కదళికారణ్యము"ను సరిహద్దులై యున్నవి. మరియు నీక్షేత్రము "కాశికాక్షేత్రము" వలెనే దక్షిణోత్తరముల "కృష్ణాభీమరథీ" మధ్యస్థమై, పంచక్రోశవిస్తీర్ణము కలిగియున్నట్లు, "సాంబపురాణోత్తరఖండము"లో

"కృష్ణాభీమరథీమధ్యే - సర్వతీర్థవిరాజితమ్ ।
పంచక్రోశసమాకీర్ణం - కదళీషండమండితమ్ ॥"

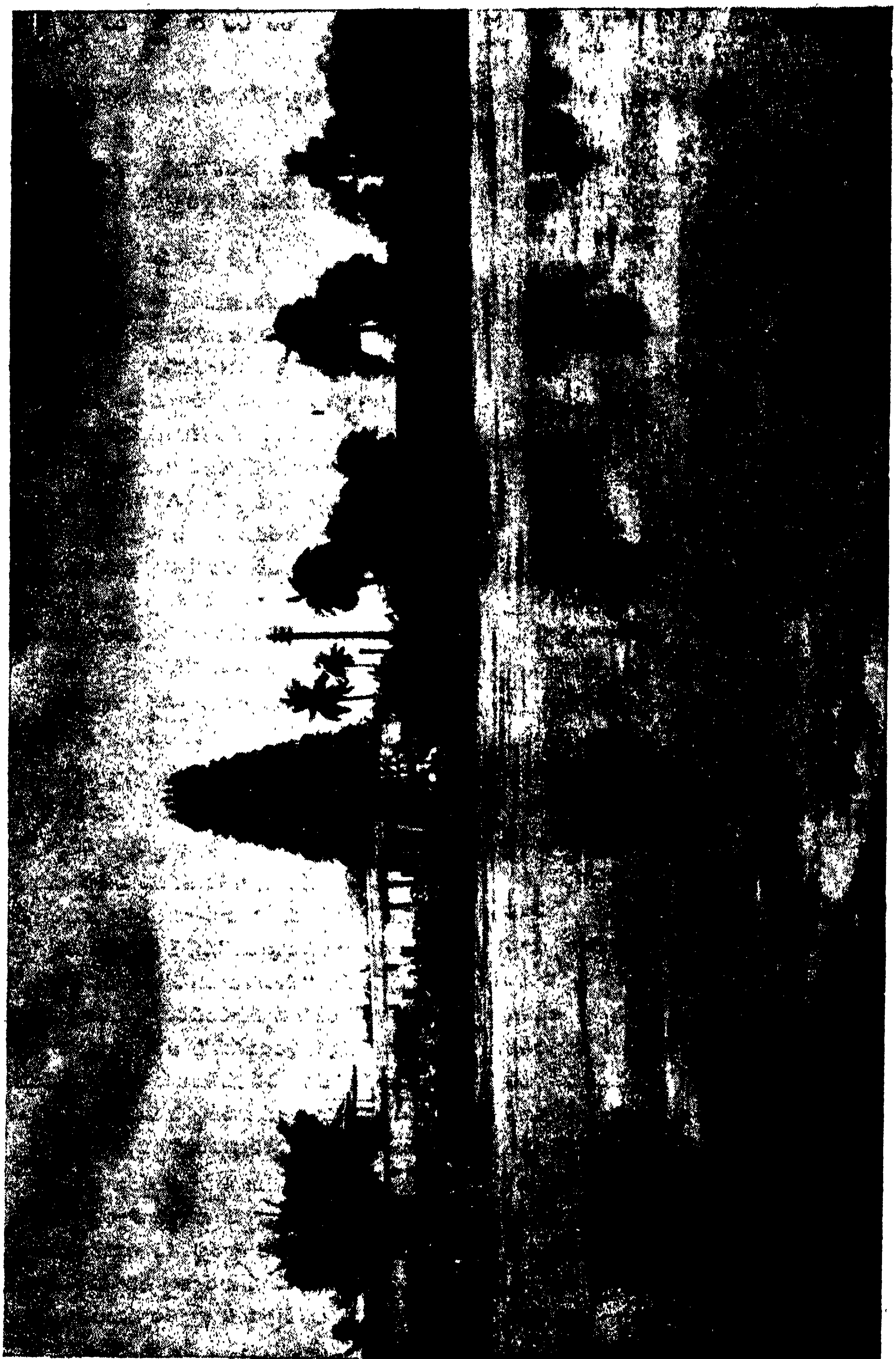
అని నుడువబడి యుండుటచేతను, స్కాందపురాణమున

"యత్ర నాగేశ్వరో దేవః కృష్ణా చోత్తరవాహినీ।
తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ పునర్జన్మ న విద్యతే"

అని యుండుటచేతను, కాశీక్షేత్రమున విశ్వేశ్వరుని వలెనే, యిచట క్షేత్రస్థుఁడు "నాగేశ్వరుఁడే" యగుటచేతను, క్షేత్రజ్ఞుఁడు కాలభైరవుఁడు"ను, క్షేత్రపాలకుఁడు, "బిందుమాధవు"ని వలె "వేణుగోపాలుఁడే" యగుటచేతను, దీనిని "దక్షిణకాశి" యని వ్యవహరించిరి. "దక్షిణకాశనాఁబరగు - ధారుణిలో కదళీ పురంబనన్" అను పూర్వకవి చాటువు మాటిమాటికి యీ విషయములను తేటపఱచుచుండును.

ఈ క్షేత్రమహాత్మ్యము సహ్యాద్రి ఖండమున 22 అధ్యాయములో యిట్లు వర్ణింపఁబడియున్నది.

యత్ర నాగేశ్వరో దేవః కృష్ణా చోత్తరవాహినీ
తత్ర స్నాత్వాచ పీత్వాచ బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి
కర్కోటకక్షేత్రరూపం త్వేతల్లింగం శిలామయం
వశిష్ఠః పూజయామాస పార్వత్యా సహ దుర్గయా
తతః కర్కోటకక్షేత్రమితి ఖ్యాతం సమంతతః
కదళీపురమిత్యేత ద్వాశిష్ఠం చేతి తద్విదుః
తదుత్తరదిశి శ్రీమన్నాగకుండం శుభావహం

శ్రీ దుర్గా నాగేశ్వరాలయము - పెదకళ్లేపల్లి, సంపూర్ణ దృశ్యము.

నాగకుండస్య మాహాత్మ్య మనంతం కో వదిష్యతి
తదుత్తరదిశి శ్రీమద్బ్రహ్మకుండం చ రౌద్రకం
కుండత్రయె స్నానదానజపహోమార్చనాదికం
లవరూపం కృతం చేత్స్యా దనంతం ఫలమద్భుతం
వశిష్ఠః కౌశికశ్చైవ యత్ర సంవాదకాంక్షిణౌ
తపస్తప్తుం ప్రచక్రాతే వశిష్ఠ స్సిద్ధి మాప్తవాన్
విశ్వామిత్ర స్సిద్ధికామీ విష్ణు మారాధ్య చాప్తవాన్
వేణునాదప్రియం శ్రీమచ్చతుర్బాహుం మనోరమం
గోపాలవిగ్రహం క్షేత్రపాలకం కృతవానసౌ
వైశ్వామిత్రంచ వాశిష్ఠం కర్కోటకమితి స్మృతం
కర్కోటకక్షేత్రరూపో యత్రనాగేశ్వరశ్శివః
సర్వాభీష్టప్రద స్సర్వసిద్ధిదశ్చ న సంశయః
షష్టిర్వర్షసహస్రాణి భాగీరథ్యవగాహనె
యత్ఫలం లభతె మర్త్య స్సమం కన్యాగతె రవౌ
యం యం మిచ్ఛంతి మనుజా స్తేషాం సిధ్యంతి కామనాః
ఇంద్రాదిసర్వదేవాశ్చ కృష్ణాస్నానాభికాంక్షిణః
తిష్ఠంత్యాగత్య సర్వత్ర సత్యం నారదభాషితం

*　　　*　　　*

సముద్రకావతోయేన యత్ర సర్వాం పరాహతమ్
తత్ర సర్వాణి తీర్థాని వసంతీతి విదో విదుః ॥

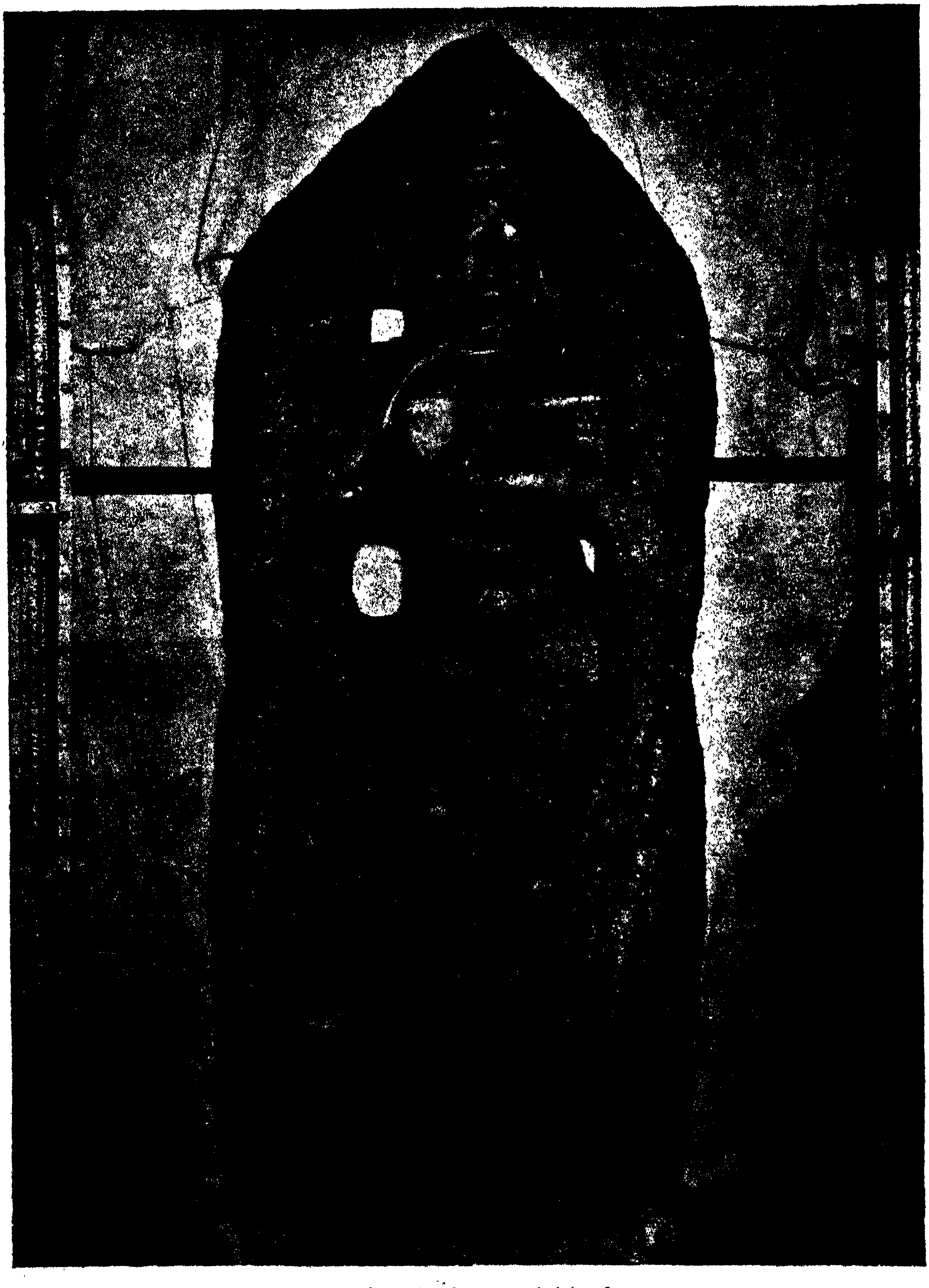
కృష్ణయుత్తరవాహినిగా నెచ్చట యుండునో, నాగేశ్వరుఁడను దేవుఁడెక్కడ వెలసెనో యదియే నాగేశ్వరక్షేత్రమనియు, దీనికి కర్కోటకక్షేత్రమనికూడ వ్యవహారసిద్ధి కలదనియు, నిక్కడ యుండు శిలాలింగము "కర్కోటక" రూపమున (సర్పాకృతిగ) నుండుననియు, తొలుత నీలింగమును, వశిష్ఠమహర్షి పార్వతీదుర్గాదేవేరులతో కూడ పూజించె ననియు, వశిష్ఠవిశ్వామిత్రులిరువురు కలహించి యీశ్వరుని గురించి వశిష్ఠుడు తపంబొనర్చి సిద్ధుడైనందున, విశ్వామిత్రుఁడు వేణుగానప్రియుఁడైన విష్ణునిఁ గొలిచి ప్రతిష్ఠించి సిద్ధుడయ్యెననియు, నందువలన నీక్షేత్రము కర్కోటకక్షేత్రమని, విశ్వామిత్రక్షేత్రమని కూడ ప్రసిద్ధి నందినటుల తెలియుచున్నది. మరియు నీనాగేశ్వరాయతనమున కుత్తరభాగమున నాగకుండము కలదనియు, దీనికి యుత్తరమున, "బ్రహ్మ, రుద్ర" కుండములు కలవనియు, వీటి మహిమ అద్భుతమైనదనియు, భాగీరథియందు అరువేల సంవత్సరములు స్నాన మొనరించిన కలుగు ఫలము నీకుండముల నొక్కమారు మునిఁగిన కలుగుననియు, నందువలన ఇంద్రాదిసర్వదేవతలును, ఋషులును, యీ కృష్ణాస్నానాభిలాషులై యిక్కడ వసింతురనియు, యెక్కడ సముద్రతీర్థముతో నదీజలములు సంగమించునో నక్కడ సర్వతీర్థములు సన్నిహితములై యుండునని ఫలశ్రుతి చెప్పుచున్నది.

నాగేశ్వరలింగము - నాగకుండము

ఈ లింగము అన్ని క్షేత్రములలోవలె స్థాణువుగా నుండక, శేషాకృతిగ రెండంగుళముల మందము కలిగి, యొక అడుగు యెత్తున సుందరమై విలక్షణముగ నున్నది. ఇది యిట్లు కర్కోటకరూపమున నుండుటకు కారణ మేమన—పూర్వము జనమేజయుఁడు సర్పయాగ మొనరించు సమయమున మహానాగములన్నియు తమతమ యిష్టదైవముల నాశ్రయించి రక్షణమునుఁ గోరిరి. అందు అనంతుఁడు విష్ణువు నాశ్రయించెను. ఇట్లే కర్కోటకుఁ డీశ్వరుని, తక్షకుఁడింద్రుని వాసుకి వాయుదేవు నాశ్రయించిరి. అప్పుడు జనమేజయుఁడు "తక్షకాయ స్వాహా" యని అహుతిని వేయగా తక్షకుఁడు రానందున దివ్యదృష్టినిఁ జూచెను. తక్షకుఁ డింద్రుని సభలో "చింతామణి" సింహాసనమును చుట్టుకొని యుండుటఁ జూచి కోపోద్దీపితుడై "సహేంద్రతక్షకాయ స్వాహా" అని పలికి యాహుతి నెత్తగా దేవేంద్రుడు తన పీఠముతో సహా అగ్నికుండమున కాహుతి కావలసి వచ్చెను. అప్పుడు తక్షకుని తాను రక్షింపఁజాలననియు తన్ను విడిచి పొమ్మని విడిచెను. అంత తక్షకుఁడు తక్షణమే నీ యీశ్వరునే

నాగేశ్వర లింగము

శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి - ధ్రువమూర్తి

యాశ్రయించి రక్షింపఁబడెనని యైతిహ్యము కలదు. అట్లు సంరక్షింపబడినవారిలో అనంత కర్కోటక తక్షకాదులు మాత్రము మిగిలిరట. అందువలన యీ లింగమునకు "కర్కోటకమహారూపం త్వేతల్లింగం శిలామయ" మని స్కాందమునఁ గలదు. విశ్వామిత్రుని కీ లింగమున స్వామి దర్శన మిచ్చినట్లు చతుర్థాధ్యాయములో,

అగస్త్యః ॥

ఏవం బహువిధే కాలే వ్యతీతే రఘుసంభవ
సాయంకాలె నమః కర్తుం శంకరం లోకశంకరం
నాగేశ్వరసమీపంతు సభాయాం మునిసత్తమః
ప్రదక్షిణత్రయం కృత్వా దేవదేవ ముమాపతిం
ఉత్థాయోన్మీల్య నయనే లింగమధ్యే దదర్శహ ॥

అని వర్ణింపబడిది. నేటికిని ఉపాసకులకు స్వామి యిట్లె దర్శనమిచ్చుసని ప్రతీతి కలదు. ఇప్పటికి కూడ స్వామి భక్తులకు నాగరూపమున ప్రత్యక్ష మగుచుండును. కాని అట్టి దర్శనభాగ్యము పాపములనుండి విముక్తులై, పుణ్యకర్మలొనర్చు వారికే లభించునని క్షేత్రమహత్మ్యము చతుర్థాధ్యాయము 57 శ్లోకమున,

"ఇత స్తతశ్చర న్నాగో దృశ్యతే పుణ్యకర్మభిః
సుధియాం నష్టపాపానాం న నాగో నేత్రగోచరః" అని స్పష్టముగా నిర్వచింపఁ బడినది. ఇది స్వయంభువమను టకు మరియొక గాథను అచ్చట అర్చకులు చెప్పుదురు. పూర్వ మొకప్పుడు చల్లపల్లిసంస్థానాధీశులైన అంకినీడుప్రభువు స్వామిగర్భాలయము చాలా పల్లముగా నుండి ఆ గర్తములో అభిషేకతీర్థము నిలుచుచున్నదనియు, అందువలన స్వామిని, త్రిపీఠములు యెత్తుగా కట్టించి తిరిగి ప్రతిష్ఠఁ గావించుటకు ప్రయత్నించి త్రవ్వించగా అగర్భాలయములోనే కాక అవరణపర్యంతము యొకే శిల చుట్ట చుట్టుకొని యున్నట్లు కన్పించెనట. అంత నాపని సాధ్యము కాదని మానుకొనిరట. నేటికిని స్వామి యట్లే గర్తము (గుంట)లోనే వేంచేసియుండిరి. ఇంక నాగకుండమును, కర్కోటకాదినాగులు తల్లిశాపమువలన భయవిహ్వలురై యీకదళికారణ్యమునకు వచ్చి యిక్కడ బహు కాలము తపంబొనర్చి యీ కుండమును త్రవ్వుచుండగా స్వామి కదళీషండమధ్యస్థుడై పార్వతితో కూడ నాగరాజులకు దర్శన మిచ్చునట్లును, నంత వారికి శాపవిముక్తి కలిగినట్లును, అట్లు నాగులచే సేవింపఁబడుటవలన "నాగేశ్వరుఁడ"నియు, "నాగలింగమ"నియు, పేర్లు ప్రసిద్ధిఁ గాంచినట్లును ఈకుండమును నాగులు తపమొనరించి త్రవ్వినదగుటచే దీనికి "నాగకుండ"మను పేరు విలసిల్ల కలదని చెప్పి వారికనేకవరముల నిచ్చి అదృశ్యుడైనట్లు

అగస్త్యః ॥

"మాతృశాపపరిత్రస్తాః పశ్చా న్నాగా ఇహాగతాః
వాసుకి స్తక్షకశ్చైవ కర్కోటకధనంజయౌ
ధృతరాష్ట్రః పింగళశ్చ గుళిక శ్శంఖక స్తథా
శంఖపాలో రత్నచూడః శంఖచూడశ్చ కంబళః
ఏవమాద్యా మహానాగా శ్శివం సంపూజ్య సాంబికం
బహుకాలం తప స్తప్త్వా కుండం నిర్మాయ యత్నతః
తదా స్తోతుం సమారభ్య స్తుత్వా నాగేశ్వరం విభుం
కదళీషండమధ్యస్థ మంబికాసహితం ముదా

నాగేశ్వరః ॥

దృష్ట్వా వ్యాజహువు ర్నాగాః కదళీకదళీగిరః
తతః ప్రభృతి మాం లోకాః కీర్తయంతు సదానఘాః
భూమౌ నామ్నా నాగలింగో నాగేశ స్తక్షకేశ్వరః
కర్కోటకేశ్వర శ్చేతి ప్రథితాః పన్నగోత్తమాః
భవద్భి ర్నిర్మితం తీర్థం పుణ్యోదకవిరాజితం
నాగకుండమితి ఖ్యాతం గమిష్యతి న సంశయః
కదళీషండమధ్యస్థం మాం దృష్ట్వా చాంబికాయుతం
కదళీకదళీత్యుక్తం భవద్భి ర్గద్గదస్వరైః
కదళీనగరీ తస్మా త్ఖ్యాతా లోకే భవిష్యతి"
ఇతి దత్వా వరాన్ శంభు స్తత్రైవాంతరధీయత"

అని తృతీయాధ్యాయములో 18 శ్లోకములలో వర్ణింపఁబడినది. మరియు నీ అధ్యాయములో 24 శ్లోకమునుండి, యితర తీర్థములను గురించి కళాధరుఁడను విప్రుడు విశ్వామిత్రునికి చెప్పినట్లు,

కళాధరః :—

"బహూని సంతి తీర్థాని విఖ్యాతాని మహీతలె
నాగకుండసమం తీర్థం శీఘ్రసిద్ధిప్రదం నహి." అని ప్రారంభించి,

"బ్రహ్మకుండం మహాతీర్థం దర్శనాత్స్పర్శనాన్మునె"
"నాగేశపూర్వదిగ్భాగె భైరవం తీర్థ ముత్తమం"
"కపర్దితీర్థం విఖ్యాతం పిశాచస్య విముక్తిదం"
"నాగేశ్వరస్య వాయవ్యే కుండాంబాకుండ ముత్తమం"
"సరః కుముద్వదాఖ్యాత మంబికాకుండపశ్చిమే"
"తత్పశ్చిమే క్రోశమాత్రె నదీ చంద్రేణ నిర్మితా"
"తత్పశ్చా ద్విమలా నామ సరసీ శివనిర్మితా"
"నాగేశనైరుతె భాగె శక్రతీర్థం మహత్సరః"
"బ్రహ్మకుండస్య వాయవ్యే శారదాకుండ ముత్తమం"
"వాయవ్యె నాగకుండస్య విష్ణుతీర్థం మహత్తరం"
"ఆగ్నేయే సూర్యకుండాఖ్యం మహాతీర్థం తపోధనం"

అని ఆయాకుండముల మహిమను వర్ణించి చెప్పుచు, యీ తీర్థములన్నియు నాగకుండమును ప్రవేశించి యుండునని,

"ఏతాని సర్వతీర్థాని నాగకుండం విశంతి హి"

అని యుపదేశించి అంతర్ధానుడయ్యెను. అంత విశ్వామిత్రుడు తన కుపదేశించినది సాక్షాన్నాగేశ్వరుడే యని గ్రహించి.

అగస్త్యః ॥

విశ్వామిత్రోఽపి ధర్మాత్మా స్మరన్ విప్రం ముహుర్ముహుః
సంతోషం పరమం ప్రాప్య తపసె కృతనిశ్చయః
తపస్తప్తుం సమారేభె బ్రహ్మవాపీజలె పునః
కళాధరద్విజాకారం ధ్యానార్థం మునిచేతసి
స్థాపయామాస నాగేశం స్వకృపాం దర్శయన్ముహుః
కదళీతీర్థమాహాత్మ్యం ఇక్ష్వాకుకులవర్ధన !
కించిజ్ఞాతం మయా ప్రోక్తం కిమన్య చ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి

ఇతి శ్రీ పద్మపురాణె పూర్వభాగె శ్రీరామాగస్త్యసంవాదె నాగకుండ కదలీపురక్షేత్ర మాహాత్మ్య సంక్షేపవర్ణనం నామ తృతీయోఽధ్యాయః" అని కలదు. స్వాయంభువ మనువు కాలమున బ్రహ్మచే నొక కుండము నిర్మింపఁబడి యీశ్వర ప్రీతిగా నాకుండతీరమున సరస్వతీదేవితో కూడకలసి పంచాశ్వమేధములను త్రిసహస్రమహాచయనములను చేసినట్లును కర్దమగర్గాదిమహాఋష్యాదులు కూడ నీబ్రహ్మకుండికా తీరమున అగ్నిష్టోమాది యనేకక్రతువులొనర్చి యీశ్వరానుగ్రమును పొందినట్లును, నప్పటినుండియు నది బ్రహ్మకుండ మను పేరఁ బరగి సర్వపాపహరమై సర్వదేవతల చేతను, ఋషులచేతను సేవింపఁబడుచున్నదనియు, భూలోకమున ననేకతీర్థము లున్నను, నాగకుండమునుఁ బోలి శీఘ్రసిద్ధిప్రదమైన కుండము లేదనియు, నీనాగకుండమునకు తూర్పుభాగమున తీర్థరాజమైన భైరవకుండమును, తత్పూర్వభాగమున పిశాచత్వమునుఁ బోగొట్టఁ జాలినదై మొగలిచెట్లతో కూడుకొని యుండిన యీశ్వరనిర్మితమైన కపర్దితీర్థమును కలవనియు, నాగేశ్వరాలయమునకు వాయవ్యభాగమున, దక్షప్రజాపతికి శివహేళనమువలన కలిగిన దోషమునుఁ బోగొట్టిన "అంబికాకుండము" కలదనియు, యీకుండమున స్నాన మొనరించు వారలకు, అంబికానాగేశ్వరుల ప్రసాదమున "శ్రీవిద్యాసిద్ధి" కలుగుననియు, యీకుండమునకు పశ్చిమమున "కుముద్వతీ" యను కుండము కలదనియు, యిందు చంద్రుఁడు రాజసూయాధ్వరమొనర్చి, తనకు గురుపత్ని సమాగమమున కలిగిన రాజయక్ష్మనుండి విముక్తుడయ్యెననియు, నీకుండమునకు నొకక్రోశెడు దూరమున చంద్రునిచే నిర్మింపఁబడిన "నది" కలదనియు (దీనికే "చంద్రకుండమ"నియు "రాజనేరని"యు పేర్లు) ఇందుస్నానము సేయు వారలు సర్వరోగములనుండి విముక్తులగుటయే గాక బ్రహ్మజ్ఞానసిద్ధి కలుగుననియు, చండికాలయమునకు వెనక యీశ్వరనిర్మితమైన "విమలా" తీర్థము కలదనియు, యిందు స్నాతకులు సౌందర్యవంతులగుదురనియు, పూర్వము "రక్తాక్షుఁడ"ను గంధర్వుఁడు అగ్నిహోత్రుని శాపమువలన, కుబ్జుడై (మరుగుజ్జువుడై) నారదోపదేశమున నీకదళీపురమునకు వచ్చి, విమలాతీర్థమున స్నానమాడి యీశ్వరదర్శనము చేసినంతమాత్రమున, కుబ్జత్వము పోయి సుందరతరమైన రూపమునుఁ బొందెననియు, యీనాగేశ్వరాలయమునకు నైరుతి భాగమున దేవేంద్రునిచే నిర్మింపఁబడిన తీర్థము కలదనియు, యీ శక్రతీర్థమున స్నానమాడినచో వారికచంచలమైన లక్ష్మి లభించుననియు, యిందు స్నానముచేసియే పూర్వము యింద్రుఁడు తానుఁ గోలుపోయిన స్వర్గాధిపత్యమును తిరిగి సంపాదించుకొనెననియు, బ్రహ్మకుండమునకు వాయవ్యదిశను "శారదా" కుండము కలదనియు, (దీనినే సరస్వతీ కుండమందురు) యిందు మునుఁగువారు విద్వాంసులగుదురనియు, నాగకుండమునకు వాయవ్యదిశను, విష్ణువుచే నిర్మింపఁబడిన "నీలకుండమ"ను తీర్థము కలదనియు, అందొకమారు స్నానమాడినచో విష్ణుసాయుజ్యమునుఁ బొందుదురనియు, యీక్షేత్రమున కాగ్నేయమున "సూర్యకుండము" కలదనియు, అందు భానువారమున స్నానమాడినందువల్ల, "ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేత్త"ను సూక్తి ననుసరించి, సర్వరోగములు శాంతి నొంది ఆరోగ్యము పాలింపఁ బడుననియు, దక్షిణదిశను "శుకమహర్షి" తపమొనరించిన "నది" కలదనియు, (దీనినిప్పుడు చిలుకరామకోడందురు) యీ శుకతీర్థమున నవగాహన మొనర్చువారలకు బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగఁగల దనిన్ని విశ్వామిత్రమహర్షికి యిందు వసించి తపంబొనరించితివేని, "బ్రహ్మర్షి"వై, వశిష్ఠునితో వాదింప శక్తికల వాడవగుదువని కళాధరుఁడను విప్రుడు క్షేత్రమాహాత్మ్యమునుఁ జెప్పినట్లు కలదు. ఇంకను యీక్షేత్రమహాత్మ్యము బ్రహ్మవైవర్తాదిమహా పురాణములందక్కడక్కడ అనేకవిధముల ప్రశంసింపఁబడియున్నది. ఇట్లే కృష్ణామాహాత్మ్యమును మహాభారతాదిసంహితలయందును, స్కాందాదిపురాణములయందును కొనియాడఁబడినది. ఈ నాగకుండము అన్నిసరస్సులవలె గుండ్రముగనో చతురస్రముగనో నుండక గవాకృతిగ నుండును. ఇందుకేదో మహత్తరమైన కారణ ముండునని పెద్దలు చెప్పుదురు. పై కుండములలో కొన్ని యిప్పుడు కానవచ్చుటలేదు. ఈ కుండతీరమున నేటికిని పురాతనమైన యిష్టికలు కానవచ్చును. (సశేషము)

శ్రీ కోదండరామాలయము - ఒంటిమిట్ట

(గతసంచిక తరువాయి)

శ్రీ రామావఝుల వేంకటేశ్వర్లు

ఇమాంబేగ్

వీరు కడప పట్టణమును నేలిన నవాబు. హిందూ దేవాలయముల నేమి గొప్ప యున్నదో తెలుసుకొన కుతూహలము గలవాడు. అన్ని క్షేత్రముల జూచుచు తుదకు ఒంటిమిట్ట జేరెనట. మీ రాముడేమిగానున్నాడనెను. పిలిచిన బలుకునని చెప్పిరి. అట్లయిన నే బిలిచిన పలుకపలయు. లేకున్న విగ్రహముల బీకివేయించెద ననెను.

తనయొద్ద నున్న అధికారులను లోని కంపి, నలుమూలల వెదకించి, తలుపు ముద్రలు వేయించెను. నవాబు స్వయముగ మూన్నాళ్లుపవాసము చేసి, మహాద్వారమున శరణాగతుడై పడియుండి నాలవనాడుదయమే మేల్కాంచి 'ఓ కోదండరామా!' అని ముమ్మారు పిలచెను. 'ఓ!' యని బదులు వచ్చెను. నవాబు తృప్తి పడి, తన పేర నొక బావి త్రవ్వించి, యిందుండి తీర్థము గ్రహించి అనుదినము స్వామికి అర్చనాదులు జరిపించమని హుకుము జారీ చేసెనట. ప్రాకారము చుట్టు చిన్న బురుజులు కట్టించెను. 1935 వరకు విశాలమగు బావిగానుండి చుట్టు గోడలు పడిపోయి ప్రజలకు అపాయముగ నున్నందున కీ॥శే॥ ఆంధ్ర వాల్మీకి వాసుదాసుగారు చిన్నచేదుడు బావిగ గట్టించి బాగు చేయించిరి. నేటికి గూడ యిమాంబేగ్ బావి యని ప్రతీతి. శ్రీ స్వామికి అనుదిన అర్చన, తిరుమంజనాదులి బావినుంచి తీర్థము గ్రహించి చేయు వాడుక గలదు. గ్రామమందలి గల బావుల నీరుప్పనీరు. ఇది మాత్రము మంచి నీరు.

మాల ఓబన్న

రమారమి 120 సంవత్సరముల క్రిందటి చరిత్రమిది. ఈ యోబని వంశీకు లిప్పటికిని యున్నారు. దేవాలయము నెదుట మాగాణి భూములు దాటగనే మలకాటిపల్లె (మళ్లకాటిపల్లె అనగా మళ్లకవతలి యొద్దున గల పల్లె) యను గ్రామము గలదు. ఆ గ్రామమునందు గల మాలవాడలో చెన్నదాసరులనువారున్నారు. శ్రీ రామానుజుల కాలమున వీరు వైష్ణవమతమును బుచ్చుకొన్నవారు. క్రిష్టియానిజం, వీరిని కబళించలేదు. వైష్ణవమత మను యాభిజాత్యము కొలదిని వీరు పూర్ణముగ హిందువులే యైరి. కాట దాసరి, వెంకట్ల దాసరి, ఓబ దాసరి యను పేరు లుంచుకొందురు. శూద్రులలో జరుగు ఉత్తరక్రియా (అంత్యకర్మము) కలాపములలో వీరిని ముఖ్యముగ రావించి ఆదరించి వీరిచే పుణ్యకథా శ్రవణము జేయుదురు. కొన్ని మామూళ్లు యిత్తురు. తంబూర, చిరుతలు, గరుడగంబము, పెద్దరు మాల, పట్టివర్ధనాలు, వీరి చిహ్నములు. ముడులు బెట్టిన తీగెలు శృతిజేసి, లయబద్ధముగ చిరుతలు వాయింపుచు చక్కని అభినయముతో చెన్న దాసరి పదములు బాడుదురు. "తీగె బిగింపను పండ్లిగిలింపను నరిపోయెనే పద మెప్పుడు పాడెదవురా పాడు దాసరీ" అను సామెత నీ ప్రాంతముల వాడుచుందురు.

మాలయోబని యింటి పేరు భవనాసివారు. ఇతడు అపరిమిత హరిభక్తిభావనాపరుడు. అజన్మశుద్ధుడు. బాల్యములోనుండి రామభక్తుడై యుండుటచే, తలిదండ్రు లతని చేష్టలకు ముగ్ధులైరి. వారి సంస్కారము మంచిది గనుక అట్టి పుత్రుడుదయించెను. "యద్భావంతద్భవతి" యని గదా పెద్దలందురు.

భక్తివివశుడై ఏకనాదపు తంబూరపై కంఠము మేళవించి 'ఓ రామా!' యని ఉచ్చైర్నాదమున రాముని గీర్తించునపుడు మేనుబులకరించునట; ధారాప్రపాతమున కన్నీరొలుకునట; తుదకు కంఠము గాద్గదిక మగునట; నిజముగ లీనమై చేయు భజనముగాని, గానముగాని, నాట్యముగాని, కవితగాని యెందు కానందమున ముంచి యెత్తదు? హరికథా కథకులు వారెచ్చి యితరుల నవ్వించినట్లున్న రసపోషణము గాజాలదు. కీ॥శే॥ బళ్లారి రామకృష్ణమాచార్యుల వారి దశరథ పాత్ర, హరిశ్చంద్రుని పాత్ర, దుఃఖరస పోషణమును స్మరించినపు డెల్ల మామునలమ్మ యొకర్తు తత్సన్నివేశముల దలంచి కుములుచు కన్నీరు గార్చుచుండెను. ఇంతకాలము జ్ఞప్తి యందుండునది గదా ఉత్తమ కళ.

అవర్ణులు సవర్ణులు అను భేద మింతయు లేక అతని భజన కీర్తనాదుల సందరు పాల్గొనుచుండిరి. ఆలయము నెదుట గూర్చుండి ఆనంద పరవశుడై సంకీర్తనముజేసి ధ్యానానందపూర్ణుడై కొంతవడి నిశ్చేష్టుడై యట్లే యుండి తుదకెపుడో తన పల్లె జేరుచుండెను. తన కులవిద్యచే నార్జించిన కొలదివిత్తముతోనే తృప్తిపడుచుండెను.

ఓబడు చిన్నతనమున రామాయణము సంపూర్ణముగ వినుటచే రామభక్తి యంకురించి, అనుదిన ధ్యాన భజన

లచే భక్తి మరింత దృఢముగ నాటుకొనెను. రారాను సఖ్య దాస్య మధురభావ పరిపుష్టమై మనోలయమై భక్తి శిఖరాగ్రమున విహరించెను. అనన్య సామాన్యమగు దివ్య పదము నధిష్ఠించెను. ఇంక నేమి గావలయు?

ఓబన్న - భజన

ఎపుడు దరిసెనమిడుదో - కృపతోడ రఘురామ
అపరాధినని నీవు - నెపము లెంచకురామ. ॥ ఎ ॥
జడుడను బాలుడను - జాల్ముడ మత్తుడ
గడుబాపచిత్తుడ - గరుణింపవే రామ. ॥ ఎ ॥
అంజలి మున్నునే - నంజనాసుతపరద
రంజిలిచేసిన - రాదుగా యీ పుట్టు ॥ ఎ ॥ (వాసుదాసు)

నాడు శ్రీరామనవమి. శ్రీ కోదండరాముని దర్శింప నుద యమె స్నానములుజేసి మడిగట్టి, బొట్టువెట్టి, ఉపహార ములు చేబట్టి, భక్తులు, సేవార్థులు తండోపతండములుగ దేవాలయమునకు బోయి వచ్చుచుండిరి. మన యోబడు తానొకడేగాక తోడిబాలురను జేర్చుకొని యానంద పరవశుడై నృత్యముజేయుచు సంకీర్తన మొనరించెను.

ఆ రోజులలో తహశీల్‌దారు పేరు అమలుదారుడు. తాలూకా యంతటికి మకుటములేని చక్రవర్తి. ఏ యూరికి తహశీల్‌దారుడు విచ్చేసినను వివిధ వాద్యములతో ఊరిలోని వార లెదుర్కొనుచుండిరి. వారి దర్శనము భగవద్దర్శ నమే. వారు ప్రసన్నులైరా అంతయు శుభమే. అట్టి తహ శీలుదారొకరు సకుటుంబముగ స్వామిని దర్శింపవచ్చెను. బంట్రౌతులు ముందు బరాబరులు సెప్పుచుండిరి. బెత్త ములు చేబూని జనుల యొత్తిడి తొలగించుచు అధికారులు ముందు నడచుచుండిరి. ఆ యధికారమత్తుడు ఓబని భజనమును అచట జేరిన జనసమూహమును జూచి చీకాకు పడెను. అది అసూయయో, మనఃక్లేశమో, శిరోభారమో, మరియేమో; అందరికి సంతసముగనున్నపుడతనికి సంతాప మెట్లు కలిగెను?

లేదు—అనాటి సంఘవ్యవస్థ అట్లున్నది. ఇప్పుడున్నది. రేపటికి యుండగలదు. జనత సంస్కారము మారినా సాంఘికముగ నున్న కట్టుబాట్లు సుఖముగ నడలిపోవును. ఈ సమస్య మంచిదా? చెడ్డదా? దీనిని గురించి పెద్దలు నిర్ణయించిరి. తిరిగి ప్రయత్నించుట చర్విత చర్వణము. ప్రకృత మనుసరింతము.

ఆ యధికారి మీసములు దువ్వుచు, 'ఓరీ మాలడా! ఏమిరా! నీ పొగరు! పదుగురు వచ్చెడి పోయెడి దారిలోనా నీ యల్లరి? మడులు గట్టి వచ్చెడి మమ్మెన జూడలేదా? ఛీ ఛీ తొలగిపో.' అని యరచుటయేగాక, ప్రక్కనున్న జవాను షరాటుగ నున్నందున ఫెడేలున చెంపవాచునట్లు గొట్టెను. వాడు రెడ్డిని యుతిమెను. రెడ్డి వీరావేశమున దలవిరియబోసుకొని ఆ భక్తుల గోష్ఠిని చీకాకుబరచి దతిమెను.

ఇక నెవరు నాకుదిక్కు - ఇందిరారమణ
ఇక నాకు దిక్కెవ్వ-రిందరు, చూడగ
ప్రకటితముగ నీవే - పదపదమని శ్రేయ ॥౧॥
నీవె నా దిక్కని - నెఱనమ్మినందులకు
ఈవిధ మర్యాద - వెనగించితే రామ ॥౨॥
తల్లివి తండ్రివి, దైవ-ము నీ వని
యుల్లములో నమ్మి - యున్నఫలమా యిది ॥౩॥

అని యనేకవిధముల దలచి యేడ్చుచు, తల్లినెడబాసిన లేగవలె కొండలు మార్మోగునట్లు రాముని బిలచి దలచెను. ఆలయమునకు బడమటి దెస చెరువుగట్టున నిలచి అఖండ ముగ భజన జేసెను. ఎపుడు ప్రొద్దుగ్రూకెనో ఎపుడు వేకువ యయ్యెనో తెలియ దాతనికి.

ప్రాతః కాలోచిత మంగళతూర్యారవములు శుభనాదము లెనగ, శుభవస్తునంచయహస్తులై యర్చకులు సుప్రభాత, వేదపఠనాది, యుపచారములతో దలుపుల దెరచిరి. ఇంకే మున్నది! స్వామి పశ్చిమాభి ముఖుడై యుండెను. ఓబన్న భజన తన్నాకర్షించె నేమో! అవును. భగవానుడు జూడ పలసినది భక్తులనేగదా! తమ సర్వస్వమర్పించి తన్నేనమ్మి యున్నవారి యోగక్షేమముల వహింపనిక నెవరు? కాక- అహంకార మమకార ప్రేరితులై, సంసార పారావారమున బడి యీదుచు నల్లాడుచు యేనాటికి దరిజేరని, జేరనిశ్చ యింపని యీ మొండి మానుసులనేమి జూడవలెను?

ఈ వింత ఆ నోటి యీ నోటి బడి వూరెల్ల రేకమైరి. గుంపులు గుంపులుగ దేవాలయము జేరిరి. విస్మయాశ్చర్య మనసులైరి; ఏమియు తోపక భ్రమాస్పడిరి. అనా డేమాన వుడు గాని ఆహార, పానములు సేయలేదు. ఎచ్చట జూచి నను సీతారామ సంకీర్తనమే. ఈ వింత జూచుటకు పౌరు గూరులవారును జేరిరి. అంద రాలోచించి పరమభక్తు డగు మాల యోబని ధిక్కరించినందుల కిట్టి పరిస్థితి దాపు రించినదని నిర్ణయించిరి. అమలు దారునితో సహ అందరు గలసి, ఓబని బ్రతిమాలి తిరిగి తూరుపు దెసకు దెచ్చిరి. లోనుండి యర్చకులు యానందోత్సాహముల బరువెత్తుచు వచ్చి స్వామి యథాస్థితిగ ప్రాఙ్ముఖు డయ్యెనని వినిపించిరి. అందరొకసారి యుచ్చైస్స్వరమున "జైజానకీ జీవనా! కోదండ దీక్షాగురో!" అని స్తోత్రము జేయుచు స్వామిని దర్శించిరి.

ఓబని స్మరణార్థ మొక రాతి స్తంభము అరుగు గట్టి బడియున్నది. అతని వంశము వారిప్పటికిని బ్రహ్మోత్సవ

కాలమున విచ్చేసి, స్తంభము చుట్టు పచ్చని పందిరి వైచి, భజనలు సేయుచుందురు. గరుడసేవనాడుదయము నుండి యుపవాసముండి రాత్రి గరుడ వాహనారూఢుడై మహాద్వారమున స్వామి దరిసెనము కాగా స్తంభముపై జ్యోతిని వెలిగింతురు.

అరగింపు పెట్టి హారతిలు వెలిగించి పిమ్మట భుజింతురు. దేవాలయమునుండి టెంకాయ కర్పూరము తలగెడు బియ్యము మొదలగు సామగ్రులు, మూలస్థానమున గల నొక తోమాలయు సమర్యాదగ వారి కడకు బంపెడి వాడుక గలదు.

ఓబడు 125 సంవత్సరములు పూర్ణాయుర్దాయము నను భవించెనట. వృద్ధాప్యముపైబడి యిల్లు విడిచి రాలేని స్థితి యందు, ఉదయమె స్నానము జేయించి ఊర్ధ్వపుండ్రములు బెట్టి మనుమలెత్తుకొని యూరిబయటకు వచ్చి గోపుర సందర్శనము జేయించుచుండిరట. తరువాత గాని భుజింప డని యాతని వంశమువారు జెప్పిరి.

ఏనాటి చరిత్రమోగాదు. ఎప్పటి వినుకలియె గాదు. హరిజనాలయ ప్రవేశాదులు లేనికాలమున యాత డెట్ల మరుఁడయ్యెను? చండాల స్పర్శాదు లుత్సవాదుల లేవని పెద్దలెట్లు శాసించిరి? గుడికి బోయివచ్చి కాలు గడుగ రాదు. మడిగట్టసురాదని సనాతనులు వచింతురు గదా! శ్రీ ఆదిశంకరులును "చండాలోస్తు సతు ద్విజోస్తు గురురిత్యే షామనీషామమ" అని సెలవిచ్చెను గదా: భగవద్రామాను జులు కంచి గాలి గోపురమెక్కి గురూపదేశమును బయలు పెట్టిరి గదా! తిరుమంత్రమంపరు విని తరించిన, నేనుసు తరించినట్లే యని వచించెను.

భక్తులకు కులగోత్రాదుల వివక్షత లేదు.

మ॥ అమల జ్ఞాన సుదాన ధర్మరతి సత్యక్షాంతి నిర్మత్సర
త్వములన్ యజ్ఞతపోనసూయల గడున్ దర్పించు ధాత్రీసురో
త్తము కంటెన్, "శ్వపచుండు ముఖ్యుడు;" మనోర్థ ప్రాణ వాక్కర్మముల్
నమతన్ నిన్ను సయించెనేని, నిజవంశ శ్రీ కరుండౌతు దిన్ (భాగవతము)

ఆలయ పూజాదికములు

చాలాకాలమునుండి కాంచి నగర ప్రాంతములనుండి వచ్చిన వడగల వైష్ణవులే యర్చకులుగ నున్నారు. పాంచ రాత్రాగమానుసారమే యర్చనాదులు జరుగుచున్నవి. ప్రాతస్సాయం కాలపూజలుమాత్రము జరుగుచున్నవి. వేద పారాయణము చేయు బ్రాహ్మణులు, పూలదాసరి, మేళ గాండ్రు, కుంభారతి, దేవదాసీలు, ఆ యా పూజాకాలముల ఉత్సవాదుల చేరునట్లుగ, యేర్పాటులు గలవు. వీరి జీవి తములకు జాలినంత పుష్కలముగ మాగాణిభూమి మెట్ట భూమి యినాములుగ యివ్వబడియున్నది. ఇప్పటికిని అను వంశికముగ వృత్తులు జేయుచు యినాముల ననుభవించు చున్నారు. దేవదాసీ యినాములు పట్టాలు చేసి వారిని వారి వృత్తిని తొలగించుటచే, దేవాలయమునకు యిపుడు వారు వచ్చుటలేదు. పట్టాలు కాగా వానిపై బేరీజు డిడెక్షనుగా కొంత మొత్తము తసదిక్ గ్రాంటుగా రు. 280 లు. మొత్తము మూడు వందలకు పైగా వచ్చుచున్నది. నిత్యనైవేద్య, అఖండ దీప, బ్రహ్మోత్సవాదుల కేమియు నిర్ణయములు లేవు. అన్నియు పై మొత్తముతోనే జరుపుచుండెడి వాడుక. అర్చకులకు నాలుగెకరముల మాగాణి యుండెను. అర్చక మునకు ప్రతిఫలముగ వా రనుభవించెడి దేమియు లేదు. "చెరువోకు. మడిబీడు" అను సామెత మాకు సార్థక మైనది గనుక, ఏ యర్చకులు స్థిమితముగ నుండక తరచు మారుచుండిరి. ఆంధ్రదేశమున పలుచోటుల గల దావాలు తగాయిదాలు, మాకు లేవు. ఆశలేని కూటికి దోసము లేదు గదా! ఇనాములు వదులుకొని మాసభృతి నిపుడు స్వీక రింపుచున్నారు.

ఇక నిత్యపూజా కైంకర్యములకు గావలసిన ఆర్థిక సౌష్ఠవము:—గత సంచికలో వివరించిన శాసనముల ప్రకా రము కర్నాట ప్రభువు లిచ్చిన ఆస్తులు యిపుడు లేవు. అవియె కాబోలు రైతువారిగ మార్చివేసి ప్రత్యామ్నాయ ముగ తసదిక గ్రాంటు ఏర్పాటు అయి యుండవచ్చును.

అనుదిన వృత్తులు జేయువారికి యినాములుండగా అర్చకు సకు మాసవేతన మియుగా నిలిచిపోవునది నిత్యకైంకర్యమె.

ఈ కొఱత దీర్చుట కనేకులు విశ్వప్రయత్నములు జేసిరి; గాని, తీరలేదు. 1908 సంవత్సరమునుండి శ్రీ వావిలి కొలను సుబ్బరావుగారును ఆలయ జీర్ణోద్ధారము, నిత్య భోగ కల్పనము జేయుటకే సంపూర్ణోద్దేశ్యమున వచ్చిరి. వచ్చినందులకు చాలభాగము పనులు జేయించిరి. శ్రీ రామసేవాకుటీరమను రామసత్రము, శ్రీరామతీర్థ జీర్ణో ద్ధారము, నూతన రథము, విమాన గోపుర జీర్ణోద్ధారము, సంజీవరాయాలయ పునర్నిర్మాణము మొదలగు నిర్మాణ ములు టెంకాయచిప్ప చేబూని, కౌపీనమాత్ర నిరాడం బర జీవితము నెరపి, దేశాటన మొనరిచి, లక్షలపైబడిన ద్రవ్యముతో పై జీర్ణోద్ధారముల జేయించిరి. శతాధిక గ్రంథ రచన సాగించి చిరంజీవులైరి. వారు మద్రాసు నందున్న కాలములో నొక భిక్షుడుగా వెంటనంటి నాకింత అన్నము పెట్టించవా? అని యడిగెనట; వీధి తిరిగి చూచునప్పటి కెవ్వరును రారైరి. ఇంటికి రాగానే సిద్ధవటము తహసీల దారు వుత్తరమువచ్చి యుండెనట, నిత్యనైవేద్య కైంక

ర్యము లోపముగ నున్నదని వ్రాసియుండెనట; అందుల కని నెల 1 కి పదిరూపాయలు పంపుచుంటినని వారే వ్రాసుకొనిరి. శ్రీమద్రామాయణ వ్యాఖ్యానమునందు పలు చోటులందు వ్రాసియుండిరి. 'ఘటికాచలవాస నృసింహ కేశవా,' అను మకుటముగల పద్యముల వ్రాయుచు షోలింగ వరమున సేవచేయుచున్న తరిని, ఇద్దరు బైరాగి వేష ముల నున్నవారు స్వప్నముగ సాక్షాత్కరించి, "ఒంటి మిట్టకు రారాదా" యని పిలచుటయు, పైని వివరించిన జీర్ణోద్ధారాది కైంకర్యములు జేయుటయు తటస్థించినది. వీరికాలమున జాల యభ్యున్నతస్థితికి వచ్చెను. శ్రీస్వామి వారికి 108 కాసుల మాలయు 108 మంగళ సూత్రముల హారములు, హారపతకములు స్వర్ణమయ కిరీటములు, వైరముడులు మొదలగునవి సుమారు వంద తులముల బంగారము, తీర్థపాత్రములు బిందె, పళ్లెరములు, కిరీటక వచాదులు మున్నగు వెండివస్తువులు వేయి తులములవరకు గలదు. మూడువేలమంది వచ్చినను, వుండను- వండను- స్త్రతము, పాత్రసామగ్రియు గలవు. ఉత్సవార్థమగు పటా టోపము లన్నియున్నవి. రెండు వాహనములు ముదునలివి. మిగిలినవి మంచిస్థితి యందున్నవి. చక్కని శిల్పముతో కూడిన రథమున్నది. ఇంకను సమకూర్ప వలసినవి పెక్కు గలవు. ఇట్లుండగా నిత్యభోగ కల్పనమట్లే నిలిచియున్నది.

1949 సంవత్సరములో పరిసర మంటపంపల్లె గ్రామ వాస్తవ్యులు, ఉదారులు, విద్యా వినయ భక్తి సంప న్నులునగు పుట్టంరెడ్డి రమణారెడ్డిగారనువారు ట్రస్టీగా నైనతరువాత ఇదే సమస్యను తిరిగి వారాలోచించి ముప్పది ఆరువేల రూపాయల స్కీము నొకదానిని సిద్ధపరచిరి. సంవ త్సరమున మున్నూటిరువది దినములకు ఉభయదారుల నెంచుకొని, ఒక్కొక్కరు 116 రూపాయలు నిధికై యిచ్చు నటుల, అది మూలధనముగ నుంచి, అందుపై రాగల వడ్డినిమాత్రమె నిత్యపూజాదికముల జరుపునటుల నొక ప్రణాళిక నేర్పరచి, వంద యుభయముల మాత్రమే సమ కూర్ప గలిగిరి. ఇంకను ప్రాకారముచుట్టు రాతిపరుపు చేయు నమకట్టి మూడింట నొకభాగము చేయించిరి. ఇంతలో హెచ్. ఆర్. ఇ. బోర్డువారు ఏరియా కమిటి మెంబ రుగా వీరిని స్వీకరించి మేనేజింగ్ ట్రస్టె పదవికి రాజీ నామా చేయించిరి. వీరి సహచరులుగ పనిచేయు నుత్సాహ వంతులగు ధర్మకర్త లందరు నిస్పృహులైరి.

ఉత్సవములు

పాంచరాత్రాగమము ననుసరించి యుత్సవాదులు జరుగునని ముందే మనవిచేసితినిగదా! ఆ రీతిని, ఉగాది యుత్సవము, పంచాంగ శ్రవణము. పునర్వసు ప్రయుక్త శ్రీరామ నవమినాడు ధ్వజారోహణము, చైత్రద్వాదశి హను మద్వాహనము, వరుసగా త్రయోదశి, చతుర్ధశి, పౌర్ణమి, గరుడసేవ, కల్యాణ, రథోత్సవములు జరుగును. నవాహ్నిక దీక్షగా ఉత్సవములు సంపూర్తియగును. కల్యాణోత్సవ రథోత్సవములనే ప్రజాసమూహ మెక్కుడగును. శారదా నవరాత్రములు, విజయదశమి శమీదర్శనోత్సవము, ధను ర్మాస పూజలు, వైకుంఠ ఏకాదశి, భీష్మైకాదశి, సంక్రాంతి, పార్వేట యుత్సవము మున్నగునవి జరుగును. సేవార్థు లప్పుడప్పుడు విడిగా యుత్సవముల జేయింపుచుందురు.

ఉపసంహారము

గతసంచికలోను, యీ వ్రాసిన వరకు కీ॥ శే॥ వావిల కొలను సుబ్బరావుగారి పుస్తకముల యాధారమునను, ఇతరాధారముల చేతను, చరిత్రను క్లుప్తముగా దెలిపితిని. ఆరాధన పత్రిక సంవత్సరముగ బరిచయమున్నందున, యిందు మా దేవాలయమును గురించిన కథ కొంత వ్రాయ నుంటినిగాని ఈనాటి కిది యయ్యెను. దేవాలయ సేవకుడు (Hon. Executive Officer) గ సేవజేసిన అనుభవ మును బురస్కరించుకొని రచన సాగించితిని. ఆలయ జీర్ణోద్ధారము జేయుటకు కనీసము పదిలక్షలు, ద్రవ్య మవ సరము. ఆర్కలాజికలువారు 1914వ సంవత్సరమున సనాతనవస్తు జ్ఞాపక చిహ్నముగ స్వీకరించిరి. పడుగు పాటున మహద్వార గోపురము దెబ్బతినగా, ఇనుప దూల ముల నడ్డుపెట్టి కాపాడియున్నారు. తదాదిగా నొకప్రకటన నాటించుట తప్ప నా యెరిగినవర కేమియు చేయలేదు. అర్చనంప్రదాయము లడుగంటినవి. భక్తి ప్రపత్తుల పునా దులే కదలుచున్నవి. ఒకరి కెదురుచూడక ప్రజలే చైతన్య వంతులై తమ ధర్మముల గాపాడుకొన తామే ప్రయత్నింప వలయును. అర్చవైఖరి సంప్రదాయాను సారముగ ఏమా త్రము లోపములేని పూజాదికములు, దానికి దగిన యుప పత్తియు గల్పించ గలుగునది ప్రభుత్వము. ఆగమశాస్త్ర మేదియో పండితులు విశదముగ దెలుపవలయును. అర్చ కులు పూజాదికములగాని, మరి యెచ్చోగాని మూగనోము పట్టుచున్నారు. వేదము దెలిసిన అర్చకులే యుండవలెను. అనువంశిక మర్యాద యుండవలె ననుకొన్నవారు పై విష యముల నిష్ణాతులైన తరువాత అన్నిటకు బ్రయత్నింపవల యును. అమంత్రకులగు అర్చకులు మూర్తి సాన్నిధ్యమె లేకుండజేసి, "గుడి పాడైనా గూబ వదలదు; గుడి పాలాల పూజారి వదలడు." అన్న సామెత సార్థకము జేయుదురు. పండితులు వీనిని బరిష్కరింపవలయును. పరిపాలకులుగా నున్న వారికి నీ విషయము సుపరిచితము.

కింతవ్యోహం.

ఉత్సవములు - వ్రతములు

(వైశాఖమాసము నందలివి)

వైశాఖ మాసమునందు శ్రీ మహావిష్ణువును కృష్ణతులసి చేతను, లక్ష్మితులసి చేతను పూజచేసిన ముక్తి కలుగు నని శాస్త్రసిద్ధము.

ఈ మాసమునందు అశ్వత్థమూలమును నీటితో నింపుట, అశ్వత్థ ప్రదక్షిణముచేయుట అనేక జన్మసంతరణఫలము నొసగును. ఈ విధముగనే యీ మాసమునందు ప్రపాదానము- (చలివెందలను) యిచ్చుట, వ్యజనము (విసనకర్ర) ఛత్రము (గొడుగు) ఉపానత్ (చెప్పులు) దానము నొసంగిన మహాఫలము శాస్త్రములందు చెప్పబడినది.

2-5-1957 వైశాఖ శుక్ల తృతీయా గురువారము - అక్షయ్య తృతీయ. "యః కరోతి తృతీయాయాం విష్ణుం చందన భూషితం । వైశాఖస్య సితే పక్షే సయాత్యచ్యుతమందిరమ్ ॥" అను శాస్త్రప్రమాణమున ఈ అక్షయ్య తృతీయ దివసమునందు చందనముచే విష్ణుపూజనము అచ్యుతపదప్రాప్తి ఫలము నొసంగును.

ఈ తదియ దివసమునందు ఆంధ్రదేశమున సుప్రసిద్ధమగు విష్ణుక్షేత్రమైన శ్రీ సింహాచల క్షేత్రమున శ్రీ వరాహ లక్ష్మీనరసింహ స్వామివారి చందనోత్సవము జరుపబడును. ఈ దినమునందు చేయబడిన దానాదులు కొంచెమైనను అక్షయ్యమగు ఫలము నొసగునని శాస్త్రసమ్మతము.

ఈ అక్షయ్య తృతీయ దివసమునందు గంధఫలయవాదులతోకూడ ఉదకుంభదానము అక్షయ్య ఫలప్రదము.

4-5-1957 వైశాఖ శుద్ధ ౫ పంచమీ శనివారము- ఆర్ద్రా నక్షత్ర యుతము- ఈ దినమునందు శ్రీ వైష్ణవులు ఎంబెరుమానార్ తిరునక్షత్రమును విష్ణ్వాలయములందు జరుపుదురు. ఈ దినమునందు శ్రీరామానుజులు వారి వర్ధంతి. తిథి ననుసరించి ఈ దినము శ్రీ శంకర జయంతి. శ్రీ శంకరాచార్యులవారి జన్మదినోత్సవము విశేషముగా జరుపబడును.

10-5-1957 వైశాఖ శుద్ధ ౧౧ ఏకాదశీ శుక్రవారము. ఈ దినమునందు కూడ ఆంధ్రదేశమున కొన్ని ఆలయములందు కళ్యాణోత్సవములు జరుపబడును. సుప్రసిద్ధమగు శ్రీ అన్నవరక్షేత్రమున శ్రీ సత్యనారాయణస్వామివారి కళ్యాణ మహోత్సవము ఈ దినమునందు జరుపబడును.

12-5-57 వైశాఖ శుద్ధ ౧౩ త్రయోదశీ ఆదివారం విష్యం ౧౪ చతుర్దశీ. స్మార్తమాధ్వ శ్రీ నృసింహ జయంతి. ఈదినమునం దుపవాసముచేసి సాయంకాలమునందు నృసింహపూజ యొనర్చి "పరిత్రాణాయ సాధూనాం జాతో విష్ణో నృకేసరీ । గృహాణార్ఘ్యం మయాదత్తం సలక్ష్మీ ర్నృహరిః స్వయమ్ ॥" అని అర్ఘ్యము నీయదగినది.

13-5-57 వైశాఖ శుద్ధ ౧౫ పౌర్ణమీ సోమవారం- పర్వదివసము. ఈ దినమునందు కృష్ణాజిన దానము పృథ్వీదాన ఫలము నొసగును. దధ్యన్నము, వ్యజనము, ఛత్రము, పాదుకలు, ఉపానత్, (చెప్పులు) ఈ వస్తువులలో దేనినైనను యథాసంభవముగ దానమొసంగుట అనంతఫలప్రదమని శాస్త్రసమ్మతము- ఈ దినమునందు సంపద్గౌరీ వ్రతముకూడ చేయబడును.

14-5-57 వైశాఖ బహుళ ౧ పాడ్యమీ మంగళవారము - వృషభ సంక్రమణ ప్రవేశము.

25-5-57 వైశాఖ బహుళ ౧౧ ఏకాదశీ శనివారం - మతత్రయైకాదశీ.

29-5-57 వైశాఖ బహుళ 30 అమావాస్యా బుధవారం - అమావాస్యా ప్రయుక్తకార్యము లాచరింపనగును.

విశేషపూజలు - ఉత్సవములు

(గతసంచిక తరువాయి)

శ్రీ మాన్ పండిత, పార్థసారథి భట్టాచార్య.

గజచ్ఛాయ

'హంసే కరస్థితే యాతు అమావాస్యా కరాన్వితా
సాజ్ఞేయా కుంజరచ్ఛాయా ఇతి బోధాయనోఽబ్రవీత్।

(కన్యామాసమున హస్త నక్షత్రముతో కూడిన అమావాస్య దినము 'గజచ్ఛాయ' యను పుణ్యదినముగ ప్రశంసింప బడినది.)

'గజచ్ఛాయ లేక కుంజరచ్ఛాయ' లక్షణము మరియొక విధముగ కూడకలదు.

వ్యతీపాతము

'శ్రవణాశ్వి ధనిష్ఠార్ద్రా నాగదైవత మస్తకైః
యద్యమా రవివారేణ వ్యతీపాత స్స ఉచ్యతె.

(ఆదివారముతో అమవాస్య తిథిచేరి శ్రవణము, అశ్విని ధనిష్ఠ, ఆర్ద్ర, ఆశ్రేష, మృగశీర్ష ఈ నక్షత్రములలో యేదైన ఒక నక్షత్రముకూడ కలసెనేని అట్టిదినము వ్యతీ పాతమనబడును.) అందును

'మాఘమాసే కృష్ణపక్షే పంచదశ్యాం రవేర్దినమ్
వైష్ణవేనతు ఋక్షేణ వ్యతీపాతస్తు దుర్లభః।

(మాఘ బహుళ అమావాస్య తిథి ఆదివారము శ్రవణ నక్షత్రము చేరిన వ్యతీపాతము మిక్కిలి గొప్పది)

అర్ధోదయము

'అమార్కపాత శ్రవణైర్యుక్తా చేత్పౌష మాఘయోః
అర్ధోదయః సవిజ్ఞేయః కోటి సూర్యగ్రహైః సమః॥

(పుష్యమాసమందుగాని మాఘమాసమందుగాని అమావాస్య తిథియందు శ్రవణ నక్షత్రముతో వ్యతీపాత సంబంధము కలిగిన రవివారము అర్ధోయమను పుణ్యకాలమున ప్రశంసింపబడినది.)

ఇంకను కొన్ని విశేష దినములు :—

'అమావాస్యాతు సోమేన సప్తమీ భానునా సహ
చతుర్థీ భూమిపుత్రేణ సోమపుత్రేణ చాష్టమీ
చతస్రస్తిథయస్త్వేతాః సూర్యగ్రహణ సన్నిభాః
స్నానం దానం తథాశ్రాద్ధం సర్వం తత్రాక్షయం భవేత్।

(సోమవారముకూడిన అమావాస్య, ఆదివారము చేరిన సప్తమి, మంగళవారముతో చేరిన చవితి, బుధవారముతో చేరిన అష్టమి, ఈ నాలుగు తిథులును సూర్యగ్రహణ పుణ్య కాలమువలె పుణ్యములైనవి. ఈ తిథులందు స్నానదానాలు ఫలప్రదములగును.)

తరువాతిది గ్రహణము-రాహు కేతువులను ఛాయా గ్రహములలో నొకటి సూర్యునిగాని చంద్రునిగాని పట్టి కొనెడి సమయము గ్రహణకాలము. రాహుకేతులు సూర్యుని చంద్రుని కబలింతురను ప్రవాదమును గురించిన తత్త్వమీ యెడ మన కక్కరలేదు. గ్రహణముకూడ సంక్రమణము వలె అపూర్వమగు శక్తి కలదనియు భౌతికముగ నియ్యది పరిణతిజనకమనియు వైజ్ఞానికశాస్త్రవిదులు నమ్ము చున్నారు.

'అస్యన్మిన్ పుణ్యనక్షత్రే' అనుటచే భగవదవతార మందుక్తమగు నక్షత్రకాలమును స్వీకరించునది.

'రాజ్ఞోయజమానస్యవా జన్మర్క్షే' అనునపుడు ఆ దేశ మును పరిపాలించెడి ప్రభువుయొక్క గాని దేవాలయ కైంకర్యములను జరుపునట్టి ధర్మదాతయొక్క గాని జన్మ దినమునందుగాని యని అర్థము. పైన నిరూపించినట్టి విషువ, అయన, సంక్రాన్తి, గ్రహణ, అస్యపుణ్య నక్షత్ర, రాజజన్మ నక్షత్ర, యజమాన జన్మ నక్షత్రములందు భగవానునకు విశేష పూజలను జరిపించు విధి ఆగమము లందు విధించబడినది. పై నిమిత్తము లన్నిటిని ఉద్దేశించి ఆయా సమయములలో స్నానదాన జపహోమ శ్రాద్ధాది కృత్యములను కర్తవ్యములుగ ధర్మశాస్త్రములు విస్తరించి చెప్పుచున్నవి. ధర్మశాస్త్రములందు విస్తరించి వర్ణింపబడిన విషువాదుల మహత్త్వమును నిరూపించెడి ఆగమ శాస్త్ర కారులు ఆ పుణ్యకాలములను భగవదనుభవాహములు గను ఐహికాముష్మికోభయఫలదాయకములుగను ఆ సమ యములందు భగవత్పూజ చేయుటను విధించిరి.

అయనాదులందు చేయదగిన దానాదులను గూర్చిన ధర్మశాస్త్ర వచనము లీ క్రింది రీతిన నున్నవి.

'అయనాదౌ సదా దేయం ద్రవ్యమిష్టం గృహేతు యత్
షడశీతి ముఖేచైవ విమోక్షే చంద్ర సూర్యయోః।
దానాధ్యయన జప్యాది విశిష్టం వహ్నిహోమకమ్
వసోర్ధారాసు లభతే త్వన్యథా నకథంచన'

(అయనాదులందు జపహోమాదుల నాచరించుట అభ్యు దయ సాధనము. ఈ పుణ్యకాలములందు శక్తికల్గినవారు తమకు కలిగినట్టి పదార్థములను ప్రీతిపూర్వకముగ దానము చేయవలెను. ఈ దానాదులవలన యజ్ఞఫలము లభించును.

'సంక్రాన్త్యాయాని దేయానిహవ్యకవ్యాని కర్తృభిః
తాని నిత్యం దదాత్యర్కః పునర్జన్మని జన్మని"

(సంక్రాన్తి మొదలగు పుణ్యకాలములందు దేవకార్యము గను పితృకార్యముగను ప్రీతిపురస్సరముగ ఏయే వస్తువులను ఒక మానవుడు ధర్మముచేయునో ఆయా వస్తువులను ఆ మానవుని రాగల జన్మములందన్నిటియందును సమృద్ధిగ సూర్యభగవానుడు ప్రసాదించును.)

మరియు ఈ దానాదులవలన ఐహికమగు శ్రేయస్సు కల్గుటమాత్రమే కాక అనిష్టనివృత్తియు శాస్త్రములందు చెప్పబడుచున్నది.

'యస్యజన్మర్క్ష మారభ్యరవి సంక్రమణం భవేత్
తన్మాసాభ్యన్తరే తస్య వైరక్లే శధనక్షయాః'
'తగరసరోరుహపత్రైః రజనీ సిద్ధార్థలోధ్ర సంయుక్తైః
స్నానం జన్మర్క్షగతే రవిసంక్రమణే సృణాంశుభదమ్'

(ఎవనియొక్క జన్మనక్షత్రమందు రవిసంక్రమణము సంభవించునో ఆమాసమున నా జన్మనక్షత్రము కలవారలకు ఇతరులతో వైరము క్లేశము ధనక్షయము మొదలగు కష్టములు సంభవించును. అట్టివారలకు ఓషధులతో మన్త్రపూర్వకముగ స్నానము చేయుట శుభదము.)

మరియు గ్రహణ మహిమ యిట్లు చెప్పబడుచున్నది.

'చంద్రేవాయది వాసూర్యే దృష్టే రాహౌ మహాగ్రహే
అక్షయం కథితం పుణ్యం తత్రార్కేతు విశేషతః
రవిగ్రహః సూర్యవారే సోమే సోమగ్రహస్తథా
చూడామణిరితి ఖ్యాతః తత్రానస్త ఫలం లభేత్
వారేష్వన్యేషు యత్పుణ్యం గ్రహణే చన్ద్ర సూర్యయోః
తత్పుణ్యం కోటిగుణితం గ్రాసే చూడామణౌ స్మృతమ్

(చంద్రునిగాని సూర్యునిగాని రాహుగ్రహము పట్టినపుడు కలిగిన గ్రహణము అక్షయమగు పుణ్యము నీయగల పుణ్యకాలము. అందును సూర్యగ్రహణ కాలము పుణ్యతరము. ఆదివారము నాటి సూర్యగ్రహణము గాని సోమవారమునాటి చంద్రగ్రహణముగాని 'చూడామణి' యని పిలువబడును. తక్కిన వారములలో కలిగెడి గ్రహణమునకంటె "చూడామణి" గ్రహణము కోటిగుణితమగు పుణ్యఫలము నిచ్చునది.) మరియు, గ్రహణకాలమును బట్టి శాన్తివిధిని శాన్తి నాచరించని వారలకు అరిష్టముకూడ నీ దిగువ రీతిని చెప్పబడుచున్నది.

'జన్మ సప్తాష్టరిష్ఫాంక దశమస్థే నిశాకరే
దృష్టోఽరిష్ట ప్రదోరాహుః జన్మర్క్షే నిధనేఽపిచ'
'యన్నక్షత్రగతో రాహుః గ్రసతే శశి భాస్కరౌ
తజ్జాతానాం భవేత్పీడా యే సరాశ్శాన్తి వర్జితాః
యస్య త్రిజన్మ నక్షత్రేతస్యరోగోఽథ వామృతిః
తస్యదానం చహోమంచ దేవార్చన జపౌ తథా
ఉపరాగాభిషేకంచ కుర్యాచ్ఛాన్తి ర్భవిష్యతి
స్వర్ణేన వాఽథ పిష్టేన కృత్వా సర్పస్య చాకృతిమ్
బ్రాహ్మణాయ దదేత్తస్యన రోగాదిశ్చ తత్కృతః'

(ఏ పురుషునియొక్క 1, 7, 8, 12, 9, 10 స్థానములలో చంద్రుడుండగా జన్మతారయందుగాని సప్తమతారయందుగాని రాహు గ్రస్తముగ చంద్రగ్రహణము కలుగునో అట్టి పురుషునకు అరిష్టము సంభవించును. అట్లే ఏ నక్షత్రమున సూర్య చంద్రులుండగా గ్రహణము సంభవించునో ఆ నక్షత్రమందు జన్మించిన వారలు ఉక్తశాంతిని చేసికొనని యెడల కష్టముల పాలగుదురు. ఎవనియొక్క జన్మనక్షత్రమందుగాని పదవ నక్షత్రమందుగాని పందొమ్మిదవ నక్షత్రమందుగాని గ్రహణము సంభవించి నపుడాతనికి రోగము లేక మృత్యువు కలుగును. ఆ దోష నివృత్తికై అతడు దానము హోమము దేవతార్చనము జపము గ్రహణాభిషేకము మొదలగు పరిహారములను చేసికొని శాన్తి జేసికొనవలయును. బంగారుతోగాని పిండితోగాని పాము యొక్క విగ్రహమునుచేసి దానార్హుడగు బ్రాహ్మణునకు ఈయవలయును. దానిచే అరిష్ట పరిహారము కలిగి సుఖము కలుగును.)

'యస్య రాజ్యస్య నక్షత్రే స్వర్భాను రుపరజ్యతే
రాజ్య భంగం సుహృన్నాశం మరణం చాత్ర నిర్దిశేత్'

(రాజ్యము యొక్క నక్షత్రమందు రాహుగ్రస్త గ్రహణము కలుగుచున్నదో ఆ రాజుకు రాజ్యభంగము మిత్ర నాశము మరణము కలుగుచున్నది.)

పై చెప్పబడిన విశేషములను మనసున నుండిన పరమ కృపాలులగు నాగమశాస్త్ర ప్రవర్తకులు లోకకల్యాణము నకై ఆలయములందీ విశేషపూజను విధించిరి. దేశమున విశాలమగు ప్రదేశములో నివసించెడి ప్రజలు ధర్మశాస్త్ర నిర్ణయములను తెలిసినవారును తెలియనివారును ఉండవచ్చును. తమకు అరిష్టమని తెలిసినను అశ్రద్ధచేతను అవిశ్వాసముచేతను అజ్ఞానముచేతను లోభముచేతను శాంతి పరిహారమును చేయుటకు అవకాశము లేక అట్టి వారలు నష్టపడవచ్చును. ప్రభువులు రాజ్యములు కలవరము కలిగి చెడిపోవచ్చును. అను విశాల దృష్టితో రాజ రాష్ట్ర గ్రామ యజమానాచార్యార్చకపాచకపరిచారక లోకమునకు యోగక్షేమాభి వృద్ధికై ప్రతిష్ఠింపబడిన దేవాలయములందు సకల పరిజనారిష్టశాంతికై ఈ విశేష పూజలను నిత్యముగ మహర్షులు యేర్పరచిరి. ఈ యంశమునే సంగ్రహముగ ఆలయార్చా మహత్త్వమును చెప్పెడి యుపోద్ఘాత ప్రకరణమున సంహితలలో చెప్పబడినది.

మనః పరివర్తనము

బులుసు - వేంకటరమణయ్య.

సాధారణంగా మనుష్యుని మనస్సు మెత్తనిది. కారణం లేకుండా, కోరివుండి యితరులకు అపకారాన్నీ, హానినీ కలిగించాలని అతడు తలంచడు. కాని, కొన్ని సమయాల్లో స్వార్థంవల్లకాని, మరికొన్ని సమయాల్లో ఆశవల్లకాని అతని మనస్సు చెడునడతలోకి దిగడం సంభవిస్తుంది. తన కోరిక నెరవేరడానికి మానవుడు ఆ సమయంలో ఎంత సాహసానికయినా సిద్ధపడతాడు. అలాటి సందర్భంలోకూడా భగవంతుడు తన మాహాత్మ్యాన్ని వెల్లడించి, మానవుని దుష్ట మనస్సును మార్చి అతడు సన్మార్గగామి అగుటకు తోడ్పడతాడు. మరియు, అమాయకుల భక్తికి ఎంతో సంతోషించి, వారికి సంతృప్తిని కలిగిస్తాడు. ఈ విషయాలకు ప్రమాణంగా స్కాందపురాణంలో యీ క్రింది విషయాన్ని గ్రహించవచ్చును.

మన భారతదేశంలో మోక్షాన్ని ప్రసాదించే పట్టణాలు ఏడు. వాటినే సప్తపురాలు అని అంటారు. అవి ఏవంటే—

అయోధ్యా మధురా మాయా
కాశీ కాంచిరవంతికా,
పురీ ద్వారవతీ చైవ
సప్తైతా మోక్షదాయకాః ॥

[అయోధ్య, మధుర, హరిద్వారం, కాశి, కంచి, అవంతి, ద్వారక—అనే ఏడున్నూ ముక్తినిచ్చే నగరాలు.]

వీటిలో అయోధ్య, కాశి మున్నగునవి చాలా ప్రసిద్ధాలే! అవంతీ నగరం సంగతి కొందరికి తెలియకపోవచ్చును. అది ఉజ్జయినికి నామాంతరం- గొప్ప శివక్షేత్రం! ఇక్కడ మహాకాళేశ్వరుడనే పేరితో శివుడు అవతరించి వున్నాడు.

పూర్వకాలంలో ఒకప్పుడు ఆ నగరాన్ని చంద్రసేను డనే రాజు ఏలుతూ వుండేవాడు. అతడు గొప్ప ఐశ్వర్యవంతుడు. అందంలో ఏమీ తక్కువలేదు. చక్కని రూపం ఉన్న చోట ఉత్తమ గుణాలకు లోపం వుండదు. కాబట్టి అతడు గుణవంతుడని వేరే చెప్ప నక్కరలేదు. సిరిసంపదలతో తులతూగుతూ, లోకోత్తర సౌందర్యము కలిగివున్నా అతడు ఏ మాత్రమూ గర్వించక తా నొక సామాన్య మానవుడననియే భావిస్తూవుంటాడు. అతడు గొప్ప శివభక్తుడు కూడాను. ప్రతిదినమూ మహాకాళేశ్వరుని గుడికి పోయి, భగవంతుని పూజించి, ఆ తర్వాతనే తక్కిన కార్యాలు చేసేవాడు.

చంద్రసేన మహారాజుకు తనయందు గల యీ భక్తికి పరమేశ్వరుడు మిక్కిలి సంతోషించాడు. అలా సంతోషించి అతనికి 'చింతామణి' అనే గొప్ప మణిని ప్రసాదించాడు. దేనిని కోరితే, దానిని ఆ మణి యిస్తూవుంటుంది. అంతే కాదు- ఆ మణితో ఏ లోహాన్ని తాకించినా, అది బంగారంగా మారిపోతుంది. ఆ మణిని ధరించినపుడు చంద్రసేన మహారాజు దివ్యమైన తేజస్సుతో ప్రకాశిస్తూ వుండేవాడు.

ఎవరైనా అభ్యుదయం పొందారంటే ఓర్వలేనివారు ఎక్కువమంది వుంటారు. ఇలా ఉండడం సహజం కూడాను. చంద్రసేన మహారాజునకు భగవదనుగ్రహంవల్ల చింతామణీ రత్నం లభించడమూ, అది అద్భుతమైన శక్తులు కలిగివుండడమూ ఇరుగు పొరుగు రాజులకు కన్నులు కుట్టినట్లయినది. ఎలాగనైనా ఆ చింతామణిని అపహరించాలనే దుర్బుద్ధి వారికి కలిగింది. మిత్రభావంతో వచ్చి కొందరు దానిని యాచించారు; కొందరు రాజును మోసగించి- అపహరించాలని చూచారు. కొందరు ఎదురుగావెళ్లి 'ఆ చింతామణిని ఇవ్వకపోతే మనకూ, మనకూ యుద్ధం తప్పదు' అని బెదరించారు. ఎవరు ఏవిధంగా యత్నించినా సరే- చంద్రసేనుడు ఉలకనూ, పలకనూ లేదు. అతనికేమో, ఆ మణిని ఉంచుకోవాలనే ఆశలేదు. కాని, భగవంతుడు ప్రసాదించినది! అట్టి దానిని అతడు యితరులకు ఏలాగున ఇవ్వగలుగుతాడు?

తమ కోరిక ఫలించకపోగా—ఆ మణిమీద ఆశపడిన రాజులందరూ కూడబలుకుకొని—ఒక్కసారిగా అవంతీ నగరాన్ని ముట్టడించారు. ఇలా జరుగుతుందని రాజు కలలోకూడా అనుకోలేదు. పోనీ - తన విరోధులను ఎదిరించడానికన్నా- అతడు తగిన బందోబస్తులో లేడు. అతడు రాజకీయ వ్యవహారాలకంటె మహాకాళేశ్వరుని పూజనే ప్రధానంగా భావించడంవల్ల సైన్యాన్ని సమీకరించడంలో శ్రద్ధ చూపలేదు. ఇలాంటి అవసరం కలుగుతుందని అతడు భావించడంలేదు. అందువల్ల అతడు శత్రువులను ఎదుర్కొనే స్థితిలో లేనందున భారమంతా ఆ మహాకాళేశ్వరుడిపైనే వుంచి, పాలలో ముంచినా, నీళ్లలో ముంచినా ఆ జగద్రక్షకుడే అనే విశ్వాసంతో ధైర్యం వహించి, ప్రత్యేక ప్రార్థనలు సలుపడానికి అయన గుడికే ప్రాతఃకాలం బయలుదేరి వెళ్లాడు.

ఆ దినం శనివారం. ప్రదోషంకూడాను. అందువల్ల అది శివునకు మిక్కిలి ప్రియమైన సమయం. శివరాత్రి ఎంత పవిత్రమైనదో- ఆ రోజూ అంత పవిత్రమైనదే! నాడు జరిపే ప్రార్థనా, చేసేపూజా భగవంతుణ్ణి తప్పకుండా సంతృప్తిని

చెయ్యగలవు. ఈ సంగతి చంద్రసేనుడికి తెలియక పోలేదు.

చంద్రసేనుడు మహాకాళేశ్వరునికి విశేషంగా పూజలు చేసి, శత్రువుల బారినుంచి తన్ను రక్షించవలసినదని ఆ దేవదేవుని పరిపరి విధాల ప్రార్థిస్తూ - ఆ ధ్యానంలోనే తన్మయుడై ఉండిపోయాడు- కొన్ని నిమిషాలపాటు- ప్రపంచమును మరచి.

ఆ సమయంలో ఒక గొల్లయువతి గబగబా ఆ మహాకాళేశ్వరుని గుడిలోకి పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చి. పట్టలేని ఆనందాన్ని వెల్లడిస్తూ రాజుగారి పాదాలమీదపడి "ప్రభువులు చిత్తగించాలి. ఏలినవారి అనుగ్రహంవల్ల మా దరిద్రం తీరిపోయింది. మేము సిరి సంపదలతో తులతూగుతున్నాము. మా చిన్నవాడు రోజూ పూజచేసేచోట ఇప్పుడొక గుడివెలిసింది. అది వెండి, బంగారాలతో నిర్మింపబడివున్నది. దానిలో వున్న శివలింగం బంగారు మయమై రత్నాలు పొదిగివున్నది. మా గుడిసె యిప్పుడు దివ్య భవనంగా తయారైనది. దీని కంతటికీ ప్రభువులే కారణం! అందువల్ల మొదట ప్రభువులతో మనవి చెయ్యడానికి వచ్చాను." అని ఎంతో వినయంతో విన్నవించుకున్నది.

చంద్రసేనుడికి యిదేమీ అర్థం కావడంలేదు. తా నా యువతిని గాని, ఆమె కుమారుణ్ణిగాని యెరగడు. తనవల్ల వారికి ఆ రీతి ఐశ్వర్యం కలిగిందంటే ఆశ్చర్యపడడూ? ఒక సువర్ణలింగం ఆవిర్భవించినదంటే—అంతకన్నా వింత మరొకటి వుంటుందా?

అతడు వింతగా ఆ యువతివైపు చూస్తూ "అమ్మా! నువ్వెవరో నాకు తెలియదు. నీ కుమారుడినైనా నేను ఒకప్పుడయినా చూసినట్లు జ్ఞప్తిలేదు. మీ అభ్యుదయానికి నేను ఎలా కారణం కాగలిగినానో నాకు ఏమీ బోధపడకుండా వున్నది. విషయమంతా కాస్త వివరించి చెప్పగలవా?" అని అన్నాడు.

తర్వాత ఆ అభీరయువతి చేతులు జోడించుకుని ప్రభువు యెదుట నిలిచి భయభక్తులతో యిలాగున విన్నవించినది-

"మహాప్రభూ! మేము గొల్లలం. ఒక్క పిల్లవాడుతప్ప 'నా' అన్నవారు మరెవ్వరూ నాకు లేరు. గర్భదరిద్రురాలనైన నాకు నిలవడానికి మాత్రం ఆధారంగా ఒక చిన్న గుడిసె వున్నది. బిచ్చమెత్తుకోవడం తప్ప వేరేపని నాకు చేతకాదు. నేను పగలల్లా ఊరులో తిరిగి సగం కడుపు నింపుకొని రాత్రికి నా గూడు చేరుకుంటూ వుంటాను. నా యీ స్థితిలో బిడ్డనుకూడా చంకను పెట్టుకొని తిరగలేక యీ దేవాలయద్వారం దగ్గర కూర్చోపెట్టి ఒకనాడు ఊళ్లోకి వెళ్లాను. తిరిగి కొంతసేపు పోయాక వచ్చిచూస్తే అక్కడ పిల్లవాడు కానరాలేదు. నా ప్రాణాలు నిలువునా పోయినట్లయింది. అయినా మొండిధైర్యం తెచ్చుకుని, లోపలికివచ్చి నాలుగుమూలలా వెతుకుతూ వుండగా—దేవాలయ ప్రాకారం లోపల ఒకచోట నా బిడ్డకు తనముందు ఒక రాతిని ఉంచుకుని పువ్వులతో పూజించి, ఎదుట కన్నులు మూసుకుని కూర్చున్నాడు. "ఇదేమిటి బాబూ!" అని నేను అడిగితే "దేవుడికి పూజచేస్తున్నానమ్మా!" అన్నాడు. "రాతి ముక్క దేవుడేమిటిరా? దానికి పూజేమిటి?" అని నేనన్నాను. "ఇది దేవుడేనమ్మా! రాయికాదు. చూడు, రాజుగారు యీ లోపలికివచ్చి- లోపలవున్న రాతికి ఇలాంటి దానికే పూజచేస్తూ వుండడం నేను చూశాను. ఉత్తరాయే అయితే ఆయన పూజిస్తారా? ఆ రాతిలో దేవుడు ఉంటే ఇందులో వుండడూ? నేను దేవుడికే పూజచేస్తున్నాను" అన్నాడు. "సరే వాడియిష్టం" అనుకుని నేను ఊరుకున్నాను. కాని క్రమక్రమంగా వానికి ఈ వెర్రి ముదిరిపోయింది. పెద్దపెరుగుతున్నా, పనీ, పాటూ సాయం చేయడు. పిలిస్తే పలకడు. నేను కష్టపడి సంపాదించి పెట్టిన అన్నమునైనా తరచు తినకుండా ఏదో పరధ్యానంలో వుంటూ వచ్చాడు. ఇలా ఉపేక్షచేస్తే పూర్తిగా చెడిపోతాడు గదా అని- వాడు లేని సమయంచూసి నిన్ననే ఆ రాతినీ, ఆ పూజా వస్తువులనూ చాలా దూరప్రదేశంలో పారవేశాను.

పిల్లవాడువచ్చి చూచుకునే సరికి, వాడి దేవుడూ లేడు; వస్తువులూ లేవు. ఎంతో దుఃఖపడ్డాడు. వలవల యేడ్చాడు. నాకూ జాలికలిగింది. "అమ్మా! నా దేవుణ్ణి నువ్వే తీసి పారవేశావా? నిజం చెప్పు" అని గట్టిగా అడిగితే "నేనే తీసిపారవేశాను. నువ్వు నీ దేవుడి దగ్గరే కూర్చుండి పిచ్చివాడివై పోతున్నావని, ఆ రాతిని చాలా దూరంగా ఒక రాళ్లకుప్పలోకి విసిరివేశాను" అని సమాధానం చెప్పాను.

తర్వాత వాడు తలవంచుకుని "ఎంతపని చేశావమ్మా! అలా పారవేస్తారా? పారవేస్తే దేవుడికి కోపంరాదూ! నా దేవుడిని విడిచి నేనెలాగున ఉండగలను? అయ్యో!" అని వాడు వెక్కివెక్కి యేడ్వసాగినాడు. నేను చేసినపనికి మనస్సులోనే బాధపడుతూ అక్కడినుంచి వెళ్లిపొయ్యాను.

తర్వాత నా కుమారుడు ఆ స్థలంలోనే కూలబడి "ఓ దేవదేవా! ఈ మహాపరాధాన్ని క్షమించు. మా అమ్మ తెలియక చేసిన తప్పును మన్నించు. ఆమె అజ్ఞానంనుంచి యిలా చేసింది. అజ్ఞులను క్షమించే నీవు మన్నించక పోవని నా ధైర్యం. నా కిప్పుడు మరొక చిక్కు కలిగింది. నిన్ను ఆ విధంగా పారవేశాక—మళ్లీ యేలాగున సంపాదించ గలను? నాకు మార్గం ఏమీ తోచకుండా వున్నది. దీనరక్షకా! నన్నెలా రక్షిస్తావో? నీదే భారం!" అంటూ భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించేసరికి అతనికి యీ అమాయకుడిమీద దయ కలిగింది. ఇదివరలో వాడు పూజచేస్తూ వుండిన రాయి వున్న

చోట ఒక బంగారు శివలింగం ఆవిర్భవించినది. దాని నిండుగా నవరత్నాలూ తాపటం చెయ్యబడివున్నవి. ఆ లింగం చుట్టూ ఒక దేవాలయంకూడా వెలసినది. అది వెండి, బంగారాలతో తయారయివున్నది.

ఇదంతా చూచి పిల్లవాడు దిగ్భ్రాంతుడైనాడట! భగవంతునికి తనమీద కలిగిన అపార కరుణకు పొంగిపోయి ఆనందం పట్టలేకపోయాడు. వెంటనే ఆ సంతోషవార్తను తెలపడానికి నా వద్దకు—మే ముండే గుడిసెదగ్గరకు పరుగెత్తుకొని వచ్చాడు. కాని మా గుడిసె యేదీ? అది కాన రాకుండా మాయమై పోయింది. మా గుడిసె వుండే చోట ఇప్పుడు దివ్యభవనం ఒకటి తయారైనది. మాలేమి పూర్తిగా పటాపంచలైనది. నేను గొప్ప ఐశ్వర్యవంతురాల నయాను. మునుపు శ్రీకృష్ణుని దగ్గరకు వెళ్లి— అతని అనుగ్రహాన్ని సంపాదించిన కుచేలుడు తన పూరికి వచ్చేసరికి తన కుటీరం దివ్యభవనంగా మారిపోయింది కదా! అప్పుడు తన యింటిని కనుక్కోవడానికి అతడు ఎంత కష్టపడ్డాడు! ఆ రీతిగానే నా కుమారుడుకూడా మా యిల్లు తెలిసికోవడానికి మిక్కిలి శ్రమ పడ్డాడు. ఎల్లాగయితే నేమి- చివరకు తెలుసుకుని జరిగినదంతా తెలిపాడు. నా ఆనందానికి అవధి లేకుండా పోయినది. ఇలా జరగడానికి కారణం ప్రభువులే! ప్రభువువారి పూజావిధానాన్ని చూడకపోతే నా కుమారుడికి భగవంతుణ్ణి పూజించాలనే బుద్ధి పుట్టనే పుట్టదు; వాడికి స్థిరమైన భక్తిభావం కలగనే కలగదు. అందువల్ల యీ అద్భుత వృత్తాంతాన్ని ప్రభువులకు విన్నవించాలనే కోరికతో వేగంగా వచ్చాను. ప్రభువుల ధ్యానానికీ, పూజకూ ఆటంకం కలిగినట్లయితే—క్షమించాలని ప్రార్థన.''

ఆ యువతి యీ విధంగా చెప్పేసరికి చంద్రసేనుడికి కూడా ఎక్కువ ఆశ్చర్యం కలిగింది. వెంటనే అతడు గుడిలోనుంచి బయటకు వచ్చి, ఆమె దారిచూపగా, ప్రాకారం లోపలి భాగంలో ఒక మూలను వెలసిన వెండి బంగారాల గుడినీ, లోపలి బంగారు లింగాన్నీ చూచాడు. భగవంతుడికి ఆ చిన్నవానిమీద కలిగిన అనుగ్రహానికి ఎంతో ఆనందించాడు.

అప్పటి కప్పుడే యీ వార్త ఉజ్జయినీ నగరం నాలుగు మూలలా ప్రాకిపోయింది. జనులు తండోపతండాలుగా ఆ గుడివద్దకు రాసాగినారు. 'ఈ గొల్లపిల్లవాడు ఎంత అదృష్టవంతుడు!' అని అందరూ వానిని కొనియాడ సాగినారు.

ఉజ్జయినికి పొలిమేరలలో సైన్యాలతోకూడా వున్న రాజు లందరికీకూడా చారులవల్లా, దారిపోయే వారివల్లా యీ సంగతి అంతా తెలిసింది. భగవంతుని అనుగ్రహం వుంటే ఎంత తక్కువ వాళ్లయినా గొప్పవారు కాగలరనీ, అతని కరుణ లేకపోతే ఏ పనీ సాగదనీ వారు గ్రహించారు. ఒక వేళ తాముబలాన్ని ఉపయోగించి, చంద్రసేనుణ్ణి జయించి చింతామణిని సంపాదించినా, దేవుడు తలిస్తే అది వెంటనే మటుమాయ మౌతుందని వారు గ్రహించారు. అందువల్ల యుద్ధం చెయ్యడం ఎంతమాత్రమూ మేలైన పని కాదని వారు తెలుసుకున్నారు. ఈ రీతిగా వారి మనస్సులను ఆ మహాకాళేశ్వరుడే మార్చివేశాడు. వారికి నూతనంగా వెలసిన స్వర్ణలింగాన్నీ, దేవాలయాన్నీ చూడవలెననే కుతూహలం ఎక్కువయింది. అందువల్ల వారు చంద్రసేనుడికి ఒక వర్తమానం పంపారు. తమకు నూతనంగా వెలసిన దేవాలయాన్ని చూడాలనే కుతూహలం అమితంగా ఉన్నదనీ అందువల్ల నగరంలోకి రావడానికి అనుమతి యివ్వవలసినదనీ, తమ కెట్టి దురుద్దేశమూ లేదనీ ఆ వార్తయొక్క సారాంశం. సరళ స్వభావుడైన చంద్రసేనుడు దానికి సమ్మతించి, ఎంతో గౌరవంతో ఎదురేగి వారిని తోడ్కొనివచ్చాడు. వారు క్రొత్తగా వెలసిన శివలింగాన్ని చూడగానే, వారి దురభిప్రాయాలన్నీ పోయాయి. చంద్రసేనునిమీద ఎంతో గౌరవం ఏర్పడినది. వారు అవంతీ ప్రభువును క్షమాపణ వేడుకుని, తమ పాపాలు నశించి, అతని మూలాన తరించినట్లు స్తుతించారు. చంద్రసేనుడు వారిని ఎంతో ఆప్యాయంగా బుజ్జగించాడు.

ఆ సమయంలో అక్కడ హనుమంతుడు ప్రత్యక్షమయి గొల్లపిల్లవాని భక్తిని ప్రశంసించి, వానికి శ్రీకరుడని పేరు పెట్టాడు. శివకేశవులకు అభేదమనీ, ఒకప్పుడు శివభక్తులుగా వున్నవారు విష్ణుభక్తులుగా మారుతారనీ, వచ్చే జన్మలో శివభక్తికి ఫలితంగా శ్రీకరుడు నందగోపు డయి పుడతాడనీ, అపుడు విష్ణువు నందగోపునికి కుమారుడుగా—శ్రీకృష్ణుడుగా అవతరించి కృతజ్ఞతను వెల్లడిస్తాడనీ తెలియజేశాడు. ఇలా తెలియచేసి, అతడు వెంటనే అంతర్ధానమయ్యాడు. శివపూజ ఎంతటి మహత్తు కలిగివున్నదీ అప్పుడు అందరికీ తెలిసింది. తాముకూడా చలించని మనస్సుతో శివుని ఆరాధిస్తే చింతామణులవంటి మణులను ఎన్నిటినైనా సంపాదించవచ్చునసే నమ్మకం కలిగినది- రాజులకందరికిన్నీ. వారు చంద్రసేనునివద్ద సెలవు తీసుకొని తమతమ రాజ్యాలకు వెళ్లిపోయారు.

గొప్ప శివభక్తు డయి ఉండినందున చంద్రసేనుడు ఆపదనుండి తప్పించుకో గలిగినాడు.

ఆరాధన

లింగన సోమయాజి - ఆత్రేయ.

అరాధన శబ్దము సామాన్యముగ బూజార్థమున వాడబడుచున్నది. సంస్కృత భాషయందనేక పదములు బర్యాయపదములుగ వాడబడుచున్నను అవి యొక్క దాని కొకటి సమానార్థకములుగావు. సంస్కృత వాఙ్మయమున నిజముగ సమానార్థకములగు పదములు లేవనియే చెప్పవచ్చును. అనేక పదము లొకే యర్థమున ప్రయోగింపబడుచున్నను అట్టి యర్థముసందలి యేదో యొక విశేషమును బురస్కరించుకొనియే ప్రతిపదము ప్రవర్తించుచున్నది. ఆ పదమును వినినపు డొక విశేషార్థముదాత్త భావముతో బుద్ధికి గోచరమగుచున్నవి. బ్రాహ్మి, భారతీ, భాషా, సరస్వతీ- ఈ పదము లన్నియు సరస్వతికి పేర్లు. వీనిని బర్యాయపదములుగ వాడుచున్నాము. కాని యివి సమానార్థకములు గావు. వీనిలో ప్రతి పదార్థముసందొక విశేషార్థము భాసించుచున్నది. సరస్వతీ శబ్దముచే నా దేవతయొక్కగాని యాపదముచే నుపలక్షితమగు వాక్కు యొక్కగాని సర్వవ్యాపిత్వము సూచింపబడుచున్నది. బ్రాహ్మి శబ్దము బ్రహ్మసంబంధమును గోచరింపజేయుచున్నది. సరస్వతీదేవత బ్రహ్మసంబంధినియనిగాని వాక్కులన్నియు బ్రహ్మశబ్దార్థమగు వేదమునుండి బుట్టినవియనిగాని విశేషార్థము తోచుచున్నది. ప్రపంచము సంతయు వాగ్రూపమగు వ్యవహారము భరించుచున్నది యని భారతీ శబ్దభావము. భాషాపద మాంతరంగిక భావమును వ్యక్తపఱచు వాగింద్రియమును బుద్ధియందు లగ్నముచేయుచున్నది. భాషయందలి యిట్టి శబ్దశక్తివైలక్షణ్యమొక్క సంస్కృత పదజాలముసందు మాత్రమే కాన్పించును. బ్రాహ్మిత్యాది పదము లొకే యర్థమునందు ప్రవృత్తి నిమిత్తకము లగుటంజేసి సమానార్థకములుగ భావించుచున్నాము. రచనా సౌకర్యమును, పునరుక్తి నివారణను గోరి సమానార్థకములుగ పాటింపబడు పదముల నొకదాని బదులు మఱియొక దానిని బర్యాయముగ వాడుచుందుము. ఇంతవరకు మాత్రమే వీనికి పర్యాయపదత్వ మన్వర్థము.

అటువలెనే అరాధన, పూజ, నమస్య, సపర్య, అర్హణ యను పదము లేకార్థమునందు ప్రవర్తకములగుటంజేసి అటుల ప్రయోగింపబడి పర్యాయపదములుగ బరిగణింపబడుచున్నది. దేవతాదులను గాని గురుజనులనుగాని పెద్దలనుగాని గౌరవభావముతో నీక్షించు మానసికవృత్తి యీ పదము లన్నింటికి వినియోగ స్థానము. ఇట్టి మానసిక క్రియకు సహాయభూతములగు కాయిక క్రియలు, పుష్పాదులుగూడ నీ పదములచే నభివ్యక్తములగుచున్నవి. పూజా నమస్య శబ్దములు పూజకుని బాహ్యక్రియల నెక్కుడుగ జ్ఞాపకముచేయును. సపర్యాపదము పూజ్యవస్తువుతో గూడ మానసిక కాయికమగు సహవర్తిత్వమునకు స్ఫోరకమగును. అర్హణపద మట్టి వస్తువుయొక్క పూజార్హతను వెలిబుచ్చుచున్నది. వీని యన్నిటికంటెను విలక్షణమగు నొక విశేషార్థము నారాధన పదము బోధించును. ఈ పదమును వినినపు డారాధనకు వలయు సాధనము, అరాధనము వలన లభించు ఫలము, ఫలప్రాప్తిచే ననుభూతమగు సంతోషము—ఇవి యన్నియు నొక్కమారుగ నారాధకుని మనోవీథియందు విహరించుచున్నవి. ఉత్తముల యెడ జేయు గౌరవ ప్రదర్శనా కల్పమునం దారాధన పదమునకు గల వ్యాప్తిబాహుళ్య మద్దాని పర్యాయపదములకు లేదు.

పూజా విధానమునందు మానసిక కాయిక క్రియలు రెండు సవగతములయినను, అందు మానసిక క్రియ ముఖ్యము. పూజ్యవస్తువునందు తదేకనిష్ఠతో మనస్సును లగ్నము సేయక లక్షపత్ర ఫలాదుల నెంత యర్పించినను నిరర్థకమగును. పూజనమునందు మనస్సు ముఖ్యసాధనము. "అధీరవామలలనాహృతమానసాయ దత్తం మనో మమ ఇదం త్వరితం గృహాణ" అని యొక కవయిత్రి పూజావిధానమునందు మానసిక ప్రాముఖ్యత సతి మనోరమముగ చమత్కరించినది. అరాధన వస్తువునందన్య చింతనానంతరితమగు చిత్తము నేకాగ్ర్యముగ నిలిపి ధ్యానించుట యవసరము. ధ్యానమునకు భక్తి పూర్వాంగము. ధ్యానదార్ఢ్యత భక్తిదార్ఢ్యత కనురూపముగ నుండును. తపస్సంపన్నులగు గురుజనము, తురీయాశ్రమవాసులు, దేవతలు, వారి నిలయములగు విగ్రహములు మొదలగు నివి యన్నియు నారాధ్యములే. "ఆరాధనాయ లోకానాం ముంచతో నాస్తిమే వ్యథా" యని శ్రీరాముని లోకకళ్యాణైకపరత్వము నారాధన పదముచే భవభూతి వర్ణించినాడు. బాహ్యమగు కాయికాంశము లేక కేవల మానసికమగు నాంతరంగికారాధనముపాసనా కాండములో జేరును. చంచలమగు చిత్తము నరికట్టి యొకచోట నిలుపుటకు లక్ష్యస్థానములగు విగ్రహము లవసరము. వానియందు మంత్ర పురస్సరముగ నాహూతలగు దేవతలు పూజా విషయములు. విగ్రహారాధనము నధిక్షేపించు క్రైస్తవులు క్రీస్తు ప్రతిమల వారి యాలయముల నెలకొలిపి యారాధించెదరు. బ్రహ్మసామాజికులు రామమోహనరాయుని ఛాయా

పటముల నుపాసనా మందిరముల నిలిపి పూజించెదరు. ఈ పటములు రంగులచే చిత్రింపబడిన పట మాత్రములని వీరలు భావించుటలేదు. తమతమ పూజ్యపురుషుల సత్వముల నచట భావించియే వానికి పుష్పోపహారముల నర్పించు చున్నారు. లక్ష్యమును నిలిపి భావనా సిద్ధిని బొందుటకు సాధనస్థానమున నుండునది లోహశిలాదినిర్మితమగు విగ్రహమైననేమి! ఛాయాపటమైననేమి? ఇవి యన్నియు నర్చావిషయములకు ప్రతిభూప్రదేశములు మాత్రమగు చున్నవి. మనస్సును నివాత దీపమువలె నిలుపగల నిగృహీత చిత్తులకు విగ్రహములతో బనిలేదు. విగ్రహోపాసనలు రెండును చిత్తైకాగ్ర్యమున కభ్యాస భూములైనను ఈ శక్తి విగ్రహారాధనతో నారంభమై అభ్యాసబలముచే క్రమక్రమముగ పాటవమును బొంది యుపాసనయందు పరిపక్వము నొందును. అనన్య చింతనము కైవల్యమున కనివార్యమగు సాధనము.

మానుష బుద్ధులు బుజుకుటిలాది భిన్నస్వభావములు గల వగుటంజేసి వాని రుచులుగూడ విభిన్నము లగు చున్నవి. శ్రేయః ప్రేయస్సులు రెండును మనుజుల కత్యంత మభీప్సితములు. కొంత మంది యిహలోక సంబంధములగు గృహారామ క్షేత్రాదులను, పశుపత్ని విత్త పుత్రాదులను కాంక్షించి భగవంతుని ఆరాధించెదరు. మఱి కొందరు స్వర్గాద్యభ్యుదయము నభిలషించి యాతని భజించెదరు. అన్యులు కైవల్యము నాశించి యీశ్వరు నుపాసించెదరు. వీరందరు తమతమ మనోవృత్తుల కనురూపములగు ఫలముల బడయుదురు. కోరిన కోర్కులు నెరవేరుటయే దేవతారాధన ఫలము. కామోపహితమగు ఫలము కామసంస్పృష్టమగుటంజేసి నికృష్టము. స్వర్గాద్యభ్యుదయములు వీనికంటె నుత్తమములు. కైవల్యమును గోరి జేయు ఆరాధనోపాసనలుత్తమోత్తమములు. నిజమే! కామమే వీని యందుగూడ ప్రవృత్తికి కారణము. కాని యైహిక కామములకును పదార్థ కామమునకును మహదంతరము గద్దు. కోరికలేక ప్రవృత్తి కలుగదు. ఐహిక కామములు సాంసారికములు. అముష్మికేచ్ఛ సంసార విముఖము; మోక్ష కారణము. ఐహిక కామోపహితమగు భక్తి గూడ కైవల్య భక్తిచే నపహతమగును. కైవల్యమునందలి కోర్కె నివృత్తి మార్గమున ప్రవృత్తిని కల్పించును. వైషయిక కామమును విడనాడి యీశ్వరార్పణముగ జేయు భగవదారాధనమె నిష్కామకర్మ శబ్దార్థము. ఆరాధన మంతయు సగుణము. అయ్యది ఫలకాలమున పరిపక్వమై నిర్గుణ ఫలావాప్తికి నిమిత్తమగును. అందువలన నయ్యది మందమతులగు సామాన్య జనులకు శరణ్యమగుచున్నది. ఇదియే భాగవత మత తత్త్వము. ఈ కారణముచేతనే భారతదేశమున గణనాతీతములగు దేవాలయములు నెలకొల్పబడినవి. కుగ్రామములయందుగూడ దేవతా గృహములు గానవచ్చుచున్నవి. దేవాలయములేని గ్రామము నివాసయోగ్యము కాదని మన పెద్దల నమ్మకము. దేవతానికేతనములు భారతీయ సంస్కృతికి విశిష్టమగు నొక కేతనము. సగుణ భక్తిచే తరించిన మహనీయు లెందరో మన దేశమున గలరు.

సంసారసంతరణమే ఆరాధన ఫలము. దేవతానుగ్రహము మన కెట్లు లభించునో చెప్ప నశక్యము. భక్తుల నుద్ధరించు దేవతల గతులు మనకవగతములు గావు. "పరోక్ష ప్రియాహి దేవాః" దేవతలు సాక్షాద్దర్శనమును సామాన్యముగ ననుగ్రహింపరు. పరోక్షముననుండి భక్తుల యనన్యత్వమును పరీక్షించుచుందురు. గజేంద్రుడు తన నెంత కాలము వేడుకున్నను శ్రీ కృష్ణు డాతని మొఱనాలకింప డయ్యె. చీమ కుట్టినంత బాధ యయిన నా భక్తప్రియునకు కలుగదయ్యె. తన యేకాంతమున కాతంకము కలుగకుండ నామూలసౌధంబు దాపలనిందుకాంతోపలోత్పల పర్యంకము నందు రమావినోదియై విహరించుచుండ చిట్టచివరకు లావొక్కింతయు లేక ధైర్యము విలోలంబై "రావే యీశ్వర కావవే" యని బిగ్గరగ మొఱపెట్టుకొన్న యా విహ్వల నాగేంద్రము కుయ్యాలించి అపూర్వమగు తొట్రుపాటుతో ప్రియురాలి చేలాంచలమునైన వీడక కాంతా వినోదంబుల సాలించి యేకాకియై గగనంబున కుద్గమించెను. గజేంద్రుని యార్తభావమును దా ననుభవించి యుత్కంఠచే మైమరచి తన యనుభవమును వ్రాయుటకు మాటలు దొరకక గజేంద్రునివలెనే విహ్వలత నొందిన యా కవిరాజునకు దర్శన మివ్వక తండ్రివేషమున శారదకు కాన్పించి పద్యమును పూరించి శ్రీరాముడు కొంటెతనము చేసెను. బొక్కసము నంతయు కొల్లవెట్టి తనకును సీతమ్మ తల్లికిని బంగరు తొడుగుల దొడగి యనన్యముగ సేవించినను దరిగానక నిస్పృహచే విషము ద్రావ నాయత్తము జేసికొనిన రామదాసునకు దర్శన మివ్వక తన భక్తుని చెరపెట్టిన తానీషా కర్ధరాత్రివేళ దర్శనమిచ్చి చిన్నబిడ్డాట లాడెను. వీరలందరు చరితార్థులు మాత్రమయిరి. దేవతల నడకల నెఱుంగ నేరికి శక్యము! మోక్షమబ్బిన అయన దర్శనముతో నేమి పని! "త్వయి ప్రసన్నె మమ కింగుణేన, త్వయ్యప్రసన్నె మమ కింగుణేన" అని లీలాశుకుడు సంతుష్టి నొందెను. నేటి పిదప కాలమున నా మహనీయు దర్పించిన యాభరణముల విక్రయింప బూనిన రాజకీయ నీతినిగూడ నెఱుంగ నేరికిని శక్యము గాదు.

అనన్యము భగవదర్పితము నగు నారాధనచే సమకూరు ఫలము సంతోషము. ఈ సంతోషముగూడ ననన్యము, నిరుపమానము విజాతీయము. అదియు బ్రహ్మానంద

ద్వారము. విషయసుఖేచ్ఛ భక్తుని కెంత దూరమగునో బ్రహ్మానంద ద్వారమంత సన్నిహితముగ నుండును. విగ్రహారాధనము మోక్షమునకు పరంపరా కారణము. సంపూర్ణ విశ్వాసముతో నద్దాని నాచరించువారికి మోక్షము క్రొంగు బంగారమగును. అట్టి యానందమే బ్రహ్మానందమై అమృత రూపమున భాసించుచుండును. ఆరాధన శబ్దబోధితము లగు సాధనఫలసంతోషముల నరయు విధానముల వివరించు పత్రికకు కూడ ఆరాధన యని నామకరణము సేయుట న్యాయమె! సగుణభక్తి ప్రయుక్తమగు విగ్రహారాధనము నిర్విష యానంద ద్వార మెట్లగునో మఱియొక తూరి విచారించెదము గాక!

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

భారతీయ ధర్మము - IX

"కాశ్యప"

జీవులెల్లరు అఖండానందమునే యపేక్షింతురు, కాని నిత్యానందమును సమకూర్చు సాధనములను గుర్తించి యభీష్టము నందలేక పోవుచున్నారు. చిత్తశాంతి స్థిరముగ నెలకొనసంతవఱకు సత్యసుఖానందములు కనుచూపు మేరలో కనుపడబోవు. సామాన్యమానవుల విషయములో మోహాంధకారము సణగించు జ్ఞానము మెఱుపుదీగవలె గడుంగడు చంచలము. ఆ జ్ఞానవిద్యుల్లతను గబళింప కామక్రోధాది మేఘపరంపరలు నిరంతరము కాచికొని యుండును. చిత్తవిక్షేప కారణములలో కామక్రోధ లోభము లగ్రశేణి నలంకరించును. అవి యనివార్యములు, బలవత్తరములుననంతములు. లోభోపహతచిత్తులు కులక్షయకృత దోషమును గమనింపలేరు, మిత్రద్రోహ పాతకమును గణియింపబోరు, మనోరథనదీ పరంపరను దరియింపలేరు.

సంత్యేతె మమ దన్తినో మదజలప్రప్లానగండస్థలాః।
వాతవ్యాయతపాతినశ్చ తురగాః భూయోఽపిలప్స్యే
పరాన్।
ఏతల్లబ్ధ మిదం లభే పునరిదం లబ్ధాధికం ధ్యాయతాం।
చిన్తాజర్జర చేతసాం బత! నృణాం కా నామ శాన్తేః కథా॥

"నాకు వేలకొలది మత్తవేదండములు గలవు, వాయువేగము నధిక్షేపించు తురంగమసహస్రంబులు గలవు, ఇంకను సంపాదింపవలసినవి చాల గలవు. లోకము లన్నియు నాక్రమింపవలయును గదా!" అని చింతించు వానికి శాంతి యెటులు లభించును? తృష్ణాహింసలు లోభ సహచారిణులు. వా రొనరింప సాహసింపని యకార్యము లుండబోవు. ఆశించిన వస్తువులు లభింపనిచో క్రోధ మావేశించును.

అన్ధీకరోమి భువనం బధిరీకరోమి ధీరం, సచేతనమ
చేతనతాం నయామి॥
కృత్యం న పశ్యతి నయేన హితం శృణోతి ధీమాన
ధీతమ పి నప్రతి సందధాతి॥

కోపావిష్టునకు జగమంతయు నంధకార బంధుర మగును, బధిరత్వము సంప్రాప్తించును, కార్యా కార్యహితాహిత పరిజ్ఞానము లోపించును, చదివిన వేద శాస్త్రములు నిరుపయోగము లగును. వేయేల-చైతన్యమే నశించును.

త్వాష్ట్రంవృత్రమపాతయత్ సురపతిః। చన్ద్రార్థ చూడో
ఽచ్ఛినత్
దేవో బ్రహ్మశిరో వసిష్ఠతనయానాఘాతయత్ కౌశికః
విద్యావత్యపి కీర్తిమత్యపి సదాచారావదాతాన్యపి
ప్రోచ్చైః పౌరుష భూషణాన్యపి కులాన్యుద్ధర్తు మీశః
క్షణాత్॥

క్రోధముచేతనే కదా - దేవేంద్రుడు వృత్రుని సంహరించెను, మహాదేవుడు బ్రహ్మ శిరస్సును ఖండించెను, విశ్వామిత్రుడు వసిష్ఠుని సుతశతమును కనిమనంగెను. విద్యావివేకములు, సదాచారసంపత్తి, కీర్తి ప్రతిష్ఠలు, పౌరుష పరాక్రమములు గలిగి వానికెక్కిన వంశము లెన్ని క్రోధాగ్ని కాహుతియై పోవుటలేదు!

కేయం మాతా పిశాచీ, కఇవ జనకో। భ్రాతరః కేహికీటాః।
వధ్యోయం బన్ధువర్గః కుటిలవిట సుహృ చ్చేష్టితా
జ్ఞాతయోఽమీ॥

కుపితులకు తల్లి దయ్యము, తండ్రి నింద్యుడు, బంధువులు వధ్యులు, సోదరులు గౌరవదూరులు, జ్ఞాతులు కిరాతులు. 'క్రోధాద్భవతి సమ్మోహః, సమ్మోహాత్ స్మృతి

విభ్రమః స్మృతి భ్రంశాద్బుద్ధి నాశః బుద్ధినా శాత్ప్రణశ్యతి॥ క్రోధమువలన నకలారిష్టంబు లుత్పన్నమగును. దాన మోహ మేర్పడును. స్మృతి విభ్రమము సమకూరును, బుద్ధినష్ట మగును, తుదకు సంపూర్ణ వినిపాతము కల్గును.

మహామోహమహారాజు పరివారమున దండనాథుడు కాముడు. అతని పరాక్రమము సురాసురులకు భయా వహము.

అపి యది విశిఖాః శరాసనంవా కుసుమమయం ససురా సురంతథాఽపి ।
మమ జగదఖిలం వరోరు ! నాజ్ఞామిద మతిలంఘ్య ధృతిం ముహూర్త మేతి ॥

కుసుమమయములయిన శరశరాసనములచేతనే మన్మ థుడు దేవదానవ లోకములను శాసించుచున్నాడు. వాని యాన నతిక్రమించి దేవాధి దేవులయినను మనలేరు. 'అహ ల్యాయై జారః సురపతిరభూత్, ఆత్మతనయాం ప్రజా నాథోఽయాసీ దభజత గురోరిన్దురబలామ్ ॥ శతమఖు డైన శచీపల్లభుడు అహల్యా జారుడై అపకీర్తిపాలై సహస్రా క్షత్వము సంపాదించికొనియెను. చతుర్ముఖుడు నిజత నూజను గామించి పూజార్హత గోల్పోయెను. సుధాకరుడు గురుపత్నీగమనము గావించి నిత్యకళంకి యయ్యెను. అట్టియెడ నల్పులయిన మర్త్యులమాట తడవ బనిలేదు.

'అహింసా కైవ కోపస్య, బ్రహ్మచర్యాదయో మమ। లోభస్య పురతః కేఽమీ నత్యాస్తేయా పరిగ్రహాః॥' కోపము గలవాని యహింస యూహాతీతము, కాముకునియెడ బ్రహ్మ చర్యాదులు మృగ్యములు, లుబ్ధునియందు సత్యాస్తేయా పరిగ్రహములు గగన కుసుమములు. అనంతశక్తి సంపత్తి గల దేవతలుగూడ అరిషడ్వర్గమున కరిగాపు లగుదురు. కావున కామక్రోధాదులు దేవతాధిక పరాక్రమవంతులు. వారిని జయించుటన్న నసాధారణ విషయము. ఇష్టదేవతో పాసనా బలముచేతనే వారి నెదుర్కొనవలయును. కామ క్రోధాదులనే దేవభావమున బూజించి కృతకృత్యత నార్జింప నగును.

"సూర్యశ్చ-అగ్నిశ్చ మామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యు కృతేభ్యః" పాపేభ్యో రక్షన్తామ్॥ । సూర్యుడు, అగ్ని, క్రోధము అభిమానము గాగల దేవత, క్రోధనియామకులగు అధి దేవతలు, కోపముచే చేయబడిన పాపములనుండి నన్ను రక్షింతురుగాక. 'మన్యురిన్ద్రో మన్యురేవానదేవో మన్యుర్హోతా వరుణో జాతవేదాః॥, క్రోధమునకు ఇన్ద్రాగ్న్యాది దేవత్వము శ్రుతియాపాదించు చున్నది. 'నమస్తే రుద్ర! మన్యవే॥' మహాదేవా! నీ రుద్రస్వరూపమగు క్రోధమునకు నమస్కా రము. ఆ క్రోధమునుండి నన్ను రక్షింపుము. 'కామోఽ కార్షీన్నమోనమః । కామోఽకార్షీత్, కామఃకరోతి నాహం కరోమి । కామఃకర్తా నాహంకర్తా । కామఃకారయితా నాహం కారయితా । ఏషతే కామకామాయస్వాహా ॥' నా కన్న మిక్కిలి బలవంతుడైన కామదేవుడు బలాత్కరించి నాచే పెక్కు పాపములు చేయించుచున్నాడు. నేను బుద్ధిపూర్వ కముగ కర్తనుగాను. కారయితనుగాను. కర్తయు, కార యితయు నా కామదేవుడే. ఇది ముమ్మాటికిని నిక్కము. దేవా! శివకామసుందరా! ఈ యాహుతి స్వీకరించి కామ కృత పాతకములను భస్మము గావింపుము. 'మన్యురకార్షీ న్నమోనమః। మన్యురకార్షీత్, మన్యుఃకరోతి నాహంకరోమి। మన్యుఃకర్తా నాహంకర్తా। మన్యుః కారయితా నాహంకార యితా। ఏషతేమన్యో! మన్యవేస్వాహా ॥' శక్తిమంతుడైన క్రోధదేవుడు నాచే పాపములు జేయించుచున్నాడు. నేను కర్తనుగాను, కారయితనుగాను. కర్తయు, కారయితయు క్రోధుడే. సర్వేశ్వరా! ఈ హవ్యము గైకొని క్రోధప్రేరిత పాపములను రూపుమాపుము. 'యద్విద్వాగ్ంసశ్చావిద్వాగ్ం సశ్చైనశ్చకృమ తస్యావయజన మసిస్వాహా ॥' ఓ యగ్ని దేవా! ఎఱిగి యెఱుగక మేము చేసిన యఘములనెల్ల నంతమొందింపుము. బలవంతులు, అనితర సాధ్యులు దేవ తలు. అందుచే కామక్రోధాదులను గూడ దేవభావమున నాశ్రయించి వారి యనుగ్రహముచే దురితాచరణమునకు దూరమున నుండ యత్నింపవలయును. విఘ్నదోష శాంతికి విఘ్నేశ్వరుని యారాధించునటులే కామదోషశాంతికి కామ దేవుని, క్రోధదోష శాంతికి క్రోధదేవుని యారాధింపదగునని వేదమాత యాదేశించుచున్నది. కామక్రోధాదులకు దూరులై భగవదనుగ్రహపాత్రులగువారు భక్తాగ్రేసరులు. 'సుదూర మపి గన్తవ్యంయత్ర భాగవతాః స్థితాః' వెదకి వెదకి భాగ వతుల జాడ గనిపట్టి వారి శుశ్రూషచేయువారు ధన్యులు.

నిఖిలజగదానందకందము, నందనందన సుందర చర ణారవిందము. తచ్చరణారవిందమరందబిందుసందోహ ముచే పావనమైనది బృందావనము. వినయాది సద్గుణము లకు బుట్టినిల్లు గదాధరుడు-బృందావన నివాసి. సకల చరాచరభూతసముదాయమునందు ఆత్మభావనచేసి మెలగువాడా భక్త శిఖామణి. ఉత్తమసంస్కారము, అసా ధారణ ప్రతిభా విశేషము, సుదృఢశాస్త్ర పరిజ్ఞానము, మధురమధుర కంఠస్వరము, లలితలలిత ప్రసంగచాతు ర్యము, భావబంధురకవితావిలాసము, అనన్యసామాన్య భక్తి ప్రపత్తి, యతనికి సహజాలంకార విశేషములు. భగ వన్నామ సంస్మరణము, భక్త భాగవత సందర్శనము ఆ పుణ్యశ్లోకుని నిత్యకృత్యములు. గీ॥ తనువు రోమాంచితము గాగ, కనులహర్ష। బాష్పములుఁగార, గద్గదస్వరము గలుగ, నంజలిఘటించి తలవంచి యవశుడగుచు । హరిభజించు, గదాధరుండహరహంబు ॥

గదాధరుని యఖండభగవన్నామ సంకీర్తనము, భగవత్కథా కాలక్షేపములను వినుటకు పల్లెపల్లెలనుండి వాడ వాడలనుండి వేలకొలది జనులు సమావేశమగుచుండిరి. కల్యాణసింహుడు రాజపుత్రుడు. అతడు శ్రద్ధా భక్తులతో కథా శ్రవణము జేయుచు, గదాధరుని యనుంగుశిష్యుడై, తన యింటిని ఇల్లాలినిగూడ విస్మరించి, భగవద్గోష్ఠియందే కాలము గడుపుచుండెను. అతని గృహిణి సామాన్యపరిజ్ఞానముమాత్రము గలది. భర్తయొక్క వైరాగ్యము, గృహస్థాశ్రమవైముఖ్యము, ఆమెకు విచారకారణములైనవి. ఆమె తన దుఃఖమునకు గదాధరుడే కారకుడని నిర్ణయించెను. అతని కీర్తి ప్రతిష్ఠలకు కళంక మాపాదింప గలిగినచో, తన భర్త తనకు తిరిగి వశుడు గాగలడని భ్రమించెను. ఆ యిల్లాలు గర్భవతియైన యొక బిచ్చగత్తెను జేరజీరి, ఆమెచేత నిరువది రూపికలనుబెట్టి, యెటులయిన గదాధరుని శీలమునకు మచ్చగూర్పుమని నచ్చజెప్ప యొప్పించెను.

కథాప్రసంగము బ్రహ్మానందముగ సాగుచుండెను. సభలోని వారికి దేహభానమే లేకుండెను. జంకుగొంకు లేక భిక్షుకి హుటాహుటి గదాధరుని సమీపించెను. 'మహారాజా! ఈ నాగర్భస్థ శిశువునకు తండ్రివి నీవేగదా! ప్రసవసమయ మాసన్నమైనను వలయు నేర్పాటుచేయక యుపేక్షచేయుట నీ వంటివానికి దగునా?' అని యెల్లరు విన నెలుగెత్తి బలికెను. 'సంభావితస్యచాకీర్తిర్మరణాదతిరిచ్యతే.' అభిమానవంతులకు అపకీర్తికన్న మరణమే మేలనిపించును. 'తుల్యనిందాస్తుతిర్మౌనీ!' జితేంద్రియులకు నిందాస్తుతులు సమానములే. 'వీతరాగభయ క్రోధః స్థితధీర్మునిరుచ్యతే.' రాగభయక్రోధములను వర్జించినవాడు స్థితప్రజ్ఞుడు. గదాధరుడు ధీరాతిధీరుడు. అతని మొగమున చిరునగవు దళుకొత్తినది. సభలో గుసగుసలు బయలుదేరినవి. సభ్యులు కొందరాశ్చర్యచకితులైరి, కొందరాగ్రహావిష్టులైరి, కొందరు బాష్పపూర్ణనేత్రులైరి. క్షుద్రభిక్షుకియందుగూడ గదాధరునకు యశోదానందవర్ధనుడే పొడగట్టెను. "సోదరులారా! సంకోచింపకుడు. ఈ సాధ్వి చెప్పినమాటలు సత్యదూరములు గావు. దేవీ! నిన్ను నేనెటులు మఱచి పోగలను. ఇంత కాలమెందెందు దిరిగి యలసితివి. సమయమునకు వచ్చితివి-సంతోషము. ఈ సభ నలంకరింపుము. మన మందఱముగలిసి బృందావనవిహారి సంకీర్తనము గావింతము." అని దృఢగంభీరస్వరంబున గదాధరుడు వక్కాణించెను 'సమః శత్రౌచ మిత్రేచ తథా మానావమానయోః। అనికేతః స్థిరమతిః భక్తిమాన్ మేప్రియోనరః.' శత్రువులయందును, మిత్రులయెడలను, సన్మానమునందును, అవమానము నందును సమ స్థితికారులై యుండగలవారే భగవదనుగ్రహపాత్రులయిన భక్తవరేణ్యులు. సభాసదులకు గదాధరుని శీలమునందు సందేహము గలుగలేదు-బిచ్చగత్తె మాటలయందు నమ్మకమును గలుగలేదు-వారిలో నొక సజ్జనుడు భిక్షుకిని సమీపించి నిజమెఱిగింపుమని బ్రతిమాలెను. ఆమెయందు మానవత్వము సంపూర్ణముగ లోపింపలేదు. గదాధరుని సహనము, కారుణ్యము ఆమెను సంపూర్ణముగ వశపఱచుకొనియెను. చేసిన యపచారమునకు ప్రాయశ్చిత్తము గావించుకొన తహతహ లాడుచు, ఆమె జరిగిన వృత్తాంతమంతయు పూసగ్రుచ్చినటులు తెలియజెప్పి, గదాధరుని కాళ్లపైబడి వెక్కివెక్కి యేడువసాగెను. అతడామెనోదార్చెను. సభాస్తారులు సందేహము దొలగ ఆనందమందిరి.

కల్యాణ సింహునకు తలదిమ్మెత్తెను. కన్నులెఱ్ఱబడెను. ఒడలు కంపించెను. కోపము దుర్భరమయ్యెను. ఒఱనుండి కత్తిని దూసి యాతడు గృహాభిముఖుండయ్యెను. గదాధరు డాతని నడ్డగించెను. "ఏమి ఈ యాగడము-భక్తాగ్రేసరా! క్రోధమునకు దాసులైనవారు భగవంతునకు దూరులు గారా? ఇంతకు నీ యర్ధాంగి చేసిన యపరాధమేమి? ఆ పరమ పతివ్రత తన నాథుని దా దక్కించుకొన దలచినది. అది న్యాయము గాదా? ఆమె మార్గము నీకు నచ్చనిచో, ఆ యబలను చేతనైన నీ మార్గమునకు ద్రిప్పికొనుము. అందఱియందును పరమాత్మ గలదు. ఆమె యందును గలదు. ఆమెను నిందించి హింసింతువేని, అది సర్వాంతర్యామియైన శ్రీ మహావిష్ణువును నిందించి హింసించుటయే యగును గదా! చాలు చాలు; సాధుసజ్జనుల గౌరవము దక్కించుము." అని సమాధానపఱచుచున్న గురువునకు శిష్యుడు "స్వామీ! దేవరవారి యానతి యతిక్రమింపరానిది. అయినను అపరాధులను శిక్షించుట రాజపుత్ర ధర్మము గాదా! ఈనా డా రక్కసిని మన్నించి విడిచిపుచ్చిన ఇతరులు నామె మార్గము ననుసరింపరా? దానలోకమునకు హాని గలుగదా!" అని విన్నవించెను.

"దుర్మార్గులను శిక్షింపవలసి యున్న నది భగవంతుని కర్తవ్యముగాని భక్తుల పనిగాదు. కఠినాతికఠినములైన శిక్షలు నేరములను రూపుమాపలేవు, - సరికదా - వానిని పెంపొందించును. క్షమాసహనములే దుర్మార్గులను సన్మార్గప్రవర్తకులనుగా మార్పగలవు. ఈ గర్భవతి విషయము ప్రత్యక్షముగ జూచియు సంశయింపనేల? ఏల యీ శుష్కప్రసంగములు? భగవన్నామ సుధారసము నాస్వాదింతము లెమ్ము." అని గదాధరుడు ప్రబోధించెను. కల్యాణసింహుడు స్వస్థుడయ్యెను. అఖండ సంకీర్తనము జరుగుచుండెను. 'క్షమాశస్త్రం కరే యస్య దుర్జనః కింకరిష్యతి, ఎవనిచేత సహనమను శస్త్రముండునో వానిని దుర్జనులేమి చేయుగలరు?

గుణాయన్తే దోషాః సుజనవదనే, దుర్జనముఖే ।
గుణా దోషాయన్తే తదిదమపి నో విస్మయపదమ్ ।
మహామేఘః క్షారం పిబతి కురుతే వారి మధురం ।
ఫణీ క్షీరం పీత్వా వమతి గరళం దుస్సహతరమ్ ॥

దుర్జనులు పరుల గుణములయందు దోషముల నాపాదింతురు. క్రూరసర్పము మధురక్షీరములు గ్రోలి దుస్సహ విషము వెడల గ్రక్కును. సుజనులన్ననో పరుల దోషములనుగూడ గుణములుగ సమర్థింపగలరు. సముద్రములోని క్షారజలములను గ్రహించి మేఘుడు తీయని నీటిని వర్షించుచున్నాడు. ఘనుల మార్గమటులుండును.

గదాధరుని సంకీర్తనఖ్యాతి దూరప్రదేశములకు విస్తరించెను. ఒకనాడొక వైష్ణవస్వామి సంకీర్తనమందిరమున కరుదెంచెను. గదాధరుడాతని పలువిధముల సత్కరించి, అగ్రస్థానమున నధిష్ఠింప జేసెను. నామశ్రవణమాత్రమున సభ్యుల నేత్రములనుండి ఆనంద బాష్పములు జాలువారుచుండెను. వైష్ణవ ప్రముఖునకు మాత్రము కన్నులు చెమ్మగిల్ల లేదు. అది యతనికి అవమానకరముగ దోచెను. మఱునాడు సంకీర్తనసమయమున నాతడు మెత్తనికారము వస్త్రమున దాచి కనులకు రాచుకొనుచుండెను. అతని నయనములనుండి బాష్పములు జలజల రాలుచుండెను. సంకీర్తనానంతరమున పామరు డొకడు గదాధరుని జేరి "ఆచార్యవర్యా! మీ చెంత కూర్చుండియుండిన వైష్ణవుడు వట్టి మోసగాడు. కంటికి కారము రాచుకొని బాష్పములను రాల్చుచున్నాడు" అని కొండెము చెప్పెను. గదాధరు డాత్రముతో నా వైష్ణవుని జేరి వానికి పాదాభివందన మాచరించి, "మహాత్మా! భగవద్గుణానుభవంబుచే నానంద పారవశ్యమందని యింద్రియంబులను శిక్షింపవలయు నని శాస్త్రము ఘోషించుచున్నది. కాని నేటి వఱకటుల శిక్షించువారిని నేను జూడలేదు. సంకీర్తనావసరమున నానంద బాష్పముల వెలువరింపజాలని నేత్రములకు కారము రాచి శ్రీవారు శిక్ష విధించిరని తెలిసికొని పరమానందము నొందితిని. మీ దివ్యసందర్శనముచే ధన్యుడనయితిని." అని గాఢాలింగనము చేసికొనెను. ఇరువురి నేత్రములనుండియు నిర్మలానందబాష్పములు ప్రవహించెను. గదాధరునివంటి పరమభాగవతాగ్రేసరుని యంగసంస్పర్శముచే వైష్ణవోత్తమునకు భగవత్కల్యాణ గుణముల యందవ్యాజానురాగము గలుగుటలో నాశ్చర్య లేశమేనియు గలుగదు గదా! సత్పురుష సాంగత్యము భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యములను కరతలామలకములను గావించును.

'యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయిపశ్యతి । తస్యాహం నప్రణశ్యామి.' చరాచరములయందన్నిటను భగవంతుని జూచుచు, పరమాత్మయందే సకలమును సమన్వయింపజేయు మహాపురుషుడు భగవంతున కత్యంతాప్తుడు.

గదాధరుని యాశ్రమమము-అర్ధరాత్రము-చోరుడొకడు ప్రవేశించి అట గల విలువగల పదార్థములన్నియు మూటగట్టుచుండెను. గదాధరుడు చూచుచునే యుండెను. అతని కాచోరుడు గోపికా గృహముల విహరించు నవనీత చోరుని రూపమున భాసించుచుండెను. కట్టినమూట యెత్తికొనలేక దొంగ బాధపడుచుండెను. గదాధరుడు తటాలున లేచి ఆ మూటను దొంగనెత్తిపై నెత్తి పెట్టెను. చోరుని యాశ్చర్యమున కంతులేకపోయెను.

చోరుడు :—మహానుభావా! ధనముపై నేమాత్రమును గాంక్షలేక దొంగిలింప వచ్చిన దొంగకు సాయపడు నీవు మానవుడవా-లేక దేవుడవా? పురుషోత్తమా! నీ దివ్య నామము నేను వినవచ్చునా?

గదాధరుడు:—సోదరా నేను నీవంటి మానవుడనే. నేను దేవుడనేని నీవును దేవుడవే కదా! ఈ జగన్నాటకమున గదాధరుడను పేరుపెట్టుకొని నటించుచున్నవాడను తండ్రీ!

చోరుడు :—పరమ భక్తాగ్రగణ్యుడవయిన గదాధర భట్టువు నీవేనా స్వామీ! ఎంతటి ఘోరాపచారమున కొడిగట్టితిని. నా తప్పిదమును మన్నించి నన్ననుగ్రహింపవో, దయామయా!

అనుచు పాదములపైబడి వెక్కి వెక్కి యేడ్చు దొంగను లేవనెత్తి గదాధరుడు బుజ్జగించుచు. "తమ్ముడా! ఇందు నీవొనరించిన తప్పిదమేమున్నది? సర్వాన్తర్యామి ప్రేరేపింప ఈ కటిక చీకటిలో ప్రాణాపాయమునైన నరకు సేయక యింతదూరము శ్రమపడి వచ్చితివి. నీవు మూటకట్టిన పదార్థములన్నియు పరమాత్మకు జెందినవేకదా! వానియందు నాకెంత యధికారము గలదో నీకును అంత యధికారము గలదుగదా! వాని నన్నిటిని గొనిపోయి ఆలుబిడ్డలగూడి సుఖముగ జీవింపుము. జగద్రక్షకుడు ఈ తన సేవకునకు గావలసిన పదార్థము లన్నియు సకాలములో తప్పక సంపాదించి పెట్టగలడు. సంశయింపకుము" అని మధురముగ బలికెను. ఆ యీ మాటల నాలించిన తస్కరుడు విపశు డయ్యెను. అజ్ఞానాంధకారము తొలగిపోవ నతనికి జ్ఞానోదయమయ్యెను; జీవితమునందు విరక్తి గలిగెను. కాలక్రమమున నతడు గదాధరుని యుపదేశము పొంది భక్తావతంసుడయ్యెను. స్పర్శవేది నంటుకొన్న యినుపముక్కయు స్వర్ణఖండమగుట యనుభవ సిద్ధమేగదా!

నాథే నః పురుషోత్తమే, త్రిజగతామేకాధిపే, చేతసా ।
సేవ్యే, స్వస్య పదస్య దాతరి, సురే, నారాయణే, తిష్ఠతి ।

యంకంచిత్పురుషాధమం, కతిపయగ్రామేశమల్పార్థదం
సేవాయై మృగయామహే నర మహో! మూఢా వరాకావయమ్ ॥

భగవత్సేవయే పరమార్థముగా భావించినవాడు గదాధరుడు. ప్రాపంచిక కార్యములన్నియు నతని దృష్టిలో నప్రధానములు. దేవపూజకు గావలసిన సామగ్రినంతయు నాతడు స్వహస్తములతో సమకూర్చుకొనుచుండెను. ఒకనాడు భగవత్ప్రసాదమునకు గావలసిన పిండిని స్వయముగ విసరుచుండెను. అపుడొక సేవకుడు సమీపించి, 'స్వామీ! ఒక మహాధనవంతుడు మిక్కిలి విలువగల పెక్కు పదార్థములు తమకు సమర్పింప దీసికొని వచ్చియున్నాడు. మీరు చేతులు కడిగికొనివచ్చి వానిని స్వీకరింపుడు.' అని సవినయముగ విన్నవింప, గదాధరుడు చిరునవ్వునవ్వి, "అమాయకుడా! ముల్లోకముల కేకైక నాథుడైన రమామనోనాథుని సేవయందు గుదురు కొనియుంటిని. ఈ పని వదలి యా ధనికుని దర్శనముచేయుట యుక్తముకాదు. వలయునేని యా సజ్జనుడే యిటకు వచ్చి తాదెచ్చిన వస్తువులను భగవత్కైంకర్యమునకు సమర్పించుచుమలే-నీవు నిశ్చింతగ నుండుము." అని సేవకుని మందలించెను. పిదప నా ధనికుడచటకు వచ్చి గదాధరుని దీక్షకు మెచ్చి తెచ్చిన ద్రవ్యమ్ములిచ్చి వచ్చిన త్రోవను మఱలిపోయెను.

జీవితాంతమువఱకు భగవత్కైంకర్యము గావించుచు, తుదకు గదాధరుడు గదాధరునియందైక్యమందెను. గోపరిపాలనమున గోపాలుడును, భక్తసముద్ధరణమున భక్తవత్సలుడును నిరంతరము వేయి కండ్లతో కనిపెట్టుకొనియుందురు.

నిధి చాల సుఖమా! రాముని సన్నిధి సేవ సుఖమా!
నిజముగ బలుకుము ఓ మనసా! నిధి చాల సుఖమా!

(సశేషము.)

సమీక్ష

"కృష్ణ సనుమానకుము బాలకృష్ణ! కృష్ణ!"

1948 సంవత్సరంలో భట్లమకుటూరు వాస్తవ్యులు శ్రీ బళ్లకొండ్రాజు అనే వేంకట్రాజుగారు "గోపీ విలాపం" అనే గ్రంథాన్ని పాఠకలోకానికి భక్తకోటికి అందజేసి వాఙ్మయ సేవాభాగ్యమును పొందగలిగినారు. ఈ గ్రంథములో 108 పద్యాలున్నవి. మకుటము శతకములందు వలెనే అన్నింటికి శీర్షికలోనున్న విధముగా "కృష్ణ! సనుమానకుము బాలకృష్ణ! కృష్ణ!" అని ఉన్నది. సీసపద్యములు. సహృత్వము దీనిని ఒక శతకమని అనలేదు. ఇందలి ఇతివృత్తమే గ్రంథమునకు పేరయి "గోపీవిలాపం" అని వ్యవహరింప బడినది. రచయిత పట్టభద్రులు. శ్రీ జె. వెంకట్రాజు నామాంకితులు. ఈ గ్రంథము రచనా కాలము తెలియదుకాని ప్రకాశకులు దీనిని 1948 లో మాత్రం సారస్వత లోకానికి అందజేసినట్లు ప్రకటితమైనది. భక్తితోకూడిన శృంగారరసము ప్రధానముగా పద్యములలో గోచరించును. ఈ మధురభావన కొన్నికొన్ని పద్యములలో తారస్థాయిని అందుకున్నట్లు ప్రస్ఫుటమౌతున్నది. బహుశః కవి అంతఃకరణ ప్రమాణముగ ఈ భక్తిరసము ప్రకటితమయినట్లు ఊహింపవచ్చును. శ్రీ నండూరి వెంకటసుబ్బారావుగారు తమ అభిప్రాయములో వెలిబుచ్చినట్లు "ఈ కవి మిత్రుడు తనకుగల అపార కృష్ణభక్తిని కడు స్వతంత్ర బుద్ధితో ప్రకటించినట్లు" పాఠకులకుకూడా తోచక మానదు. ఈకవి పరమ లక్ష్యములుగ ముద్దుపళని - పానుగంటి - పోతన - జయదేవుడు - లీలాశుకుడు మున్నగువారి మధురభావావేశములను గైకొన్నట్లుకూడా శ్రీ సుబ్బారావుగారు అభిప్రాయము నిచ్చినారు. భక్తి శృంగారభావములను చిత్రించుటలో అదే లక్ష్యము కావచ్చు - అందులకే కవి తన కవితోపాసనలో ప్రేమరసపాయి - ప్రభువు - గురుడు - భర్త - భగవంతుడు అయిన కృష్ణమూర్తికే తానొక గోపికతో తాదాత్మ్యమయి ఆత్మసమర్పణగా ఈ కవితాంజలిని ఆర్తితో సమర్పించాడు - ఈలాటి మధురభావన కలగడానికి భగవాన్ రమణ మహర్షులవారి ఆశ్రమ ప్రభావంకూడా కారణమని గ్రంథకర్త ఒక మాటలో వ్యక్తం చేశారు - ఆనందో బ్రహ్మయటన్న ప్రాజదువు ఈ కవి లేఖినిలో ఆనంద రసంగా ఉత్పన్నమయి "గోపీవిలాపం" అనే గీతాస్రవంతిగా ఉద్భూతమై బ్రహ్మోపాసనా కాండమును ఘోషిస్తూ కావ్యజలధిలో సంగమించింది - ఉత్తమస్థాయీ భావాన్ని అందుకుని. ఈ కావ్యంలో ఇతివృత్తం - ఈ భావప్రకటనగాక వేరే కథ ఉండదు. వాకోవాకము - నాటకశిల్పము అంతగా ఉండే అవకాశము లేదు. కాబట్టి కవి కష్టపడిన మాట వాస్తవమే.

"అక్కడక్కడ మేరమీరి శృంగార దృశ్యాలు చూపెనేమో నని జంకు - అయితే కేవలం అసభ్యం గాదని ధైర్యం." ఇవి కవిసూక్తులు. ఇందులో మొదటి వాక్యానుసారంగా మేరమీరి శృంగార దృశ్యాలు చూపిన మాట వాస్తవమే గాని రెండవ వాక్యంలో సూచించినట్లు అవి "కేవలం అసభ్యం కాదని ధైర్యం" అనడం మాత్రం సాహసం.

"బిడాల శాస్త్రి" అనే గ్రంథాన్ని అశ్లీలాలకు—అసభ్యతకు గురి చేసి ప్రభుత్వందావా తెచ్చింది. కవి అందులో నుంచి బయట పడేందుకు తలప్రాణం తోకకు వచ్చింది. అలాటి సందర్భములో మన భారత సంస్కృతి చిహ్నమైన రాధా కృష్ణ మధుర భక్తిగాని భాగవత గోపి గీతలనుగాని అంతరార్థము వదలి పట్టి బాహ్య సౌందర్యమును జావళీ సాహిత్యభావ ములతో తేట తెల్లముగ సీసములో సాగతీసి బట్టబయలు చేయడం సినలైన ప్రేమసూత్రాలను వ్యక్తం చేయబోయి సిద్ధ హస్తులు కాకపోవడమే అవుతుంది. లీలాశుకుడు—జయదేవుడో అంటారా వారికి మనకు హస్తిమశకాంతరం—శ్రవణానంద ములో చెప్పినట్లు అస్మదాదులకించి దృక్తిని వారితో పోల్చి అంతవారమే అనుకొనుట చాల అంతరము గల విషయము. నక్కకు—దివిజాధ్యకాలయమునకు గల వాసి. వారి జీవితానికి—మధురభావాలు—భావప్రకటనకు గల వాఙ్మయానికి చాలా వ్యత్యాసం ఉన్నది. శృంగారాన్ని అరచాటుగా చిత్రించడమే మంచిదిగాని కేవలం బట్టబయలు చేయడం ఆంధ్ర కవితా పితామహుల ఉపదేశంకూడా కాదు గదా.

శ్రీ వెంకట్రాజుగారిలో గల ఆర్తికూడా పద్యములలో కనబడుచున్నది. భాష ఎక్కడా వెదుకుటకుకూడా కనపడని నారికేళపాకము గలది. సరళమైన జాను తెనుగు భాష. సులభగ్రాహ్యం - శబ్దవైచిత్రి - భావవిన్యాసం ప్రకటించే భాష ప్రకటించారు. తమ ఆర్తిసంతా 92, 93, 95, 104, 108 మొ॥ పద్యాలలో సంక్షిప్తం చేసి కృష్ణ పరమాత్మపై తమకు గల అచంచల భక్తి విశ్వాసాన్ని ప్రకటించారు. 106 వ. పద్యములో జావళీ (మధురా నగరిలో) లోని భావాన్ని వర్ణించారు. 89 వ. పద్యంలో మతాధి దేవతగా ఆరాధించేరు. 86, 87, మొ॥ కొన్ని పచ్చి శృంగార వర్ణనకు కారణం కవితను 96 వ పద్యంలో చెప్పినట్లు "పచ్చి శృంగారముల్ బల్కినా నాలుక యేచిన భక్తి కాయెగువులయ్యో" ప్రాయశః భక్తి యెగు వులే అని విశ్వసించాలి పాఠక లోకం. అంతేకాని 'గోపీవిలాపం' పేరిట శృంగార రసాన్ని విశృంఖలంగా జుగుప్సాకరంగా తేట తెనుగు భాషలో దేవాలయంమీది బూతు బొమ్మలలా వాఙ్మయాలయంలో ప్రవేశ పెట్టడానికి లేఖినీ విన్యాసం జరిపించ దలచినట్లు కవి బుద్ధి పూర్వకంగా వ్రాసినవి కావని పాఠకలోకం భావించాలి. దేవాలయాలలో ఈలాంటి పచ్చిశృంగార పద్యాలుమాత్రం కావ్యపఠన చేయుటంలో వదలిపెట్టి మిగిలిన రసవంతమైన ఎన్నో భక్తి పద్యములు శ్రావ్యకంఠముతో చక్కగా కృష్ణగానం చేసి శ్రోతలకు కృష్ణభక్తి - మధురభావన కలగజేయాలి. ఈ కావ్యాన్ని ప్రసాదించిన శ్రీ జె. వెంకట్రాజుగారు ధన్యులు. వారి కావ్యప్రసాద గుణము భక్తిప్రదము - అటువంటి కవులు - భాగవతులు - కృష్ణభక్తులు - దేవాలయధికారులగుట శ్రీ కృష్ణుని అనుగ్రహ చిహ్నము. వేదములలో చెప్పబడినట్లు ఆ భగవంతుడు మంత్రములలో నుండి ఆ మంత్రములు బ్రాహ్మణాధీనమై యుండుట అట్టివారిని భక్తి తాత్పర్యములతో త్రికరణ శుద్ధిగా తమ కవితా శక్తితో ఆరాధించి శ్రీ కృష్ణుని యనుగ్రహమునకు పాత్రులై ఇంకను దేవాలయములలో పఠింప దగు కావ్యములను హరిహర నాథప్రీతిగా ఆంధ్రావళి మోదమందునట్లు వ్రాయుదురని ఆశించుచు వారి మధురభక్తి భావనకు నా ప్రశంసాంజలులను సమర్పించుచున్నాను. ప్రచారములేని సత్కావ్యము పూజ లేని దేవాలయ మని విజ్ఞులెరుగనిది కాదు గదా!

పామర్తి వేంకట రమణరావు
నన్నయపీఠం, తణుకు.

వార్తలు

శ్రీ సింహాచల స్వామివారి కళ్యాణ మహోత్సవము

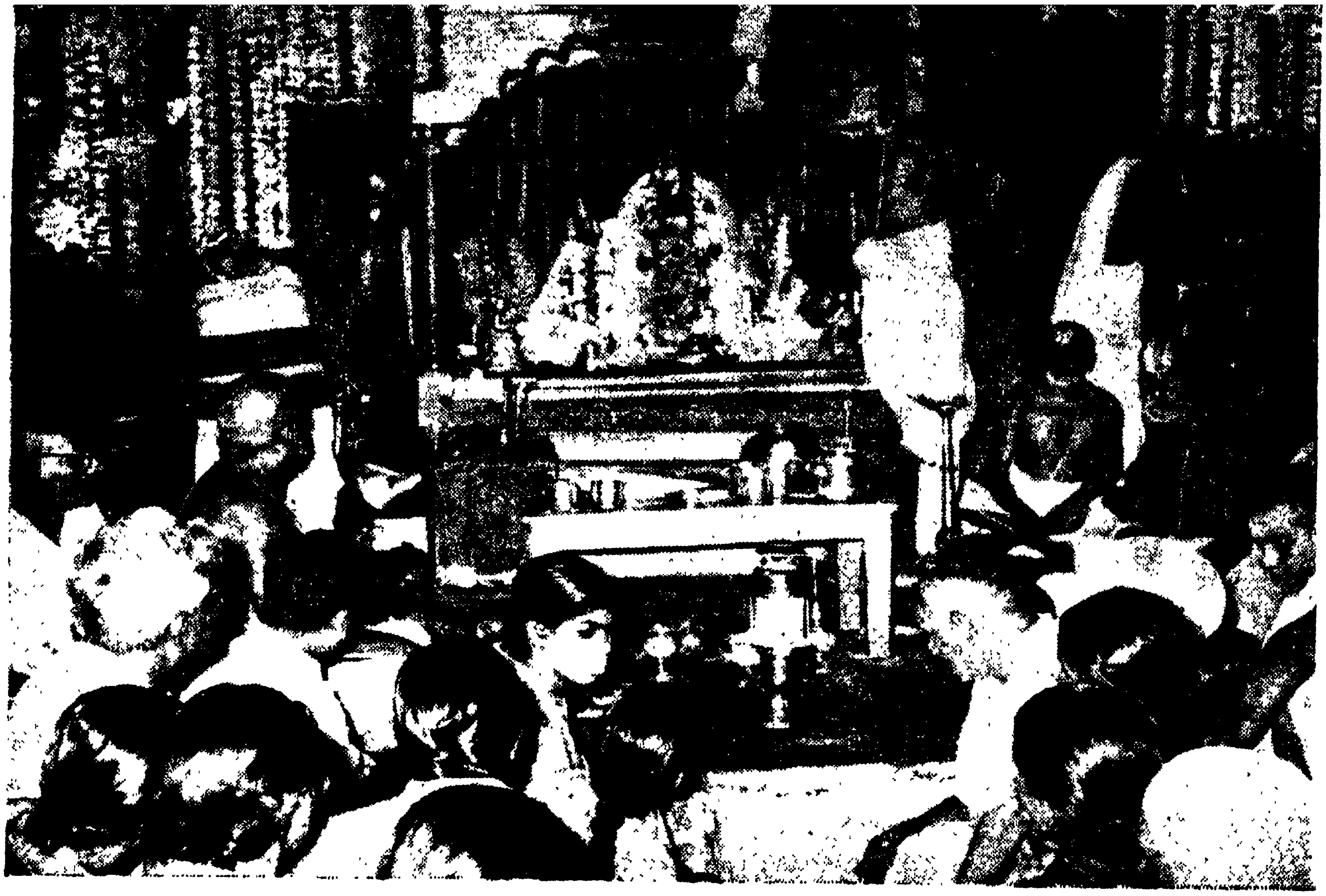
11-4-57 తేదీ చైత్ర శుద్ధ ఏకాదశినందు శ్రీ స్వామివారి కళ్యాణ మహోత్సవము అత్యంత వైభవముగా జరుప బడెను. సాయంకాలము శ్రీ ద్వారం నరసింగరావుగారు,—విజయరామ సంగీత కళాశాలాధ్యక్షులు తమ బృందముతోకూడ, అత్యంత మనోహరముగ, అసాధారణమగు రీతిని వాయులీన వాద్యమున శ్రోతల నానందపరచిరి. రాత్రి 10 గంటలకు శ్రీ భూదేవేరులతోకూడ శ్రీ స్వామివారి ఉత్సవరులను అలంకృతమగు రథముపై నధిష్ఠింపజేసి రథోత్సవము జరుపబడెను. అనంతరము కళ్యాణ మంటపమునందు శ్రీ స్వామివారి కళ్యాణ మహోత్సవము అత్యంత వైభవముతో జరుపబడెను. కళ్యాణ మహోత్సవమునకు ధర్మకర్తలగు శ్రీ విజయనగరం రాజావారి తరపున శ్రీ దివానుగారు స్వయముగ విచ్చేసి కళ్యాణ మహోత్సవమునందు పాల్గొనిరి.

ఉత్సవమునకు వలయు యేర్పాట్లన్నియు ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసరు శ్రీ డి. ఎల్. ఎన్. రాజుగారు తమ సిబ్బందితో కూడ నక్రమంగా నిర్వహించిరి. దేవాదాయ పరిపాలనాశాఖ అసిస్టెంటు కమిషనరు వారగు శ్రీ కృష్ణారెడ్డిగారు తమ సిబ్బందితోకూడ ఉత్సవమునందు పాల్గొని సర్వవిధముల సహకారము నొసర్చిరి.

12-4-57 తేదీన శ్రీ కర్రి శ్రీరామమూర్తి శాస్త్రిగారి (విజయనగర మహారాజ సంస్కృత కళాశాలాధ్యక్షులు) అధ్యక్షతను పండిత సభ జరుపబడెను. పండితోపన్యాసముల అనంతరము పండితులకు ఉచిత రీతిగ సన్మానము చేయ బడెను—రాత్రి 7 గంటలు మొదలు 10 గంటలవరకు శ్రీ పెద్దింటి సూర్యనారాయణ దీక్షితర్‌గారిచే రమ్యముగ హరికథ చెప్పబడెను. పండిత పామరరంజకమగు వారి కథాశ్రవణమున శ్రోతలందరు ముగ్ధులైరి.

రథోత్సవము

కళ్యాణమంటపమునందు శ్రీ స్వామివారి కళ్యాణ మహోత్సవము.

శ్రీ ద్వారం నరసింగరావుగారి వాయులీన సంగీత కచేరి

MUCHUKUNDA'S PRAYER TO SRI KRISHNA

(From Srimad Bhagavatam)

"Lord, deluded by thy Maya
People know thee not,
Nor do they worship thee,
But remain attached to this world,
The source of sorrow and suffering.

"Some renounce the pleasures of life
And practise austerities,
Hoping to find greater pleasure in their lives to come.
Thus attached to Karma and to fleeting things,
They never know the joy supreme.

"But when, O Lord, through thy grace
A wandering, restless mind perceives the evanescence of worldly pleasure,
And seeks the company of holy men,
Then in that sacred companionship
There comes to it abiding love for thee,
Thee who art the Lord of Love,
The supreme goal and final refuge of all.

"O thou compassionate One,
Through thy grace I have no yearning for enjoyment;
No consciousness have I of a personal self.
My sole desire is to serve thee:
I seek no other boon.

"O thou, Lord of all free souls,
Thou art the giver of freedom
What fool finding thee would ask of thee aught
Save attainment of thy being and of thy freeedom?
O thou, the pure, without attributes, without form,
Supreme Brahman, the One without a second,
Renouncing all, I take refuge in thee.

"O thou, the refuge of all,
Long have I suffered from unquenchable desires;
Many a life have I wandered from birth to death,
And from death to birth.
Of peace have I found none;

Therefore do I take shelter at thy Lotus Feet.
Those who seek refuge in thee
Become free from fear, free from grief;
Verily they attain the Truth.
O Lord of the universe, I seek thy freeedom!"

(With the kind courtesy of Sri Ramakrishna Math)

ANDHRA ARCHITECTURE

By

V. V. TONPE, M. A.

IV - APPRECIATING HINDU ARCHITECTURE.

Nothing is more natural to man than to admire what is good and great. Unfortunately, the first foreign admirers of India found that there was neither any thing good nor great in Indian art. (1) The fault did not lie in them nor in the art they tried to appreciate but in the approach they made to it. They saw at it through their European spectacles so that they not only felt that Indian art was unnatural but also bizarre. On looking at a photograph of the Java-Buddha exhibited at the Royal Society of Arts, Sir George Birdwood proclaimed it as "the senseless similitude, by its immemorial fixed pose, is nothing more than an uninspired brazen image, vacuously squinting down its nose to its thumbs, knees, and toes. A boiled suet pudding would serve equally well as a symbol of passionate purity and serenity of soul."

To sight another example, Prof. Westmacott, in his "Handbook of Sculpture"(2) observed that—

"There is no temptation to dwell at length on the sculpture of Hindustan. It affords no assistance in tracing the history of art, and its debased quality deprives it of all interest as a phase of Fine Art, the point of view from which it would have to be considered. It must be admitted, however, that the works existing have sufficient character to stamp their nationality, and although they possess no properties that can make them useful for the student, they offer very curious subjects of enquiry to the scholar and archaeologist. The sculptures found in various parts of India at Ellora, Elephanta, and other places are of a strictly symbolical or mythological character. They usually consist of monstrous combinations of human and brute forms, repulsive from their ugliness and outrageous defiance of rule and even possibility."

Such statements might be collected from many writers of authority on the history of Indian art, Europeans as well as Indians educated on European lines, old as well as modern. But on a dispassionate study of it it will be evident that these critics of Indian art were seriously engaged in judging it by something which was not inherent in it; they took the Grecian point of view as the standard of value in their judgment and there is no wonder they failed to get at the real value of Indian art, for these two values are almost diametrically opposite to each other.

It was not without a cause that these critics judged Indian art with Hellenic standards. They first recognized traits of Grecian art in the sculptures and architecture of Gandhara and were misled to believe that it was a faint immitation of the master minds of old Greece. They could not, because of their prejudiced minds, know that it was Graeco-Buddhist art of Gandhara, which was the comming-ling of the two schools of art, the Hindu and the Grecian.

Men like Havell, Dr. Coomaraswamy and Marshall applied new and correct stand-

1. References to art in this chapter include architecture.

2. Ed. 1864. P. 51

ards of judgment to it and tried their best to disperse clouds of misapprehension. They proved that Indian art was as persistent of its excellence and as powerful in rendering the soul and the mind of men as Egyptian or Greek art was, if not greater.

As the religion and the philosophy of the East and the West differed their arts too differred; they developed on their cultural sustenance and as we have seen already the culture of the West was engrained in reason and intellect while that of the East in spirituality. (1) Birdwood and his school tried to seek trends of Western art in Indian art and their disappintment at not finding them made them vituperate the very cannons of the art of the East. It was not political prejudice or biased view on art which they could not understand; it was not even intellectual antipathy to every thing Indian but it was a mere human error which could be forgiven. That is why as soon as the truth was known, the English mind corrected itself and tried to persue Indian art in its own light. But being completely alien to it, it found it rather difficult to educate itself to the perfection which was essential for appreciating it.

I would like to make it clear here that when I speak of the human error of the English, I am not blind to some English writers like Osbert Sitwell and William Archer who really meant what they said. In his Book, "Escape with Me", Mr Sitwell expressed that "the idea of India, despite its manifold and diverse marvels, continued to be repellent." Referring to Indian art he wrote of "that repulsive, greasy quality that so often mars Hindu works of art."

William Archer attacked Indian civilization and culture in all its domains, there by voicing the general attitude of the European mind of his days. Fortunately for us, Sri Aurobindo undertook to reply him in the "Arya—A Defence of Indian Culture" (1918-1921). Though this was left unfinished, it voiced the strong protest of the Indians as a counterblast to Archer's criticism of Indian culture.

Two instances of Archer's criticism and Sri Aurobindo's reply will suffice here to show the shallowness of the foreigners criticism and the depth and correct approach made by Sri Aurobindo, the champion of our culture. In his own words: "The Indian ideal figure of the masculine body insists on two feautures among many, a characteristic width at the shoulders and slenderness in the middle. Well, an objection to broadness of girth and largeness of belly—allowed only where they are appropriate as in sculptures of Ganesha or the Yakshas—is not peculiar to the Indian aesthetic sense; an emphasis on their opposites is surely intelligible enough as an aesthetic tradition, however some may prefer a more realistic and prosperous presentation of the human figure. But Indian poets and authorities on art have given in this connection the simile of the lion, and lo and behold Mr. Archer solemnly discoursing on this image as a plain proof that the Indian people were only just out of the semi-savage state! It is only too clear that they drew the ideal of heroic manhood from their native jungle, from theriolatry, that is to say, from a worship of wild beasts: I presume, on the same principle and width the same stupefying ingenuity he would find in Kamban's image of the sea for the colour and depth of Sita's eyes clear evidence of a still more primitive savagery and barbaric worship of

1. Vide: "Aradhana" Vol II. No 8. Aug. 1956 P. 192.

inanimate nature, or in Valmiki's description of his heroine's "eyes like wine" *madireksana*, evidence of a chronic inebriety and the semi-drunken inspiration of the Indian poetic mind."(1) This is one example of Archer's criticism.

The other is about the philosophy in Indian art:

"...The whole basis of Indian artistic creation, perfectly conscious and recognised in the canons, is directly spiritual and intuitive. Mr. Havell rightly lays stress on this essential distinction and speaks in passing of the infinite superiority of the method of direct perception over intellect, an assertion naturally offensive to the rationalistic mind, though it is now increasingly affirmed by leading western thinkers. Mr. Archer at once starts out to hack at it with a very blunt tomahawk. How does he deal with this crucial matter? In a way which misses the whole real point and has nothing whatever to do with the philosophy of art. He fastens on Mr. Havell's coupling of the master intuition of Buddha with the great intuition of Newton and objects to the parallel because the two discoveries deal with two different orders of knowledge, one scientific and physical, the other mental or psychic, spiritual or philosophic in nature. He trots out from its stable the old objection that Newton's intuition was only the last step in a long intellectual process, while according to this positive psychologist and philosophic critic the intuitions of Buddha and other Indian sages had no basis in any intellectual process of any kind or any verifiable experience. It is on the contrary the simple fact, well known to all who know anything of the subject, that the conclusions of Buddha and other Indian philosophers (I am not now speaking of the inspired thought of the Upanishads which was pure spiritual experience enlightened by intuition and gnosis,) were preceded by a very acute scrutiny of relevant psychological phenomena and a process of reasoning which, though certainly not rationalistic, was as rational as any other method of thinking. He clinches his refutation by the sage remark that these intuitions which he chooses to call fantasies contradict one another and therefore, it seems, to have no sort of value except their vain metaphysical subtlety. Are we to conclude that the patient study of phenomena, the scrupulous and rigidly verifiable intellectual reasonings and conclusions of Western scientists have led to no conflicting or contradictory results? One could never imagine at this rate that the science of heredity is torn by conflicting "fantasies" or that Newton's "fantasies" about space and gravitational effect on space are at this day in danger of being upset by Einstein's "fantasies" in the same field. It is a minor matter that Mr. Archer happens to be wrong in his idea of Buddha's intuition when he says that he would have rejected a certain Vedantic intuition, since Buddha neither accepted nor rejected, but simply refused at all to speculate on the supreme cause. His intuition was confined to the cause of sorrow and the impermanence of things and the release by extinction of ego, desire and *Sanskara*, and so far as he chose to go, his intuition of this extinction, Nirvana, and the Vedantic intuition of the supreme unity were the seeing of one truth of spiritual experience, seen no doubt from different angles of vision and couched in different intellectual forms, but with a common intuitive substance. The rest was foreign to Buddha's rigidly

1. "The Significance of Indian Art"—Sri Aurobindo. Pp 3-5.

practical purpose. All this leads us far afield from our subject, but our cirtic has a remarkably confused mind and to follow him is to be condemned to divagate." [1]

These controversies must have made good headlines in their times. But these do not make history; they are only the autumn-leaves and floating funguses that cover the surface of the stream. Now, from this distance of time, we can perceive the slow, impalpable currents work their way below the surface and penetrate to the depths. These deep and slow undercurrents make history. And when the sensational events have lost their news value, in perspective, to their true proportions, we come to learn the truth of history.

English rule in India proved that inspite of their Imperialistic administration of the country, they were not altogether antagonistic to us. That is the reason why without their intention they enriched our culture to a great extent. [2] Individuals and government, no doubt, tried to exploit Indian innocence and straightforwardness; but the human element in them did not fail to strike the cord of the human relations in the East. That again is the reason why, inspite of many misunderstandings and bickerings the East and the West have met. [3] They have almost realized that they cannot progress in isolation. "The rapid degradation of Asia is an evil portent for the future of Western social idealism of which the beginnings are already recognisable. If, either in ignorance or in contempt of Asia, constructive European thought omits to seek the co-operation of Eastern philosophers, there will come a time when Europe will not be able to fight industrialism, because this enemy will be entrenched in Asia....What has to be secured is the conscious co-operation of East and West for common ends, not the subjection of either to the other, nor their lasting estrangement."[4]

Thus we find that though in proximity of events what the English did in India was not only hostile but sometimes even humilating to us, from the point of view of the ultimate results of the encounter between civilizations the English rule in India was a wrong approach made to India but as time went on they realized their fault and finally even gave up their hold on the Empire, thereby recognising India as a Republic. The British policy in India can be, in the light of the present arguement, justified by the aphorism—To err is human. And by the same aphorism, India's attitude towards England can also be justified: India's culture and civilization have proclaimed her religious attitude to life in many words and ways. Does it not become a religious-minded nation to forgive her neighbours and distant friends if due to their shortsightedness they misunderstand her? History tells us again that India many times before forgave many countries and civilizations that made wrong approaches to her; as a result of which almost all that came to rule India left her not as life-long enemies but as intimated friends. They unconditionally acknowledged her moral supremacy and her spiritual superiority over themselves as a mark of honour unto themselves. Wherever they went, they carried a little bit of Indian culture with them and among their natives,

1. "The Significance of Indian Art"—Sri Aurobindo Pp. 5—8.
2. Vide: "Aradhana" Vol III No 1. Jan. 1957;
3. Vide: "do"
4. "The Dance of Shiva"—Ananda Coomaraswami.

who were strangers to it, they strove to popularize and adopt it to their advantage. In the time of Xerexes the Persians not only joined Indians in their armies but also improved their modes of warfare on Indian lines. Inspite of a Nadir Shah or two, the relations of India and Persia went strong until Persia could proudly present India with a Taj. (1) The Greeks and the Indians were friends even from the very dawn of civilization. They exchanged trade, improved art and shaped architcture to mutual advantage until they manifested themselves in the Gandharan - culture. (2) Buddhist missionaries and tourists like Fa-Hien, Hiuen-Tsang and I-Tsing carried Buddhism from India to China and made it one of the three forces that moulded their culture, the other two being Confucianism and Taoism. Taoism gave China its mystical trend; Confucianism developed the family pattern and social relationship ;but Buddhism with its philosophical and metaphysical framework gave it a spiritual quality which made the Chinese too a nation of nobelity: they cultivated elements of tenderness and compassion and delicacy of feeling in the face of recurring catastrophes; they became philosophically serene. History repeats itself: the English too shall enjoy the previlages of a century and odd contact with India.

Certain of the immediate influences are evident even in our own times: Indian philosophy has to a great extent tempered the scientific outlook of the English. They, as well as others, who belong to their school of thought have been forced to accept that ploitics does not mean scoundrelism. It need not always be the last resort of a scoundrel. Even a Mahatma can be a politician without becoming a scoundrel. It is one of the many walks of life that God has thrown open to man and therefore it is as noble as religion. The drawback is not in politics but in the politicians.

Indian philosophy has found its place in English literature. To sight only one example, "the Waste Land" of T. S. Eliot, the harbinger of 20th Century literature, ends with the resonance of Upanishadic philosophy,

> These fragments I have shored against my ruins
> Why then Ile fit you. Hieronymo's mad againe.
> Datta. Dayadhvam. Damyata.
> Shantih shantih shantih.

Even in Music, art, architecture and other cultural fields of English life Indian influence can be traced out. (3) And English influence on Indian culture is so predominant due to its bureaucratic and imperialistic nature that it is needless for us to trace it out.

It is too early to think of the remote and substanial influences of the English and the Indians on each other. Before one thinks of such a study one has to equip oneself with the fundamentals of the two arts. And to appreciate Indian art one must know some of the characteristics of it. In the next article we shall deal with them.

(to be continued)

---

1. Vide: "Aradhana" Vol II No 7. July. 1956.
2. Vide: "Aradhana" Vol II NO 8. Aug. 1956.
3. When we come to these subjects we shall deal with them in detail.

TEMPLES - XXIII

By

YATHARTHAVADI

RAMAVATARA-DIVYAMANUSHA SAMBHAVA.
(7) "ONE WHOSE DEEDS MAKE HISTORY"
"चारित्रेण च को युक्तः ?"

After enumerating six characters starting from 'Gunavan' and ending with 'Drudha Vrata', Valmiki puts in a very pertinent question to Narada, before going further into other characters. He has practically exhausted in the previous six characters the absolute requisites for making Rama the Sarvalokasaranya (सर्व लोकशरण्य). There are many great men, who have been born on earth and who have disappeared with their deeds being remembered not for long. Sometimes they had come and gone unknown, unsung and unwept. They are, however, not any less for that. To leave an unforgettable record of one's deeds beneficial to all beings is rare. Rama's story is one such. His deeds do not depend upon history writers to be remembered. Even the books that have been written about his deeds might get destroyed, but the strong impressions left in the minds of every human soul can-not be erased by time or any other factor. It is handed down to posterity from man to man and every small act of goodness that man sees, he can-not but bring to his mind the deeds of Rama. Rama lived the life of a perfect human soul, while undergoing the effects of the bondage of Samsara. The principles he practised and the truths that he expressed by actual demonstration remain as an encyclopedia for reference for every human soul in this world. He never did propaganda or talked eloquently about the practice of morals. He demonstrated to the world that it is possible to live through all the turmoils of Samsara, at the same time remembering the mahavakya, 'अहं ब्रह्मास्मि'. (Aham Brahmaasmi). If anybody asks, if the Karmas laid down by the Vedas should necessarily be done, the only answer is Rama did them. The story of Ramayana takes care to tell us that Rama did Sandhyavandanas, that he did the japas, he practised the daily worship of the Devas, Dwijas, parents and Gurus, that he did the Vaidika karmas laid down by the Sastras carefully and so on, so that the Ramayana is more an enunciation of all the Karmas that have to be done as per the Sastras. Being a 'कांता सम्मिता' (Kanta Sammita), the text of Ramayana does not make any attempt to force the rules on us. It simply says that Rama did them and it is left for you to do them or not. In many forms God has come down on earth as Rishis and did enough hitopadesa through the Vedas, puranas and Smritis. But in Ramavatara, he took care to practice himself carefully what required to be advised to others by the Smritis. "जोषयेत्सर्व कर्माणि विद्वान्युक्तः समाचरेत्" is the Gita Vakya that has come out from the mouth of God in his Krishnavatara, after actually demonstrating the tenet in his Ramavatara. A survey of the various avatars of God would reveal that each avatara was with a set purpose of destroying some Asura or other and establishing some truths. But, the full meaning of the Gita sloka, "परित्राणाय साधूनां..." has been put into perfect action in every detail in Ramavatara. In the Taittiriyopanishad (तैत्तिरीयोपनिषद्) the teacher tells the student in his convocation address "यथा ते कर्म-

विचिकित्सा वा वृत्तविचिकित्सा वा स्यात्। ये तत्र ब्राह्मणाः संमर्शिनः। युक्ता आयुक्ताः। अलूक्षा धर्म कामास्युः। यथा ते तत्र वर्तेरन्। तथा तत्र वर्तेथाः "— that, "If you have any doubt about the observance of Vrutta (वृत्त) or karma (कर्म), which could not be answered by your study of Vedas, don't worry. Follow the paths shown by the Brahmanas who are characterised by अलूक्षत्व i.e., (not harsh) soft-heartedness or Daya (दय) and whose only desire in life is to establish Dharma. You live where they live. You do as they do." This advice is also in accordance with the Bhagavat Gita Sloka, "एवं ज्ञात्वा कृतं कर्म पूर्वैरपि मुमुक्षुभिः। कुरु कर्मैव तस्मात्त्वं पूर्वैः पूर्वतरं कृतं॥"— "knowing fully the lines of action shown by our fore-fathers, who lived with the only desire of getting relief from the bondage of Samsara(i.e., the Rishis), you do karma in the same way as was done by your ancestors and theirs in turn. And this is what is called 'Sanatana Dharma' (सनातनधर्म). God came on earth as Rama to establish and mark out the full details of practice of this Sanatana Dharma. Hence Ramayana had come to stay as a practical illustration of the various tenets of the Vedas, the truths of which cannot be understood easily by all. It would look as though that Sri Maha-Vishnu planned, programmed and enacted the story of Ramayana, with his consort, Maha Lakshmi and all the Devas in various forms of monkeys, which is only a practicable edition of the tenets of the Vedas. What all is to be taught to a human being for the attainment of his perfection is contained in the Ramayana and Rama, remaining and behaving like a mortal individual, proved to the world that every detail of the Vedas is workable. Thus Ramayana is not a story emanating from the fertile imagination of a poet nor is it the history of a king of the Ikshavaku Vamsa. It is shown in the Ramayana itself that the various acts of the Ramayana were all revealed to Valmiki by Brahma himself and Saraswati gave the capacity of poetry to him and had the Vedas rewritten in the form of Ramacharita through the medium of Valmiki. The Ramayana was taught to Kusa and Lava and Rama heard it in his Court. Thus starting with a plan and programme from Mahavishnu, propagated by Brahma, Saraswati and Narada, written by Valmiki, enacted by Mahavishnu and all the Devas as avatara rupis (अवताररूपी), sung by Kusa and Lava, approved by all the great Maharshis and Devarshis and finally having obtained the seal of Rama himself for the veracity of the statements contained therein, Ramayana is as great and beautiful as avatar of the Vedas as Ramavatara of Mahavishnu and keeping all this in mind the pertinency of Valmiki's question 'चारित्रेण च को युक्तः?' (Charitrena Cha Ko Yukthaha) could be easily appreciated.

The story of Ramayana is the story of every human soul. It is going on forever. It is for each individual to find out for himself at what stage of the story one is. An empherical formula for the story of Ramayana as it runs in every human body is depicted below, in the form of 'Yoga Ramayana'

The heart is Ayodhya. There the Paramatma (Rama) resides. The Guru, Viswamitra appears in the heart, takes Rama to Mithila, through the Tatakavana. Mithila is 'Manipuraka'. There resides the Chit Shakti (चित्शक्ति) Sita. The pathway between the heart (Anahata Chakra) and the nevel i.e., the manipuraka, is cleared by Viswamitra with the help of Rama. Rama in the heart represents the first Charana of the Gayatri 'तत्सवितुर्वरेण्यं'. Sita in Mithila or the Chit-Shakti in the manipuraka, represents the second

Charana of the Gayatri 'भार्गोदेवस्य धीमहि'. Viswamitra represents the Guru indicated by the third Charana of the Gayatri 'धियो यो नः प्रचोदयात्'. Thus the three charanas of the Gayatri are expanded in the story of the Balakanda of the Ramayana with Rama in Ayodhya being taken to Mithila and uniting him with Sita and reestablishing Rama and Sita in Ayodhya again. The various details of the story enumerated in the Balakanda, will fit-in perfect sequence with the Yogic history of a human being in understanding the Paramatma Chitshakti and the Guru. This is the first part of Yoga and it is also the first part of the Ramayana. The second part starts in trying to perceive the immortality of the soul and realising the same with the help of the mind. The mind, however powerful it may be, fails to achieve it, because it is beyond the powers of the mind. Dasaratha represents the mind and his attempt and failure to achieve Rama Pattabhishekam illustrates the above truth. What could not be achieved by Dasaratha, was achieved by Bharata, after undergoing certain purification ceremonies. Bharata saw Rama on the throne, but only after undergoing a Tapas for fourteen years, along with an Upasana of Rama-paduka.

The Aranyakanda begins with the entry of Rama, Sita and Lakshmana into the Dandakavana. This represents in yoga the entry of Paramatma (Rama), Chitshakti (Sita) now representing the Jiva and the Adisesha (Lakshmana) representing Kundalini Shakti, at the Mooladhara (मूलाधार) into the Veena Danda, (the spinal column starting with the Mooladhara and leading to the Sahasrara (सहस्रार) in the head). Now. starts the fight between the Yogashakti and the Indriya Vruttis. It may be mentioned here that the Veena-Danda is composed of the Sushumna Nadi (सुषुम्ना नाडी), which runs from the Mooladhara (मूलाधार) straight to the Sahasrara. On either side of this Sushumna nadi run the two Nadis (the solar and the lunar) Ida (इडा) and Pingala (पिंगल). They run parallel to the Sushumna throughout, but crossing each other in three places, one in the neck region, another opposite to the heart and the third opposite to the Nabhi. This crossing of the Nadis brings about three Grandhis (ग्रन्थी), opposite to the neck is Lobha (लोभ), the one opposite to the heart is Kama (काम) and the third opposite to the Nabhi or novel being Krodha (क्रोध). The travelling of the Atma Shakti with jiva and Kundalinishaktis causes the detruction of the three Grandhis. The Krodha grandhi corresponds to the fourteen thousand Rakshasas headed by Khara and Dushana. These are destroyed by the Atmashakti, that is, by Rama. The second grandhi i.e., the Kama grandhi is represented by the golden deer, Maricha and its destruction is brought about by Rama. The third grandhi i.e., the Lobha, represented by Vali, who is finally destroyed by Rama. So far is one part of the yoga. During the sojourn of the jiva with the Paramatma and kundali, which is always in jagrath condition, the jiva i.e., Sita, becomes a captive to the Mahamoha (Ravana) and is carried away by him and placed safely in Lanka, i.e, the head. Now, starts the search for the jiva by the Paramatma. The Kishkindhakanda represents the liberation of the mind (Sugriva) from the eternal threats of Ahamkara (Vali) and its union with Buddhi (Tara) and Chittam (Ruma) and its activity turned towards service to God i.e., service to Rama. From now onwards the Manasshakti (मनश्शक्ति) and the Pranashakti (प्राणशक्ति) also join the Kundalini Shakti in serving the Paramatma. The Pranashakti is represented by Hanu-

man and his crossing the ocean and entry into Lanka is a part of Khechari Yoga, whereby all the Shaktis of the Yogi get transferred to the head.

"मूर्ध्नि आधाय आत्मन: प्राणं आस्थितो योग धारणां..."
(Bhagavat Gita Chapter VIII Sloka 12)

This divine Prana Shakti (Hanuman) now becomes capable of destroying the forces of the Dasendriyas (दशेन्द्रिय) (the Lanka of Ravana). It is at this stage that the Yogi is able to realise that the Jiva and Paramatma, which are two separate things are in reality counter parts of the same Tatva.

"तुल्य शील वयो वृत्तां तुल्याऽभिजनभाषितां ।
राघवोऽर्हति वैदेहीं तं चेयमसितेक्षणा ॥"
(Sundara Kanda)

That is how Hanuman found Sita, an exact counterpart of Rama, in Lanka. The two Tatwas, apparently separate, are in reality one. The last part is the Yuddhakanda, where the Yogic force (Monkeys) fight against the Indriya Vrittis (Rakshasas). Ravana, (the Mahamoha) and Indrajit, (the Aviveka) are destroyed respectively by Rama and Lakshmana, and the Viveka (Vibheeshana) is made king of Lanka. The same is also shown in the Yogasutras as 'विवेक निम्नं कैवल्य प्राग्भारं'. Now the Baddha Jiva represented by Sita in the Asokavana is freed and made to unite with the Paramatma. The last part of Yuddhakanda illustrates the return of the Jiva from the Sahasrara to the heart passing through the Ajna Chakra (आज्ञा चक्र). The Ajnachakra is in between the two brows in the lalata (ललाट) just in the same place, where the third eye, the eye of fire, is placed. The Agni Parisuddhi (अग्नि परिशुद्धि) of Sita is only a representation of the Jiva passing through the eye of fire to the abode of God (the heart). Now comes the final summation of all the Shaktis under the control of Paramatma, with an absolute annihilation of all the Indriya Vrittis. This is the Moksha (मोक्ष) as conceived by the Yogis and the starting of the Paramatma from the heart (Ayodhya) and coming back to the same place through the courses indicated above, makes a complete circuit and this current is incessently running in every human body and that is the story of Rama. A realisation of this Yogic Ramayana in relation to the details of the drama of Valmiki Ramayana enacted by Lord Mahavishnu and his consort, in the Ramavatara, would help to realise the great truth of the mahavakya 'अहं ब्रह्माऽस्मि'. Rama's life is every individual's life. Do as he did and follow his foot-steps through the circuit in your body, till the Pattabhishekam is achieved. This will, however, help you to be with Rama at all times. There is no greater objective in life. Read the Ramayana thoroughly and search for your own place in it.

(To be continued)

Author's note:—The details of Yoga have not been touched for fear of exercising the readers' minds too much. Those who are interested can easily learn the details from their nearest Gurus or those who are well-versed in it.

GOD, MAN & CREATION, IX—UPANISHADS—THE TAITTIRIYA

By

SRI VIDYA SANKARA BHARATI SWAMI

We have seen in the previous article, No. 8, how the Chandogya Upanishad deals with the subject, "God, Man and Creation". Now, in the present article, we shall see how the Taittiriya Upanishad deals with it.

Taittriya Upanishad, is one of the most important and belongs to the Krishna Yajurveda, Taittiriyasakha, as is clear from the name. It is divided into three sections, called 'Vallis'. The first Valli deals with Upāsanās or means, and is called Sikshavalli. The second valli deals directly with Nirguna Brahma and the cardinal Advaitic principle and is aptly named Brahmavalli. The third by name Bhruguvalli deals with the application of the cardinal principle by narrating the story of how Bhrugu learnt Brahmavidya from his father, Varuna, and how he put into practice the principle taught in Brahmavalli.

Brahmavalli is the most important part of the Uhanishad, as it deals directly with the nature of Brahman. It begins by expounding one of the greatest truths, namely "(బ్రహ్మ విత్ అప్నోతి పరం") (Brahma Vit Apnoti Param) that is, the Knower of Brahman attains the Supreme. That sentence or Mantra, consists of four words, which are explained in detail in the succeding portion of the Upanishad. In a way we may say that that first Mantra is a sutram (సూత్రం) and the rest of the Upanishad is a commentary upon that sutram. That Mantra contains (in a nutshell) the gist of the whole Upanishad. The four words contained in the Mantra are (1) Brahma (బ్రహ్మ) (2) Vit (విత్) (3) Apnoti (అప్నోతి) (4) Param (పరం). Everyone of these words is defined and explained in the succeeding portions of the Upanishad.

First we shall take up Brahma—

BRAHMAN

The word Brahma is defined as "Satyam, Jnanam, Anantam" (సత్యం జ్ఞానమనంతం). This kind of description of Brahman, we do not find elsewhere in any other Upanishad, and it is the most apt and correct way in which Brahman can be described in words. As a matter of fact Brahman is indescribable as it is beyond the reach of the Mind, and the sense organs as stated in the succeeding portion of this Upanishad itself-Yato Vacho Nivatante, Aprapya Manasa Saha. (యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ). Brahman is described in all the Upanishads, as Aprameya (అప్రమేయ) that is, as beyond cognition or reach of mind. All the same the Upanishad, out of her illimitable motherly affection towards us tries to bring home Brahman to us by describing it to the nearest possible extent and in the best possible manner in which words can describe. Words have the power to describe only four or five kinds of things: namely:- (1) things which have got Jati (జాతి) such as man, cow etc. (2) things which have got Guna (గుణ) or quality, such as, white, black, sweet, sour, good bad etc. (3) things which are indicated by Kriya (క్రియ) or action, such as, going, coming, eating, sleeping etc. (4) things indicating Sambandha (సంబంధ) or relationship such as *My* house, *My* book, etc., and (5) things which are indicated by Samjna (సంజ్ఞ) or name, such as Rama, Krishna etc. In

English Phraseology, we have correspondingly (1) concrete nouns (2) adjectives (3) verbs (4) Prepositions etc,, and (5) Proper nouns. All the things in the world come under one or the other of the above categories, and hence can be described in words. But as for Brahman, it has no Jati, no Guna, no Kriya, no Sambandha, and no Samjna; and hence words have not the capacity to describe it. This Upanishad, as stated above gives us a picture of Brahman, by words Satyam, Jnanam, and Anantam, which enable us to have the nearest possible conception, or more particularly by negating its (1) Anrutatvam or changeability (అనృతత్వం) (2) Jadatwam or inanimate nature (జడత్వం) and (3) Paritchinnatwam or finiteness (పరిచ్ఛిన్నత్వం). Brahman can therefore be stated negatively as that which never undergoes any change, which is not inanimate or insentient, and which is not finite, and positively as Existence or Reality which is always unchangeable, Intelligence itself (and not one possessing Intelligence) and Infinite with regard to space, time, and things. It follows from the above, that there is no space without Brahman, no time without Brahman, and no thing without Brahman. That is, Brahman exists everywhere, at all times and in everything we can conceive of, in this creation. If, thus, this be the definition of Brahman or God, then where is any scope for independent existence of man and Creation? The space occupied by man and creation has already been filled with Brahman. It is an axiomatic truth tnat two things cannot occupy the same space at one and the same time. Hence the creation, which we see all round us cannot be a reality as, in that case, it has no space to exist independently of Brahman. Wherever creation appears to exist it does so only on the substratum of Brahman. It therefore follows that the entire creation has got only appearance without any reality, and is a superimposition on the substratum of Brahman, which is the only Reality of Existence. This is what is called Mithyatwam (మిథ్యాత్వం) of Jagat or Creation.

Even as for Jeeva or man, applying the same reasoning as above, he also can't have independet existence apart from Brahman, which, being Omnipresent is present in him also. So the Intelligence which is present in every human being or in every creature is Brahman itself. If so, a question may arise as to why there is so much difference in various kinds of sentient beings, if the same Brahman exists in all of them. This is explained in this way. It is the Antahkarana or mindstuff (అంతఃకరణ) that has got the power to manifest the All-pervading intelligence of Brahman, like the radio set. Even though the musical sound that is brordcast exists everywhere, it is only where there is a radio receiving set, that we can hear it, and not elsewhere; because, it is only the radio that has got the power to exhibit it. Similarly even though Brahman is All-pervading, its Intelligence is recognised only when it is exhibited by beings possessing Antahkarana (అంతఃకరణ). Brahman is present in the inanimate things also, like earth; but as there is no Antahkarana in those things, the Intelligence is not exhibited, even though it exists inside them. Strictly speaking there is no inanimate thing at all in the creation as Brahman is All-Pervading. Another Upanishad says "Sarvam Khalvidam Brahma (సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ) that is, all that we see is Brahman both animate and inanimate. We call certain things inanimate, not because there is no life or Intelligence in it, but because there is no machinery inside it to exhibit the life or

Intelligence within it, like Antahkarana in human beings. As for the difference in the Intelligence exhibited in the various human beings, it is explained by stating that it is due to the difference in the constitution of the Antahkaranas in the various human beings. It may be illustrated thus:- Even though electricity of the same power passes through the wires, it is exhibited differently by the various bulbs having different powers. If 100 power bulb is attached to the wire, the light is exhibited in one way, while 10 power bulb exhibits the same electricity to a one tenth extent. Similarly, electricity, which has no particular colour of its own, exhibits itself in various colours according to the colours of the various bulbs manifested it. In the same way, Intelligence of Brahman which is unlimited and perfect, exhibits itself in various human beings as limited and imperfect, owing to the difference in the Antahkarana through which it is exhibited. The purer the Antahkarana, the greater the Intelligence exhibited. That is why in Maharishis it is exhibited to a greater extent than in the ordinary human beings. If the delimiting Antahkarana is gradually annihilated, then the Intelligence inside exhibits itself as unlimited and perfect, that is, as Brahman itself. Hence man minus Antahkarana is equal to God or Brahman. Thus it is plain that man or Jeeva has no independent existence, but is called so owing to the delimiting Antahkarana inside him; and if that is destroyed, he realises himself as Brahman. Thus man, in essence and in reality, is only God and not different from Him. Thus this Brahmavalli, by the very definition of the word Brahman, expounds the Adwaitic principle, that Brahman is the only Reality, that creation has appearence only without Reality that is, Mithya, (మిథ్య) and that man, in essence, is not different from Brahman. This is the unique value of this Upanishad.

(to be continued)

Poise, self-control, forbearance, discrimination, performance of one's duty, truthfulness compassion, contentment, generosity, dispassion, faith and reverence, charity, the feeling of shame for ill-conduct, and other such virtues besides delight in the contemplation of the devine self—these are the charecteristics of Sattwa.

SRI VENKATESVARA ORIENTAL COLLEGE, TIRUPATI.

EXAMINATIONS IN AGAMA.

REGULATIONS.

1. There will be three Examinations in Vaikhanasa Agama, called respectively PRAVESA, VARA and PRAVARA. The course of study shall be according to the prescribed syllabus.

2. A candidate cannot be admitted to the second or third examination unless he passes the previous examinations, but he can be permitted to take all the three or the first two examinations, at one time.

3. The examinations will be conducted by the Sri Venkatesvara Oriental College at Tirupati and other centres which will be notified from year to year.

4. The examinations will be conducted in March—Aprial every year.

5. The examinations will be partly oral and partly written. There will be a practical examination also for each course.

6. Applications should be forwarded in the prescribed form to the Principal, S. V. O. College, Tirupati before 31st December preceding the examination. Forms of application can be had from the Principal on sending a stamped envelope.

7. The following fees have to be paid for the examinations:—Pravesa Rs. 5, Vara Rs. 10, and Pravara Rs. 15.

The fees can be remitted by money order or by Indian Postal order along with the application. Fees once paid will not under any circumstances be refunded.

8. The scheme of the Examinations will be as follows:

		Marks.	Hrs.
PRAVESA:	Paper I Sanskrit ...	100	2
	„ II Ahnikam ...	100	3
	„ III Nityaradhanam ...	100	3
	Oral Examination ...	100	2
	Practical Examination ...	100	1
		Marks.	Hrs.
VARA:	Paper I Sanskrit ...	100	2
	„ II Sutram ...	100	3
	„ III Utsavam ...	100	3
	Oral Examination. Mantras ...	100	2
	Practical Examination	100	1
PRAVARA:	Paper I Sanskrit ...	100	2
	„ II Sutram ...	100	3
	„ III Pratishtha ...	100	3
	Oral Examination. Mantras ...	100	2
	Practical Examination ...	100	1

9. The question papers shall be set and answered in the regional languages.

10. Candidates who secure not less than 40% of the marks in all papers combined will be declared to have passed the Examination.

Of the successful candidates those who obtain not less than 70% of the marks will be placed in the first class and those who obtain not less than 55% will be placed in the second class. All other candidates will be placed in the thrid class.

11. Certificates will be awarded to the succesful candidates in the examinations showing the class in which they are placed. These certificates will bear the signatures of the Principal of the College and the Executive officer of the T. T. Devasthanams.

SYLLABUS FOR VAIKHANASA AGAMA

PRAVESA COURSE.

1. *Vaikhanasa - Mantraprasnam* :—Prasna I and Prasna II to the end of Antahoma.

2. *Pancha - Suktas and Panchasanti.*

All the mantras should be got by heart. The recitation should be with the prescribed swara. (accent). The students are not expected to know the meaning of the mantras. They must be able to recite any particular mantra or mantras and explain its viniyoga (application). (Vaikhanasa Granthamala Edition to be followed).

3. *Vaikhanasa - Smartasutram* :—Prasna I and Khandas 5 to 8 in Prasna VIII.

4. *Ahnikam* :—The student should be able to perform all the ceremonies included in the above sutra.

Books recommended :—Ahnikamritam; Ramadesikahnikam ; Anushthanakhandam.

5. *Nityaradhanam* :—The student should be able to perform the daily worship.

Books recommended :—Kasyapa's Bhagavadarchaprakarana, known as Panchakhandam. Marichi Nityarchanaprayoga or Samurtabhagavadyajanavidhi. (Nacchiyarkoil Edition.)

6. *Sanskrit* :—Amaram ; Kanda I ; Raghuvamsam : Cantos 1 to 4 ; Sabdas and Dhatus.

AGAMIKAVARA COURSE

1. *Vaikhanasa—Mantraprasnam*:—Prasnas II (from Antahoma) III, VI and VII.

All the mantras should be got by heart. The recitation should be with the prescribed svara (accent). The students are not expected to know the meaning of the mantras. They must be only able to recite any particular mantra or mantras and explain its viniyoga (application). (Vaikhanasa Granthamala Edition to be followed).

2. *Vaikhanasa—Mantraprasnam* :—Prasnas 11 and 111 and the remaining portion of VIII. The student is expected to study the portion with meaning.

3. *Aradhanam* :—Bhagavadarchaprakaranam, Archananavanitam.

4. *Utsavam :*— Brahmotsavanukramanika ; Marichi's Vimanarchanakalpa, the patalas relating to Utsava.

5. *Sanskrit :*—Kumarasambhavam : Cantos 1 to 5. Hitopadesa : First two chapters.

AGAMIKAPRAVARA COURSE

1. *Vaikhanasa—Mantraprasnam :*—Prasnas IV, V and VIII. All the mantras should be got by heart. The recitation should be with the prescribed svara (accent). The students are not expected to know the meaning of the mantras. They must be able only to recite any particular mantra or mantras and explain its Viniyoga (application). (Vaikhanasa Granthamala Edition to be followed).

2. *Vaikhanasa—Smartasutram :*—Prasnas V, VI, and VII. The student should study the portion with meaning.

3. *Pratishtha:*—Marichi Pratishthapatalas with corresponding Prayaschittas.

4. *Sanskrit:*—Sisupalavadha Cantos I and II. Bhojachampu. First two Kandas.

SYLLABUS FOR PANCHARATRA AGAMA

PRAVESA COURSE.

1. *Ahnikam:*—As indicated in the *Padmasamhita*, Charyapada, Adhaya 13.

2. *Nityarahanam:*—The student should be able to perform the following archanas: Nityarchanam, Varalakshmi-aradhanam and Purushasuktaradhanam. He has to learn Agnipratishtha, Pancharatra-panchasamskaravidhi, and Punyahavachanavidhi.

3. He should learn thoroughly the following hymns: Panchasuktas (*viz*, Purushasuktam, Narayananuvakam, Srisuktam, Bhusuktam and Nilasuktam); Panchasanti, Ghoshasanti, Svastivachanakam, Sakunasuktam.

4. The student should learn thoroughly the Mantras and Mudras peculiar to Pancharatra Agama.

VARA COURSE.

The student should be able to perform the Brahmotasvam and other annual and monthly Utsavams (Festivals).

Books recommended for reference: Kriyakairavachandrika of Varahaguru or Varadaguru.

PRAVARA COURSE.

The student should learn thoroughly how to conduct the following: Pratishtha, Santi, Jirnodharasamprokshanam, Prayaschittam and Dikshavidhi.

Books recommended for reference: Kriyakairavachandrika of Varadaguru or Varahaguru.

'రా' వర్ణే వృజినాని మర్త్యహృదయాన్నిస్సారయత్యక్షరం
రుంధత్తత్పునరాగతిం 'మ' ఇతి సంరక్షేత్కవాటోభవత్।
నైవాజ్ఞైస్తవ నామ కీర్తితమిదం నోచేత్కుతోఽన్యాపదః
శ్రీమన్ దాశరథే! దయాజలనిధే! భద్రాద్రి భాగ్యోదధే॥

శ్రీ దాశరథి శతకమ్ - శ్రీ॥ తి॥ గు॥ వరదాచార్యః.

'రా' కలుషంబు లెల్ల బయలం బడద్రోచిన 'మా' కవాటమై
దాకొని ప్రోచు నిక్కమని ధీయుతు లెన్నఁ దదీయ వర్ణముల్
గైకొని భక్తిచే నుడువ గానరు గాక విపత్పరంపరల్
దాకొనునే జగజ్జనుల దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ॥

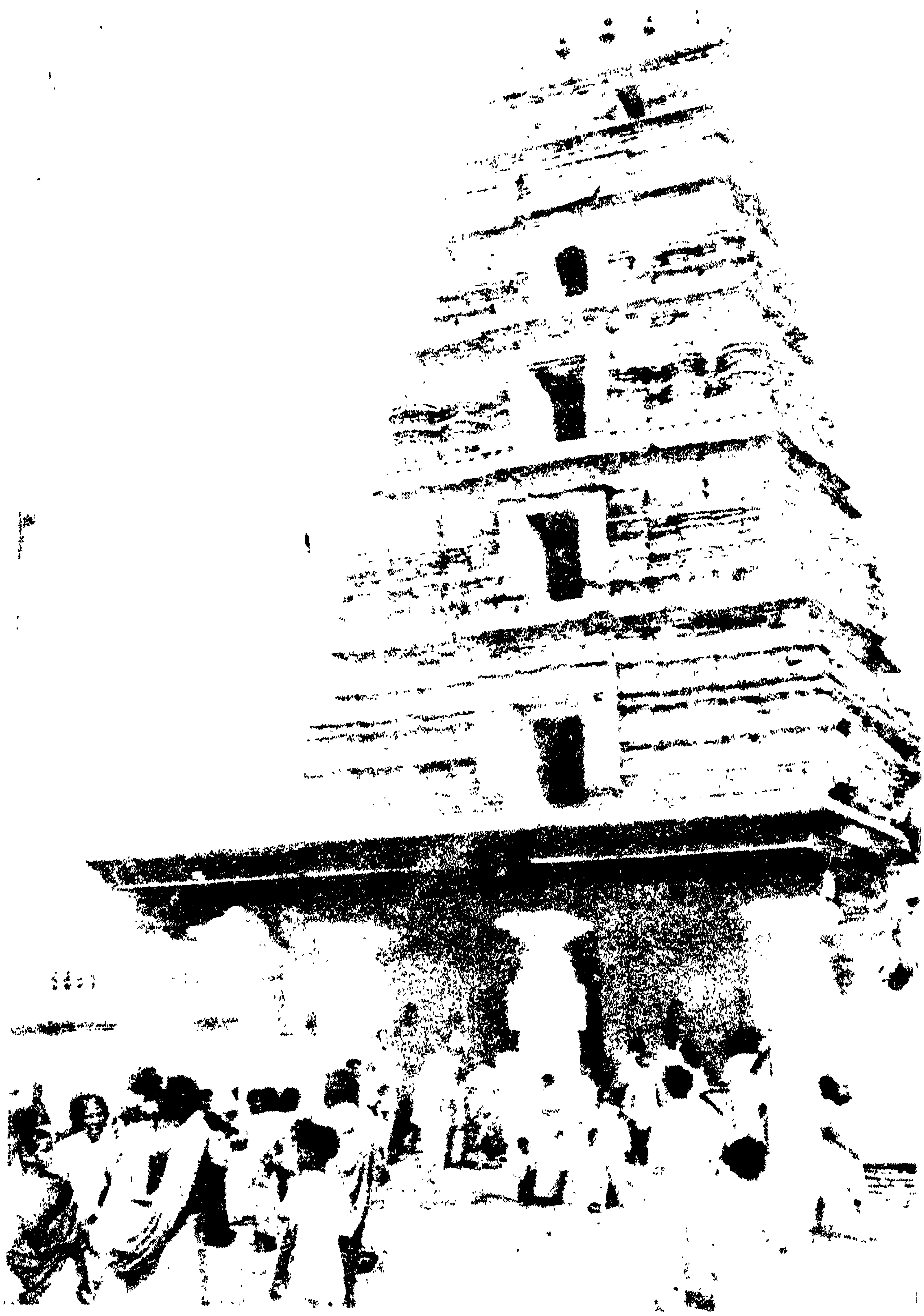
గోపకవి - దాశరథి శతకము.

సీతారామ! కకుత్స్థరామ! రఘువంశోద్ధార! లోకప్రియే
త్యేవం భేకగణా ఇవాపి మధురం పాపాపహం నామ తే!
యే శశ్వత్సముదీరయంతి పరమం త్వద్ధామ గచ్ఛంతి తే
శ్రీమన్ దాశరథే! దయాజలనిధే! భద్రాద్రి భాగ్యోదధే॥

శ్రీ దాశరథి శతకమ్ శ్రీ॥ తి॥ గు॥ వరదాచార్యః.

రామ హరే కకుత్స్థకుల రామహరే రఘు రామ రామ శ్రీ
రామ హరే యటంచు మది రంజిల భేకగణంబు లీల నీ
నామము సంస్మరించిన జనంబు భవంబెడఁబాసి తత్పరం
ధామ నివాసులౌదురఁట దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ॥

గోపకవి - దాశరథి శతకము.

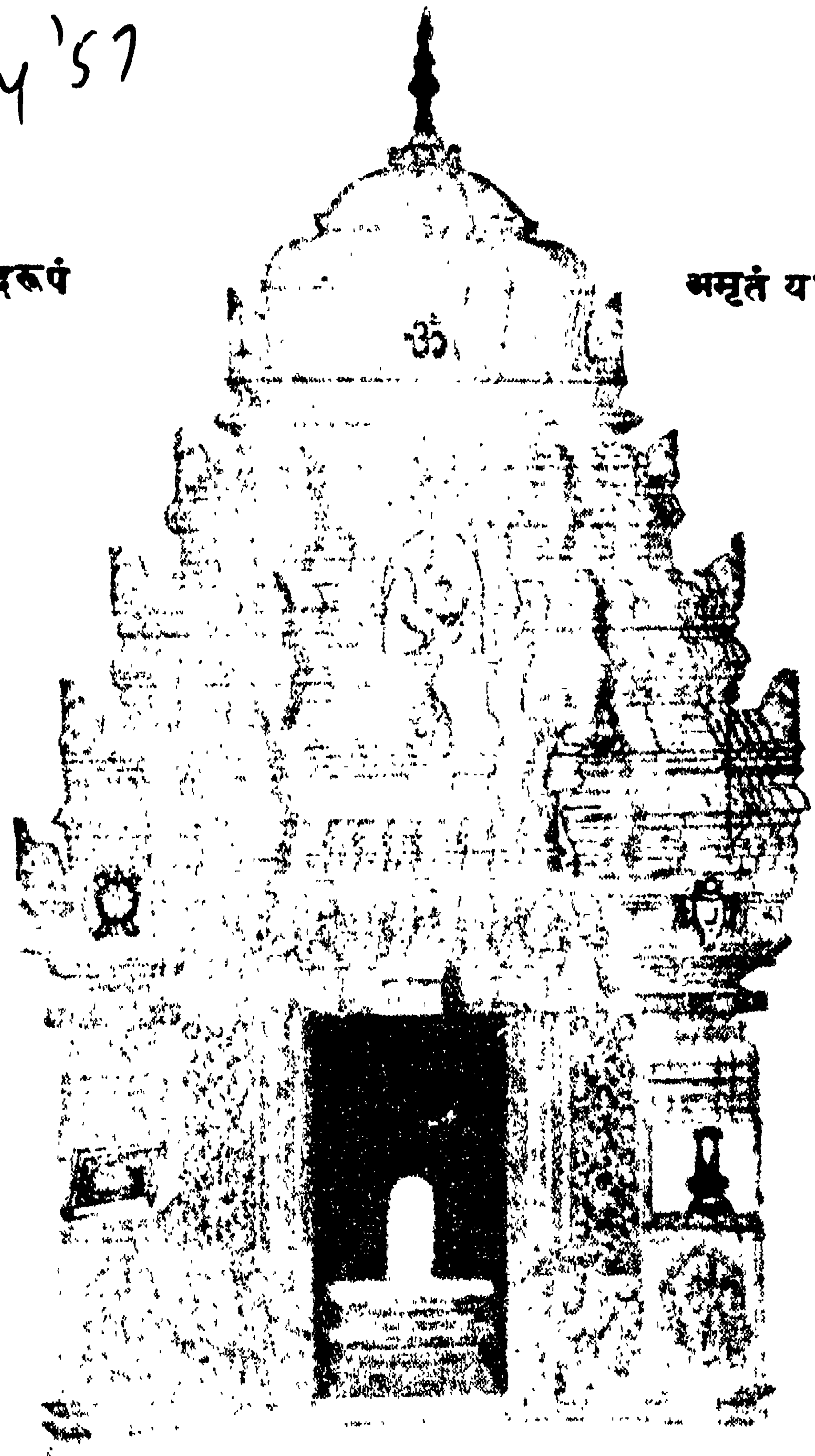

Printed by C. H. P. Sastry at The B. N. K. Press (Private) Ltd., Vadapalani, Madras - 26
Edited and Published by Sri P. Perayya Sastri [illegible] at Masulipatam.

5350

ĀRĀDHANA

आनन्दरूपं अमृतं यद्विभाति

VOL. III No. 5 MAY 1957

ఆ రా ధ న

హేవలంబి మా స ప త్రి క వైశాఖము

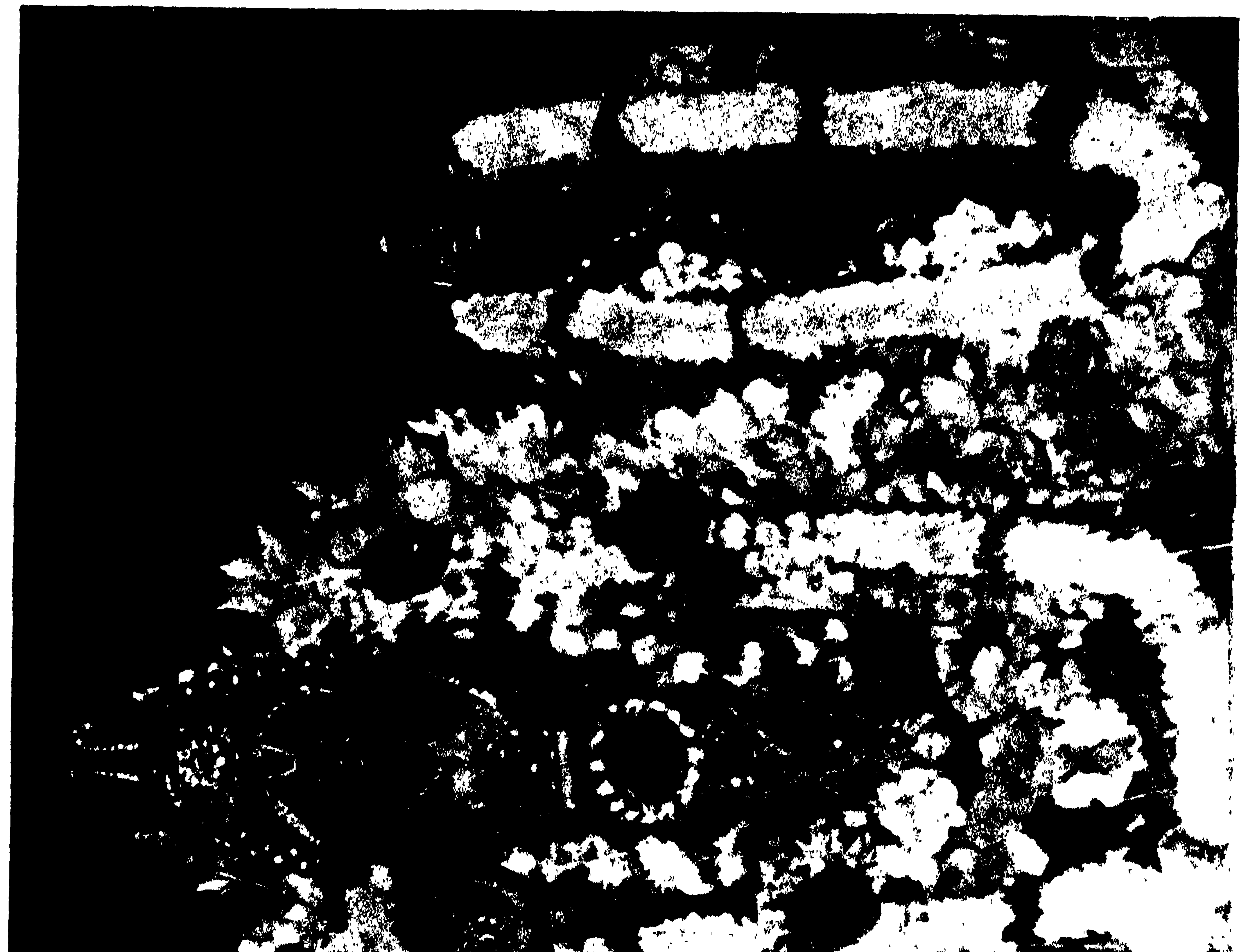
విషయసూచిక పుట

తెనుగు

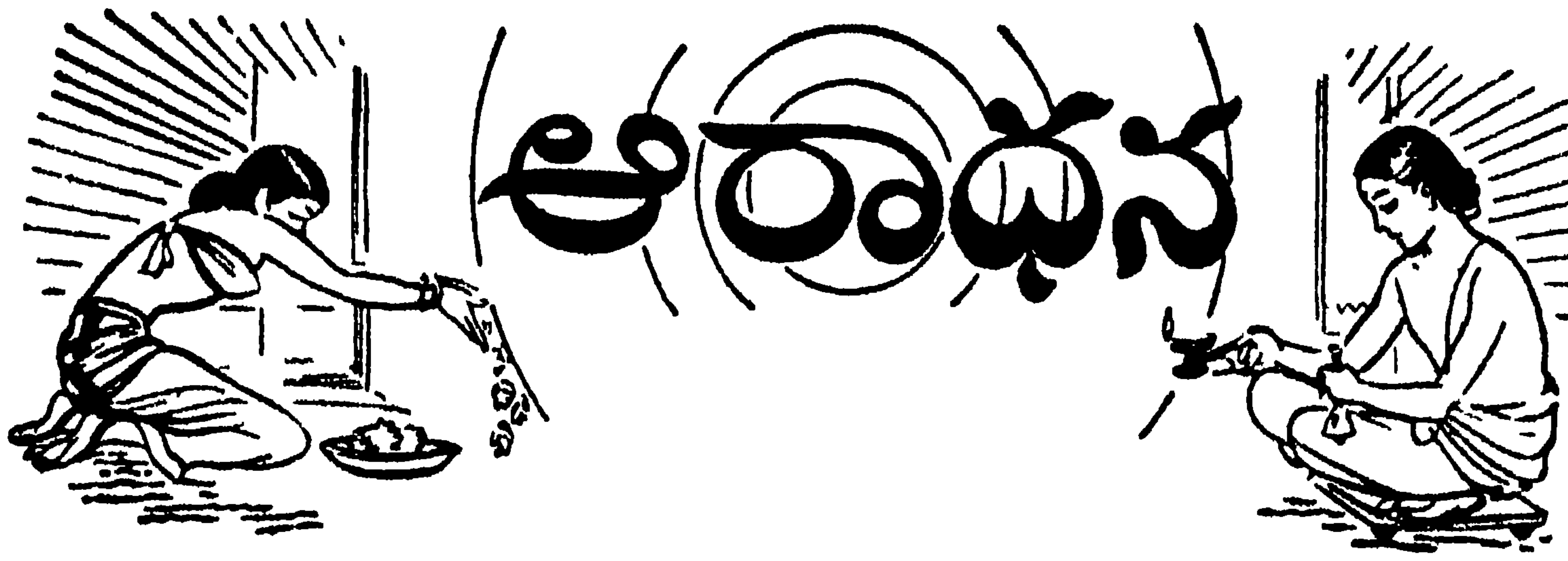
CONTENTS

ENGLISH

PAGE

" ఆనందరూప మమృతం య ద్విభాతి "

సకృదేవ ప్రపన్నాయ 'తవాస్మీ'తి చ యాచతే।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదా మ్యేత ద్వ్రతం మమ॥

సంపుటము 3 | హేవలంబి - వైశాఖము | సంచిక ౧

ॐ

प्र सम्राजं प्रथममध्वराणामंहोमुचं वृषभं यज्ञियानाम् ।

अपां नपातमश्विना हयन्तमस्मिन्नर इन्द्रियं धत्तमोजः ॥

तैत्तिरीयसंहिता - कां - १ - प्रपा - ६ - अनु - १२.

తాత్పర్యము :—ఓ ప్రజలారా! బుద్ధిచే సర్వత్ర ప్రకాశించుచున్నట్టియు, కార్యకలాపములలో ముఖ్యుడును, బుద్ధిమాలిన్యమును పరిహరింపగలిగినట్టియు, కార్యఫలములను విశేషముగ (ప్రజలకు) ప్రసాదించునట్టియు, సస్యములకు వలయు ఉదకములను (సముద్రమునకు పోకుండ) ఉపయోగపడునట్టి కార్యములను నిర్వహింపగలిగినట్టియు, ఐశ్వర్యమును (ప్రజలకు) సమకూర్చునట్టి ఇంద్రుని (ప్రజాధిపతిని) సేవింపుడు! ఓ అశ్వినీ దేవతలారా! ఈ ప్రజాధిపతికి మనోబలమును, ఓజస్సును సమకూర్పుడు.

वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।

अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्माँ अभिदासति ॥

తాత్పర్యము :—ఓ ఇంద్రుడా (ప్రజల కధిపతీ)! మా శత్రువులను పారద్రోలుము. మమ్ము హింసించు నుద్దేశించిన సేనలను శాంతి నొందింపుము. మాకు హింసను కోరు శత్రువునుకూడ మా పాదాక్రాంతునిగా జేయుము.

कपिलः

मनोः शतरूपायामुत्पन्नेषु पञ्चस्वपत्येषु कन्या देवहूतिः प्राज्ञतमा सुभगतमा च। यौवने वयसि स्थितायाः तस्याः पितरौ अनुरूपं भर्तारमन्वेष्टुं देशाद्देशं जग्मतुः। अथ च तौ सुरूपं युवानं प्राज्ञं मनीषिणं तपोनिष्ठं च कञ्चित् कर्दमनामानं ददर्शतुः। स ब्रह्मणो हृदयाज्जातः कर्दमप्रजापतिरिति च अकथ्यत। कन्या देवहूतिरपि तं सुरूपं दृष्ट्वैव चकमे। कर्दमोऽपि तथैवच ताम्। परस्परं अनुरागवतोः तयोः विवाहं मनुः सानन्दं निरवर्तयत्।

कर्दमश्च आत्मनस्तपोबलेन स्वयं सम्यगात्मानं संयम्य पत्नीं देवहूतिमपि तथैव आत्मसंयमवती चकार। एवं तपसा ध्यानेन च तौ कंचित्कालं संसारविमुखावेव निन्यतुः। परं तु पतिशुश्रूषयाऽत्मानं विनोदयन्त्यपि देवहूतिः आत्मनः सन्तानमैच्छत्। कर्दमश्च पत्न्या मनोरथमवगम्य तस्यां बह्वीः सुरूपाः पुत्रीः अजनयत्। अथाऽपि देवहूतिः पुत्राय आत्मनो मनो बबन्ध। तन्मनोरथं पूरयितुं तस्यां कपिलः समुदभूत्। दिव्येन तेजसा ज्ञानेन च जातस्सः जन्मत एव विविधा विद्याश्च लेभे।

एवं कृतकृत्यः कर्दमः संसारमुत्सृज्य सत्यज्ञानानन्दरूपं परमात्मानं अवगन्तुमिच्छन् संन्यासाश्रमं स्वीचकार। अनन्यपरायणश्च सः परमात्मन्येव मनो निधाय तत्वं ज्ञात्वा-क्षुत्पिपासे, सुखदुःखौ, शीतातपौ, जयापजयौ, मानावमानौ-इति द्वन्द्वौ जित्वा परमां मनसः शान्तिं लब्ध्वा आत्मानं इतरांश्च सत्यस्वरूपस्य परब्रह्मणः ऐक्यभावेन पश्यन्नवर्तत।

देवहूतिरप्यनेन पुत्रेणात्मानं धन्यतमां मेने। जातमात्र एव कपिलः ज्ञानी मानवानां तत्वोपदेष्टा सांख्यमतस्य प्रतिष्ठापकश्च अभवत्। देवहूतिः प्रकृत्यैव परतत्वं अवगन्तुकामा आत्मनः पुत्रात् तत्त्वं धर्मं च ज्ञातुं प्रावर्तत। अथ पुत्रमेवमपृच्छत् "पुत्र! त्वं ममात्यन्तं वत्सलः, मयि च सुदृढां भक्तिमापन्नः। अतस्त्वं मह्यं कथयितुमर्हसि "कथं संसारान्मोक्षमाप्नुयामिति। यौवने वयसि मम तिष्ठन्त्याः त्वत्पितुरतीव ज्ञानं प्राप्तम्। वृद्धायाश्च मम पुत्रस्त्वमेव विज्ञानं संपादयितुं मर्हसि" इति। मातुर्वचनं श्रुत्वा कपिलः प्रत्युवाच। "मान्ये मातः! श्रूयताम्। योगेन जन्तुः परमात्मस्वरूपमवगच्छन् दुःखरहितो भवति। योगएव जन्तोः अत्यन्तं उपकाराय भवति। अहं पुनः मम प्राक्तनेष्ववतारेषु इमं योगं प्राचीनेभ्यो मुनिभ्य उपादिशम्। अद्य तु तुभ्यं विज्ञापयामि। आत्मनो बन्धमोक्षयोः मन एव कारणम्। प्रापञ्चिकविषयेषु मनसस्सङ्गादेव जन्तुः संसारे बद्धो भवति। ब्रह्मणो ध्यानेन, सुदृढया च भक्त्या देवे जन्तुर्मुक्तो भवितुमर्हति। सर्वथा अहंकारममकारौ परिहर्तव्यौ। तदैव मनो निर्मलं भवति। मायामोहलोभैश्च अपरिभूतं च भवति। एवं स्वच्छेन मनसा जन्तुः तत्वं आत्मज्ञानं च अधिगम्य स्वतः प्रकाशमानं दिव्यं ज्योतिः ज्ञानचक्षुषा पश्यति। मुक्तश्च भवति।

नूनं प्राज्ञा वदन्ति प्रापञ्चिकविषयेष्वासक्तिः बन्धायैव भवतीति। अथाऽपि तदासक्तिः भक्त्यै सत्सङ्गाय च यदि कल्पते तदा जन्तोरुपकारायैव भवति। अतः सतां सङ्गः देवे भक्तिश्च जन्तोः संसार-तरणाय उपयुज्येते॥ इति।

దక్షారామ భీమేశ్వరా!

పండిత పెనుమెచ్చ సత్యనారాయణరాజు.

చొక్కంబౌ నటనాంతమందు అ-ఇ-ఉణ్ - సూత్రంబులన్పల్కునీ
ఢక్కానాదము లాలకించిమెయిఁ బుల్కల్ పొడ్మగా వ్యాకృతి
న్జక్కన్ వ్రాసినయట్టి పాణిని సుతుండంగాను, గాఁబట్టి ప
మ్యక్కావ్యంబు లొనర్చు శక్తియిడు దక్షారామభీమేశ్వరా !

ఆకుల్ పూవులు దెచ్చి హారమిడుటో యర్చించుటో మ్రొక్కుటో
ప్రాకారాదులు గట్టుటో యలుకుటో ప్రార్థించుటో కొల్చుటో
వాకొంటో మఱి వ్రాయుటో చదువుటో భద్రంపు నీ భక్తిలో
కైకత్రాణ ! యొసంగు మాకెపుడు దక్షారామభీమేశ్వరా !

ప్రాతస్సాయములందు దక్షనగరీ భాక్సప్త గోదావరో
స్రోతః పూరములందుఁ గ్రుంకులిడి యక్షుల్ విచ్చి నిన్గాంచి హే
పూత్మన్ శివ ! పాహి పాహి యని సమ్మోదించు భక్తుండుగా
నా తంకింపక చేయవయ్యా నను దక్షారామభీమేశ్వరా !

లీలానృత్య నిమగ్నతావక శిరోరింఖత్సురహ్రాదినీ
డోలాతుంగ తరంగ మాలికలలో లోనూఁగు రాయంచనై
కాలంబెల్లను వెళ్ళఁబుచ్చెదు మహాకళ్యాణ వేళార్థినై
యాలోకించెదు దీను వీనిఁగను దక్షారామభీమేశ్వరా !

వారస్త్రీణము నృత్యమున్ సలుపఁగా వర్ణింపఁగా సత్కవుల్
పౌరస్త్రీలు నివాళులీయగ నమోవాకంబులీ భక్తులున్
హొరాటంబుగ డాబుగా హొయలుగా నూరేఁగు త్వన్మూర్తికిన్
ఆరాధించి ప్రదక్షిణించెదను దక్షారామభీమేశ్వరా !

నే శేషాహిను గాను నీ మహిమలన్ నేర్పార వర్ణింపఁగన్
నే శ్రీశుండనుగాను నీ గుణములన్ నెమ్మింగనూగొంటకున్
నే శీతాంశుఁడఁగాను నీ శిరముపైనిన్ భూషణం బేట కో
యాశాదూరుఁడ! యెట్లు బ్రోచెదవొ దక్షారామభీమేశ్వరా!

నే నందీశుడఁగాను వాహనమనై నిన్నే సదామోవఁగా
నే నాళీకభవుండఁగాను శ్రుతులన్ నిన్నెప్డు కొండాడఁగన్
ఏనా గౌరినిగాను మేన సగపాలెట్టెట్టులో యాఁచికో
నానందప్రద యెట్లు బ్రోచెదవొ దక్షారామభీమేశ్వరా!

శిరమందున్ నునుపూపచందురుఁడు సుశ్రీదాయియై వెల్గఁగాఁ
గరళచ్ఛాయయె కంజసన్నిభగళ గ్రైవేయమై క్రాలఁగాఁ
గరమందున్ హరిణంబుదాల్చి జనులన్గాపాడు నీ మూర్తికిన్
హరు సానం దల వాంచి మ్రొక్కెదను దక్షారామభీమేశ్వరా!

శైవ క్రీడలు సల్పుచున్ బహుళముల్ శైవాఖ్యలంగాంచుచున్
శైవామ్నాయములం బఠించుచు మహాశైవుండనై నే "నమ
శ్శైవ త్రాణపరాయణాయ భపతే శర్వాయ" యం చెప్పుడున్
ఆవేశానఁ బ్రదక్షిణించెదను దక్షారామభీమేశ్వరా!

అభయంబిమ్ము గజాసురాంతకుఁడ! నీహారాద్రి కన్యాధవా!
అభయంబిమ్ము సనందనాదినుత! దివ్యాకారలింగోద్భవా!
అభయంబిమ్ము చరాచరాత్మక జగత్ప్రారంభహేతు క్రియా!
అభయంబిమ్ము త్వదీయ భక్తులము దక్షారామభీమేశ్వరా!

శ్రీ దుర్గానాగేశ్వర క్షేత్రము - పెదకళ్లేపల్లి

(గతసంచిక తరువాయి)

కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దివి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ.

కదళికారణ్యము - సర్వార్థ సిద్ధి దుర్గ

మన హిందూదేశమున అష్టాదశారణ్యములును అష్టాదశ దుర్గాపీఠములు నున్నట్లు పురాణములందును, తంత్ర గ్రంథములందును ప్రమాణములు కనుపించుచున్నవి. అష్టాదశారణ్యములలో కదళికారణ్య మొకటి.

1. బదరికారణ్యము :— ఇది హిమాలయపర్వతము మీద బదరికాశ్రమ పరిసరముల కలదు. ఇందు నరనారాయణులను ఋషులు తపమొనర్చిరి. ఇందు నారాయణ క్షేత్రముఁ గలదు. ఇచట రేగుచెట్లధికముగ నుండును. కనుక దీనికి బదరీవనమని పేరు.

2. కేదారారణ్యము :— ఇదియు హిమాలయ పర్వత పంక్తిలో "కేదారనాథ" క్షేత్రపరిసరములఁ గలదు. ఇందు గల "కేదారేశున" కే కైలాసనాథుఁడని కూడ పేరు. ఇచటనే "పంచకేదార క్షేత్రములు" కలవు. ఇది దుర్గమారణ్యమగుటచే "దేవతారణ్యమని" కూడ యందురు.

3. నైమిశారణ్యము :— తూర్పు రైల్వే లైను (Eastren Railway line) లో "సీతాపూర్" యొద్ద నీ యరణ్యమున్నది. ఇందు నందికేశ్వరక్షేత్రముఁ గలదు. సూతుఁడు శౌనకాదిమహర్షులకు పురాణముల నుపదేశించిన పవిత్రస్థలము.

4. దారుకారణ్యము :— దీనికే "దేవదారువన" మని కూడ పేరు కలదు. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగములలో "నాగేశ్వర నాథ" లింగముఁ గలదు. ఇది నైజాములో "జింథా" యొద్ద నున్నది. భైరవ జన్మస్థాన మీ యరణ్యమే.

5. ఉత్పలారణ్యము :— దీనికి "ఉపలారణ్య" మని కూడ పేరు. ఇందు వాల్మీకి యాశ్రమము కలదు. ఇది సీతాదేవి కుశలవులను కన్న స్థలము.

శ్రీ దుర్గానాగేశ్వరాలయము - పెదకళ్లేపల్లి - (సమీప దృశ్యము)

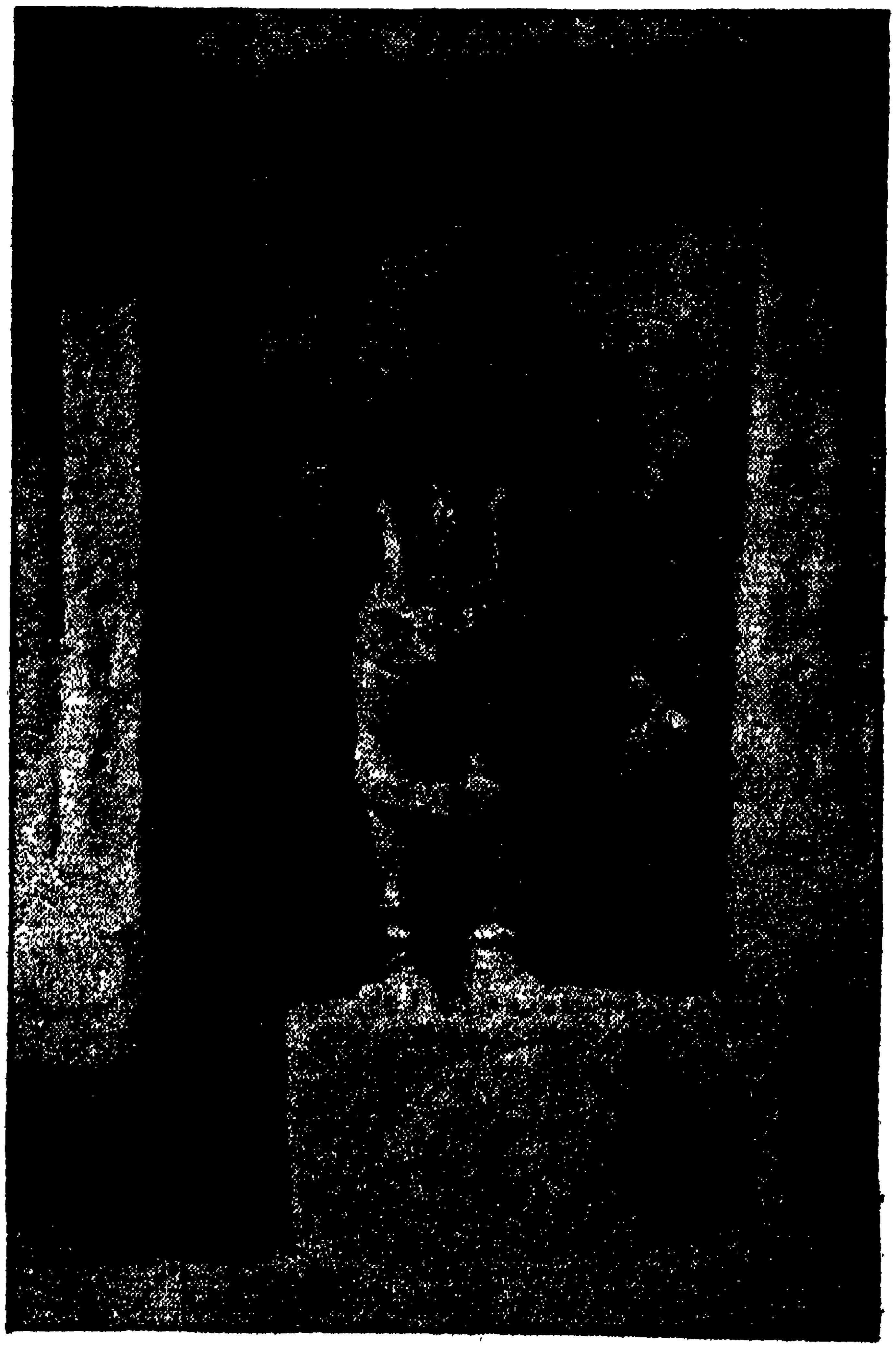
6. పుష్కరారణ్యము :—పుష్కర సరోవర ప్రాంతముల కలదు. పుష్కర క్షేత్రమను విష్ణుస్థలము యీ అరణ్యమున కలదు.

7. జాంగలారణ్యము :— ఇది "కురు" దేశమున "బిలాసపూర్" సరిహద్దున కలదు. ఇందే కురుక్షేత్ర సంగ్రామము జరిగినది.

8. ఆనందారణ్యము :—ఇది గంగాతీరమున యిప్పుడు కాశీక్షేత్రమున్న తావున పంచక్రోశ విస్తీర్ణము కలిగి యుండెడిది; విశ్వేశ్వరుఁ డిందు కలడు. పూర్వము దీనినే యానందారణ్య మనెడువారు.

9. సైంధవారణ్యము : పంజాబు దేశమున సింధునదీ ప్రాంతమున కలదు. సైంధవుని పాలనములో నుండుటచే దీనికీపేరు కలిగినది.

10. గుహారణ్యము :—ఇది సంయుక్త రాష్ట్రములో గంగాతీరమున నున్నది. ఇందు "గుహు"ని యాశ్రమమును "కుమార అర్జున"లో చంపావతీ తీరమున "క్రౌంతేశ్వరక్షేత్రము కలదు.

వీరభద్ర మూర్తి

11. మహారణ్యము :—ఇది మహారాష్ట్ర, బొంబాయి రాష్ట్రముల మధ్య కలదు. అనగా పూనా, బొంబాయి పట్టణముల మధ్యనున్నది. పూర్వము పండరీక్షేత్ర మిందుండెడిది.

12. దండకారణ్యము :— శుక్రాచార్యునిచే దండునకివ్వబడెను. అతఁడు శాపగ్రస్తుఁడగుటచే దేశము చెడి యరణ్యమయ్యెను. శ్రీరామచంద్రుఁ డిందే వనవాస మొనర్చెను. నాసికాత్ర్యంబక క్షేత్రము లిందు కలవు.

13. బృందారణ్యము :—యమునా తీరమున మధుర ప్రాంతమునఁ గలదు. ఇదియే శ్రీ కృష్ణుఁడు బాల్యక్రీడలాడిన స్థలము. దీనికే బృందావనమనిపేరు.

14. కామికారణ్యము :— మహాభారతమున "కామికవనమ"ని పేర్కొనఁబడినది. సరస్వతీనదీతీరమున కురుక్షేత్రముయొద్ద కలదు.

15. చంపారణ్యము :— మధ్యరాష్ట్రములో "రజతపురము" నకు అయిదుమైళ్లదూరమునఁ గలదు. ఇది బౌద్ధులకు జైనులకు గొప్ప యాత్రాస్థలము.

16. వింధ్యారణ్యము:—మధ్యప్రదేశ్‌లో వింధ్యపర్వత ప్రాంతములఁగలదు. కిష్కింధ రాజ్యము, పంపాసరోవరము, హనుమంతుని జన్మస్థానమిందు కలదు.

17. విహారణ్యము :— యమునా తీరమున మధుర కొకమూలగాఁ గలదు. గోపికలు శ్రీ కృష్ణునితో విహరించిన వనము. ఇది శ్రీమద్భాగవతములో పేర్కొనఁబడినది.

18. కదళికారణ్యము :—ఇదియే కృష్ణాసాగరసంగమ స్థలమునుండి పంచక్రోశ విస్తీర్ణమై కదళీవృక్షములతో కూడి యుండెడిది. జనమేజయుఁడు సర్పయాగ మొనర్చిన చోటు. హిమాలయములోఁ గూడ నొక కదళికారణ్యమున్నట్లు తెలియుచున్నది. అదియే హనుమంతుని జన్మస్థానమని కొందరందురు. కాని యిది నేడు కానరాదు. "ఇదంవ్యాప్తం మహారణ్యం బ్రహ్మావర్తం స్వయంపురా" అనియు, "కదంబవనశోభితం" అను పద్మపురాణ ప్రమాణములచే నిది కదళీకదంబ వృక్షములతో కూడుకొనిన మహారణ్య ప్రదేశమని ధృవపర్చుచున్నవి. కనుక నీ క్షేత్రము కదళికారణ్యస్థమని స్పష్టమగుచున్నది. ఇందువలన దీనికి "కదళీపుర" మను పేరు సార్థకమైనది. ఇట్లే అష్టాదశ దుర్గలలోను "నవదుర్గలు" మాత్రమే ప్రధానమని ఆగమశాస్త్రములందుఁ గలదు.

"ప్రథమా శైలపుత్రీతి ద్వితీయా బ్రహ్మచారిణీ
తృతీయాచన్ద్ర ఘంటేతి కూష్మాండేతి చతుర్థికా ।
పంచమాస్కంద మాతేతి షష్ఠా కాత్యాయనీతిచ
సప్తమా కాళరాత్రీచ అష్టమాచాతి భైరవీ
నవమా సర్వసిద్ధిస్స్యా న్నవదుర్గాః ప్రకీర్తితాః"

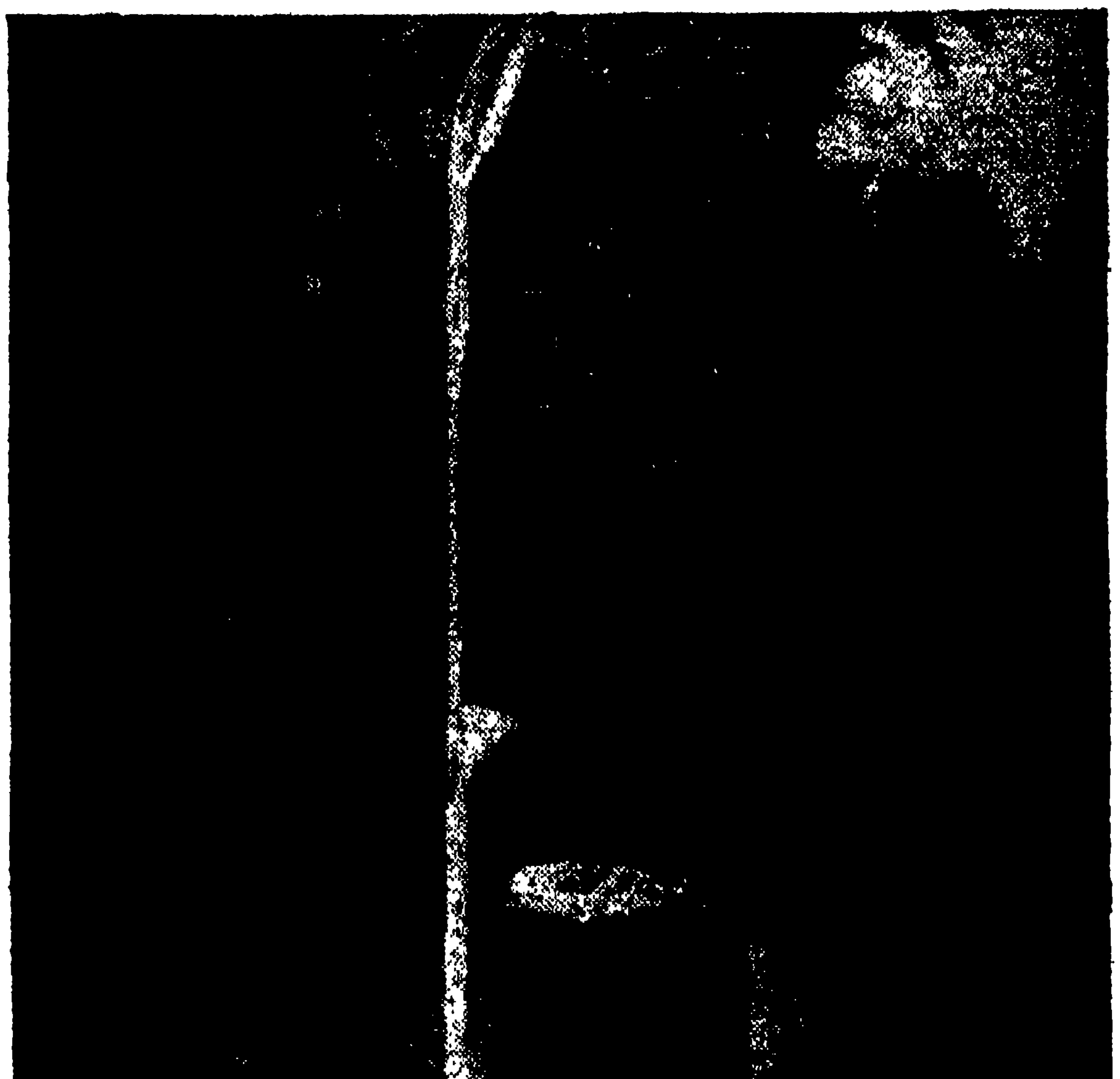
అను నీనవదుర్గలలో యీమె సర్వార్థ సిద్ధిద. ఇట్టి శక్తి యీమెకున్నట్లు అనేక యైతిహ్యములు కలవు. అందొకటి పేర్కొందును. చల్లపల్లి సంస్థానాధీశులైన అంకినీడు ప్రభువుకు యీమె యుపాస్యదేవత. ఒకప్పు డీ ప్రభువుపై నొక "అభియోగము" (Criminal case) వచ్చినట్లును, అందులో మండలోన్నత న్యాయాధికారి (District Judge) ఆంగ్లేయుఁడు ప్రమాదవశమున వీరే నేరస్థులను కొని శిక్షించుటకుద్యుక్తులైనట్లును, అప్పుడీమె యా "జడ్జి" గారికి వారి భార్యవలె కనిపించి తాను యెరుగని దానివలె యా కేసును విని ప్రభువు నిర్దోషి యని వాదించి ఆ యభియోగమును కొట్టి వేయించి శిక్షను తప్పించి తన భక్త వాత్సల్యమును చాటినదని నేటికిని జనశ్రుతి కలదు. నేటి వరకు యీ తల్లి భక్తుల పాలిటి కల్పవల్లియై విలసిల్లుచున్నది.

సత్యస్తంభము—కర్కోటకశిల

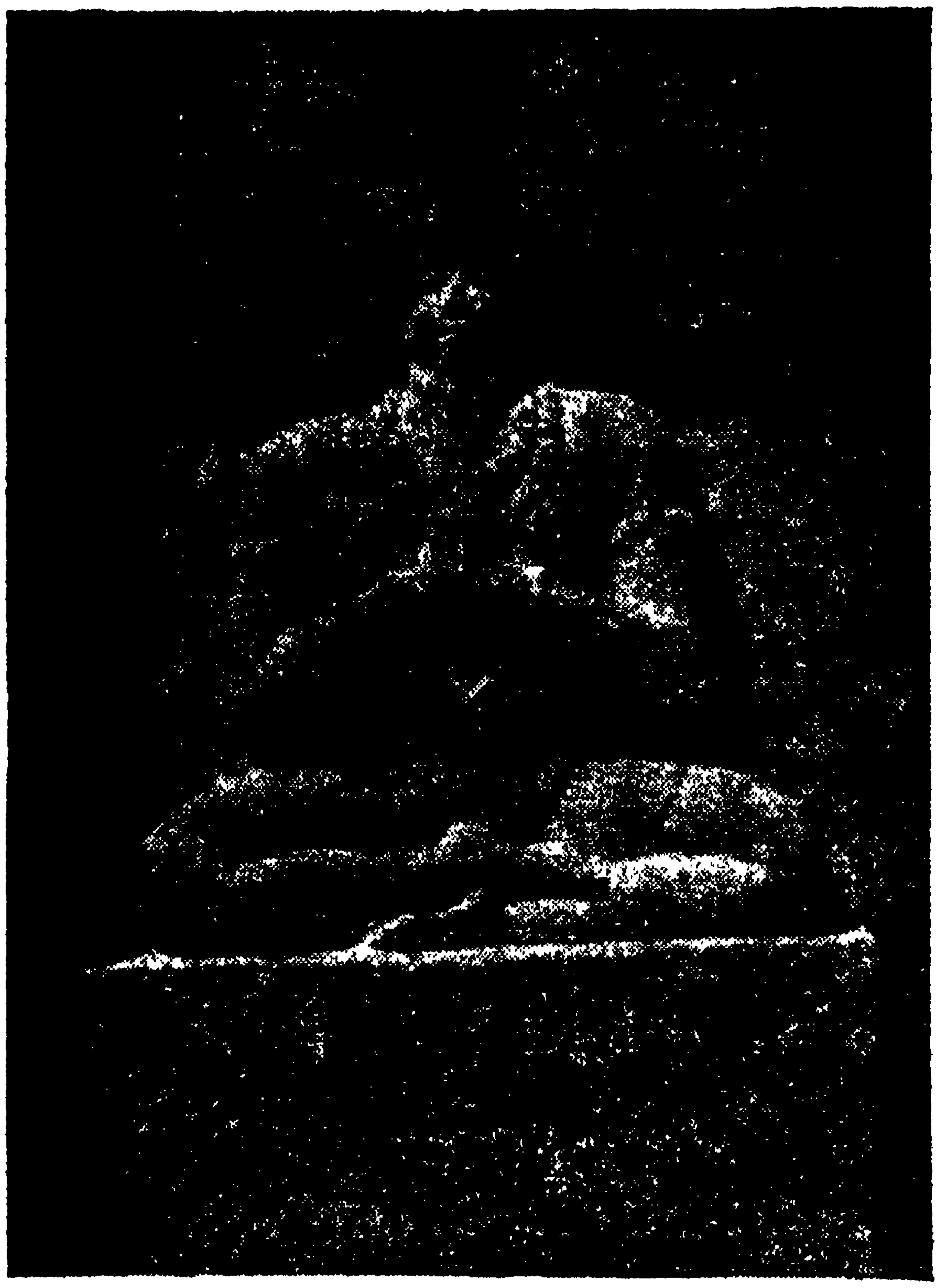
ఇది వేద విమానము. నాగేశ్వరాలయమునకు దక్షిణ పార్శ్వమున వీరభద్రాలయమును, వామపార్శ్వమున దుర్గాదేవి ఆలయమును, ఉత్తర దిక్కున దక్షిణాభిముఖమై కాలభైరవాలయమును నైఋతి దిశను శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరాలయమును ఈశాన్య భాగమున నాలుగు అంకణముల కళ్యాణ మంటపమును, ముందు సుందరమైన 5 అంతస్థుల గోపురమున్నూ కలవు. ఇప్పు డీ యాలయమున్న భాగమే పూర్వము "జనమేజయుఁడు" సర్పయాగ మొనరించిన స్థలమని శాసనమువలన తెలుచున్నది. ఇంక ఆలయమునకు దక్షిణ భాగమున రెండు గజములు యెత్తుఁగల యొక రాతి స్తంభము పాతింపఁబడియున్నది. దీనికి "సత్యస్తంభ"మని పేరు. దీనిపై బౌద్ధచిహ్నమైన చక్రములు నలువైపులనుఁ గనుపించుచున్నవి. కనుక నిది యొకప్పుడు ఘంటసాల, శ్రీకాకుళము, లక్ష్మీపురములవలె బౌద్ధులకుకూడ పూజనీయమైన ప్రధాన క్షేత్రమై యుండెనేమో నని యూహ. "సత్యంవద, ధర్మంచర" అనియు "సత్యంగచ్ఛామి, ధర్మంగచ్ఛామి" అను బుద్ధుని మహావాక్యములలో నొక వాక్యమైన "సత్య" నామముచే నను సంధింపఁబడి యుండుట పై యూహను బలపర్చుచున్నది. మరియు స్థాపకుఁడును, క్షేత్రరూపుఁడు నగు "కర్కోటకుఁడు" యీ శిలామూలమున ప్రతిష్ఠితుడై యుండెను. పూర్వము యెవరైనను సత్యముఁ గోరి ప్రమాణము చేయించవలసి వచ్చినప్పు డీ స్తంభమువద్దకు వచ్చి ప్రదక్షిణము చేసి నిలుచున్నచో సత్యమే యతని నోటివెంట వచ్చును కాని అసత్యము పలుక నోరాడకుండెడిదట. అట్లు అనృత మాడినచో వారి కేదియో యాపత్తు కలుగునని భయపడుచుండెడివారట. ఒకప్పుడు యిరువురు వైశ్య సోదరులకు వైరము కలిగి వివాదపరిష్కారముకొరకు ఆచారప్రకార మీ సత్యస్తంభమువద్ద తీర్పుకొనుటకు నిర్ణయించుకొని వచ్చిరట. అంత సోదరుఁడు కృష్ణాస్నానముఁ జేసి నాగకుండమున మునిగి, నాగేశ్వరునికి నమస్కరించి సభ్యులందరు చూచుచుండగ "సత్యస్తంభము" యొద్దకు వచ్చి కర్కోటకునికి నమస్కరించి, అబద్ధములు పలికిన యీ రాళ్లు నన్నేమి చేయఁగలవని గర్వముతో "అసత్యము"ను పలికెనట. వెంటనే ఆ స్తంభము నగమువరకు విరిగి యతనిపైఁ బడి మరణించెనట. అంత నా స్తంభమునకు "సత్యస్తంభము"ను పేరు ప్రఖ్యాతిఁ గాంచెను. ఇప్పు డా స్తంభమున నగము మాత్రమే కలదు. యాత్రికులు ముందు "కర్కోటకు"ని సేవించిగాని స్వామిని సేవింపరు.

శాసనములు—చరిత్రములు

ఈ శాసనములవలన ఆలయ గోపుర మంటప ప్రాకారాదులు యే యే కాలమున నిర్మింపఁడినవి, దానముల

సత్యస్తంభము - కర్కోటక శిల

సోమశివాచార్యులు

వివరములు ఆనాటి సాంప్రదాయములు, పూర్ణముగా తెలియుచున్నవి. శ్రీ కృష్ణదేవరాయలవారి నాటిదాక శివా చార్యుల వశమందుండిన పుష్పగిరి దేవాలయ మఠాదులు తరువాత అద్వైత మఠమువారి వశమైనవి. ఇందుకు శ్రీ రాయలవారి శైవమత వైరుధ్యము కారణమై యుండును. లోకల్ రికార్డు (Local Record) లోని యీ కైఫీ యతు ఇప్పటికి నూతేండ్లనాడు "పుష్పగిరి" గ్రామ వృద్ధులు చెప్పగా "మెకంజీ దొరగారి గుమస్తాలు వ్రాసి నది. ఆంధ్ర దేశమున శివాచార్యులనీ, గురుకులవారనీ, శివ ద్విజులనీ, ఆదిశైవులనీ, పేర్కొనబడుచున్న శైవసంఘము వారాదికాలమునుండి మిక్కిలి పూజ్యతఁ గడించిన యుత్తమ బ్రాహ్మణ శాఖవారు. దశమ శతాబ్ది కింకను పూర్వకాలమున గౌడదేశమున "గోళకిమఠ" మను పేర గొప్ప శైవాచార్య మఠము ప్రఖ్యాతిఁ గాంచెను. భావశంభు, సోమశంభు ప్రభృతులు తన్మఠాధిపతులు. ఈ సోమశంభువు తన పేర నొక పద్ధతిని రచియించెను. శివలెంక మంచన పండితుఁ డీ సోమశంభువు మనుమడట. ఈ పరంపరవారు "కలచురిక్ష్మాపాల దీక్షాగురువు" లని పలు చోట్లఁ బ్రస్తు తింపఁబడిరి. కలచురిక్ష్మాపాలు డగు "బిజ్జలు"నకుఁ గూడ వీరు గురువులై యుండవచ్చునని బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు "పుష్పగిరి క్షేత్ర యాత్రా వృత్తాంత ము"లో వ్రాసియుండిరి. బసవ పురాణము 228 వ పుటలో వారి పేర్లు చూడదగును. ఏతన్మఠ పరంపరవారు వేల కొలది మహనీయులు దక్షిణాపథమెల్ల వ్యాపించిరి. శ్రీ కృష్ణ లీలాశుకుని (బిల్వమంగళమూర్తి శ్రీకాకుల వాస్తవ్యుడు) గురువగు యీశాన శివాచార్యుఁడు కేరళ దేశమం దుండినవాడు. ఆయనే "రాజ రాజ చోళు"నకు గురువై యుండెను." ఈశాన గురుదేవ పద్ధతి" అని యతఁడు గొప్పతంత్ర గ్రంథమును రచించెను. "ధర్మశివ, విశ్వేశ్వర శివాదులు" తెలుఁగు దేశమునకుఁ జేరిరి. విశ్వేశ్వర శివా చార్యుఁడు కాకతీయ గణపతి చక్రవర్తికి శివదీక్షా గురుఁడై తండ్రికి దీక్షనొసగి ఆంధ్రదేశమున కృష్ణాతీరమున, మందర గ్రామమున గొప్ప మఠమును నెలకొల్పి తానందు నెలకొని నట్లు, యీ దిగువ శాసనమువలన తెలియుచున్నది.

శ్రీ చోళేశ్వర మాలవక్షితిపతి రాజన్యచూడామణి యచ్చిష్యా కిమతఃపరం గణపతిః క్షోణీపతిర్యత్సుతః నస్యాత్కస్య ముదే నదేశికవరశ్శైవాగమాంభోనిధిశ్శ్రీ విశ్వేశ్వరదేశికః కలచురిక్ష్మా పాలదీక్షా గురుః॥ త్వంగ త్పింగ జటాకిరీటముదయస్మేరారవిందాననం, ముక్తాకుండల మండితాంసశిఖరాహారైర్మనోహారిణం విద్యామంటప వర్తినం గణపతిక్ష్మాపాల దీక్షాగురుం శ్రీ విశ్వేశ్వర శంభుమీక్షిత వశాతే చక్షుషీ చక్షుషీ" అని మల్కాపుర శాసనమునఁ గలదు. కాళేశ్వరము, మంత్రకూటము, చంద్రవల్లి, కొమ్మూరు శ్రీశైలము, ఉత్తరసోమశిల మొదలగు గ్రామములందు శివాలయములను, మఠములను నితడు నెలకొల్పెను. శ్రీనాథునిచే నోడింపబడిన "డిండిమపండితుడీ" పరంపర వారికి సంబంధించినవాడే. నేడద్వైతమఠాచార్య పీఠములుగా నున్న "విరూపాక్ష, పుష్పగిరి" పీఠము లానాడు వీరు నెల కొల్పిన శైవమఠములేనని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 1944 సంవత్సర అక్టోబరు 8 తేదీ ఆంధ్రపత్రికలో ప్రకటించిరి. పెదకళ్లేపల్లిలో శివాలయము నీ సంప్రదాయము వాడును పుష్పగిరి మఠాధిపతి సంతతి వాడునునగు "సోమశివా చార్యుడే" కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని పాలనమున క్రీ॥ శ॥ 1282 నాఁడు కట్టించెను. ఆయన విగ్రహముగూడ నేడు గర్భగుడికి దక్షిణ ప్రాకారములోఁ గలదు. పెక్కుగ్రామము లందు వారి ధర్మప్రతిష్ఠలుఁ గలవు. కృష్ణరాయల సమ కాలికులగు ముక్కుతిమ్మనాదులకు దీక్షాగురువులు అఘోర శివాచార్య దక్షిణామూర్తి శివాచార్యులు, వీరి సంప్ర దాయమువారే. సూత్రభాష్యకారుడు శ్రీకంఠ శివాచార్యుఁడు కూడ నీ పరంపరలోనివాడే. ఈశానశివ, అఘోర శివాదులు రచించిన దీక్షా ప్రతిష్ఠాదినిబంధన గ్రంథముల ననుసరిం

చియే నేడాంధ్రదేశ శివాలయములలో నుత్సవాదులు నడిపింపఁబడుచున్నవి. (బసవ పురాణ పీఠిక). పుష్పగిరి మఠ మీ శివాచార్యుల యధీనమయియున్న కాలముననే పుష్పగిరి మఠసాంతానికులయిన "సోమశివాచార్యులవారు" పెద్దకళ్ళేపల్లిలోని నాగేశ్వరాలయము నుద్ధరించిరి. ఆ దేవాలయమున వారి విగ్రహము నేడును పూజితమగుచున్నది. వీరి యుపాస్యదైవము "పంచముఖ గణపతి". వీరును శ్రీ ఆచార్యులవారి ప్రక్కనే ప్రతిష్ఠితులై యుండిరి. శ్రీ శ్రీ సోమశివాచార్యులవారి విగ్రహము క్రిందనున్న శాసన మిది. "స్వస్తిశ్రీ మన్మహామండలేశ్వర కాకతీయ్య కుమార రుద్రదేవ మహారాజులు ప్రిథివీరాజ్యము సేయంగాను శ్రీమత్పుష్పగిరి మఠసాంత్తానికులైన శ్రీమతు సోమశివాచార్యులు జనమేజయ సర్పయాగస్థానమునందు అనంతవాసుకి తక్షక కర్కోటక మహానాగకుమారులచేత సుప్రతిష్ఠిత దివ్య లింగమైన కదలుపురి నాగేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవరకు శక వర్షంబులు ౧౨౧౪ అగు నేటి నందన సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ పాడ్యమి గురువారమునాడు యీ గుడి కట్టించినారు." సోమశివాచార్యుని బొమ్మయున్నది. "వీరు శ్రీ నాగేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవరకు ఈ గుడి గట్టించి ఈ స్థానము ఏలిన సోమశివాచార్యులు" అని క్రిందపేరున్నది. రాజేంద్రచోడ దేవుని కాలమున వీరాంధ్రదేశమునకు ద్రవిడ దేశమునుండి శివాలయ పూజాది విధుల నిర్వర్తించుట కరుగు దెంచిరట. ఈ వివరములు బసవపురాణ పీఠికలో పూర్తిగ చూడ నగును. ఈ శాసనమునకు తూర్పుదిక్కున సమీపమున నున్న శిలాశాసనము. "నాగేశస్య నాగేశ్వర గణరచిత ప్రాక్ప్రతిష్ఠాపనస్యస్తేష్టే కోదండరామ ప్రభురుమత దస్సా చిరాద్వారయిత్వా। జీర్ణాగారోపలోపర్యుప్రవతనజోపప్లవ స్తనందనాబ్దె పూర్తేచూర్ణేష్టు కద్యాన్నపమిహతనుతే శాశ్వతం సాశ్మవేశ్మ ॥- గతేషు కలివర్షేషు వహ్నినాగాష్టవార్ధిషు। శుభకృత్యం వత్సరాదౌ పూర్ణోనాగేశ్వరాలయః- శాలివాహన వర్షేషు వేదాంబరగిరిందుషు కోదండరామ ప్రభుణాకారితం శివమందిరం॥ శాలివాహన శకవర్షంబులు ౧౭౦౪ నేటి శుభకృత్సంవత్సరాది గురువారమందు యార్లగెడ్డ కోదండ రామన్న దేశాయిగారు గుడికట్టించిరి." అని కలదు. దీని వలన సోమశివాచార్యులవారు నిర్మాణము చేయించిన దేవళము శిథిలముకాగా 490 సంవత్సరములకు తిరిగి యార్లగడ్డ కోదండరామదేశాహిగారు జీర్ణోద్ధరణముఁ గావించినట్లు తెలుచున్నది. తరువాత పదునాలుగు సంవత్సరములకు అనగా శకవర్షంబులు ౧౭౧౮ వ (A.D. 1795) లో నాగేశ్వరరావు నాయఁడు గోపుర ప్రాకారములు కట్టించినట్లు యీ దిగువ శాసనమువలన తెలియవచ్చుచున్నది. ఇది శ్రీ స్వామివారి గోపురమునకు లోతట్టు పడమటిదిక్కున వున్నది.

పంచముఖ గణపతి

శో॥ శ్రీ మన్నాగేశ్వరేశో వ్యరచయదనఘోయేలగడ్డా న్వవాయ క్షీరాబ్ధీన్దుస్తు నాగేశ్వర సదనపురోగోపురం రాక్షసాబ్దే। మాఘెప్రాచ్యాంసురేంద్రై శ్శ్రియమధికమగస్త్యేశ్వరానుగ్రహతః ప్రాప్యస్థిత్యైర ప్రాకృతమివకదళీపట్టణోకాండ పంక్తేః ॥ ఇందుక్కు అర్థం॥ యేలగడ్డవారి వంశమ నేటి పాలనముద్రమందు పూర్ణ చంద్రుడయి యుద్భవించినటువంటి రాజా నాగేశ్వర నాయదుగారు స్వభక్త్యతిశయంచాతను శ్రీ అగస్త్యేశ్వరస్వామివారి సంపూర్ణానుగ్రహం సంపాదించుకొని ఆ యనుగ్రహంవల్ల సకలమయిన వారికి అలభ్యమయిన ఐశ్వర్యమును బొంది భూలోకములో దక్షిణ కాశియనిపించుకొన్న కళ్లేపల్లి దివ్యక్షేత్రమందు శ్రీ నాగేశ్వరస్వామివారి ఆలయానకు పురోభాగమందు స్వస్తిశ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవర్షంబులు ౧౭౧౮ (1718 A.D. 1795) అగు నేటి వర్తమాన వ్యవహారిక చాంద్రమాన రాక్షసనామసంవత్సర మాఖ శు ౨ వరకు పూర్వమందు బ్రహ్మదేవుడు సకల బ్రహ్మండస్థితి నిమిత్తం మేరువు నిర్మాణం చేసినట్టుగా ఆ చంద్రార్కస్థాయిగా అత్యున్నత గోపుర నిర్మాణం చేయించినారు."

శో॥ నంపన్ని ఖఃరయేలఃగ గడ్డ జనన కీరాబ్ధి పూర్ణేందు స్వచ్ఛి నాగేశ్వర నాయకన్యచ, యశ శ్శుభ్రాంశునా నిర్జితః గత్వాతేన వివాద నిహృఃతి పరోభూత్వాతు దోషాకర శ్చంద్ర శ్శంభు శిరోగతోభవదహో బద్ధ్వాజటారజ్జుభిః ॥ టీక ॥ శ్రీ అగస్త్యేశ్వరస్వామివారి అనుగ్రహంవల్ల సకల సామ్రాజ్య లక్ష్మీ విభవములు కలమువంటి యేలఃగ గడ్డవారి వంశ మందు పూణఃఃచంద్రుడై నమువంటి రాజా నాగేశ్వర నాయుడుగారి కీతిఃచంద్రుడు సకలబ్రహ్మాండాలు వ్యాపించేటప్పటికి ప్రసిద్ధ చంద్రుడు చాలా అభిమానం చాత కీర్తిచంద్రునితోటి వివాద పెట్టుకుని సకల దేవతా సార్వభౌముండైన శ్రీ నాగేశ్వరస్వామివారివద్దకి వివాదం తీర్చుఃకోవలెనని వెళ్లినంతలో అయన విచారించి ప్రసిద్ధ చంద్రుని చూచి నీవు దోషాకరుండవై కళంకం గలవాడవై నిష్కలంకమయిన నాగేశ్వరనాయుడుగారి కీర్తిచంద్రునితో తగుదునని వివాదమునకు వచ్చినావని కోపంచేసి తన జడ లనేటటువంటి పగ్గాలచేత కట్టి శిరస్సున పడవేసినాడు. ఇది ఉత్ప్రేక్షాలంకారము. పయిన అడుగున పగ్గాలు బన వన్నలు యేనుగులు వున్నవని లోకల్ రికార్డ్సు VII వాల్యూంలో వుదహరింపఃబడియున్నది. దీని అర్థము సుగమముగ నున్నది గనుక వ్రాయలేదు.

ఈ శాసనము శ్రీ నాగేశ్వరస్వామివారి గుడిలో నొక రాతి స్తంభముమీద చెక్కబడియున్నది. **South Indian Inscriptions Vol. VI No. 88.**

"స్వస్తి శ్రీ" అని ప్రారంభించి.

సీ॥ శ్రీ సోమవంశ విశేషకుఙ్డగు బల
భూపాత్మజుఙ్డు దిలీపనిభుఙ్డు
చాలుక్య భీమ భూపాలు ఙ్డస్నరపతి
"కబ్బలదేవి"కి నగ్రసుతుఙ్డు
బల్లాదినాథుఙ్డు భరధ భగీరథ
ప్రస్తుత చారిత్రం బరగుచున్న
యీతని వల్లభి సీతానమాన సో
మలదేవి సుభగుణ లలిత కడలు

పల్లి నాగేన్వరునకు దీపం బఖఙ్డ
వత్తిః యా చంద్ర తారకవతిః గాంగ
నిలిపె రసగిరి వ్యోమేందు విలసితంబు
లైశ కాబ్దంబు లువ్వఃర నభిమతముగ॥ అని కలదు.

మరియొక స్తంభముమీద, "స్వస్తిశ్రీ" అని ప్రారంభించి

ఉ॥ బల్ల నరేంద్రువల్లభి శు - భస్థితిం గామ పరాణి శ్రీ కడ
ల్పల్లి భుజంగ మేశునకు భ క్తిన - ఖండిత దీపమాళకాం
కొల్ల సితాభమై వెలుంగుచుండంగ నిలిపెరసాద్రి
కేందులను
వల్లలితంబుగాంగ,,..శాకదములు. ధతణీ తలంబున్నను॥

ఇదిపై **South Indian Inscriptions Vol. VI** లో **87** నెంబరుగా ప్రకటింపఃబడియున్నది. ఈ రెండు శాసనములందును చంద్రవంశ క్షత్రియులగు "బల్ల" భూపాలుని పుత్రుండును, "దిలీప" సముండునగు చాళుక్య భీముండ"ను ప్రభువుకు "కబ్బలదేవికిఁ బుట్టిన పెద్ద కుమారుఁడు, భరత, భగీరథాది చక్రవర్తులకుం బోలిన "బల్లాధి నాథుండ"ను ప్రభువరేణ్యుని కిల్లాలైన "సోమల దేవి" శుభగుణాన్విత, కడలుపల్లి నాగేశ్వరునకు శకవర్షములు, ౧౦౭౬లో, నా చంద్రార్కముగ నఖండ దీపమును నిలిపె నను విషయమే పర్ణింపఃబడినది. ఇందు మొదటి పద్యములో మూడవ చరణమున "భరథ" అను చోట "భరత" అనియు, నాల్గవ చరణమున "సుభ" అను చోట "శుభ" అనియు, గీతములో ప్రథమపాదమున "నాగేన్వరునకు" అనుదానికి "నాగేశ్వరునకు" అనియు రెండవ పద్యమున, మూడవ పాదములో "నిలిపె" యను తావున "నిల్పె ననియు చదువవలెను.

రాజమహేంద్రవరములో మ్యూజియములో నున్న రాతిపై చెక్కబడియున్న శాసనములోనున్న సీసపద్యములో నాల్గవ చరణమున "గరమొప్ప గొంటూరం గడలుపల్లి కనకవలయములును" అనుదాని వలన శ్రీ మన్మహామండలిక బొద్దన కొడుకు నారాయణ దేవని ప్రధాని "చత్యప్రెగడ" యీ నాగేశ్వరస్వామివారికి కూడ అనేక సువర్ణాభరణములు దానము చేసినట్లు కన్పట్టుచున్నది. ఈ శాసనము **A. R. No. 40 of 1912** లో రిపోర్టు కాబడినది. మరియు"స్వస్తిశ్రీ శకవషఃంబులు ౧౨౧౦ **(A.D. 1288)** నేటి సర్వధారి సంవత్సరమున ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి నిమిత్తమున కడలుపురి నాగేశ్వర శ్రీ మన్మహా దేవరకు ఉయ్యాసాని తమ తల్లి తండ్రులకు ధర్మముగాను అఖండ దీపమునకు బెట్టిన మాడలుఖ ౨ వీసం జేకొని కేశిబోయిని కొడుకు సవే బోయిండు నిత్యమునంది మానెండు సంతక్ర మనా (సంతానక్రమాన) ఆ చంద్రాకఃముగాను రక్షింపం గలవారు"

నాగేశ్వరస్వామి దేవళంలోను వీరభద్ర మంటపము స్తంభానకు వుండే శిలాశాసనము.

స్వస్తిశ్రీ శకవషఃంబులు ౧౨౧౩ **(A.D. 1291)** అగునేటిఖర సంవత్సర ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి నిమిత్తమున కడలుపూరి నాగేశ్వర శ్రీ మన్మహాదేవరకు కరపుత యారి యెదుతొండి సెట్టి। తమ తండ్రి మాతొండి సెట్టికి తల్లి పోతయసానికి ధర్మము వృద్ధిగాను అఖండ దీపమునకు పెట్టిన మాడలు ౨౫ వీసం జేకొని నగ్గుండేశ బోయూడు సంతాన క్రమమున నిత్య నంది మానడు (మానెడు) నేయ (నేయి) ఆ చంద్రాకఃముగా నడువగలవారు. యీ ధర్మ్మఃః మివ్విధిని మున్నువారుమ రక్షింపంగలవారు.

మొదటి శాసనస్తంభానకు మూడవ ప్రక్క నుండే శాసనము. స్వస్తిశ్రీ శకవషఁబులు ౧౨౩౫ (A.D. 1313) అగునేంటి ప్రమాది సంవత్సర ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి నిమిత్తమున కడలుపురి నాగేశ్వర శ్రీ మన్మహాదేవరకు కొక్కిరగడ్డరెడ్డి కేతిరెడ్డి కొడుకులు సూరపరెడ్డిన్ని, బేదిరెడ్డిన్ని తల్లి తండ్రులకు పుణ్యముగాను బెట్టిన మాడలు ౨౫ వీనిం జేకొని చెప్పశింగనిం బోయిని కొడుకు భీమన బోయడు సంతానక్రమమున నిత్యసందిమానండు ఆ చంద్రార్కము నడపంగలవారు. యాధమ్మఁ మున్ను పూరరకింపంగలవారు. యతోధమఁ స్తతోజయః

గర్భగృహ ముఖమంటపమునకు మొదటి స్తంభానకున్న (అంతరాలయ మంటపములో నైరుతి మూల స్తంభమునకు తూర్పువైపున వున్న) శిలాశాసనము. "శ్రీరామా - నాగేశ్వరునకు దుగ్గరాజు మల్లయ్య నిరంతరము పదివేలు శరణార్థులూ॥ స్వస్తిశ్రీ (A.D. 1790) సాధారణ సంవత్సర కార్తీక శుద్ధ ౧౦ గురువారం పంచాననంవారు బలజీవారు పెండ్లి పూరేగింపు నిమిత్తం కలహించి తీర్చిన వివరము. మయిగాపులం బెజనీడు వచ్చి శ్రీ నాగేశ్వరుల సన్నిధిని ప్రమాణితున శుభ శోభనాలు నడిపించువారు యిందు తప్పినవారు కాశీలో గోహత్య చేసిన పాపాన బోదురు—ఈ శాసనములు మదరాసు లోకల్ రికార్డులో 589 పేజీలో రికార్డు కాబడియున్నవి. పై మూడు శాసనములలో "ఉయ్యాసాని A.D. 1288 సంవత్సరము) లోను, తొండిసెట్టి A.D. 1291 పత్సరములోను, సూరపరెడ్డి, బేతిరెండ్లు A.D. 1235 లోను కడలుపురి శ్రీ నాగేశ్వరస్వామి వారికి నిత్యము మానెడు నెయ్యి అఖండ దీపమునకు పోయుటకై ఒక్కొక్కరు 25 మాడలు యిచ్చినట్లు తెలియుచున్నది. ఇంక నాల్గవ శాసనమున పెళ్లి యూరేగింపులో పంచాననంవారికిన్ని బలిజీలకున్నూ తగాదాలు వచ్చినట్లున్నూ అట్టి కలహములను శుభాశుభములయందు బెజనీడు తీర్చుటకున్నూ నిర్ణయింపఁబడియున్నది. అనగా ఆ కాలమున యీ దేవాలయము కలహములను పరిష్కరించి శాసనములనునిర్మించు సదిగా (నేటి కోర్టులవలె) యుండెడిదని యీ శాసనము వలన స్పష్టముగా తెలియుచున్నది.

అర్చనా సాంప్రదాయము : ముక్కంటి రాజుగారు

ఈశివాలయములలో ఆదిశైవులు అర్చకులుగా నుండుట పూర్వాచారము, సాంప్రదాయమునై యున్నది. వారే అర్చనాధికారులు అని ఆగమములు పలుకుచున్నవి. వారు గాక మరికొన్ని ఆలయములలో శాలివాహన శకము 1062 అగు విక్రమ వత్సరమున మాఘ బహుళ చతుర్దశినాడు (మహాశివరాత్రి)కి ఆంధ్రదేశమునకు ముక్కంటి రాజుగారు వచ్చునరికి దేశమునం దక్కడక్కడ శివాలయములలో "భవుండ" జంగ సంజ్ఞలుఁ గలవారు అర్చకులుగానుండి యవైదికమైన యర్చన జరుపుచుండుటను నహింపజాలక, బ్రాహ్మణోత్తముల బిలిపించి సత్కరించి వారిచే ననుజ్ఞాతుఁడై విష్ణ్వాలయములలోవలె శివాలయములలోఁగూడ వైదికార్చన విధానమున బ్రాహ్మణారాధనమే జరుగునట్లు నిర్ణయ మేర్పరచెనని యీ శాసనములోని శ్లోకములవలన తెలియుచున్నది. అప్పుడు పంచారామములందును, కదళీపుర క్షేత్రమందును పట్టినమందు, గోకర్ణమందు, కౌండిన్య భారద్వాజ హరితాది గోత్రములవారి నాతఁడు నెలకొల్పెనట. ఈ శ్లోకములు బందరు గొడుగుపేటలోని శాంత మల్లేశ్వర స్వామివారి కోవెల అర్చకుల కడనుండి మెకంజి (Meconjee) దొరగారు సంపాదించిరి. ఇవి యొక శాసనములోఁ గలవట.

> "శకాబ్దేశాలివాహస్య నేత్రశాస్త్రాంబరేందుకె (1062)
> మాసె కృష్ణచతుర్దశ్యాం విక్రమెమాఘ సంజ్ఞికె
> ముక్కంటినామ రాజేన పాలితె ధరణీతలే.
> శివక్షేత్రేషు సర్వేషుభవుండా జంగసంజ్ఞికాః
> అపరేచార్చకాభూత్వా పూజాంచక్రుర వైదికీం
> తస్మిన్‌కాలే మహారాజో రిపుమత్తేభ కేసరీ
> ఉమారమణ పాదాబ్జయుగళైక పరాయణః
> నారాయణం యథా మంత్రైర్వేదోక్తైర్విప్రసత్తమాః
> పూజయంతి తథాశంభుం కారయిష్యామ్యహంసదా
> ఇతిసంచింత్య బహుథా బ్రాహ్మణాన్వేదపారగాన్
> ఆహూయసమ్యగాసీనస్సభాయాంసపురోహితః
> శృణ్వంతు బ్రాహ్మణాస్సర్వె వేదవేదాంగ పారగాః
> విజ్ఞాపనమిదం యూయమస్మదీయం యథాక్రమమ్
> ఋగ్యజుస్సామ వేదోక్తైర్మంత్రై స్సర్వక్రమైరపి
> స్తూయమానం మహాత్మానం పరమాత్మానమవ్యయమ్
> శంకరం పంకజభవా ద్యఖిలా మరసేవితమ్
> సంకరైరర్చితం నిత్యం కింకరోమి కథంసహె
> కింపునర్భవతాం తత్వం జానతాం పార్వతీపతేః
> తస్మాద్యూయం మహాభాగా భర్గం నిర్భాగ్యదుర్గమమ్
> భగవంతం సమర్చంతు అనాద్యంతమనామయమ్"
> ఇతీరితం తదారాజ్ఞా వచనం సర్వభూసురాః
> సమాకర్ణ్య ధరాపాలం ననందుస్తుష్టువు స్తవైః
> సుష్టూక్తం ధీమతారాజన్ భవతా సమ్మతం వచః
> మహర్షీణాం తథాస్మా కందేవర్షీణాం మహాత్మనాం
> కింతు పూర్వంయథేదానీం తథావేదవిదామిహ
> స్థితేరభవదుగ్రస్య పూజాజాతా శుభేతరైః
> తస్మా త్కాశ్యప కౌండిన్య భారద్వాజహరీతసైః
> మార్కండేయాభిధానేన గౌతమాత్రేయ కౌశికైః

గోత్రైరేతైర్యుతా న్విప్రానేష బ్రాహ్మణ పుంగవాన్.
ఆహూయ శంభు పూజాయా మభిషిచ్య నియమ్యచ
దేవానాం బ్రాహ్మణానాంచ తథా తృప్తిం విశేషతః
విస్తార్య క్షేత్ర పాత్రాణి గ్రామాని వివిధానిచ
దాపయిత్వా తదారాజ్ఞా ప్రతిష్ఠాం చక్రిరేబుధాః
పంచారామేమ తేషాంచిత్ బ్రాహ్మణానాం మహాత్మనాం
పట్టిసేచ పరేషాంచ కదలీపుర సంజ్ఞికే.
పరేషామరశేషాణాం గోకర్ణ క్షేత్ర సంజ్ఞికె
వసతిం కారయామాసుర్యథార్హం ద్విజ సత్తమాః
రాజా ద్విజవరైః పూజాంకారయన్ శంకరం ప్రతి
ననంద వైదికైర్మంత్రై రభిషేచన పూర్వకమ్ ॥

అని కలవు. అప్పటినుండియే యీ వెలనాటి అర్చకులు వెలసిరి. నే డాంధ్రదేశమున వారే యెక్కువమంది కాన వచ్చుచున్నారు. ఈ ముక్కంటి రాజు యెవ్వరో ?

వేణుగోపాలుడు—క్షేత్రపాలకుడు

ఈ వేణుగోపాలమూర్తి లావణ్య చక్రవర్తి మాహాత్మ్యము మహత్తరమైనది: ఏలనన - పద్మపురాణము పూర్వఖండము యిరువది నాల్గవ అధ్యాయములో

"నాగేశ్వరస్య యామ్యేచ సర్వదా క్షేత్రపాలకః
నామ్నా గోపాల కోనామ విశ్వామిత్ర ప్రతిష్ఠితః
తస్య పూజాదికం కుర్యాద్గంధ పుష్పాక్షతై స్సదా
పయసా స్నాప యేద్యస్తు తస్య పుణ్య ఫలం శృణు
ఇహలోకె సుఖం భుంక్త్వా చాంతె మోక్ష మవాప్నుయాత్
సముక్త స్సర్వపాపేభ్యో విష్ణులోకం సగచ్ఛతి
యోనిందయతి గోపాలం సృష్టిస్థిత్యంత కారిణం
సరకె పిత్రుభిస్సార్థం పచ్యతేనరకాగ్నినా" అనియు
"గోపాలం క్షేత్ర పాలార్థం విశ్వామిత్రో మహామునిః"

అనిన్ని, దేవతలు మహర్షులు ఈశ్వరునితో గోపాలునిక్షేత్ర పాలకునిగ గ్రహింపు డని "పరిగృహ్ణంతు గోపాలంక్షేత్ర పాలంతథాహరిం" అని ప్రార్థించుటవలనను స్వామి విశిష్టత్వము బోధపడుచున్నది.

"విశ్వామిత్ర స్సిద్ధి కామీ విష్ణుమారాధ్య చాస్తవాన్
గోపాల విగ్రహం క్షేత్ర పాలకం కృతవానసా" అను

స్కాందపురాణోక్తులు స్వామి మాహాత్మ్యమును వర్ణించినవి. ఈ నాగేశ్వరాలయమునకును గోపాలాలయమునకును మధ్య శ్రీ హనుమదాలయ మొండు కలదు. ఇదియు నార్వ ప్రతిష్ఠితమె. ఇట్లు శివకేశవుల మధ్య వాయుపుత్రుని ప్రతిష్ఠించుట మంత్ర శాస్త్రమందొక సాంప్రదాయము. శ్రీ గోపాలాలయమునందు అనాదిగ శ్రీవైఖానస భగవచ్ఛాస్త్ర ప్రకారమున్ను, శ్రీ అంజనేయాలయమున "మధ్వాచార్యుల" వల్లనున్ను నిత్యార్చనోత్సవాదులు నేటికిని జరుగుచున్నవి. శ్రీ గోపాలస్వామి వారి కళ్యాణము ఫాల్గుణ శుద్ధ పూర్ణిమకు జరుగును.

మహాశివరాత్రి—బ్రహ్మోత్సవము

ఈ క్షేత్రమున శివరాత్రికే బ్రహ్మోత్సవము జరుగును. ఈ తీర్థము సర్వపాప పరిహరమైనదనియు దక్షిణకాశి కనుక యిచట స్నానమొనరించువారలకు కాశికేగినంత పుణ్యము కలుగునని శివరాత్రి నాటికే కృష్ణా స్నానమునకై వేనవేలు యాత్రికులు వత్తురు. మాఖ బహుళ ఏకాదశి ధ్వజారోహణము. త్రయోదశి శివరాత్రి స్నానములు, చతుర్దశి జగజ్జ్యోతి యుత్సవము. ఇది అతి వైభవముగా జరుగును. 20 మణుగుల నూనె పోసి జ్యోతిని వెలిగింతురు. ఆ జ్వాల ఉత్సవాంతము వరకట్లె యుండును. ఆ రాత్రియే దేవదేవేరుల కళ్యాణ మహోత్సవము. అమావాస్యనాడు పూలరథము యూరేగింపు, త్రిశూలతీర్థము రోజున (అవభృత స్నానానంతరము) ఏనుగు అంబారి సేవ మహావైభవముగా జరుగును. అనాడు శ్రీ స్వామివారి ధర్మకర్తలయిన చల్లపల్లి ప్రభువులు స్వామివారికి భృత్యులై సర్వరాజోచిత చిహ్నములతో నలంకరించుకొని స్వామివారికి గజచోదితులై అంకుశమును చేతఁ బూని ఏనుగు కుంభ స్థలముపై కూర్చుని యూరేగుదురు. స్వామి మూపుపై సమర్పబడియున్న బంగరు పల్లకి (అంబారి)లో వేంచేసి ముందు రాజలాంచితులైన ఆయుధపాణులగు యోధులును గుఱ్ఱపు రౌతులును రాజ బంధువులును, పండితులును, స్వస్తివాచకులును వందిమాగధులును, బారులు తీర్చి, వారి వారి యర్హస్థానముల నడచుచుందురు. గొప్ప నాగస్వర విద్వాంసులును ఆస్థానములోని ఘనసెట్టు, బ్యాండు, నౌబత్, ఢంకా మున్నగు పలు వాయిద్యములు, భజనలు, నాట్యాది కాలక్షేపములును ఎలక్ట్రసిటి మతాబాలు, చిచ్చుబుడ్లు, అవ్వాయి బువ్వాలు, ఔట్లు మున్నగు గొప్ప అగ్ని వినోదములును ప్రదర్శించి నడచు గజాందోళికా ఉత్సవము యిక్కడ చూచియే ఆనందించవలెను. ఆ తిరునాళ్లలో అనేక విధములయిన వినోదములు జరుగుచుండును. అనేక దేశములనుండి విద్వాంసులు వచ్చి తమ నైపుణ్యములను ప్రదర్శించుచుందురు. విపణి వీధియు నుండును. దీనిని నిర్వహించు ధర్మపాలకులు చల్లపల్లి ప్రభువులు. ఇప్పుడున్నవారు శ్రీమంతు శ్రీరాజా యేర్లగడ్డ శివరామ ప్రసాద్ బహద్దర్‌వారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ శాసన సభాసభ్యులు. వీరే యీ దేవస్థానమునకు వంశపరంపరా ధర్మకర్తలై యున్నారు. శ్రీ దుర్గానాగేశ్వరులు వారి కాయురారోగ్యైశ్వర్యముల నిచ్చి చిరకాలము కృపతో నేలుఁగాత. 'శమ్'

శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి - బలరాముడుపేట - బందరు

శ్రీమంతు

ఆరాధన రెండవ సంపుటము 9 వ సంచికలో ప్రకటించిన బందరు బచ్చుపేట వెంకటేశ్వరస్వామి దేవాలయ వ్యాసమున, బందరులోనున్న యితర దేవాలయ నిర్మాణములను గూర్చి దిఙ్మాత్రముగ ప్రశంసించి శివగంగ, గొడుగుపేట, చలరస్త్రా, దేవాలయములకు ప్రత్యేక విశిష్టత యుండుటచే విడిచిపెట్టబడినది. ఈ ఆలయము గొడుగుపేట - బలరాముడుపేట సంధిలో నున్నది. పూర్వ మీ స్థలమంతయు పచ్చిక బయళ్లతో నిండి పశువులు మేయుటకు గోటక భూములుగ నుండెడివి. ఇందు పొన్నచెట్లు, పొగడచెట్లు నీడగా నుండుటచే పశువులన్నియు విశ్రాంతికై యా తరుచ్ఛాయల నిలుచుండుట యలవాటు. గోపాల దేవుడును నిత్యము వేణువు నూదుటచే నాలమందలన్నియు నిక్కడకు చేరి, విశ్రమించుచుండెడివట. స్వామి రోజుకొక యావువంతున క్షీరములను గ్రోలి గోపబాలురతో నాడుకొనుచుండెడివాడట. ఇట్లు ప్రతినిత్యము నా బాలునితో నాడుకొనుచుండుట గోపకుమారుల కానందదాయకమై వారి యిండ్లనుండి ఫలహారములఁ దెచ్చి యా బాలుని కిచ్చుచుండెడివారట. సాక్షాత్పరమేశ్వరుడు ఖేలనమొనర్చుటయు వారితో కలసి మెలసి భుజించుటయు, వారికానందదాయకములు కావా? వారి పూర్వ జన్మతపఃఫల మెంతయో? ఈ సంగతి కొంతకాలమునకు బాలకులవలన తల్లులకుఁ దెలిసి యొకనాడు గోపాంగనలు యా బాలుని చూడగోరి వనమునకేగి స్వామిని కన్నులారఁ గాంచి ముగ్ధులైరట. తదాది నిత్య మావ్రజాంగనలు కూడ స్వామికి పిండివంటకంబులుఁ దెచ్చి సమర్పించుటయు నా బాలునిఁ జూచి ముద్దాడి పోవుటయు జరుగుచుండెనట. స్వామియు ముద్దుబాలకుఁడై మురళిని వాయించుచు నా తల్లులను సంతసింపఁ జేయుచుండెడివారట.

శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి ఆలయము - బలరామునిపేట - బందరు

ఉత్సవ విగ్రహములు - బలరామునిపేట

బలరాముడుపేట - గొడుగుపేట

ఘోషమున (గొల్లపల్లెలో) యాదవ వంశాగ్రగణ్యుఁడును శ్రీ కృష్ణభక్తుండు నగు బలరాముడను నొక గేస్తు యుండెడివాడట. ఈ భక్తుఁడు కొందరు గోపాంగనలవలన యా బాలుని వృత్తాంతము నెఱింగి కొందరు గోపికామణులను వెంటపెట్టుకుని తన ధర్మపత్నితోకూడ నా బాలుని చూడఁబోయెనట. ఆ బాలుని చూచిన వెంటనే యాతని మనస్సు యా బాలుని పైసనే లగ్నమై చేరఁదీసి "నీ తలితండ్రు లెవరు? నీ వెందుండువు? ఒంటరిగ నుండుటకు కారణమే"మని కుశల ప్రశ్నల నడిగెనట. ఆ ప్రశ్నలకు స్వామియు నర్మగర్భితముగ చిరునవ్వు నవ్వి, తన పేరు గోపాలుడనియు, తాను తల్లితండ్రుల నెఱుగననియు, యా బృందావనముననే నుండుననియు ముద్దులుఁగులుకు పలుకులు పలుకగా, నా బలరామభక్తుఁడు గోపాలస్వామి యని గ్రహించి, "నీ వెచ్చటికినిఁ బోవలదు. నీ విందే యుండు" మని వేడుకొనెనట. అందుకు సమ్మతించి యా బాలుఁడు చెట్లచాటునకుఁ బోయి నొక పుట్టమీద నెక్కి యదృశ్యుడయ్యెనట. అంతట బలరామభక్తుఁడు తన్నుద్ధరింపవచ్చిన దేవదేవుఁడని తలచి, యా పుట్టను నెమ్మదిగా త్రవ్వి చూడగా, నీ గోపాల విగ్రహము కాన నయ్యెనట. ఆ స్వామిని బైటకు తీసి నిల్పి స్వామికి శీతాతప బాధలు తగులకుండుటకును, స్వామి ఛత్రలాంఛనుఁడు కూడ యగుటచే నొక పెద్ద తాళపత్ర ఛత్రమును విగ్రహమునకాచ్ఛాదముగా పెట్టి, సేవించుచుండెను. తరువాత పెక్కు కుటుంబములవారు యాదవులందరు వచ్చి చేరిరి. ఈపేట బలరామునిచే తొలుత కట్టింపబడుటచేత బలరాముడుపేట యనియు, గొడుగును ప్రధాన కైంకర్యముగ భావించి యుంచి పూజించుటచే, "గొడుగుపేట" అనియు పేరులు ప్రసిద్ధి గాంచినవి. ఇట్లా బలరామభక్తుడే స్వామికి దీప నైవేద్యములు జరుపుచుండెను.

గొల్లవారు - చల్లరస్తా

మన బలరామభక్తుఁడు స్వామికి నిత్యము వైభవముగ భోగములు చేయువలెనని సంకల్పించి యా పట్టణములో పాలు, పెరుగు, చల్ల లమ్ము వారలు యా స్వామి సాన్నిధ్యమునే యమ్మవలయుననియు అందుకు రోజుకొక "కళ" (అనగా యిప్పటి అణా అని యర్థము) వంతున స్వామికి యిచ్చులాగునను కట్టుబాటు చేసెను. అందువలన అనాదిగ చల్లలమ్ముట యా స్వామి సన్నిధినే జరుగుచున్నది. అందువలన నీ పేటకు "చల్లరస్తా" అనియు, నీ స్వామికి కూడ "చల్లరస్తా గోపాలస్వామి" అనియు పేర్లు కలిగినవి. ఆ పచ్చు రుసుముతోనే బలరామదాసు, బ్రహ్మానందముగ స్వామికి కైంకర్యములు జరుపుచుండువాడు. నేటికా సుంకమిచ్చుట మాత్రము లేదు కాని, స్వామి సన్నిధినే చల్లలమ్ముటయు, పెక్కండ్రు యాదవు లిక్కడనే యుండుటయు, పశువులు యీనిన తరువాత, తొలుతొలుత జున్ను, పాలు, పెరుగు, వెన్న, నేయి, మున్నగునవి స్వామికి నమర్పించుటయు ఆచారము నేడును జరుగుచున్నది.

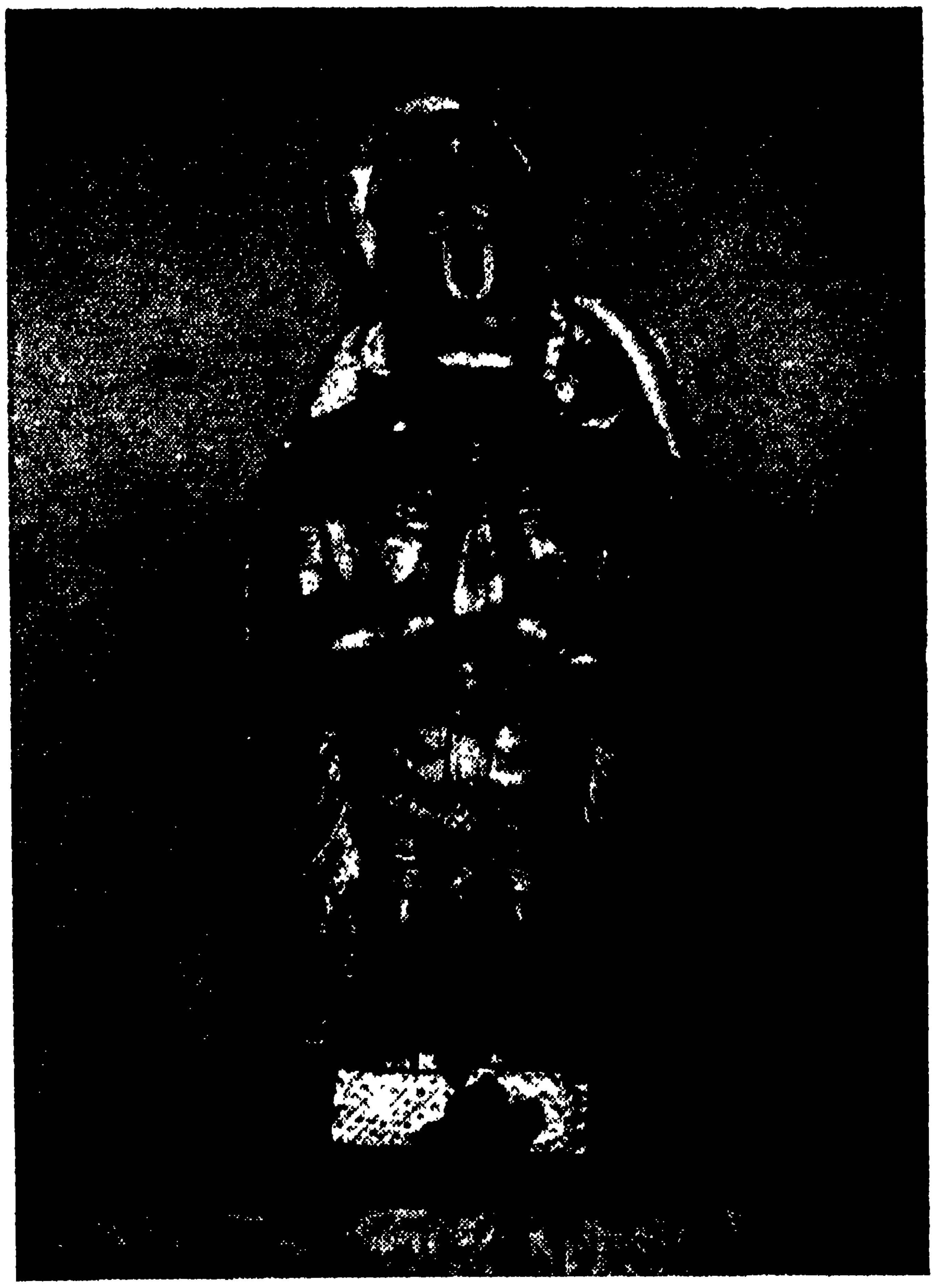
సంతాన గోపాలుఁడు - సంగీత గోపాలుఁడు

అప్పటినుండియు పెక్కుమంది భక్తులు సంతాన కాములు స్వామిని సేవించి సిద్ధమనోరథు లగుచుండిరి. నిత్యము రాత్రి 10 గంటలవేళ యా వనమునుండి అవ్యక్త మధురమైన వేణునాదము వినపచ్చెడిదట. అందువలన సంగీత విద్వాంసులుగాని, విద్యార్థులుగాని, ఆ సమయమునకు యక్కడకు వచ్చెడివారట. ఇందొక యద్భుత విషయము జరుగుచుండెడిదని వినికి. ఎవరి కోరిక ప్రకారము వారి కానాదము వినఁబడుచుండెడిదట. ఎవరే సందేహము నడుగవత్తురో వారికారోజు నా సందేహము వీడునట్లు ఆ పాఠమే వినబడుట, గాత్రము వినగోరువారికి అవ్యక్తమధురమైన కంఠనాదమును, వీణను నేర్చుకొనఁగోరువారికి వీణా నాదమును యిట్లే వేణువు నూదఁగోరువారికి, పిల్లనగ్రోవి

శ్రోతయు, నాగస్వరమును వినగోరువారికి సన్నాయి నాదమై వినబడుచుండెడిదట. మరియు నిన్నటి రోజున వినబడిన పాతమునకు ప్రక్రమభంగము లేకుండా, తరువాత గ్రంధము వినఁబడుట మహచ్చిత్రము. ఇందును యెవరిపాతముయొక్క మిగిలిన అనుబంధ గ్రంధము వారికే వినఁబడుట స్వామియొక్క అనంతత్వమును భక్త వాత్సల్యమును చాటుచున్నవి. ఇట్లు స్వామివారియొద్ద సంగీతమును విని నేర్చుకొనిన పరమభక్తు లప్పుడుండెడి వారని లోకల్ రికార్డ్సు (Local Records) బందరు కైఫీయతులోఁ గలదు. అట్టి మహత్తరమైన క్షేత్రము కను కనే, కీర్తిశేషులైన కిళాంబి రామానుజాచార్యులు, బుర్రా రాఘవాచార్యులు మున్నగు వారును జన్మించిరి. నేటికిని వారణాసి బ్రహ్మయ్య శాస్త్రిగారు, సుసర్ల నరసింహశాస్త్రి గారు, దాలిపర్తి పిచ్చిహరిగారు, దాలిపర్తి సూర్యనారాయణ గారు నాట్యకళాపాకశాసన "శ్రీమాన్ సర్" (Sriman Sir) అను అనుమకొండ వెంకట్రామయ్యగారి పంటి విద్వత్ప్రకాండులును దశిక పార్వతీదేవిగారు, నబ్బీసు మాలతీదేవిగారు, మరంగంటి రంగమణిగారు, అన్నావఝుల శారదాంబగారు, సుమతీదేవిగారు, మొదలగు మహిళామ తల్లులును అపరసరస్వతీ స్వరూపులై యలరారుచుండిరి.

గిరిధరదాసు - బాగీరథీబాయి

బలరామభక్తుని తరువాత స్వామికి ధూపదీపనైవేద్య ములు జరుపువారు లేక యాగిపోయినవి. ఇట్లు కొంత కాలము జరిగినతరువాత యిప్పటికి సుమారు 300 సంవ త్సరముల క్రిందట శ్రీస్వామి తన కంతరంగభక్తుడైన, గుజ రాతుదేశముననున్న గిరిధరదాసను గుజరాతీగృహస్థునకు స్వప్నమున కనపడి తనకాలయాదులు లేవనియు, పూజలు నల్పుటాగిపోయినదనియు 'నీవు బందరువచ్చి జీర్ణోద్ధర ణముఁ గావింపు'మని శాసించిరట. అందువలన నా పరమ భక్తుఁడగు గిరిధరదాసును, ఆయన భార్య భాగీరథి బాయమ్మయు వచ్చి స్వామినిఁగాంచి యిప్పుడున్న దేవా లయప్రాకారాదులను నిర్మించి గోపాలోపాసకులును, మహ విద్వాంసులునగు దీవి వెంకటాచార్యులవారను వైఖానస శాఖీయులను రావించి వారిచే ప్రతిష్ఠజేయించి, వారినే అర్చకులుగా కూడ యుంచి పూజాదికములు చేయించు చుండిరి. నేటికిని వారివంశీకులే అర్చకులుగా నుండిరి. ఉత్సవాదులు వైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రప్రకారమే జరుపఁబడు చున్నవి. ఆ గిరిధరదాసు వళంద (Dutch) వారితోఁ గలసి విదేశవ్యాపారమునుఁ జేసి గోపాలదేవుని కరుణచే మహదైశ్వర్యవంతుడయ్యెను. వారి కోటయుండుతావునే, నేడు గొడుగుపేటలో "కోఠీ"యని పిలుచుచున్నారు.

శ్రీ ఆంజనేయస్వామి - బలరామునిపేట

అతని యైశ్వర్యము స్వదేశసంస్థానములకుకూడ అప్పు యివ్వజాలినంత యుండెడిదట.

గురజ జమీందారు - భూదానము

తరువాత స్వామిమహిమను విని శ్రీయుతులు గురజ జమీందారుగారు స్వామికి భూవసతి యేమియు లేదని తెలుసుకుని గుడివాడ తాలూకా డోకిపర్రు గ్రామంలో ఎను బది యకరముల సుక్షేత్రమును భూదాన మొసంగిరి. ఇది చాలా ఫలవంతమైన భూమి. స్వామికి చక్కని ఆదా యము వచ్చుచున్నది.

విగ్రహములు - ఉత్సవములు

శ్రీస్వామివారి మూలవరులు (ధ్రువబింబము) యెప్పు డెవరివలన నిర్మింపబడినదో తెలియరాదు. కాని దివ్య సుందరమూర్తి. లావణ్యచక్రవర్తి. (ఆరాధన సంపుటము III సంచిక 3 యందు ప్రకటింపబడిన ముఖచిత్రముఁ జూడుడు) స్వామి కిరుపార్శ్వముల రుక్మిణీసత్యభామలుఁ గలరు. ఇచ్చట ధృవోత్సవ కౌతుకస్నపనబలిబేరములు కలవు. ఇవియు సుందరతరములైనవే. గరుడ, హను

మంత, గజ, సింహ హంసవాహనములు యిత్తడివి కలవు. స్వామివారికి సర్వాంగరజతకవచమును ఫాలభాగమున వజ్రములు పొదిగిన వడపులోర్ధ్వపుండ్రమునుఁ గలవు. ఆ నవమోహనాంగుని దివ్యమంగళవిగ్రహమును చూచిన కొలది తనివి తీరక యుండును.

సత్యభామా సంవాదము - ఛత్రపురి జావళీలు

సీ॥ రాజు సత్రాజిత్తు - రంగుకూతురువయ్యు
పెనిమిటి విడిచిన - పేరుఁ గలదె?
యెశోదతనయుని - నెడబాటుఁ జేసిన
వన్నెవాసియు నీకు - వచ్చునటవె?
నల్లని వాడని - నను నీవు పలికిన
నగుబాటు గాదటే - నళిననేత్రి
గొల్లవాడని నన్ను - కోమలి పిలిచిన
చులకనఁ గాదటే వో - సుందరాంగి

గీ॥ యెంత పాపంబుఁ జేస్తినే - యిందువదన
నిలచి నేనుండఁ గలనటే - నీరజాక్షి
రత్నముల మూట యిల బల-రాముపేట
బాలగోపాలుఁడందురే భామ నన్ను॥

సీ॥ ఇంటి బయటనుంచి - యెంచుట పని కాదు
నీటుగా తిరుగుట - నీకుఁదగును
నీ తోటి పపళింప - నీతి లేదే నాకు
నీతి లేక తిరుగ - నీకె తగును
నరసంబు లాడంగ - నవతు లున్నారు లే
నా తోటి పని యేమి? నళిననయన
ఇంటి భార్యను మాని - యింతులఁ జేరంగ
మర్యాద కాబోలు - మగల కెపుడు.

గీ॥ వద్దు వద్దుర నా తోటి - వాదమేల
రాను చాలుర పోర నా-రాధఁ జేర
రత్నముల మూట యిల బల - రాముపేట
బాలగోపాల రాధికా - ప్రాణలోల.

సీ॥ పెనిమిటి తాచాల - పేద వాడైనను
ముసలి వాడైనను - మూర్ఖుడైన
రంకువాడైనను - రవ్వవాడైనను
తెలివి చాలగలేని - దేబెయైన
బలహీనుడైనను - పాప కర్ముఁడునైన
కుంటివాడైనను - గ్రుడ్డియైన
కళలేని వాడైన - కలహ కారైనను
భంగుడైనను మాన - భంగుఁడైన

గీ॥ భర్తయే దైవమని యెంచు - భామ భామ
అత్తకొడుకని నీ కింత - యలుక దేల?
రత్నముల మూట యిలబల - రాముపేట
బాలగోపాలు డందురే - భామ నన్ను॥

సీ॥ పేదవాడవ? నీవు పేర్మితో శ్రీ లక్ష్మి
వక్షస్థలంబున - వాన ముండ
కళలేని వాడవా? కాంతలఁ గూడంగ
చతురతఁ జూపించు - జాణవౌర।
కుంటివాడవ? నీవు - కుబ్జనుఁ జేకొని
సుందరాంగినిఁ జేయు - సొగసు కలదె?
ముసలివాడవ నీవు - మోహంబు పదియారు
వేలభామలఁజేరి - వేడఁగలవె?

గీ॥ నరనకత్తెలఁ గూడియు - సరసమాడ
భళిరనేనింక భువిపైన - బ్రతుక నేల?
రత్నముల మూట యిలబల రాముపేట
బాలగోపాల! రాధికా ప్రాణలోల॥

ఇట్టి రసవత్తరములైన పద్యములను అరువది నాల్గింటి నీ కవి రచించెను. మకుటము రత్న మకుటమే. ఇందు విప్రలంభ శృంగారము బంగారమువలె వర్ణింపఁబడినది గాని పచ్చి బూతుల బుంగవలెనున్నది. నాయిక కలహాంతరిత, కవి నిందాస్తుతి యొనర్చెను. తన అసుభవము నంతయు వర్ణించినట్లు కనఁబడుచున్నది. కవి పేరెవ్వరో? యేకాలపువాడో తెలియదు—ఛత్రపురి జావళీలనునవి యీ గోపాలునిమీదనే అంకితములయ్యెను. ఈ పదములు-మొవ్వ గోపాల పదములకే మాత్రమును తీసిపోవు. పూర్వమీ పదములను వారకాంతలు ప్రసిద్ధముగ నభినయించెడి వారు. అందున్న వన్నియు రత్నములే, "రమణీమణి నా స్వామిని తేవే" అను ప్రసిద్ధపద మీ ఛత్రపురి జావళీల లోనిదే. గొడుగు పేటకే, "ఛత్రపుర" మని కవి పేర్కొనెను. ఈ కవి పేరును తెలియుటలేదు. ఈ పుస్తక ప్రతులును నేడు దొరుకుట లేదు.

సీతారామాలయము - శ్రీ ఆంజనేయాలయము

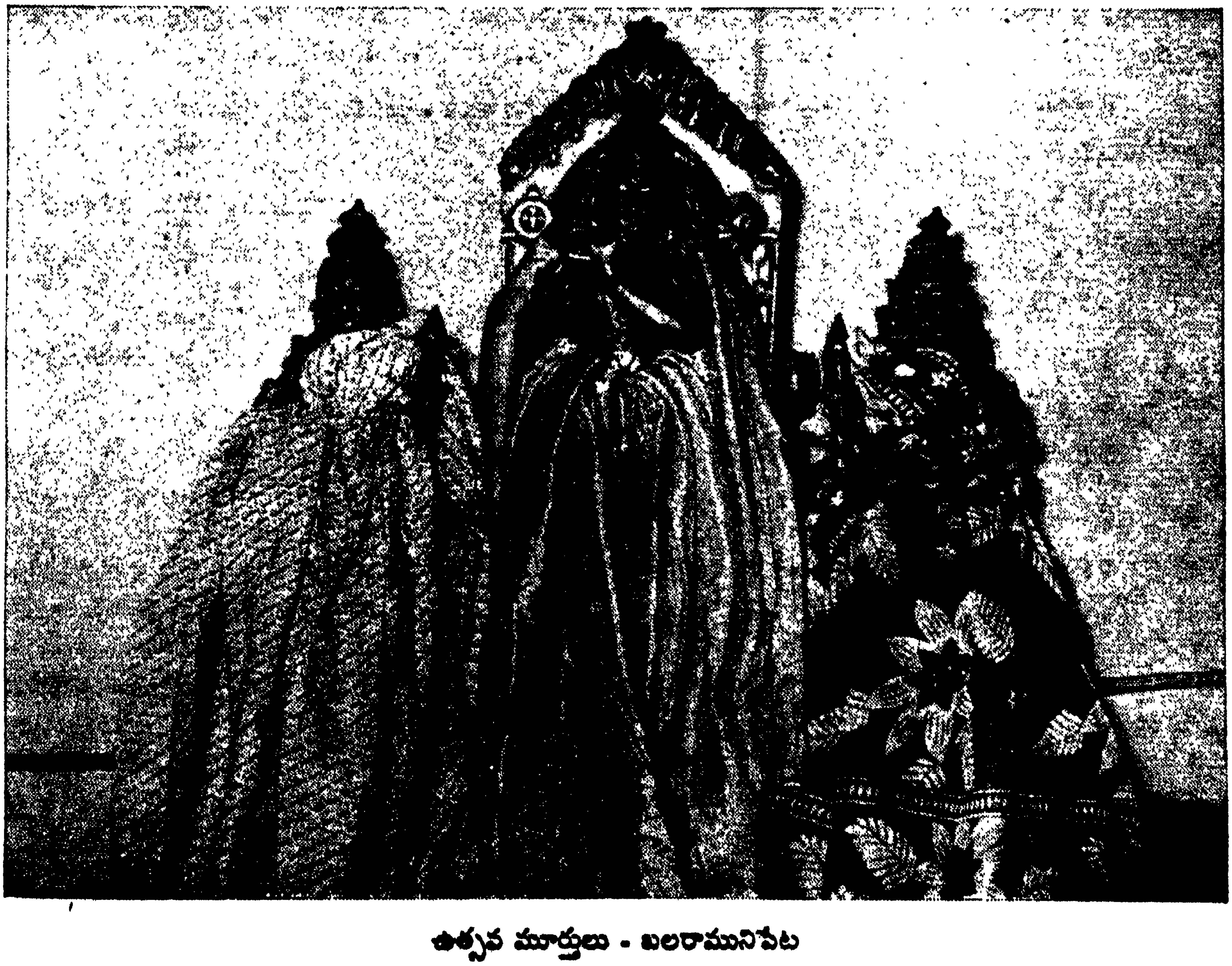
శ్రీస్వామివారి ముఖమండపములో దక్షిణపార్శ్వమున సీతారామాలయమును శ్రీవల్లమన్నాటి నారాయణమూర్తి గారును, శ్రీ ఆంజనేయాలయమును భట్లపెనుమర్తి ప్రకాశ రావుగారును కట్టించి ప్రతిష్ఠించిరి. వాటి నిర్వహణమును నేటికిని వారే చూచుకొనుచుండిరి.

శ్రీ సర్వాసూర్యనారాయణగారు-ప్రస్తుతపు ధర్మకర్త

ఈ దేవాలయమునకు హెచ్చు ఆదాయము రాకగి యున్నను దానిని రాబట్టకయు, వచ్చినసొమ్మును సక్రమ

ముగా వినియోగింపఁబడనందువను, H. R. and C. E. బోర్డువారు స్కీముచేసి ఆస్తికులును, ఆర్షాచారపరాయణులును, భక్తశిఖామణులును సుప్రసిద్ధన్యాయవాదులునగు శ్రీ నర్వాసూర్యనారాయణ పంతులుగారిని ట్రస్టీగా నియమించిరి. వీరు పరిపాలనకు వచ్చినతరువాత నీ దేవాలయముముందు సింహద్వారమును కొట్లును కట్టించిరి. ఆలయమంతయు కడప రాయి పరిపించిరి. ఆలయమంటపాదులన్నియు జీర్ణోద్ధరణమునుఁ గావించిరి. ధ్వజస్తంభమునకు యిత్తడిరేకు తొడుగువేయించిరి. పైన పేర్కొన్న కొన్నివాహనములను, స్వామికి రజతస్వర్ణకవచాదులనుఁ జేయించిరి. ఆదాయమును నెంతయో అభివృద్ధికిందెచ్చిరి. ఆలయమున నిత్యము గొప్పపండితులను రావించి పురాణకాలక్షేపమో, ఉపన్యాసములనో యిప్పించుచు వారికి నన్మానముల నొనంగి గౌరవించుచుండిరి.

నిత్యము స్వామి సన్నిధిని వేదపారాయణ, మంగళవాయిద్యములు, భజనకాలక్షేపములను చేయించుచూ భక్తిప్రపత్తుల నభివృద్ధిపరచుట కెంతయో పాటుపడుచుండిరి. వీరికి గోపాలదేవుఁడాయురారోగ్యైశ్వర్యముల నిచ్చి చిరకాలము మనుచుగాత. ఇట్టి సమర్థులగు ట్రస్టీలుయున్ననే ఆలయములు పునరుద్ధరింపబడి ఆకర్షణీయములై అపవర్గప్రదములగును. ఇట్లే ఖాజిల్లిపేట నాగేశ్వరస్వామివారి దేవాలయమును శ్రీయుతులు అవటపల్లి హనుమంతరావు పంతులుగారును, కన్యకాపరమేశ్వరి నగరేశ్వరదేవాలయములను ఆర్యవైశ్యశ్రేష్ఠులగు శ్రీయుతులు మోటమఱ్ఱి లక్ష్మీనారాయణగారు, దయానిధిగారు మున్నగు పాలకవర్గమువారును నిరంతర కృషిసలిపి ఆలయముల నెంతయో అభివృద్ధికిం దెచ్చుచుండిరి. వీరు ఆయాదేవులనుగ్రహమున సిరిసంపదల తులతూగుదురు గాక!

ఉత్సవ మూర్తులు - బలరామునిపేట

ఉత్సవములు - వ్రతములు

(జ్యేష్ఠమాసము నందలివి)

జ్యేష్ఠ మాసమునందుకూడ త్రివిక్రమ ప్రీతికొరకు చందనము, వ్యజనము (విసనికఱ్ఱ) ఉదకుంభము - మొదలగు నవి వైశాఖమాసమునందువలెనే దాన మొసంగవలయునని శాస్త్రసమ్మతము.

31-5-57 జ్యేష్ఠశుద్ధ ౨ విదియా శుక్రవారమున ప్రాచీన పద్ధతిచే మొదటి తేదీ రాత్రి కన్యయందు గురుప్రవేశ మనియు, అందుచే యీ దినమునందు కృష్ణా పుష్కరమనియు ప్రాచీన జ్యోతిష సిద్ధాంతము ననుసరించెడు విజయ నగరం పిడపర్తివారు తమ పంచాంగమునందుదహరించిరి.

19-6-57 జ్యేష్ఠ బహుళ ౭ సప్తమీ బుధవారం కృష్ణాపుష్కరమని మరికొంతమంది దాక్షిణాత్యులు నిర్ణయించిరి.

21-6-57 జ్యేష్ఠ బహుళ ౯ నవమీ శుక్రవారమున కృష్ణాపుష్కరము అరంభమని కృష్ణా, గుంటూరు మండ లములందలి జ్యోతిష్కులు నిర్ణయించినందునను అధికారికముగకూడ ఈ దినమే కృష్ణాపుష్కరమని ప్రకటింప బడినందు నను - పుష్కరకర్తవ్యమును - ఈ దినమునందే సామాన్యముగ యాచరింతురు.

పుష్కరమును గురించిన విశేష వివరములు పుష్కర ప్రత్యేకసంచికయగు తరువాతి సంచికయందు ప్రకటింప నుద్దేశముతో యిట వ్రాయబడలేదు.

7-6-1957 జ్యేష్ఠ శుద్ధ ౧౦ దశమీ శుక్రవారము - ఈ దినమునందు "దశపాప హరా" వ్రతము నాచరించుట శాస్త్రసమ్మతము. ఈ దినమునందే గంగోత్పత్తియగుటచే గంగనుద్దేశించి యీ వ్రత మాచరింపబడును.

8-6-1957 జ్యేష్ఠ శుద్ధ ౧౧ ఏకాదశీ శనివారము - నిర్జలైకాదశి - ఈ దినమునందుపవాస మొనర్చిన 24 ఏకాదశులందు ఉపవాసఫలము లభించునని పురాణప్రసిద్ధము.

10-6-1957 జ్యేష్ఠ శుద్ధ ౧౩ త్రయోదశీ సోమవారం - నమ్మాళ్వార్ తిరునక్షత్రము - వైష్ణవాలయములందు జరుపబడును.

11-6-1957 జ్యేష్ఠ శుద్ధ ౧౪ చతుర్దశీ మంగళవారము - వైష్ణవ శ్రీ నృసింహజయంతి.

12-6-1957 జ్యేష్ఠ శుద్ధ ౧౫ పౌర్ణమీ బుధవారం - సావిత్రీ వ్రతము స్త్రీలచే సంపత్సౌభాగ్యముల కొరకాచరింప బడును. ఈ దినమునందుకూడ ఉదకుంభము - తిలపాత్ర - మొదలగు దానములు చేయనగును.

14-6-1957 జ్యేష్ఠ బహుళ ౨ విదియా శుక్రవారము - మిథున సంక్రమణము.

23-6-1957 జ్యేష్ఠ బహుళ ౧౧ ఏకాదశీ ఆదివారం - స్మార్త ఏకాదశీ.

24-6-1957 జ్యేష్ఠ బహుళ ౧౨ ద్వాదశీ సోమవారం - మాధ్వ వైష్ణవ ఏకాదశీ.

26-6-1957 జ్యేష్ఠ బహుళ ౧౪ చతుర్దశీ బుధవారం - మాసశివరాత్రి.

27-6-1957 జ్యేష్ఠ బహుళ ౩౦ అమావాస్యా గురువారము - అమావాస్యా ప్రయుక్త కార్యము లాచరింప నగును. ఈ దినమునందు వటసావిత్రీ వ్రతము స్త్రీలచే సౌభాగ్య సంపదలకొరకు ఆచరింపబడును.

తీర్థమహిమ

బులుసు - వేంకటరమణయ్య.

భారతదేశం పుణ్యస్థలాలకు పుట్టిల్లని అందరికీ తెలుసును. ప్రతీ స్థలమూ ఏదో ఒక మహిమ కలిగి వుంటుంది. కొన్ని క్షేత్రాలు నవీనంగా నిర్మింపబడినా, ఏదో ఒక మహత్తు దానికి అంటగట్టబడుతూనే వుంటుంది. కొన్నిచోట్ల స్థలం ముఖ్యం; కొన్నిచోట్ల దేవతకు ప్రాధాన్యం వుంటుంది. కొన్నిచోట్ల తీర్థం ప్రసిద్ధికెక్కివుంటుంది. దేవతకూ, స్థలానికీ, తీర్థానికీ—ఈ మూడింటికీ ప్రాధాన్యం వున్న క్షేత్రమే గొప్ప క్షేత్రంగా పేరుపడివుంటుంది. అట్టి సుప్రసిద్ధ క్షేత్రాల్లో పౌండరీకక్షేత్రం ఒకటి. అక్కడ వున్న పద్మతీర్థం తీర్థాలన్నిట్లోనూ చాలా గొప్పదనీ, గొప్ప మహిమ గలదనీ పేరు పడినది. ఈ తీర్థంలో స్నానంచేసినా, కొంచెం నీరు త్రాగినా పంచమహాపాతకాలవంటి ఘోరమైన పాపాలు కూడా పటాపంచలవుతాయి. ఈ తీర్థముయొక్క మహత్తును గురించి పాండురంగ మాహాత్మ్యంలో చక్కని వివరణం వున్నది. పద్మతీర్థం మహత్తును తెలుసుకోవడానికి సుశర్మ వృత్తాంతం ఎంతో ఉపయోగిస్తుంది.

సుశర్మ అనే పేరు చాలా చక్కగా వున్నది. కాని ఆ పేరుగలవాడు ఒక కిరాతుడు. మృగాలనూ, పక్షులనూ వేటాడడం అతని కులవృత్తి. కాని సుశర్మ ఆ మాత్రంతో తృప్తిపొందక దారులు కాచి, జనాన్ని చంపి వారి వస్తువాహనాలనూ, ధనధాన్యాదులనూ అపహరిస్తూ వుండేవాడు. పంచమహాపాతకాలూ అతనికి లెక్కలోనివేకావు. సుశర్మ పేరు వినేసరికి ఆ చుట్టుపక్కలవున్న జనం అంతా గడగడలాడేవారు. వాడికి పాపపుణ్య విచక్షణ కొంచెమన్నా లేదు. మంచి చెడ్డల వివేకమనేదే లేదు.

ఒకనాడు సుశర్మ తన అనుయాయులైన మరి నలుగురు కిరాతకులతోకూడా బయలుదేరి దారులు కాచాడు. కావలసిన ఆయుధాలన్నీ వాని దగ్గరనే ఉన్నాయి. అనుకున్నట్లుగానే జనంకూడా వీళ్లు కాచుకుని వున్న మార్గాన రావడం సంభవించింది. జనంకూడా కొంత బందోబస్తులో వుండడంవల్ల ఈ దొంగలకు సులభంగా లొంగడంలేదు. రెండు పక్షాలకూ కొంతసేపు పోరు. జరిగిన తర్వాతనే వారు లొంగిపోయారు. ఈ పోరాటంలో సుశర్మ అనుచరులకు గట్టి దెబ్బలు తగిలాయి. సుశర్మ బాగా అలిసిపోయాడు. చివరకు బాటసారులు లొంగిపోయినా—వాళ్లు మొదట చాలా చిక్కులు పెట్టడంవల్ల సుశర్మ వాళ్లను నిర్దాక్షిణ్యంగా చంపివేశాడు. బాగా అలసిపోవడంవల్ల అతనికి ఎక్కువ దప్పి కలిగింది. శరీరం బాగా చెమటపట్టింది. మంచి నీటికోసం వెతికివెతికి చివరకు పద్మతీర్థాన్ని చేరాడు.

నిర్మలమైన ఉదకంతో ఆ తీర్థం మిక్కిలి ఆకర్షకంగా ఉన్నది. సుశర్మ దాన్ని చూసి మిక్కిలి సంతోషించి, తన బడలిక పూర్తిగా పోయేటట్లు దానిలో స్నానంచేసి, చల్లని తీర్థాన్ని తనివితీరా తాగి, సేదతేరి తనదారిని పోయాడు. తర్వాతకూడా వాడు తనకలవాటయిన దోపిడులూ, హత్యలూ మొదలైనవి చేస్తూనే జీవితాన్ని గడపి కొంత కాలానికి మరణించాడు.

ఇతరులు చూడకుండా మనం ఏమి తప్పుచేసినా, వాటిని అంతగా లెక్కించము. ఇది మనుష్యులకు పరిపాటి. సుశర్మ - తాను గడించిన పాపంవల్ల ముందు ఎలాంటి గతి కలుగుతుందో అని ఒకప్పుడయినా ఆలోచించలేదు. కాని, ఎవరు ఏమాత్రపుపాపం చేసినా, వెంటనే అది చిత్రగుప్తుడి చిఠాకు ఎక్కిపోతూనేవుంటుంది. అలా ఎక్కకుండా చెయ్యడానికి ఎవ్వరికీ తరంకాదు. సుశర్మ చేసినన్ని పాపాలు భూలోకంలో మరెవ్వరూ చెయ్యనందున చిత్రగుప్తునికి యితనిపేరు బాగా జ్ఞప్తికి వస్తూవుంటుంది. చిత్రగుప్తుడికి ఎప్పుడూ ఇతనిమీద ఒక కన్ను వుండనే వుంటుంది. ఆయువు మూడి యెప్పుడు యితడు తన దగ్గరికి వస్తాడా, ఎప్పుడు వీని పని పడదామా—అని అతడు ఎదురు చూస్తూనేవున్నాడు.

సుశర్మ ఎన్ని పాపాలు చేసినా, అతడు పరమపవిత్రమైన పద్మతీర్థంలో స్నానంచేసి, ఆ తీర్థాంబువును త్రాగడంవల్ల—నలునిలో ప్రవేశించిన కర్కోటకవిషము కలి దోషాన్ని నశింపచేసినట్లుగా, ఆ జలం యీతని పాప సమూహాన్ని నశింపజేసినది. ఆ తీర్థసేవనవల్ల అతని ఆగామి పాపాలు కూడా నశించి, ప్రాణాలుపోయే సమయంలో ఎటువంటి పాపాలూ లేకుండా ఉండినాడు. అయినా, ప్రతీ ప్రాణీ—ప్రాణాలు పోయిన తర్వాత యమలోకంలోకి వెళ్లడం అనివార్యం కనుక - సుశర్మ యమలోకం చూడవలసివచ్చింది.

సుశర్మ రాకకై ఎదురు చూస్తూవున్న చిత్రగుప్తుడు—ఇతడు కనబడగానే తన చిఠా తీసి—ఇతని పాపాలు ఎన్నివేలున్నాయో, యమధర్మరాజుకు విన్నవిద్దామని నిశ్చయించుకున్నాడు. కాని, చిఠాలో పుటలు తిరగవేసి ఎంత చూచినా సుశర్మ పాపాలపద్దు కానరావడంలేదు. తాను వ్రాసిన పట్టిక తనకే కానరాకపోవడంవల్ల—అతనికి ఎంతో ఆశ్చర్యం కలిగింది. అతడు వెంటనే యమునిదగ్గరకు పోయి ఇలా అన్నాడు.

"ప్రభూ! నేడు మనలోకానికి వచ్చిన సుశర్మ అనే వ్యాధుడు చేసిన పాపాలు ఇన్ని - అన్నీ కావు. వాటి నన్ని

టినీ నేను నా చిఠాలో జాగ్రత్తగా వ్రాసివుంచాను. ఇప్పుడు చూతునా- ఆ పద్దు కానరావడం లేదు. సుశర్మ ఒక్క పాపం చేసినట్లుగా ఇప్పుడు సాక్ష్యం చూపలేము. ఇది ఎంతో ఆశ్చర్యంగా వుంది. దీనికి కారణం ఏమిటో తెలియకుండా వున్నది.''

చిత్రగుప్తుడు చేతులు జోడించుకొని వినయవిధేయతలతో యిలా చెప్పగా యమధర్మరాజుకూడా ఆశ్చర్యపడి "ఇది చాలా వింతగా వున్నదే! నీ దగ్గరనే సదా వుండే పద్దుపుస్తకంలో నీవు వ్రాసిన లిపి కానరాకపోడమేమిటి? ప్రతి పుటా జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తూ చూడు. కానరాక యేమవుతుంది?'' అని అన్నాడు. అప్పుడు చిత్రగుప్తుడు ప్రభుని ఆజ్ఞ ననుసరించి ప్రతిపుటనూ పరిశీలించిచూడ ప్రారంభించాడు. ఇదివరలో సుశర్మ పాపాలు వ్రాసియుండిన కడితం మీద అతనికి ఒక క్రొత్త వ్రాత కానవచ్చింది. అది తన దస్తూరీ కాదనీ, మరెవ్వరో వ్రాసి వుంటారనీ అతడు గ్రహించి జాగ్రత్తగా చదివాడు.

అందులో ఇలా వ్రాసివున్నది—''సుశర్మ అనే వ్యాధుడు చాలా క్రూరస్వభావుడై పంచమహాపాతకాలవంటి పాపాలను లెక్కలేనన్నింటిని చేశాడు. అంతేకాదు. వెనకటి జన్మలో కూడా అతడు చేసిన పాపాలు లెక్కలేనన్ని వున్నాయి. ఇలా పాపాలు చేసినా, యితడు ఒకసారి పద్మతీర్థంలో స్నానం చేసి, ఆ తీర్థోదకాన్ని త్రాగాడు. ఆ తీర్థసేవవల్ల యితడు యీ జన్మలో చేసిన పాపాలే కాకుండా వెనకటి జన్మలలో చేసిన పాపాలుకూడా సర్వమూ నశించాయి. ఇతని పద్దులో ఒక్క పాపమూ ఉండడానికి వీలులేదు.''

తర్వాత చిత్రగుప్తుడు యమునివద్దకువెళ్లి తన చిఠాలో యివిధంగా వ్రాతవున్నదనీ, దాన్ని యెవరు వ్రాశారో బోధపడడం లేదనీ మనవిచేశాడు. పద్మతీర్థంయొక్క మహత్తు యమునికి బాగా తెలియును. ఆ తీర్థం విష్ణువునకు మిక్కిలి అభిమానమైన తీర్థమనీ, ఆ దేవదేవుడు సదా అక్కడ నివసిస్తూ వుంటాడనీ, అక్కడ స్నానపానాలుచేసే వారి పాపాలు సమస్తమూ నశించడమే కాకుండా ఉత్తమ గతులుకూడా కలుగుతాయనీ యముడు ఎరుగును. చిత్రగుప్తుడు యీ సంగతి తెలియజెయ్యగానే అతడు పద్మతీర్థ ప్రభావాన్ని వివరిస్తూ - యిలాంటి వ్రాతను వ్రాసినవాడు దేవదేవుడైన విష్ణువే అయివుంటాడని తెలియజేశాడు.

ఆ తర్వాత యముడు సుశర్మ దగ్గరకుపోయి, అతని శరీరాన్ని నిమిరి బుజ్జగించి, చందన పుష్పమాలికా తాంబూలాదులతోను, నూతన వస్త్రాలతోను గౌరవించాడు. ఇంతలో అక్కడికి దేవలోకంనుంచి సపరివారంగా విమానం వచ్చినది. ఆ పరిచారకులు సేవిస్తూ వుండగా సుశర్మ దాని మీద కూర్చుండి స్వర్గలోకానికి వెళ్లిపోయెను. స్వర్గానికి రాగానే, ఇంద్రుడాతనికి యెదురుగావచ్చి గౌరవంతో తీసుకొనిపోయి తన ప్రక్కనే సింహాసనంమీద కూర్చుండ బెట్టుకొనెను. సుశర్మ అక్కడ కొంతకాలం వుండి యింద్ర భోగాలు అనుభవించెను. తదుపరి భూలోకంలో బ్రాహ్మణ వంశంలోపుట్టి పాండురంగ విఠలుని నగరంలోనే నివసిస్తూ, ఆ దేవదేవునే సేవిస్తూ వుండెను. దేవదేవుని నిలయాన్ని ఊడ్చి బాగుగా అలంకరించడం అతని నిత్యకృత్యం. ఈ విధంగా చేసిన భగవత్సేవకు ఫలితంగా మరుజన్మంలో అతడు సుకీర్తి అనే పేరుతో ఒక రాజై జన్మించాడు. సుకీర్తికి జన్మాంతరవాసనవల్ల భగవద్భక్తి అమితంగా వుండినది. ప్రతిదినమూ అతడు హరిపూజ తప్పక చేస్తూ వుండేవాడు. ప్రపంచ సుఖాలపైని అతనికి రోత కూడా కలిగింది. నిండు వయస్సులోనే అతడు సన్యసించి, భగవత్సాన్నిధ్యాన్ని పొందడానికి ఘోరంగా తపస్సు చెయ్య పూనుకున్నాడు.

ముక్కుమూసుకున్నవాళ్ల తపస్సును విఘ్నం చెయ్యడానికి ఇంద్రుడు ఏవిధంగా పూనుకుంటాడో, విరాగులను సరాగులనుగా మార్చడానికి మన్మథుడు సర్వవిధాలా ప్రయత్నంచేస్తూ వుంటాడు. అందువల్ల సుశర్మను.— అంటే- సుకీర్తిని వైరాగ్యంనుంచి తప్పించడానికి విశ్వప్రయత్నం చేశాడు. కాని అతని ఆయుధాలూ, బలగమూ సుకీర్తిని చలింపజేయలేకపోయాయి అందువల్ల మన్మథుడికి తనవారి మీదనే విపరీతంగా కోపం వచ్చింది. అతడు తన చెరకు వింటిని నిలువుగా విలిపించివేశాడు. శరాల వృద్ధిని అణచివేశాడు; తన వింటినారిగా వున్న తుమ్మెదలు అరుస్తూ వుండగా, నశింపజేశాడు. తనకు మూలబలమైన శుకపికాములను చెట్లకు కట్టించివేసెను. సేనాధిపతి అయిన మలయమారుతాన్ని కంచుకివశం చేసెను. సహచరుడైన వసంతుణ్ణి మండుటెండలో నిలబెట్టెను. హితుడైన చంద్రుడు శత్రుపక్షంలో చేరినవాడని భావించి తరిమివేశాడు. తనకు ధ్వజమైన మీనాన్ని బురదలో తోయించివేశాడు. న్యాయంగాచూస్తే వీని తప్పేమీలేదు. తమ ప్రభువు శత్రువుకు ఓడిపోవాలంటూ వీరెవ్వరూ కోరినారు గనకనా? తనకు చేతకాకపోతే- వీళ్ళేమి చెయ్యగలరు? లోకంలో యజమానికి కష్టం కలిగిందంటే—అతని సేవకుల దురదృష్టమే దాని కారణం! అతడికి సుఖం కలిగితే వీళ్లకి సుఖం కలగకపోయినా—కష్టం కలిగితే మాత్రం సేవకులకుకూడా కష్టం కలిగితీరుతుంది.

సుశర్మ యీ విధంగా నిశ్చలమైన నిష్ఠతో భగవంతుణ్ణి ధ్యానంచేస్తూ కొంతకాలానికి ఆ పరాత్పరునిలో ఐక్యాన్ని పొందాడు. లెక్కలేని పాపాలుచేసిన ఆ కిరాతుడు ఈ రీతిగా మోక్షాన్ని చూరగొనడానికి ఆ పద్మ తీర్థంలో స్నానపానాలు తప్ప మరోకారణం లేదు. ఆ తీర్థంయొక్క మహిమ అట్టిది. పద్మతీర్థంలో స్నానపానాలు చేసేవారికి సమస్త పాపాలూ నశించడమే కాకుండా దివ్యమైన జ్ఞానం కలుగుతుంది. దానివల్ల మోక్షమూ కలుగుతుంది.

భారతీయ ధర్మము _ X

"కాశ్యప"

జీవుల యధర్మ ప్రవృత్తికి రాగద్వేషములు మూల కారణములు. రాగద్వేషముల కతీతుడైయుండువాడు భగవదనుగ్రహపాత్రుడు.

ఇన్ద్రియస్యేన్ద్రియస్యార్థే రాగద్వేషౌ వ్యవస్థితౌ।
తయోర్న వశమాగచ్ఛేత్ తౌ హ్యస్య పరిపన్థినౌ ॥

జీవుల నాయా కార్యములయందు బ్రవర్తింపజేయు శక్తి రాగద్వేషములకు గలదు. రాగద్వేషోత్పత్తిని వారించుట మిగుల కష్టము. అధర్మ సంస్కారముపలన పరధర్మాచరణమునందు రాగ ముదయించును. స్వధర్మాచరణమునందు ద్వేషము జనించును. అనుకూల చిత్తవృత్తి రాగము. ప్రతికూలచిత్తవృత్తి ద్వేషము. రాగద్వేషములు శ్రేయోమార్గములకు ప్రతిబంధకములు. చోరులవలె వేటకాండ్రవలె అవి నమ్మించి మోసగించును. రాగద్వేషముల నతిక్రమింపవలెనన్న- శాంతి వైరాగ్యములను, విమర్శన జ్ఞానమును సంపాదించుకొనవలెను.

ఒకరినిజూచిన నిర్నిమిత్తముగ రాగము గలుగును. ఒకరినిగాంచిన హేతురహితముగ ద్వేష మంకురించును. ఆ రాగద్వేషములకు ప్రత్యక్షకారణము గోచరింపకపోయినను, స్వీయసంస్కారమున వానికి బీజములు పరోక్షముగ నిక్షిప్తములయి యుండును. మనకు దెలియనంత మాత్రమున కార్యకారణ సంబంధము లేదన జెల్లదు. బీజరూపమున ప్రత్యక్షముగ పత్ర పుష్ప ఫలాదులు కనుపట్టకపోయినను, ఆ పత్రపుష్ప ఫలాదులకు బీజము కారణమని నమ్ముచున్నాము. అవిధముగనే బీజాకారముననున్న సంస్కారమునందు సుఖదుఃఖ రాగద్వేష స్వరూపమును గమనింపలేకపోవుచున్నాము. ఒకవస్తువునుగాని యొక వ్యక్తినిగాని మనము ప్రేమించుచున్నచో నది తెలియరాని మన పూర్వకృత్యమును ప్రేమించుట యగును. అటులనే మనము ద్వేషించుచో మన పూర్వ కర్మములను అబుద్ధిపూర్వకముగ ద్వేషించుట యగును. తత్తన్నిష్ఠములైన గుణదోషములు మన రాగద్వేషములకు కారణము లనుటకంటె మన సంస్కార గుణదోషములే ఆ రాగద్వేషములకుకారణమనుట నమంజనము. పరిశీలించినచో ఒకని గుణములు ఎల్లరకు ననురాగస్థానము లగుట లేదు. ఒకని దోషములు ద్వేషస్థానములు నగుటలేదు. సుగుణములకు పుట్టినిల్లైన ప్రహ్లాదుని, అతనితండ్రి హిరణ్యకశిపుడు ఆ సుగుణములనే పురస్కరించుకొని ద్వేషించెను. ఆ ద్వేషమునకు కారణము హిరణ్యకశిపుని యధర్మ సంస్కారమే కదా! చోరులు చోరులను గౌరవింతురు. చౌర్యము దోషమేయైనను చోరులకు నభిమానస్థానమే యగుచున్నది.

కారణము గానిదానిని కారణమని భ్రమించి మెలగుట యవివేకము. అతర్కితమయిన శుభమును దెల్పు నుత్తరముదెచ్చు వార్తాహరుని సత్కరించుచున్నాము. ఆ శుభమునకును ఉత్తరము దెచ్చినవానికిని సంబంధములేదు. అటులే అశుభవార్త గొనిదెచ్చినవారిని నిందించుటయు ద్వేషించుటయు సంభవించుచున్నది. వార్తాహరులు శుభాశుభ ఫలములకు కారకులు కారు గదా! విషయ విమర్శనము గావించినచో మన రాగద్వేషములకు మూలకారణము మన సంస్కారముననే కనవచ్చును.

ధనధాన్యంబుల భోగభాగ్యముల భద్రత్వాధిపత్యంబులన్।
మనసైపమ్మము దైవమేర్పఱచి యన్యాయంబు గావించెనం।
చనగాజెల్లునె? వైద్యుడామయగుణంబావ్యంత మీక్షించియుం।
తనగూర్చున్ మధురామ్లతిక్తకటు పథ్యంబుల్ హితాకాంక్షియై ॥

తీయని మందిచ్చు వైద్యుడు గౌరవ భాజనుడగుచున్నాడు. చేదు మందిడువాడు నిందాస్పదుడగుచున్నాడు. రోగిహితము గోరియే వైద్యుడొక్కయెడ తీయని మందిచ్చుటయు, మఱొక్కయెడ చేదుమందొసంగుటయు సంభవించుచున్నది. ఔషధ భేదమునకు రోగలక్షణము కారణముగాని రాగద్వేషములు కారణములుగావు. సుఖదుఃఖములకు ఐశ్వర్య దారిద్ర్యములకు దైవము కారణమని వదరుచున్నాము. అది స్వీయకర్మదోషమనియు దైవము సాక్షిమాత్రమనియు విబుధుడు గ్రహించును.

పనిగొని యెల్లవేళల శుభంబె ఘటింపక అష్టకష్టముల్
మనకొనగూర్చు దైవమను మాటల కర్థములేదు- బీజలక్షణములె తత్ఫలంబులను గన్పడు నామ్రఫలంబు నింబమీ।
యనియెడ దోటమాలి నపహాస్య మొనర్చెడి ప్రాజ్ఞులుందురే!

వేపచెట్టున వేపకాయలే కాయును. కాని మామిడిపండ్లు కాయవు. ఆమ్రఫలంబు నీయకపోవుట నింబవృక్షమునకు

దోషమనరాదు. అందు దోటమాలి యపరాధ మావంతయు లేదు.

సుకృతనికరంబు సమకూర్చు శుభసమృద్ధి।
దుష్కృతచయంబు చేకూర్చు దుఃఖవృద్ధి।
తలప దాగర్త సుఖదుఃఖములకునెల్ల।
నట్టియెడ దైవమును దూర న్యాయమగునె ?

పుణ్యసంస్కారముగల వారికి సుఖాదులు లభించును. పాపసంస్కారముగలవారికి దుఃఖాదులే సమకూరును. విరుద్ధఫల ప్రాప్తికి దైవము కారణ మను మాట తగదు.

పూర్వసుకృత దుష్కృత జన్యములై సుఖదుఃఖములు గలుగునేని వర్తమాన పురుషప్రయత్నము నిరర్థకము కాదా యని సందియము జనించుట సహజము. ఈనాటి మన సుఖదుఃఖములలో కొన్ని పూర్వకృతజన్యము లను మాట సత్యము. మఱికొన్ని వర్తమాన కర్మజన్యములనియు ననుభవమువలన గ్రహింపవచ్చును. పూర్వకృత ఫలము ప్రారబ్ధస్థితినంది అనివార్యమగును. దానిని తప్పింప వలను గాదు గనుక సహనముతోడను వైరాగ్యముతోడను ప్రాజ్ఞు డనుభవించి, ఆ కర్మబంధమును వదలించుకొనును.

"నాభుక్తం క్షీయతే కర్మ కల్పకోటి శతైరపి" ఎంత వారికైనను ప్రారబ్ధ కర్మఫల మనుభవింపక తప్పదు. సుకృత జన్యసుఖ ఫలమును సంతోషము తోడను గర్వాభిమానములతోడను అనుభవించుచున్నాముగదా! అటులనే దుష్కృత జన్యఫలములనుగూడ సహనవైరాగ్యములతో ననుభవింపవలసియున్నను అజ్ఞాన ప్రాబల్యముచే నటు లొనరింపలేక పోవుచున్నాము. విచారించిన మన యొకనాటి యకృత్యములను దుఃఖరూపమున సేవగించుకొనుచున్నాము. ప్రస్తుతసుఖదుఃఖములలో గొన్నిటికి వర్తమాన కృత్యములు కొంతవఱకు కారణములని యొప్పుకొనుచున్నాము. గనుక తగిన ప్రయత్నముచేసి అకార్యకరణమునకొడిగట్టక సత్కార్యాచరణమునందే తాత్పర్యము గలిగియుండుట విజ్ఞత యనిపించుకొనును. కొన్ని కార్యముల ఫలమీనాడనుభవింపక పోవుచున్నను, కాలాంతరమునందు తప్పక యనుభవింప వలసి వచ్చును. కావున భావిసుఖ దుఃఖముల దలంచి, వివేకము గలిగి పుణ్యఫలప్రదములైన పరోపకారాది సత్కృత్యములనే యాచరించుచు, పాపఫల ప్రదములగు పరహింసాది కృత్యములను విడనాడుట శ్రేయస్కరము.

కొందఱు నిర్నిమిత్తముగ మనకపకారము కావించుచున్నారని వారిని ద్వేషించుచున్నాము. విచారింప మన యకార్య సంస్కారమే వారి రూపమున మనకు శిక్ష విధించుచున్నది. అది గమనింపలేక ఆ దోష మొరుల కంటగట్టుచున్నాము. ఈనాటి మన నేరములను విచారించి ధర్మాధికారి మనకు శిక్ష విధించినపుడు దానిని కాదని ప్రతిఘటింపలేకపోవుచున్నాము. కాని యనధికారి యపకారము గావించిన సహింపలేక పోవుచున్నాము. ప్రతీకార వాంఛతో అపకారికి మించిన యపకారము గావించుచున్నాము. దాన దాన మఱల మఱల నతిశయ దుఃఖము నందుచున్నాము. ఈ విషచక్ర భ్రమణమున కంతు గనలేక పోవుచున్నాము.

ఉపకారికి నుపకారము విపరీతము గాదుసేయ
వివరింపంగా।
అపకారికి నుపకారము నెపమెన్నక సేయువాడు నేర్పరి
సుమతీ! ॥

అపకారికిగూడ నుపకారము సేయుట యుచితమని శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి. అపకారులను ద్వేషించుటయు నింద్యమగుచున్నది. ఆత్మీయు లొనరించిన యనల్పాపరాధాపచారములను ఉపేక్షాభావముతో జూచి సహించుచున్నాము. పరులు గావించిన తప్పిదములను గోరంతలు కొండంతలుచేసి యుద్ధముచేయ తలపడు చున్నాము. పరిశీలించిన స్వపరభేదబుద్ధియే సహనప్రతీకారములకు మూలమగుచున్నది. ఒక సమయమున మనము నాలుక కఱచుకొందుము; దాన బాధ కలుగును. అపచారము చేసినది దంతపంక్తి - బాధ ననుభవించినది నాలుక. న్యాయ విచారణ జరిపి నేరముచేసిన దంతములకు గట్టి శిక్ష విధింపవలసియున్నది. కాని శిక్ష విధింపలేక పోవుచున్నాము. ఎందుచేత ?—తప్పుచేసినది మనశరీరాంతర్భాగమే కనుక సహించి యూరకొనుచున్నాము. చంటిబిడ్డ పోరుపెట్టి రాత్రి యంతయు నేడ్చుచుండును. మనకు నిద్రాభంగము, కష్టము కలుగును. అయినను ఆ బిడ్డ నేమియు ననక లాలించి బుజ్జగించుచున్నాము. అప్పటికిని బిడ్డ పోరు మాననిచో, బిడ్డతోపాటు మనముగూడ విలపింప మొదలిడెదము. ఏలనన-మన బిడ్డయేయని సమాధానము చెప్పికొందుము. ఒక గుడ్డి యీగ గాని, యొక చిన్న దోమగాని మన చెవిచెంత జేరి నృత్యగీతముల వినోదము గూర్ప నుపక్రమించును. మన కెక్కడలేని యాగ్రహము కలుగును. విశ్వప్రయత్నముచేసి శక్తి నంతయు వినియోగించి దాని యాటగట్టించిన కాని మనకు దృప్తి గలుగదు; నిద్రపట్టదు. ఎందుచే నందురా ?—మనకును ఆ మశక మక్షికములకును ఆత్మీయత లేదని నమ్ముచున్నాము-కనుక యటు లొనరింపగలుగుచున్నాము. అనాత్మజ్ఞానము- అనగా- స్వపరభేదబుద్ధియే రాగద్వేషములకు మూల కారణము. నిర్హేతుకముగ నుపకారులని భ్రమించి గౌరవించినచో ప్రమాదము లేదు కాని, అకారణముగ నపకారులని విశ్వసించి ద్వేషదృష్టితోజూచి ప్రతీకారా గౌరవములను సమకూర్చిన ముప్పు తప్పక కలుగును. స్వపరభేదబుద్ధి

తగదనియు, రాగద్వేషములు వర్జింపవలయుననియు, ప్రారబ్ధ కర్మ మనుభవింపక తప్పదనియు పదేపదే విను చున్నాము. వీలుచిక్కినపుడెల్ల పరుల కుపదేశించు చున్నాము. శ్రవణమననోపదేశములు సులభతరములు. తత్తద్ధర్మాచరణము మాత్రము కష్టాతికష్టతమము.

అనుభవించుటకన్న గత్యంతరంబు।
లేనిమాట యథార్థంబె, కాని, కష్ట।
కాలమున మాత్రమా వివేకంబుదొలగి।
అవరించును మౌఢ్యంబు దేవదేవ!॥

"ఎన్ని కంతులు కోసినను నా కంతి కోసినపుడు గలిగి సంత బాధ యితరుల కంతులు కోసినపుడు కలుగలేదు." అని యొక్క వైద్యశిఖామణి యన్నాడట. ఉపదేశము వేరు. ఆచరణము వేరు. ఎవనియందుపదేశాచరణము లేకరూపత సందుచున్నవో అతడే యాచార్యపురుషుడగు చున్నాడు. ప్రవాహమునబడి కొట్టుకొనిపోవుట చాల తేలిక. ప్రవాహమున కెదురీదుట మిగుల కష్టము. మాయాజ్ఞాన ములకులోనై యకార్యములు చేయుట మానవ స్వభావము. నిగూఢజ్ఞానము గలిగి నింద్యకార్యముల నాచరింపకుండుట సాధారణుల కత్యంత దుర్లభము. యుక్తాయుక్త వివేకము కలిగి, అకార్యములను విడనాడి సత్కార్యముల నాచ రించిననాడే మనుజుడు సార్థకనాముడై కృతకృత్యుడగును. అందుబాటులోనున్న వానికై ప్రయాసపడవలసిన పనిలేదు. అందుబాటులో లేనివానికొఱకే యత్యంతప్రయాసము నకును లోనై ప్రయత్నించి కార్యసిద్ధి నందవలయును.

ఈ బ్రహ్మాండమంతయు నొక మహానాటకరంగము. పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యస్త జీవకోటులన్నియు నందు నటించు పాత్ర విశేషములు. అపుడపుడు అస్మాదృశులకు లోకవ్యవ హారముగూడ నొకనాటకమువలె భాసించును. ఆ జ్ఞానము స్థిరముగ నిలువకపోయినను, దాని ననుభవవిరుద్ధమని త్రోసిపుచ్చలేము. నామరూపముల సదా శివంకరులు, సర్వ మంగళ ప్రదులు, ఆదిదంపతులునైన పార్వతీపరమేశ్వ రులు ఆనందతాండవముచే నఖిలలోకముల నలరించు నా మహాపర్వకాలమున తత్సత్సంకల్పమాత్రమున నఖిల శాస్త్రంబులు, నిఖిలకళలు ప్రాదుర్భవించినవి. అవి యన్నియు మానవుని మాయామోహపారావారమును దరింపజేయుట కక్కఱకువచ్చు తరణివిశేషములు. వానిలో నాట్యము వేదమై, శాస్త్రమై, కళయై, జ్ఞానోపదేశ ప్రసంగమున నుత్తమమై విరాజిల్లుచున్నది. రావణుడు సీతనపహరించెను. రాముడు యుద్ధముచేసి దశకంఠుని సంహరించెను. రామపాత్రధారి రావణపాత్రధారిని ద్వేషించు చున్నాడా?—లేదు. కాని నాటకమున నుగ్రుడై ప్రతిపక్షిని హతమార్చునటుల నటించును. ఆ వైమన స్యము తాత్కాలికమైన నటనమాత్రమే గదా! యథార్థంబు గమనింప నా యిరువురికిని సౌమనస్యముగూడ గోచ రించును. ఆ యిద్ధఱును అటు నటించుటలో పరస్పరము సహకరించి నాటకప్రదర్శనము విజయవంతమగుటకు తోడ్పడుచున్నారు. దుశ్శాసనుడు ద్రౌపది వస్త్రముల నపహ రించును. ద్రౌపది విలపించును. ఇక నాటకమున దుశ్శా సన పాత్రపోషణమునకు ద్రౌపదీ పాత్రధారియు, ద్రౌపదీ పాత్రపోషణమునకు దుశ్శాసన పాత్రధారియు, సహాయము చేయుదురు. నాటకము రక్తి గట్టుటకు ఇర్వురును ద్వేష భావమునే ప్రకటించుచున్నటుల ప్రేక్షకులను నమ్మింప వలయును. లేకున్న నాటక మాభాసమగును. హరిశ్చంద్ర పాత్రధారి కుమారుడు గతించినటులును వానికై తాను విలపించుచున్నటుల సామాజికులను భ్రమింపజేయును. కాని పాత్రధారికి మాత్రము తన పుత్రుడు సజీవుడే యనియు ఆ దుఃఖము నటనయే యనియు తెలియును.

ఒకనాడు పురుషులే స్త్రీ పురుష పాత్రధారణము చేయు చుండిరి. మఱియొకప్పుడు స్త్రీలే సర్వపాత్రధారణము చేయుచుండిరి. నాయికా నాయక పాత్రధారణము చేసిన ఆ వ్యక్తులు పరస్పరము వలచి వలపించుకొనినటులు నటించినను యథార్థముగ వారి నడుమ నట్టి భావోదయ మున కవకాశమే లేదుకదా! పాత్రధారణము పురస్క రించుకొని వ్యక్తము చేయవలసివచ్చిన రాగ ద్వేషములు పాత్రధారణము చేయని సమయమున తమ యస్తిత్వ మునే గోలుపోవుచున్నవి. రోగికి శస్త్రప్రయోగము చేయు చున్నటులు బాహ్యముగ పొడగట్టినను ఆ శస్త్ర చికిత్స రోగము నుద్దేశించి జరుగుచున్నది కాని రోగి నుద్దేశించి జరుగుటలేదు. దేహధారణ సమయముసందే రాగ ద్వేష ములు గోచరించును. 'మరణాంతానివైరాణి' దేహపాతముతో వైరాదులంతరించును. దేహతాదాత్మ్యముండుదనుక రాగ ద్వేషములు సముచితములు, అని వార్యములు. దేహాతీత మైన సర్వాత్మత్వ పరిజ్ఞానము గలుగునేని రాగద్వేషములు ఎండమావులవంటివని తోచును. నిర్వికారుడైన యాత్మ వికారాస్పదమయిన దేహమును ధరించి - పాత్రధారణ మొనరించు వ్యక్తివలె - రాగద్వేషములకు సుఖదుఃఖము లకు లోనైనటులు నటించును. కాని పాత్రధారణము చేయక స్వస్థుడైన వ్యక్తి తత్తద్రాగ ద్వేషాదులకు దూరుడై యుండునటులు - ఆత్మయు ద్వంద్వములకు సతీతుడై యుండుననుట యుక్త్యనుభవములకు సులభగ్రాహ్యము.

వేదాన్తానామశేషాణా మాదిమధ్యావసానతః।
బ్రహ్మాత్మన్యేవ తాత్పర్యమ్.

జ్ఞాతాజ్ఞాత సమస్తభూతములయందంతటను పర మాత్మయే నిండియున్నాడని విశదముగ దెలియజెప్పు నదియే విద్యలలోనెల్ల నుత్తమమయిన విద్య.

పరమాత్మాద్వయానంద।
పూర్ణః పూర్వం స్వమాయయా।
స్వయమేవ జగద్భూత్వా।
ప్రావిశజ్జీవరూపతః ॥

ఈ జగన్నాటకపాత్రధారులయిన జీవులెవరు? "తత్సృష్ట్వా తదేవానుప్రావిశత్." జగన్మాయానాటకమునకు సూత్రధారి పరమాత్మ. ఆ పరమాత్మ తానై సర్వపాత్రధారణముచేయును. అనగా పాత్రధారులయిన వ్యష్టిజీవులందఱు సమష్టిపరమాత్మస్వరూపములే యని తాత్పర్యము. పరమాత్మ యెట్టివాడు? స్వపరభేదశూన్యుడు, పరిపూర్ణుడు, పరమానంద స్వరూపుడు పరమాత్మ. కనుక జీవులందఱుగూడ వస్తుతః భేదరహితులు, పరిపూర్ణులు, ఆనందనిలయులు. వారియందు భిన్నత్వాదులు కల్పితములేగాని యథార్థములుగావు. 'ద్వితీయాద్వై భయం భవతి'. తనకన్న నన్యమున్ననాడుగదా భయాదులు, రాగద్వేషాదులు గలుగును. తన్ను తా ద్వేషించుకొనుట అసంగతము. కారణప్రాబల్యముచే తన రూపాంతరమయిన మఱియొక జీవిని ద్వేషింపవలసి వచ్చునెడ ఆ ద్వేషము తాత్కాలికమనియు, భ్రమప్రమాద జన్యమనియు, స్వాస్థ్యము చేకూరినంతనే సమసిపోవునదియనియు శాస్త్రాధ్యయనమువలనను, గుర్వనుగ్రహమువలనను ప్రాజ్ఞుడు తెలిసికొనుచున్నాడు. తనకుతానై యొరులను ద్వేషింపకున్నను, ఇతరులు తన్ను ద్వేషించి బాధించుచున్నపుడు ద్వేషాదులుదయించుట లోక ధర్మమని యొప్పికొనక తప్పదు. కాని తానై పరులను ద్వేషింపకుండుట యుత్తమ ధర్మము. ద్వేషించువారినిగూడ ద్వేషింపక సమాధానపఱచుట యత్యుత్తమ ధర్మము.

క్రోధాన్ధకార వికటభ్రుకుటీ తరంగ।
భీమస్య సాంధ్య కిరణారుణరౌద్ర దృష్టేః।
నిష్కంప నిర్మలపయోధిగభీర వీరా ధీరాః
పరస్యపరివాదగిర స్సహన్తే॥

గాంభీర్యముచే పారావారమును సైతము ధిక్కరించు ధీరాగ్రేసరులు క్రోధావేశదుర్నిరీక్షులయిన దుర్జనమూర్ఖుల పరివాద ప్రలాపములను సహింప గలుగుచున్నారు. అట్టి వారిక్షమాగుణ మెంతేని ప్రశంసాపాత్రము. 'క్షమా శస్త్రం కరే యస్య దుర్జనః కిం కరిష్యతి' ఓర్పుగలవాని మ్రోలనెంతటి తుంటరియైనను తలయొగ్గక తప్పదు.

క్రోధే, స్మేరముఖావధారణ మథావిష్టే, ప్రసాదక్రమః।
వ్యాక్రోశే, కుశలోక్తి, రాత్మదురిత చ్ఛేదోత్సవస్తాడనే।
ధిగ్జన్తైరజితాత్మనోఽన్య మహతీ దైవాదుపేతావిపత్।
దుర్వారేతి దయార్ద్రసార్ద్ర మనసాం క్రోధవ్యతిక్రోదయః॥

రాగద్వేషములు మానసిక వ్యాధులు; మనస్సు దుర్బలమయిననాడవి ప్రకోపించును. భవరోగవైద్యులు ఆ జాడ్యములకు చికిత్స నిర్దేశించియున్నారు. కోపముచే మొగము ముడుచుకొనియున్న వానిని చిరునగవుతో పలుకరించిన వాని యాగ్రహము కొంత చల్లారును. అది పూర్తిగ దొలగకున్నను వృద్ధి మాత్రము పొందదు. తామసముచే నొదలు మఱచిన వానిని మృదుకరస్పర్శచే దేర్పవచ్చును. దుర్భాషలాడువారిని సామవచనములచే శాంతి నొందింపవచ్చును. ఆ గ్రహగ్రహావిష్టుని జూచి జాలినందవలయును గాని వానికి ప్రతీకారము తలపెట్టరాదు. దయార్ద్రమానసులైనవారి పట్ల కోపము వహించుట దుష్కరము.

హింసాక్రోధపారుష్యాద్యాసురలక్షణములు అప్రయత్నముగనే లభించును. అవి సర్వ జీవసాధారణములన్నను తప్పులేదు. వానిని వదలించుకొనుటకు భగీరథప్రయత్నము చేయవలసివచ్చును. అహింస, అక్రోధము, సత్యసంసిద్ధి దైవలక్షణములు. ఎంతప్రయత్నముచేసినను అవి లభింపవు. లభించినటులు గనుపట్టినను ఉత్తరక్షణముననే అవి యంతర్ధానమగును. క్రోధరహితులు, క్షమాసంపన్నులు, అహింసాతత్పరులు, సత్త్వగుణప్రధానులు, కోటికొక్కరైనను గానరారు. కారణ జన్ములయిన సాధుసజ్జన పురుషోత్తములయందే ఆ యపూర్వదైవలక్షణములు గోచరించును.

సకలకల్యాణ సంప్రదత్న రత్నాకరము అలవైకుంఠపురము. అందు శ్రీ శ్రీనివాస విలాస సుందర మందిరము అమందానందకందము. అట భోగిభోగశయనీయము. దాన రమారమణి యంకము నుపధానముగ శయనించి జగన్నాథుడు సుఖలీలావినోదప్రసంగముల నోలలాడుచుండెను. అతర్కితంబుగ నెటనుండియో యూడిపడి భృగుమహర్షి యమర్షావిష్టుడై లోకేశ్వరుని కౌస్తుభాలంకృత వక్షస్స్థలంబును వామపాదంబున బిట్టుదన్నె. క్షీరసముద్రరాజతనయ నయనయుగళము ప్రళయార్కబింబసదృశమయ్యె. భోగిరాజశిరస్సహస్రంబు కంపించె. నక్షత్రగ్రహగణంబులు చలించె. అకాల ప్రళయ మాసన్నమయినటులు దోచె. గరుడగమనుడు వినయవినమితశిరస్కుడై ఆ తపోధనుని పవిత్రచరణంబుల వ్రాలి మ్రొక్కి, లేచి నిలబడి బద్ధాంజలియై "మునీంద్ర చంద్రా! మీ రాక గురుతింపలేక తప్పిద మొనరించిన నన్ను మన్నింపుము. ఈ భద్రాసన మధిష్ఠింపుము. అభయ ప్రదానము చేసి యీ దాసుని రక్షింపుము. భవత్పాద తీర్థంబుచే లోకస్థులు, లోకేశులు పవిత్రులగుచున్నారు. ఇటుమీద నేను యుష్మత్పాదతాడనాంకమునే భూషణవిశేషముగ గౌరవింతును. గురువరేణ్యుల యాగమనముచే మా భవన

మును పావనము లయినవి. మే మెల్లఱమును చరితార్థుల మయితిమి.'' అని మృదుమధురాలాపంబుల తపస్వి ననునయించెను. ఆ మునిజనమూర్ధన్యుడును పరమానందము నంది ముకుందుని నభినందించి యెందే జనియె.

నేటికి మూడువందల యేబది యేండ్లకు బూర్వము మహారాష్ట్రదేశమున జన్మించిన ఏకనాథమహారాజు - సత్కుల సంజాతుడు, సర్వశాస్త్ర విశారదుడు, తపస్సంపన్నుడు, ఉద్గ్రంథ రచయిత, నిరంతర భగవన్నామ జప తత్పరుడు, విశేషించి క్షమాశీలుడు, సాధుస్వభావుడు. నిత్య మా నియతవ్రతుడు త్రికాలములయందును గోదావరీ పాపనోదకముల స్నానమాడ బోవుచుండెను. నదికి బోవు త్రోవలో ఒక తురుష్కజనపదముండెను. అందొక ముష్కరుడు నదికి వచ్చిపోవువారిని పలువిధముల బాధించుచుండెను. ఏకనాథుడు స్నానముచేసి తిరిగివచ్చు సమయము కనిపెట్టి ఆ మూర్ఖుడు మీద నీరు చిమ్ముచుండెడివాడు. ఏకనాథుడు పెదవి కదుపక మఱల గోదావరికేగి స్నానముచేసి వచ్చెడివాడు. మ్లేచ్ఛుడు తిరిగి నీళ్ళుపోసెడివాడు. అందుచే బ్రతిదిన మేకనాథునకు పెక్కుసారులు స్నానమునకై గోదావరి కేగవలసివచ్చెడిది. ఒకనాడా దురాచారి యత్యాచారము మేర మీరినది. ఏకనాథున కానాడు నూటయెనిమిది సారులు స్నానము చేయవలసి వచ్చెను. కాని యతని సహనము సడలలేదు. ప్రసన్నత సన్నగిల్లలేదు. యవనునకు ఆశ్చర్య ముదయించెను. సిగ్గుకలిగెను. తలతిరిగివచ్చెను. పశ్చాత్తాప మంకురించెను. జ్ఞానోదయ మయ్యెను. అత డేకనాథమహారాజుపాదములపైబడి శరణు వేడెను. కోపమెఱుగని యా మహాత్మునకు జాలిగలిగెను. నాటినుండి యా ముసల్మానుని జీవితము ప్రశంసాస్పద మయ్యెను. ఏకనాథుని ప్రవృత్తి యాదర్శప్రాయము; అతని యమూల్యగ్రంథములు మహారాష్ట్రులకేకాక యావద్భారత వాసులకు పఠనార్హములు.

ఆధునికకాలమునందును సత్యాహింసలు ఆచరణసాధ్యములేయని నిరూపింప నవతరించినవాడు మహాత్ముడు. స్వదేశీయుల పారతంత్ర్యశృంఖలములను దొలగింప యత్నించుచున్నాడను నేరమాపాదించి నాటి యాంగ్లేయ ప్రభుత్వము మోహనదాసుని కారాగారమునకు బెక్కుమారులు పంపెను. పలువిధముల బాధించెను. కాని యా సాధుపుంగవుడు తన్ను శిక్షించి బాధించినవారిని ద్వేషింపలేదు; పై పెచ్చు ప్రేమించెను. పట్టాభిషేకమునకై పిలువబడినపుడు రాముదుప్పొంగలేదు. అడవులకు బంపబడిననాడు దాశరథి దుఃఖింపలేదు. రామదాసదాసుడు గాంధీజీ కృష్ణ జన్మస్థానము ప్రవేశించునపుడు విచారలేశము నందలేదు. కారాగారవిముక్తి కలిగిననాడు సంతోషాతిశయమును బొందలేదు. అతని యాగ్రహము సత్యాగ్రహముగాని దురాగ్రహము కాదు. క్రోధవర్జితునకు ద్వేషము గలుగదు. ద్వేషరహితునకు హింసాభిలాష యుద్భవింపదు. విశ్వమానవ ప్రేమ యలవఱచుకొన్న వారి ప్రవర్తనము [illegible] మార్గదర్శకమగునుగదా!

"దుర్జన స్సజ్జనోభూయాత్" దురాచారులు సదాచారులు గావలయుననియు, దుర్జనులు సజ్జనులుగా మాఱవలయుననియు ఆర్యులపేక్షింతురు. "పతితులు పాపాత్ములు నివసించు నరకలోకమునందే - దయామయా! పతితపావనా! పరమేశ్వరా! - నీ యునికి యపేక్షితము. సుజనులు తమ సౌజన్యబలముననే యభ్యుదయము నందగలరు. నీ సాయము లేక దుర్జనులు మేలుగాంచ లేరు.'' అని యొక యాధునికతత్త్వవేత్త నుడివినాడు. మనోదౌర్బల్యమువలన దౌర్జన్య మేర్పడును. బలవంతులకు సాయపడుటలో నబ్బురములేదు. బలహీనులకు సాయము చేయుటయే ప్రశంసాపాత్రము.

సర్వే భద్రాణిపశ్యన్తు - మా కశ్చిద్దుఃఖ భాగ్భవేత్ ॥

అందఱు సుఖమందవలయుననియు, ఏ యొక్క జీవికిని కష్టము కలుగకూడదనియు భారతీయులు నిత్యము శివసంకల్పము చేయుచున్నారు. సకలలోకశాంతి సపేక్షించు జాతి భారతజాతి యొక్కటియేయను ఖ్యాతి నేటికిని చెక్కుచెదఱక నిలిచియున్నది. స్వీయాభ్యున్నతి మాత్రమే యాసించి యీనాటి నాగరికజాతులన్నియు వింత వింతరీతుల అస్య జాతుల వంచింప జూచుచున్నవి. కాని భారతీయులొక్కరే సకలదేశయోగక్షేమములకు పాటుపడుచున్నారు. భారతీయ వైదేశికనీతి సామ్రాజ్యవాదులకు, 'పెట్టుబడిదారి' ప్రభుత్వములకు, కంటకముగనున్నది. భారత ప్రభుత్వముయొక్క సహనమునకును, శాంతికాముకత్వమునకును ముప్పుదెచ్చిపెట్ట పెద్ద పెద్ద రాజ్యములు విశ్వ ప్రయత్నము చేయుచున్నవి. వానియండ జూచుకొనియే పోర్చుగీసువారు గోవాలోను, పాకిస్తానీయులు కాశ్మీరులోను, దురాగతమున కొడిగట్టుచున్నారు. దుర్యోధనాదులు ధర్మరాజును ద్వేషించిరి. ధర్మరాజు మాత్రము వారికి తనకు దానై యపకారము దలపెట్టలేదు. శలభము తను దాన సగ్నిలో బడును. అగ్నికి హింసాభిలాష లేకపోయినను శలభము తన యకార్యకరణదోషముచేతనే నమసిపోవును.

అన్నిమతములవారికిని, అన్నిజాతులవారికిని, జనకుడు సంరక్షకుడునగు భగవంతుడొకడే. జగదేకకారణుడయిన యాపరమేశ్వరుని దలచి, ద్వేషము విడనాడి, అందఱి మేలు కోరుటయే ప్రాజ్ఞులకర్తవ్యము.

(సశేషము)

సత్యమేవజయతే

శ్రీమతి మరంగంటి సీతమ్మగారు
కార్యదర్శిని - యతిరాజసేవామహిళామండలి - గొడుగుపేట - బందరు

"సత్యమేవ జయతె నాఽనృతమ్" అను నుడి ఉపనిషద్వాక్యము. సత్యమే సమస్త ధర్మములకు మూలము. సత్యమే జగత్సృష్టికి కారణము. అసలు సత్యమననేమి? దీనికి లోకమున స్థానమేది? అనునవి ప్రస్తుత విమర్శనాంశములు. వ్యవహారమున సత్యమనగా నిజమును పలుకుట అను అర్థమందు లోకమున పలుకుచున్నారు. కాని యిది పరమార్థసత్యమని, వ్యావహారికసత్యమని రెండు విధములు. ఇందు పరమార్థసత్యము నిత్యుఁడైన బ్రహ్మనుఁగూర్చి చెప్పునది. వ్యవహారసత్యము లోకము వాకొనునది. లోకము మిథ్యయైనను, సత్యము మాత్రము నిత్యముగనుండును. అనగా త్రికాలాబాధితమై, బ్రహ్మపదార్థమువలె అద్యంతములు (చావుపుట్టుకలు) లేక శాశ్వతముగనుండు వస్తువని యర్థము. కనుకనే బ్రహ్మ సచ్చిదానందస్వరూపుడందురు. అనగా "సత్-చిత్-ఆనందము"లే బ్రహ్మకు ముఖ్య లక్షణములు. ఈ గుణత్రయమునందును "సత్తు"నే ప్రధానముగా పేర్కొనిరి. మతత్రయాచార్యులైన శంకర మధ్వరామానుజాచార్యులలో, రామానుజమధ్వులు బ్రహ్మతోపాటు జగత్తుకూడ సత్యమైనదే యని నిర్ణయించినను, జగన్మిథ్యావాదియగు శంకరుఁడుకూడ బ్రహ్మమాత్రము సత్యమని అంగీకరించి సిద్ధాంతీకరించెను. కనుక బ్రహ్మమనగా సత్యమని తెలుచున్నది "బ్రహ్మసత్యంజగన్మిథ్యా" అను వాక్యమున, బ్రహ్మమే సత్యపదార్థమని అభేదాధ్యవసాయము బోధపడుచున్నది. కనుక బ్రహ్మమనగా "సత్య" మని రూఢార్థము. బ్రహ్మమనగా శ్రీమన్నారాయణుఁడు. ఇతఁడే అచ్యుతుఁడు; అదిమధ్యాంతరహితుఁడు. అనగా నాశముగాని మార్పుగాని లేక యెల్లప్పుడునుండువాడని ఉపనిషత్తులు ఘోషించుచున్నవి. శ్రీమన్నారాయణుఁడే సృష్టిస్థిత్యంతకారకుడగుటచేతను, "నారాయణాద్బ్రహ్మ జాయతే, నారాయణాదింద్రో జాయతే, నారాయణాద్రుద్రో జాయతే" అను యుపనిషత్ప్రమాణములచేతను స్వామి బ్రహ్మదుల సృష్టికే కారణుఁడని తెలుచున్నది. కనుక జగత్సృష్టికికూడ కారకుఁడు నారాయణుఁడే-అనగా యీ సత్యమే సృష్టికి జీవకర్ర. దాని శక్తివల్లనే జగత్సృష్టిస్థితితిరోధానాదివ్యాపారములు జరుగుచున్నవని తాత్పర్యము. కనుక ప్రభుసమ్మితములైన వేదములు "నాఽసత్యంబ్రూయాత్, నాఽనృతంవదేత్, సత్యంవద, ధర్మంచర" అను విధివాక్యములను శాసించి చెప్పినవి. మరియు, నీ విషయమున భ్రమప్రమాదములకు వశ్యులు కావలదని "సత్యాన్నప్రమదితవ్యమ్" ధర్మాన్నప్రమదితవ్యమ్" అనికూడ "శిక్షావల్లి"లో శాసించినది. ఇంక యీ సత్యముయొక్క స్వరూపమేమి? అను నిర్ణయమునకు "జయస్వరూపమని ధర్మస్వరూపమని" స్మృతులు నిర్ణయించినవి. ఈ వాదమును "సత్యంవద, ధర్మంచర, యతోధర్మస్తతోజయః" అనియు, "సత్యమేవ జయతేనాఽనృతమ్" అను సూక్తులు బలపరుచుచున్నవి. అనగా సత్యమే ధర్మస్వరూపమనియు, ఆ ధర్మ మేవైపుననున్నవైపున జయము చేకూరుననియు, యెప్పటికైనను సత్యమే జయించును కాని అనృతము జయింపదనియు స్పష్టముగ చెప్పుచున్నవి. కనుక యీ జయాపజయములే ధర్మాధర్మములని, సత్యాఽసత్యములని యౌగికార్థము కుదురుచున్నది. అటులైన వీని నెవరాచరించిరి? వారికెట్టి ఫలితములు కలిగినవి? అను ప్రశ్నలు విమర్శాపేక్షాంశములు. సద్గుణములను పేర్కొనునప్పుడు "దయాసత్యం చ శౌచంచ" అని స్మృతులు పలికినవి. ఇందు సత్యమేల మధ్యను పేర్కొనఁబడిన దనగా, దయా శౌచములకు సత్యమే మూలకారణము. దీని సన్నిహితము రెంటికిని సమానముగా నుండవలెను. కనుక త్రిమూర్తులను పేర్కొనునప్పుడు సృష్టిలయకారులగు బ్రహ్మేశానులను నిరుగడల నిలిపి, వారి యుభయుల స్థితినిఁగూడ తానుఁ గాంచుచు మధ్యనుండి, తనకు సృష్టిలయము లవగతములైనను, వాటిని వారిరువురకుఁ బ్రసాదించి జగన్నాటకమును నడిపించు నారాయణునివలె చెప్పిరి. (బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులనునప్పుడు విష్ణువు మధ్య పేర్కొనఁబడెను) "దయాసత్యశౌచము" లందు, సత్యము మధ్యను పేర్కొనఁబడెను. ఇందువలన యీ రెంటికిని మూలమును కారణమైనదనుట సూచించుచున్నది.

మున్నుహరిశ్చంద్రుడు కృతయుగమున సత్యవ్రతముచేతనే జయమునుఁ గాంచెను. సత్యవాక్యపరిపాలనకై తన రాజ్యమునంతయుఁ గోలుపోయి భార్యాపుత్రాదులను సేవకులుగా విక్రయించి, తాను చండాలదాస్య మొనరించి, తన సత్యవ్రతమును విడనాడనందున తిరిగి తన రాజ్యమునుఁ జేకొనఁజాలి, స్థిరతరమైన కీర్తినిఁగాంచి దేవతలకుఁగూడ పూజ్యుఁడైయుండెను. ఇంతేట్లు నల, బలి,

మాంధాతాది మహీపతు లెందరో సత్యమార్గము నవలంబించి రాజ్యపరిపాలనముఁజేసి, చిరస్థాయియగు కీర్తిని సంపాదించిరి.

ఇంక త్రేతాయుగమున రామరాజ్య విధానమును పరిశీలింతము. రామచంద్ర పరమాత్మ కొకమాట, యొక బాణము, ఒక పత్ని యనునవి ప్రధానధర్మములు. అవి తప్పుటెటువంటిదో యాయన యెరుగడు- సరికదా - రామరాజ్యమున యనత్యవాదులకు స్థానమేలేదు. ప్రతిజ్ఞా భంగులకు బహిష్కరణమే శిక్ష. అనత్యము పలికిన వారి నాలుకలు వేయి చీలికలు చేయుదునని లక్ష్మణస్వామి వారి బిరుదు (ప్రతిజ్ఞ). స్వామి హనుమంతుని సీతాన్వేషణము కొరకు లంకకు పంపినపుడు హనుమంతుఁడు సీతా ఏరాట్టిని (దేవేరిని) చూచి లంకా పట్టణమంతయు తిరిగి, పౌలస్త్యుని వైభవమును గాంచి వచ్చి రామచంద్ర ప్రభువునకు నివేదించునపుడు, "అగ్నిహోత్రాశ్చ వేదాశ్చరాక్షసానాం గృహే గృహే" అనియు, "క్రతు ప్రవరయాజినాం" అనియు విన్నవించునరికి శ్రీ రామచంద్ర పరమాత్మ హనుమత్, లక్ష్మణ, సుగ్రీవులతో అటులైన మనము రావణుని గెలువ నేరమని పలికిరట. అంతనా హనుమంతుఁడు "దయా సత్యంచ శౌచంచ రాక్షసానాం స విద్యతే" యని చెప్పగా సత్యదూరులను గెలుచుట సులభ సాధ్యమని నిర్ణయించిరట. అట్టులే స్వామి రావణసంహార మొనర్చిరి. రావణుఁడు బ్రహ్మవంశసంభవుడై, మహాతపంబొనర్చి, బ్రహ్మాదులచే ననేక వరంబులంబొంది, శైవవైదికాదురంధరుఁడై, అఖండ భక్తికలిగి, అఖండలుని సైతము తృటిలో జయించిన నిర్వక్రపరాక్రమశాలికి అపజయమును చేకూర్చినదీ "అనత్యమె - అధర్మమే"; కనుక నత్యమునకు జయమునకు యెంత సన్నిహిత సంబంధమున్నదీ దీని వలన తెలియుచున్నది.

మరియు ద్వాపరమున "ధర్మజుని" సత్యసంధతను గురించి విననివారుండరని నమ్మకము. సత్యవాక్పరిపాలనకై రాజ్యభ్రష్టులై అరణ్యవాసమొనరించి, యజ్ఞాతమునుఁజేసి పడరానిపాట్లుపడి తన సత్యసంధానమువల్లనే పరమేశ్వరుని యనుగ్రహమునకు పాత్రుడై అనేక అక్షౌహిణుల సైన్యమునుగెల్చి, యుద్ధమున జయమునుఁగాంచెను. కనుకనే భారతమున శేషధర్మములలో ధర్మరాజు సత్యముయొక్క శక్తిగౌరవములను కొనియాడుచు నిట్లు శ్లాఘించెను. భారతము శకుంతలోపాఖ్యానమున దుష్యంతుఁడు తాను శకుంతల నెరుగనని పలికినప్పుడు, శకుంతల యిట్లు పల్కెను.

క॥ వెలయంగ నశ్వమేధం
బులు వేయియు నొక సత్యంబును నిరుగడలం
తుల నిడి తూపఁగ సత్యము
వలనన ములు సూపు గౌరవంబున పేర్మిన్ ॥

అని వెండియు భీష్ముఁడును సత్యవ్రతమునుఁగూర్చి ధర్మజునితో

చం॥ సుతజల పూరితంబులగు - నూతులు నూటిటికంటె సూనృత
వ్రత యొక బావిమేలు, మఱి - బావులు నూటిట కంటె నొక్కన
త్క్రతువదిమేలు తత్క్రతుశ - తంబున కంటెను తుంయుడుమేలు త
త్సుత శతకంబు కంటెనొక - సూనృత వాక్యము మేలు చూడగన్ ॥

మరియు భారతములోనే

"సర్వ తీర్థాభి గమనంబు - సర్వవేద
సమధిగమము సత్యంబుతో - సరియుఁగావు
యెఱుగుమెల్ల ధర్మంబుల - కెందుఁ బెద్ద
యండ్రు సత్యంబు ధర్మజ్ఞు - లైన మునులు ॥ అని

కలదు. ఇందువలన సర్వపుణ్య తీర్థాటనము కంటెను, వేద వేదాంగాది విద్యాభ్యాసము కంటెను సత్యమే పెద్ద ధర్మమనియు, దీని కేవియు సరికావని ధర్మజ్ఞులైన మునుల యభిప్రాయమని తెలుచున్నది. మనదేశమున పూర్వము నుండియు జన్మించిన మతప్రవక్తలందరు ఈ సత్య విషయమున యేకాభిప్రాయులే కాని భిన్నులుకారు. ప్రథమాచార్యుఁడైన బుద్ధదేవుఁడీ సత్యమున కిచ్చిన స్థానమనిర్వచనీయమైనది.

అతని జీవితములో "నాఽనత్యంబ్రూయాత్ సత్యమేవ జయతే" అను వాక్యములు వినుటయేగాని, అనత్యమన్న నెట్లుండునో యెరుగనే యెరుగడు. నేడు ప్రాయశః యెరుగని వారులేరు. కనుకనే అయన యుపదేశములలో ప్రథమవాక్యమే "సత్యంవద" రెండవవాక్యము "ధర్మంచర" అని ప్రచారము చేయుచుండువాఁడు. కనుక బౌద్ధులు "సత్యంగచ్ఛామి- ధర్మంగచ్ఛామి, బుద్ధంగచ్ఛామి" అని పలుకుచుందురు. ఇవియే వారి ప్రమాణవాక్యములు. తరువాత శంకరమధ్వరామానుజులందరు సత్యప్రచారమునకే ప్రాధాన్యతనిచ్చిరి. మతాంతరప్రవక్తలైన క్రైస్తవ మహమ్మదీయులుకూడ తమ పవిత్రగ్రంథములని చెప్పు బైబిలు, ఖురానులలో, "అబద్ధమాడకూడదు" అను ధర్మమునే ప్రధానముగ పెట్టుకొని రచించియుండిరి. మిగతాధర్మముల విషయములో దేశకాలజాతులనుబట్టి అభిప్రాయభేదములున్నను యీ విషయమును మాత్రము యేకకంఠముగనే పలికిరి.

తరువాత వ్యాప్తమైన బ్రహ్మజ్ఞాన సమాజము, దివ్య జ్ఞాన సమాజము" మున్నగు పలు మతకర్తలందరు "సత్యాన్నాస్తి పరోధర్మః" అను వాక్యమునే యాదర్శ ముగ పెట్టుకొని ప్రచారమును చేసియుండిరి. పూర్వము నుండియు మతప్రవక్తలే రాజులకు నీతులుఁ గరపి సత్యానుష్ఠాన పరులనుఁజేసి రాజ్యముల సేవించిరి. అందువలననే అశోకుడు మున్నగు వారి రాజ్యము లజేయ ములై చిరకాలము మన్ననఁగాంచినవి. భారతదేశము ననేఁగాక విదేశములలోఁగూడ ప్రభువులీ ధర్మమును అతిపూజ్యమని గ్రహించి యాచరణలోఁ బెట్టుకొనిరి. అజ్మీరు సంస్థానాధిపతి తొలుఁదొలుత, తన జాతీయ పతాకము మీద "సత్యమేవ జయతె" అను వాక్య మును లిఖించి సత్యమునందు తనకుఁగల భక్తిగౌరవ ములను దర్శించెను.

బ్రిటీషు ప్రభుత్వ కాలములోకూడ ప్రభువులు పట్టాభి షిక్తులైనప్పుడుగాని, మంత్రులు, దండనాయకులు న్యాయాధికారులు, శాసనసభ్యులు, తమతమ పదవీ స్వీకార సమయములందుగాని ప్రమాణవాక్యములు "దేవుని యందు ప్రభువుయందు విశ్వాసము కలిగి సత్యముగ ప్రవర్తింతును"ని పలికించు టాచారముగ నున్నది. ఇంత వరకేల ? న్యాయస్థానములందు అభియోగములను దెల్పు కొను వాది ప్రతివాదులుగాని, సాక్షులుగాని విచారణ జర్పుటకు ముందు వారిచేత "దేవుని యెదుట ప్రమాణము చేసి అంతయు నిజముచెప్పెదను. అబద్ధము చెప్పను" అను ప్రమాణవచనములు పలికించుట న్యాయశాస్త్ర బద్ధ మున్నూ, సదాచారమున్నూ నేటికిని జరుగుచున్నది కదా ? అనగా నేటి కోర్టులమాట యెట్లున్నను పూర్వమునుండియు సత్యపక్షము జయించుననుమాట పాటియైనది. ఇంకను సత్యముచేత సాధింపబడిన విజయములను చూతము.

మహాత్మ గాంధీజీకి సత్యము, అహింస, దీక్ష, శౌచము లనునవి వెన్నతోఁబెట్టిన గుణములు. ఇందు సత్యము మొదటిది. ఇవియే యతనికి ఇంగ్లీషు వారితోఁ గలిగిన పోరులో శాంతి సమరమున ప్రథమాయుధము. సత్యమను సమ్మోహనాస్త్రము చేతనే పర (శత్రు) ప్రభువులకు వాగ్బం ధన మొనర్చుచూ, వారాడిన మాటను నిలబెట్టుకొనుడని హెచ్చరించుచు, ఉభయపక్షములను ఆయుధములనుఁ బట్టనీయక, ప్రజానష్టములేకుండ స్వరాజ్య సంపాదన మునుఁ గావించెను. ఇదియే సత్యము సాధించిన అఖండ విజయము.

ఇప్పుడు మనకు ప్రధానమంత్రియైన "పండిత జవహర్ లాల్ నెహ్రూ" మహాశయులుకూడ, శ్రీ మహాత్మాజీ యడుగుజాడలనే నడుచుచు అమెరికా, రష్యాప్రభుత్వ ములకుగాని, ఉత్తర దక్షిణ కొరియా దేశముల వివాదము లలోగాని, పాకిస్థాన్ కాశ్మీరు సంధిలోగాని, యింతవరకు తాను మధ్యవర్తిగ యుండి నడిపిన రాయబార కార్యము లలో యుద్ధవిరమణము వరకు తెచ్చి, బుల్గాన్, కృశ్చేవు క్రామేడులు మనదేశమునందు పర్యటించుచున్నప్పుడు వారితో సంధి కలిపి వారిని సత్యగుణ ప్రధానులుగను, సత్యమార్గానుసారులుగను చేసి సుహృదులుగా చేసు కొను సందర్భమునఁ గాని, తాను వినియోగించిన ముఖ్య సాధనమేది ? సత్యమే ! సత్యముచేతనే సర్వరాజ్య సమైక్య తను సాధింపఁగల్గెను. ఇందువలన తేలిన దేమనగా సత్యము చేత సాధింపరానిదేదియును లేదనియు, సత్యమే జయించు ననియు, రాజ్యపాలనకు సత్యమే సాధన మగుటంచేసి, 'సత్యమే జయ'మను సూక్తిని పాటించుచు, ప్రభువులు ప్రజలుకూడ సత్యసంధులగుదురు గాక ! యని యాసిం చుచు, లోకమునకట్టి సద్గుణమును ప్రసాదించుటకై శ్రియః పతిని ప్రార్థించుచున్నాను.

సత్యం తపః...............
సత్యేన లోకాః ప్రతిష్ఠితాః
సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥

TRUTH IS ONE: SAGES CALL IT BY VARIOUS NAMES.

(From Srimad Bhagavatam)

"Our salutations to Hrishikesa, the Lord of the senses,
Who is manifest in all that is good.
Thou art the Lord of all work,
The Lord of all knowledge,
The Lord of the mind and the Lord of all objects.
Thou art the embodiment of the Vedas,
Thou art life, Thou art immortality,
Thou art all in all.
Thou art courage,
Thou art the vigour of the senses,
Thou art the strength of the body,
Thou art desire,
We salute thee:
Thou art our beloved Lord."

Our salutations to thee, in thy divine aspect of Matsya,
The manifester of all strength, physical and mental.
Thou art within all beings, thou art also outside of all.
None knows thy nature.
Thou art the ruler of this universe.
Thou art the support and refuge of all."

"Our salutations to Kurma!
Thou art omnipresent and the support of all.
Thou art beyond all space and time,
Thou art expressed in every being and in everything in this manifold universe,
Thy forms are innumerable,
Thy names are many,
Thou art that knowledge which gives awareness of unity.
We salute thee!"

"Our salutations to thee!
Thou art the Word, thou art the Truth,
Thou art the sacrifice, and thou art the sacrificial work;
Thou art the Soul of all souls;
As fire doth exist hidden in the wood,
So dost thou exist hidden in the body and the senses.
With their hearts and minds purified by spiritual discrimination and by virtuous deeds,
The wise seek thee,
By thy power, the divine Maya,
It is thy Self that has become manifest as this manifold universe.
In deep contemplation the self-controlled realize thy absolute aspect.
We salute thee!"

(With the kind courtesy of Sri Ramakrishna Math)

ANDHRA ARCHITECTURE

By

V. V. TONPE, M. A.

IV–APPRECIATING HINDU ARCHITECTURE.

(i) CHARACTERISTICS OF HINDU ARCHITECTURE.

Everything in this world has certain characteristics which determine its existence. Art when compared with other forms of expression like literature can be identified with the help of certain characteristics of it which differenciate it from the other. Each kind of art has its own characteristics which identify it. Architecture too has its own characteristics. It being the mother of arts, it takes into its gamut all other arts like sculpture, painting, dance etc. Therefore when we try to identify certain characteristics of architecture, we indirectly try to establish the characteristics of other arts as well. To start with we shall take up sculpture.

Many visitors have travelled from far and wide to this country to see and appreciate the architectural beauty of this ancient seat of humanity. Even a casual visitor to any centre of architecture in India would have noticed that sculpture plays a prominent part in Indian architecture. Every wall, every pillar, every gate and every stone is carved into "scenes" from the life of the Buddha or from the Puranas, into human forms, especially female, in some dance posture or other, into *Dhwara-palakas* or the gate-keepers, or into some flower or recurring designs of animal and birds. Commonsense would have told him that all these works of art could not have been the handiwork of a super-crank who for want of a better work to do carved every stone and wood and cave into a meaningless mass of something. A closer study of them would have showed him that ther was a method in the madness that if he strained a bit to follow them critically, they would have thrown open to him magic casements of beauty. But unfortunately the casual visitor stopped there and passed his verdict on Indian Sculpture as something wonderfully beautiful and great because it was unintelligible to him. It is pardonable if a foreigner who had no idea of Indian culture and Indian religion made such a statement. But unfortunately, more often than not, even an educated and cultured Indian took pride in such utterances. Apart from revealing his ignorance of his culture, his statements proclaim the gravity of the situation, the extent to which Indian art has fallen on evil days in the country of its very inception. The outstanding reason for it is English conquest of India. Now, when we have gained our Freedom, it is up to us to strive to learn to appreciate our culture and arts and open a fresh page in the Diary of our Nation.

Distortion in Indian Art

When we look at a Sculpture done in Indian style, the most outstanding feature we notice is that it is not natural; that is to say, it is not the phothgraphic representation of a human being. Its limbs and its features seem to resemble human features and limbs yet there is a difference between them. The eyes extend from the nose to very near the ears, the ears elongate downwards and hang like pendants, the hands descend lower than the knees, the shoulders broaden in the case of male figures while the breasts take

a geometrically round shape in the case of female figures. There is a perceivable disregard for the proportions given in the natural world. This is known in the language of art as distortion.

There is no art without distortion for art is not imitation of nature but a true representation of it. There are various degrees of distortion in art and the artist has every right to indulge in them as long as he does not violate nature. The eye brow may be straight instead of being in the crescent shape, may extend to the ears instead of stopping right below the temples, may be a thin line of black instead of a bushy growth of hair near the nose which gradually disappears as it gets away from it. A spectator may tolerate these distortions as they are small departures from nature with an intention behind them. They respectively stand for expressions of surprise, beauty and tenderness. But under no circumstances may the artist place the eye brows below the eyes or twist them out of shape. As long as the artist tries for idealization of reality without outraging nature, he is free to distort his figures to convey some artistic intention. In fact, even in nature we notice such distortions: a high-bridged nose is known as Roman nose while a short and stumpy nose is termed as snub nose. They are only distortions which represent two different races of human beings and are not deviations from the original in nature.

Though English critics of Indian art objected to distortion in Indian sculpture and painting as grotesque and unnatural, they were not conscious of the fact that they themselves indulged in it. A great writer on art like Herbert Reed himself accepted that "even classical Greek sculpture was distorted in the interests of the ideal. The line of brow and nose was never in reality so straight, the face so oval, the breasts so round as they are represented in, say, the Aphrodite of Melos. Indeed, it is difficult to find any work of art before the Italian Renaissance which does not depart in some way or other from actuality." (1)

Ideal of Beauty in Indian art

An artist generally takes to distortions to represent his conception of ideal beauty. In the above description we learn how an artist of the West used destortions to represent his ideal of the goddess of love, or a woman. The Indian artist's ideal of woman was different. He represented the face in an oval shape, the forehead and the eye-balls like a bow, the eyes in imitation of the eyes of a gazel. or a bird or a fish, the neck as resembling the neck of a goose, the thighs in the shape of an elephant's trunk, the hahds in the fashion of a stalk of a lotus and the fingers as if they were budding *champaka*. The male as well as the female forms bent in their characteristic ways like creepers. The forms described in literature, for example, the description of Parvati by Kalidasa, also resembled those drawn and carved by the artists. Therefore it is evident that these artists strived towards the same ideal of beauty. No doubt, their ideal of beauty was not the same as that of the Western artists; nevertheless it had its own standards of aesthete. The drawback of the Western critic of Indian art lay in his shortsightedness: he felt that because he did not find his standards of art in the art of the East, it was "senseless similitude"; because he did not find the same forms as those in his art, the forms in Indian art seemed to him to be nothing if not "monstrous combinations of human and brute forms repulsive from their

1. "The Meaning of Art" by Herbert Reed. p. 29.

ugliness and outrageous defiance of rude and even possibility..' (1)

The artist of India always aimed at a direct expression of the soul through the pure form of ideal beauty. His genius refused to be shackled by an imitative realism. It refused to be intellectual, emotional and imaginative in the sense in which European genius was. It always moved on the inspiration of a spiritual sensitiveness and its curiosity was always psychic. It expressed the spirit in form and the soul in body. These two do not necessarily belong only to man. They are to be found in every living thing, be it man or beast or tree or insect; in other words in nature. That is to say, the Indian artist concentrated on the expression of the soul-spirit through nature. Like the poet, he too in his creative frenzy moved freely from the earth to heaven and heaven to earth almost unconscious of the boundary-line between the two. In the like manner he dealt with the human and the animal, the vegetable and the insect worlds as if they were all one and the same. His genius was not restrained any where. But, in spite of this freedom, it developed him into a devoted creator of forms and shapes, with his reserve, patience and life of original spiritual discipline. These peculiar qualities in him helped him to express spiritual illumination through his sculptures.

Beauty and Love in Indian art

In Indian sculpture the artist always tried to elevate love from the realms of physical beauty to the eternal heaven of moral beauty. He fully depicted all the bashfulness, playfulness, and the fluttering intoxication of youth in his female forms. But he did not stop there. He graced these with the deeper feminine soul intent on austerities and regulated through the sacred channels of piety and devotion. Thus there were action and calmness, of Nature and Divine Love respectively expressed in one and the same figure. And to catch the two in Indian art one has to be conversent with Indian thought and culture. Indian culture was religious and in every walk of life religion overflowed through various forms of expression. The English critics of Indian art were quite ignorant of this fact and so they found only the gross in the form devoid of the spirit.

The theory of the transmigration of souls is the heart of Indian culture. The Upanishads have proclaimed that the emancipation of our soul lies in its realising the ultimate truth of unity. It is said: Know that everything that moves in this active world as enveloped by God and find happiness through renunciation, not through greed of possession. (2) When man understands the diversity of things as the final truth, he craves for the external possession of them; but when he recognizes the Infinite as the final truth, he realizes the joy of his soul through his union with It. He becomes one with everything in this Universe and enters into everything as if he is a part and parcel of everything.

This truth is accepted by the Indian in every walk of life. Every sculpture, every painting, every piece of art, and literature proclaim this truth. For example, in Kalidasa's *Vikramorvashiyam* we notice that the nymph Urvasi transformed herself into a creeper and the creeper again became the nymph as if it was a common and natural change of human existence.

1. Vide: "Aradhana". Vol. III No 4. April 1957. p. 60
2. Ishavasyam idam sarvam yat Kinchana drisyate jagat.
   Tena tyaktena bhunjithah ma gridhrah Kasyachit dhanam.

When once we took it for granted that souls could transmigrate from one body to another with the least difficulty, then we have acknowledged the unity between plant and human life. The sculptures we saw with our physical eyes no doubt suggested passion and sensuousness but the mind gave them an ethical and spiritual interpretation so that the physical suggestivity lost its intent. In almost all Indian illustrations we have to catch this spirit behind them if we are to understand them in the proper perspective.

Look at a sculpture of a female done in Indian style with this angle of vision and you will find in its facial gesture, and the gesture of the body and the fingers not the voluptuous indecency of a nacked woman but the soul of the artist communing with the soul of the spectator in the immortal language of art. You have to read through the physical form the poetry of nature. The fingers of the figure should get into your mind the little flowers from the tree or the creeper that bends like the body of the female figure.

Appreciating a sculpture

Figure 1 is a sculpture of a mother fondling the child taken from Bhuvanaesvar temple. It dates back to 11th.Century A.D. Let us try to appreciate it in the proper light.

Here is a wonderful sculpturesque depiction of motherly love. The abstract love of a mother for her child is immortalized in this sculpture by the artist in a concrete form. The mother holds the child in her right hand and rests him on her left and does not hug him but keeps him at a little distance from her. The child beats his hands against her milk-burdened breasts in mute suggestion that it is time for his feed. Voice only fails, else how distinct the lips say, "Mother, do not hold me from my life's nurishing fount."

Fig. 1.

The mother pretends not to see him by bending her face but she holds it in such a way as not to miss the sight of her little one's face. There is a lingering smile on her lips which indicates that it is not tantalizing, not holding the child away from his life's nurishing fount neither, but only play-acting in which the mother derives a pleasure only mother can enjoy. She does not in all seriousness mean holding him away from his nourishment for ever. That is unthinkable. Yet that brings into her mind the thought of what would happen to her dear little one if only she were to be so cruel. And this feeling is very well brought out in her serious countenance.

Now, the sculpture as it is, stops its message here. But it has charged our minds to that extent that we cannot help imaginating what would follow once a mother gets such thoughts. This is what

person must first suffer or experience the result of the sinful act, as stated in Sastra, and this anubhava aspect cannot be avoided by repentance or by God's grace. Otherwise the very basis of Vedic Dharma, namely, Karma theory, will collapse. As for the vasana or samskara aspect, a tendency will be created in the person to repeat the act again, and that tendency can be controlled and got rid of by human effort (పౌరుషం), such as by repentance etc. Hence by repentance, Ahalya might have got over this vasana aspect, and might not repeat the act again. But first she suffered the punishment as a result of her husband's curse, and by penance, for several thousands of years, she obtained far greater results, as her Rajas and Tamas became destroyed, and she emerged out of the penance with a completely purified body, full of spiritual radiance, which is the result of exuberance of sattva guna. Hence she became a typical personification of virtue and thus an object of reverence even for Rama, and to all even up to this day.

To try to justify or to find grounds of redemption for the sinful act of Ahalya, (as some have recently attempted) either on the ground of her being impelled by uncontrollable desire for Indra whom she had mentally chosen as her Lord, she having been married to Gautama by a stratagem of Narada, or on the ground of her deviating for once from the inexorable path of womanly virtue even as famous sages on occasions fell victims to the charms of women, is not a correct or proper stand to take. Such a position cuts at the very root of the principle of chastity for which Bharatavarsha has earned a great and unique reputation in the world. Pativratas like Anasuya and Sumathi, could convert even the Thrimurthies into babes, and could stop the course of the Sun by the power of their chastity. 'Who is clad in chastity is clad in steel' says even a western poet. Trying to justify Ahalya's act or to find some grounds of her redemption in it is, to say the least of it, doing great injustice to that gallaxy of pativratas like Seeta, Savithri, Anasuya, of whom any country may be really proud, and leaving the door wide open for unchastity. Even though Rama knew full well that Seetha was pure, while in Lanka, as she happened to be taken away by force by Ravana, and kept in his place for some time, Rama refused to accept her without some public and convincing test regarding her purity, lest people should scandalise her and him; and accordingly the fire test was undergone by her to the great amazement of all. Even though there were really valid and convincing grounds of redemption to be urged in favour of Seetha, Rama did not urge them. It is because of such great acts that Rama is described as the very embodiment of Dharma. Would such a Rama simply forgive Ahalya and accept her, on the two grounds of redemption stated above, or on account of His infinite mercy ?

It is because she purified hereself by severe penance for several thousands of years, and became consequently hallowed with spiritual radiance, that He fell on her feet as soon as He saw her. To say she became purified because of her prostration before Rama, and of Rama's consequent frogiving her, is contrary to Ramayana, and will be putting the cart before the horse. Mercy can be shown only when it does not conflict with Dharma, and not otherwise. Further, justifying the lapses of women on the ground of lapses of men is not only opposed to Vedic Dharma, but opposed to

all notions of morality and canons of good conduct any where in the world. Vedic Dharma lays greater emphasis on the purity of women than on that of men. That is why in Geeta we find Arjuna bitterly complaining of Varana-sankara through impurity of women. A question may arise as to what then is the importance and significance of Rama's going to her, and of her assuming a human shape then only? The answer is plain. Rama's going to her is to indicate to her that her penance has fructified and that she might therefore end it. Just as a clock indicates time and does not make time, and just as the S. S. L. Certificate indicates that the holder of it passed the S. S. L. C. examination, and does not by itself pass him, he having secured a pass by virtue of his own industry and talent, similarly Sree Rama by His Graceful Darshan, testifies to her having completed her penance, and proclaims to the world her purity and greatness by prostrating himself before her. That is why Rama is described as Dharma-Murthi and Dharmajna.

So, to conclude, it is the purificatory penance of Ahalya that sanctified her and made her one of the preeminently virtuous ladies of our country. According to our Vedic Dharma, it is only Tapas that can destroy all sin, purify the antahkarana, and make one realise Brahman through Jnana. Bhriguvalli of Taittiriya Upanishad enunciates such a principle. Bhrigu realised Brahmajnana through Tapas, and obtained Moksha. There is nothing that cannot be achieved by Tapas.

శ్లో॥ "యద్దుష్కరం యద్దురాపం ।
యద్దుర్గం యచ్చదుస్తరం ।
తత్సర్వం తపసాసాధ్యం ।
తపోహి దురతిక్రమం ॥"

GOD, MAN & CREATION, X—UPANISHADS—THE TAITTIRIYA

(Continued from previous article)

By

SRI VIDYA SANKARA BHARATI SWAMI
Peethadhipati, Gayatri Peetham, Masulipatam.

We have seen in the previous article, No. IX that the very first Mantra of Brahmavalli, Viz., "Brahmavit Apnoti Param" (బ్రహ్మవిద్ ఆప్నోతి పరం) contains, in a nutshell, the gist of the whole Upanishad. And we have also discussed the definition of Brahman as stated in that Upanishad, "Satyam, Jnanam and Anantam" (సత్యం జ్ఞానం అనంతం) and concluded by stating that this Brahmavalli, by the very difinition of the word Brahman, expounds the Adwaitic Doctrine. This is the unique value of this Valli.

(2) *Vit* (విద్)

Of the four words of the First Mantra, we have discussed the meaning of the first word 'Brahman'. The next word is Vit (విద్). 'Vid' means to know. Hence Brahma-Vid means one who knows Brahman. Now the question is how to know that Brahman, which is described as an Eternal Reality, Intelligence itself, and Infinite with regard to space, time and things. 'Knowing' ordinarily presupposes, that the thing known is different from the knower. This will hold good only

with regard to finite things, which are objects of perception. But in the case of Brahman which is infinite and present everywhere i. e., also in the knower, what is the meaning to be given to the word 'Knowing'? Surely the ordinary meaning of the word cannot be applied, as Brahman the thing to be known, is not different from the knower. To solve this difficulty in understanding, the Upanishad itself comes to our rescue and explains the word as "యోవేద నిహితం గుహాయాం పరమే వ్యోమన్" (yo veda nihitam guhayam parame vyoman) i. e., Brahman has to be known, not as an object different from you, but as existing in your own heart in the cavity of Buddhi. (బుద్ధిగుహ) i. e., as your own Self or Atman. Hence 'knowing' Brahman is knowing or realizing one's own Self, which thus establishes the identity of Man with God in essence. The same idea is conveyed by the Mahavakya of the Atharvana Upanishad viz., 'Ayamatma Brahma' (అయమాత్మా బ్రహ్మ) i. e., this Self of mine is Brahman. Thus even the second word 'Vid' also of the first Mantra of this Upanishad expounds the Adwaitic principle like the first word 'Brahman'.

(3) *Apnoti* (ఆప్నోతి) *and* (4) *Param* (పరం)

The word Apnoti means attains. Like the word 'Knowing' (Vid) the word 'attaining' (Apnoti) also ordinarily presupposes that the thing attained is different from the attainer. But here the thing to be attained is described as Param (పరం) which means niratisayam (నిరతిశయం) or that, than which nothing is bigger or greater with regard to space, time and things. Such a thing can only be Brahman as explained in the previous article, and also from the root 'బృంహ' (వృద్ధౌ). So, Apnotiparam means one who knows Brahman, attains Brahman itself. This idea of Knower of Brahman becoming Brahman, is contained in other Upanishads also, which clearly enunciate "బ్రహ్మవిత్ బ్రహ్మైవ భవతి", "స యోహ వై తత్పరం బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి" etc. Further logical reasoning also takes us to the same conclusion. It stands to logic to say that the knower of a particular thing becomes that thing, and not any other thing which he never undertook to know. Hence the word 'Param' in this context must be interpreted as Brahman only, especially when other Upanishads corroborate such an interpretation. Thus the thing to be attained is Brahman; and Brahman is Infinite and All-pervading; It exists in the Attainer also, and is not different from the attainer. So the ordinary meaning of 'attaining' cannot be applied here. Then how to interpret the word 'Apnoti' which means attains? The word "attains" in this particular context, and with particular reference to the Infinite and All-pervading Brahman, has necessarily to be interpreted, not in the ordinary way of the attainer being different from the thing attained, but as the attainer, being really identical with the thing attained, but not knowing that he is so, and thinking erroneously that he is seperate from the thing attained, finally realises that he is after all really the thing attained, and not different from it. This can be made clear by an illustration. A man having keys in his own pocket sometimes forgets that they are in his own pocket, and searches for them in so many places. Subsequently, some other person comes to him and points out the keys in his own pocket. Then he realises the truth that the keys have always been really with him only, even during the time, when he thought, that they were lost, and when he was searching for them. In such a case, we say that he did not actually obtain the keys newly, but he feels so glad on knowing the truth,

as if he newly obtained them. Similarly the man (jeeva), though really he is Brahman, erroneously thinks that he is not Brahman, but different from Brahman, and finally on attaining the Knowledge of Brahman, realises that he is after all Brahman only, and not different from Brahman, even during the time when he thought he was different. So his realisation that he is Brahman is not a new attainment to him, but on such a realisation, he feels so immensely happy as if he newly became Brahman. This idea is contained in the explanation given by the Upanishad in the sentence "సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి". This sentence means that the knower of Brahman attains the satisfaction of all the desires in all the worlds including Brahmaloka, at one and the same time, without going to those lokas, and in this body only, by attaining the knowledge of the All-pervading Brahman, and thereby realising his own Self as Infinite Brahman of Sacchidananda Swarupa. Thus the two words 'Apnoti,' 'Param' also clearly expound the Adwaitic principle regarding the subject, "God, Man and Creation". Thus the very first Mantra of this Upanishad "బ్రహ్మవిత్ ఆప్నోతి పరం" is unique in its establishing the Adwaitic Doctrine, by all the four words contained in it, and by the explanation, given by the Upanishad itself, of those four words in its very first Anuvaka (paragraph) itself.

The first anuvaka, after explaining the meaning of these four words in the first mantra begins to describe, how creation came into existence, from such a Brahman. The very first sentence in this connection begins by the words "తస్మాద్వా ఏతస్మాదాత్మన ఆకాశ స్సంభూతః" i. e., from *that-this* Atman, sky or ether is generated etc. Atman, in this sentence is peculiarly qualified by the words, "*that-this*". What is the meaning and special significance of this expression, '*that this*'? "That" refers to a subject which is not in proximity, while 'this' refers to one in proximity. In this particular sentence under reference, 'that' must be interpreted as having reference to 'Brahman', with which the Upanishad deals in the first sentence, and which is not proximate to this sentence, but is removed from this sentence by some other sentences; while 'this' refers clearly to the subject in the just preceeding sentence, viz., Jeeva or man, who has the knowledge of Brahman. Thus the expression '*that-this*', qualifying Atman, shows that the Brahman indicated by 'this' is the same as 'Atman' or Jeeva indicated by 'this' i. e., the two words 'that' and 'this' refer to the same Reality, which is called both as Brahman and Atman. In this peculiar way also, the identity of Jeeva with Brahman is established in this Upanishad. The anuvaka, thereafter describes that, from such an Atman, the creation emanated—from Akasa down to the physical body or annamayakosa. Then a description of annamayakosa is given and the first anuvaka ends.

The second anuvaka deals with pranamayakosa, the third with manomayakosa, the fourth with vijnanamayakosa and the fifth with anandamayakosa. There is another peculiarity in the description of anandamayakosa in the fifth anuvaka. Anandamayakosa is said to be based upon Brahman as its ప్రతిష్ఠా, supoort or essence. The peculiarity in the description of these five kosas or sheaths is this:—creation is described as emanating from Brahman or Atman, from the most rarified - first - created - Akasa or Ether, down to the coarsest physical body of man, i.e., annamayakosa. All these five sheaths are described or conceived as

covers of the internal Self or Atman of the Jeeva, which is finally described as Brahman. In describing the creation from Brahman, down to the coarsest matter, we come in a descending order in the macrocosm: and we go, in an ascending order, from the annamayakosa of the coarsest nature to Atman or self in man i. e., in the microcosm. And by this peculiar treatment of the creation and the five kosas, the Upanishad again establishes the identity of Man's self with Brahman.

In the succeeding sixth anuvaka, the very first two sentences (1) ' అసన్నేవ స భవతి అసత్ బ్రహ్మేతి వేద చేత్ ' (2) ' అస్తిబ్రహ్మేతిచేత్ వేద సంతమేనం తతో విదురితి ', declare the identity of man's self with Brahman, by boldly proclaiming that, if a man knows that Brahman does not exist, he himself does not exist; on the other hand, if he knows Brahman as existing, then he is treated as existing. Thus the identity of both is established in a very peculiar manner. In the same anuvaka further down the Upanishad states that Brahman described in the first anuvaka, having created the universe with all the beings, manifested Himself in all those beings, as Jeeva, thus establishing the non-seperateness of Jeeva with Brahman.

In the seventh Anuvaka again, the same identity is envisaged in yet another and peculiar manner. The Upanishad states therein that, if the individual soul (Man) can realise himself as that unseen, unalterable, indescribable, All-Pervading Reality (i.e., Brahman), then he attains that fearless state called అభయం, which is Moksha. Yajnavalkya, in Brihadaranya, after teaching Brahmavidya to Janaka, finally proclaims అభయంవై జనక ప్రాప్తోసి i.e., You have attained that fearless state, which is called Moksha'. Thus in Upanishads, Moksha is described as the fearless state. The seventh Anuvaka then continues by stating thus:—On the other hand, if the Man or Jeeva makes or sees the slightest difference between his own individual soul and Brahman, then he is caught with fear. Fear is indicative of samsara, and fearless state is indicative of Moksha. Thus this anuvaka proclaims that seeing difference between individual soul and Brahman is samsara, and seeing no such difference or seeing identity between them is Moksha. Brihadaranya corroborates this view in a crisp manner by stating "ద్వితీయాద్వై భయం భవతి",

Then, in the eighth anuvaka, there is a triplet, ('సయశ్చాయం పురుషే, యశ్చాసావాదిత్యే, సఏకః) which contains in it a Mahavakya, indicating the identity of the individual soul with Brahman, by stating that the bliss experienced by everyman as existing in his heart-cavity, and the bliss which is in the Sun, who represents the Divine beings, are the same or identical, as both are Brahman-Bliss only.

Finally the ninth anuvaka states that he who experiences the Bliss of Brahman, which is beyond description in words, and beyond the reach of the mind, attains that fearless state of Moksha, as the cause for fear viz., the idea of his being seperate from Brahman, vanishes. That is, such a fearless state being Brahman itself, such an individual soul attains Brahman. Thus this Upanishad, Brahmavalli, begins by stating that the man who knows Brahman attains Brahman, and closes by saying that the man who knows Brahman-Bliss in him attains Brahman. In this way this Brahmavalii establishes the identity of individual soul (man) with Brahman (God) in various ways in all the nine anuvakas as described above.

(to be continued.)

TEMPLES - XXIV

By

YATHARTHAVADI

DIVYAMANUSHA SAMBHAVA-RAMAVATARA.
"ONE WHO IS THE DOER OF GOOD TO ALL"

"सर्वभूतेषु को हित:?"

One who cares for the good of the beings is only a parent. The individual does not always care for one's own good, but most often goes after what is pleasant. What is good need not always be pleasant. It is the father or the mother, who desires what is good for the child even though it may not be pleasant to it. Thus, the question as put by Valmiki, would resolve itself into, 'Who is the father of this Universe?'. It has been stated in the Chandogya Upanishad that the Jivatma and the Paramatma, two birds similar in effulgence and beauty, embraced a single tree (the body). The Jiva-bird was allured by the attractive fruits of the tree and began to eat them. It was pleasant to start with, but it was not beneficial for it. The bird began to lose the beauty of its wings and gradually the wings themselves were lost, became crippled and hence could not leave the tree (body) and go as it liked. The other bird, the Paramatma did not touch the fruits of the tree and as a result continued to be effulgent with its beautiful wings. It can go any-where: but it sticks on to the tree, waiting for the Jiva-bird to get its wings back, since they are inseparable. It is constantly telling the Jiva-bird, "Do not touch the fruits of the tree anymore. You will get back your wings and we can go back together."—"द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परिषस्वजाते। तयोरन्य: पिप्पलं स्वाद्वत्ति। अनश्नन् अन्यः अभिचाकशीति।"

"ईश्वरस्सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति"—
"The Lord of the Universe remains in the heart of every being."

"तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत"—

"Surrender unto Him in all aspects and thou shalt be saved." It is this truth about the Lord of the Universe that is enunciated by Valmiki in his question and he wants to emphasise that Rama is that. It is based on this that Vibheeshana did Saranagati (शरणागति) unto Rama as Sarvaloka Saranya (सर्वलोक शरण्य). Saranya means superficially "Protector." But in its depth the meaning embraces 'हितंकर:' 'the doer of good', i.e., He alone knows what is good for us, being the Paramatma, and our only duty is to surrender unto Him. Every incident in Ramayana will show that whatever act Rama did, was for the good of the individuals, though the act seem to be unpleasant. Take for example, his going to the forest leaving behind his beloved Prajas. It was most unpleasant to the people, but most valuable good had been done to them thereby. The people had supreme love for Rama but they had not learnt to love each other as much. A father is pleased with the sons, who individually love him but he cannot be pleased with them, if they do not love each other as brothers. Rama wanted that his Bhaktas must be able to see him in every being and love each other and remain in unseverable tie. For converting the people into a set of Bhagavatas, who would be able to see Rama in one another, he separated himself from them and gave them a penance for fourteen years under the leadership of Bharata, the foremost

of Bhagavatas and the Upasana of his own Padukas. Thus whatever he did, though unpleasant for the time being, had the ulterior good for the people at heart. It is a well known fact that Rama was the remover of the curses of the people and most of the characters in Ramayana were waiting for the arrival of Rama for their curses to be destroyed. The Hita (हित) that he did to everybody was the deliverance of the four Purusharthas (पुरुषार्थ), Dharma (धर्म), Artha (अर्थ), Kama (काम) and Moksha (मोक्ष). The main receiver of Dharma, was Dasartha, of Artha (अर्थ)—Sugriva, of Kama—Vibheeshana and of Moksha—Jatayu, Sarabhanga and Sabari. The following episode from Ramayana, which occured to the author in a dream is narrated below in this connection.

A beautiful young woman with bewitching eyes, effulgent face, short beautiful nose, ever-smiling lips, dark hairs, well-formed body, hands and feet like lotus, shining like the full-moon, bedecked with beautiful ornaments, appeared in a vision· The beauty of the woman was divine and tallied with the description of Sakshat Sita Devi, depicted by Valmiki in Sundara·kanda. The dreamer asked her who she was. She replied, "I am one of the characters of Ramayana." I said, "No, it cannot be. Your bewitching beauty is comparable to that of Sakshat Sita Devi and there is no other character other than her with such divine personality. I know that I am not fit to receive the Darsan of the Devi in this mortal coil. Further, if it is really a Darsan that is given to me, Devi won't appear before me without Rama. I am, therefore, sure you do not belong to the Ramayana characters. Please tell me who you are." In reply she showed me her little finger, where I saw the nail was like a winnow (शूर्प). "What do you mean by this? You want me to believe that you are Surpanakha." She smiled and said, "Yes it is true". Then I said to myself, "My development and purity of mind has reached a stage where I can be blessed only with a darsan of Surphanakha and not Sakshat Devi herself". I questioned her, "If you are Surphanakha, Valmiki has depicted you as an ugly creature, whose nose and ears were cut off by Lakshmana, when she pounced on Devi and attempted to eat her away. If you are really Surpanakha, how can you get this exquisite beauty of Devi?" She said, "It is all Rama's gift." I said, "There is no such mention in Valmikis Ramayana." She replied, "There are so many things that are not mentioned by Valmiki and my later history is one of those. After my nose and ears were cut off by Lakshmana, I ran to Khara and Dushana and brought about their destruction by Rama in battle in a few hours. The Dandakaranya became depleted of Rakshsas, barring myself. I ran to Lanka, created a keen desire in Ravana's mind for Sita, on a result of which Ravana came and carried away Sita to Lanka. Nobody knows what happened to me after that. Please hear attentively to what I now say.

I came back to Dandakaranya with my cut nose and ears, roaming wildly all-alone, still unable to forget the beautiful form of Rama, with which I fell madly in love. As I was roaming in the forest, I found Rama and Lakshmana approaching me. He cried out to me, "Oh Lady, did you find Sita any where here?" I could understand from his question that he was in search of Sita. He was no more the original Rama with whom I fell in love. He was very much emaciated and he often supported himself with his bow. I could not believe my eyes, that it is the same Rama, who destroyed fourteen thou-

sand Rakshasas at one stroke. But his beauty being divine, it has not left him. I immediately realised that I was the cause for the separation of Sita from him, causing the sad plight. I immediately repented for my folly and fell at his feet and begged him to forgive me. The moment I told him that I am the old Surpanakha, he became enraged like a cobra and began to aim an arrow at me to kill me. But, suddenly there appeared Maharshi Agastya on the scene, calling Rama to stop. He said, "This Surphanakha has no doubt caused you the pangs of separation from Sita. She may deserve to be killed. But, from the point of view of the Rishis, she had been the cause of the Kshema of the Rishis of the Dandakaranya. But for her, Khara and Dushana and the fourteen thousand Rakshasas would not have been destroyed by you and but for her Ravana would not have come and taken away Sita. What wrong can happen to Devi? Her being carried away by Ravana, is only the Ankurarpanam (अंकुरार्पणं) of the Kshema (क्षेम) of the Devas and Rishis. But for this, he could not be killed. All this is due to Surpanakha. So, she has done unconsciously much good to the Rishis and the Devas, though she has caused some pains to you for the time being. Her act is as beneficial to us as that of your mother Kaikeyi in Ayodhya. So, please grant her whatever boon she wants. We, the Rishis are grateful to her." Then, I requested Rama to grant me as beautiful a body as that of Sita herself. He granted it and being a Rakshasi by nature, one of my fingers retained the Surpanakha (the nail of a winnow) and I am now in that form before you. Having obtained a beautiful form exactly like that of Sita, I thought, he may now like me and grant me my original desire. I asked him, "Now that you are without your wife and that I am looking exactly like Sita, why not you grant me an embrace for which I had been desiring for long? Then Rama replied, "It is not for the body that I love Sita. I am herself and she is I. The two cannot remain separated for long and I cannot reciprocate the love of any other woman in this avatar. Nor can I grant you the boon, which I have given to the Rishis, viz., that they can have my embrace, themselves becoming Gopis in the Krishnavatara. All other women are only mothers to me. You are also a mother and I will grant you the boon of being a mother to me for a very short time and get relieved from your curses. Thou shalt come into Gokula, with the same bewitching beauty as you now possess, as a Gopi and ask for my suckling your breast, when I shall be a baby in the Yasoda's house. I suckle your breast and relieve you once for all from this mortal bondage and he said that I will have to be born as a Rakshasi by name Putana for that purpose."

I just woke up from my dream and really wondered at Rama's kindness in dispelling the curses of such a wretched woman as Surpanakha, who had done immense harm to Rama and to Devi alike. Even though the story is imaginative, it gave me enough pleasure and an extra support to show that Rama is a Sarva Bhuta Hite Ratah (सर्वभूतहिते रतः), "सापराधिष्वपिहितंकरः"—'one who does good to even those who commit unpardonable offences'. Probably this projection before my mind's eye is itself an act of kindness of Rama, as a Hitamkara (हितंकरः).

The world proclaims him great, who has the good of others in his heart and it is for this reason that the names of Christ, Buddha and Mahatma Gandhi are ever remembered by all. This is a divine

quality and every human being, who has this in some quantity or other becomes fit to be a Rama Bhakta. In fact, it will be interesting to note that Valmiki was chosen to be the writer of Ramayana, only on account of his possessing this Sarava-Bhuta-Hite-Ratatwam, which is expressed by a keen sense of Ahimsa. It is well-known that Brahma came in search of Valmiki and showed him all the truths about Ramayana, before his mind's eye. Saraswati gave him the Vak (वाक्) and he was asked to write the Ramayana. Could not Brahma and Saraswati, the divine husband and wife, themselves have written the Ramayana as they wanted? They felt neither themselves nor anybody else but Valmiki was fit to write Rama Charita. Valmiki's tapas had reached a very high state of purity, Ahimsa and Sarva-Bhuta-Hite-ratatwa, that the least disturbance in the peace of nature affected him severely. One day when he goes to the river for bath with his Sishya Bharadwaja, his mind was reaching the heights of poetic ecstasy and he says, "Look at this water. How clear it is—as clear as the mind of a good man." "अकर्दममिमंपश्य सन्मनुष्यमनो यथा" He could not tolerate, the disturbance he was causing to the clarity of the water, while he bathed. He was just looking round and enjoying the tranquil beauty of the forest around. He was seeing God everywhere as Santi (शान्ति) but suddenly a hunter appeared on the scene and without any utility he killed one of a pair of Krouncha (क्रौञ्च) birds, which was adding life to the forest beauty. Valmiki saw the cruel act of the hunter—not exactly cruel alone—because every hunter has to be cruel, but Valmiki saw in the hunter, a personification of Himsa (हिंस), who was committing it for its own sake. Valmiki's peace was thoroughly disturbed. He in his turn, unable to stand this Himsa sight, committed Himsa on the hunter. Of course, he did not kill him, but he cursed him. Is that not enough? He said, "मा निषाद प्रतिष्ठान्त्वमगम: शाश्वतीस्समा:। यत्क्रौञ्चमिथुनादेकमवधी: काममोहित:। "Oh Hunter! thou shalt not live for long. Blinded by your desire, you have spoiled the happiness of a pair of small birds, by killing one of them, for no useful purpose."

Having cursed the hunter, Valmiki's mind began to repent for the offence he has committed on the hunter and he was brooding over it and when Brahma came to his Ashrama, he related this to him and expressed how his mind has become so sensitive to the smallest act of Himsa to beings. On hearing this Brahma became glad and said, "I have after all found out in you the fittest person to write the story of Ramanayana. Rama is one who cannot tolerate Himsa and who has always the good of all beings in his heart and to correctly appreciate and depict this great quality of the Lord, none but you, in this mental state of sensitiveness to Himsa, will be fit." Thus Valmiki was chosen to write Ramayana, because he had developed Sarva-bhuta-Hite-ratatwam. What more need be said about this quality of Rama himself? And unless every one of us develope that keen sensitiveness to Himsa in the world as Valmiki, and strive hard to work for the good of all beings alike we may not be able to face him, when he, appears to us. He, in his kindness, may not expect us to have so high a development in us as that of Valmiki, but he may not tolerate the love for Himsa to others (Ravanatwa), which is present in many in the world.

(To be continued)

SRI LAKSHMI NARASIMHA - KSHETRAM, MATTAPALLI.

SRI SWAMI SUKRUTANANDA,
Sri Satya Sadana Mandiram, Guntur.

Mattapalli Lakshmi Narasimha Kshetram is considered to be very famous. This is on the border of River Krishna, in a thick forest, near a small village called MATTAPALLI in Huzur Nagar Taluk, Nalgonda Distirct, Hyderabad State. This is an ancient cave Temple and the atmosphere here is extremely calm, and very rich in nature. For meditation, Tapasya and other Spiritual Practices, this is specially attractive. The image here is said to be self-revealed and has been in existence from time immemorial. The main temple being the mountain cave, Mukha Mandapam and other constructions have been added to it, hundreds of years back. In this holy temple, besides the Holy Murthy, there are Dakshinavartha Sankham, holy Salagramams and Akhanda Deepa Aradhanam. Near this Kshetram, the river flows in a bow form. This is a place for all classes of devotees to see and enjoy. Excessive calm and peace of mind are ensured for one and all, in the holy precincts of this Kshetram.

"Anna Dana" is said to be the particular characteristic of this holy place. Annadanam on an extensive scale, is conducted here all the year through, without much effort. It is rather mysterious to know how so much feeding is done here. People with worldly and divine intentions visit this holy place and are extremely satisfied, since their desires are ful-filled much more than their expectations. Even today dreadful diseases, left as uncured by other sources, are cured here by Pradakshina Namaskarams to Swamy. There is a very strong rumour that Devas and Siddhas visit this place during night times and carry on worship to the Swami.

For want of suitable conveyance, this Kshetram is not frequented by many pilgrims. As such the choultry and other buildings attached to this, have slowly collapsing. "Sri Ram Tirtha Dhyana Viharam" founded by His Holiness Sri Kesava Tirth Swami, of Sri Rama Tirtha Seva Ashramam, PIDUGURALA, Palnad Taluk, is in the neighbourhood of the temple and this is very attractive, giving scope for peaceful meditation. This Mattapalli Nrusimhaswami being his ishtham, the Swami is very often seen in this Kshetram.

The history of this Kshetram runs thus:-

There was an ancient town called Tangeda, nearly 2 miles off Mattapalli, on the opposite side of Krishana River. This Tangeda exists even now as a small village. Surrounding that, ruins of a very big fort are to be found with a number of dilapidated temples. History informs us that this Tangeda came under the control of Sri Krishna Deva Rayalu. Anumula Machireddy was the ruler of Tangeda for some time. Tradition tells us that Sri Nrusimha Swami, one day appeared to him in a dream and said to him. "I have been in a mountain cave, revealing myself to Devas till now, receiving their worship. It is time now to receive human worship. I wish that you will seek me out in the mountain cave, on the other side of Krishna and arrange for my worship". Sri Machireddy was a very great devotee. As a ruler also he had a number of charities to his credit. It is said that he was the man who had gold plated Sri Shyla Gopura kalasams. Inside the walls of Sri Viswanadha Temple, Benares, there has been a Dana Sasanam in the name of this great devotee.

Sri Machireddy got up at once from his sleep and carried out a search and found the mountain cave on the other side of Krishna in the forest. He entered the cave and found the image of Sri Swami as has been indicated. There was an Areka Tree in front of the cave and a particular bird called Garutman was found on the tree. His joy was boundless to find the Swami self-revealed in that image. Till to day, there are Areka trees near the temple and puja is done with Areka leaves. Pilgrims do Pradakshina Namaskarams to these trees, considering them to be holy.

Every year Nrusimha Jayanthi is celebrated during the month of Vysakha, on Purnima. This is a supremely holy kshetram that can enchant devotees of all classes. There is an ancient Narasimha Kshetram called "KETAVARAM" if we go 20 miles along Krishna. Some distance after, there are an ancient Siva Kshetram called "BHARADWAJA ASHRAMAM" and another Anjaneya Kshetram near Kolluru. On the left of this there is another Narasimha Kshetram called VEDADRI, which is very famous. This Kshetram has been considered to be established by Rishya Sringa Maha Rishi. If we continue going along with the River bank, there is Amaravathi on the right side, and Mangalagiri Kshetram of all India fame, comes afterwards. Sri Kanaka Durga Kshetram, Vijayavada is within ten miles of Mangalagiri. Besides these, a number of other holy spots can be seen. In short, Mattapalli Lakshmi Nrusimha Kshetram, being situated in such a peaceful spot is one of the very best places of pilgrimage, that can be visited by all classes of devotees.

ANDHRA TENANCY ACT - INVESTITURE OF POWERS TO ESTATE OFFICERS.

(G.O. Ms. No. 540, REVENUE, 28th MARCH 1957)

No. I:—Under clause (j) of section 2 of the Andhra Tenancy Act, 1956 (Andhra Act XVIII of 1956), the Governor of Andhra Pradesh hereby empowers the following Officers to perform the functions of a "Revenue Divisional Officer" under the Act:

All Managers of Estates of the rank of a Revenue Divisional Officer, appointed for the purpose of implementing the provisions of the Madras Estates (Abolition and Conversion into Ryotwari) Act, 1948 (Madras Act XXVI of 1948) within their respective jurisdictions.

No. II:—Under clause (k) of section 2 of the Andhra Tenancy Act, 1956 (Andhra Act XVIII of 1956), The Governor of Andhra Pradesh hereby empowers the following officers to perform the functions of a "Tahsildar" under the Act:

(i) All Managers of Estates of the rank of a Tahsildar or a Deputy Tahsildar, all Estate Tahsildars, Estate Deputy Tahsildars, Tahsildar-Assistant Managers, Deputy Tahsildar-Assistant Managers, and other Officers of the rank of a Tahsildar or a Deputy Tahsildar appointed for the purpose of implementing the provisions of the Madras Estates (Abolition and Conversion into Ryotwari) Act, 1948 (Madras Act XXVI of 1948), within their respective jurisdictions;

(ii) All Officers of the rank of a Tahsildar or Deputy Tahsildar appointed for work connected with land reforms, in the district in which they are so appointed.

C. R. KRISHNASWAMY RAO SAHIB,
Special Officer to Government.

త్వం దైవం జననీ పితాచ వరదో మిత్రం గురుస్త్వం మమ
హ్యేవం భావయతోఽనిశం మనమిదం త్వత్ప్రీతి మాపాద్య హా ।
ప్రాప్తస్వాంతవికారదుర్గతి మితస్త్రాతా త్వమేకః ప్రభో
శ్రీ మన్ దాశరథే ! దయాజలనిధే ! భద్రాద్రిధామ్నః పతే ॥

శ్రీ దాశరథి శతకమ్ - శ్రీ॥ తి॥ గు॥ వరదాచార్యః.

దైవము తల్లి తండ్రి తగుదాత గురుండు సఖుండు నిన్నె కా
భావనసేయుచుండఁ దఱి బాయక యెల్ల మనోవికార దు
ర్భావితుఁ జేయుచుండె కృపామతిపై నను గావు మీ జగ
త్పావనమూర్తి భద్రగిరి దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ ॥

గోపకవి - దాశరథీ శతకము.

విజ్ఞప్తిం కృపయా మమైకాం రఘుకులోద్భూత ప్రభో సంశృణు
మత్తో మత్తతరో జగత్సు న దురాచారప్రవృత్తః పరః ।
త్వత్తో వా గుణవత్తరః సుమనసాం త్వం మే గతిః కేవలః
శ్రీ మన్ దాశరథే ! దయాజలనిధే ! భద్రాద్రిధామ్నః పతే ॥

శ్రీ దాశరథి శతకమ్ - శ్రీ॥ తి॥ గు॥ వరదాచార్యః

విన్నపమాలకించు రఘువీర నహి ప్రతిలోకమందు నా
కన్న దురాత్ముఁడుం బరమ కారుణికోత్తము వేల్పులందు నీ
కన్న మహాత్ముఁడుం బతిత కల్మషదూరుఁడు లేడు నాకు ని
దన్నుగ నీవె నాకు గతి దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ ॥

గోపకవి - దాశరథిశతకము.

శ్రీ వేణుగోపాల మూర్తి - బలరామునిపేట - బందరు

Printed By C. B. P. Sastry at The B. N. K. Press (Private) Ltd., Vadapalani, Madras - 26

53 51

శర్వాణీ శివయో ర్విబోధనముపాదత్తస్య మంత్రో మహాన్
ద్రౌపద్యాః కరిణశ్చ గౌతమమునేస్సత్యా విపద్బాంధవః ।
జిహ్వాయాం మమ తే పవిత్ర మమలం నామానిశం నృత్యతు
శ్రీమన్ దాశరథే ! దయాజలనిధే ! భద్రాద్రిభాగ్యావధే ॥

శ్రీ దాశరథి శతకమ్ - శ్రీ॥ తి॥ గు॥ వరదాచార్యః.

హరునకు నవ్విభీషణునకద్రిజకుం దిరమంత్రరాజమై
కరికి సహల్యకున్ ద్రుపదకన్యకు నార్తిహరించు చుట్టమై
పరగినయట్టి నీ పతితపావననామము జిహ్వపై నిరం
తరము నటింప జేయుమిక దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ ॥

గోపకవి - దాశరథి శతకము.

శ్రీదేవీం ధరణీసుతాం నిజపరీవారం జనం వైష్ణవం
భద్రాద్రిం పరమం పదం చ విరజాం గోదావరీనిమ్నగామ్ ।
కుర్వంస్త్వైత్రసంతారణాయ వసుధాలోకేఽవతీర్ణో భవాన్
శ్రీమన్ దాశరథే ! దయాజలనిధే ! భద్రాద్రిభాగ్యావధే ॥

శ్రీ దాశరథి శతకమ్ - శ్రీ॥ తి॥ గు॥ వరదాచార్యః.

శ్రీరమ సీతగాఁగ నిజసేవకబృందము వీరవైష్ణవా
చారజనంబు గాఁగ విరజానది గౌతమిగా వికుంఠము
న్నారయ భద్రశైలశిఖరాగ్రము గాఁగ వసించు చేతనో
ద్ధారకుడైన విష్ణుడవు దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ ॥

గోపకవి - దాశరథిశతకము.

// ĀRĀDHANA
(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. III AUGUST 1957 No. 8

PUBLICATION OFFICE

"ĀRĀDHANA"

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER

Hindu Religious & Charitable Endowments
(Administration) Department, (Andhra)

MASULIPATAM.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER SINGLE COPY Re. 1/-

ఆ రా ధ న

హేవలంబి మాసపత్రిక శ్రావణము

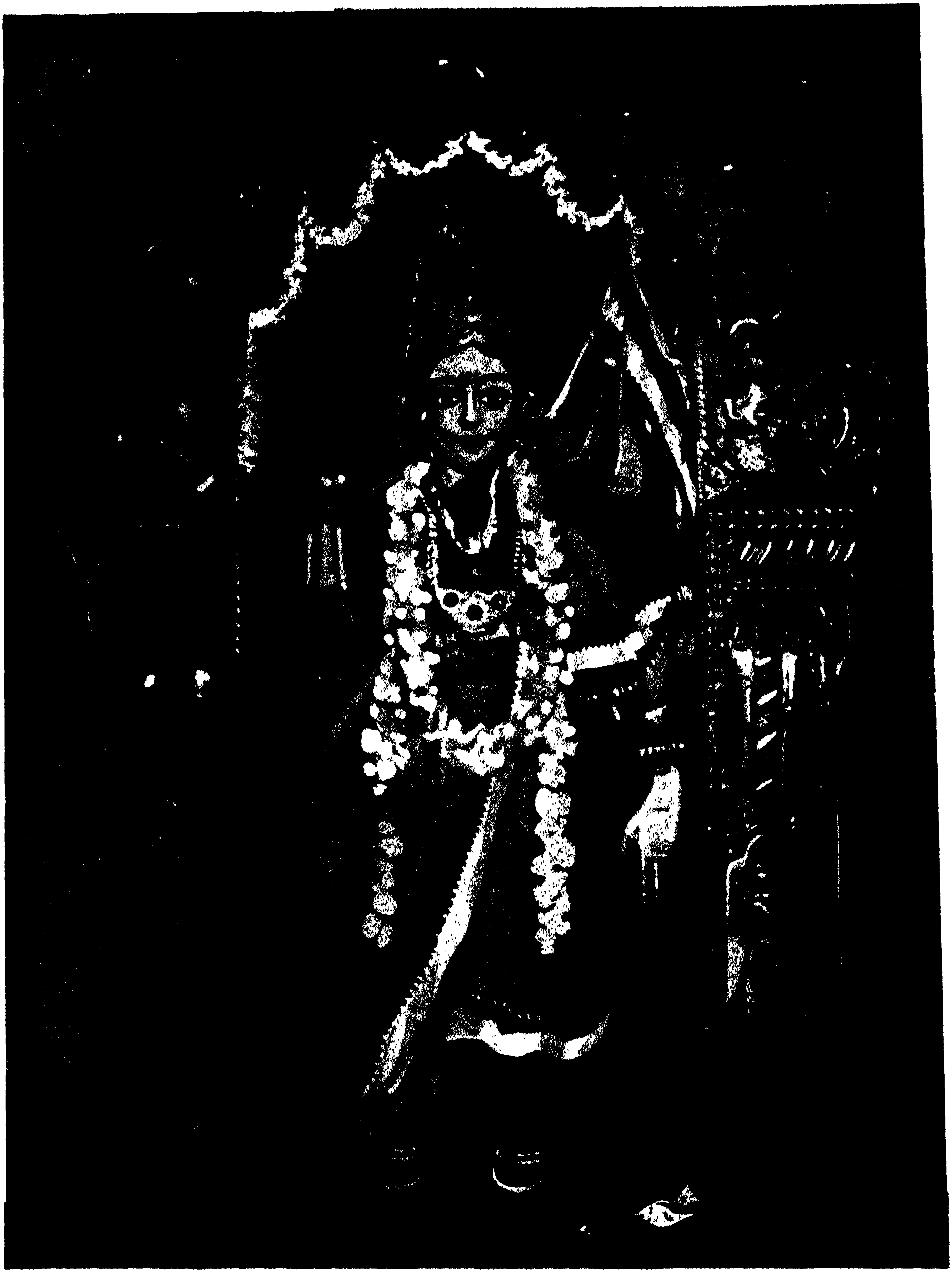
విషయసూచిక ‌‌ పుట

తెనుగు

CONTENTS

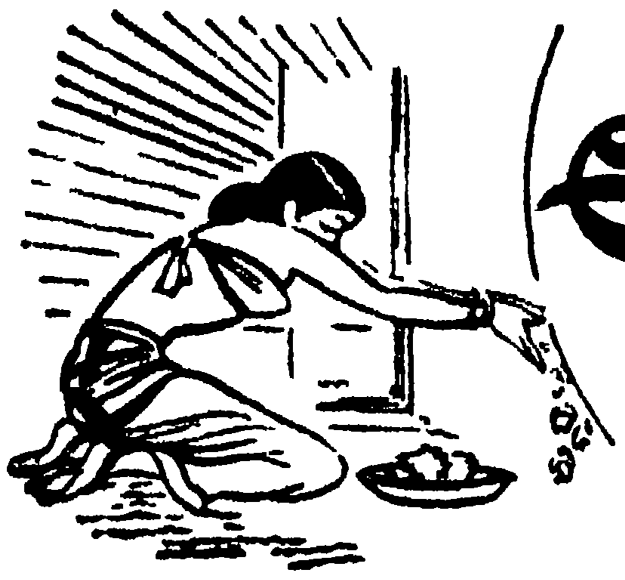
ENGLISH

PAGE

శ్రీ బాలచాముండి అమ్మవారు - అమరావతి.

"ఆనందరూప మమృతం య ద్విభాతి"

ఆరాధన

సకృదేవ ప్రపన్నాయ 'తవాస్మీ'తి చ యాచతే।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదా మ్యేత ద్వ్రతం మమ॥

సంపుటము 3 హేవలంబి - శ్రావణము సంచిక ౮

ॐ

युनक्त सीरा वि युगा तनोत कृते योनौ वपतेह बीजम्।
गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यां पक्वमाऽयत्॥

तैत्तिरीयसंहिता - कां ४. प्रपा - २ अनु - ५.

తాత్పర్యము:— ఓ కర్షకులారా! నాగలిని (చేత) బూనుడు. కాడిని కట్టుడు. దున్నినభూమియందు మంగళవాక్యములతో విత్తనముల నాటుడు. ఇచట పుట్టిన సస్యముమనకు (ప్రజలకు) ఫలవంతమగుగాక! పండినపంట మనకు అచిరకాలముననే సమకూరుగాక! కొడవలితో కోయబడిన ఫలవంతమగు సస్యము మనకందుగాక!!!

शुनं नः फाला वि तुदन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहान्।
शुनं पर्जन्यो मधुना पयोभिः शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम्॥

तैत्तिरीयसंहिता - कां ४. प्रपा - २. अनु - ५.

తాత్పర్యము:— మనకు (ప్రజలకు) సుఖము కలుగునట్లుగా నాగలిపాన్నులు భూమిని బాగుగా దున్నుగాక! కర్షకులు ఎడ్లను సుఖముగా తోలుకుని పోవుదురుగాక! మేఘుడు మధురరసముకల నీటినిసుఖముగా వర్షించుగాక! ఓ వాయుఆదిత్యులారా! మీరిరువురునుకూడ మాకు సుఖమును సమకూర్చుడు.!!!

ऋषभः - राजर्षिः ॥

मनोः सूनोः प्रियव्रतस्य पौत्रो नाभिः अनपत्यः सर्वानप्यर्थान् निरर्थकं मेने। दैवानुग्रहेण विना आत्मनो मनोरथस्य सिद्धिः न भवेदिति मत्वा गुरून् आहूय तैस्सह देवायतनेषु सविशेषं पूजाः प्रार्थनाश्च कर्तुं प्रावर्तत। भगवान् केवलं पूजाभिः, प्रार्थनाभिश्च प्राप्तुमशक्योऽपि आत्मानं भक्तिभावेन य आराधयति तस्मै अत्यन्तं सुलभः। नाभिः भगवति अतीव भक्तिमान्। अतः यदा आलयेषु पूजाः प्रारम्भन्त तदैव तस्मै नाभये भगवान् प्रत्यक्षोऽभवत्। नाभिः आचार्यश्च प्रत्यक्षीभूतं भगवन्तं दृष्ट्वा आनन्दनिर्भरहृदयाश्च तं विविधैः स्तोत्रैः अस्तुवन्। एवं स्तुतः परमेश्वरः नाभये पुत्रप्राप्तिरूपं वरं अनुगृह्य अन्तरधात्। कालक्रमेण नाभेः सर्वलक्षणलक्षितः पुत्रोऽजायत। दिनदिनप्रवर्धमानः स बालः बाल्य एव सकलाः कलास्सम्पाद्य विद्यानां सारं तत्वज्ञानमात्मसंयमनंच अलभत। दर्शनीयाकृतिः स गुणवान् पित्रा ऋषभ इति सार्थकं नाम च लेभे। एवं ऋषभः तत्वज्ञानेन एक एव देवस्सर्वभूतान्तर्वर्तीति विज्ञाय सर्वानपि आत्मना समभावेन पश्यन् सर्वेषामत्यन्तं प्रीतिपात्रमभवत्। अनन्तरमात्मनः पित्रा नाभिना स राज्येऽभ्यषिच्यत। राज्यभारेण निर्मुक्तो नाभिः जायया सह विश्रान्त्यर्थं हिमालयेषु प्रसिद्धं बदरिकाश्रमं जगाम। तत्र च नाभिः जायया सह नरनारायणरूपं देवं ध्यायन् अन्ते च तदैक्यतामाससाद। राजा ऋषभश्च ऐन्द्रीं जयन्तीं नाम कन्यां परिणीय तस्यां बह्वपत्यमलभत। तस्मिन्नपत्ये ज्येष्ठो भरतः अत्यन्तं धीमानासीत्। स्वत एव विवेकज्ञानवान् ऋषभः निर्मलेन मनसा ध्यानेन च परमात्मैक्यज्ञानं सम्पादयन् ब्रह्मानन्दमनुभवन्नासीत्। अथापि स प्रजानां सौख्याय शान्तये च लोकव्यवहारेषु प्रावर्तत। प्रजानामत्यन्तं प्रीतिपात्रं सः धर्माननुपदिशन् सर्वा अपि तत्वज्ञानमार्गे प्रवर्तयामास। तस्य राज्ये सर्वेऽपि सुखिनो बभूवुः। एवं तस्य जीवितमितरेषामादर्शप्रायमभूत्। कदाचन ऋषभो राजर्षिः तत्रतत्र पर्यटन् ब्रह्मावर्तं देशं जगाम, तत्रैव तस्य पुत्राः विद्यामभ्यस्यन्तः आसन्। स तान् कुशलं पृष्ट्वा एवं धर्मानुपादिशत्। "जन्मसु मानवजन्म दुर्लभं धन्यतमं च। मानवः इन्द्रियविषयैराकृष्य वश्यो मूढश्च न भवेत्। ऐहिकसुखानि केवलं अधमानि नश्वराणि च। कथमपि दुर्लभमात्मनो जन्म मानवः निष्फलं न कुर्यात्। मनुष्येण तप आचरितव्यम्। येन तस्य हृदयं निर्मलं भवेत्। निर्मलहृदयैः तत्वज्ञानं संपाद्य सत्यमानन्दमनुभवितुं शक्ताः धन्यात्मानो भवन्ति। पूतचरितैस्संगतिः महात्मनां परिचर्या च पुरुष मात्मसाक्षात्कारं नयति। नीचजनसाङ्गत्यं केवलमात्मनाशाय कल्पते। त एव धन्या महात्मानश्च ये खलु सर्वमात्मनः साम्येन पश्यन्ति, ये च कामक्रोधादिवर्जिताश्च भवन्ति। तेषामेव चरितं उत्तममादर्शप्रायंच। ते तु सर्वदा दैवमात्मानि चिन्तयन्तः प्रापञ्चिकविषयेष्वनासक्ता भवन्ति। प्रापञ्चिकविषयैराकृष्टो मानवः नश्वरस्य तत्सुखस्य हेतोः दुश्चरितेषु आत्मानं प्रवर्तयन स्वयं च नश्यति। अतस्सर्वथा दुश्चरिते मनो न निवेशयेत्। अज्ञानेनाविवेकेन च मानवः दुःखमनुभवति विवेकवांस्तु परमं सत्यं जानन् आत्मानं दुःखान्मोचयति। पुत्राः! आत्मानं परमात्मभावेन पश्यत। स्वार्थान त्यजत। द्वन्द्वातीताश्च भवत। श्रवणमनन निदिध्यासैश्च आत्मानं जानीत। सद्भिः सह साङ्गत्यं कुरुत भगवतो दिव्यचरितानि कीर्तयत। सर्वप्राणिषु दयां सौहार्दंच कुरुत। मनोनिग्रहेण अहंकारममकारौ परित्यजत महामुनीन्मानयत। तेषां वचनानि श्रृणुत। आत्मनः कर्तव्यं निर्वहत। वाचं नियच्छत। सर्वत्र चात्मानं आत्मनि सर्वं परमात्मस्वरूपं पश्यत।" इति

శ్రీ సత్యదేవ మాహాత్మ్యము

(దశావతార వర్ణనము)

తటవర్తి సూర్యనారాయణమూర్తి

చతురాస్యుం గికుటించి వేదసమితిన్ జౌర్యంబు గావించి క్షి
ప్రత బర్వెత్తిన సోమకాసురుని బారావార మధ్యంబునన్
మృతుగావించి విరించికిన్ మఱలఁ బ్రామిన్కుల్ సమర్పించి త
న్నుతులంగాంచిన మత్స్యమూర్తిహరినిన్ యోజింతు మత్స్వాంతమున్.

గిరి మంథానముజేసి రజ్జువుగ భోగిస్వామి గావించి హె
చ్చరికన్ క్షీరపయోధి నిర్జరులు రక్షస్సంఘమున్ ద్రచ్చుచో
బరువై యాగిరి మున్గఁ జొచ్చుటయు నాపై నిన్ను బ్రార్థింపఁ జె
చ్చెఱబైకెత్తిన కూర్మమూర్తి హరినిన్ సేవింతుమత్స్వాంతమున్.

పరగర్వాతిశయ ప్రమత్తుఁ బ్రకృతి ప్రత్యర్థితానేక దు
ర్భరదౌష్ట్యాచరణ ప్రవృత్తు ధరణీభార ప్రతీకాశు ని
ర్జరవిద్వేషు హిరణ్యనేత్రు దిగధీశశ్రేణి మోదింప స
త్వర మందించినక్రోడమూర్తి హరినిన్ ధ్యానింతు మత్స్వాంతమున్.

డింభా లేఁడుర లేడు విష్ణు'ఁడన' దండ్రీ యున్నవా'ఁడెందు' నీ
స్తంభంబందున జూపరా, యనుచుఁ జేతం గొట్టగాఁ బుట్టి యా
దంభోద్రిక్తు హిరణ్యకశ్యపు నెడందం జీల్చి ప్రహ్లాద చి
త్తాంభోజంబు జిగుర్పజేసిన నృసింహా గొల్తు మత్స్వాంతమున్.

అతిధర్మాత్మకుఁ డయ్యు దేవతల రాజ్యంబున్ సిరుల్‌లాగి ప
ల్వెతలంబెట్టి త్రిలోకనేతయయి పాలించంగ నీ వర్థివై
క్షితి మూడడ్గులుగోరి దాత బలి వాసిన్‌నిల్పి పాతాళ భూ
స్థితుగాజేసిన వామనాకృతి హరిన్ సేవింతు మత్స్వాంతమున్.

ఘనధానుష్కులు చండశాసనులు దుష్కర్మానురక్తుల్ కళం
క నిధుల్ గోద్విజహంతలున్ నిజబలాఖండాభిమానోగ్ర వ
ర్తను లాహైహయ వీరులం బరశుతీవ్రస్ఫారధారన్ వధిం
చిన శ్రీభార్గవరామమూర్తి హరినిన్ సేవింతు మశ్రాంతమున్.

సురకాంతా కచకర్షణాధిక విలాసుం గిన్నరీ మాన త
స్కరధౌరేయు మునీశయాగశిఖి వర్షాకల్పుఁ బ్రాపంచికాం
తర శాంతిస్థిర ధూమకేతువును లంకానాథునిం దత్సహో
దరునిం జంపిన రామమూర్తి హరినిన్ధ్యానింతుమశ్రాంతమున్.

దితివంశోద్భవ రాజలోకము సమందీభూత హింసా ప్రకం
పిత భూనాకము జేదిభోజ మగధోర్వీవల్లభానీకమున్
స్మృతిమార్గ వ్యతిరేకమున్ వసుమతీక్షేమంబు గాంక్షించి దు
న్మితివా యాదవకృష్ణమూర్తి హరినిన్సేవింతు మశ్రాంతమున్.

బలిపీఠంబున నోరులేని పసులన్ బంధించి బాధించు య
జ్జ్వాల హింసారతమైన దుర్మత దురాచారంబులన్మాన్పి జీ
వులఁ బ్రేమించి పవిత్రశాంతి కరుణాంబుస్నాతులంజేసి ధ
న్యులుగాజేసిన బౌద్ధమూర్తి హరినిన్ యోజింతుమశ్రాంతమున్.

ఆశాపాశ నిబద్ధి తాత్ముల ధనవ్యాపారకాంతా సుఖా
వేశోల్లాసకలంకవర్తనుల బృథ్వీనేతలం జంపి యీ
దేశం బెల్లెడ పర్వధర్మ విధులన్ దీపించి భాసిల్లు నే
యాశుండాతని గల్కిమూర్తి వరదాయింగొల్తుమశ్రాంతమున్.

అమరావతి క్షేత్రము - అమరేశ్వరుఁడు

కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దీవి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ.

అమరావతి పంచారామక్షేత్రములలో నొకటి. మరియు నిదియే మొదటిది. ఈ క్షేత్రము గుంటూరు పట్టణమునకు యిరువదియొక్క మైళ్ల దూరమున, కృష్ణానదికి దక్షిణతీర మందు కలదు. ఈ క్షేత్రము శ్రీశైలమునకు యీశాన్యభాగమున, కృష్ణానదికిదక్షిణతీరమందున్నట్లు పురాణములలో

"శ్రీ గిరీశాన్యదిగ్భాగె, కృష్ణాయా దక్షిణే తటే
అమరేశమితి ఖ్యాతం తీర్థంత్రైలోక్య విశ్రుతమ్"

అని వర్ణింపబడినది. కనుకయిదిపురాణప్రసిద్ధమైన దివ్యస్థలము. దీనికి "క్రౌంచక్షేత్ర"మని కూడ పేరు. మునేరు యిచ్చటనే కృష్ణానదిలోఁ గలియుచున్నది.

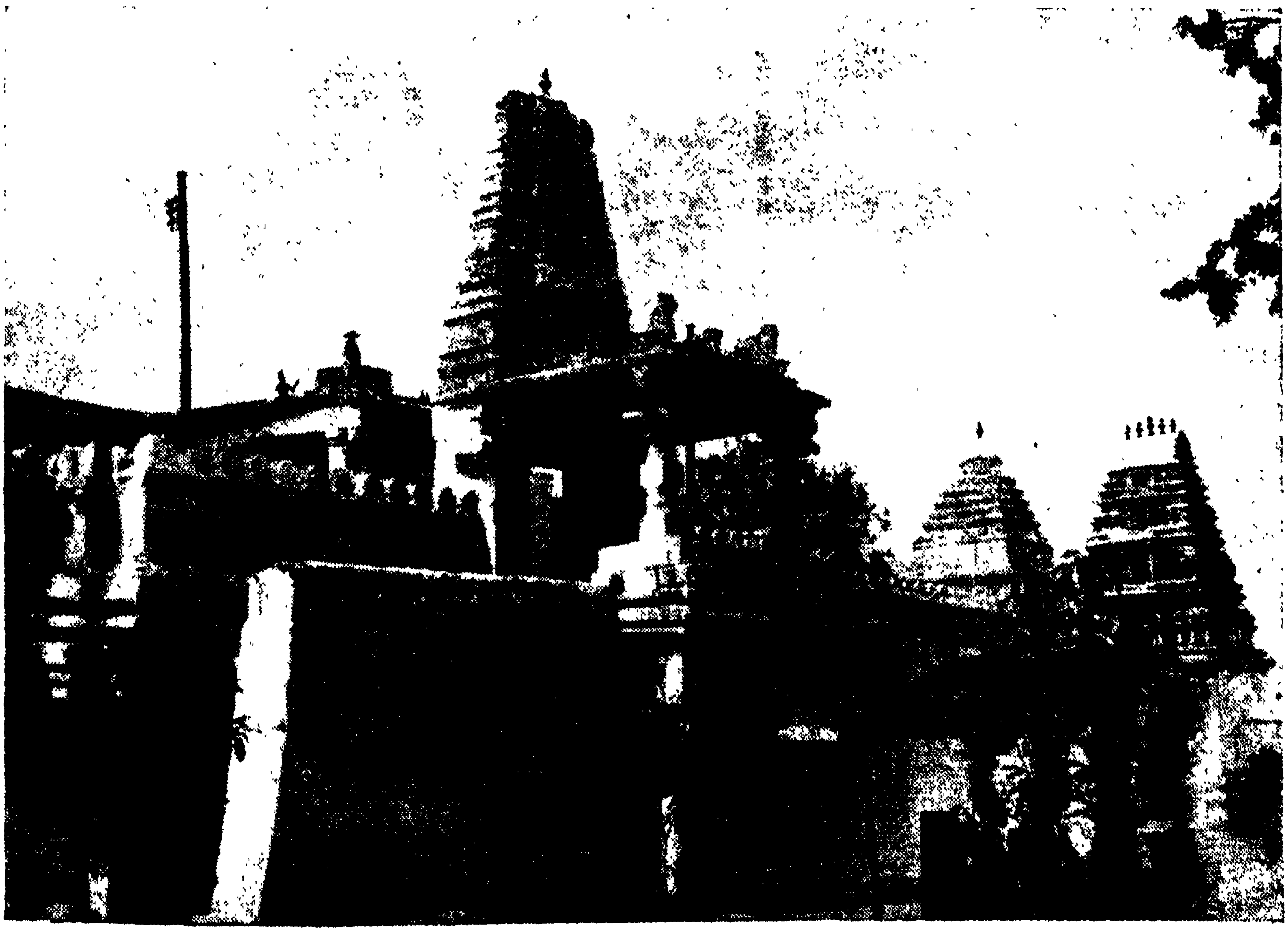
అమరావతి - పురాణయుగము

ఈ క్షేత్రమునుగూర్చి స్కాందపురాణము సహ్యాద్రిఖండములోను, బ్రహ్మాండపురాణము పూర్వఖండము నందును, పద్మపురాణము ఉత్తరభాగములోకూడ ప్రశంసింపఁబడియున్నది. తొల్లి స్కాందపురాణములో తారకాసురవధ ఘట్టమున క్షేత్రమాహాత్మ్యమిట్లు వర్ణింపఁబడినది. తారకుని గురించి దేవతలు యీశ్వరునితో మొఱపెట్టుకొనగా,

"మద్భక్తస్తారక స్సత్యం భవంతశ్చ తథైవ మె
ధర్మద్రోహీ తారకస్తు మదన్యాంస్తాడయన్ స్థితః
అభీక్ష్ణంసేవతే నిత్యం మామేవనకథం త్యజే
కింత్వహం నోత్సహె హన్తుం స్వహస్తై నైవ తారకమ్"

అని చెప్పెను.

అనగా నా భక్తుడైన తారకాసురుఁడు మిమ్ములను నా కంటె అన్యులను, ధర్మద్రోహియై కొట్టుచున్నమాట వాస్తవము. కాని వాడెల్లప్పుడు నన్ను సేవించుచుండును. అందువలన నతనిని నా హస్తములతో చంపుటకు నిచ్చగింపను. అని యర్థము; కాని,

అమరేశ్వరాలయము - అమరావతి

ఆలయ దృశ్యము - (దగ్గరనుండి)

" మత్సుతోమత్సమో యుద్ధే షణ్ముఖః పరవీరహా
తం సేనానాయకం కృత్వాప్రజధ్వంయోద్ధు మాహవె"

నా కుమారుఁడు కుమారస్వామి శత్రువులను యుద్ధము నందు జయించుటలో నాతో సమానుఁడే. కాన నతనిని సేనానాయకుని చేసికొని యుద్ధము సేయుఁడని చెప్పెను. కాని దేవతలకు జయము సమకూరలేదు. అప్పుడు మహ దేవునితో తిరిగి విన్నవించుకొనగా పరమేశ్వరుడిట్లు చెప్పెను. " తొల్లి సముద్రమథనమున క్షీరసాగరమున అమృతలింగ ముద్భవించెను. దానిని తారకాసురుఁడు దేవతల కందనీయక బలవంతముగఁ గొనిపోయి, యతి భక్తితో దానిని పూజింపుచు తన కంఠమున ధరించు చుండెను. అందువలన నతఁడు మహబలోపేతుఁ డయ్యెను; కాన యమరగణమును రక్షించుటకు నా కుమారుఁడైన షణ్ముఖుడే తగినవాడు. కాని యతని కంఠమున నా యమృతలింగమున్నంత కాలము వాఁడు వధ్యుఁడు కాడు. ఆ లింగమును త్రుంచిన కాని యతని జయించుటకు వలను పడదని కుమారునితో చెప్పవలసి నదిగా దేవతలతో

" తారకస్య గళే లింగం వర్తతె ప్రాణదైవతం
లింగభేదేన తన్నాశొ భవిష్యతి ననంశయః" అని చెప్పెను. ఈ విషయమును కుమారస్వామితో దేవతలు విన్నవించినట్లు

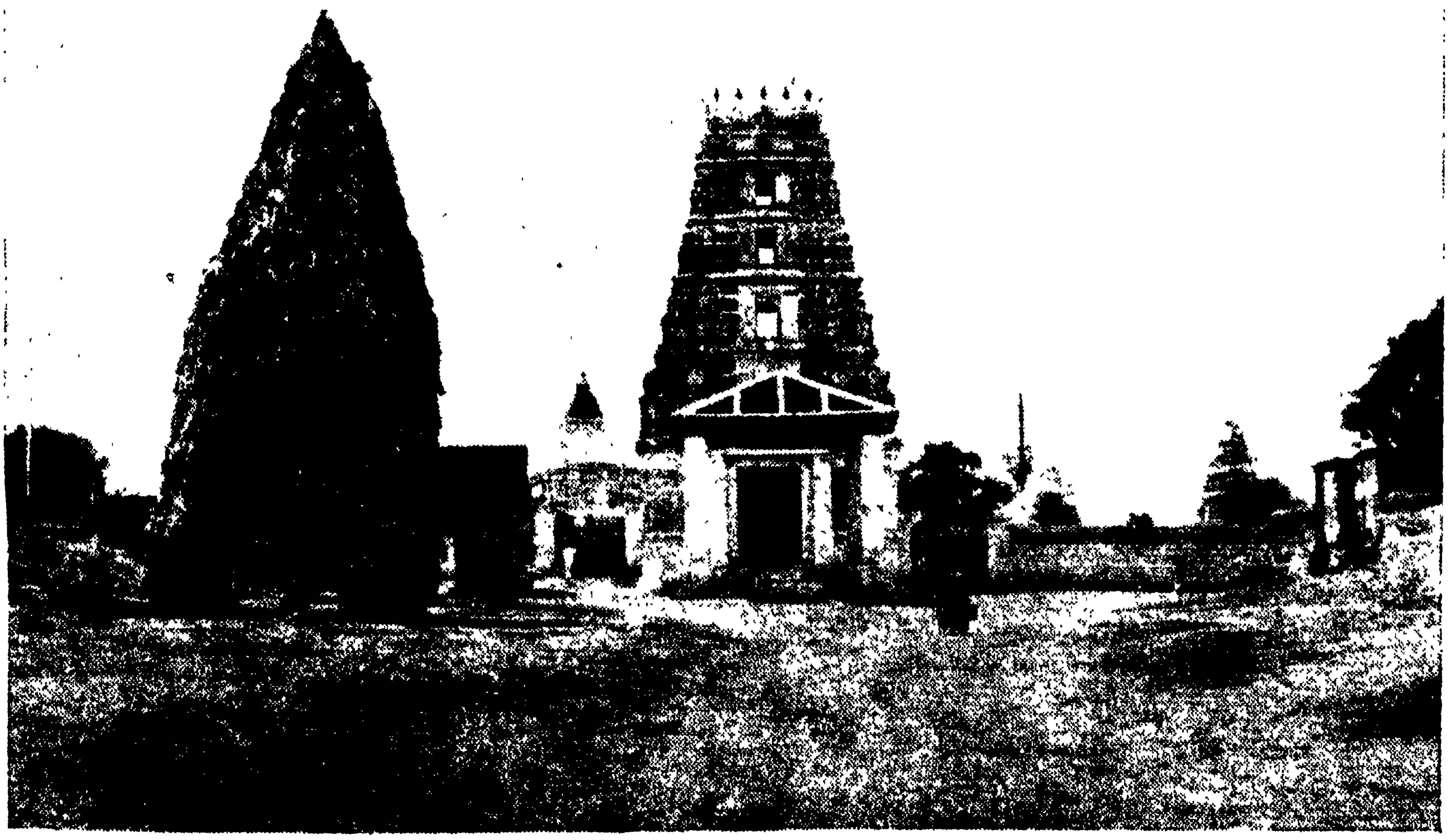
" ఏవం శృత్వా సురాస్తూర్ణమాగత్య శరజన్మనె
విజ్ఞాప్య తం వధోపాయమీశ్వరోక్తం సురద్విషః"

అను శ్లోకమువలన తెలియుచున్నది. అంత నా కుమార స్వామి తారకునకు తారకమగు యాయమృతలింగమును నిశితబాణములచే భగ్నమొనర్చెను. అంత నాలింగము పంచఖండములై, దేవేంద్రుని యుద్యానవనమునఁబడెను. దాని కాచ్ఛాదనమై యొక గొప్ప వటవృక్షము పెరిగెను. ఇట్లాఖండపంచకము సంతర్హితమై చాలకాలముండెను. అంతనొక నాఁడింద్రుఁడు "ఐరావతము" నెక్కి తన నందనోద్యానమున విహరించుచుండ నాదేవదంతావళమీ యమృతలింగ శకలము లున్న చోటునకుం జేరి, యా వట వృక్షమునకు ప్రదక్షిణమొనరించి నమస్కరించుచుండెను. అప్పుడు దేవేంద్రుఁడా వారణరాజమును నమస్కరింపు చున్నందుకు కారణమడిగెను. గజేంద్రుఁడీ యుదంత

మును(జెప్పెను. ఆ ఖండపంచకమును తనకు చూపమని దేవేంద్రుడడుగ వటవృక్షమును తన తొండముచే పెకలించి చూపించెను. కాని యందు నాలుగు ఖండములు మాత్రమె కానవచ్చెను. ఐదవ ఖండము కనుపించలేదేమని యింద్రుఁడడుగ నా వారణేంద్రమింద్రునితో "నీవహల్యాజారుఁడవైన కారణమున నాఖండము నీకు కనబడ"దని చెప్పెను. అందుల కింద్రుఁడు పశ్చాత్తాపమునొంది తన పాప పరిహారమునకై మొదటి ఖండమును(గైకొనిపోయి కృష్ణాతీరమున "క్రౌంచగిరి" పై ప్రతిష్ఠించి పూజించుటచే తనకు మునిపత్నితోకలసిన పాపము పరిహరించుకొనెను ఇది అమరపతిచే ప్రతిష్ఠింపఁబడుటవలన "అమరేశ్వరుఁ డనియు అమరపతి వాసమువలన నీక్షేత్రమునకు "అమరావతి" అనియు పేర్లు కలిగెను. ఇట్లే యొక ఖండమును కుమారస్వామి "సామర్లకోట" లోను, వేఱొక ఖండమును సూర్యభగవానుఁడు "దాక్షారామ" మందును, మరియొక ఖండమును చంద్రుఁడు "గుణిపూడి" లోను ప్రతిష్ఠించిరి. మిగిలిన ఖండమును "క్షీరారామము" (పాలకొల్లు) లో శ్రీ జనార్దనుఁడే ప్రతిష్ఠించెను".

ఈ లింగపంచకమును సంతపరకు వటచ్ఛాయచే కాపాడబడినందున యావటవృక్షమును మహామహిమాన్వితమైనదయ్యెను. "దానిని పెకలించితివి కనుక యిది వ్యర్థము కానూడదు. ఇది పితృ ముక్తిహేతువైనదనియు దీనిని నా పాదక్షేత్రమైన "గయ" యందు స్థాపించు"మని విష్ణువు దేవేంద్రుని కాజ్ఞాపించెను. అప్పుడా పాకశాసనుఁడా వృక్షమును(గొనిపోయి "విష్ణుపాదక్షేత్రమగు గయ" యందు అక్షయమని స్థాపించెను. ఇందువలన దీనికి "అక్షయవట"మను పేరు కలిగినది. జనార్దన దేవుని యనుగ్రహమువలన నీవటచ్ఛాయ పితృ ముక్తి హేతువైనదని సూత్రకర్తలందరు "అక్షయ వటచ్ఛాయేయమ్" అని కంఠోక్తి పలికిరి.

ఇదియే బుద్ధభగవానునకు జ్ఞానోపదేశ మొసంగిన వృక్షరాజము. అందువలన దీనిని "మహా బోధివృక్షమ"ని నాడుచుందురు. ఇది నేటికిని "గయా" క్షేత్రమున కలదు. ఇట్లు తారకాసురవధానంతరమునాడు ముప్పది మూడు కోట్ల దేవతలును దేవేంద్రునిచే ప్రతిష్ఠింపఁబడిన "అమరేశ్వరు"ని సేవించుటకై దేవలోకమునుండివచ్చి యా క్షేత్రమున నివసించుటచే దీని కీపేరు కలిగినదని,

సంపూర్ణాలయ దృశ్యము

"త్రయస్త్రింశత్సురాస్తత్ర స్థిత్వేమాసహితం శివమ్
యజంతస్స్వేవ మూనాశ్చ వాసంచక్రుశ్శివాజ్ఞయా
తస్మాదేవ పురీయంస్యాదమరావత్యభిఖ్యయా"

అని కూడ క్షేత్రమాహాత్మ్యమున నిరూపింపఁబడినది. దేవతల కావాసమైన కతమున, యీ పట్టణమునకు "అమరావతి" యను పేరు సార్థకమగునట్లు వ్యాకరణ పండితులచే నామకరణము చేయబడినట్లు,

"ప్రాపాఽమరావతీ త్యేషా సంజ్ఞాంతచ్ఛాబ్దికైః కృతామ్"

అను శ్లోకమువలన తెలియుచున్నది. మరియు నీ పట్టణము పూర్వము కాంతిచేతను, సంపదలచేతను, పండితుల చేతను దేవరాజధానియగు అమరావతితో తుల్యముగనే యుండియున్నట్లు,

"తస్మిన్పురాజేధృత దేవరాజ
ధాన్యశ్రియా భూస్తపభి ఖ్యయాచ
సారాజధానీ వసునా వికాసమ్
బభూవనిత్యం సుమనస్సుపృద్ధా" అను ప్రమాణము వలన స్పష్టమగుచున్నది.

బృహస్పతి - శుక్రాచార్యుఁడు

ఈ లింగమును దేవేంద్రుఁడు ప్రతిష్ఠించుటకు ముందు బృహస్పతి యీ క్షేత్రమర్హమైనదని నిర్ణయించి, లగ్నమును పెట్టి ప్రతిష్ఠింపఁజేసెను. ఈ సంగతి విని శుక్రాచార్యుఁడు దేవగురునితో "నీవీక్షేత్ర మర్హమైనదని యెట్లు నిర్ణయించితివి? శ్రీ మహావిష్ణువు సహ్యగిరియందు స్వయముగా కృష్ణానదియై జన్మించి యీ ఆలయమును తన గర్భమున జీర్ణించుకొనును. కాన యిది దోషమని చరలగ్నమని యెఱుగవా?" అని పలికి హేళనచేసెను. అందుకు దేవగురుఁడది "క్రౌంచాద్రి" యనియు నక్కడ ప్రతిష్ఠించిన లింగమును కృష్ణవేణి పెకలింపఁ జాలదని చెప్పినట్లు క్షేత్రమాహాత్మ్యమునని ట్లు వర్ణింపఁబడినది.

"కస్మిన్నేవంగతె కాలే కృష్ణానామ మహాపగా
సహ్య పర్వత సంజాతా విష్ణురూపాసనాతనీ
అనేనైవ ప్రదేశేన సమాయాస్యతి వేగతః
తవాగమన కాలేపి నదీపాతో భవిష్యతి" అని శుక్రుని ఆక్షేపము. శుక్రాచార్యునిచూచి నవ్వుచు,

"క్రౌంచాఖ్యగిరి రాజోఽత్ర ప్రచ్ఛన్నోమవి తిష్ఠతి
ఆ పాతాళమభివ్యాప్య తస్యాగ్రేచాయ ముత్థితః
తస్మాత్కృష్ణా చాగతాఽపి నభేత్స్యతి గిరింశివమ్"

అని బృహస్పతి సమాధానము. అనగా యీ "క్రౌంచగిరి" పాతాళలోక పర్యంతము వ్యాపించి ప్రచ్ఛన్నముగానున్నదనియు, దానిమీదనే యీ అమరేశ్వరుఁడున్నూ, దేవాలయమున్నూ స్థాపింపఁబడినందువలన యీ క్షేత్రమునుఁగాని యీయమరేశలింగమునుగాని కృష్ణానది యేమియు చేయఁజాలదని చెప్పెను. ఇందువలన నిది "క్రౌంచనగాగ్ర"మున యున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. మరియు నీ యమరేశ్వరస్వామి" ఆశ్వీయుజ శుద్ధ దశమి తిథియందు ప్రతిష్ఠింపఁబడినట్లు

"ఆశ్వీయుజసితేపక్షె - దశమీసర్వసిద్ధిదా" అని ప్రారంభించి, "అంగీచకార దేవేశో గురుప్రోక్తం శుభంత్వితి। గురుప్రోక్త విధానేన స్వర్ణశంకుం నిధాయచ। అన్వర్థమమరేశాఖ్యం నామకృత్వాఽఖిలేశతుః" అను శ్లోకరత్నములవలన తెలుచున్నది.

సిద్ధక్షేత్రము—ముక్తక్షేత్రము

ఈ క్షేత్రము మహోత్తమమైనదనియు, యిందు తపంబొనర్చి సిద్ధిని పొందినట్టియు ముక్తినిఁ గాంచినట్టి భక్తులును, మునీశ్వరులును పెక్కుఁరు కలరని యిది సిద్ధుల చేతను, చారణాది గంధర్వులచేతను నిత్యము సేవింపఁబడుచుండుననియు,

"కృష్ణవేణీ నదీ రమ్యా సిద్ధచారణ సేవితా
అమరేశం మహాపుణ్యం తీర్థానాముత్త మోత్తమ్"

"అమరేశం మహాదేవం లోకనాథం జగద్గురుమ్
తయోర్దర్శన మాత్రేణ సిద్ధిమాప్నోతి మానవః"-స్కాందము

గంగా పార్వతీ సమేత అమరేశ్వరస్వామి - ఉత్సవమూర్తి

"ఇంద్రాదయస్సు రాస్తత్ర సిద్ధాశ్చ కపిలాదయః
వసంతి మునితాం ప్రాప్య తత్ర తత్ర తపఃకృతే"
-పాద్మము

"అమరేశసమం తీర్థం నభూతం నభవిష్యతి
అమరేశం మహాదేవం సర్వదేవమయం శుభమ్
దృష్ట్వా తత్ర తపః కుర్యాద్భుక్తి ముక్తి ఫలప్రదమ్
అత్రస్నాత్వా పునర్జన్మ నగచ్ఛంతీహ మానవాః"
-బ్రహ్మాండ పురాణము

"అస్మిన్ కోటి శతం తీర్థం సదా సన్నిహితం భవేత్
జన్మత్రయార్జితం పాపమమరేశ్వర దర్శనాత్
సకృన్నాశయతి క్షేత్ర మగ్నిప్రాప్తం తృణం యథా"

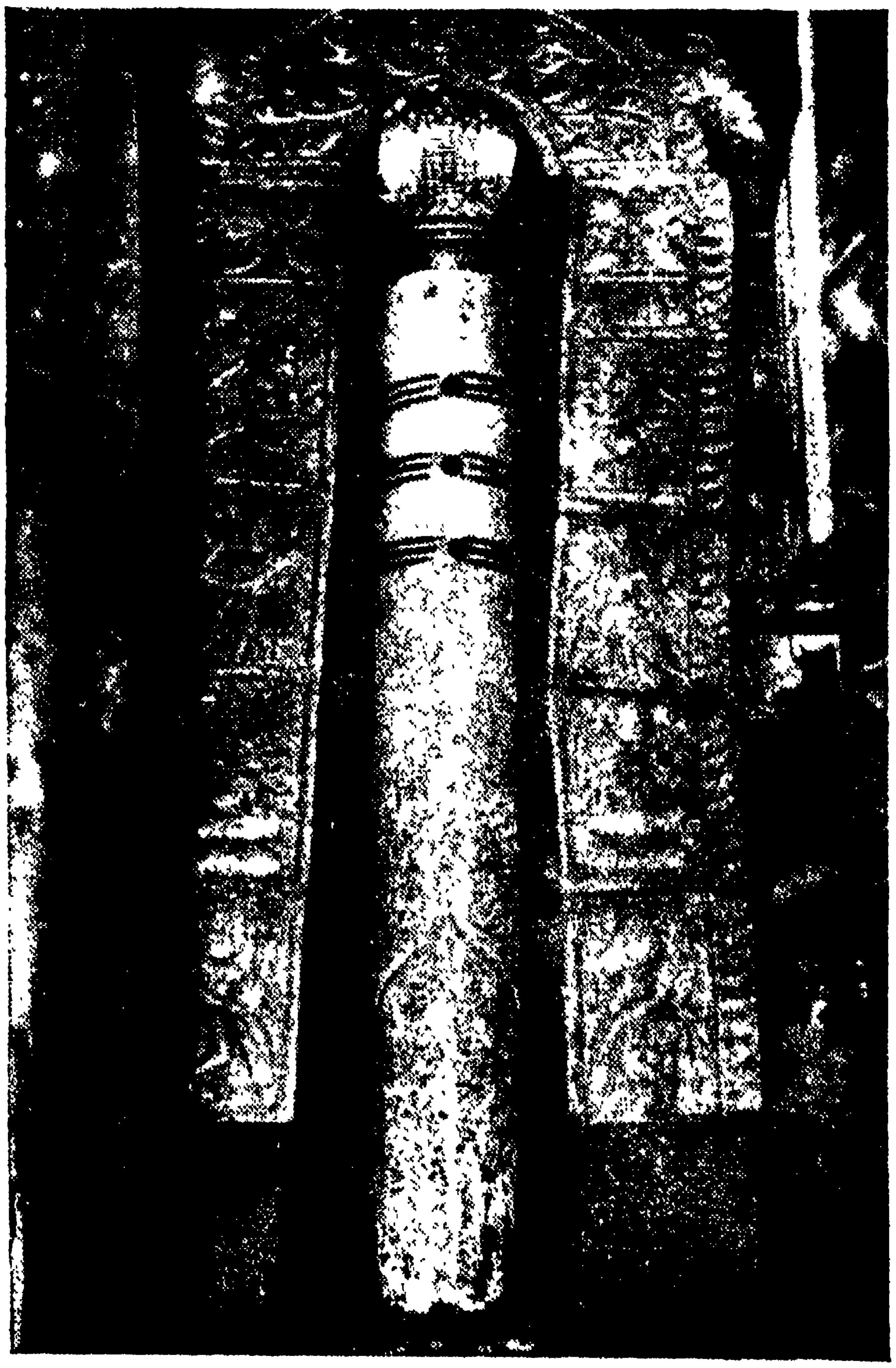
అని బ్రహ్మవైవర్తమందును కలదు. ఈ క్షేత్రమున నూరు కోట్ల తీర్థములు యెల్లప్పుడు సన్నిహితములై యుండును నిన్ని, యిందు నొక్కసారి స్నానము చేసినందువలనను అమరేశ్వరుని దర్శనమువల్లను మూడు జన్మములనుండి సంపాదింపఁబడిన పాపములన్నియు, నిప్పువలన తృణరాశి దహింపఁబడినట్లు హరించిపోవునని చెప్పఁబడినది.

అమరేశ్వరుడు—క్రౌంచనాథుడు

కుమారస్వామిచే అమృతలింగము యైదు ఖండములుగా కొట్టఁబడెను కదా! అందు శిరోలింగము క్షీరారామమున నున్నట్లును, ఆదిలింగము యమరారామమున ప్రతిష్ఠింపఁబడినట్లు పురాణములు వర్ణించుచున్నవి కదా! ఈ శిరము లేని మొండె ఖండములకు పూజ్యత యున్నదా? వాటికి అవయవ స్ఫూర్తి లేదు కదా? అవి యెట్లు ప్రతిష్ఠించుట కర్హము లగునని పాఠకులకు సందేహము కలుగవచ్చును. దీనికి శ్రీ స్వామివారి లింగము ఈశ్వరుని పంచవింశత్యవతారములలో నొక యవతారమూర్తి యనియు స్వామివారి సర్వావయవములునందు అంతర్హితములై యున్నవనియు, (తామెలుపలె) బ్రహ్మాదులకు సహితము అవ్యక్తమై తేజోమయమై, (శుద్ధతేజస్సే రూపముగా కలిగి) అనగా ఆదిమధ్యాంత శూన్యమైన యవతారమనియు శ్రీ మహావిష్ణువుకు యేకవింశత్యవతారము లెట్లో, యట్లే యీశ్వరునకు పంచవింశత్యవతారములు "శివభాగవతము"న కలవనియు, అనగా "దిగంబరత్వము" "గంగాధరత్వము" "చంద్రరేఖధారణము" "గజాంబరధారణము" "నీలకంఠత్వము" యెట్లో, అట్లె కేవలము "లింగస్వరూప" మొక యవతారమని, "కూర్మపురాణము"న వర్ణింపఁబడియున్నది. అది యెన్ని ఖండ ఖండములైనను దాని తేజస్సు అన్నిటియందు సమముగనే యుండును. కాని లింగమునకు తల యని హస్తములని పాదములని వేఱుగా యంగము లుండనక్కరలేదు. యీ విషయమే స్కాందమున శివుఁడు స్కందునితో

"యూపంతి భేదనె లింగశకలాని పతంతి హి
ప్రాదుర్భవిష్యంతి తాని శివలింగాన్యసంశయమ్"

అనియు "తాని లింగాని సేవధ్వం శత్రునాశనహేతవే" అనియు దేవతలకు నుపదేశించినట్లు చెప్పఁబడెను. ఇచ్చట లింగము సుమారు 3 అడుగులకై వాటము (circumference) కలిగి 5 గజముల యెత్తుండును. శుద్ధస్ఫటికము వలె తెల్లగా నున్నది. ఈ లింగమును పూజించుటకు మూడు అంతస్తుల మేడ కట్టింపబడినది. మూడవ అంతస్థులోఁగాని శిరోదర్శనము కాదు. మరియు శ్రీ స్వామివారి అధోభాగము భూమిలో సంతర్హితమై యున్నది. ఇందువలన స్వామి మానవులకు "శిరఃపూజ"యు, దేవతలకు "పాదపూజ"యు ప్రసాదించెనని చెప్పుదురు. శిరోభాగమున నొక చిన్న గుంట కలదు. ఇది కిరాత వేషమున నున్నప్పుడు యర్జునునిచేత కొట్టఁబడినదని ప్రతీతి. మరియు శిరోభాగమునుండి క్రిందివరకు దక్షిణోత్తరముల (యిరువైపులను) అంగుష్ఠప్రమాణమున చారలు కలవు. అవి బాణములచే కొట్టబడినపుడు యొకటి రక్తధార యనియు,

అమరేశ్వర లింగము

మరియొకటి పాలధార యనియు చెప్పుదురు. వీరు "క్రౌంచ గిరి" మీద నిలిచియుండుటచే "క్రౌంచనాథుఁడ"ను పేరుఁగూడ వహించిరి. ఈ విషయమును,

"శంభు శ్శుంభత్ప్రమథ నిచయైః క్రౌంచ నాథోఽ
వతస్థే"

అను పురాణ ప్రమాణము ధృవపరచుచున్నది.

కొంతమంది సంస్కృతకవులు యీ స్వామిని గూర్చియు యీ ధాన్యవాటికాపురమును గురించియు, వారణాశీ క్షేత్రముతో పోల్చి అమరేశ్వరుఁడె విశ్వనాథుఁడనియు, ధాన్యవాటి కాపురము "కాశి" యనియు, కృష్ణ నదియే "గంగా" నది యని

"అమరేశోహి విశ్వేశస్సా కాశీ ధాన్యవాటికా
కృష్ణవేణ్యేవ సా గంగా సత్యమేవ ననంశయః"

అని వర్ణించిరి. మఱికొంద రీ లింగముయొక్క యౌన్నత్యమును, శ్వేతవర్ణమును, వర్తులత్వమును గురించి యిట్లు ఉత్ప్రేక్షించిరి.

"స్తంభో బ్రహ్మాండగేహైకము విరచితో నిస్తులో నైవ
హాతుం
దండో ద్యావాపృథివ్యోః కిముబుధవిహితో నైవ
చాద్యంతశూన్యః
ధారామందాకినీకిం పతతిహినభసోనస్రవ త్యేవ నిత్యమ్
నో! నో! జ్ఞాతం! సుధియాముకృత మితి జనైర్మన్యతే
క్రౌంచనాథః"

అనగా యీ లింగము సకలబ్రహ్మాండమను యింటికి మధ్యస్తంభముగా బ్రహ్మచే నిర్మింపబడెనా? ఇది దేనికిని యంటలేదు. లేక భూమ్యాకాశములను కొలుచుటకు మానదండమా? కాదు. దీని కాద్యంతములు లేవు కనుక. లేక శుద్ధమైన ఆకాశ గంగ పై నుండి ధార గా పడుచున్నదా? లేదు. నిత్యము స్రవించుట లేదు. కనుక యిది జ్ఞానుల నుద్ధరించుటకు నవతరించిన "క్రౌంచనాథుఁడు" కాని మఱొండు కాదు. అని అర్థమును చెప్పిరి.

అమరావతి—బౌద్ధయుగము

క్రీస్తుపూర్వము ఆరవశతాబ్దములో "హిందు" సంఘము నందు మతవిషయములను గూర్చి అశాంతి ప్రబలెను. ఈ యశాంతిని పోగొట్టుటకు "వర్ధమాన వీరుఁడు" "గౌతమ బుద్ధుఁడు" అను యిరువురు మహనీయు లవతరించిరి. వీరిలో మహావీరుఁడు జైనమతమును, గౌతముఁడు బౌద్ధమతమును బోధించిరి. మహావీరుడు "వైశాలీ" నగర సమీపమున "కుండ" గ్రామమున జన్మించెను. ఇతని తండ్రి "సిద్ధార్థుఁడు." తల్లి "త్రిశల" దేవి. క్షత్రియ కులస్థుఁడు. బాల్యమున సకల విద్యల నభ్యసించి "యశోద" యను కన్యను వివాహమాడి తరువాత సన్యాసి యయ్యెను. ఇతను యింద్రియములను జయించిన వాడగుటచే "జినుఁడ"ని పేర్వడసెను. ఇతను క్రీ॥పూ॥ 618 సం॥రములో జన్మించి, క్రీ॥పూ॥ 516 లో మరణించెను. వీరు బోధించిన సిద్ధాంతములలో "అహింస" ప్రధానమైనది. వీరితోఁ బాటు గౌతముఁడు నేపాళ దేశములో "కపిలవస్తు" నగరమున క్రీ॥పూ॥ 623 సం॥రములో శాక్యవంశములో "శుద్ధోదను"నకు, "మాయాదేవి" కిని జన్మించెను. వీరు 16 వ సంవత్సరమున "యశోధర" యను యామెను వివాహమాడి ఆమెయందు "రాహులుఁడ"ను పుత్రుని గనెను. ఇతఁడు ప్రపంచములోని మానవుల కష్టములనుగూర్చి విషాదము నందెను. "వృద్ధత్వము, రోగము, మృత్యువు"లను గురించి సదా తలపోయుచు, 29 వ యేట సన్యాసియై, "గయ"కుఁ బోయి యచ్చట నున్న "వట వృక్ష" చ్ఛాయనుఁ గూర్చుండి, దివ్యజ్ఞానముకొరకు ధ్యానించి యారేండ్లు తపస్సు చేసెను. అప్పటి కతనికి జ్ఞానోదయమయ్యెను. అప్పటినుండి యతఁడు "బుద్ధుడని" పిలువఁబడెను. ప్రజలకు తన ధర్మములను బోధించుటకై కాశి, మగధ, కోసల దేశములందు సంచార మొనర్చి క్రీ.పూ. 543 సం॥రములో దేహమును చాలించెను. గౌతమ బుద్ధుని యనంతరము, బౌద్ధమతమునకు రాజాదరణము మెండయ్యెను. హిందుదేశ మంతటను వ్యాపించెను. అశోకుని కాలమున విదేశములకుకూడ వ్యాపించెను. చివరకు అశోకుడు బౌద్ధమతమును స్వీకరించి బౌద్ధమత గురువగు "ఉపగుప్తుని"తో క్షేత్రములన్నింటిని సందర్శించెను. అప్పుడే ప్రధానధర్మములను శాతిపలకలపై చెక్కించెను. ప్రచారకులను యేర్పాటు చేసెను. బౌద్ధసన్యాసులుండుటకు పర్వతములలో గుహలను మంటపములను తొలిపించెను. "సాంచి" "శ్రీశైలము" మున్నగు చోట్ల స్కంధావారములను నిర్మింపఁజేసెను. అప్పుడే కృష్ణామండలములోని, ఘంటసాల, గుడివాడ, గుంటూరు మండలమున "ఉండవల్లి" "భట్టిప్రోలు" మున్నగు చోట్ల కొన్ని స్తూపములు నిర్మింపఁబడినవి.

శాతవాహనులు బ్రాహ్మణులు. వీరు పరమతసహనము కలవారు కనుక బౌద్ధమతమునుకూడ వీరంగీకరించి తగు పోషణ మొనర్చిరి. బౌద్ధులు యీ క్షేత్రమును కేంద్రముగా నేర్పరచుకొని దక్షిణభారత మంతయు ప్రచారమునుసల్పిరి. నానాటికి బౌద్ధులప్రభ హెచ్చుటకాఁజొచ్చెను. వారు బుద్ధుని పేర నిచ్చటొక గొప్ప స్తూపమును నిర్మించిరి. దీని శిల్ప చాతుర్యము అతులితము. మరియు నిచ్చట పెక్కు సంఘారామములను నిర్మించుకొనిరి. వీరొక గొప్ప విద్యాపీఠమును, (విశ్వవిద్యాలయమును) కూడ స్థాపించిరి.

దానికి "ధనదపుర విద్యాపీఠమ"ని పేరు. ఇది దేశదేశము లందును కీర్తివహించినది. ఇందు అరువదినాలుగు కళలు నేర్పబడుచుండెను. ఇంతవరకేల—యిది సమస్త కళలకు పుట్టినిల్లుగా పరిగ్రహింపఁబడెను. అప్పటికి యమరావతి పన్నెండు చదరపుమైళ్ల పట్టణముగా నుండెడిది. ఈ మహా పట్టణమున జనసంఖ్య ముప్పది లక్షలపైన యుండయున్న ట్లును, ఈ పట్టణమునకు మధ్యభాగమున కృష్ణానది ప్రవ హించుచున్నట్లును, యీ నగరము సమస్త సంపదలతో తులతూగు చుండెడిదనియు, నీ పట్టణమునఁగల విద్యాల యములో ఆకాలమున అరువేలమంది విద్యార్థులుండి సమస్త కళల నభ్యసించినట్లును, రెండువేలమంది ఉపా ధ్యాయులు బోధించుచున్నట్లును, వీరుకాక మరి అరువేల మంది బౌద్ధమత ప్రచారకులుకూడ నిందే యుండెడివా రనియు చరిత్రసాధనములవలన తెలియుచున్నది. వెండియు ని విశ్వవిద్యాలయమునందు భారతీయులేఁగాక, చీనా, టిబెట్టు, బర్మా, సయాం, సింహళము, జపాను మున్నగు విదేశస్థులుకూడ వచ్చి సమస్త శాస్త్రములందును, లలిత కళలయందును, శిక్షితులైరి. ఉత్తరభారత దేశమున, తక్షశిల, నలందా విద్యాపీఠములవలె, దక్షిణ భారతమున నీ విద్యాపీఠము పేరుఁగాంచినది. ఇందు సర్వతంత్ర స్వతం త్రుడైన "సిద్ధనాగార్జునాచార్యుఁడు" ప్రధానాచార్యుఁడు. ఇతనిపేర నీ మండలమున నొక "కొండ" కూడ కలదు. ఇతని కాలమునకూడ నిచ్చట అఖండ శిల్పకళాసృష్టి జరిగినది. దానికి గాంధర్వ శిల్పమనిపేరు.

దీనికి నాగార్జునుఁడు చుట్టుప్రాకారమును కట్టించెను. ఇచ్చట స్తూపమును త్రవ్వించినప్పుడొక "యెముక" (Bone) దొరికెనట. అది బుద్ధదేవునిదని యెంచి బౌద్ధులు "సారనాథము"నకుఁ గొనిపోయి, "మూలగంధకుటీ విహారము" నందుంచి పూజించుచున్నారు. ఇచ్చట అశో కుఁడుకూడ కొన్ని కట్టడములను కట్టించెను. కాని శాసన నిదర్శనము లేమియులేవు. స్తూపమునందలి ప్రతిభాగము దేనికో చిహ్నమని బౌద్ధుల భావమట. ఇచ్చట రాతిఫల కముపై మూడుఁ "ఛత్రములు" కలవు. ఇవి దేవమానవ నిర్వాణపద చిహ్నమట. అసలు స్తూపమే "మేరువు"కు చిహ్నమట.

ఈ అమరావతి స్తూపము B. C. 200 నాటిదనియు నాగార్జునుని సుహృల్లేఖయందు వివరింపబడిన దానపతి అయన మిత్రుఁడగు, ఆంధ్రరాజైన వశిష్ఠపుత్ర శాతవాహ నుని మనుమని పుత్రుడని పెక్కురు అభిప్రాయపడిరి. ఈ స్తూపమును నాలుగుసారులు నిర్మించినట్టు ప్రతీతి.

బౌద్ధులకాలములో యీ అమరేశ్వరుని "అవలోకితే శ్వరుఁడ"నియు, అమ్మవారిని "తారాదేవి" యనియు కొలుచుచుండెడివారు. ఇదిపరమ రహస్యము. అనేక బౌద్ధ చిహ్నములు, ధర్మచక్రములు మున్నగునవి కల ఆరామ మునకు "దీపాల తిన్నె" యని పేరు. ఇది అమరావతి లోనే యొకభాగము. ఇచ్చట దొరికిన బహు శిల్పములు విగ్ర హములు మదరాసు మున్నగు పట్టణములకుఁ గొనిపోయి దొరతనమువారు వస్తుప్రదర్శన శాఖలలో పదిలపరిచించిరి. కాక అనేక ప్రాచీన శిల్పములు పాలరాతితో చెక్కఁబడినవి యిప్పుడు గవర్నమెంటువారు నొక వస్తు ప్రదర్శనశాలను ఆ "దీపాల తిన్నె" స్థానముననే నిర్మించి అందు జాగ్రత్త పెట్టించిరి. ఆ శిల్పములు కొన్ని లండను పట్టణమునకు కూడఁ గొనిపోయిరి.

ఆంధ్రరాజులు - అమరావతి

చంద్రగుప్తుడు క్రీ. పూ. 322 సం॥రములో మౌర్య రాజ్యమును స్థాపించెను. ఇతఁడు జైనమతావలంబకుఁడు. మగధ సామ్రాజ్యమునకు పాటలీ పుత్రము రాజధాని. ఇతని కుమారుఁడు బింబసారుఁడు. బింబిసారుని కుమా రుఁడు అశోకచక్రవర్తి. ఇతఁడు బౌద్ధమతమును ఆదరిం చెను. అతఁడే అమరావతిలో స్తూపమును కట్టించెను. మౌర్యరాజ్యము క్షీణింపగనే ఆంధ్రులు ప్రబలులైరి. ఆంధ్రులకు ప్రథమ చక్రవర్తి శ్రీ ముఖశాతకర్ణి. ఇతఁడు శ్రీకాకుళమును రాజధానిగా చేసుకొని పాలించెను. (ఇది కృష్ణామండలమున చల్లపల్లి జమీనులో కలదు) వీరి వంశమునకు "శాతవాహను"లనిపేరు. శాతవాహన వంశ ములో "గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి" కడునమర్థుఁడు. ఇతఁడు క్రీ.వె. 90 మొదలు 120 సం॥రము వరకు ఆంధ్రరాజ్య మును పాలించెను. ఇతని కాలములోనే "అమరావతి"లో పెద్దకోటను కట్టించి రాజధానిగా చేసుకొనెను. దానికే "ధాన్యకటకమ"ని పేరు. ధాన్యకటకమునకు "ధన కట కము, ధనదపురము, ధాన్యపత పురము, ధాన్యాంకపుర" మని పేర్లు. ఇది యిప్పుడు శిథిలమై "అమరావతికి" అరమైలు దూరములో పశ్చిమముగా నున్నది. "వశిష్ఠ పుత్రపులుమాలి" తరువాత ఆంధ్ర రాజులలో కడపటి వాడును ప్రసిద్ధిఁగాంచినవాడును "యజ్ఞశ్రీ". ఇతనికి గొప్ప నౌకాదళముకూడ యుండెడిది. ఇట్లు ఆంధ్ర రాజులు దక్షిణమున తంజావూరు పర్యంతము విశాల సామ్రాజ్యమును స్థాపించి నాలుగువందల సంవత్సరములు పాలించిరి. ఆంధ్రమహాసామ్రాజ్యమునకు "అమరా వతి"యు తరువాత ఏలూరు సామీప్యమునయున్న "పెద వేగి"యు, కొంతకాలము "దెందులూరు"ను రాజధానులుగ నుండెను. వీరికాలమున అమరేశ్వరుని దేవాలయము పున రుద్ధరింపఁబడెను.

ఆలయ నిర్మాణము - పరివార దేవతలు

శ్రీ స్వామివారి దేవాలయమునకు చుట్టు 3 ప్రాకారములు కలవు. ఆలయము ప్రాఙ్ముఖము, గోపురము దక్షిణాభి ముఖముగా నున్నది. ఈ గోపురమునకు అయిదంతస్థులు కలవు. గర్భాలయము 3 అంతస్థుల మేడ. దానిపైన విమానము "ఇది చతురంగకోల" విమానము. ఇట్టిది ప్రాగ్దేశమున జగన్నాథ (పూరి) క్షేత్రమునందును, దక్షిణ దేశమున "తిరుమల్లవాలి" క్షేత్రములోను కలవు. అమరేశ్వరునికి వామభాగమున "శ్రీ బాలచాముండీ" దేవియు, (చూ॥ ముఖచిత్రము.) దక్షిణపార్శ్వమున భద్రకాళి వీరభద్రులును కలరు. గర్భాలయమునకు ఉత్తరభాగమున మేడపైననే " శ్రీ వేణుగోపాలస్వామివారు " ప్రతిష్ఠింపఁబడియుండిరి. వీరు క్షేత్రపాలకులు. ఈ గోపాలమూర్తి అత్యంత భువనమోహనమూర్తి. అంతరాళికమున రెండు నందులు కలవు. భోగమంటపములో శ్రీ రాజావాసిరెడ్డి వెంకటాద్రినాయుఁడుగారి లోహవిగ్రహమొందుకలదు. ఆ విగ్రహ మిప్పటికిని సజీవప్రతిమవలె కన్పట్టుచున్నది. ఆలయమునకు ప్రథమావరణములో తూర్పున మహిషాసురమర్దని, అగ్నేయమున వీరభద్రుఁడు, నైరుతిమూల

శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి - క్షేత్రపాలకుడు

ప్రణవేశ్వరుఁడు, పశ్చిమదిశను " జ్వాలాముఖీదేవి " వాయవ్యభాగమున అగస్త్యేశ్వరుఁడు, ఉత్తరపు దిక్కునందు పార్థివేశ్వరుఁడు, ఈశాన్యభాగమున సోమేశ్వరుడు ప్రతిష్ఠింపఁబడియుండిరి. ద్వితీయావరణమున మేడపైన నలుదిక్కులను నాలుగు యీశ్వరాలయములు కలవు. అందు అగ్నేయ మూలను " చండీశ్వరుఁడు " నైరుతి మూలను "కాళహస్తీశ్వరుఁడు వాయవ్య దిశను " మల్లేశ్వరుఁడు, యీశాన్య దిశను విశ్వేశ్వరుఁడు స్థాపింపఁబడియుండిరి. ఈశాన్య మూలను క్రింది యావరణములో నొక్క గొప్ప ఆంజనేయ విగ్రహముండెను. ఆలయమునకు దక్షిణముగా ప్రథమావరణములోనే యొక చిన్నమంటపము కలదు. అందు కొన్ని శిలాశాసనముల ఫలకములు కలవు. ఈ మంటపముననే శ్రీ రాజావాసిరెడ్డి వెంకటాద్రి నాయుఁడుగారు బంగారుతో తులాభారమును తూగిరి. ఆలయమునకు దక్షిణోత్తర మంటప స్తంభములమీద కొన్ని శిలాశాసనములు కలవు. 6 శిలాశాసన ఫలకములు భోగమంటపమున పదిలపరుప బడినవి. అగ్నేయమూలను పెద్ద కల్యాణమంటపమును, గోపురము బయటను గొప్ప రథశాలయు కలదు.

దానములు - శిలాశాసనములు

"స్వస్తిశ్రీ శకవర్షంబులు ౧౦౧౧ అగు నేటి విషువ సంక్రాంతి" అని ప్రారంభించి "కొమ్మునాయకుండు శ్రీమదమరేశ్వర మహాదేవరకు నఖండవర్తి దీపమున కిచ్చిన గొఱియలు ౫౫ నిత్యము మానెండు నెయ్యిపోయుంగలవాండు" అని క్రీ. శ. 1089 సం॥రములో కొమ్మనాయకుని శాసన మొకటి కలదు. శా. శ. ౧౧౧౧ క్రీ శ. 1189 సం॥రములో "కోటకేతరాజు" యీ ధరణి కోటను రాజధానిగా చేసుకుని రాజ్యపాలన మొనర్చిరి. వారి శాసనము **At the entrance to the main shrine pillar to the right.** అనువానిలో మూడువైపుల కలదు. 159 పంక్తులు చెక్కించెను. ఇందు "స్వస్తిచతుస్సముద్ర ముద్రిత నిఖిల వసుంధరా పరిపాలక శ్రీమత్త్రిణయన పల్లవ ప్రసాదాసాదిత కృష్ణవేణ్ణానదీ దక్షిణ షట్సహస్రావనీ వల్లభ భయలోభదుర్లభ చోడచాళుక్య సామంత మదానేక సమ్మగేంద్ర విభవామరేంద్ర శ్రీమదమరేశ్వరదేవ దివ్య శ్రీ పాదపద్మారాధక, పరబలసాధక, శ్రీ ధాన్యకటక పుర వరాధీశ్వర, ప్రతాప లంకేశ్వర, గండరగండ గండభేరుండ భగమెచ్చుగండ నన్నిమూతాఱంత నామాది సమస్త ప్రశస్త సహితుండైన శ్రీ మన్మహా మండలేశ్వర కోటకేత మహారాజు మహాదేవులు, 106 భోగపు స్త్రీలు "కనవాసాని" శ్రీ మదమరేశ్వర మహాదేవరకు అఖండ వతిఱకి నిచ్చిన ఇన్ప యొద్దు ౫౫ వీనింజేకొని" అని కలదు. 126 పంక్తిలో

యీ కోటకేతరాజు ముక్కంటి కాడ్వెట్టి తొల్లి - సప్తగ్రామములను విచ్చిన్నమైనవానిం ఆచంద్రాకర్కముగా నిచ్చితిమి" అని వ్రాయించెను. 142 పంక్తిలో భోగపు స్త్రీలు. "చోడమదేవి శ్రీమదమరేశ్వర మహాదేవరకు ఆ చంద్రార్కముగా ౫౫ అన్న యెడ్ల నొసగినట్లు కలదు. ఇది యిండియన్ ఇన్స్క్రిప్షన్సు 6 వాల్యూములో నె 228 రుగా ప్రకటింపఁబడినది. 1897 సం॥రములో నె 261 రుగా ఆర్క్యాలాజికల్ రిపోర్టు చేయుబడినది మరియూ 215 మొదలు 248 నెంబర్లువరకు ముప్పదిమూడు శాసనములు ప్రకటింపబడియున్నవి. ఇవ్వి అన్నియు ఆర్క్యాలాజికల్ డిపార్టుమెంటు వారిచే 1897 సం॥రములో 272 నెంబరు వరకూ రిపోర్టు చేయుబడియున్నవి. ఇందు ముఖ్యమైన వాటిని కొన్నింటి నిట యుదహరింతును. ఇందు నె 216రు శాసనము "ఇష్టకామేశ్వరస్వామి" కిచ్చినట్లును, 218 లో "చాగిదోరభూపతి" "కమలేశ్వరున"కు యిచ్చినట్లును కలదు. ఈ రెండు దేవాలయములు యిప్పుడు కానవచ్చుట లేదు. విశ్వకర్మ వంశోద్భవులు. "పంచాననంవారు" మరి కొన్ని దానములనిచ్చిరి. నె 221 రు శాసనము "వాగిగాని వయ్యో మహారాజు" యిచ్చెను. "అనవేమారెడ్డి శకవత్సరములు 12 8 3 లో క్రీ. శ. 1361 లో "భక్త్యా సంపూజిత స్తేన సదేవై రమరేశ్వరః" అనియు "అమరేశ్వరదేవ శ్రీచరణ సరసీరుహవత్త పంచారామంబులకుం బ్రథమా రామంబైన అమరారామంబును శ్రీ ధాన్యవాటీ పురంబునకు నధీశ్వరుంబైన అమరేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవరకు ఆ చంద్రార్కముగా సమర్పించిరి." అని యున్నది. ఇది (A. R. 259 of 1897 లో) 148 పంక్తులు వ్రాయించిరి. కనుక దీనికి "ధాన్యవాటి" పురమని శాసనములందు పేర్కొనిరి.

No 248. A. R. 272. of 1897.

శుభమస్తు శ్రీ కృష్ణదేవ మహారాయుల శాసనము 75 పంక్తులు కలదు. "స్వస్తిశ్రీ శ్రీమన్మహారాజాధిరాజ రాజ పరమేశ్వర" అని ప్రారంభించి "జయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవర్షంబులు ౧౪౩౭ నేటి యువసంవత్సర ఆషాఢ బ ౧౨ భానువారమునను కృష్ణవేణీ నదీతీరము నందు అమరేశ్వరదేవుని సన్నిధిని తులాపురుష మహాదానం శేయ నవధరించి తమ దేవులు చిన్నాదేవమ్మ చేతను రత్నధేను మహాదానమున్ను, తిరుమలదేవి అమ్మ వారిచేతను సప్తసాగర మహాదానమున్ను సేయించ నవధరించి" అని అనేక గ్రామములను బ్రాహ్మణులకు దానమిచ్చినట్లు కన్పట్టుచున్నది. తమ తల్లి నాగాదేవమ్మ పుణ్యముగాను అమరేశ్వర దేవునికి నైవేద్య మహాపూజల కనేక మాన్యములనిప్పించినట్లును కలదు.

నె 225 రు శాసనములోని గ్రామములును భూములును పూజారుల కిచ్చినట్లు కలదు. ఇది శకవర్షములు ౧౨౧౦లో నున్నది.—ఇంకను హంద్రికె పెద్దప్పంగారి శాసనమొకటి కలదు. ఇది శకవర్షంబులు ౧౫౪౮ క్రీ॥శ 1626 లో "స్వస్తిశ్రీ మద్భువి గురుభక్తి పరాయణ ఏకవాక్య ప్రతిష్టాపనాచార్య! అనవరత భూసురాశీర్వాద సంపన్న చతుర్వేద పారాయణ, శ్రీ అమరేశ్వర వరప్రసిద్ధ భారద్వాజ గోత్ర పవిత్ర కౌనయ గర్భపరిపూర్ణ, నరసమాంబ ప్రియ కుమారులైన హంద్రిక, వంశోద్ధారకులైన పెద్దప్పంగారును వీరి దేవులవారు గౌరీ వరప్రసాదకులగు కొండాయమ్మ, వెంకాయమ్మ వీరు జజ్జూరునుండి వచ్చి శాశ్వత మగునని ఈశ్వరాజ్ఞచే శా॥శ॥ ౧౫౪౮ అగునేటి అక్షయ సంవత్సర శ్రావణ బ ౧౦ లు ఆదివారమునాడు ధరణికోట శ్రీ అమరేశ్వర లింగమును మూడో ప్రతిష్ఠ చేసెను" అని కలదు. అందు క్రింద యీ పద్యమున్ను చెక్కఁబడియున్నది.

ఉ॥ ఇంద్రుడు ధాన్యవాటి నమ్ర - తేనుఁ బ్రతిష్ఠ యొనర్చె వంటరె
డ్డీంద్రుడు అన్నవేమ ధరణీశుఁడు చేసె పునః ప్రతిష్ఠ ఆ
చంద్రదినేంద్ర తారకము - శాశ్వత మౌనని యీశ్వరాజ్ఞచే
హంద్రిక పెద్దమంత్రి సుగుణాంబుధి నిల్పెను సుప్ర
తిష్ఠయున్ ॥

ఆలయము ముందున్న శిల్పము - (కాళియమర్దనుడు)

కృష్ణానదీ తటమునుండి - ఆలయ దృశ్యము

ఇందువలన మొదట దేవేంద్రుడును, తరువాత "అనవేమ భూపాలుండును, మూడవసారి "హంద్రిక పెద్ద మంత్రియు ప్రతిష్ఠించినట్లుస్పష్టమగుచున్నది. ప్రతిష్ఠచేసిన కాలమును

చం॥ వరవసు వేదబాణ శశివర్తితమౌ శక వత్సరంబులన్

అరయగ యక్షయాబ్దమున - హంద్రిక కోసయ పెద్ద మంత్రి, యి
ద్ధర రవిచంద్ర తారకము - దన్నల కోట మరేశలింగమున్
స్థిర తర భక్తితోడుత ప్ర - తిష్ఠ యొనర్చెను పుణ్య శాలియై."

దీనినే సంస్కృతములో కూడ

"శాకాబ్దె వసువేద బాణ పృధివీ సంఖ్యేక్షయే వత్సరే
మాసె శ్రావణికె సితేగ్రహపతేర్వారె దశమ్యాంతి ధౌ
శ్రీమాన్ హంద్రిక పెద్ద యాఖ్య విభునా శ్రీ ధాన్యవాటీ పురె
సంస్థాప్యాహ్య మరేశ్వరో విజయతే సౌస్వె గృహె శంకరే"

శ్రీ అమరేశ్వరునికి రాబడిన కానుకలున్ను, క్షేత్రాల వల్ల వచ్చిన ఫలమున్ను కలసి మూడు పాళ్లును పూజార్లకు యొనిమిది యిళ్ల భాగాలకు పాళ్లు పెట్టిరి. స్వామికి యిచ్చిన ఆవుల నెయ్యి ఉపారాధనలకు, ఆవుల కోడెలు స్వామికి క్షేత్రాలు దున్నను, అమరేశ్వరాలయములోను కాపురా లుండి గుడికి పచ్చువందుసాని ధారణవారి ఎదుకపాలు, మేళగాండ్లకు, కరణాలకువీసంపాలున్ను గుడి కాచే బచ్చుకు అరవీసం—రికి చిరుకపాలు" అని శాసనములో కలదు. ఇందువలన యీ పెద్దన మంత్రి ప్రతిష్ఠ చేసిన కాలము శకవర్షములు 1648 అని తెలుచున్నది. దీనికి సరియైన అక్షయ సంవత్సర శ్రావణ బహుళ దశమి ఆది వారమునాడు ప్రతిష్ఠించెను. శాసనస్థములైన మిగతా హంక ములు స్పష్టముగా తెలియుచునే యున్నవి.

శ్రీ రాజావాసిరెడ్డి వెంకటాద్రి నాయుడుగారు

వీరు చింతపల్లి జమీంవారులు. తరువాత వీరు అమరా వతికిం జేరి పట్టణమును అభివృద్ధి చేయించి, వైశ్యులను పిలిపించి, వీధులను తీర్చి దిద్దించి, అమరేశ్వరుని దేవాల యమునకు దక్షిణమున 5 అంతస్థుల గోపురమును కట్టిం చిరి. మరియు నిత్యభోగములకు కట్టడులు చేయించి, శిల్పముతో కూడుకొన్న పెద్ద రథమును వాహనములున్ను చేయించి ప్రాకార మంటపాదులను కట్టించి అలయ విమా నముపై బంగారు శిఖరముల నెత్తించి యనేక ధర్మములను

చేయించిరి. వీరికి కలియుగ దేవేంద్రుడని బిరుదు కలదు. వీరు అమరావతిని అమరావతిగను, వైకుంఠపురమును వైకుంఠపురముగా చేయవలెనని సంకల్పించి స్వర్ణధ్వజ శిఖర ప్రతిష్ఠాదులను చేయించిరి. వీరు క్రీ॥శ 1783 సం॥ రమునుండి పరిపాలించిరి. వీరు కట్టించిన కట్టడములలో "మంగళగిరి" లక్ష్మీ నృసింహస్వామివారి యెదుట నున్న పెద్ద గోపురము ప్రసిద్ధమైనది.

శ్రీ స్వామివారికి అమూల్యములైన యనేక రత్నాభరణములున్నూ, అన్ని వాహనములున్నూ కలవు.

అర్చన - సాంప్రదాయము

అదివరకు యీ దేవాలయము అవిశైవ సంప్రదాయము గానో, వీరశైవ సాంప్రదాయముగానో పూజింపబడు చుండెడిదట. ముక్కంటి రుద్రుని కాలములో అష్టశివ క్షేత్రములందు వైదిక బ్రాహ్మణులను పిలిపించి పండితులకు శివదీక్షనిప్పించి అర్చకులనుగా యేర్పాటు చేసినప్పుడు పంచారామక్షేత్రములందు వెలనాటి యర్చకులను నియమించినట్లు "పంచారామేషు కేషాంచిత్ బ్రాహ్మణానాం మహాత్మనాం" అను ముక్కంటి రుద్రభూపతి శాసనస్థ శ్లోకమువలన తెలియవచ్చుచున్నది. ఇప్పుడు వెలనాటి అర్చకులచేతనే వేదాగమప్రకారము నిత్యార్చనాదులు ఉత్సవములు జరుగుచున్నవి. "అన్నింటికంటె పురాతనమైన శాసనములో" అస్తి శ్రీ ధాన్య కటకపురం సురపురాత్పరమ్. యత్రామరేశ్వర శ్శంభురమరేశ్వర పూజితః" అని యుండుటచే క్రీస్తు వెనుక 1182 సంవత్సరములో నిక్కడ ధరణికోట వ్యవహారమున్నట్లు తెలియుచున్నది.

ఉత్సవములు - వ్రతములు

(భాద్రపదమాసము సంపలివి)

28-8-57 భాద్రపద శుక్ల 3 తదియా బుధవారం ౧౦-౩౯ (**10-39** గం॥లు) వరకు. తరవాతను చతుర్థీతిథి- వినాయక చతుర్థి.

29-8-57 భాద్రపద శుక్ల ౪ చతుర్థి గురువారం. ౮-౨౭ (**8-27**-గం॥లు) వరకు. తరవాత పంచమీ తిథి. ఋషి పంచమి.

4-9-57 భాద్రపద శుక్ల ౧౧ ఏకాదశీ బుధవారం. మతత్రయైకాదశీ.

7-9-57 భాద్రపద శుక్ల ౧౪ చతుర్దశీ శనివారం. అనంతవ్రతము.

9-9-57 భాద్రపద శుక్ల ౧౫ పౌర్ణమీ- ౯-౨౫ (**9-25**-గం॥లు) తరువాతను ౧ పాడ్యమీ తిథి. మహాలయపక్ష ప్రారంభము

16-9-57 భాద్రపద బహుళ ౭ సప్తమి సోమవారం- రాత్రి కన్యాసంక్రమణ ప్రవేశము- మధ్యాహ్నమునకు పూర్వకాలము పుణ్యకాలము-

20-9-57 భాద్రపద బహుళ ౧౧ ఏకాదశీ శుక్రవారం- మతత్రయైకాదశీ-

23-9-57 భాద్రపద బహుళ 30 అమావాస్యా సోమవారం- మహాలయామావాస్యా- అమావాస్యా సోమవార వ్రతముకూడ-

విశేషపూజలు - ఉత్సవములు

(1957 ఏప్రిల్ సంచిక తరువాయి)

మార్గశీర్షమాసము :-వేదాంగజ్యోతిష రీత్యా మృగశీర్ష నక్షత్ర మొకప్పుడు నక్షత్ర పరిసంఖ్యానమునందు ప్రాథమ్యము వహించినట్లు తెలియుటచే వైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రసంహితలందు చెప్పబడెడి కాలవిశేషము మార్గశీర్షమాసమందు మొదలు చేయబడుచున్నది. ఇట్లే శ్రీ భగవద్గీతయందును 'మాసానాం మార్గశీర్షోఽహం' అని శ్రీ కృష్ణపరమాత్మచే విభూతియోగ ప్రశంసయందు మాసములకు మార్గశీర్ష ముత్తమమని చెప్పబడియున్నది.

'మార్గశిరశుద్ధ ద్వాదశీముద్దిశ్య ఏకాదశ్యాం ఆచార్యో యజమానశ్చ త్రిషవణస్నానం కృత్వా ఆచమ్య సంధ్యాముపాస్య దేవాదీనద్భిస్తర్పయిత్వా బ్రహ్మయజ్ఞం చ కృత్వా ఆలయ మావిశ్య ప్రదక్షిణం ప్రణామంచ కృత్వా దేవాభిముఖమాసీనో ధ్యాయన్నష్టాక్షరీమన్త్రం యథోక్త విధినా అన్యామృచం వైష్ణవం యథాకామం జప్త్వా వేదాధ్యయనం చకారయేత్. అథవా వైష్ణవీం కథాంవా శ్రావయేత్. మధ్యాహ్నే సాయేచస్నానాదీని కృత్వా రాత్రౌ సర్వభోగరహితో దేవం ధ్యాయన్నాసీత, శయీతవా. ద్వాదశ్యాం ప్రభాతే స్నాత్వా దేవేశస్య మహతీం పూజాం కృత్వా గౌల్యం హవిర్నివేద్య పానీయాచమన ముఖవాసం దత్వా ఆచార్యో హస్తాభ్యాం పుష్పమాదాయ 'సహస్రశీర్ష మేకాక్షరం వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం పురుషసూక్తం చ జప్త్వా ప్రతిమన్త్రం పుష్పాంజలిం బహుశో దద్యాత్. తథైవార్చకాః పరిచారకాశ్చ దక్షిణపశ్చిమోత్తరేషు స్థిత్వా పుష్పాంజలిందద్యుః. తత్కాలే చతుర్దిక్షు వేదానధ్యాపయేత్. యజమానో నృత్తగేయ వాద్యైః వినోదం కారయిత్వా స్తోత్రైః జయశబ్దైశ్చ సంస్తూయ ఆచార్యాయ దక్షిణాం దత్వా వైష్ణవాన్ సంపూజ్య అశ్నీయాత్. అస్మిన్కాలే నిత్యం గౌల్యం హవిర్నివేదయేదితి కేచిత్, ఏతేన సంవత్సరే యన్న్యూనం తత్సర్వం పూర్ణంస్యాత్ సంవత్సరార్చన ఫలం లభేత్' (మరీచి విమానార్చన కల్పం ౪౬ వ పటలం).

(మార్గశిరమాసమున శుక్లపక్షమందు వచ్చెడి ద్వాదశితిథి ఈ యుత్సవమునకు ఉచితమైనది. ద్వాదశినాటి ఉత్సవము నుద్దేశించి ముందునాడు ఏకాదశి తిథియందు ఆచార్యులు యజమానునితో కూడి త్రిషవణస్నానము (అనగా ఉదయమధ్యాహ్న సాయంకాలములను మూడు వేళలందును) చేసిన వారలై ఆచమనము సంధ్యావందనము దేవర్షి పితృతర్పణములు బ్రహ్మయజ్ఞము చేసికొని శ్రీ స్వామివార్ల ఆలయమునకు వచ్చి విమాన ప్రదక్షిణము ప్రణామములను గావించి భగవానున కభిముఖముగ గూర్చుండి భగవద్ధ్యాన తత్పరతతో అష్టాక్షర మహామంత్రమును జపించి యథోక్తవిధిగా ఇతరములగు వైష్ణవమంత్రములను అధ్యయనము చేయుచు వేదాధ్యయనమును చేయవలయును. అంతటి పూర్ణాధ్యయనము జేయ నవకాశము లేనంతట భగవత్కథలను పారాయణము చేయవలయును. అట్లే మధ్యాహ్నసమయమునను సాయం సమయమునను స్నానాది నిత్యవిధులను నిర్వర్తించుకొని ఆ రాత్రి యంతయు విషయభోగములను విసర్జించి భగవద్ధ్యానమునే చేయుచు కూర్చొనవలయును. లేదా పరుండియు కాలక్షేపము చేయవచ్చును. ఆ రాత్రిని నియమబద్ధుడై నడిపి మరుదినము ద్వాదశినాడు ఉదయకాలమునందే లేచి స్నానాది నిత్యకృత్యములను తీర్చికొని ఆలయమునకువచ్చి భగవానునకు విశేషపూజ గావించి గుడాన్నమును నివేదనముచేసి పానీయాచమన ముఖవాస పూర్వకములగు నుపచారములను సమర్పించి ఆచార్యులు తన రెండు చేతులలోను అర్చనార్హములగు పుష్పములను తులసీపత్రములను తీసికొని 'సహస్రశీర్ష, ఏకాక్షరమంత్రములను వైష్ణవము, విష్ణుసూక్తము పురుషసూక్తములను మంత్రభాగములను జపించుచు ఒక్కొక్క మంత్రాంతము నందును పలుమారులు పుష్పాంజలిని భగవత్పాదకమలములందు సమర్పించుచు రావలెను. ఆచార్యులు, వారి వెనుకనే అర్చకులును, అర్హులగు పరిచారకులును దక్షిణ పశ్చిమోత్తర పార్శ్వములందు నిలచి పుష్పాంజలిని సమర్పించుచు రావలయును. అట్టి శుభసమయమున వేదాధ్యయన సంపన్నులగు వేదవేత్తలు నాలుగు ప్రక్కలను నిలచి వేదాధ్యయనము చేయుచుండవలయును. అట్టి సమయమున కృత కృత్యుడగు యజమానుడు విశేషములగు నృత్తగేయ వాద్యములచే భగవన్ముఖోల్లాసకరమగు వినోదమును చేయుచు స్తోత్రములచేతను జయశబ్దములచేతను భగవానుని స్తుతి చేయవలయును. పూజాంతమందు ఆచార్యాదులకు యథాశక్తిగ సమ్మానము దక్షిణాదానములను చేసి ఆదరించి విష్ణుభక్తులగు నభ్యాగతులను పూజించి తదీయారాధనము గావించి తానును భగవద్భాగవతశేషమును భుజించవలయును. ఈ మార్గశీర్ష మాసమున ప్రతి దినము ఉదయముననే గుడాన్నము (పొంగలి ప్రసాదము)ను భగవానునకు నివేదనము చేయించవలయునని కొందఱు పెద్దలు చెప్పుదురు. పైచెప్పిన ఈ

మాన కైంకర్య విశేషము చేయుటవలన ఆ సంవత్సర మున నితర కైంకర్యములలో ఏ న్యూనత కలిగినను అది యంతయు నా న్యూనతలేక పరిపూర్ణముగనే నెరవేరిన ఫలము కలుగగలదు. ఒక సంవత్సరము సక్రమముగ అర్చనచేసిన ఫలముకూడ సిద్ధించును).

ఈ యుత్సవమున రెండు దినముల కాలము ఆరంభావ సానముల కుపదేశింపబడినది. ద్వాదశితిథి యొక్క దినమే ఉత్సవాచరణమునకు సాక్షాత్తుగ నుద్దేశింపబడినను తత్పూర్వ దినమగు ఏకాదశి ఉత్సవాంగముగ ఆచార్య యజమానులకు వ్రతాచరణమునకై ఉద్దేశింపబడినది. ఏకాదశీ వ్రతాచరణము నిత్యమైనను ఉత్తరదిన కృత్య మందు భగవత్కైంకర్యాంగముగ విశేషనియమములతో సంధానము చేయబడినది. ఈ యుత్సవము ప్రచురముగ ననుష్ఠానమందు అన్ని దేవాలయములందును జరుపుట లేదు.

ఈ యుత్సవమును అధ్యయనోత్సవమని వ్యవహరించు టను సంప్రదాయజ్ఞులు తలచుచున్నారు. 'చతుర్థిమ వేదా నధ్యాపయేత్' 'అనుసరించి వచనము ఈ వ్యవహారమునకు సాధకమై యొప్పుచున్నది. ఈ సందర్భమున రామానుజ సంప్రదాయజ్ఞులు ఆచరణలోనికి తెచ్చిన కొన్ని సంకేతము లను వివరించుట అవసరమైయున్నది. ఆ సంకేతములు నిరాధారములును సాపాయములును అప్రయోజకములును అయినను వానిలో కొన్నిటియొక్క వ్యాప్తి బాహుల్యముగ సాగుచుండుటచే అందలి తత్త్వము తెలియవగిన దను టలో ఆక్షేపములేదు.

విష్ణుదేవాలయములు వైఖానసాగమరీతి ననుసరించి గాని పాంచరాత్రాగమరీతి ననుసరించిగాని పూజింపబడు చున్నవి. ఈ యాలయములు పాంచరాత్రమైనను వైఖాన సమైనను స్వతః ఉపాదేయములుకావు. వీనిలో ఏ ఒక్క పూజ కలిగిన గుడిగాని దివ్యస్థలముగా కావలెను. కేవలా గమపూజ జరుగునవి దివ్యస్థలములు కాజాలవు. ఇట్టివి ప్రాకృతస్థలము లనబడును. దివ్యస్థలములనగా రామానుజ మతమువారు ఆదరించెడి ఆళ్వార్లు ఆచార్యులనను వార లలో అందరియొక్కగాని కొందరియొక్కగాని విగ్రహ ములు ప్రతిష్ఠింపబడి వారిచే ప్రసాదింపబడిన అరవప్రబంధ ములయొక్క పాఠము (సేవాకాలము) ప్రతినిత్యము చేయ బడెడి స్థలములు. ఈ రీతిగ అరవ ప్రబంధము సేవచేయ బడెడి ఆలయములు మాత్రమే దివ్యస్థలములనబడును. ఒకప్పుడు పూర్వకాలమందు ప్రాకృతస్థలములుగ నుండి అరవ ప్రబంధసేవలేని స్థలములలో పైరీతిని విగ్రహ ప్రతిష్ఠ చేసి ప్రబంధసేవ చేయబడవచ్చును. అట్లు చేయబడిన యెడలగాని ఆ యాలయములలో రామానుజ మతావలంబు లగు శ్రీ వైష్ణవులు భగవద్దర్శనమునకు పోవుటగాని అచ్చట తీర్థప్రసాదములను స్వీకరించుటగాని చేయరాదు. ఇట్లు చేయబడిన స్థలములు మాత్రమే ప్రత్యేకముగ రామా నుజ మతస్థులకేగాక ఇతరమతస్థులు లేక సకల మతస్థులు తీర్థప్రసాదములను స్వీకరించుటకును సేవించుటకును అర్హములగును. అట్లుకాక ప్రాకృతములుగనే లెక్క చేయబడినప్పుడు భక్తుల కెవ్వరికిగాని సేవ్యములు కాజా లవు. 'అట్లు మీరిచేసిన వారలకు సద్గతి కలుగదు.' అను నది యొక సిద్ధాంతము. ఈ సిద్ధాన్తము ననుసరించి అక్క డక్కడ కొన్ని ఆలయములు సంస్కరింపబడి జరుగు చున్నవి. ఇట్టి చోటులందు కొన్నిటియందు ఈ యధ్యయ నోత్సవము ప్రకారాంతరముగ ఆచరింపబడుట కానవచ్చు చున్నవి. క్రొత్తగా నిర్మింపబడే ఆలయములను దివ్యస్థల ములుగానే ప్రతిష్ఠించుటకుగాని ప్రాకృతములని సంకేతింప బడిన ప్రాచీన స్థలములను దివ్యస్థలములుగా మార్చుటకు గాని చేయవలసిన కర్మకాండకూడ ఎంతో వింతగా సమ కూర్చబడియున్నది. ఇది శాస్త్రనిబద్ధము కాకపోవుటచే ఇందలి ప్రక్రియగాని అనుపానముగాని ఏకరూపముగ నుండుటకు సాధ్యములేక ఆయా పరిసరములందలి వాతా వరణము ననుసరించి బహుముఖముగ నడవడికలో నున్నది. ఈ వివరములను వ్రాయ నారంభించినచో పరస్పర సంబంధములేక ఆయా చోటులందలి ఐతిహ్యములను పురస్కరించికొని ఒక పెద్ద గ్రంథము కాగలదు. ఆ వివ రమువలన ప్రయోజనము లేశము లేనందున విస్తరించ లేదు. ఆ మతమున మార్గశిరశుద్ధ ఏకాదశినాడు సంకల్పింప బడిన ఈ యధ్యయనోత్సవము ప్రాయికముగ ముక్కోటి ఏకాదశి దినముగ నిర్ణయించబడుచున్నది. ముక్కోటి ఏకాదశియు ప్రకృతాచరణమునుబట్టి చాంద్రమానైకాదశి కాక సౌర ధనుర్మాసమందలి శుక్లైకాదశియైనది. ధనుర్మాస మందు వచ్చెడి శుక్లైకాదశి ఒకప్పుడు చాంద్రమార్గశీర్ష మందును ఒకప్పుడు చాంద్రపుష్యమందుకూడ రావచ్చును. ధనుర్మాస శుక్లైకాదశిని అవధిగా నిర్ణయించి అంతకు ముందు పదిగాని పదకొండుగాని దినములలో ఆరంభించి ముక్కోటి నాటివరకు పది లేక పదకొండు రోజులు ద్రమిడ ప్రబంధము పారాయణము చేయబడును. ద్రమిడ ప్రబం ధము నాలుగువేల పాశురములు కలది. ఈ పది దినము లలో ముగియునట్లు చేయబడును. లేదా మూడువేల పాశురములు మాత్రమే పారాయణము కావింపబడును. ద్రమిడ ప్రబంధము ఆ సంకేత రీతిని వేదమే యగుచున్నది. ద్రమిడ ప్రబంధమునకు వేదత్వమును పెద్దలు స్థాపించి యున్నారు.

'భక్తామృతం విశ్వజనాను మోదనం
సర్వార్థదం శ్రీ శఠగోప వాఙ్మయమ్
సహస్రశాఖోపనిషత్సమాగమం
నమామ్యహం ద్రామిడ వేదసాగరమ్' అనునది శ్రీ నాథమునుల ప్రశంసా వాక్యము.

ముక్కోటి ఏకాదశిముందు దినముతో ఈ ద్రామిడ వేద పారాయణము పూర్తికాబడి ఏకాదశినాడు సంస్కృత వేదారంభము కాబడి నాటినుండి రాగల పదిదినములలో సంస్కృత వేదపారాయణమును అందుతోపాటుగ నమ్మాళ్వారుల తిరువాయ్‌మొళి పారాయణము పూర్తికావింప బడుచున్నది. ఏకాదశికిముందు పదిదినముల పారాయణ మునకు 'పగల్‌పత్తు' అనియు తరువాతి పదిదినములకు 'రాపత్తు' అనియు సంకేతము చేయబడి ఈ యధ్యయనోత్సవము ఆచరింపబడుట కలదు. మొత్తముపైన యథా విధిగ ఈ యుత్సవము జరుపబడవలసిన దినసంఖ్య ఇరువది దినములుగ చేయబడుచున్నది. ఇంతకాలము చేయుటకు విభవము చాలని చోటులందు యథాశక్తిగ కాలపరిమాణమును హ్రాసముచేసి ఆచరించుటయు అనుమతించ బడుచున్నది. ఉత్సవ కార్యక్రమమున ఆయాస్థలములలో యేర్పడిన ప్రత్యేకములగు పురాతన చారిత్రక గాథల ననుసరించి అవాంతరములగు నెన్నియో మార్పులు తీరులు అనుష్ఠానమునందు వచ్చుచున్నవి. వాటి నన్నిటిని ఇక్కడ ఉదహరించవలసిన అవసరముగాని న్యాయముగానిలేదు గనుక ఆ అంతర భేదములను గూర్చి యెరుగ గోరెడి వారలా యా ప్రదేశములకు వ్రాసి తెలిసికొన వచ్చును.

మరీచి మహర్షి శ్రీ సూక్తి ననుసరించి ఈ శుక్లైకాదశి నాడు సంకల్పింపబడి ద్వాదశినాడు చేయవలసిన ఉత్సవము వేదపారాయణమును ప్రధానముగ జేసికొని 'అధ్యయనోత్సవము'గ వ్యవహరింపబడి ద్రమిడ వేదాధ్యయన సహకృతమై విస్తరింపబడిన దనుటయే అయియున్నది.

దివ్యస్థల ప్రాకృతస్థల విభాగములేక ఈ యుత్సవము శాస్త్రోదితముగ అన్ని విష్ణ్వాలయములందును నిత్యముగను నైమిత్తికముగగూడ సంకల్పించి తప్పక చేయబడ తగినదై యున్నది. దివ్యస్థలప్రాకృత స్థలాది వ్యవహారము కేవలము నిరాధారమగు సంకేతము మాత్రమే.

ఇట్లు అధ్యయనోత్సవ మధ్యభాగమున వచ్చెడి ముక్కోటి ఏకాదశికిముందు దశమిరోజున స్వామివార్లకు మోహిని అలంకారమును సమర్పించుటయు తక్కిన అన్ని దినములలో భక్తుల ఇష్టానుసారముగ ఒక్కొక్కనాడు ఒక్కొక్క భగవదవతార విశేషమును సమర్పించుటయు ఆచారమునందు వచ్చుచున్నది. ఇట్లే ఏకాదశిరోజున అరుణోదయ కాలమునకు ముందుగా నిత్యారాధనము విశేషారాధనములను పూర్తిజేసికొని ఉదయకాలమునకు ఉత్తర ద్వార పర్యసమను పేరిట భగవానుని ఆలయమునుండి గ్రామోత్సవమునకై వెలుపలికి వేంచేపు చేయుటకలదు. ఆ సమయమున నాయా యాలయపు అలవాటుల ననునరించి శ్రీ రామానుజాచార్యులువారు ప్రసాదించిన గద్యత్రయ సంస్కృత ప్రబంధమును పారాయణము చేయుటయు కలదు. ఉత్తరద్వారమున భగవానుడు ప్రవేశించినపుడు వారిని దర్శించుట మోక్షఫలప్రదమని చెప్పుదురు. మురుడను రాక్షసుడా దినమున భగవానునిచే సంహరింపబడి అతని కోరికె ప్రకారము ఆ దినము అతని జ్ఞాపకార్థముగ పుణ్యదినముగ నగులాగున భగవానుడాతనికి వరప్రదానము చేయుటచే ఈ ఏకాదశి సర్వోత్కృష్టమైనదిగ కొన్ని గ్రంథములందు చెప్పబడుచున్నది.

ఈ యధ్యయనోత్సవమునకు 'తిరు' అను నొక్క పదమును చేర్చి 'తిరువధ్యయనోత్సవ' మని వ్యవహరించుటయు కలదు. 'తిరువధ్యయన శబ్దము' ప్రాయికముగ ప్రతి సాంవత్సరిక కృత్యమగు శ్రాద్ధమునుకూడ చెప్పుచున్నది. ఈ యుత్సవానంతరము ద్రామిడవేద ద్రష్టయగు శ్రీ నమ్మాళ్వార్లు అవతారము చాలించిన పుణ్యదినముగ కొనియాడబడుటచే 'తిరువధ్యయన' శబ్దవ్యవహారము అర్థవంతమగుచున్నది. ఈ యుత్సవమునకు పరాకాష్ఠను జెందిన యనుష్ఠానము విశేషించి శ్రీరంగ క్షేత్రమున నున్నది.

సౌరమాన రీతిని 'కార్తిక' నెలలో పూర్ణిమదిన మారంభించి ముక్కోటి ఏకాదశివరకును దక్షిణదేశమందలి కొన్ని విష్ణ్వాలయములలో 'తైలకాప్పు' అను నొక సంస్కారము జరుపబడుచుండును. 'తైలకాప్పు' అనగా శ్రీస్వామివార్ల మూలవిరాట్టు విగ్రహములకు ఆభరణములు వస్త్రములు ఆయుధములు ఇతర సకల అలంకారములను తీసివేసి పునుగు తైలము, సాంబ్రాణి తైలము మొదలగు పరిమళ తైలద్రవ్యముచే నిర్వాణబింబములను లేపనము చేయుట యగును. ఈ యాచారముకూడ సార్వత్రికముగ కానవచ్చుటలేదు. 'తైలకాప్పు'కు అరం భావసానముల కాలావధియు ఏకరీతిగ లేదు. ప్రతివిభేదమునకును ఒక్కొక్క ఐతిహ్యము ప్రామాణ్యమును కల్పించుచుండును.

(సశేషము)

పరతారణము

బులుసు - వేంకటరమణయ్య

భగవద్భక్తులయినవారు తమకు ఎన్ని కష్టాలు కలిగినా సహించి, తమపై విరోధం సాధించేవారినికూడా దయ తలచి, తమతో పాటు వారికి కూడా ఉత్తమగతులు కలిగేటట్లు చేస్తారు. ఇది వారికి స్వభావసిద్ధమైన ఉదారగుణం! ఈ అంశాన్ని మనకు సుప్రసిద్ధుడైన ఉపరిచర వసువు వృత్తాంతం స్పష్టపరుస్తూ వున్నది.

అతిప్రాచీనమైన కాలంలో ఉపరిచర వసువనే పేరు గల రాజు ఉండేవాడు. అతడు దేవాంశ సంభూతుడు. గొప్ప విష్ణుభక్తుడు. అతడు విమానంలో ఆకాశంలో ఉపరి భాగంలో చరిస్తూ వుండడంవల్ల అతనికి ఈ పేరు వచ్చినదని అంటారు.

వసుచక్రవర్తి గొప్ప విష్ణుభక్తుడయినా కర్మమార్గాన్ని ఉపేక్షించలేదు. దేవతల ప్రీతికోసం అతడు యజ్ఞ యాగాదులు జరిగిస్తూనే వుండేవాడు. ఒకప్పుడు అతడు పెద్ద యాగాన్ని తల పెట్టి, దానికి దేవగురువైన బృహస్పతినే అధ్వర్యునిగా ఏర్పాటు చేసుకున్నాడు. మహర్షులందరూ ఆ యాగానికి ఆహ్వానింపబడ్డారు. ఈ యాగంలో మరో విశేషంకూడా ఉన్నది. అదేమిటంటే—పశు విశసనం లేక పోవడం!

సాధారణంగా అన్ని యజ్ఞాల్లోనూ, పశువులను మంత్ర పూర్వకంగా చంపి, హోమం చెయ్యడం కలదు. కాని, వసుచక్రవర్తి పశువును చంపకుండానే—అనగా—పశువుతో అవసరం లేకుండానే ఆ యాగాన్ని జరిగించ ప్రారంభించాడు. మహర్షులందరూ దీన్ని అభినందించారు. ఆరాధ్య దేవత స్వయంగా వచ్చి, హవిస్సును అందుకుని ఆ రాజునకు ఎంతో సంతృప్తి కలిగించాడు. కాని అతడు తక్కినవారి కెవ్వరికీ కానరాకుండా ఒక్క వసురాజునకు మాత్రమే కనబడ్డాడు.

ఈ సంగతి బృహస్పతి కనిపెట్టాడు. యాగం నడిపిస్తున్న తనకు కానరాకుండా ఆరాధ్యదేవత రాజునకు మాత్రం దర్శన మిచ్చి, హవిస్సు గ్రహించడంవల్ల అతనికి ఎంతో కోపం కలిగినది. మహర్షుల కెవరికైనా కనబడ్డాడేమో అని వారిని ప్రశ్నించాడు. తమ కెవ్వరికిన్ని కానరాలేదని వారు చెప్పినారు. అందువల్ల బృహస్పతికి వసురాజుమీద విపరీతపు కోపం వచ్చినది. అయినా—ఈ విషయంలో రాజుచేసిన తప్పు యేమిన్నీ కానబడనందున అతని నేమీ అనలేక—అతనిమీద వున్న కోపాన్ని లోలోపలే దిగమ్రింగాడు. సమయం చూచి అతడిని అణచివేద్దామనే అభిప్రాయంమాత్రం బృహస్పతి మనస్సులో బాగా నాటుకొని వున్నది.

ఒకప్పుడు ఉపరిచరవసువు ఆకాశ మార్గంలో తన విమానంమీద కూర్చుని వినోదంగా విహరిస్తూ వుండగా బృహస్పతి చూడడం సంభవించినది. అతడిని అణచి వెయ్యడానికి కూడా తగిన ఉపాయాన్ని బృహస్పతి సిద్ధంగానే వుంచుకొన్నాడు. రాజును చూడగానే బృహస్పతి, "అతన్ని క్రిందికి దిగి రావా"లని కోరాడు. వసురాజు మారుపలుక్కుండా క్రిందికి వచ్చి, విమానంనుంచి దిగి, బృహస్పతికీ, అక్కడ వున్న మిగిలిన మహర్షులు మొదలైన వారికీ నమస్కారంచేసి, చేతులు కట్టుకుని నిలుచున్నాడు.

అప్పుడు బృహస్పతి యిలా అన్నాడు—"ఓ రాజా! నీవు సర్వసమర్థుడవు. యాగపశువుతో ప్రమేయం లేకుండా యాగాన్ని నిర్వహించి, అనన్యలభ్యమైన ఆరాధ్యదేవతా దర్శనాన్ని సంపాదించి, స్వయంగా హవిస్సు తీసుకునేటట్లు చేశావు. నిన్ను ప్రశంసించడం అసాధ్యం. అదీకాక నీవు దేవతలవలె ఆకాశంమీద స్వేచ్ఛగా సంచరిస్తూ వుంటావు. ఇలా సంచరించడం ఇతరులకు సాధ్యంకాదు. మరిన్ని నీవు సకల శాస్త్రవేత్తవు. యజ్ఞ యాగాల తత్త్వం తెలిసిన వాడవు. నీవు—ఇప్పుడు వివాదగ్రస్తమైన ఒక విషయాన్ని పరిష్కరించాలి. ఆ విషయం నిర్ణయించడానికి నీకంటె సమర్థుడు కానరావడంలేదు."

బృహస్పతి యిలా అనగానే వసురాజు మనస్సులో కొంత సంతోషించాడు. బృహస్పతివంటివాడు తన్ను ప్రశంసిస్తూ వుండడంవల్ల తన పరిష్కారమే ఘనమై వుంటుందనే నమ్మకంకూడా అతనికి కలిగింది. కాని బృహస్పతి దురుద్దేశంతో ఇలా అడుగుతున్నాడని భావించలేదు. వెంటనే వసురాజు 'ఆ సందేహ మేమిటో తెలపా' లని కోరాడు.

"యజ్ఞ విషయంలో అభిప్రాయ భేదాలున్నాయి. "అజైర్యష్టవ్యం" అనే విధికి "అజములనే పశువులను యాగం చెయ్యా"లని దేవతలంటున్నారు. 'అజములనే వ్రీహితో యాగం చెయ్యా'లని మునుల అభిప్రాయం. ఈ యిరుపక్షాల అభిప్రాయాలలో ఎవరిది సమంజసంగా ఉన్నదో విచారించి నిర్ణయించాలి" అని బృహస్పతి తెలియజేశాడు.

వసురాజు బాగా ఆలోచించాడు. మునులమాట త్రోసి వెయ్యడానికి వీలులేదు. దేవతల మాటా కాదన వీలులేదు.

కాని, పరిశీలిస్తే మునులకంటే దేవతలకు కొంత గౌరవం ఇవ్వడం ధర్మం. కాబట్టి దేవతల అభిప్రాయమే సరిగా ఉన్నదని తెలియజేశాడు. ఇలా సమాధానం వస్తుందని బృహస్పతికి మొదటనే తెలుసు. ఈ సమాధానానికే అతడు ఎదురు చూస్తున్నాడుకూడా. వసురాజు ఈ విధంగా తీర్పు చెప్పగా—మునులతోపాటు బృహస్పతికి అతనిమీద విపరీతమైన కోపం కల్గింది. వెంటనే బృహస్పతి అతన్ని పాతాళ లోకంలో అసురులమధ్య నివసించేటట్లు ఘోరంగా శపించాడు. ఆ శాపప్రభావంవల్ల ఉపరిచరవసువు పాతాళానికి పోయి, రక్కసుల మధ్య నివసించవలసి వచ్చింది. కాని మహాభక్తుడైన వసురాజు సర్వదా విష్ణువునే ధ్యానిస్తూ - తాను రాక్షసులమధ్య ఉన్నట్లు భావించనైనాలేదు. ఇతడెవ్వరో - తమ విరోధియైన దేవత అనీ, తమకు ఉపద్రవం కలిగించడానికి వచ్చాడనీ చాలామంది అసురులు భావించి, ఇతన్ని అనేక విధాలుగా బాధించసాగినారు. కాని, ఇతడు వేటినీ లెక్కచెయ్యలేదు. భగవంతుని ధ్యానిస్తూ వున్నంత కాలమూ అతనికి ఎవ్వరూ ఎలాటి కష్టమూ కలగించడం సాధ్యంకాదు. అందువల్లనే వసురాజు సతతమూ హరి నామస్మరణ చేస్తూ, ఎట్టి బాధలూ లేకుండానే వుండేవాడు.

తమ ప్రయత్నాలన్నీ వ్యర్థం కావడంచూచి రాక్షసులందరూ తమ గురువైన శుక్రాచార్యుడివద్దకు పోయి మొరపెట్టుకున్నారు. అలా మొరపెట్టుకోగా—అతడు విషయాలనన్నింటినీ అవగాహన చేసుకుని అన్నాడుగదా—"అబ్బాయిలూ! అతను భగవంతుని ధ్యానిస్తూవున్నంతకాలమూ మీరు ఎంత యత్నించినా అతనిని సాధించలేరు. అతని మనస్సును భగవంతునినుంచి మళ్లించినప్పుడే మీయత్నాలు సఫలాలు అవుతవి. అందుకోసం మీరు సర్వవిధాలా ప్రయత్నించడమే ముఖ్యకర్తవ్యం" అని.

గురువుగారిలా చెప్పగా అసురులు మారువేషాలు వేసుకుని అతనితో పరిచయం చేసుకుని, మనస్సు మార్చడానికి హితబోధలు చెయ్యసాగినారు. వాళ్లలో కొందరు బ్రాహ్మణ వేషం వేసుకుని అతనిని కలుసుకుని ఎంతో ఆప్తులయినట్లుగా నటించి యిలా అన్నారు.

"ఓ వసురాజా! నీవంటి అమాయకుడిని మేము ఎక్కడా చూడలేము. నీవు ఎప్పుడూ భగవంతుడిని ధ్యానం చేస్తూ—ఎన్నో శ్రమలు పొందుతూ వున్నావు. నీవు నమ్మిన భగవంతుడికి నీమీద ఏమాత్రమూ వాత్సల్యంగాని, దయగాని ఉన్నట్లు కానరాదు. అలా వున్నట్లయితే యీ విధంగా ఉపేక్షించి వుంటాడా? నీవే ఆలోచించు. మా మాటలు విని - యికనైనా నీవు ఆ భగవంతుడినుంచి నీ మనస్సు మరల్చుకొంటివా-నీకు మేలు కలుగుతుంది. ఇంత నిర్దయుడైన దేవుని ధ్యానించడం దేనికి? మేము అలాంటివన్నీ మానుకొనబట్టే ఇప్పుడు ఎంతో సుఖంగా కాలం గడుపుతున్నాము."

ఈ మాటలు విని వసురాజు ఎంతో ఆశ్చర్యపడ్డాడు. "బ్రాహ్మణులేమిటి? ఈ నాస్తిక వాదనఏమిటి? ఇందేదో మోసం ఉన్నది. వీళ్లు నిజంగా విప్రులుకారు. ఆవేషంలో వున్న అసురులే అయివుంటారు." అని వసురాజు తెలుసుకున్నాడు. ఇలా తెలుసుకుని వాళ్లను పల్లెత్తుమాటకూడా అనకుండా భగవంతుని గురించే ఇలా ప్రార్థించాడు.

"ఓ ప్రభూ! వీరంతా అజ్ఞానులు. నీయొక్క మహా మహిమను సుతరామూ గ్రహించలేరు. అందువల్ల ఏమేమో అవాచ్యాలు పలికారు. దయామయుడవైన నీ తత్త్వం మూఢులకు ఎలా తెలుస్తుంది? నీవు వీరిమాటలను తప్పుగా గ్రహించక—వీరిని దయార్ద్రదృష్టితో చూచి, క్షమించాలని మరీమరీ ప్రార్థిస్తున్నాను. వీరు నీ విషయంలో ఇలా పలికినందున—నీవు ఏదైనా శిక్ష విధిస్తే, దాన్ని నాకే విధించు. ఏమంటే - నామనస్సు మార్చడానికే వీరు ఇలా నిన్ను అనవలసి వచ్చినది."

వసురాజు ఇలా ప్రార్థించడం చూచి మారువేషాలతో ఉన్న అసురులు చాలా చకితులయ్యారు. వారు తమ నిజ రూపాలతో అతని యెదుటకి వచ్చి తమ తప్పుల నన్నింటినీ క్షమించాలని ప్రార్థించారు. అప్పటినుంచీ వారు అతనిని ఎంతో గౌరవంగా చూచేవారు. వసురాజుకూడా వారిని ఎంతో దయతో ఆదరించేవాడు.

కొంత కాలానికి భగవంతునికి ఉపరిచర వసువుమీద అనుగ్రహం కలిగి, ప్రత్యక్షమయి ఊర్ధ్వలోకానికి తీసుకు వెళ్లదలచాడు. అప్పుడు వసురాజు తనతోపాటు—తన్ను ఆశ్రయించుకుని వున్న అసురులనుకూడా తీసుకువెళ్లితేనే తాను రావడానికి సాధ్యమవుతుందని విన్నవించాడు. అతని కోరిక ప్రకారమే భగవంతుడు వారందరికీకూడా ఊర్ధ్వ లోకవాసాన్ని అనుగ్రహించాడు.

ఈ విధంగా ఉదార స్వభావుడైన ఉపరిచర వసువు గొప్ప విష్ణుభక్తుడైనందున, ఎన్నో బాధలోర్చి, తాను తరించడమే కాకుండా తనతోపాటు అసురులనుకూడా తరింపజేశాడు! ఇతని సాహచర్యంవల్లనూ, సాంగత్యంవల్లనూ కఠిన హృదయులూ, క్రూర స్వభావులూ అయిన రాక్షసులు కూడా నవనీత హృదయులూ, సరళ స్వభావులూ అయినారు. విష్ణుభక్తుల విషయంలో "స్వయం తీర్త్వాపరాంస్తారయతి" అనే మాట ముమ్మాటికీ సార్థకమయి వుంటుంది.

లింగస్వరూపము

జ్యోతిష విద్వాన్, ఆగమవిశారద, తంగిరాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

హిమాలయమునుండి కన్యాకుమారివరకు వ్యాపించి వేదచోదితధర్మమునకు స్థానమై స్వర్గాపవర్గముల నొసగు భారతదేశము అతిప్రాచీనమైనదనియు పవిత్రమైనదనియు నొప్పుకొనక తప్పదు. ఇట్టి భారతదేశమున నివసించువారు భారతీయులు. భారతీయులనగా అధ్యాత్మవిజ్ఞానవిదులు. పరమేశ్వరుడొక్కడున్నాడనియు ఆ భగవంతుడే సర్వ బ్రహ్మాండములకు కర్తయనియు సృష్టియందు గల సర్వ జీవులు ఆ పరమేశ్వరుని అంశమనియు సాధనద్వారా ఆ పరమేశ్వరుని తెలుసుకొనుటకు వీలుగలుగుననియు అట్టి సర్వజ్ఞుడగు బ్రహ్మను వేదములలోగల ఉపనిషత్తులను సాధనముచే తెలుసుకొని అభేదజ్ఞానము పొందుటయే అధ్యాత్మవిజ్ఞానము. ఈ అధ్యాత్మవిజ్ఞానము కర్మ, భక్తి జ్ఞానము అను మూడువిధములుగా ఉపనిషత్తులు నిర్ణయింపబడినవి. సర్వజ్ఞుడగు పరమేశ్వరుడు ఇంద్రియ గోచరుడుగాడు గనుక ముందుగా మనకంటె గొప్పవాడగు పరమేశ్వరు డొక్కడున్నాడని తెలియజేయునది కర్మము. తెలిసినతరువాత ఆపరమేశ్వరుని ఆరాధించి ఆతని అనుగ్రహము పొందుటకు సాధనము భక్తి. ఇట్లు భక్తితో ఆరాధించగా భగవంతునకు జీవునకు అభేదమును కలిగించునది జ్ఞానము. కావున జీవులను సంసారమను దుఃఖము నుండి ఉద్ధరించి అద్వయానందమును కలిగించునది అధ్యాత్మవిజ్ఞానము. ఈ విజ్ఞానమే వేలకొలది వత్సరముల నుండియు భారతీయులకు ముఖ్యమై యలరారుచున్నది. మరియు యీ విజ్ఞానభాండాగారములో పరమేశ్వరుడే బ్రహ్మాండరూపుడై యున్నట్లు అనేకశృతులద్వారా తెలియుచున్నవి. చూ॥ "తత్సృష్ట్వా తదేవానుప్రావిశత్". కావున పరమేశ్వరునకు నిర్గుణ సగుణ రూపములు రెండును గలవు. నిర్గుణరూపము సత్తామాత్రము చైతన్యరూపము, సగుణరూపము బ్రహ్మాండము. నిర్గుణరూపము ఇంద్రియ గోచరము కాదు గనుక సగుణరూపమును ఆరాధించుటచే క్రమముగా నిర్గుణరూపము గోచరించును. అందుచే భగవంతుని సగుణరూపమగు బ్రహ్మాండమును లింగరూపముగా అర్చించుట భక్తిశాస్త్రములు శాసించియున్నవి. ఈ హేతువుచే ఆసేతుహిమాచలపర్యంత భారతీయులు లింగార్చనము విధిగా ఆచరించుచున్నారు "లింగమనగా చిహ్నమని అర్థము" "శాస్తృత్వాచ్ఛివః" అను వ్యుత్పత్తివలన సర్వజ్ఞుడగు శివుని చిహ్నమే శివలింగము. ఇట్టి లింగమును పూజించువారు శైవులు. ఈ పూజావిధులు బోధించునది శైవమతము. ఈ శైవమతము అన్నిమతములకంటె ప్రాచీనమైనదనుటకు దృష్టాంతము భారతదేశమందే గాక యితరదేశములందుకూడ మూర్తికళకు మొట్టమొదటి రూపమగు శివలింగములు అసంఖ్యాకములుగా నుండుటయే. కావున పరమేశ్వరుని సగుణరూప బ్రహ్మాండచిహ్నమగు లింగముయొక్క విశేషరూపమును గురించి తెలుసుకొనుట మనకర్తవ్యమై యున్నది.

బ్రహ్మాండము గోళాకారముగా నున్నట్లు వేదపురాణములే గాక నూతనపరిశోధకులు నైతము నిర్ణయించి యున్నారు. అట్టి గోళాకారమే లింగరూపము. ఎట్లనః- నర్మదానదిలోని యిసుకలో దొరకు గోళాకారశిలలే బాణలింగములని విజ్ఞులు పూజించుట గమనార్హము. మరియు బ్రహ్మాండపిండాండములకు అభేదము గాన సృష్టికర్తయగు పరమేశ్వరుడు బ్రహ్మాండరూపగోళమును సృష్టించి అందు తాను ప్రవేశించి మరియు వివిధరూపములను పొందినట్లు పిండాండములు గూడ అనగా సర్వజంతువులు తల్లి గర్భములో గోళాకారముగా నుండి భగవంతుని అంశమగు చైతన్యముతో గూడి శీర్షము, కాయము, పాదములు, హస్తములు అను వేరువేరు అవయవములతో పరిపూర్ణత పొందుచున్నారు. కావున బ్రహ్మాండగోళరూపమగు నర్మదా బాణలింగము అవ్యక్తరూపము. పిండాండరూపమగు పంచసూత్రలింగము (పానుపట్టముతోగూడిన) వ్యక్తలింగము. మరియు మానవశరీరమును బట్టి శిల్పకళ యేర్పడి యున్నది. మానవశరీరము మొట్టమొదట గోళాకారముగా నుండి తరువాత అవయవములు యేర్పడినవి. అట్లే శిల్పకళ మొదట గోళాకారలింగములతో ఆరంభింపబడి తరువాత క్రమముగా అవయవవిశిష్టరూపకల్పనలతో పరిపూర్ణమగు రూపమును పొంది యున్నది. కావున విగ్రహారాధనకు మొదలు లింగపూజనమే గాన, శైవమతము ప్రాచీనమై యున్నది. బ్రహ్మాండమంతయు మొదలు- చివర- మధ్యము- అను మూడువిధములుగా విభక్తమై యున్నది. మొదలు శిరస్సు - అనగా ద్యులోకము (నక్షత్రములు, సూర్యుడు, చంద్రుడు). మధ్యము - భూమి - మానవులు జంతువులు. చివర - అంధకారమగు పాతాళము, సముద్రములు). ఇట్లు శిరస్సులో కాంతిగలదేవతలు మధ్యలో కొంతమాత్రమే కాంతిగల మానవులు చివరలో కేవలఅజ్ఞానమయమగు జలచరములు మొదలగు జంతువులు గలిగి మూడువిధములగు రూపముతో నున్నది. అట్లే

పిండాండమగు దేహముగూడ (జీవజంతువులన్నియు) తల, మధ్యదేహము, పాదములు అను మూడువిధములై యున్నవి. దేవతలకు అధిష్ఠానమగు జ్ఞానేంద్రియము లన్నియు తలలోనే యున్నవి. గాన దేహములో శిరస్సు— ద్యులోకము. మానవులకు ముఖ్యమగు అంతఃకరణము (మనస్సు) మధ్యదేహములో గలదు గాన దేహములో మధ్యభాగము భూలోకము. జ్ఞానము లేని కర్మేంద్రియములు పాదములను చివరభాగములో నుండుటచే పాతాళము చివర భాగము. ఇట్లు దేహబ్రహ్మాండములకు అవినాభావము గలదు. అట్లే లింగమునకు గూడ మూడుభాగములు గలవు. లింగము- పానుపట్టము- పీఠము- వీనిలో లింగము శిరస్సు. పానువట్టము- అనగా- బాహువులతో గూడిన నాభి వరకు గల మధ్యభాగము పీఠము- అనగా పాదములతో గూడిన నాభికి క్రిందభాగము. ఇట్లు దేహలింగములు ఒక్కటే రూపము గాని వేరుగాదు. జీవునకు స్థూలరూపము దేహము. ఈశ్వరునకు స్థూలరూపము బ్రహ్మాండము. నిర్గుణుడగు పరబ్రహ్మయొక్క సగుణరూప బ్రహ్మాండ పిండాండచిహ్నమే లింగరూపము గాన యిట్టి లింగమును పూజించుటవలన ఈశ్వరుని సగుణ నిర్గుణ రూపములు తెలియుటకు గాను లింగావిర్భావము కలిగినది. మరియు బ్రహ్మాండమే లింగమనుటకు అభిజ్ఞులు యిట్లు ధ్యానింతురు-

శ్లో॥ ఆ పాతాళ సభస్థలాంత భువన బ్రహ్మాండమా విస్ఫురద్ జ్యోతిస్ఫాటిక లింగమౌళివిలసత్పూర్ణేందు వాన్తా మృతైః॥ ఇట్లు చెప్పుటచే లింగమనగా బ్రహ్మాండమని యర్థము :—

మరియు మానవునకు ప్రేమింపతగినది జన్మభూమి గాన భారతీయులకు మాతృరూపమగు భారతదేశము యొక్క చిహ్నమే లింగము. భారతదేశముగూడ ఉత్తర భారతము, మధ్యభారతము, దక్షిణభారతము అను మూడు భాగములుగా నున్నది. ఉత్తరభారతము శిరస్సు. మధ్య భారతము పిండిక యను పానువట్టము. దక్షిణభారతము పీఠభాగము. ఇట్లు భారతదేశము లింగరూపమై యున్నది. గాన లింగపూజనము మాతృదేశపూజన మగుచున్నది. ఉత్తరభారతములోని హిమాలయములు లింగరూపుడగు శివునకు శిరస్సు. మధ్యభారతములో ప్రవహించు నదులు ప్రాక్పశ్చిమములుగా ప్రవహించుటచే లింగరూపుడగు శివుని పానువట్టములోని ప్రణాళిక (లింగమునకు అభిషేకించు జలము పోవు మార్గము గాన ప్రణాళిక యని పేరు). విష్ణు పదమను ఆకాశమునుండి వర్షధారలచే హిమాలయమున గల కైలాసశిఖరమను శివుని శిరస్సున వర్షింపబడి గంగా నది అచ్చటనుండి జారి మధ్యభారతమున ప్రవహించి సముద్రమున కలియుసట్లు భక్తులు నదీజలమును లింగము యొక్క శిరమున అభిషేకింపగా ఆజలము పానువట్టము నందలి ప్రణాళికామూలమున ప్రవహించుటచేతను భారత దేశమే లింగరూపము. మరియు హిమాలయశృంగమున చంద్రోదయమగుటవలనను గంగాదినదులు ఉత్పత్తి యగుటవలనను నదీధారలు హిమాలయశృంగములయందు మెలికలు తిరిగి ప్రవహించుటచేతను యీశ్వరుని ప్రకృతి రూపమునకు గంగాధరుడనియు చంద్రశేఖరుడనియు సర్ప హారుడనియు అనేకనామములచే పిలువబడుచున్నాడు. అట్టి ప్రకృతిరూపుడగు శివునకు చిహ్నము లింగరూపము గాన లింగపూజనము ప్రకృతిరూపుడగు శివునియొక్కయు మాతృభూమియొక్కయు పరమేశ్వరునియొక్క సగుణ రూపపూజనమున్నూ అగుచున్నది.

లింగపూజనము

భక్తిశాస్త్రము విగ్రహారాధనమును బోధించుచున్నప్పుడు అనేక విగ్రహములుండగా గోళరూపమగు లింగమును అర్చించుట యేల యను సందేహము గలుగవచ్చును. బ్రహ్మాండమందు ఉత్పన్నమగు చరాచర పదార్థము లన్నియు గోళాకారపిండమునుండి ఉత్పన్నమగుచున్నవి. వృక్షములు బీజములనుండియు నదులు బిందువులనుం డియు జంతువులు మానవులు గోళాకారపిండముల నుండియు పకులు అండరూపమగు గోళములనుండియు ఉత్పన్నమగునవియే. మరియు వాఙ్మయములోని అకారాది క్షకారాంత వర్ణములు అన్నియు అనుస్వారమగు బిందు వులోనుండి పుట్టినవియే. గణితశాస్త్రములోని భాగము లన్నియు సున్నలోనుండి పుట్టినవియే. కనుక సర్వ బ్రహ్మాండములన్నియు గోళరూపములగుటచే బ్రహ్మాండ కర్తయగు శివుడు గోళరూపముగా నున్నట్లు తెలియుటకు గాను గోళరూపమగు లింగపూజనము ముఖ్యము. బీజ ములయందు వృక్షమును ఉత్పత్తిచేయు శక్తి కలదుగదా, ఆశక్తి నేత్రమునకు గోచరించునా? కాని మన కంటికి కనుపించకపోయినను ఆ బీజమునందు వృక్షమును ఉత్పత్తిచేయు శక్తి గలదు. అట్లె గోళరూపమగు లింగ మందు నిర్గుణబ్రహ్మరూపము మన నేత్రములకు గోచ రింపకయె గలదు గాన పరమేశ్వరుని స్థూలరూపమగు లింగమును అర్చించుటచే నిర్గుణబ్రహ్మను ఉపాసించునట్ల గును. అందువలన లింగపూజనము ముఖ్యమై యున్నది.

మరియు బ్రహ్మాండము అగ్నీషోమాత్మకము. లింగము గూడ అగ్నీషోమాత్మకమే. ఇవియే రుద్రునకు రెండు తనువులు. ఈ రుద్రునకు కాలాత్మకత్వము గలదు. గోళము పగటిరూపము, పిండిక రాత్రిరూపము గాన రాత్రిపగళ్ల సంధికాలమగు ప్రభాతప్రదోషకాలములయందు శివశక్త్యా

త్మక లింగదర్శనము, లింగార్చనము ముఖ్యమని చెప్ప బడియున్నది. లింగరూపుడగు రుద్రునకు రెండు రూపములు గలవు. మొదటిది అగ్నిరూపము, రెండవది సోమరూపము. అగ్నిరూపమగు మొదటితనువు ఘోరమైనది. రెండవ తనువు సోమరూపముగాన శాన్తమైనది. ఘోరమగు అగ్నితనువును శాన్తినొందించుటకు రుద్రునకు స్థూలరూపము బ్రహ్మాండముగాన బ్రహ్మాండరూపునిగా రుద్రుని వర్ణించు శతరుద్రీయ మంత్రములతో అభిషేకించుటను శృతి చెప్పియున్నది. ఇట్లు అభిషేకముచే శాన్తిపొందిన రుద్రుడు రెండవ తనువగు సోమరూపుడగును. అంత "వసోర్ధారా" మంత్రములచే పూర్ణాభిషేకము చేసి కావలయు కోరికలను పొందవచ్చును. అందువలన లింగరూపుడగు రుద్రునకు అభిషేకము ముఖ్యము. ఈ విషయము తైత్తిరీయ సంహితయందు విపులముగా వర్ణింపబడియున్నది. చూ॥ తై॥ సం॥ శృతి॥ రుద్రోహవేష యదగ్ని స్తస్యైతె తనువౌ ఘోరాన్యాశివాన్యాయచ్ఛతరుద్రీయం జుహోతి యైవాస్య ఘోరా తనూ స్తాం తెన శమయతి యద్వసోర్ధారాం జుహోతి యైవాస్య శివా తనూ స్తాం తేన ప్రీణాతి". కావుననే "అభిషేక ప్రియశ్శివః" అను ఆర్యోక్తి లోకమునందు ప్రసిద్ధమై యున్నవి.

బ్రహ్మాండము యెట్లు పంచభూతాత్మకమో అట్లె లింగము పంచబ్రహ్మాత్మము గలది. లింగరూపుడగు శివునకు పంచబ్రహ్మలు పంచముఖములు. తూర్పుముఖము తత్పురుషముఖము. దక్షిణముఖము అఘోరముఖము. పశ్చిమముఖము సద్యోజాతముఖము. ఉత్తరముఖము వామదేవముఖము. ఊర్ధ్వముఖము ఈశానముఖము. ఇట్లు పంచముఖములతో లింగము ప్రకాశింపుచున్నది. ఈ బ్రహ్మాండస్థూల లింగరూపుడు నూటయేబదికోట్ల యోజన విస్తీర్ణమై పదికోట్ల యోజనప్రమాణ సద్యోజాత ముఖముతో యిరువదికోట్ల యోజన విస్తీర్ణ వామదేవముఖముతోను ముప్పదికోట్ల యోజన ప్రమాణ అఘోర ముఖముతోను నలుబదికోట్ల యోజన విస్తీర్ణ తత్పురుష ముఖముతోను యేబదికోట్ల యోజనాయుతమగు యీశానముఖముతోను ప్రకాశింపుచు సూర్య చంద్ర అగ్నిరూప త్రినేత్రములతో వెయ్యియెనిమిది బ్రహ్మాండములు ఆవరించి పీఠభాగమున ధర్మమను వృషభము అధారముగా గల మహాశక్తియను పిండికయందు కోటిసూర్యప్రకాశముతో కోటిచంద్రశీతలకాంతితో నర్వదా హిమనంకాశధవళరూపుడై నర్వబ్రహ్మాండోర్ధ్వ విష్ణుపదమునుండి స్రవించు సప్తపథారూప వియన్నదీ పవిత్రశిరస్కుడై సప్తప్రసర్పన్నదీ కంకణదేహుడై అజ్ఞాన జన్మమృత్యు భయంకర వ్యాఘ్రాజిన ధారియై ప్రకాశింపుచున్నాడు. ఈ లింగరూపుడగు రుద్రుడే సర్వబ్రహ్మాండకర్త, సర్వజ్ఞుడని శృతులు బోధింపుచున్నవి. చూ. తై. సం. "ఏక ఏవ రుద్రో న ద్వితీయాయతస్థే" కావున యిట్టి సర్వోత్కృష్ట లింగపూజనము ఐహికాముష్మిక సౌఖ్యప్రదమని తెలియుచున్నది.

శివలింగపూజామహిమ

శ్లో॥ లింగెతు పూజితె సర్వం అర్చితం స్యాచ్చరాచరం।
తస్మాత్సర్వార్చనం కార్యం లింగస్య సుమహాత్మనః ॥

అను పురాణవచనముచే శివలింగపూజనము సర్వదేవపూజనము, ఐహికాముష్మికసౌఖ్యప్రదము. మరియు బ్రహ్మ విష్ణు ఇంద్రాదిదేవతలు లింగార్చనమహిమవల్ల ఉత్కృష్ట పదవులు పొందినట్లు పురాణములు బోధింపుచున్నవి. ఒకప్పుడు విష్ణువు సహస్రకమలములతో లింగరూపుడగు శివు నర్చించుచుండగా శివుడు విష్ణువుయొక్క భక్తిని పరీక్షింప నెంచి ఒక్క కమలము తక్కువగునట్లు జేయ విష్ణువు తన నేత్రకమలముతో సహస్రకమలపూజ నొనర్చెను. అంత ప్రీతుండై శివుడు విష్ణువునకు సుదర్శన చక్రమును యిచ్చినట్లు శివపురాణకథనమును బట్టి శివపూజ ముఖ్యముగా సర్వవర్ణంబులవారు జేయనగునని తెలియుచున్నవి. శివపూజ సర్వపాపహరము సర్వసంపత్ప్రదము శివసాయుజ్యప్రదము.

నహి లింగార్చనాత్కించిత్ పుణ్యమభ్యధికం క్వచిత్
ఇతి విజ్ఞాయ యత్నేన పూజనీయ స్సదా శివః ॥

ఇట్లు శివలింగములను పూజించుటలో తరతమభేదములు గలవు. పాదరసముతో జేసిన లింగము అన్నిటి కంటె ముఖ్యము. రత్నములతో చేయబడిన లింగములు ధాతువులతో జేయబడిన లింగములు మృత్తికతో జేయబడిన లింగములు ముఖ్యములు. మరియు కామ్యముల ననుసరించి మృత్తికతో పచ్చకర్పూరము, పిష్టము, పసుపు మొదలగు వస్తువులు కలిపి లింగములను జేసి పూజించుటయును శాస్త్రములు విధించినవి. ఇట్లు తయారు జేసిన లింగములను ప్రాణప్రతిష్ఠాదుల నాచరించి పంచామృతములను రుద్రసూక్తములతో నభిషేకించి విభూతిరుద్రాక్షలతో నలంకరించి బిల్వపత్రములతో పూజించి రుద్రుని సహస్రనామములతో మల్లికా ద్రోణ పుష్పములతో అర్చనము గావించి షడ్రసోపేతచతుర్విధాన్నములను నివేదనము గావించి ఆరార్తిక మంత్రపుష్ప ప్రదక్షిణస్తోత్రముల నాచరించి తీర్థప్రాశనము చేయవలయును. ఇట్లు సర్వజనులు శ్రద్ధాభక్తిపూర్వక లింగార్చనము నాచరించి శివసాయుజ్యమును పొందుదురు.

లింగార్చనము నిత్యము ఆచరించుట ముఖ్యము. అశక్తులకు అర్చనాముఖ్యకాలములను శాస్త్రములు నిర్ణ

యించి యున్నవి. రుద్రునకు రెండు రూపములు గలవని యిదివరలో చెప్పబడియున్నది. అందులో మొదటి రూపము అగ్నిరూపము గాన కార్తికమాసములో రుద్రార్చనము చేయుట ముఖ్యము. కృత్తికానక్షత్రముతో గూడిన పూర్ణిమ వచ్చు మాసము కార్తికమాసము. కృత్తికానక్షత్రము అగ్ని అధిదేవతగా గల నక్షత్రము. శృ॥ "కృత్తికానక్షత్ర మగ్నిర్దేవతా॥" రుద్రుడు అగ్నిరూపుడు గాన (రుద్రోవా ఏష యదగ్నిః) కృత్తికానక్షత్రముతో గూడిన కార్తిక మాసము రుద్రునకు ప్రియము గావుననే నేటికిని విజ్ఞులు కార్తికమాసమున నక్తవ్రతములు ఆచరించుచు ప్రదోష సమయమున లింగపూజనము గావించుచున్నారు. రుద్రు నకు రెండవరూపము సోమరూపము. సోమునకు విష్ణువని గూడ పేరు గలదు. గాన శ్రావణమాసమున రుద్రార్చనము ముఖ్యము. శ్రవణనక్షత్రముతో గూడిన పూర్ణిమ వచ్చు మాసము శ్రావణమాసము. శ్రవణనక్షత్రమునకు అధిదేవత విష్ణువు. శృ॥ "శ్రోణానక్షత్రం విష్ణుర్దేవతా॥" రుద్రుడు సోమరూపుడు గనుక శ్రావణమాసమున రుద్రార్చనము చేయుటయు ముఖ్యము. మరియు వారములలో సోమ వారము ముఖ్యము. కార్తికమాసమున వచ్చు సోమవార ములు విశేషపర్వదినములు. ఏలననగా కార్తికమాసము నకు అధిదేవత అగ్ని. సోమవారమునకు సోముడు. ఈ రెండును కలియుటవలన అగ్నిషోమాత్మక రుద్రార్చనము విశేషఫలమును యిచ్చును. మరియు నక్షత్రములలో ఆర్ద్ర ముఖ్యము. ప్రతిమాసమున కృష్ణచతుర్దశి ప్రదోష సమయము శివునకు ప్రియమగు కాలమగుటచే మాసశివ రాత్రి యని చెప్పబడుచున్న విశేషపర్వ కాలము. మాఘ మాసమున కృష్ణచతుర్దశి అర్ధరాత్రి కాలము మహాశివరాత్రి యను మహాపర్వకాలము. ఇట్టి అలభ్యయోగము లింగా ర్చనమునకు చాల విశిష్ట పర్వదినము. ఇట్టి పర్వకాల ములయందు మానవులు శ్రద్ధాభక్తిగలవారై శివలింగ పూజనము గావించి పరమేశ్వరుని అనుగ్రహమునకు పాత్రులై శివుని సాలోక్య సారూప్య సామీప్య సాయుజ్య ములను పొందుదురుగాన శివలింగ పూజనము ముఖ్యమై యున్నది.

భారతీయ ధర్మము _ XII

"కాశ్యప"

స్వస్వరూప పరిజ్ఞానము సమకూర్చి, జీవులను జన్మ స్థానమునకు జేర్చునది ధర్మము. పశుత్వమునుండి మాన వత్వమునకు, నటనుండి దేవత్వమునకు, నందుండి బ్రహ్మ త్వమునకు గొనిపోవునది ధర్మము. చావులేని జీవితము, కొఱతలేనిజ్ఞానము, అంతులేని యానందమును బొంద వలయునని, ప్రాణులు నిరంతరము నపేకించుచుందురు. నేటి కామోపాసకుడగు జీవు డొకనాడు పరిపూర్ణకాముడైన బ్రహ్మమే. సచ్చిదానందములు తమ కీనాడు లేవనియు, బ్రహ్మయత్న మొనరించి, వానిని సాధింపవలయుననియు అస్మత్సగోత్రులు భావించుచున్నారు. సకలదుఃఖనిరాస పూర్వకమగు నిరతిశయానందము నందుటయే మోకము. ఆ మోకమే పరమపురుషార్థము.

మోక్షార్థులు లోకమునకు నిరుపయోగకరులు మాత్రమే కాక, చీడపురుగులవంటివారని చీదరించుకొను నవనాగర కులు లేకపోలేరు. ముముక్షువులకు ధర్మమే శరణ్యమనియు, అర్థకామములు సర్వధా పరిత్యాజ్యములనియు నొక యపోహ యాధునికులకు ప్రబలముగ గలదు. అర్థకామ ములు పరిత్యాజ్యములు కాకపోయినను, పరమార్థములు మాత్రము కాజాలవు. జీవన్ముక్తి పరమలక్ష్యమందుము. భయరాహిత్యము ముక్తి. "అభయం వై జనకప్రాప్తోఽసి." భయమెఱుంగనివాడు, భయకారణములనే గురితింపని వాడు ముక్తుడని స్థూలముగ నిరూపింపవచ్చును. కాని ప్రాణములకు దెగించి దురాగతముల కొడిగట్టు అత తాయులను ముక్తులనరాదు. 'ద్వితీయాద్వై భయం భవతి' తనకన్న నన్యమున్నదని భావించువానికి భయము గలు గును. 'ఆత్మవత్సర్వాభూతాని.' తమయందు నఖిలభూత ములందు నొక భంగి వర్తించువారికి భయము లేదు. భయము గలవానికి శాంతి యుండదు. శాంతి లేనిచో సౌఖ్యము సమకూరదు. కాన ప్రాణులు సర్వాత్మనా వాంఛించు పరమానందమునకు, అశాంతి, దానికి మూల కారణమైన భయము ప్రతిబంధకములు. భయకారణ ములు, భయస్థానములు, ఆనందభంజకములు. అర్థము సాధనమే కాని సాధ్యము కాదు. కామావాప్తి తాత్కాలిక సుఖహేతువు కాని నిత్యానందకారణము కాదు. ధర్మ

విరుద్ధములయిన అర్థకామములు భయసంకోచస్థానములు, కావున నవి సుఖసంపాదకములు కాజాలవు. ధర్మావిరుద్ధము లగు నర్థకామములు ప్రతిష్ఠాకరములు, ఆనందమునకు ఖరంపరా కారణములు. అందుచే నర్థకామములకు ధర్మ పరాధీనత్వమే కలదు. వానికి స్వతంత్రవ్యవహారయోగ్యత లేదు. పరమానందప్రాప్తికి ధర్మమే ప్రధానసాధనము. ధర్మాచరణమునకు అర్థకామములు సాధనవిశేషములు మాత్రమే కాగలవు. కామమున నైహిక శారీరికసుఖమనియు, అర్థమున తత్సంపాదనసమర్థమయిన ధనసంపత్తి యనియు సామాన్యమానవుల యభిప్రాయము. ధర్మమున-నిజకర్తవ్యనిర్వహణమనియు, ఆపన్నులకు, ఆశ్రితులకు ధనధాన్యాది సహాయము చేయుట యనియు బహుజనాభి మతము. కాని ధర్మస్వరూపనిరూపణము కడుంగడు దుష్కరము.

ధర్మములు సామాన్యధర్మము లనియు, విశేషధర్మము లనియు రెండు విధములు. దేశకాలసంపర్కములచే వికారము చెందనిది సామాన్యధర్మము. అదియే సనాతన ధర్మము, విశ్వజనీనము, ముముక్షుజనోపాస్యము. సంద ర్భానుసారముగ పరివర్తనము నందునది విశేషధర్మము. స్థూలదృష్టికి అది మారుచున్నటు లగుపట్టినను, సూక్ష్మ పరిశీలన గావించిన, సనాతనధర్మమునకు విరుద్ధముగ నుండజాలదు; మార్పులు తాత్కాలికములే. ప్రాప్యవిషయ మున మతభేదములు లేవు. ఒకే యొక ప్రయత్నమున గమ్యస్థానమును జేరలేనివాడు అంచెలంచెలుగ ప్రయాణము సాగించి తుట్టతుదకు గమ్యమును జేరవచ్చును. సాధనసంపత్తి విషయమునను వైవిధ్యము గోచరించును. హరిద్వారమును జేరదలచిన యాత్రికుడు కాలినడకను గాని, లేక విమానము మీదగాని ప్రయాణము సాగింప వచ్చును. వెనుక ముందుగ గమ్యస్థానమును ప్రవేశింప వచ్చును.

అన్యే కృతయుగే ధర్మాః త్రేతాయా మపరే మతాః
ద్వాపరే త్వన్య ఏవోక్తాః కలావన్యే ప్రకీర్తితాః ॥

అయా యుగముల భిన్నభిన్నములుగ గోచరించు ధర్మములు విశేషధర్మములు గాని సామాన్యధర్మములు గావు. ద్వైతభావనచే దుఃఖపరంపరలు గలుగును. అద్వైత వాసనచే నిరతిశయ నిత్యసుఖము గలుగును. 'ఈశ్వరానుగ్రహా దేవ పుంసా మద్వైతవాసనా.' అద్వైతదృష్టి, దాని వలన బ్రాహ్మీస్థితి నందదలచు సాధకుడు సర్వేశ్వరానుగ్రహము నంపాదించుకొన వలయును. అదియే సనాతన ధర్మము. ఈశ్వరానుగ్రహమును నంపాదింపగల సాధనములు యుగధర్మములచే భిన్నభిన్నములుగ నున్నటుల గోచరించును.

కృతే యద్ధ్యాయతో విష్ణుం త్రేతాయాం యజతో మఖైః
ద్వాపరే పరిచర్యాయాః కలౌ తద్ధరికీర్తనాత్.

కృతయుగపురుషులు నిశ్చలధ్యానసమాధినిష్ఠచే విష్ణుదేవుని సుప్రీతుని గావించుకొనిరి. త్రేతాయుగము నందు ధ్యానైకతత్పరత గొఱవడుటచే మానవులు శ్రుతిప్రతిపాదితమఖవిశేషములు గావించి యజ్ఞపురుషుని యజించిరి. ద్వాపరమున మనుజులకు యజ్ఞాచరణ సామర్థ్యము సన్నగిల్లుటచే హరిపరిచర్యాప్రధానమే శరణ్యమయ్యెను. ఇక కలియుగసంజాతులమయిన మనము సర్వథా అల్పశక్తులము, మందభాగ్యులము. అచంచలధ్యాన సామర్థ్యముగాని, క్రతునిర్వహణ పాటవము గాని, హరి పరిచర్యాప్రావీణ్యముగాని మనకందరాని ద్రాక్షపండ్లుగ నున్నవి. కాన కలియుగమున హరిసంకీర్తనమొకటియే సులభసాధ్యము. బహిర్గతమై విషయాభిముఖమైన మనస్సును, అంతర్ముఖము చేసి భగవదభిముఖము గావించుట సనాతనధర్మము. భగవదాభిముఖ్యమునకు సాధనములయిన ధ్యాన మఖ పరిచర్యా సంకీర్తనములు విశేషధర్మములు. దేశ కాల శక్తి సామర్థ్యానుసారముగ సాధనధర్మములు మార్పు జెందును. సాధ్యధర్మములు మాత్రము సర్వదా నిర్వికారముగ నుండును.

"అంతర్ముఖుడైన బ్రహ్మజ్ఞాని వలన బ్రపంచమున కేమి లాభము గలుగును? 'చిన్ని నాపొట్టకు శ్రీరామరక్ష' అన్న చందమున నతని దారి నాతడు చూచుకొన్నచో జూచుకొనుగాక; తోడి మానవుల కెటు లుపకరింపగలడు.'' అను సందియము కలుగుట సముచితమే. దుఃఖించు చున్నవారిని జూచినపుడు దుఃఖము, నవ్వుచున్నవారిని గాంచినపుడు నవ్వు, సహృదయులకు గలుగుట యనుభవ యూథము. 'ముసలః కిసలాయతే,' యశోదానందవర్ధనుని మధురమురళీనినాదము సోక జడములగు శుష్కదారు దండంబులు చిగిర్చిన వన నది ద్వాపరయుగ వృత్తాంతమని చప్పరించు వారుందురు గాక, శ్రీకృష్ణచైతన్యప్రభువు బ్రహ్మానందపరవశుడై 'రామ! కృష్ణ! హరి! బోల్,' అని దివ్యనామసంకీర్తనము చేసెను. ఆ యమోఘధ్వని ప్రసరించిన భూమండలమున గల పండితపామరులెల్లరు దివ్యానుభూతి నందిరి. ఇది కలియుగ చారిత్రిక సంఘటనము. దీనిని గాదనుట కష్టమే. అరవిందుని యాశ్రమవాసము గాని, రమణమహర్షి సాన్నిధ్యభాగ్యము గాని, శివానందుని సేవావిశేషముగాని పడసినవారు, సాధు సజ్జన శక్తిపాత ప్రభావము గూర్చి శంకింప జాలరు.

నహ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవా మృచ్ఛిలామయాః
తే పునన్త్యురుకాలేన దర్శనాదేవ సాధవః

చిరకాలసంసేవచే గంగాది తీర్థములు ఫలప్రదము లగును. యావజ్జీవపరిచర్యచే దేవతామూర్తులు సుప్ర సన్నము లగును. సాధు సజ్జను లన్ననో దర్శన మాత్రముననే అజ్ఞానాంధకారము నణగించి జ్ఞానప్రకాశమును ప్రసరింప జేయుదురు. అంతర్ముఖుడయిన బ్రహ్మజ్ఞాని జంగమ దేవాలయము, సద్యఃఫలప్రదమయిన భవ్యతీర్థరాజము, వేయేల - పంచోపనిషన్మయదివ్యమంగళవిగ్రహము— 'బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతి.' బ్రహ్మవేత్త బ్రహ్మయే. అత నికి సర్వము ఆత్మస్వరూపమే. అతని యాశ్రమోపాంతము లన్నియు ప్రశాంత వాతావరణ సమన్వితములే. తాపృశ యోగీంద్రుల గంభీర మౌనముద్ర సర్వ వేదాన్త సిద్ధాన్త ప్రత్యక్షసులభతమవివరణవిశేషము. తద్బ్రహ్మ తేజము ద్వైతాంధకారమును బటాపంచ గావించును, అద్వైతా ఖండజ్ఞానమును సమకూర్చును. సర్వభూత సౌభ్రాతృత్వ మే పుణ్యాత్మునకు సిద్ధించునో, అతని ద్వేషభావములు నశించును, భయభ్రాంతులు నమసిపోవును, దురితదుఃఖ ములు తొలగిపోవును, శాంత్యానందములు కరతలామల కము లగును. అకాలవిలయతాండవ నద్వశమయిన నేటి ప్రబల మారణాస్త్ర విజృంభణము సరికట్ట యత్నించు చున్న లౌకైక శాంతిదౌత్యము, భారతీయ బ్రహ్మవేత్తల యుపదేశసార సంజాతముకదా! అంతర్ముఖుడయిన బ్రహ్మజ్ఞాని స్వార్థపరుడుకాడు, లోకోపకారి యగును గాని లోకాపకారి మాత్రము కాబోడు.

ఊర్ధ్వబాహు ర్విరౌమ్యేష నచ కశ్చిత్ శృణోతి మే
ధర్మాదర్థశ్చ కామశ్చ న కిమర్థం న సేవ్యతే॥

"కేవలము అర్థకామములను నమ్ముకొని యున్న వారికి ధర్మము సిద్ధింపకపోయిన పోవుగాక, ధర్మమును నమ్ముకొని యున్నవారికి మాత్రము అర్థకామములు తప్పక లభింపగలవు. నెత్తిన నోరు పెట్టుకొని మొత్తుకొనుచున్నను నా యీ మాట నెవరును వినిపించుకొనుట లేదు." అని కరుణాపారీణుడయిన వ్యాసనారాయణుడు వాపోవుచు న్నాడు. ధర్మానుబంధములయిన అర్థకామములు శాంతి సౌమనస్యములను చేకూర్చును. ధర్మవిరుద్ధములైన అర్థ కామములు దురాశాదురాగతములకు దారితీయును. ఐహికైశ్వర్యసంపన్నులయిన భారతీయేతరులు సర్వథా సుఖశాంతి సమన్వితులని చెప్ప వీలు లేకున్నది. అర్థా శ్రయములయిన సుఖశాంతులు తాత్కాలికములు పరి ణామవిషయములు. ధర్మసంభవములగు ప్రశాంత్యానంద ములు, సుస్థిరములు, పరిపూర్ణములు.

అర్థాపేక్ష నేడు పెచ్చుపెరిగినది. అర్థాపేక్షకులెట్టి యన్యా యమునకైన నొడిగట్టుచున్నారు. వారు తోడిమానవులను బీడించుటకైన వెనుకాడుట లేదు. ధనమదాంధులు సోదరమానవకంకాళముల మీదుగ పాపపుబండిని దోలుకొని పోవుచున్నారు. సకలమానవలోకము తన చెప్పుచేతల లోనే యుండి తీరవలయుననిని, ఏదేశమున కాదేశము, ఏజాతి కాజాతి బద్ధకంకణమయి యున్నది. దాన యుద్ధ మేఘములు భూలోకమునంతయు నావరించి యున్నవి. ఆ కారణముచే నశాంతి భయాందోళనములు ప్రజలను బాధించుచున్నవి. ఆధునిక భోగవిలాస వ్యామోహముచే తత్సంపాదకమయిన ధనమునందత్యాశ యేర్పడినది. అత్యాశామూలకముగ నిత్యావసరవస్తువుల ధరలు గగన మండలము నంటినవి. ధరల పెరుగుదలతో బాటుగ సాధారణజనుల ధనార్జనశక్తి పెరుగలేదు. అందుచే ప్రజ లలో నసంతృప్తి, నైరాశ్యము, అకార్యకరణాభిముఖ్యము, తెగువ, మొదలగు ననర్థబీజములు మొలకెత్తి పెచ్చు పెరుగుచున్నవి. వానిని వెనువెంటనే తుదముట్టింపగల శాసనములు గాని యధికారముగాని కనుపట్టుట లేదు. హింసయనిన శారీరకహింస మాత్రమే యని జెల్లదు. అశక్త సామాన్య జనులకు నిత్యాహార వస్త్ర సుఖ సంతృప్తు లను లోపింపజేసినను, అది హింసయే యనక తప్పదు. అహింస పరమధర్మము, హింస కేవలము అధర్మమే. ధర్మవిరుద్ధమయిన యర్థసంపాదనమునకు నేడు ప్రాధా న్యము లభించుచుండుటచే నిట్టి విషమస్థితి సంభవించినది. అత్యాశ ప్రబలానర్థకారణము.

ఏనాటిమాటలో—ఒకమహనీయుడు ధనము కొఱకు ధనము నపేక్షింపనివాడు యజ్ఞములుచేసి యజ్ఞపురుషుని యనుగ్రహము సంపాదింప దలచెను.

అర్థీ సమర్థో విద్వాన్ - విద్యావంతుడు, బలవంతుడు ధనవంతుడు నగు వాడు మాత్రమే జన్నము జేయ సర్హుడు. కావున నాటిదబాపడు యజ్ఞార్థమై ధనమాసించి ఘోర తపము గావించెను. "శ్రేయాంసి బహువిఘ్నాని"— మంచిపనులు చేయదలచువారికి విఘ్నములు బహుళ ముగ సంఘటించును. ఆ తపమునకు ధనసంపత్తి తగినఫలము కాజాలదని యెంచి కాబోలు, తపఃఫలప్రదాత యాత డపేక్షించిన ధనము నొసగడయ్యె. దేవరహస్య మెఱుగనేరని విప్రుడు విసుగు జెంది విచారాక్రాంతు డయ్యెను.

దైవగతి చిత్రవిచిత్రము. తత్స్వరూపము దేవతలకు నవిదితమే. అట్టియెడ బ్రాకృతమానవులమాట తడవ బనిలేదు. ఒక్కయెడ సాధు సజ్జన యోగీశ్వర సంప్రార్థ నము గూడ జగజ్జనకుడు పెడచెవిని బెట్టును. ధన లుబ్ధుల చందమున లక్ష్మీకాంతుడు గూడ దయావిరహిత చిత్తుడేనా యని సంశయము తోచును. "—బ్రహ్మకృపా హి కేవలమ్—" విధిదయానిధి, భక్తులపాలి పెన్నిధి. భగ

వంతుడు భవరోగ వైద్యుడు. అతడు నిజాశ్రితుల హిత మును మాత్రమే కోరును, కాని వారపేక్షించు తాత్కాలిక ప్రియమును ప్రసాదింపడు. రోగగ్రస్తుడు అపథ్య వస్తువుల నపేక్షించును. వైద్యు డంగీకరింపడు. అంతమాత్రమున వైద్యుడు కఠినాత్ము డనరాదు, అప్పటికప్పుడు తృప్తి గలిగించునది ప్రియము. చిరసంతృప్తిని చేకూర్చునది హితము. ఎవనిపై భగవంతునకు దయగలుగునో, వానికి లౌకికసంపదలు దూరమగును.

ఆ మహాదేవుని దైన్యము గాంచి దేవదేవుడు జాలి చెందెను. భగవత్సాక్షాత్కారమును గూడ నుపేక్షించి యజ్ఞ సాధనమగు ధనమును మాత్రమే కోరు ఛాందసుని భ్రాంతి దొలగింప భక్తవత్సలుడు సంకల్పించెను. తత్సంకల్ప ప్రేరితుడై కుబేరానుచరుడు కుండధారుడు భూమీసురుని మ్రోల నిలిచెను. విప్రు డాశ్చర్యచకితుడై విధివిహితముగ నాగతుని బూజించెను. కుండధారుడు సుప్రసన్ను డయ్యెను. కృతఘ్నత మహాపాతక మని భావించి తన్ను బూజించిన శ్రోత్రియున కుపకృతి గావింప దేవానుచరుడు నడుంకట్టెను.

ప్రొద్దు గ్రుంకినది. సంధ్యాద్యనుష్ఠానములను నిర్వ ర్తించి ధరణీసురుడు నిద్రించెను. కుబేరానుచరుని మహి మచే నతనికి స్వప్నము కలిగెను. అది లోకాంతరము. అందు యథోచితాసనంబుల దేవత లాసీనులై యుండిరి. వారి ప్రభువు మాణిభద్రుడు మణిమయ సింహాసనమున నుపవిష్టుడై యుండెను. రాజాదేశానుసారము దేవతలు తాపసులకు తత్తత్తపఃప్రభావానుగుణముగ వివిధైశ్వర్య ములను బ్రసాదించుచుండిరి. కుండధారుడు మాణిభద్రు నకు సాష్టాంగవందన మాచరించి, "దేవా! నాయందు మీకుగల యనుగ్రహ మపారము. ఈ విప్రోత్తముడు మహాతపఃసంపన్నుడు. ఇతని యభీష్టమును నెరవేర్చి నా మాట దక్కించుపుడు." అని విన్నవించెను. మాణి భద్రుడు వల్లె యని యా యజ్ఞార్థికి నవరత్నరాసులను బహూకరించెను. కుండధారునకు సంతృప్తి కలుగదయ్యె. అతడు చేతులు జోడించుకొని, 'సర్వజ్ఞసార్వభౌమా! ధన మువలన సౌఖ్యము గలుగు ననుట నమ్మరాని మాట. మానవజీవితము గడు పరిమితము. జీవుడు తన వెంట ధనమును లోకాంతరమునకు గొనిపోలేడు. జీవించి యుండ గనే ద్రవ్యము ద్రవించి పోవును. ధనికులు మమకారా హంకారములకు లోనై ధర్మమార్గమును బరిత్యజింతురు. కావున ధనమిచ్చి సుఖము గూర్పలేము. ధర్మాచరణము వలననే యథార్థమయిన సుఖము చేకూరును. అఖండ భూమండలాధిపత్యము నీతని కొసంగినను నాకు దృప్తిగలు గదు. ఇతడు ధర్మతత్పరుడు గావలయు ననియే నా యాశయము. ఆభిజాత్య సౌందర్య సౌశీల్య సౌభాగ్య స్వారాజ్యాదులన్నియు ధర్మమువలననే సిద్ధించును. అవి యివి యన నేల? మోక్షసామ్రాజ్యము గూడ ధర్మాత్ము లకు గరతలామలకమే. స్వామీ! నా యీ మనవి చేకొని మదాశ్రితుని ధర్మైకతత్పరుని గావింపుడు," అని ప్రార్థిం చెను. మాణిభద్రు డెంతగ బ్రయత్నించినను కుండ ధారుడు భూదేవునకు ధనాదివరప్రదానము వలదని నిరోధించెను. కుండధారుని ధర్మతత్పరతకు దేవతలందఱు నచ్చెఱువందిరి. వారంద ఱేకగ్రీవముగ—మహీసుర వర్యుడు ధర్మనిబద్ధచేతస్కుడే యగు గాక—యని వర మొసగిరి. దేవానుచరుడు సంతుష్టుడయ్యెను. అంతతో స్వప్నము ముగిసెను. విప్రుడు మేల్కాంచెను.

సుప్తోత్థితుని దృష్టి ప్రక్కనున్న కౌపీనముపై బడెను. అదియె దేవతాప్రసాదమని భావించి, కౌపీనధారియై అతడు విపినమునకరిగి ఘోరతరతపశ్చరణమున కుపక్రమిం చెను; కందమూలఫలములను అతిథులకు నభ్యాగతులకు నొసగుచు, మిగిలినశేషమును దానారగించుచు గొంత కాలము తపించెను, పిమ్మట కేవలము జలాహారియై తపస్సు చేసెను. తదుపరి పవన మాత్రాహారుడై తపము సాగించెను. దాన నాతని మనసు నిర్మలమయ్యెను. చిత్తము ధర్మాయత్త మయ్యెను. కాని వానికి మఱియొక క్రొత్త కోరిక కలిగెను. తా ననిమేషపదమునకు గావలయు ననియు, తా నెవరి కేవరమొసగిన నావరము వారికి సిద్ధింపవలయు ననియు సంకల్పము చేసి మఱల తపమునకు గడంగెను.

కుండధారుడు తనభక్తుని ప్రవృత్తి నొక కంట గనిపెట్టు చునే యుండెను. అతనికి జనించిన క్రొత్త యుబలాటము గమనించి, వాని మ్రోల నిలచి దేవానుచరుడు, "భూసుర వర్యా! తపోవిశేష సంజాత దివ్యదృష్టిని బ్రసరింపుము. అల్లదే నరకలోకము. అందు యమయాతనల ననుభవించు వారెవరు? రాజులు, మహారాజులు, సామ్రాట్టులు, సార్వ భౌములు, ధనాఢ్యులు, లక్షాధికారులు, కోటీశ్వరులు, ఉద్యోగులు, నిరంకుశాధికారులు, నియంతలు ఏకచ్ఛత్రాధి పతులు. వారెంతకాలమునుండి యమయాతనల ననుభ వించుచుండిరో! ఇంకెంతకాల మనుభవింపవలయునో? వారిధనము, వారిరాజ్యము, వారి యధికారము, వారి సిరులు, వారికిపుడేమైన నుపయోగపడుచున్నవా? నీ తపశ్శక్తిచే నెవరినైన రాజును జేయుదువుగాక, అనంత ధనసంపన్నుని గావింతువు గాక. వారు సర్వవిధముల సుఖమునే పొందుదురను నమ్మక మేది? భౌతికదేహము ధనాదులచే యత్కించిద్భోగము ననుభవించిన ననుభ వించును గాక, ఆ భౌతిక శరీర మెంతకాలము నిలుచును. పరిపూర్ణాయుర్దాయము శతసంవత్సర పరిమితమేకదా!

శరీరపతనానంతరము జీవులను వెంబడించునది ధనమా? కాదు, ధర్మము. శాశ్వతసుఖము నొసంగు ధర్మము నుజ్జగించి క్షణిక సుఖాభాసము చేకూర్చు ధనము నాసించుట నీవంటి ప్రాజ్ఞునకు దగునా? నీకై నీవు కోరని మాట నిజమే. ఇతరులు సుఖపడగలరను విశ్వాసముచే వరదాన శక్తి నర్థించుచుంటివి. నీ విషయమున నక్కఱకు రాని ధనము ఇతరుల కుపయోగపడగలదని తలచుట వెఱ్ఱితనము. నీవు నన్ను నమ్మి యాశ్రయించితివి. అట్లయ్యు కుమార్గమున బ్రవర్తింతువేని నా సాహచర్యమున నీకు గలుగు లాభమేమి? సిద్ధులు గలిగిననాడు సత్యధర్మమార్గములు నిరుద్ధము లగును. ఒక్క తప్పు చేసిన, దానిని సమర్థించుటకు వేయి తప్పులు చేయవలసి వచ్చును. తత్ఫలముగ కామక్రోధలోభమోహములు చుట్టుముట్టును. ఈశ్వరానుగ్రహము లేక ధర్మమార్గమున నెవరును సుఖముగ సంచరింపజాలరు. ఇప్పటికిని నీమనస్సు సిద్ధులమీదనే యున్నదా? ఉన్నచో నీయభీష్టసిద్ధిని బ్రసాదించుచున్నాను. గైకొనుము. నీయిచ్చవచ్చిన వారిని వరప్రసాదముచే ననుగ్రహింపుము." అని హెచ్చరించెను.

కుండధారుని చరణంబులకు సాగిలి మ్రొక్కి విప్రుడు, "దయానిధీ! నీ సౌజన్య మనన్యము. నా దృక్పథము కేవల మైహికము, సంకుచితము. సిద్ధివాంఛచే నాహృదయము కలుషిత మయినది. నీ యవ్యాజానురాగము గ్రహింపలేనైతిని. నా యీ మహాపరాధము క్షమింపుము. నన్ను గనికరింపుము." అని వేడుకొనెను. దేవానుచరుడు సాదరంబుగ విప్రుని గౌగిలించుకొని, "సోదరా! ఇందు నీ తప్పేమి గలదు. కోరికలు గోరుట సర్వప్రాణులకు సహజము. సహజాపరాధములకు పశ్చాత్తాపమే ప్రాయశ్చిత్తము. అర్థకామాభిలాష సదుపులో బెట్టుకొని ధర్మమార్గానువర్తివై ఈశ్వరానుగ్రహపాత్రుడవు కమ్ము." అని దీవించి తిరోహితుడయ్యెను. ఆ బ్రాహ్మణునకు సర్వసిద్ధులు సమకూరెను. కాని వాని నాతడుపయోగింప లేదు. పరమపురుషార్థమయిన బ్రహ్మజ్ఞాన మలవఱచుకొని యా ధన్యుడు పరమపదము నందెను.

ధనాఢ్యులను, కామకింకరులను ప్రాజ్ఞులెవ్వరు సేవింపరు. యక్షకిన్నర కింపురుష దేవగణములు గూడ ధర్మాత్ముని సేవ నభిలషింతురు. ధర్మనిబద్ధబుద్ధికి సర్వము సిద్ధించును. మోక్షము గూడ వానికి కరతలామలకమే. సర్వేశ్వరుడు సర్వదా యాతని వెంబడించును. ధర్మమే సాధ్యము, ధర్మమే దైవము. ధర్మముకంటె నన్యశరణ్యము లేదు, లేదు, ముమ్మాటికి లేదు, లేదు.

ధర్మం శరణం గచ్ఛామి.

"ధర్మఏవ హతో హంతి
ధర్మో రక్షతి రక్షితః।"
ఏవం జ్ఞాత్వా వివేకేన
సదా ధర్మం సమాచరేత్॥

LIFE OF SRI SANKARACHARYA

PREFACE

I do not claim to be a scholar, and neither do I claim any authoritative knowledge of Sri Sankara's life and teachings. My only qualification for undertaking a task of such importance as writing a short life and teachings of Sankara, the Advaitic teacher, is that I am one of the large number of admirers of Sankara who consider him to be an intrepid thinker and logician of world proportions. I belong to no other sect or creed except that to which my own convictions and conscience lead me. But as one interested in the pursuit of the higher values of life, I have had occasion to study the systems of thought that have developed in our country and elsewhere, and, to my limited intelligence, it appears as if the last word has been said by Sri Sankara. It is as an expression of the reverence and admiration that I feel for a teacher of such proportions, that I have edited this critical biography in English of Sri Sankara, and his teachings. I am not a literary man either; but rather a bedouin, and I have no rank or prestige to lose except the name that my parents have given me.

I should also add that the main idea of drawing up a critical biography of Sri Sankara's life and teachings emanated from His Holiness Sri Jagadguru Sankaracharya of Kanchi Kamakoti Peetham for whom I have the highest devotion and reverence. This idea of his was worked upon by another devotee of His *viz*. Sri A. Kuppuswami Iyer, Headmaster of the Aryan Secondary School, Trichinopaly, who spared no pains to collect all the materials and the illustrations necessary for this. The first draft is his, and all that I claim to have done is just to shape it in proper language and edit it critically. If the book has any merit it belongs to Sri Kuppuswami Iyer, but its defects are mine. I seriously debated within myself about admitting my indebtedness to my friends, but the more I thought over it, the more I felt that any such thing was more likely to compromise their position, in as much as the final shape that has been given to the book is mine. Hence, I take the odium and responsibility for the publication of the book, but its material and source have been supplied by my friend, Sri A. Kuppuswami Iyer.

I must also add that the draft has been perused by His Holiness Sri Jagadguru Sankaracharya of Kanchi Kamakoti Peetham, but this does not mean that either He or the Mutt are in any way responsible for the opinions expressed here, which are wholly mine. The only claim for the manuscript is, that it has been perused by one of our leading scholars, and a living Jeevan Mukta, whom we have the good fortune of having in our midst. Thus, the reader can be assured that the book, especially the portions dealing with the pristine teachings of Sankara are not far off the mark.

I hope, God willing, a day will come when the whole effort will be seeing the light of the day in a book form.

Hevalambi Vyasa Purnima
11th July, 1957. N. RAMESAN

LIFE OF SRI SANKARACHARYA

by

N. RAMESAN, M. A.,

(Indian Adminstrative Service.)

CHAPTER I.

SANKARA—THE TEACHER OF ADVAITA

It is a common belief of all Hindus, that, the prime aim of man's life on earth, is not mere acquisition of learning or wealth, but realisation of his oneness with the supreme God-head. A Hindu is said to have lived his life usefully, only if he makes this as the aim of his life, and strives one-pointedly towards realisation of this goal. There are times when spiritual awakening among the people is high, and *Jivanmuktas* and *Parivrajakas* abound the land, giving guidance and illumination to the aspirants. And there are also times, when the spiritual truth suffers a partial eclipse, and spiritual darkness descends on the land. On such occasions it is the belief among the Hindus, that the Lord himself descends in a human form in order to uplift the people and in order to revitalise their spiritual aspirations. The Lord in the Gita has said:

" यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।
अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥

"Whenever there is any dimunition of the eternal Dharma, then I take on a human form to uplift the people and to put down Adharma ".

This truth, namely, that man has only this supreme aim to unite with the Godhead within him, is a fundamental tenet of Hindu life, and he, that has any aspirations to this ideal of freeing himself, must seek reverently and ask the way of freedom from a Guru that is himself free. The Sivarahasya says:

" करिष्यत्यवताराणि शंकरो नीललोहित: ।
श्रौतस्मार्तप्रतिष्ठार्थं भूतानां हितकाम्यया ॥"

"Thus, Lord Siva, the blue-necked one will undertake a number of Avatars to establish the orthodox traditions, out of his boundless grace to help the people in the world "

Bhagavat Pada Sri Sankaracharya, the revered leader of all Hindus and the establisher of the profound truth of Advaitic doctrine, is believed to be one such *Jagadguru*. Sankaracharya is held to be an *Amsha Avatar* of Lord Siva himself. There are many references in the Puranas and other works to this effect, that Lord Siva himself took on a human form and came to earth as Sri Sankara. Thus the Vayu Purana says:

" चतुर्भि: सह शिष्यैस्तु शंकरोऽवतरिष्यति ॥"

"Sankara will take the form of a teacher along with four disciples ".

The Soura Purana, which is an important work, which gives us many details about the life of Sankara also has the following:

" व्याकुर्वन् व्याससूत्रार्थं श्रुतेरर्थं यथोचिवान् ॥
श्रुतेन्यर्थ्य: स एवार्थ: शङ्कर: सवित्राननः ॥"

"The Lord Surya himself will take on the form of an Avatar writing suitable commentaries on the Vyasa Sutras to spread the meaning of the Vedas."

In addition to the above Puranic references we have other references also about Sankara's being born as an incarnation of Lord Siva. Bhaskaracharya, the celebrated commentator of the Lalita Sahasranamastotra, speaks of Sankara in the following sloka.

"श्रीरामं प्रतिपुष्कराभिधमहायक्षेण वेदत्रयव्याख्यानावसरे
विशिष्य कथितं श्रीविष्णुधर्मोत्तरे ।
एतां धेनुमुपाह्वयामि सुदुघामित्यूगतं शंकराचार्यं शिष्य-
चतुष्टयेन सहितं वन्दे गुरूणां गुरुम् ।"

Sri Bhaskaracharya, in the above words, refers to another work called "Vishnu-dharmottara", which embodies the teachings of a '*yaksha*' called '*Pushkara*', to Sri Rama. In explaining one of the hymns of the Rig-Veda, it is stated, that, when the Advaitic Philosophy is forgotten in this world, Sri Sankara will incarnate to revive it, even like a cow that runs to its calf to give it milk.

Even apart from the references given above, it is clear that Sri Sankara, who has had such a remarkable career, within the short period of 32 years, could not have been an ordinary person but one divinely endowed.

The influence of Sankara upon the Hindu life and thoughts, can best be understood by reviewing the state of affairs in the country, just before his birth. The times were such, that the eternal truths of the Vedas and the Upanishads were all but forgotten. Buddhism and Jainism were at the height of their influence. The cult of '*Bhakti*' was spreading wherever there was any spiritual awakening. The merely outward ritualistic symbolism connected with a personal god and his worship, which were the product of Puranic Hinduism, were spreading everywhere. As a reaction against the ascetic discipline of the Buddhists, and the extremely emotional appeal of the '*bhakti*' cult, the *Meemamsakas* were exaggerating the importance of the Vedic rituals and rites. Kumarila and Mandanamisra, denounced the value of '*Jnana Marga*' and the institution of '*Sanyasa*' and were exaggerating the importance of the scrupulous observance of the external Vedic rites. People were getting confused everywhere, in these divergent claims of the religious leaders. The times were therefore ripe, for an invigorating leader to appear upon the scene, and lead the people back to a better understanding of the Upanishadic texts.

At such a time, Sri Sankara came, and tried to bring back the age, from the luxury of the mythology of Puranic days, back to the mystic truth of the Upanishads. The times were such, that, the theists were losing track of the ultimate truth in the hazy mists of '*bhakti*', whereas the *Purvamimamsakas* were trying to evolve a system of ritual, totally devoid of the spirit. It was, therefore, necessary to reconcile both, and re-establish the eternal '*Dharma*' and the truths of the Upanishads, and establish them on a foundatin of logic and reasoning, that will stand the severest tests from the dialectical experts. To this difficult task, Sankara applied himself with remarkable success, and he produced a stupendous system of philophy, that to this day, leaves one aghast with wonder at the brilliance of its logic, and the scintillating greatness of its universal conception.

But Sankara was not a mere intellectual philosopher alone. He was also an ardent devotee and a mystic poet of a very rare calibre. His "*Anandalahari*" and "*Soundaryalahari*" are perhaps the last word, on the song of the soul, singing in ecstacy over the bliss and beauty of the Divine Mother. Sankara has combined in himself, not merely the austere and serene philosophy of the Upanishads, but also the mystic ardour and fervour of the theists, and he has given a balanced system to the people, which to this day stands unrivalled in its brilliance of exposition and strength of innate spiritual fibre.

It is difficult to determine, as to who is greater, Sankara the lovable and gentle mystic poet, or Sankara the great founder of the super-rational, and austere Advaitic

doctrine. There have been few souls in the history of thinking in the world, that have produced such a remarkable combination of qualities. Dr. Radhakrishnan has the following to say of Sankara: "It is impossible to read Sankara's writings, packed as they are with serious and subtle thinking, without being conscious that one is in contact with a mind of very fine penetration and profound spirituality. With his acute feeling of the immeasurable world, his stirring gaze into the abysmal mysteries of the spirit, his unswearing resolve to say neither more nor less than what could be proved, Sankara stands out as a heroic figure of the first rank in the somewhat motley crowd of the religious thinkers of medieval India. A master of the strictest logic, he is also the master of a noble and animated poetry which belongs to another order. The rays of his genius have illumined the dark places of thought and soothed the sorrows of the most forlorn heart. And whether we agree or differ, the penetrating light of his mind never leaves us where we were".

CHAPTER II.

SOURCES FOR SANKAR'S LIFE

The sources for the life of Sankara are very scanty and meagre, as is the case with almost the life of every early great Indian.

Sankara himself was a great writer, and has left us a remarkable collection of writings, which reflect the power of his thought, and the greatness of his conception. The most noteworthy of his works, are his classic commentaries on the Brahma Sutras, the Gita, and the Upanishads. The 'Upadesha Sahasri' and 'Vivekachudamani' are composite works by Sankara, which reflect his general tenets. But unfortunately for us, these works of the master, do not contain much of useful biographical material. We have, therefore, mainly to depend upon the works of his disciples.

A number of biographies of Sankara, called 'Sankara Vijayas' have been written by his disciples, the most important of them being Madhava's "Sankara Digvijaya" and Anandagiri's "Sankara vijaya". There are other works which are not as authoritative as the above, as for example the 'Brihadvilaseeya Sankara vijaya,' 'Keraleeya Sankara Vijaya,' "Child-Vilaseeya Sankara Vijaya and the Brihat Sankara Vijaya.' Of the above, Anandagiri's biography is generally held to be the most authoritative. Anandagiri is held to be the same as 'Thotakacharya' who was one of the four important disciples of Sankara.

'Advaita Samrajya Lakshimi,' a commentator upon the Madhaveeya Sankara Vijaya, holds that Anandagiri was a direct and dear disciple of Sri Sankara. He says:

> "शङ्करस्य भगवतो भाष्यकारस्यायं शाङ्कर: आनन्द-गिर्यभिध: तस्य तत्प्रियशिष्यस्य वाक्यसार:"

The Dindima commentary on the Madhaveeya Sankara Vijaya gives a list of the prominent disciples of Sri Sankara as following: "अथ अनन्तरं पद्मपाद, हस्तामलक, समित्-पाणि, चिद्विलास, विज्ञानकन्द, विष्णुगुप्त, शुद्धकीर्ति, भानु-मरीचि, कृष्णदर्शन, बुद्धिवृद्धि, विरिञ्चिपाद, शुद्धानन्द, गिरिप्रमुखै:" Anandagiri's Sankara Vijaya also gives the same list of the disciples in the following words: "पद्मपाद, हस्तामलक, समित्-पाणि, चिद्विलास, विज्ञानकन्द विष्णुगुप्त, शुद्धकीर्ति, भानु-मरीचि, कृष्णदर्शन, बुद्धिवृद्धि, विरिञ्चिपाद, शुद्धानन्द, गिरिप्रमुखै:"

So, we may assume that Anandagiri was a contemporaneous and direct disciple of Sri Sankara and that his biography would contain the most accurate information about the life of the great Acharya.

Speaking on Anandagiri's work, Professor Wilson writes in the Indian Antiquary, Vol. V. as follows: "It bears internal evidence of being the composition of a period not far removed from that at which he (Sankara) may be supposed to have flourished and we may, therefore, follow it as a very safe guide".

The authorship of 'Madhaveeya Sankara Vijaya' which also known as 'Sankshepa Sankara Vijaya' is held by some to be due to Sri Vidyaranya the celebrated Acharya of the Sringeri Peetha. But this work gives only a succint and abridged edition of a certain older 'Pracheena Sankara Vijaya'. The Keraleeya Sankara Vijaya and the Chidvilaseeya Sankara Vijaya are very later works. Hence, among the written biographies, that of Anandagiri can be taken to be the most authoritative.

Among the sources, other than regular biographies of the Acharya, "Siva Rahasya" is the most important. This is an '*Ithihasa*' and an '*Arsha Grantha*' and written manuscripts of this are to be found in various libraries like, the Rama Taraka Mutt at Benaras, the Oriental Manuscript Library at Mysore etc. The "Patanjali Vijaya" is another work, which gives a detailed account of the Guru of Sri Sankara, and also gives a very brief account of the life of Sankara also at its very end. The 'Naishadha' of Sri Harsha also has certain implied references to certain facts about Sankara's life and doings. The 'Markandeya Samhita,' a Puranic work, gives a short and interesting account of Sankara and deals with the distribution of the five Sphatika Lingas got by Sankara from Kailas. The 'Sankarabhyudaya,' by Raja Choodamani Deekshitar and the Dindima on Madhava Sankara Vijaya, also throw interesting light on certain points concerning the life of the Acharya. Sadasiva Brahmendra's 'Gururatna-malika,' also gives us important details of Sankara's life.

Apart from the above, there are the traditional accounts written and obtainable in the Sankara Mathas all over the country. As is wellknown, Sankara established four Mutts, one at Badari in the north, one at Puri in East, one at Dwaraka in the West, and one at Sringeri in the south, and established the fifth Mutt at Kancheepuram for himself. In all these Mutts, traditional accounts of the '*Guru Parampara*' are avaible, and we are able to get some information from these also. Of these, the most important is that of the Kanchi Kamakoti Peetham, because it is only in that Mutt that an uninterrupted lines of Acharyas have been holding sway, dating right back to the Adi Sankara himself. Putting all the material together, we will be in a position to arrive at a fairly correct appreciation of the life of the Acharya.

ANDHRA ARCHITECTURE

By

V. V. TONPE, M. A.

IV APPRECIATING HINDU ARCHITECTURE.

(i) CHARACTERISTICS OF HINDU ARCHITECTURE.

Buddhist Sculpture in Andhra

(continued)

In the previous article we dealt with Buddhist sculpture in the north Deccan and in that connection it was made clear that Buddhism was not diverse to Hinduism in worship and dedication and that it accepted the religion of the forests of the Vedic seers, though it adapted it to its times and surroundings. The world-famous cave-temples are the greatest unifying force that binds man to Nature. The caves in Ajanta which lie in the lap of a capturing bevy of hills and in the neighbourhood of the river Ajanta which descends from the heights in the shape of an impressive waterfall and the caves in Ellora over-hung by a rock over which in the rainy season torrents leap down into the water courses at its foot, present an enchanting spectacle of scenic and artistic beauty where human life is conceived in terms of the drama of the blue skies and the blue waters and the beautiful craftsmanship of man in the glorious silence of the setting sun. The names of the artists who at the sweat of their brow created these centres of Indian culture lie in oblivion, for here man's vanity is dwarfed by the magnificance of Nature and he is lost not in glorifying over his artistic achievement but in identifying himself with the Devine in Nature. It was the greatest sacrifice that man could do while expressing the essential harmony of man with nature and the universe.

Buddhist Sculpture in Coastal Andhra

Thus in the North Deccan a number of places become culturally important in Buddhist times due to their rock-cut architecture and sculpture while in the coastal Andhra, which was the heart of Andhra sovereignty, too, many places became famous for their Buddhist stupas and sculpture.

The coastal Andhra was situated midway between Magadha and Ceylon to which place Buddhism migrated, and so became a strong hold of Buddhism for sometime. At several places in the region between the Krishna and the Godavari a number of Buddhist sites had a mushroom growth. Places of Buddhist importance have discovered between Saligundum in the north and Chinnaganjam in the south. The stupas at Bhattiprolu, Amaravati and Nagarjuna-konda in the Guntur district and at Jagayyapeta, Gudiwada and Ghantasala in the Krishna district date between the 2nd Century B. C. and the 3rd Century A. D. They were embellished at the base with sculptured white marble panels richly carved in low relief.

The Earliest Sculpture in Coastal Andhra

Though the origin of the Andhras is traced by historians to prehistoric times, the earliest sculpture in Andhra dates only about the third Century before Christ. The stupas of Bhattiprolu, Amaravati and Jaggayyapeta are assigned to this century on the strength of the inscriptions in the Mauryan script and sculptures of an archaic style. A pali inscription of a nun who constructed the steps leading to a monument helps in fixing the date of

Guntapalli remains in the 2nd Century B.C. From archaelogical evidences some other stupas may also be assigned to the same category as those mentioned above in point of date. From the rare use of stone and absence of sculpture, the presence of dagaba in the place of the image in the apse of a chaitya and its approximation to the Teli when compared with the Buddhist buildings of the Krishna Valley, give Ramatirtham, a Buddhist tirtha, an early enough date. The nearness to the Teli beyond which the *Andhaka* monks lived according to the early Buddhist books and the Asokan monoliths and the absence of the usual rail and the chaitya window show that Sangharama belongs to the hoary past. The stupas of Guntapalli, Gudivada and Ghantasala may also be said to be as old as the others mentioned above from the nature of the structures. There are many other stupas of which no reliable evidence is as yet available to trace their origin.

From this evidence it will be possible for us to authoritatively say that the earliest sculpture in Andhra dates from about the 3rd Century before Christ.
The earliest sculpture of Coastal Andhra are of two types: (1) The archaics which are affiliated in style to those of Bhilsa and Sanchi and (2) the sculptures of the 2nd and 3rd Century A.D. which show the Graeco-Roman influence.

1. The Archaic Sculpture

Without getting into the details, it might be pointed out that the archaic sculptures were few and far between; at least the sculpture unearthed was not much. But that which is available for study is enough to give us a general idea of the archaic style. A few marbles were found at Bhattiprolu, Jaggayyapeta and Garikapadu of which not much of a definite nature is known. But they are evidence enough to show that sculpture was not altogether absent in the early Andhra architecture. Of these marble slabs, which encased the basement, only those at the projections were sculptured.

Bhattiprolu Sculptures

In 1892, A. Rea conducted excavations at the ruined stupas at Bhattiprolu, Gudivada and Ghantasala. He found at Bhattiprolu some valuables from the archaeological point of view among which was a pilaster capital with horses and riders (Fig. 1) and a portion of large slab

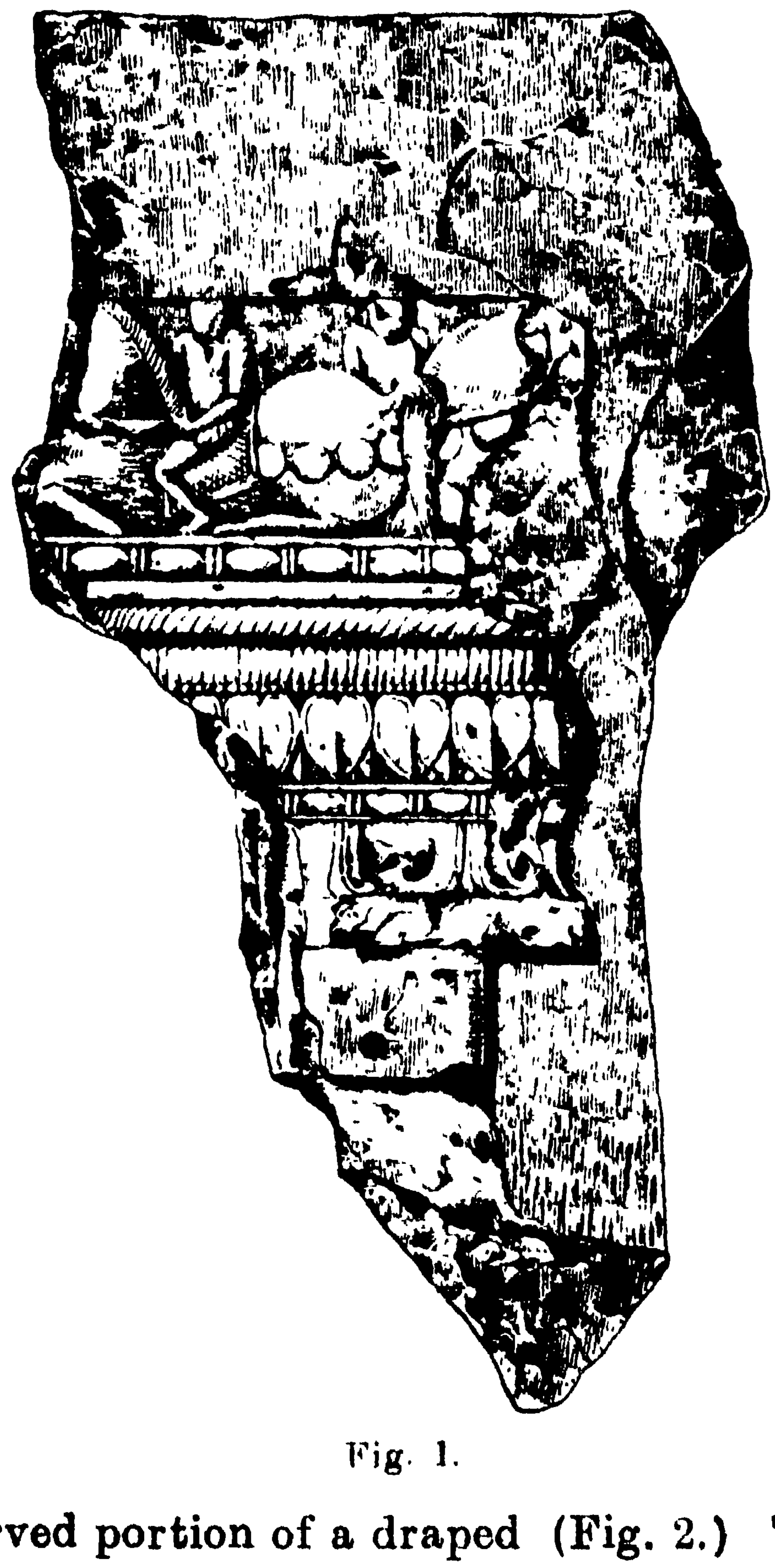

Fig. 1.

carved portion of a draped (Fig. 2.) The portion of the drapery that remains is a little elivated from the surface.

It will be in the fitness of things to say here that to this day Bhattiprolu is a mine of unexplored ancient sculpture.

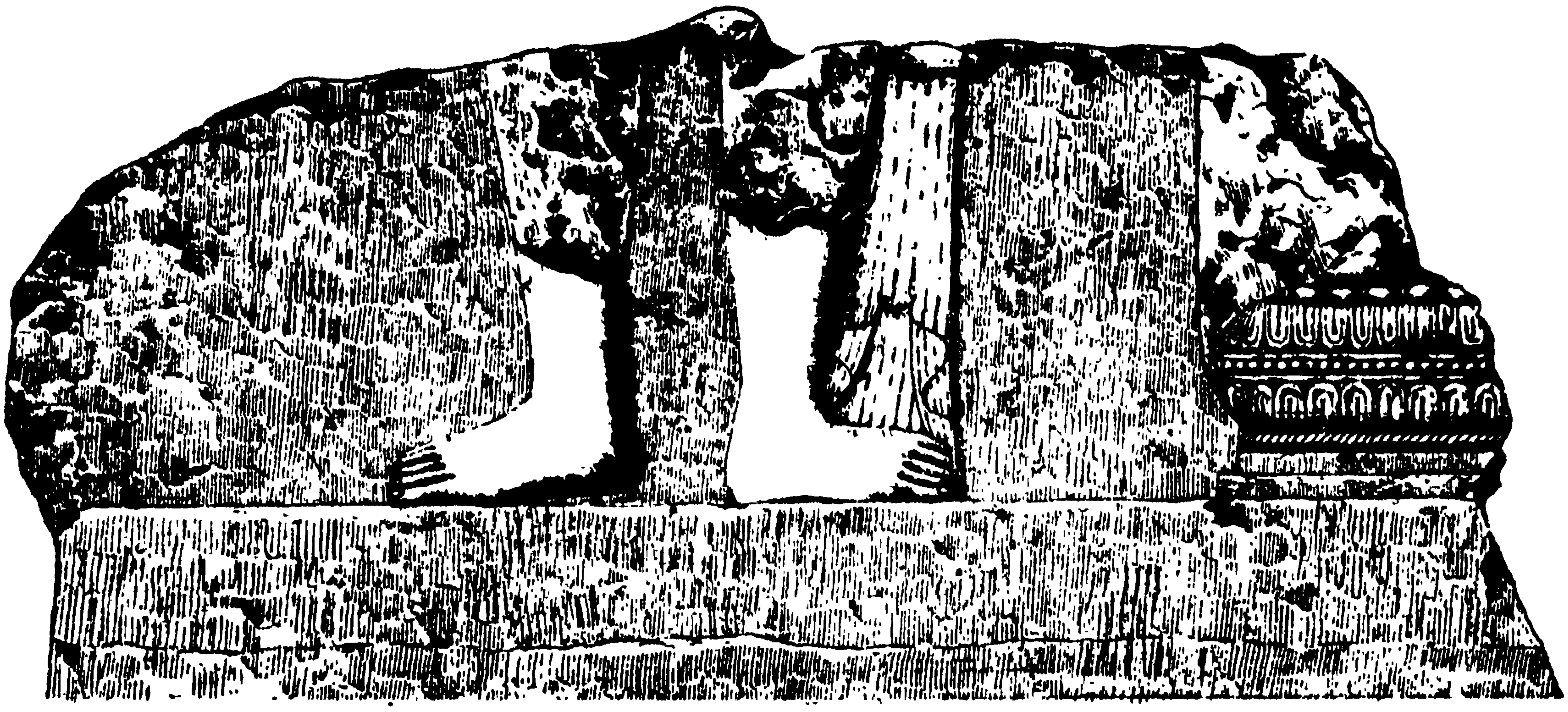

Fig. 2.

The villagers who own lands round about this small town, very often come across a carved image or a marble slab with figures embossed on them which might have been a part of the ancient stupa situated in the place, when they plough or dig the land for agricultural purposes. The pity is that no archaeologist with enthusiasm and resoruces for excavations and practical work is coming forth that much lies hidden within the womb of mother earth. A Schliemann, an Evans and a Thompson of archaeology is yet to be born who will give us the key to the lost civilizations of ancient India.

Jaggayyapeta Sculptures

Jaggayyapeta sculptures are done in flat relief and are spacious and large. The elongated human figures seem to closely relate to the early Ajanta paintings. The slabs at the base of the stupa are not sculptured but pilasters upon them are carved in the style of Pital Khora and early Amaravati. The figures are larger than those of later Amaravati and are not in high relief. Their head-dress and ornaments like the ear-rings seem to resemble those at Ajanta. They lack the style and rapid movement of the later Amaravati and Nagarjunkonda sculptures. Some of the specimens found here are preserved in the Madras Museum.

One of them, a shrine or *Punyasala slab* (No. 14 in the Jaggayyapeta section of the Buddhist antiquities of the Madras Government Museum) is of architectural and sculptural interest. The shrine is supported by four pillars and is divided into three compartments. In the central compartment the *Buddha-padas* or the Buddha's feet are depicted as placed on an altar under an umbrella. The two compartments are occupied by women and one of them on the right has a vessel in her hand. The pillars support two storeys which have a barrel-shaped roof above them with a huge caitya-window. On the roof four finals are to be found. On the left a date palm is shown beyond which is a pilaster with a man standing on an aquatic animal. A man is shown standing on a pillow on the right with flowers in his hand.

Garikapadu is in Vinukonda Taluk of Guntur district. The carving of a Raja by his horse found here is a good specimen of art of the early Amaravti school. Though not much is known of this place, it might rightly be presumed that there must be

some hidden remains here waiting the magic touch of the excavator.

The Archaic Sculptures of Amaravati

Amaravati is 16 miles west of Guntur and is interlinked with it by a motorable road. It is the largest of all the stupas and the most important in Andhra. Its first construction was begun as early as the 2nd century B. C. and was improved upon between 150 and 200 A. D. by the sage Nagarjuna. This stupa is larger than the Sanchi stupa but the remains of it now available are only the sculptural slabs and parts of the railing preserved in the museums at Amaravati, Madras and London.

The sculptures of Amaravati depict incidents in the life of the Buddha and scenes of worship and have many impressive ornamental motifs. But archaic sculptures lack the finish and elegance of later Amaravati art; yet they are bold and spirited. Among them winged lions and other animals done in the fashion of those in the caves of Pital Khora and on the slabs of Bhilsa are note-worthy. The human figures are large and flat and possess more strength than proportion. Their garments, the turban and the dhoti in their natural folds when worn and the ear-ornaments or *Kundalas* and the necklaces in their natural positions not only speak high of the realism in the art but show that they were in vogue in those days. Men and boys in short drawers driving bulls, deer and elephants or holding them by the tail are richly executed.

2. *Second and Third Century Sculpture*

Sculpture of this period especially found at Amaravati and known as later Amaravati sculpture and at Nagarjunakonda is of better artistic perfection when compared with the archaic sculptures and it shows the influence of the Graeco-Roman art of Gandhara at its best.

The later Amaravati sculpture was done in high relief and with sharper features when compared with its archaic sculptures. We have dealt with them previously to some extent (1) and we shall deal with them in detail when we take up Amaravati sculpture; suffice it to say here that the later Amaravati sculpture includes not only the carvings on the rail round the stupa but the carvings on the slabs fixed round the basement and on the slabs encasing the stupa itself. The prominent feature of this sculpture is the image of the Buddha. This school was so popular that sculpture done in this style was discovered in Chinna Ganjam, Pedda-Ganjam and Kanuparti, in Goli, in Nagarjunakonda and in Ramareddipalle. Fragments of marbles with sculpture have been found in Peddamaddur, Ghantasala, Arugolanu and Kondrapolu. Refer accompanynig map.

Nagarjunakonda Sculpture

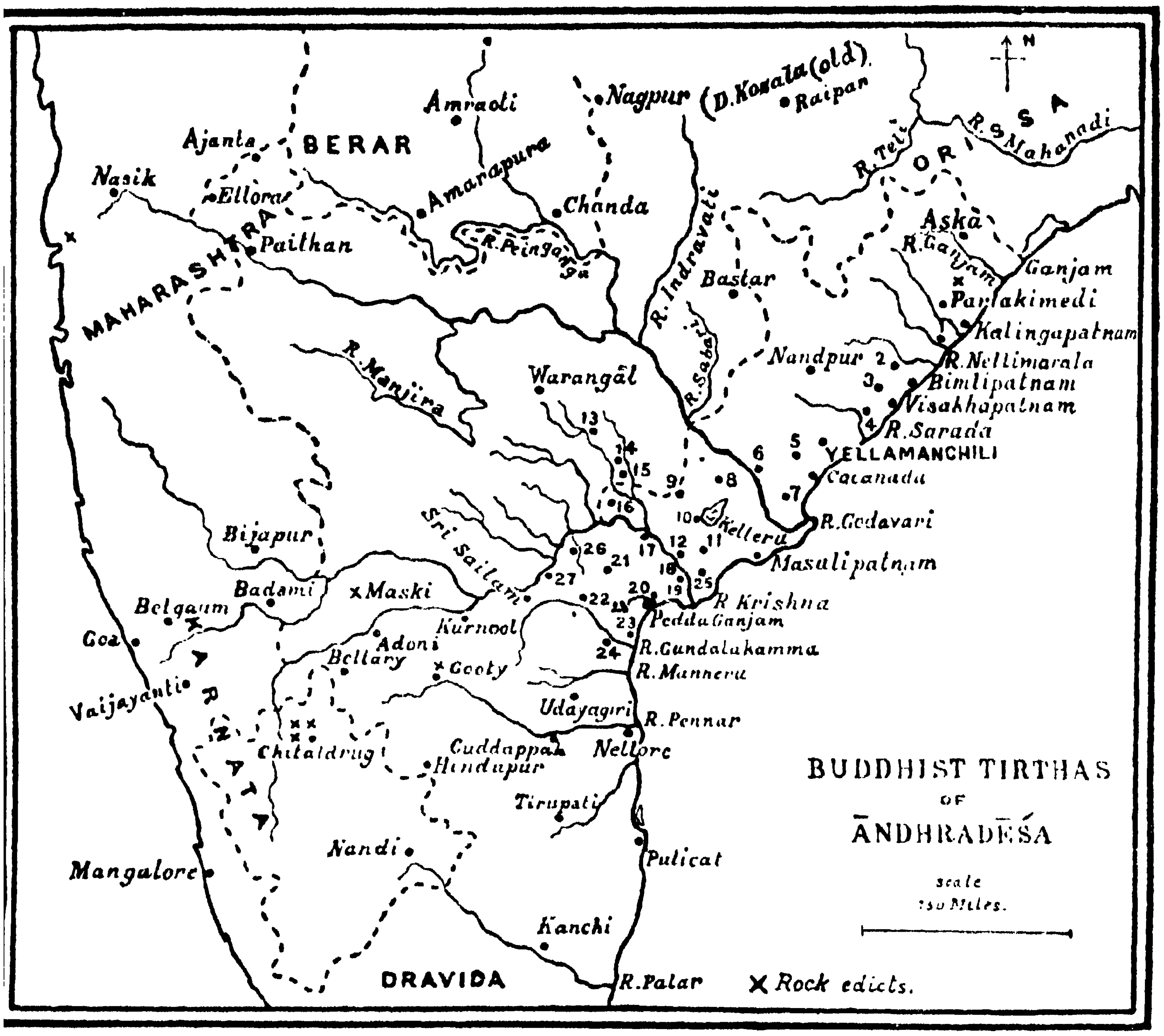
Next to Amaravati Nagarjunakonda demands our attention. Little was known of this great stupa at the Hill of Nagarjuna before it was brought to light 25 years ago. The discoveries made are of singular importance in that they include a palace, a wharf and a large number of inscriptions referring to the Ikshvaku dynasty that ruled over the country in the 3rd century A. D. with the usual Buddhist monuments like the *viharas* stupas and Chaityas.

Many of the stupas of Nagarjunakonda were rich in carved scenes from *Jatakas* of the Buddha and from day to day life. Decorative and ornamental designs also engaged the artist's fancy.

We shall get into the details of the sculpture at Nagarjunakonda when we take up the subject separtely.

---

1. Vide. "Aradhana" Sept. 1956. Vol. II. No. 9, Pp. 208—215

1. Chicacole.
2. Vizianagram.
3. Simhachalam.
4. Anakapalle.
5. Pithapuram.
6. Rajahmundry.
7. Ramachandrapur.
8. Tadipallegudem.
9. Guntapalle.
10. Ellore.
11. Gudivada.
12. Bezwada.
13. Kammamet.
14. Madira.
15. Yerrupalem.
16. Jaggayyapeta.
17. Amaravati.
18. Tenali.
19. Bhattiprolu.
20. Bapatla.
21. Narasaraopet.
22. Vinukonda.
23. Kanaparti.
24. Ongole.
25. Ghantasala.
26. Goli.
27. Nagarjunikonda.
28. China Ganjam

A CORRECTION

We should like to point out the following corrections in the article on "Andhra Architecture" published in the July issue:- Please read

Fig. 2 on Page 118 as Fig. 3.
Fig. 3 on Page 119 as Fig. 4.
and Fig. 5 on Page 120 as Fig. 2

Fig. 4 on Page 120 is wrongly reproduced.

Reference to Fig. 5 should be overlooked as the figure is not reproduced.

The Editor regrets the errors.

TEMPLES - XXVII

By

YATHARTHAVADI

ONE WHO HAS A PLEASING APPEARANCE FOR ALL ALIKE

(कश्चैकप्रियदर्शन:)

This is the eleventh of the qualities starting with '*Gunavan*'. Valmiki has practically exhausted all the divine qualities existend to a limited degree in man but in abundance in Rama making him thereby a perfect individual. After having enunciated the Atmic (आत्म) gunas necessary for a protector, he takes up the quality of the person (विग्रह) which would attract all alike so that those who surrender unto Him do so, not only out of necessity but also out of love. It is on account of this pleasing personality that He was called Rama. रमते, रमयते इतिराम:

Rama is known for his bewitching beauty. Everybody in Ayodhya was so much attracted by his beauty that everyone felt that the be-all and end-all of life was to see Rama and to be seen by Rama.

("यश्च रामं न पश्येत्तु यं च रामो न पश्यति । निन्दितस्स वसेल्लोके स्वात्माप्येनं विगर्हते")

Valmiki makes an attempt to describe Rama's beauty in the Ayodhyakanda. He says his face was more beautiful than the moon, ("चन्द्रकान्ताननं"—चन्द्रात् कान्ततरं आननं यस्य स:) without being able to describe the other parts of the body, the poet suddenly gets absorbed in the beauty and with failing words says "अतीवप्रियदर्शनं". Oh how shall I describe him. His is the most pleasing personality. रूपौदार्यगुणै: पुंसां दृष्टिचित्ता-पहारिणं). By virtue of his everrefreshing Rupa-gunas, the eye and the mind of the human souls got fixed up in his form. The same idea was also expressed by Kamban, the Tamil poet.

> "తోళ్ కండార్ తోళే కండార్ తోడు కజల్
> కమలమన్న తాళ్ కండార్" తాళే కణ్డార్.

> "தோள் கண்டார் தோளே கண்டார், தொடுகழர்
> கமலமன்ன தாள் கண்டார் தாளே கண்டார்."

(Those who saw the shoulders saw the shoulders only and those who saw the lotus feet saw the feet only. That is to mean that each one that saw a portion of his body was lost in its beauty.) दृष्टिचित्ताप-हारिणं can be split up in two ways:—1. दृष्टि चित्त+अपहारिणं meaning that the eye and the mind are carried away with the object of vision. 2. दृष्टिचित्+तापहारिणं meaning that the Tapa (ताप) or thirst in the eye and mind are removed by the object of vision. That is, once Rama is seen, the desires of sight and mind get satiated. How is this brought about? रूप, औदार्यगुणै: by virtue of the Rupaguna and Oudaryaguna (generosity). The generosity in Rupaguna is what is meant here and not the two gunas independently. The generosity of Rupaguna consists in Rama's appearing in a form as each man likes to see him. 'Oudaryam' means catering to the needs of each man as he desires (vide Bhagavat Geeta Chapter VII-Sloka 21)

> यो यो यां यां तनुं भक्त: श्रद्धयार्चितुमिच्छति ।
> तस्य तस्याचलां श्रद्धां तामेव विदधाम्यहं ॥

"In whichever form the Bhakta wants to worship Me, I appear to him in that form and shall make him happy by fixing him to that." It is a well-known fact that the beauty of the body alone does not endear everybody to eat. It is the love behind that makes one stick to a persona-

lity. Every woman is not beautiful but evey mother is beautiful to her chilrdren. Rama combined a bewitching personality being the *avatara* of Mahavishnu in human form, the only one of its kind along with his being the beloved parent of the universe. (vide chapter IX Sloka 17 of Bhagavat Geeta).

"पिताहमस्य जगत: माता धाता पितामह:"

It has been seen in the Ramayana that Surpanakha fell in love with Rama's form. Tara could see the Purushottama in him. Mandodari saw Sakshaat Mahavishnu himself in his form, in spite of these three women being afflicted by him. Their attraction to his personality leads them into a praise. The people of Ayodhya, the Rakshasas, the monkeys as well as the Rishis were attracted by his personality and each one lost oneself in the beauty of the form of Rama. Hundreds of Bhaktas and Rishis have described Rama's beauty and various form of stotras and a Bhaktha can choose any one of them. A description of Rama's beauty from head to foot is presented in the following nine slokas in Sakara-Nirakara form depicting Rama as Saguna-Niruguna in a succinct form couched in Sanskrit poetry fit for singing to tune by the anthor.

श्रीरामकेशादिपादस्तवम् (स्वीयकविता)

दशरथ नृपसुनुं-भजेऽहं-दशरथ नृपसुनुं॥

("मकुटम्")

पुण्डरीकदळ पत्रसुनेत्रं
इन्दीवरनिभ श्यामलगात्रं ।
अंजनपुंजमयासितकुन्तल
भारवहं श्रितताषहरं श्री - ॥ 1

नीलमेघभव विद्युदिवोल्लसद्
हासविकास युतस्मितदन्तं ।
करुणारसमय वीक्षणसिंधु -
सुधाप्लुतजीव मनोहरनयनं ॥ 2

दृशिविनिपतित जनोन्नयनार्थ -
मिवोत्पतितासमुदंचितसेतु -
समानसुनास मुखांचितदिव्य
भ्रूयुगविलसित कान्तललाटं ॥ 3

रत्नकिरीटमहार्घहिरण्मय
कुण्डलशोभितकान्तकपोलं ।
चण्डकिरणकर पुंजमिवोज्वल
हारविकासगळांसमनोज्ञं ॥ 4

लावण्यामृतसिन्धुतरङ्गित
फेननिभामलशोभनसूत्रं ।
लक्ष्मीवासगृहाङ्गणतोरण
पुष्पविराजित माल्य विभूषं ॥ 5

वीरधीर सुकुमार करार्पित
स्वभ्रयुगनिभदिव्यशरास्यं ।
मूललीन सदंशाचिदाकृति
जीवसमूहशराश्रिततूणं ॥ 6

नित्यनिरंजननिरवयवभ्रम
जनकसुमध्यमनिरुदरदेशं ।
उदितविमलरविपूर्णशशाङ्क
रजार्पितरागयुतांबरवेषं ॥ 7

कारणकार्य विभक्त विभूति
मयाण्डयुगाश्रितपीवरजघनं ।
ऊर्ध्वमूलगतनिगमतरूत्थित
ज्ञानकर्मसमकाण्डयुगोरुम् ॥ 8

मायामोहतरंगभवाब्धि
निमग्नजनाश्रयणीय पदद्वय -
शाखानखमणिभानुविकासित
साधुहृदब्जनिवासं - ॥ 9

भक्ताग्रेसरशेषवरार्चित
रामपदार्पितरत्नवार्चि -
र्मालाद्योतित हरिवरवन्दित -
दिव्यचरणयुगळांचितमूर्तिम् ॥ 10

PICTURISATION OF SRI RAMA

(Descriptive notes on the sankrit composition)

1. Eyes Body colour Hairs on the Head	Like lotus leaf and petal. "तं पद्मदळपत्राक्षं" Like blue lotus darkness, the coolness of which will remove the Tapa in the heart of Bhaktas.
2. Smile The teeth	Like lightning in the midst of a dark cloud Illuminated by the smile. The smile represents the Jiva "नील तोयद मध्यस्था विद्युल्लेखेव भास्वरा ।" Narayana Suktam and the face of Rama is the replica of the Paramatma.
Eyes:	The eyes are like oceans of Nectar full of Karunarasa which draw by their waves the Jiva's mind and eyes towards themselves.
3. The Nose and the brows	The beautiful nose and the brows just rise up like a bridge with its arches (on the ocean of nectar) through which one can emerge out.
4. The crown and the earrings.	The golden crown decked with precious stones and the ear-rings add to their lustre of the beautiful face.
The shoulders and the garland	The garland on his neck is made up of Sun's rays. (The sun God made a garland out of his rays and placed it on the shoulders of Sri Rama-as Rama was the illuminator of his race. (ఇనకులతిలక)
5. The Yajnopavitam and the Tulasimala	The Yajnopavitam is made out of the white foam arising from the waves of the ocean of 'Beauty' (Lavanya). A Tulasimala adores his chest as though it is intended as an ornamental arch for the residence of Mahalakshmi. (Does not Mahalakshmi reside in his chest ?)
6. The hand holding the Dhanus	The Characters-Viratva, Dheeratva and Soukumaryatwa have been shaped into Sri Rama's arms. The Dhanus (held in his hand) picturises his brows to the artist.
The quiver at his back and the arrows in it	The quiver represents the Moolaprakriti which is attaches to the back of the Paramatma in which are embedded the infinite number of Jivas—(Rama's arrows are also endowed with Chaitanya).

7. The waist and the Pitambaram	Those who looked at his waist concluded that He is body-less. So slender it is—Vide Valmiki's statement. "रामो निरुदरो महान्" The cloth that he wears is as colourless as Akasa. (Ambaram). But the rising Sun and the rising full moon are presenting their red rays at his lap as their first homages. Hence the golden red colour of his cloth.
8. The buttocks and the thighs	The two well shaped round hind quarters represent the two universes attacked to the Paramatma, the Karya Anda and the Karana Anda. The thighs represent the (ज्ञान काण्ड) Jnana Kanda and the (कर्म काण्ड) Karma Kanda which are the two equal branches of the 'Veda' tree, which has its root upwards and the branches downwards.
9. The lotus feet and the toes	The holy feet that are the only catchements for those that are getting drowned in the ocean of Samsara with its waves of Maya and Moha. The Sun God finds his safe residence in the nails of the toes of the Lord's feet. The Sadhus' heart gets illuminated by the rays starting from the nails (नखमणि) of the toes and it is this that lights up the whole picture of Rama from feet to head.
10. The pedestal	The unshakable heart of the Sadhu is the stable pedestal for Rama's Vigraha.

The author whose material name is Shesha that he is "भक्ताग्रेसरशेष". Please note that he does not call himself a भक्तासग्रेर. But quite different from it. He is भक्ता ग्रेसराणाम् शेष: the dasa (Sesha) of the foremost devotee of Sri Rama is Lakshmana (ie.,) Ramanuja. (रामस्य अनुज:) The author is a Ramanuja Dasa. He places this Navaratnamala, not on the neck of Sri Rama but at his feet and there is a Bhakta sitting at His feet Sri. Hanuman, and it falls on his shoulders.

SREE RAMA JAYA RAMA JAYA JAYA RAMA

(to be continued)

DEPARTMENTAL NOTES

SOCIAL WELFARE AND LABOUR DEPARTMENT

RULES RELATING TO THE MADRAS HINDU RELIGIOUS AND CHARITABLE ENDOWMENTS ACT,

[*G. O. Ms. No. 695, Social Welfare and Labour, 26th June 1957.*]

In exercise of the powers conferred by clause (*o*) of sub-section (2) of section 100 read with sub-section (1) of section 76 of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951), and in supersession of the rules published with the notification of the Government of Madras in the late Rural Welfare Department, dated the 5th December 1951, at pages 635-636 of the Rules Supplement to Part I of the *Fort St. George Gazette*, dated the 11th December 1951, the Governor of Andhra Pradesh hereby makes the following rules, the same having been previously published as required by sub-section (3) of said section 100.

RULES.

1. In respect of the services rendered by the Government and their officers, every religious institution shall, from the income derived by it, pay to the Government annually for meeting the cost of such services such contribution as the Commissioner may, by order, fix under rule 2, and every such order of the Commissioner shall be final.

2. (*a*) The assessment of contributions for every religious institution for each fasli year shall be made by the Commissioner on the basis of the income derived by it durning the previous fasli year and also on the basis of the services rendered to that institution taking into consideration the administrative control exercised by the Commissioner, the Deputy Commissioner and the Assistant Commissioner under the Madras Hindu Religious ant Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951) and the services rendered by the Inspectors to the institution in respect of it:

Provided that the amount so assessed shall not exceed five per centum of the income of the institution.

(*b*) The Commissioner may, at any time, review any order of assessment passed by him under any mistake whether of fact or of law, after giving the party concerned a reasonable opportunity of making his representations.

3. "INCOME" for the purposes of these rules means, gross income after deducting the amounts specified below:

(*i*) the revenue paid to Government including cesses paid to panchayats, district boards and municipalities;

(*ii*) the taxes and licence fees paid to panchayats, district boards, municipalities and corporations;

(*iii*) expenditure incurred for the following purposes connected with the direct cultivation of lands held by the religious institutions, not exceeding 10 per centum of the income from such lands, namely :—

(*a*) maintenance of or repairs to irrigation works, which shall not include the capital cost of irrigation works;

(*b*) seed or seedlings;

(*c*) manure;

(*d*) purchase and maintenance of cattle for cultivation;

(*e*) purchase maintenance and repair of agricultural implements; and

(*f*) wages for ploughing, watering, sowing, transplantation, harvesting, thrashing, and other agricultural operations;

(*iv*) expenditure on sundry repairs to buildings, not exceeding 10 per centum of the annual rent derived therefrom or actual expenditure whichever is less;

(*v*) shares receipts, from archana fees or fees for performing marriages or upanayanams or other religious rites or offerings which servants of the religious institutions are entitled to receive under any decree of a court of law or by virtue of custom or usage;

(*vi*) the actual cost of collection of rents not exceeding 10 per centum of the amount collected, in cases where the religious institution employ special staff, solely to attend to the work relating to collection of rents due to the religious institution; and

(*vii*) sale proceeds of immovable properties and rights relating to, or arising out of, immovable properties if such proceeds are re-invested to earn income for the religious institution.

Explanation (1)—The following items of receipts shall not be deemed to be 'income' for purposes of this rule, namely:—

(*a*) advances and deposits recovered and loans taken or recovered;

(*b*) deposits made as security by employees, lessees, or contractors and other deposits, if any;

(*c*) withdrawals from banks or of investments;

(*d*) recovery of costs awarded by courts;

(*e*) sale proceeds of jewels, vahanams, provisions, livestock and other articles purchased by the institution;

(*f*) sale proceeds of religious books and publications where such sales are undertaken as an un-remunerative enterprise with a view to propagate religion;

(*g*) donations in cash or kind made by the donors as contributions to capital;

(*h*) ubhayams or voluntary contributions received in cash or kind for a specified service in the institution and expended on such service;

(*i*) actual driage of the agricultural produce or other articles from immovable properties or one per centum of such receipts received during the fasli year, whichever is less; and

(*j*) audit recoveries.

Explanation (2).—In respect of any remunerative undertaking of a religious institution, only the net profit shall be taken as income. In respect of non re-munerative undertakings of a religious institution, such as a school, college, hospital, poor home, orphange or any other similar institution, the grants given by Government or a local

authority or donations received from public, or fees collected from pupils of educational institutions shall not be taken as income.

Explanation (3).—Receipts in kind other than those referred to in items (*g*) and (*h*) of Exqlanation (1) shall be deemed to accrue as income on the date of the sale thereof and shall be valued at the amount realised by such sale;

Explanation (4).—Receipts in kind from immovable properties shall be valued, in cases of produce consumed or utilised by the religious institution at their market value on the dates of their receipt.

4. The trustee of every religious institution shall submit to the Commissioner on or before the 31st August in each fasli year—

(*a*) a statement of receipts and charges (cash and kind) for the previous fasli year under each budget head;

(*b*) a statement showing the amounts claimed as deductions under rule 3 and the assessable income;

(*c*) a statement showing the expenditure incurred under the various items of "cost of production" and the income derived from the property in the direct cultivation of the religious institution; and

(*d*) a statement showing the special staff employed solely for work relating to collection of rents due, the designation of the different posts, the monthly pay and allowances of the members of such special staff and the amounts of rents collected by them.

5. The forms in which the statements referred to in rule 4 shall be submitted shall be such as may be specified by the Commissioner.

6. If the trustee of any religious institution fails to submit the statements referred to in rule 4 before the 31st August in each fasli year, or within such further time as may be allowed by the Commissioner or submits statements, which in the opinion of the Commissioner are not correct or complete, the Commissioner may assess the income of such institutions to the best of his judgement and the amount so assessed shall be deemed to be the income of the religious institution for the purposes of sectiou 76 of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Aet, 1951 (Madras Act XIX of 1951).

7. If, in any year, a religious institution is unable to pay the contribution due to *bona fide* financial difficulties caused by mismanagement of the previous trustees or due to other reasons beyond its control, the Commissioner may, for reasons to be recorded in writing, by order, waive the collection of such amount in full or in part or direct that the contribution or part of it be collected in instalments not exceeding ten:

Provided that in cases where the annual contribution due exceeds three hundred rupees the Commissioner shall obtain the sanction of the Government before passing orders under this rule.

F. D. PESTONJI,

Deputy Secretary to Government.

వార్తలు

శ్రీ సింహాచలం - ఆగమపాఠశాల - వార్షికోత్సవము

శ్రీ సింహాచలం దేవస్థానములో నడుపబడుచున్న "శ్రీ వరాహలక్ష్మీ నృసింహస్వామి" వారి "ఆగమ పాఠశాలా" తృతీయ వార్షికోత్సవము 1957 జులై 29 తేదిని మధ్యాహ్నం 5-0 గంటలకు "శ్రీమత్తిరుమల గుదిమెళ్ళ వరదా చార్యులువారు," ప్రిన్సిపల్, నారసింహ సంస్కృతకళాశాల, చిట్టిగూడూరు, వారి యధ్యక్షతను జరిగెను.

వైదికమంగళాచరణము, అధ్యక్షుల యెన్నిక జరుగగా, అధ్యక్షులు తమ తొలిపలుకు చెప్పినపైని, ప్రధానోపాధ్యా యులు శ్రీభాష్యకారాచార్యులుగారిచే నివేదిక చదువబడెను. అనంతరము, శ్రీకుమాండూరు అప్పలాచార్యులుగారు (భగవద్విషయ పండితులు) శ్రీమంధా మల్లికార్జునరావుగారు శ్రీ తిరుమలపెద్దింటి సంపత్కుమారవెంకట పద్మనాభస్వామి గారు, (శ్రీ భాష్యపండితులు, స్థానాచార్యులు) విద్యార్థులకు హితము లుపన్యసించిరి.

దేవాదాయ ధర్మాదాయ పరిపాలనాశాఖ డిప్యూటీకమిషనరువారిచే సుత్తీర్ణులకు, యోగ్యతాపత్రము లివ్వబడెను.

తరువాత, శ్రీ అధ్యక్షులు విద్యార్థులకు హితోపదేశ పూర్వకముగ నుపన్యసించిరి.

ఆపైని, శ్రీ నండూరు వేంకట అప్పలాచార్యులుగారు (ఆగమఇన్‌స్పెక్టర్) విద్యార్థుల చదువడిక, పాఠశాలాక్రమము లను గురించి యుపన్యసించిరి. శ్రీ డిప్యూటీ కమీషనరు వారిచే పాఠశాలాభివృద్ధి విషయము లుపన్యసింపబడెను.

శ్రీ ప్రధానోపాధ్యాయుల కృతజ్ఞతా సమర్పణముతో సభముగిసెను.

సభాప్రారంభమునకు ముందుగా శ్రీ వరదాచార్యులవారు, శ్రీ డిప్యూటీ కమీషనరువారు, పాఠశాలా విద్యార్థులను పరీక్షించిరి.

ఈ సంవత్సరము 80 మంది వరకు విద్యార్థులుచేరి, ఈ రీతిగా నికరముగా నిలచిరి.

		కక్ష్యలు	విద్యార్థులు
1.	పాంచరాత్రము	3	10
2.	శైవాగమము	4	31
3.	వైఖానసము	2	4
4.	ఋగ్వేదము	2	4
5.	యజుర్వేదము	3	14
6.	సామవేదము	2	2
7.	ద్రామిడవేదము	2	4
8.	పురాణాగమము	1	2
		19	71

ఈ అన్ని కక్ష్యలవారలకు సంస్కృతము బోధింపబడుచున్నది.

1. పాంచరాత్రము, 2. శైవాగమము, 3. వైఖానసాగమము, 4. ఋగ్వేదము, 5. యజుర్వేదము, 6. సామ వేదము, 7. ద్రామిడవేదము, 8. సంస్కృతము, 9. పాంచరాత్రము సంస్కృతమునకు సహాయ పండితులు, 10. గ్రంధా లయమునకు పండితులు, ప్రధానోపాధ్యాయులతో మొత్తము 12 మంది పండితులుగలరు.

గ్రంధాలయమునకు గ్రంధములు విరివిగా సమకూర్చబడు చున్నవి.

ఈ పాఠశాలాభివృద్ధికి విశేషముగ పాటుపడుచున్న శ్రీ డి. యల్. యస్. రాజుగారు, బి. ఏ., ఎక్జిక్యూటివ్ ఆఫీసరుగారు విశేషముగ అభినందనీయులు.

భద్రాఖ్యం తటినీతటం [illegible] లోక భద్రాచల
దృష్ట్వా [illegible] [illegible] [illegible] ।
సౌమిత్రిశ్చ విలోకితః [illegible] కృతార్థోఽభవం
శ్రీమన్ దాశరథే ! దయాజలనిధే ! భద్రాద్రివాసప్రభో ॥

శ్రీ దాశరథి శతకమ్ శ్రీ॥ ఉ॥ మ॥ వరదాచార్యః.

కంటి నదీతటంబుఁ బొడగంటిని భద్రనగాధివాసమున్
గంటి నిలాతనూజ నురుకార్ముక మార్గణ శంఖచక్రముల్
గంటిని మిమ్ము లక్ష్మణుని గంటి కృతార్థుడనైతి నో జగ
త్కంటకదైత్యనిర్దళన దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ ॥

గోపకవి - దాశరథి శతకము.

[illegible] కృషి[illegible] [illegible] [illegible]
గంగాయాం లభతే జలం [illegible] పాంథః [illegible] ।
పాపిష్ఠం [illegible] [illegible] [illegible]
శ్రీమన్ దాశరథే ! దయాజలనిధే ! భద్రాద్రివాసప్రభో ॥

శ్రీ దాశరథి శతకమ్ - శ్రీ॥ ఉ॥ మ॥ వరదాచార్యః.

హలికునకున్ హలాగ్రమున నర్థము సేకుఱు భంగి దప్పిచే
నలమటఁ జెందు వానికి సురాపగలో జలమబ్బినట్లు దు
ర్మలిన మనోవికారియగు మర్త్యుని నన్నొడఁగూర్చి నీపయిం
దలఁపు ఘటింపఁ జేతువె దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ ॥

గోపకవి - దాశరథి శతకము.

5352

Nov '57

ARĀDHANA

आनन्दरूपं अमृतं यद्विभाति

VOL. III No 11 NOVEMBER 1957

శ్రీ సంజీవరెడ్డి, శ్రీ నిజలింగప్పగారల అగమనము.

శ్రీ నిజలింగప్పగారు, శ్రీ సత్యనారాయణరాజుగారలకు శ్రీ జి. యస్. యన్. రామమూర్తిగారు (డి. సి.) శ్రీ గోపాలరాజు, (ఇ. ఓ.) గారు శ్రీ సుబ్బారాయుడుగారు (ఏ. సి.) ఆలయదృశ్యములను వివరించుట.

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. III | NOVEMBER 1957 | No. II

PUBLICATION OFFICE

"ĀRĀDHANA"

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER

Hindu Religious & Charitable Endowments (Administration) Department, (Andhra)

MASULIPATAM.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER MONTHLY COPY Re. 1/-

ఆరాధన

హేవలంబి | మాసపత్రిక | కార్తీకము

విషయసూచిక

పుట

తెనుగు

CONTENTS

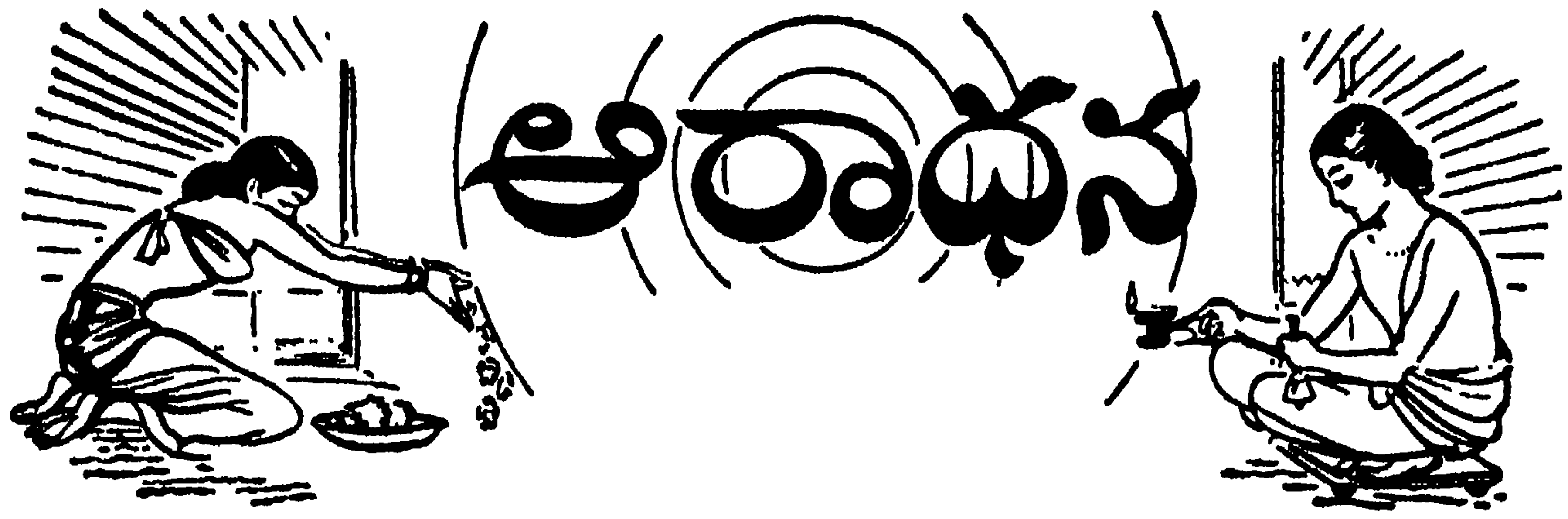
PAGE

ENGLISH

రాధస | శ్రీ వేణుగోపాలమూర్తి | కార్తీకము

" ఆనందరూప మమృతం య ద్విభాతి "

నకృదేవ ప్రపన్నాయ 'తవాస్మీ'తి చ యాచతే।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదా మ్యేత ద్వ్రతం మమ॥

సంపుటము 3 హేవలంబి - కార్తీకము సంచిక ౧౧

ॐ

सम्राड्दिशाᳲ सहसाम्नी सहस्वत्यृतुर्हेमन्तो विष्ठया नः पिपर्तु ।
अवस्युवाता बृहतीर्नु शक्वरीरिमं यज्ञमवन्तु नो घृताचीः ॥

तै ॥ सं ॥ कां. ४. प्रपा. ४. अनु. १२.

తాత్పర్యము:—దిక్కులలో మిక్కిలి ప్రకాశవంతమగునట్టియు, సామముతో కూడినట్టియు, బలముకలిగినట్టి ఊర్ధ్వదిక్కు మనలను రక్షించుగాక! హేమంతర్తువు విశిష్టమగు స్థితిచే మనలను రక్షించుగాక! రక్షణశీలముకల వాయువులు కలిగినట్టియు, బృహతీఛందస్సుతో కూడినట్టియు, శాక్వర సామములకు మూలమగునట్టి ఋక్కులు ఆజ్యాహుతితో కూడినవై ఈ మాయజ్ఞమును పరిపాలించుగాక!

ऊर्ध्वा दिशाᳲ रन्तिराशौषधीनाᳲ संवत्सरेण सविता नो अह्नाम् ।
रेवत्सामातिच्छन्दा उ छन्दोऽजातशत्रुः स्योना नो अस्तु ॥

तै ॥ सं ॥ कां. ४. प्रपा. ४. अनु. १२.

తాత్పర్యము:—దిక్కులలో నీ యూర్ధ్వదిక్కు వర్షదానముచే ఓషధులను సమకూర్చుచున్నదై మనకు అత్యంతము ప్రీతిహేతువు. అట్టి యీ యూర్ధ్వదిక్కు మనకు సుఖమును కలుగజేయునదగుగాక! దినముల సమూహరూపమగు సంవత్సరముతోకూడిన సూర్యుడుకూడ మనకు సుఖప్రదుడగుగాక! రైవతమను సామము ఛందస్సున కలవడని ఋక్కులుకలదైనను ఆ ఋక్సమూహము మనలను అజాతశత్రువులనుగా జేయుగాక!!!

"ब्रह्मजिज्ञासा"

लिङ्गनसोमयाजी (रचयिता)

यस्माज्जातं जगत्सर्वं यस्मिन्नेव प्रलीयते ।
येनेदं धार्यतेचैव तस्मै ज्ञानात्मने नमः ॥

लोके तावत्सर्वप्रवृत्तेः फललिप्सैव मुख्यं कारणम् । "प्रयोजनमनुद्दिश्य न मन्दोऽपि प्रवर्तते ॥" इति । फलेच्छायाः तैक्ष्ण्यानुरोधि भवति तत्र प्रवृत्तितैक्ष्ण्यम् । 'जानाति, इच्छति, यतते च' इति सकलप्रवृत्तिसूत्रम् । पुरुषार्थानामन्तिमो मोक्षः अशेषप्रवृत्तेः परमावधिः । विद्यते तु महान् अभिप्रायभेदः मोक्षस्य स्वरूपं प्रति । जन्मराहित्यमेव सर्वत्र साधारणो धर्मः । ऐहिको वा आमुष्मिको वाऽपि सर्वोऽप्यभ्युदयः जन्मराहित्यविधुरः । अभ्युदयराजस्य स्वर्गसुखस्याऽपि न जन्मनः क्षपणक्षमता । 'तस्मिन् यावत्संपातमुषित्वाऽथैतमेवाध्वानं पुनर्निवर्तते' इति हि छान्दोग्यश्रुतिः । निखिलकर्मकाण्डशौण्डोऽपि स्वर्गसुखानन्तरं क्षीणे पुण्ये कर्मशेषानुभवाय पुनरिमं लोकं प्रविशति । अत्यन्तश्रमसाध्यानां कर्मचितानां लोकानां पुनरावृत्तिरहिताय मोक्षाय निरर्थकतां परीक्ष्य ब्राह्मणो निर्वेदमायाति नास्त्यकृतः कृतेनेति । स्वर्गसुखस्याऽपि अनित्यत्वान्निर्विण्णस्य जनस्य ऐहिकसुखे प्रवृत्तिर्नोदेतीति का कथा ! अपि च न तं मुञ्चत्युत्कृष्टफललिप्सा । तादृक् मुमुक्षुरन्विष्यति कमपि मार्गं येन लभतेऽस्य जन्मनः कृतकृत्यताम् । एवमायत्तीकृतचित्तभूमिं मोक्षमार्गजिज्ञासुं

श्रावयति श्रुतिः— **ब्रह्मविदाप्नोति परम्** । इति ।

सर्ववेदान्तशास्त्रस्य सारभूतं सूत्रप्रायं ब्रह्मज्ञाने प्रवर्तकम् च इदं आनन्दवल्ल्याः प्रथमानुवाकस्य आदिमं वाक्यम् । निरतिशयश्रेयोलिप्सया निष्पीडितो मुमुक्षुः फलश्रुत्याऽत्यन्तमाकृष्टः ब्रह्मज्ञाने प्रवर्तेत इति मत्वा आदावेव फलवाक्यमुपदिशति श्रुतिः न तु कमपि तत्र नियोजयति । 'यः ब्रह्म-वक्ष्यमाणलक्षणं, वेत्ति-जानाति, सः परं-निरतिशयं फलं, आप्नोति-प्राप्नोति' इति वाक्यार्थः । वाक्येऽस्मिन् मोक्षशास्त्रस्य विषयः परं ब्रह्म, तत्र अधिकारी ब्रह्मज्ञानी, तस्य फलं निःश्रेयः तल्लाभः साक्षात्कारश्चेति चतुरो विषया विज्ञापिताः ।

तत्र ब्रह्मशब्दः निरतिशयं वृद्धिं वक्ष्यति । 'बृह्' धातोः वृद्ध्यर्थकत्वात् । सर्वतोमुखः निरतिशयो वृद्धिः—देशतः कालतः वस्तुतश्च - अनेन विज्ञायते वृद्धतमं ब्रह्म, - देशतः अपरिच्छिन्नत्वात् सर्वव्यापि । कालतः अपरिच्छिन्नत्वात् नित्यम्, वस्तुतः अपरिच्छिन्नत्वात् अनन्तं च भवति । एवं श्रुतिवाक्यस्य श्रवणानन्तरं तत्स्वरूपप्रतिपादकेन "सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म" इति वाक्येन मुमुक्षुः सत्यं ब्रह्म, ज्ञानं ब्रह्म, अनन्तं ब्रह्म इति तत्स्वरूपं जानाति । एवं ज्ञात्वा पुनः पुनः मननं करोति । मननदार्ढ्येन मनसि सुदृढं ब्रह्मज्ञानं प्रभवति । अनन्तरं निदिध्यासेन आत्मनः ब्रह्मणश्च ऐक्यमनुसन्दधाति, तदैक्यानुसन्धानेन ब्रह्मणो व्यतिरिक्तं सर्वमपि मायाकल्पितमिति ब्रह्मैव वास्तविकमिति च निश्चिनुते । तादृशनिश्चय एव ब्रह्मज्ञानं भवति । एवं श्रुतिवाक्यस्य श्रवणमनननिदिध्यासैः ब्रह्मजिज्ञासुः ब्रह्मज्ञानं लभते । अनितरसाधारणं परममानन्दमनश्वरं च लभते, येन मुक्तो भवति ॥ इति

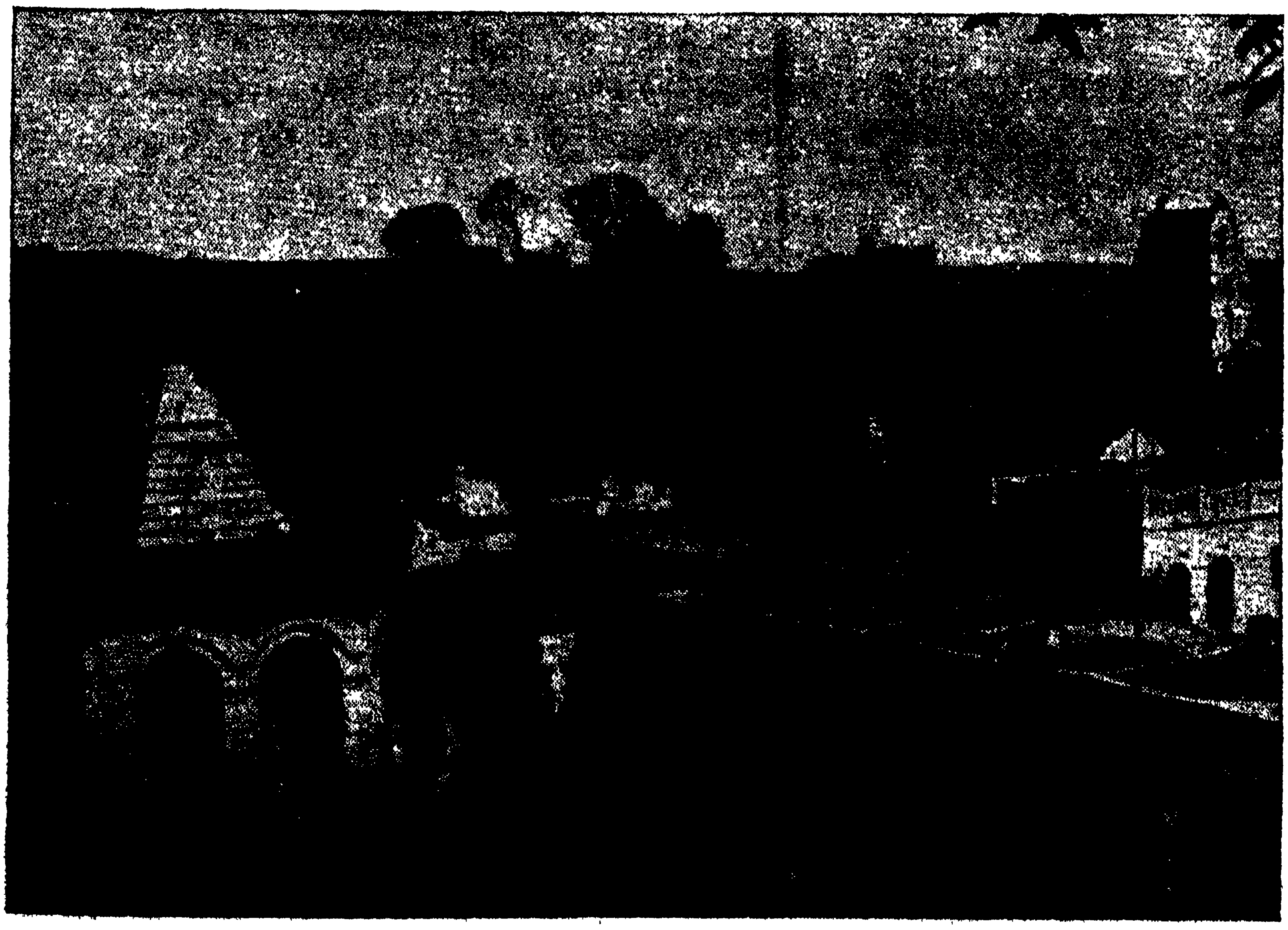
శ్రీశైలక్షేత్ర పునరుద్ధరణ

అంగమగు రహదారీ రస్తా ప్రారంభము
ప్రత్యంగమగు - వసతిసౌకర్య గృహముల శంకుస్థాపనము

ఆంధ్రప్రదేశ్ దేవాదాయ ధర్మాదాయ పరిపాలనాశాఖ కమీషనర్
శ్రీ పైడి లక్ష్మయ్యగారి అభ్యర్థనోక్తి

"శుభదినం"

నేడు చాలా శుభదినము. శ్రీశైలక్షేత్ర జీర్ణోద్ధారణ చరిత్రలో సువర్ణాధ్యాయము ప్రారంభమైనది. ఈనాడు మీరు ప్రదర్శించిన ఉత్సాహము, ప్రోత్సాహము, ఉల్లాసము నిరంతరము ఉండగలవని ఆశించుచున్నాను. తుంగభద్ర, కృష్ణా నదులు సంగమేశ్వరమువద్ద కలసి మనోహర దృశ్యముగా ఉన్నవంటే ఆంధ్ర, మైసూరు ముఖ్యమంత్రుల సమ్మేళనము అటులనే అపూర్వమైనది. శ్రీశైలమునకు మరల మంచి రోజులు రాగలవు. కేదారంలో గంగనీళ్ళు త్రాగితే మోక్షంవస్తుంది. కాశీలో మరణిస్తే మోక్షంవస్తుంది. శ్రీశైల శిఖరం చూస్తేనే పునఃజన్మ కలగదన్నారు. అందువల్ల కాశ్మీరునుంచి - కన్యాకుమారి వరకూ ఎందరో యాత్రికులిక్కడకు వస్తున్నారు. మైనాక, మందర, మేరు, శ్రీశైలం లింగములను స్మరించినంత మాత్రమున గూడా పాపనాశనమని మన పెద్దలు చెప్పినారు.

శ్రీశైలక్షేత్ర దృశ్యము.

అయిదువేల సంవత్సరాల క్రితం స్కాందపురాణములో శ్రీశైల ప్రస్తావన ఉన్నది. కృత, త్రేత, ద్వాపర, కలి యుగములలో గూడా ఇది ప్రశస్తమైన నగరముగా విరాజిల్లినది. "సేవే శ్రీగిరి మహాలింగం శివాలింగితం" అని శంకరాచార్యులవారు అన్నారు. "సంధ్యారంభవిజృంభితం శృతిశిరస్థానాంతరాధిష్ఠితం, సప్రేమభ్రమరాభిరామమసకృత్ సద్వాసనాశోభితం। భోగీంద్రాభరణం సమస్తసుమనఃపుణ్యం గుణావిష్కృతం...." అన్నారు. నాగార్జునాచార్యులు ఇక్కడ మహాగ్రంధాలయాలను స్థాపించినారు. హరిహర దేవరాయలు, రుద్రమదేవి, మున్నగువారు ఇక్కడ మండపాలు నిర్మించారు. నాడు శాంతి లింగప్ప ఇక్కడ మండపాల నిర్మింప చేశారు. ఈనాడు ఆ శాంతి లింగప్ప నిజలింగప్పగా అవతరించారు. వారు తప్పక జీర్ణ ఆలయ ఉద్ధరణకు తోడ్పడగలరు. పాల్కురికి సోమనాథుడిక్కడివాడు. పండితారాధ్యుల పీఠము ఇక్కడే వెలిసినది.

పూర్వము యాత్రికులు 'చేదుకో మల్లన్నా' అని ఎన్నో అవస్థలుపడుతూ చాలా కష్టపడి కొండకు వెళ్లేవారు. అనవేమారెడ్డి పాతాళగంగకు మెట్లు కట్టించారు. మరి రోడ్డు కట్టించేగౌరవం మన ముఖ్యమంత్రి శ్రీ సంజీవరెడ్డిగారికే దక్కింది. వారి యశఃకాయం ఆచంద్ర తారార్కము నిలచినది. శివాజీ గోపురం, ప్రతాపరుద్రుని గోపురం నిలచినటుల సంజీవరెడ్డిరస్తా శాశ్వతంగా నిలచిపోతుంది. తిరుపతికి అటులనే కష్టపడి పోతూండగా అక్కడ రస్తావచ్చి ఆరులక్షల ఆదాయం, 52 లక్షలకు పెరిగినది. శ్రీ వెంకటేశ్వరుడు భోగి. శ్రీ మల్లికార్జునుడు జోగి. ఆయన సర్వసంపన్నుడు. ఈయన యోగి. ప్రతాపరుద్రుడు 70 ఊళ్ళు ఇస్తే ఇప్పుడు ఏడుపోయి సున్న - శూన్యం మిగిలినది. ఇప్పుడు అర్చనాదులకు గూడా తగు సౌకర్యాలు లేవు. వెంకటేశ్వరుడు పట్టుపీతాంబరాలు కడుతూంటే ఈయన చర్మాంబరధారి. ఆయనకు గరుడ ధ్వజం ఉంటే ఈయనకు వృషభధ్వజం ఏర్పరచాము. ఆ తిరుపతి దేవస్థానం వారు ఇచ్చిన బస్సుతో ఇక్కడనుంచి కొండకు 2 రూపాయిల రేటుతో ప్రయాణసౌకర్యం ఏర్పరచాము. కొండపై భోజన ఫలహారశాల పెట్టాము. యాత్రికులకు కష్టాలు లేకుండా వస్తువులదుకాణం పెట్టారు. శ్రీ మల్లికార్జునుడు భిక్షాధికారి. ఇప్పుడు భిక్ష అడుగుతున్నారు. ఇంతవరకు 40 వేలు పోగుచేశాము. అనంతపురం ప్రజలనుంచి ఒకలక్ష దేవాలయానికి పోగుచేయదలిచాము. గుంటూరు మండలంవారు నాల్గు లక్షలివ్వాలి. కర్నూలువారు రెండులక్షలు ఇవ్వాలి. మిగతా మండలాలు అల్లాగే సహాయం చెయ్యాలి.

రహదార్లశాఖ ప్రధాన ఇంజనీరు దురానీ, సూపరెంటెండింగ్ ఇంజనీరు రొక్కం రామమోహనరావు, బసవ పున్నయ్య చాలా ప్రశంసనీయంగా రస్తాను పూర్తిచేశారు. ఆర్యవైశ్యులు ఒకలక్ష పెట్టి ఒక సత్రము, వీరశైవులు ఒక సత్రము కట్టిస్తామంటున్నారు. మైసూరు మహారాజావారి పాతమైసూరు ముఖ్యమంత్రి ఒక సత్రం కట్టించేటట్లు చేస్తారని ఆశిస్తున్నాను. శ్రీశైలం అన్ని సౌకర్యాలుగల యాత్రస్థలంగా కావాలని కోరుతున్నాను. రస్తావేసినందుకు భక్తులందరిపక్షాన కృతజ్ఞత తెలుపుతున్నాను. ముఖ్యమంత్రులిద్దరూ యీ కార్యక్రమాలను ప్రారంభించడం ఎంతో ముదావహం. వారికి నా కృతజ్ఞతను తెలుపుకొనుచున్నాను. స్థానికశాఖా మంత్రులు శ్రీ బ్రహ్మానందరెడ్డిగారు కూడా యీ ఉత్సవాలకు వచ్చినందుకు బ్రహ్మానందం. ఆంధ్రప్రదేశ్ కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు, ఉత్సాహవంతులు అయిన శ్రీ అల్లూరి సత్యనారాయణరాజుగారు ఈ కార్యక్రమాలలో పాల్గొనడం మరీ సంతోషం. వారి ఉత్సాహం శ్రీ సంజీవరెడ్డిగారి ధైర్యసాహసాలు - మా యీ కార్యాలకు సాఫల్యం చేకూర్చగలవనే మా దృఢవిశ్వాసం. శ్రీ రాజుగారికి నా ధన్యవాదాలు. శ్రీశైలం దేవస్థానానికి ఒక బస్సును ఒక మోటారువానును ఇచ్చినందుకు తిరుపతి దేవస్థానం అధికారులకు కృతజ్ఞతావందనములు. శ్రీశైలక్షేత్రం గురించి మైసూరు ముఖ్యమంత్రి తీసుకుంటున్న శ్రద్ధఫలితంగా కర్ణాటకంలోనే గాక భారతదేశమంతటా శ్రీశైలక్షేత్రంపట్ల ప్రజల శ్రద్ధాభక్తులు ఎక్కువవుతాయని ఆశిస్తున్నాను. ఇంకా యీ కార్యక్రమాలకు వచ్చి మా వుద్యమం సఫలంచేసే పెద్దలందరికీ నా కృతజ్ఞతను తెలుపుచున్నాను.

ముఖ్యమంత్రి శ్రీ సంజీవరెడ్డిగారిని రహదారి ప్రారంభం చేయవలసిందిగా అభ్యర్థిస్తున్నాను. శ్రీ నిజలింగప్పగారిని బస్సు రవాణా ప్రారంభోత్సవం చేయమని కోరుచున్నాను.

తర్వాత శ్రీ సంజీవరెడ్డిగారు వృషభధ్వజాన్ని ఆవిష్కరించి, రస్తాకు ప్రారంభోత్సవం చేశారు. కొబ్బరికాయ కొట్టి మంత్రోక్తంగా హారతి ఇచ్చారు.

ముఖ్యమంత్రి శ్రీ సంజీవరెడ్డిగారు

"సంకల్ప సిద్ధి"

శ్రీ లక్ష్మయ్యగారు క్షేత్రస్థితిని గూర్చి శ్లోకాలుతో సహితంగా వివరంగా చెప్పారు. ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఏర్పడ్డాక డబ్బులేక ప్రారంభించిన పనులలో ఇది ఒకటి. మూడుకోట్ల లోటుతో బడ్జెటు ఉండగా 20 లక్షల ఖర్చుతో ఈ రస్తాపని ప్రారంభించాము. రస్తా లేనప్పుడు భక్తిఉన్నా నేను నడిచి వెళ్ళి దేవుణ్ణి చూడలేకపోయాను. ఎల్లా అయినా నాబోటి వారికోసం ఈ రస్తా వేయించాలని సంకల్పించాము. ఆ సంకల్పం సిద్ధించింది. రస్తా పడినది అంటే ఇంక ఆలయ జీర్ణోద్ధారణ బాగా జరుగుతుంది. పేదజిల్లా అనంతపురమే లక్షఇస్తే ఇతరజిల్లాలు బాగా ఇవ్వవచ్చు.

ఈ సభకువచ్చిన గుంటూరుజిల్లావారే నాల్గు లక్షలు ఇవ్వవచ్చు. ప్రభుత్వానికి పన్నులు ఎగకొడతారుగాని దేవుడికి మొక్కులు ఎగగొట్టరు. లక్షపైగా ఉన్నవారు దేవుడికి ఇంత ముడుపు చెల్లించకపోతే ప్రమాదం అని ఒక బోర్డుఉంటే బాగుండును. ఏమైతేనేం - లక్ష్మయ్యగారి కృషివల్ల కొండపై ప్రశంసనీయంగా భవననిర్మాణం జరుగుతోంది. అది జయప్రదం కావాలని కోరుతున్నాను.

ఈ రస్తాపై బస్సు ప్రయాణ సౌకర్యం ప్రారంభించాలని శ్రీనిజలింగప్పగారిని కోరగా ఆయన అంగీకరించినందుకు ధన్యవాదాలు చెబుతున్నాను. త్వరగా ఈ పని పూర్తిచేసినందుకు ఉద్యోగులను అభినందిస్తున్నాను. డిసెంబరు 24న కృష్ణదగ్గిర విజయవాడవద్ద వంతెనను ప్రారంభిస్తున్నాము. 3 కోట్ల ఖర్చుతో అది ఎంతో ఉపయోగకరం కాగలదు. అప్పుడు పునాదురాళ్ళు వేశారే అని హాస్యంచేసినవారు ఇప్పుడు ప్రారంభోత్సవాలు చేస్తున్నామని గుర్తిస్తున్నారు. తుపాకుల చేబట్టి రాజ్యం చెయ్యదలచలేదు. ప్రజల సౌకర్యంకోసం అనేక పనులు అప్పు చేసి అయినా జరపదలిచాము. ప్రజా సహకారం ఎందుకైనా అవసరం. ఢిల్లీనుంచి డబ్బు వచ్చి ఉండవచ్చు. అరడజను ఇంజనీర్లు ఉండవచ్చు. ఈ రస్తా వేయడానికి పాటుపడ్డ వేలకొద్ది కూలీలను అభినందిస్తున్నాను. వారు శివుడి సేవ చేశారు. దేవుడి ఆశీర్వాదము వారికి బాగా వుండగలదని ఆశిస్తున్నాను.

మనకు ఆంధ్రప్రదేశ్ విశాలమవడంతో మన బాధ్యతలు కష్టాలు పెద్దవైనవి. ఎన్ని కష్టాలున్నా మీప్రేమ ఆదరాలు ఉంటే అవి కష్టాలు కావు. ఈ ప్రారంభోత్సవ అవకాశం శ్రీ మల్లికార్జునుడు నాకిచ్చినందుకు ప్రణామాలు సమర్పిస్తున్నాను. నాకు ఇటువంటి పనులు ఇంకా అధికంగా చేయడానికి భగవంతుడు తగు శక్తి, సాహసము ఇవ్వగలరని భగవంతుని పార్థిస్తున్నాను. శ్రీశైలంరోడ్డు వెయ్యడానికి అవసరమైన అంచనాలను తయారు చెయ్యడం దగ్గరనుంచి రోడ్డు నిర్మాణం పూర్తి అయ్యేదాకా నిస్స్వార్థంగా శ్రద్ధగా పనిచేసిన ఇంజనీరులందరిని ఈ సందర్భంలో ప్రశంసిస్తున్నాను.

ఈ క్రొత్తసౌకర్యం ఏర్పాటైంది గనుక భారతదేశమంతటినుంచీ యాత్రికులు ఇతోధికంగా వచ్చి ఈ శ్రీశైలక్షేత్రాన్ని గూడా తిరుపతి మాదిరిగా ఎప్పుడూ యాత్రికులు వచ్చే క్షేత్రంగా రూపొందిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

ఈ సందర్భంలో ఈ కార్యక్రమాలలో పాల్గొనడానికి మైసూరుమంత్రి అంగీకరించడం ఇంకా అనేక రంగాలలో యీ ఉభయరాష్ట్రాల మధ్య అవసరమైన సహకారానికి శుభచిహ్నం. "సహనావవతు, సహనౌ భునక్తు। సహవీర్యం కరహావహై।" అని మనకు ఉపనిషత్తుబోధిస్తున్నది. మనం కలసి పనిచేద్దాం, ఫలం అందరం అనుభవిద్దాం.

జైహింద్.

మైసూరు ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నిజలింగప్పగారు

"అభినందనము"

మనము చాలా సుందరమైనస్థలంలో సంతోషంతో సమావేశమయ్యాము. ఈ కొండలు, ఈ అడవులు మనస్సునకు ఎంతో ఉల్లాసాన్ని కల్గించినవి. ఇక మీ సుందరవదనాలను, సంతోషముఖాలను చూస్తె మరీ సంతోషంగావున్నది. మన దేవుళ్ళు తెలివైనవాళ్ళు. శివుడు ఈ కొండను, శ్రీ విష్ణువు తిరుపతిలో తన నివాసాన్ని ఎన్నుకున్నారు. భార్యలు బిడ్డలును వారితో సుఖంగా గడపడానికి వెళ్లారు. వారి ఆనందాన్ని చూడటానికి మనం వెళ్లాలి.

వారి ఆశీర్వచనం మనకు కావాలి. మనకు సుఖాన్ని ఇస్తారు. కొన్నాళ్లక్రితంవరకు అది లభించలేదు. తిరుపతి దేవుడుముందు రస్తా వేయించుకున్నాడు. ఇవాళ ఈయన వేయించుకున్నాడు. ఇవాళ నేను బస్సుప్రయాణం ప్రారంభిస్తున్నందుకు సంతోషిస్తున్నాను. మీ భార్యాబిడ్డలతో అక్కడకువెళ్లి, వారి ఆశీర్వచనాలను పొందండి. ముఖ్యమంత్రి, స్థానికశాఖామంత్రి - సతీసమేతంగా వచ్చారు. నేను నాభార్య సంగతి అనుకుంటున్నాను. ఈ దంపతులకు ఆ భగవంతుడు ఆయురారోగ్య భాగ్యాలను ఇచ్చుగాక!

శ్రీశైలంవంటి క్షేత్రాలు భారతీయ సంస్కృతికి సజీవచిహ్నాలు. సత్సంప్రదాయాలకు అవి ప్రతిబింబాలు. వాటిని కాపాడుకోడానికి శాయశక్తులా అందరమూ కృషిచెయ్యాలి. అందుకు ఎంతడబ్బు వెచ్చించవలసివచ్చినా వెనుదీయరాదు. దేశమంతటా ప్రాముఖ్యంగల ఇటువంటి దేవాలయాల సముద్ధరణ కృషిలో ప్రాంతీయ, భాషావిబేధాలవంటివి అవరోధం కారాదు. ఇప్పుడు కొత్తసౌకర్యాలు ఏర్పాటవుతున్నవి కనుక ఇక దేశమంతటినుంచీ యాత్రికులు అసంఖ్యాకంగా శ్రీశైల క్షేత్రాన్ని సందర్శించి మల్లికార్జున స్వామి కృపను పొందుతారని ఆశిస్తున్నాను. ఈ విధంగా శ్రీశైలక్షేత్రం పూర్వపు ఔన్నత్యాన్ని తిరిగి పొందుతుందని ఆశిస్తున్నాను.

సతీసమేతులైన ముఖ్యమంత్రి శ్రీ సంజీవరెడ్డిగారు, శ్రీ నిజలింగప్ప, శ్రీ బ్రహ్మానందరెడ్డిగారలు - ఆలయమునకు విచ్చేయుట.

దక్షిణ భారతదేశంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ పెద్దజనాభా, పెద్దప్రాంతం కలది. చక్కని సహజసంపదగలది. మీరు పెద్ద వాళ్ళు గొప్పవారు. మీకు గొప్పవారైన ముఖ్యమంత్రి వున్నారు. మీ అభ్యుదయానికి వారు చేస్తున్న కృషిని నేను ఎంతో ప్రశంసిస్తూ ఉన్నాను.

నా జీవితమంతలో విమర్శకుడిగా ఉన్నాను. ఇప్పుడు విమర్శనాదృష్టితో మీ అభ్యుదయాన్ని పరిశీలిస్తునాను. సంజీవరెడ్డి, వారి మిత్రులు అత్యుత్తమంగా పరిపాలన సాగిస్తున్నారని సంతోషిస్తున్నాను. వారిని వారిసహచరులను అభినందిస్తున్నాను. ముఖ్యంగా ఆంధ్ర ప్రజల అదృష్టానికి వారిని అభినందిస్తున్నాను.

ఆంధ్ర మంత్రివర్గం మంచి రస్తాల నిర్మాణ ప్రాధాన్యాన్ని గుర్తించింది. మన అభివృద్ధిమార్గానికి ఆటంకం మంచి మార్గాలు లేకపోవడం. ఇప్పుడు ఆంధ్ర మంత్రివర్గం సాధించిన ఈరస్తా నిర్మాణానికి అభినందిస్తున్నాను.

శ్రీ లక్ష్మయ్యగారు ఉత్సాహి, సాహసవంతులు. వారు, శ్రీ సంజీవరెడ్డి శ్రీశైలానికి నన్ను రమ్మన్నారు. వారు కోరగా నేను ఎట్లు నిరాకరించగలను? సంజీవరెడ్డి ఎన్నాళ్లుగానో మిత్రులు, సహచరులు. మాఇద్దరి ఆదర్శాలు కార్యక్రమము ఒకటే. లక్ష్మయ్యగారు మా జిల్లాకు అల్లుడు. వారు కోరినప్పుడు కాదనలేకపోయాను. ఇవాళ ఇక్కడకు రావడానికి మల్లికార్జునుడు కటాక్షించినందుకు సంతోషిస్తున్నాను. ఇతోధికంగా యాత్రికులు శ్రీశైలం రాగలరని ఆశిస్తున్నాను.

స్వేచ్ఛ, స్వతంత్రం పొందిన ఏజాతి నిత్యం పేదగా ఉండజాలదు. మనం గట్టిగా కృషిచేయాలి. భాగ్యవంతులైన భక్తులు ఈ దేవుణ్ణి భాగ్యవంతుని చెయ్యాలి. కలియుగంలో ఉండడం పాపంగాదు, పుణ్యమే. ఇప్పుడే మనం మన రాజకీయ స్వాతంత్ర్యాన్ని సంపాదించు కున్నాము. మనతోపాటు మన దేవుణ్ణి భాగ్యవంతుణ్ణి చేద్దాము. ఆయన ఇక భిక్షాధికారిగా పోరాదు. మనమే మనకాన్కలు చెల్లిద్దాము. ఈ రస్తా జయప్రదంగా వేసినందుకు రస్తాల శాఖను అభినందిస్తున్నాను. మనం ఆ దేవుని చూద్దాం. ఆయన ఆశీస్సులు పొందుదాం. మీ ఆదరానికి కృతజ్ఞత తెలుపుతున్నాను.

అనంతరం మైసూరు ముఖ్యమంత్రి మొదటి బస్సు ప్రయాణోత్సవాన్ని ప్రారంభించారు. శ్రీదురానీ బస్సు నడిపారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నంజీవరెడ్డి, మైసూరు ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నిజలింగప్ప ముందుసీట్లలో కూర్చున్నారు.

మంత్రిబృందమునకు ఆలయమువద్ద యెదుర్కోలు

శ్రీ లక్ష్మయ్య టిక్కెట్లు అమ్మారు. శ్రీ సత్యనారాయణ రాజు, ముఖ్యమంత్రులు, మంత్రి శ్రీ బ్రహ్మానందరెడ్డి, సీతారామరెడ్డి ప్రభృతులు రెండేసి రూపాయలుపెట్టి టిక్కెట్టు కొని ఒకమైలు ప్రయాణంచేసి కార్లలో కొండకువెళ్ళారు.

విశ్రాంతి భవనాలకు శంకునిక్షేపము

తరువాత ముఖ్యమంత్రులిద్దరూ శ్రీశైలం కొండపైకి వెళ్ళారు. దేవాలయంవద్ద ముఖ్యమంత్రులకు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ దేవాదాయ, ధర్మాదాయశాఖ డిప్యూటీ కమీషనరు శ్రీ జి. ఎస్. ఎన్. రామమూర్తి స్వాగతం చెప్పి ముఖ్యమంత్రి బృందానికి మేళతాళాలతో ఎదుర్కోలు చేశారు. ఆలయ అర్చకులు శ్రీ చతుర్వేదుల సత్యనారాయణ అవధానుల అధ్వర్యాన పూర్ణకుంభంతో స్వాగతమిచ్చారు. వారు స్వామివారి, అమ్మవారి దర్శనం చేసుకొని ప్రసాదాలు తీసుకున్నారు. శ్రీ లక్ష్మయ్య ముఖ్యమంత్రులకు, స్థానికపాలనా మంత్రికి ఆంధ్రప్రదేశ్ కాంగ్రెసు అధ్యక్షులకు పట్టు ఉత్తరీయాలు ఇచ్చారు.

తర్వాత శ్రీ సూర్య సింహాసనాధిపతి వారిని ఆశీర్వదించారు.

శ్రీశైలం దేవస్థానం స్థానికాభివృద్ధి పథకం ప్రకారం రు 20 వేల ఖర్చుతో నిర్మించనున్న విశ్రాంతి భవనానికి, శ్రీ గండినాగయ్యశ్రేష్ఠి ఇచ్చిన విరాళంతో నిర్మించనున్న కుటీరానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ సంజీవరెడ్డి శంకుస్థాపన చేశారు. శ్రీ కె. శ్రీనివాసులూ, హరిదాసులు, జోగప్పగారలు ఇచ్చిన విరాళంతో నిర్మించే కుటీరాలకు మైసూరు ముఖ్య మంత్రి శ్రీ నిజలింగప్ప శంకుస్థాపనచేశారు.

శ్రీయుతులు మేడా రామయ్య మేడా సుబ్బయ్యగారలు ఇచ్చిన విరాళంతో నిర్మించనున్న కుటీరాలకు స్థానికశాఖా మంత్రి శ్రీ కాసు బ్రహ్మానందరెడ్డి శంకుస్థాపనచేశారు.

శ్రీ డి. సి. నరసింహులుశ్రేష్ఠి ఇచ్చిన విరాళంతో నిర్మించనున్న కుటీరానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు శ్రీ అల్లూరి సత్యనారాయణరాజు శంకుస్థాపనచేశారు. శ్రీయుతులు గురివిరెడ్డి, రామకృష్ణారెడ్డిగారలు ఇచ్చిన విరాళంతో నిర్మించనున్న ఇళ్లకు ముఖ్యమంత్రులిద్దరూ శంకుస్థాపనచేశారు.

ముఖ్యమంత్రులకు పూర్ణకుంభముతో స్వాగతము.

డిప్యూటీ కమిషనర్ శ్రీ జి. యస్. యన్. రామమూర్తిగారు

"సంతృప్తి"

శ్రీశైల శుక్లపక్షం ప్రారంభం

శ్రీశైలం పేరు వినగానే ఒడలు పులకిస్తుంది. ఆసేతు హిమాచల పర్యంతం ప్రతిఒక్కరు ఉదయాస్తమానాలలో తాము శ్రీశైలానికి ఏ దిశలో ఉన్నది విధిగా మననం చేసుకుంటూ ఉంటారు. పుణ్యస్నానాలు ఆచరించేటప్పుడు పూజలు వ్రతాలు సల్పినప్పుడుకూడా అంతే. 'శ్రీశైలస్య ఈశాన్య ప్రదేశే' అనో, 'శ్రీశైలస్య దక్షిణ ప్రదేశే' అనో మనం చెప్పు కుంటాము. మరొకప్రదేశం పేరు తలపెట్టము. పరమ పవిత్రమైన ఈ దేవాలయం ప్రాశస్త్యం ఎలాంటిదో దానివల్ల తెలు స్తుంది. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలలో ప్రధానమైనదిమల్లికార్జునలింగం. శక్తిస్వరూపిణి అయిన భ్రమరాంబాదేవి ఆలయం కూడా అష్టాదశశక్తి పీఠాలలో మహాప్రధానమైనది.

మల్లికార్జునుడు అనే పేరు ఎలావచ్చిందని ఎవరైనా ప్రశ్నించవచ్చు. మల్లికలు స్త్రీలు అలంకరించుకునే పుష్పాలు. పురుషులు అలంకరించుకొనడానికి ఉపయోగించేవి కావు. భ్రమరాంబాదేవికి కూడా ఆ చిత్రమైన పేరు ఎలా వచ్చిందా అనే ఆశ్చర్యం కలుగవచ్చు. అర్ధనారీశ్వరత్వం నిరూపించడానికి వచ్చినపేర్లా అవి? పరమదైవం ఒక్కడే అని బోధించేవా అవి? లేక అనంతమైన శక్తిస్వరూపం తెలుసుకోలేక మనం పరిమితమైన అర్థం ఇచ్చేటట్లుగా పెట్టుకున్న పేర్లా? ఏమైనా - శ్రీశైలంలో విజయం చేసిఉన్న మల్లికార్జునస్వామి ఇతర ప్రాంతాల్లో వేంచేసివున్న దేవతామూర్తులకు ఏమీ తీసి పోకుండా భక్తులపట్ల అపరిమితమైన ప్రేమచూపుతూ మేలుచేస్తూ ఉంటారని ప్రతీతి.

పరమశివుని భక్తులలో పేరొందిన చంద్రావతి నిత్యమూ మల్లెపూవులతో స్వామిని అర్చించినది. ఆమె పూజకు స్వామి ఆనందించారు. చంద్రావతికి సంతృప్తి చేకూర్చే తలంపుతో మల్లికార్జునుడనే పేరు పెట్టుకొన్నారు. అదేవిధంగా తన భక్తుల నైజమే సంపూర్ణంగా మార్చివేయగలనని ప్రపంచానికి చెప్పడానికి భ్రమరాంబాదేవి ఆ పేరు పెట్టుకొన్నారు.

'భ్రమర కీటకన్యాయం' అలాంటిదే.

భక్తసులభుడైన భగవంతుడు రూపం ధరించి మానవాళికి దర్శనం ఇవ్వడానికి ఎన్నుకొన్న ప్రదేశంకూడా ఎంత మనోహరమైనది! నల్లమల అడవులలో, మిన్నంటినట్లు తోచే వృక్షాలనీడలో, చిత్రకారులకే ఆశ్చర్యం తోపించేటంత సుంద రంగా కృష్ణవేణీనది మలుపు తిరిగిన ప్రదేశానికి కనుచూపు మేర దూరంలో, ప్రపంచంలోని ఓషధులన్నిటికి జన్మస్థానంగా ప్రసిద్ధిచెందిన అరణ్యమధ్యంలో స్వామి అవతరించాడు! స్వామి అవతరించిన ప్రదేశానికి దిగువను కొండకాలువ ఒకటి నిత్యమూ ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. భక్తజనులు తరతరాలుగా మల్లికార్జునస్వామి దర్శనార్థం వన్యమృగాలను సైతం లెక్క చేయకుండా ఆ అడవిలోపడి శ్రీశైలాభిముఖులై పాదయాత్ర సాగిస్తూనే ఉన్నారు. వయోవృద్ధులు, పసికందులుకూడా ఎత్తు అయిన కొండలు ప్రయాసకోర్చి ఎక్కుతూనేఉన్నారు. "చేదుకోమల్లయ్య చేదుకో" అని పాడుకుంటూ భక్తులు కొండలు ఎక్కుతూఉంటే మల్లికార్జునస్వామి సాక్షాత్కరించి చేతులు అందించి వారిని పైకి తీసుకొనిపోతూ ఉన్నట్లుగానే భ్రాంతి కలుగుతుంది. విచక్షణ చూపకుండా స్వామి భక్తజనులందరిని ఆలింగనం చేసుకున్నట్లే తోస్తుంది. తాను అధివసించి ఉన్న ఉత్తుంగశృంగం చేరుకొనడానికి ఎంతో ప్రయాసపడే భక్తులపట్ల స్వామి కరుణ అపారం. కనుకనే మల్లికార్జునస్వామి భక్తజనులకు 'ధూళిదర్శనం' ప్రసాదించారు.

ఎట్టకేలకు స్వామిసన్నిధి చేరుకొన్న ఆనందపారవశ్యంలో మునిగి, జీవితలక్ష్యం నెరవేరగా కాళ్ళుకడుగుకొనే పర్యంతం వేచిఉండకనే భక్తుడు ఉన్న పళంగా గర్భగుడిలో అడుగిడి, శివలింగాన్ని కౌగలించుకొని ఆనందబాష్పాలతో స్వామిమూర్ధాన్ని తడుపవచ్చు. శివకవులలో ప్రముఖుడైన పాల్కురికి సోమనాథకవి 'పండితారాధ్య చరిత్ర' లో నల్లమల అడవులలో శ్రీశైలక్షేత్రదర్శనోత్కంఠతో పోయే యాత్రికుల స్థితిని కళ్లకు కనిపించేటట్లుగా వర్ణించారు. "చిక్కుచు మోకాళ్ళు చేతులానుచు, వంగుచు వ్రాలుచు, త్రెంగుచు జనుచు, చెంగుచు ఒండొర్లు చేయూది కొనుచు...." 'పండితా రాధ్య చరిత్ర' లో ఉన్నది.

కాకతీయ భూపతులు శ్రీశైల మల్లికార్జునస్వామి భక్తజనులలో అగ్రగణ్యులని మనకు దొరకిన శాసనాలవల్ల గాలుస్తున్నది. వారిలో రుద్రమదేవి, ప్రతాపరుద్రుడు అఖండమైన భక్తి ప్రపత్తులు కలిగినవారు. వారు 70 గ్రామాలకు పైతె ఇచ్చారు. ఈనాడు వాటిలో ఒక్క గ్రామంకూడా స్వామి హక్కు భుక్తాలలో లేకపోవడం శోచనీయం. స్వామివసించే

ప్రదేశం శ్రీశైలం. శ్రీశైలం అంటే సాక్షాత్తు మేరుపర్వతం. అందుచేతనే స్వామికి ఈనాడు భోగభాగ్యాలు కరవు అయిఉండవచ్చు.

ఒక శాసనంవల్ల క్రీ. శ. 1299 వ సంవత్సరంలో జగనొబ్బగండ వేమన్నరెడ్డి తండ్రిజ్ఞాపకార్థం వీరమంటపాన్ని, పాతాళగంగకు పోయే మెట్లువరసను కట్టించారని తెలుస్తున్నది.

పదునాలుగవ శతాబ్దం చివరిభాగంలో రెండవ హరిహరరాయల సతీమణి విఠలాంబ పాతాళగంగకు పోయే మెట్ల వరుస మరమ్మతు చేయించారు. 1405 లో ఆమెభర్త ముఖమంటపం నిర్మింపజేశారు.

ఈ దేవాలయం పుట్టుపూర్వోత్తరాలు గురించిన చారిత్రికాధారాలు లభించలేదు. స్వయంభూలింగం అయినప్పుడు చరిత్రకూడా తదనుగుణంగానే ఉండడం సముచితం.

శంకరభగవత్పాదులు ఈ పుణ్యస్థలం దర్శించినప్పుడు తమకు కలిగిన మహానందాన్ని 'ఆనందలహరి' లో వర్ణించారు. శంకరభగవత్పాదులు సుమారు 2500 ఏళ్ళ క్రిందట ఉన్నారు. మల్లికార్జునస్వామి ఆలయం అంతకు పూర్వం నుంచి ఉన్నదని ఊహించుకోవచ్చు. "స్కాందపురాణం" లో ఉన్న 'శ్రీశైల ఖండం' శ్రీశైలక్షేత్రమాహాత్మ్యం అభివర్ణి స్తున్నది. ఈ క్షేత్రం వేలాది సంవత్సరాలుగా ఉన్నదే కాని ఇటీవలిదికాదు.

చైనా యాత్రికుడు హుయాన్‌సాంగ్ క్రీ.శ. ఏడవ శతాబ్దిలో 'శ్రీగిరి' గురించి చెప్పారు. ఆ 'శ్రీగిరి' శ్రీశైలక్షేత్రమే అయిఉండవచ్చు.

శ్రీశైలాన్ని పరిపాలిస్తూ, శైవమతాన్ని రూపుమాపడానికి ప్రయత్నించి, ఆ ప్రయత్నంలో తామే రూపుమాసి పోయిన తెగ క్రీ. శ. మూడవశతాబ్దానికి చెందినవారు. గుప్తవంశపు రాజులలో ఒకరి కుమార్తె చంద్రావతిగాథవల్ల దేవాలయం మూడవశతాబ్దానికి ముందుగానే ఉండేదని స్పష్టం అవుతున్నది.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు విజయనగరం పరిపాలించిన కాలంలో శాంతిలింగప్ప శ్రీశైలానికి అధిపతిగా ఉండేవారు. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు, శాంతిలింగప్ప మంటపాలు నిర్మింపజేశారు. నూతులు త్రవ్వించారు. తూర్పుగోపురం మరమ్మతు చేయించారు. శ్రీశైలక్షేత్రంలో నివసించేవారికి అగ్రహారాలుకూడా ఇచ్చారు. ఆ కాలంలో శ్రీశైలంలో మూడువేల ఇండ్లకుపైగా ఉండేవి. ఇప్పుడు కొత్తగా ఇళ్ళు నిర్మించడానికి పునాదులు త్రవ్వుతూ ఉంటే ఆకాలంనాటి ఇళ్ల శిథిలాలు వెలికివస్తున్నవి. నాడు చక్కగా నిర్మించిన వీధులు కనుపిస్తున్నవి. ఒక వీధిని బ్రాహ్మణవీధి అని పిలిచేవారు. నాడు ఆ చిన్న పట్టణం వెలసిన కాలం శుక్లపక్షం. శుక్లపక్షంపోగానే కృష్ణపక్షం ప్రారంభమై శతాబ్దాల తరబడి నిలచిపోయినట్లు గోచరిస్తుంది. అప్పుడు గర్భాలయంలో నేలమీద అంతటా బంగారపు రేకులు పరచిఉండేవి. ఇప్పుడు ఆ బంగారపురేకులూ లేవు; గర్భాలయం గోడలుకూడా బీటలు వారినవి. అంతరాలయం కూలిపోయినది. అన్ని మంటపాల్లో నీరు కురుస్తూన్నది. అన్నీ సమూలంగా పునర్నిర్మించవలసిన దుర్గతి పట్టినది. మురుగునీరుపోయే కాలువలు అన్నీ పూడిపోయినవి. అపూర్వమైన శిల్పఖండాలు ఉన్న ప్రహరీ గోడలు సహితం చాలా ప్రదేశాలలో కూలిపోయినవి. ఆలయం ఆవరణం అంతా దిక్కులేకుండా వున్నది. స్వామి దర్శనార్థం వచ్చే యాత్రికులు తలదాచుకొనడానికి అస్కారంలేదు. త్రాగడానికి నీరుకూడాలేదు. దీపాలసంగతి చెప్ప నక్కరలేదు. ఇదంతా 'కృష్ణపక్షం' కాక మరేమి? ఇన్నాళ్ళకు కృష్ణపక్షంపోయి మళ్ళీ శుక్లపక్షం ప్రారంభం అవుతున్నట్లు తోస్తుంది. ఆలయంవరకు పోయే రహదారి ఏర్పడుతుందని కలలోకూడా ఎవరూ అనుకోలేదు. ఈ రహదారి నిర్మించే మహాభాగ్యం మన ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డిగారికి లభించినది. త్వరలోనే ఈ రహదారికి నల్లకంకరకూడా వేస్తారు. ఈ రహదారికి ఆయనే ప్రారంభోత్సవం జరుపుతూ ఉండడం నిజంగా తగిఉన్నది.

ఈ రహదారి పడడంతో తక్కువ ఖరీదుతో కొండమీద ఇళ్ళు కట్టడం సాధ్యమైనది. కోరినదే తడవుగా కొండమీద కొన్ని భవనాలు నిర్మించి ఇవ్వడానికి ఉదారులు కొందరు ముందుకు వచ్చారు. ఇకముందు ఇంకా ఎక్కువమంది ముందుకు వచ్చి భవనాలు నిర్మించి ఇవ్వగలరు. యాత్రికుల సౌకర్యార్థం దేవాలయం చుట్టూ ఎన్నో సుందరమైన భవనాలు వెలిసేరోజు తప్పక వస్తుంది. అచిరకాలంలో త్రాగేనీటి సదుపాయం లభ్యం అవుతుంది. అలాగే దీపాలుకూడా ఏర్పాటు చేస్తారు.

ఇది శైవుల పుణ్యక్షేత్రం. వంశ పారంపర్యంగా అర్చకులుగా ఉన్నవారు లింగాయతులు. లింగాయతులలో ప్రసిద్ధిచెందిన మహాభక్తులు కొందరు స్త్రీలు పురుషులుకూడా ఈ క్షేత్రంలో స్వామిని ఆరాధించి, క్షేత్రమహాత్మ్యం గురించి పాటలు పాడారని, వారిలో కొందరు ఈ క్షేత్రంలోనే శివసాయుజ్యం పొందారని ప్రతీతి. అలాంటివారిలో మల్లికార్జునస్వామి

భక్తులలో అగ్రగణ్యురాలైన అక్కమదేవి చరిత్ర స్మరించదగినది. ప్రభవించినది మొదలుగా ఆ మహాభక్తురాలు మల్లికార్జున స్వామి అర్ధాంగినని తలుస్తూ ఆ స్వామి పాదసేవకే తనువు అర్పణచేసుకొన్నది. వక్రమార్గంలో చరిస్తూన్న రాజుకు జనులకు శరీరసౌఖ్యం కాంక్షించడం ఎంతటి నిరర్థకమైనదో ఆమె తెలిసివచ్చేటట్లుగా చేశారు. లింగధారణకు నిజమైన అర్థం ఏమిటో వివరించారు. సుందరమైన కన్నడభాషలో ఆమె నుడులు ఎన్నో ఉన్నవి. అవి గంభీర తత్త్వ ప్రతిపాదకములు అయిన నుడులు. ఆ మహాభక్తురాలు చివరికి శ్రీశైల క్షేత్రంలోనే శివసాయుజ్యంపొంది శాశ్వతకైవల్యపదం చేరుకొన్నారని చెప్పుకుంటారు.

శివరాత్రి సందర్భంలోను, ఉగాదికి కన్నడప్రాంతంనుంచి వేలాదిభక్తజనులు ఈ క్షేత్రానికి వచ్చి స్వామి దర్శనం చేసుకుంటూ ఉంటారు. శైవపీఠాలలో ఒక ప్రధానమైన పీఠానికి అధిపతులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ జగద్గురు పండితారాధ్య సూర్య సింహాసన పీఠాధిపతికి ఈ పుణ్యక్షేత్రంలో కొన్ని ప్రత్యేకమైన హక్కులు ఉన్నవి. వారు శ్రీశైల దేవాలయ పునర్నిర్మాణ సంఘానికి అధ్యక్షులుగా కూడా ఉన్నారు. శ్రీశైలానికి ఏర్పడిన మొదటి బస్సు మార్గానికి మైసూరు ముఖ్యమంత్రి శ్రీ ఎస్. నిజలింగప్పగారు ప్రారంభోత్సవం జరపడం ముదావహంగా ఉన్నది.

ఈ రహదారి సుందరమైన ప్రకృతి దృశ్యాలమధ్యనుంచి సాగిపోతుంది. చమాలోయ, కృష్ణానది, శిఖరేశ్వరం, హాటకేశ్వరం కన్నులపండువుగా కనుపిస్తాయి. శరీరదార్ఢ్యం కలిగిన యాత్రికులు తమ పూర్వులను అనుసరించి పెచ్చెరువు మీదుగా శ్రీశైలం చేరుకుని యుగయుగాలనాటి మార్గం అనుసరించిన తృప్తిపొందవచ్చు. వారి శ్రమకు తగిన ప్రతిఫలం లభిస్తుంది. శరీరదార్ఢ్యం లేనివారికి, అంత ఎక్కువకాలం ఈ ప్రయాణానికి వినియోగించలేనివారికి, రహదారి ఉపకరిస్తుంది.

మార్కాపురం రైల్వేస్టేషన్‌నుంచి శ్రీశైలానికి 60 మైళ్ళ దూరం ఉన్నది. రైల్వేస్టేషన్‌వద్దనుంచి దేవాలయానికి వెళ్ళే ప్రయాణీకుల బస్సు ఈ దిగువ సూచించిన వేళల్లో ప్రయాణం చేస్తుంది:

మార్కాపురం రైల్వేస్టేషన్ విడిచే వేళ : ఉ॥ 5 గంటలు.
మార్కాపురం పట్టణం చేరుకొనే వేళ : ఉ॥ 5-15.
మార్కాపురం పట్టణం విడిచేవేళ : ఉ॥ 5-30.
తోకపల్లి చేరుకొనడం-ఉ॥ 6-30.
తోకపల్లి విడిచి పెట్టడం-ఉ॥ 6-40.
డోర్నాల్ చేరుకొనేవేళ-ఉ॥ 7-0
డోర్నాల్ విడిచేవేళ-ఉ॥ 7-15.
శ్రీశైలం చేరుకొనే వేళ-ఉ॥ 9-45.

కర్నూలునుంచి నంద్యాలమీదుగా రహదారిమీదుగాకూడా శ్రీశైలం చేరుకొనవచ్చు. తెలంగాణనుంచి కూడా మరొక రహదారి ఉన్నది. కాని, శ్రీశైలం చేరుకొనడానికి కృష్ణానది దాటవలసి వస్తుంది.

శివరాత్రికి, ఉగాదికి శ్రీశైలం దర్శించే యాత్రికులకు లెక్కఉండదు. ఇతర దినాలలోకూడా స్వామికి నిత్యపూజా పునస్కారాలు జరుగుతాయి. అవికాక సోమవారాలలో, ఏకాదశినాడు, మాస శివరాత్రికి, మల్లికార్జునస్వామికి ప్రత్యేకమైన పూజలు అభిషేకాలు జరుగుతాయి. ప్రత్యేకమైన పూజలు ముగిసిన తరువాత ఆలయాన్ని దీపాలతో అలంకరిస్తారు. ప్రతి శుక్రవారం భ్రమరాంబాదేవికి ప్రత్యేకమైన అలంకరణాలు చేస్తారు.

కొండమీద యాత్రికుల సౌకర్యార్థం ఒక హొటలు, సరకుల అంగడి ఉన్నాయి. హొటల్‌లో ముప్పావలా ఇస్తే ఒకపూట భోజనం పెట్టుతారు. దుకాణంలో సరసమైన ధరలకు సరకులు దొరుకుతాయి. యాత్రికుల వసతికి తగిన సౌకర్యాలుకూడా ఉన్నవి.

భారతప్రభుత్వం 50,000 రూపాయల ఖర్చుతో అతిథి గృహం ఒకటి నిర్మిస్తున్నది. స్థానిక అభివృద్ధి ప్రణాళిక క్రింద 20,000 రూపాయల ఖర్చుతో విశ్రాంతి గృహం నిర్మిస్తున్నారు. వసతి గృహాలు, కుటీరాలు నిర్మించడానికి 40,000 రూపాయలు విరాళంగా ఇవ్వడానికి ఉదారులు వాగ్దానంచేశారు. వాటిలో కొన్నిటికి పునాదులు వేస్తున్నారు. అచిరకాలంలోనే శ్రీశైలక్షేత్రం ఒక నగరంగా రూపొందగలదని, పూర్వపు ఔన్నత్యాన్ని పొందగలదని ఆశిస్తున్నాను. శ్రీ భ్రమరాంబా మల్లికార్జునులు అన్ని విధాలా అనుగ్రహించటానికి ప్రార్థిస్తున్నాను.

శ్రీ భగవత్పాదాంజలి

కవిశేఖర పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి

ఆకల్పాంతము నిల్చు నీయతుల లోకాతీతసుశ్లోకమే
యేకాలమ్ముల, నేచరిత్రముల, నేయేబోధలందెందు,నే
లోకాలందును నిన్నుఁబోలిన యతీంద్రుల్ గల్గ రేనాడు నీ
వాకుర్మీరిన వాకురాదు; గురుదేవా! భాష్యకారప్రభూ! ౧

నిరవద్య స్థిరవిద్య దుర్మతములన్ నిర్జించి - గర్జించి, భా
సురయోగస్ఫురదాగమోక్తసరణిన్ శోధించి - సాధించి, జ్ఞా
నరసమ్మున్ సరసమ్మునౌ రచనమున్ సంధించి - బంధించు, శం
కరుఁడౌ - శంకరు, నిన్భజింతు జగతీకళ్యాణ లీలప్రియా! ౨

స్వామీ! బూటకమెక్కువైనది; పరబ్రహ్మాత్మ విజ్ఞాన వి
ద్యా మాంగళ్యము తక్కువైనది; యతీంద్రా! వేషభాషాధన
వ్యామోహప్రియులై చరించెదరు సన్యాసీంద్రులున్నేడు, ని
ష్కామ శ్రీమయవేద భూమసుఖమున్ సాధించు టెట్లో? గురూ! ॥ 3

పరమానంద రసప్రసారలహరీ భాష్యప్రబంధావళిన్
వరగంభీర భవత్పదార్థరచనా భాస్వత్సుధాపూర వి
స్ఫురితాత్మీయ శివస్వరూపమునె, తాచూడంగ గాంక్షించు దు
ర్భరమీ నా హృదయమ్ము; నెటులన్ బాలించెదో సత్ప్రభూ! ౪

సంసారామయ భేషజమ్ములు, మహాశాస్త్ర ప్రమాణావళీ
సంసక్తంబులు, నిశ్చితార్థములు, విజ్ఞానప్రపూర్ణమ్ము లా
శంసాహేతునిగూఢ భావములు, సాక్షాత్కార యోగాలు, ద్వా
త్రింశత్వర్ష సమృద్ధముల్ హృదిని సంధింపంగదే సద్గురూ! ॥ ౫

తోట్లవల్లూరు - వేణుగోపాలస్వామివారు

కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దీవి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ.

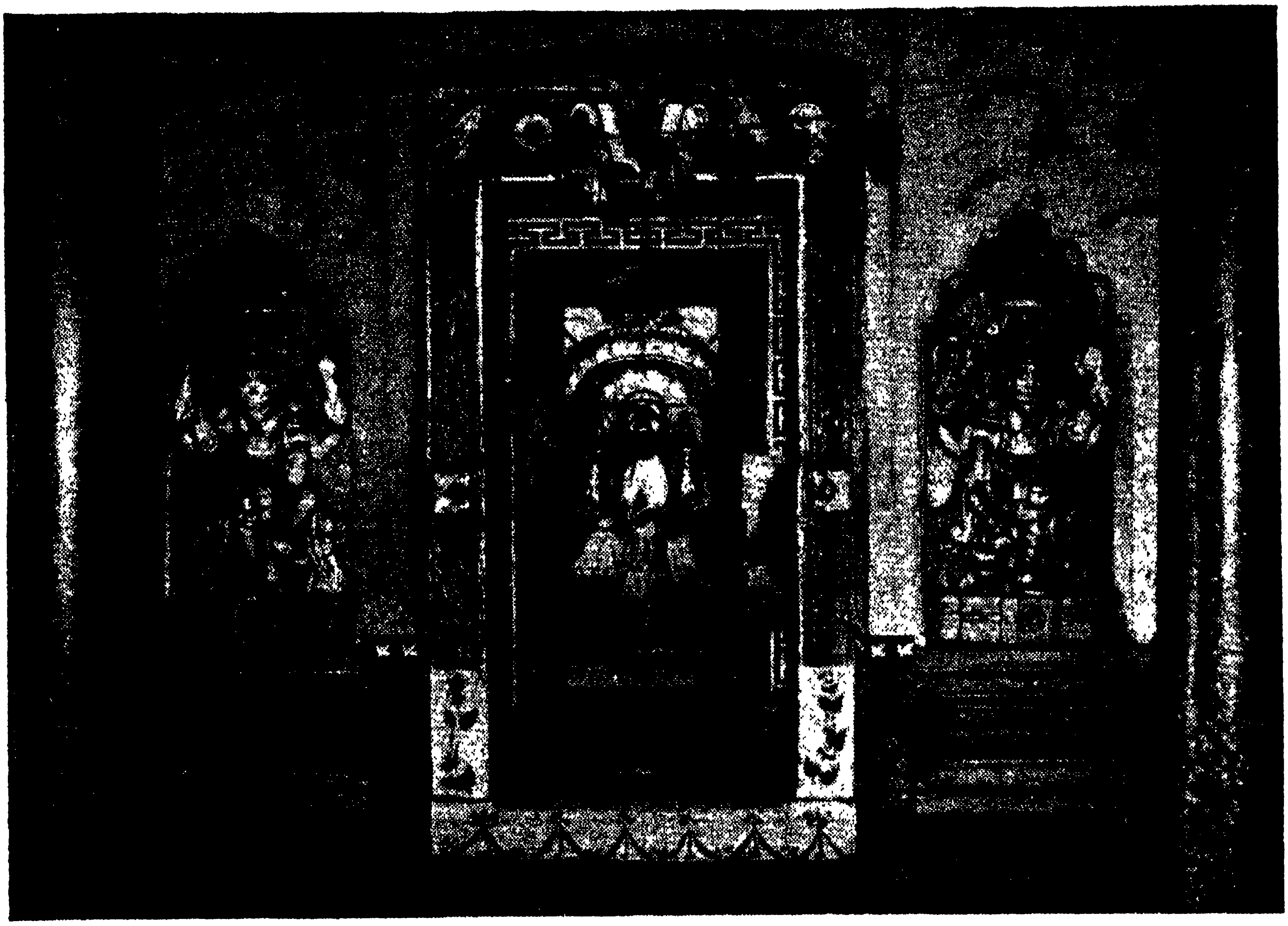
వల్లూరు కృష్ణామండలమున "ఉయ్యూరు"కు నాలుగు మైళ్లదూరములో పశ్చిమముగా, కృష్ణానదికి తూర్పు తీరమునకలదు. "వల్లూరు" అను గ్రామములు గుంటూరు మండలమున బాపట్లతాలుకాలో నొకటియు, పశ్చిమ సముద్రతీరమున "కొచ్చిన్" స్టేటులో మఱొకటియు కలవు. ఈ గ్రామమున పలురకముల ఫలజాతి తోటలు మెండుగానుండుటచే దీనికి "తోట్లవల్లూర"ని ప్రసిద్ధ నామము కలిగినది. ఈ గ్రామములో అనాదిగా దేవాలయములుగాని, జమీందారిగాని లేవు. ఇది పూర్వము నూజివీటి జమీనులో చేరిన గ్రామమే. తరవాత కొంతకాలమునకు చల్లపల్లి యెస్టేటుకుఁజేరి, మరికొంతకాలమునకు యదియే నొక చిన్న "యెస్టేట"య్యెను.

వల్లూరు యెస్టేటు - ఎడ్లనాగన్న

ఈ ఎడ్లనాగన్నగారిది వల్లూరు గ్రామమే. సామాన్య గృహస్థు. వీరి యింటిపేరు యెడ్లవారు. వీరికి మొదటినుండియు పశుసంపద మెండగుటచే యెడ్లవారని పేరు కలిగినది. వీరు యెడ్లమీద సరంజామాలను దూరదేశమునకు తీసుకొనిపోయి వర్తకము చేయుచుండెడివారు. "టిప్పు"సుల్తాను శ్రీరంగపట్టణమును నేలుచు పాండ్యులను చోళులను నోడించినప్పుడు వీరు కలకత్తానుంచి "కారన్‌వాలీసు" (Carnvalis) ను యాశ్రయించి వారి సైన్యముల సహాయముతో "టిప్పు" ను చంపి శ్రీరంగపట్టణమును (యిది మైసూరు స్టేటులోనున్నది) వశపరుచుకొనిరి. అప్పుడు "కారన్‌వాలీసు" సైన్యమునకు (మిలిటరీకి) అవసరమగు ఆహారపదార్థములను యీ నాగన్న 150 యెడ్లమీద తోలుకొని వెళ్లి సహాయపడుటచే యీ గవర్నరు జనరల్ సంతసించి యందరికి బహుమానములొసంగుచు, యీ నాగన్న గారి యెడ్లకు గోగ్రాసముక్రింద వుల్లిపాట్టును యొసంగగా నందు ధనము దొరికినట్లును దానిని యెడ్లమీద తెచ్చుకుని నాగన్న యీ యెస్టేటును వేలములో కొనుక్కొన్నట్లును వదంతికలదు.

ఆలయ దృశ్యము

ఆలయమునందలి - లోపలి దృశ్యము

బ్రహ్మదేవర - బొమ్మదేవర

ఈ యెడ్లనాగన్న నిత్యము యొక బ్రాహ్మణపండితుని దర్శించి నమస్కరింపుచు వారికి కావలసినవన్ని యొసంగుచుండెడివాడనియు, నా బ్రాహ్మణుఁడీయనతో నీవు "అదృష్టవంతుడవయ్యా! నీకు రాజ్యాధిపత్యము రాఁగలదు." అని ఆశీర్వదించుచుండెడివాడనియు, నట్లె యీ నాగన్నకు రాజ్యాధిపత్యము వచ్చిన తరువాత, నా బ్రాహ్మణ పండితుని యొద్దకు వెళ్లి, "అయ్యా! తమ ఆశీర్వాదము వలన నాకు రాజ్యము లభించినది. కాన మా యింటిపేరు యింతటినుంచి మీ పేరు పెట్టుకొందుమని చెప్పి "బ్రహ్మదేవర" వారని పెట్టుకొనెనట. ఆ బ్రహ్మదేవరే" నేడు "బొమ్మదేవరై"నది. ఈ కథనే చరిత్రపరిశోధకులు, శ్రీయుతులు భావరాజు వెంకటకృష్ణారావు పంతులుగారు భారతిలో "అదృష్ట"మను కథను వ్రాసియుండిరి. తరువాత నీ గ్రామమభివృద్ధి కాఁజొచ్చినది. వీరె కోటను కట్టుకొని రాజ్యస్థాపన మొనర్చిరి. వీరి కోటప్రాకారముపై బండి తిరుగతగిన వైశాల్యము కలిగియుండెడిది. ఆ కోట వైభవము నేఁడు జీర్ణించినది.

శివకేశవులు - జమ్మిలభావి

ఈ గ్రామమధ్యమున అతి ప్రాచీన కాలమునుండియు నొక పెద్దభావికలదు. దానికి నాలుగు మూలల నాలుగు జమ్మిచెట్లు కలవట. అందువలన దీనికి "జమ్మిలభావి" యని పేరు. ఈ భావి శివాలయమున కెదురుగానున్నది. నేటికిని యొక వృద్ధశమీవృక్షమానూతియొద్దునఁగలదు. ఈ గ్రామములో అనాదిగా "శివలంక" వారను ఆరాధ్య పండిత వంశము "కాళహస్తి" నుండి వచ్చి నివసించుచున్నది. ఒకనాటిరాత్రి శివలంక అయ్యవార్లంగారికిని చలివేంద్రపాలెము గ్రామములో శ్రీమంతులైన యొక రెడ్డిగారికిని శివకేశవులు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి తాము జమ్మిల భావిలో యేనాటినుండియో యుంటిమనియు వారుభయులు తమ్మును ప్రతిష్ఠింపుడనియు శాసించినట్లును, అందువలన యా మఱునాడే అయ్యవార్లంగారును రెడ్లును, యా నూతిని త్రవ్వించి పరిశోధించగా నందు శ్రీ భ్రమరాంబిక- చెన్నమల్లికార్జున విగ్రహములును, రుక్మిణీ సత్యభామా సమేత వేణుగోపాల మూర్తియు- శ్రీదేవి విగ్రహములును దొరికినట్లును, అంత వారుభయులు సంతో

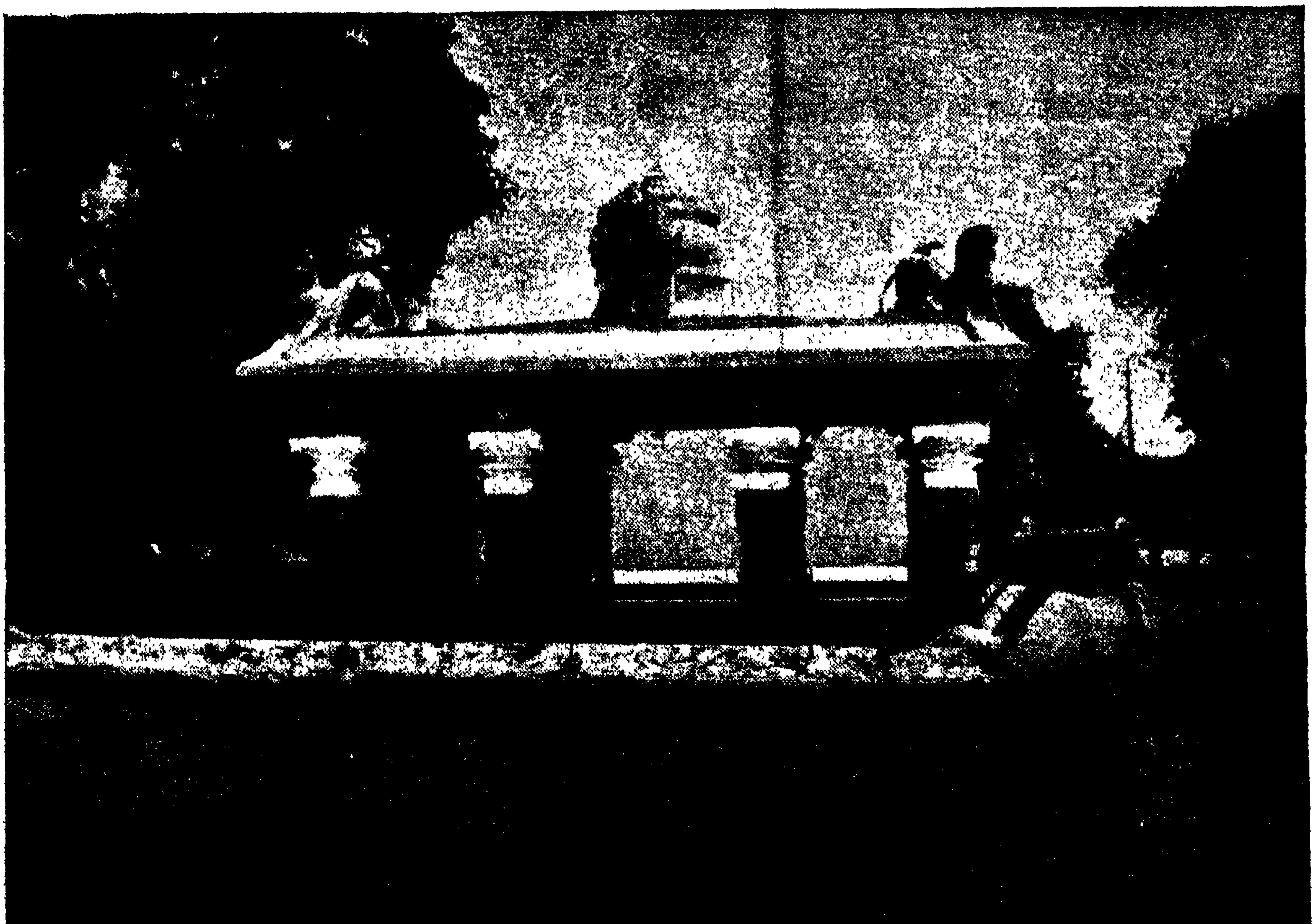
పాంతరంగులై యా విగ్రహములనుఁ గొనిపోయి చిన్న దేవాలయములను నిర్మాణము చేయించి, శ్రీ మల్లికార్జున దేవరను భ్రమరాంబికను వీరభద్ర అయ్యావార్లంగారును, శ్రీ వేణుగోపాలమూర్తిని రెడ్డివారును ప్రతిష్ఠించిరట. ఇందు వలన నేటికిని కల్యాణసమయమున "తలంబ్రాలు" అక్షత లను వారి వంశీకులే తెచ్చు యాచారము అనూచాన ముగా జరుగుచున్నది.

నాగన్ననాయుఁడు - గోపుర నిర్మాణము

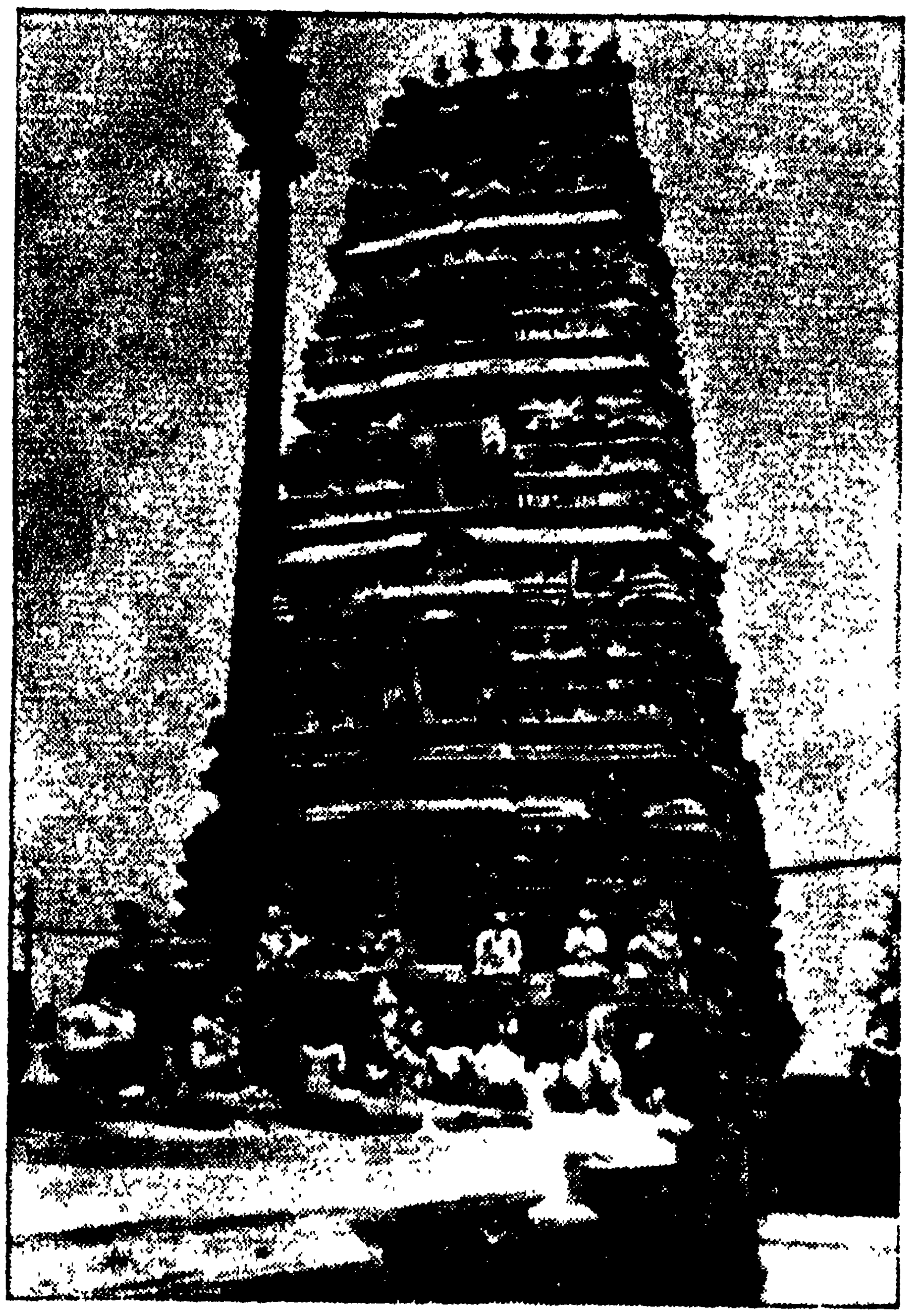
తరువాత నాగన్ననాయుఁడుగారికి మూడవతరము వాడైన (మనుమడు) శ్రీ రాజా నాగన్ననాయుఁడుగారిప్పు డున్న దేవాలయ విమాన మంటప ప్రాకారాదులున్నూ అయిదుఅంతస్థుల గొప్పగోపురమున్నూ కట్టించి ధ్వజ దండాది శిఖరప్రతిష్ఠలంగావించిరి. మఱియు శ్రీస్వామి వార్లకు అంగరంగవైభవములకు తగు భూవసతులనిచ్చి అర్చక, ఆచార్య, పరిచారక, స్వస్తివాచక, మేళకార, మాలాకార, రథకారాదివృత్తులను యేర్పాటుచేసి నిత్య నైమిత్తిక బ్రహ్మోత్సవాదులను చేయించుచుండెను. ఇది గోపర్ధనవిమానము. ఇట్టి విమానములు "మధుర" (Muttara) లోను "తిరుప్పంది" (నందప్రయాగ) లోను కలవు. స్వామి త్రిభంగిలలితుఁడు. నిలువుసేవ. ఆల యము పశ్చిమాభిముఖము. గోపురశిల్పమతిసుందరమైనది. ఆలయమున కభిముఖముగ అంజనేయస్వామివారి ఆల యముకలదు. ఆలయమునకు తూర్పున ఆగ్నేయమూలలో నాలుగుఅంకణముల పెద్దకళ్యాణమంటపమును, దాని పక్క వాహనశాలయుకలవు. ఆలయమునకు దక్షిణభాగ మున "తిరుమట్టుపళి" (పాకశాల)యు, యాగశాలయును కలవు. ఆలయమునకు వెనుకభాగమున పుష్పవనమును- పూలబావియునుకలవు.

నార్తువల్లూరు - సాతువల్లూరు

ఈ యెస్టేటు అయిదవతరమువరకు అవిభాగముగనే పరిపాలింపఁబడినది. కాని ఆరవతరములో అన్నదమ్ము లకు వివాదములుకలిగి, యిది అవిభక్తసంస్థానమని పెద్ద వొంటువారును, యిదివిభాజ్యముకావలెనని చిన్నవొంటు వారును న్యాయస్థానమునకేగఁగా, దొరతనమువారిది విభాగమున కర్హమైనదనియే తీర్మానించిరి. అందువలన నప్పటికి పరిపాలకులైన నరసింహారావునాయుఁడు భాష్య

కళ్యాణ మంటపము

శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి ఆలయము - గాలిగోపురము

కారులునాయుఁడను యన్నదమ్ముల కుమారులు యెస్టేటును విభాగించుకొనిరి. ఈ గ్రామములో శివాలయమునకును, విష్ణ్వాలయమునకును మధ్య తూర్పుపడమర్లుగా నొకబజారుకలదు. అనగా నా వీధికి దక్షిణమున శివాలయమును నుత్తరమున విష్ణ్వాలయమునుఁగలవు. అందువలన నావీధికి యుత్తరభాగమును, ఆ ప్రాంతీయ భూములను "ఉత్తరవల్లూరు" (North Vallur) అనియు నావీధికి దక్షిణభాగమును, ఆ ప్రాంతీయభూములను "దక్షిణవల్లూరు" (South Vallur) అనియు పేరిడి పంచుకొనిరి. అందు "పంగెనగూడెము" పరగణా ఉత్తరవల్లూరువారికిని, "బందరు గూడూరు" పరగణా దక్షిణవల్లూరువారికిని చేరినవి. అందువలన శ్రీ వేణుగోపాలాలయము నార్తువల్లూరువారికి చెందినదైనను, శ్రీ గోపాలమూర్తి న్యాయస్థానమున తనకు అనుకూలముగా సహాయముచేయనందున స్వామివారు తమకక్కరలేదని వదిలివేసిరి. అంత దానిపాలనాభారమును సౌతువల్లూరు వారే వహించి అతివైభవముగా స్వామివారి కైంకర్యములను చేయించుచుండుటయేఁగాక దీనిని దివ్యస్థల మొనర్చి వార్షికోత్సవములను అతివైభవముగా చేయించుచూవచ్చిరి.

మూలవరులు - అళ్వారులు

ఇచ్చట ధ్రువబేరము శ్రీ వేణుగోపాలమూర్తి రుక్మిణీ సత్యభామాసమేతముగా నేకపీఠమందు కలరు. అంతరాళికమున స్వామికి యుత్తరభాగమున లక్ష్మీదేవియు, దక్షిణభాగమున "అండాల్" (గోదాదేవి)యు విషమరేఖా స్థానములలో ప్రతిష్ఠింపఁబడియున్నవి. ఇట్లుండుట అగమ శాస్త్రవిరుద్ధము. ఈ విగ్రహములును శిల్పశాస్త్రప్రమాణ పురస్సరముగా లేవు. మరియు సుందరతరమైన శ్రీ అంజనేయస్వామివారి విగ్రహమొందు ప్రాచీనవిగ్రహమొందు అంతరాళికమున లక్ష్మిఅమ్మవార్లకు దక్షిణభాగమున పూర్వాభిముఖముగా భిత్తిలో బిగింపఁబడియున్నది. ఈ విగ్రహమీదేవాలయ ప్రతిష్ఠకంటె యనాదిగనున్నట్లు యర్చకులు చెప్పుచున్నారు. వీరే యీ క్షేత్రపాలకులై యుండ నోపును. మరియు "అండాల్" దేవికి దక్షిణపార్శ్వమున పన్నిద్దరాళ్వార్లు ప్రతిష్ఠింపఁబడియుండిరి. వీరు యీ కోవెలను దివ్యస్థలమొనర్చినప్పుడు ప్రతిష్ఠింపబడియుందురు. మరియు నిచ్చట మూలవరులకున్నూ పరివారదేవతలుకు కూడా, కౌతుకోత్సవ స్నపన బేరములు కలవు.

స్వర్ణకవచము - సప్తనారీహంసవాహనము

శ్రీస్వామివారికి శ్రీ రాజా నాగన్ననాయుఁడుగారును, శ్రీ రాజాభాప్యకార్లు నాయుఁడుగారును సుమారు ముప్పది వేలరూప్యములు కిమ్మతుగల వజ్రములు, నవరత్నములు పొదికిన సర్వాంగస్వర్ణకవచమున్ను, సర్వాలంకరణ ములున్ను, రజతపాత్రములు, ఛత్రచామరములున్ను, పట్టు ఆలవట్టం మున్నగు సర్వాభరణములున్ను చేయించిరి. మరియు గరుడ, హనుమంత, అనంత, గజాశ్వ, వ్యాళ, పొన్న, రాజాధిరాజ వాహనములున్నూ, చలువచప్పరములు, రథాందోళికాది రాజలాంఛన వాహనములున్ను కలవు. మరియొక విశేషమేమన? ఈ దేశమున యెక్కడనులేనటువంటి "సప్తనారీహంస వాహనము"ను అపూర్వమైనదియు, ననన్యసామాన్యమైన శిల్పసంపదతో నొప్పారు విచిత్ర వాహనమొకటికలదు. ఇట్టి వాహనము దక్షిణ దేశమున "కంచి"లో మాత్రము కలదు. ఇది హంసాకృతిగనుండును. కాని అవయవములను పరిశీలించి చూచిన నేడుగురు స్త్రీవిగ్రహములతోనిది నిర్మింపబడినట్లు కన్పట్టుచున్నది. అన్ని విగ్రహములకు అంగ ప్రత్యంగ విభాగము స్పష్టముగా కన్పించుచున్నది. కాని మొత్తము అంతాకలసి హంసాకృతిగా కాన్పించును. ఇందువలన దీనికి "సప్తనారీహంస వాహనము"ని పేరు.

ఉత్సవములు - సాంప్రదాయము

చైత్రశుద్ధపాడ్యమి- సంవత్సరాది, పంచాంగ శ్రవణము. వైశాఖశుద్ధ పౌర్ణమికి నవాహ్నికదీక కళ్యాణోత్సవము. ఆషాఢమాసమున పది దినములు అండాళ్ తిరునక్షత్రము. శ్రావణశుద్ధ పౌర్ణమాస్యకు పవిత్రోత్సవము. ఈ బహుళ అష్టమికి జన్మాష్టమి, ఉట్లపండుగ; అశ్వీయుజము నవ రాత్రములు, లక్ష్మీదేవికి కుంకుమపూజ. దశమికి శమీపూజ, పారువేటోత్సవము. మార్గశీర్షమున ధనుర్మాసోత్సవములు. శుద్ధయేకాదశికి ముక్కోటి. పుష్యమాసమునందు తిరు నక్షత్రములు, ప్రతివారము శుక్రవారసేవలు, నిత్యము పుష్పయోగోత్సవము (పవళింపుసేవ) జరుపుట ఆచారమై యున్నది. మరియు త్రికాలార్చనము జరుగును. ఇవి అన్నియు శ్రీ వైఖానససూత్ర ప్రకారము జరుపఁబడు చున్నవి.

శ్రీ సత్యనారాయణవరప్రసాద్ - తిరునాళ్లవేడుకలు

శ్రీ భాష్యకార్లు నాయుఁడుగారి తరువాత, శ్రీ సత్యనారా యణవర ప్రసాదుగారు రాజ్యమునకు వచ్చిరి. వీరి కాల ములో గోపాలమూర్తికి జర్పిన యుత్సవములు వేడుకలు, భోగములు, వైభవములు ఆంధ్రదేశమున యెచ్చటను జరుపబడలేదన్నమాట అతిశయోక్తికాదు. ఆ తిరునాళ్లలోని వేడుకలు కొనియాడుటకు శక్యముకాదు. నిత్యము అలం కారములు, పూజా విశేషములు, భోగములు, యూరేగిం పులు, చూచి తీరవలసినదే. వేదపారాయణలు, పండిత ప్రకాండుల వాగ్వాదములు, కవితాగోష్ఠులు, అవధాన ప్రసంగములు, గానసభలు, నాటక ప్రదర్శనములు, పలు విధములైన మేళసమ్మేళనములు, భరత నాట్యములు, జరుగుచుండెడివట. ఈ దేశమునగల గొప్ప విద్వాంసు లను, విదుషీమణులనుగాక, దక్షిణదేశమునుండి పలు మంది గాయకులను, విద్వాంసురాండ్రను రావించి పలు ప్రదర్శనములను గావించుచుండెడి వారట. వింత వింత జంతువులపై విహారములు, ఏనుగులు, గుఱ్ఱముల పందెములు, పలురకముల "బాణసంచ" కాల్పులు, వర్ణింపనలవికాదట.

తిరునాళ్లు - చాటువులు

వీరిపాలన కాలములోనే శ్రీస్వామి వారికి "బిందె తీర్థ" కైంకర్యమునకునొక "యేనుగు"ను సమర్పించిరి. ఈ విషయము యీ చాటుపద్యమువలన తెలియుచున్నది.

ఉ॥ వచ్చిరి రాజబంధువులు - వచ్చిరి మిత్రులు సత్క
విశ్వరుల్
వచ్చిరి గాయకోత్తములు - వచ్చిరి వారవధూపరం
పరల్
వచ్చిరి వాద్యకోండులును - వచ్చిరి యెచ్చటఁ
జూచినన్ బురం
బచ్చపునంతసంబునకు - నాకరమైకరమున్ భరం
బుగన్ ॥—

తే॥ గే॥ పిదపనియెల్ల పరిజనుల్ - వెంటరాగ
కృష్ణవేణికిఁజని కర - టీంద్రమొకటి
సేవకర్పించె జలకల - శికిఁగరీంద్ర
పాల కుండగు వేణుగో - పాల పతికి ॥—

శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి - మూలవరులు

శతకములు - కృతులు

శ్రీస్వామివారిపై పూర్వకవి యొక సీస శతకమును వ్రాసినాడు. శతకకర్తపేరు తెలియదు. శతకమున్ను సమగ్రముగ దొరకలేదు. కాని శైలి అంత్యప్రాసనియమ ముతోకూడి లలిత రతినొప్పారుచున్నది. అందందు కవి నిందాస్తుతినిఁజేసినాడు అందులోని రెండు పద్యములు.

సీ॥ శ్రీమహిళాహృత్కు - శేశయ పరఖేల
బలదైత్యసూదన - వలవిసీల
బుధగురు సంకాశ - సుధిత కీర్తివిసాల
దుర్మతి దితిజనం - దోహకాల

శ్రీ రాజ్యలక్ష్మి అమ్మవారు

బర్హిర్ముఖ వ్రాత - పరిపాలనోల్లోల
  కమనీయ విలసిత - కనకచేల
సంపూర్ణ దాక్షిణ్య - సంరక్షితకుచేల
  ఘనతర దుష్కృత - కంధికోల

గీ॥ భూరి కరుణారసావాల - పుణ్యశీల
భక్త సంఘాత సురసాల - భరితశైల
సరసగుణ జాలసంగీత - సామలోల
తోట్ల వల్లూరి గోపాల - తోయజాక్ష ॥

సీ॥ కాంచనచేలంబుఁ - గలియుండియుగొల్ల
  యిల్లాండ్రచేలంబు - లెత్తలేదె ?
కౌస్తుభరత్నంబుఁ - గల్గిసత్రాజిత్తు
  కాంచనమణి నపే - క్షింపలేదె ?
యురమున శ్రీదేవి - యొప్పారుచుండగాఁ
  గుబ్జతోరతికేళిఁ - గూడలేదె ?
ఐశ్వర్యనిధియున - నలరుచుండియుబలిఁ
  జేరి, చేఁజాచియా - చించలేదె

గీ॥ జౌరయిట్టియపేక్షచే - నలరెదీవు
చెలగినాకోర్కెఁదీర్చి ర - క్షించుటెట్లు ?
సరసగుణజాల సంగీత - సామలోల
తోట్లవల్లూరి గోపాల - తోయజాక్ష ॥ -

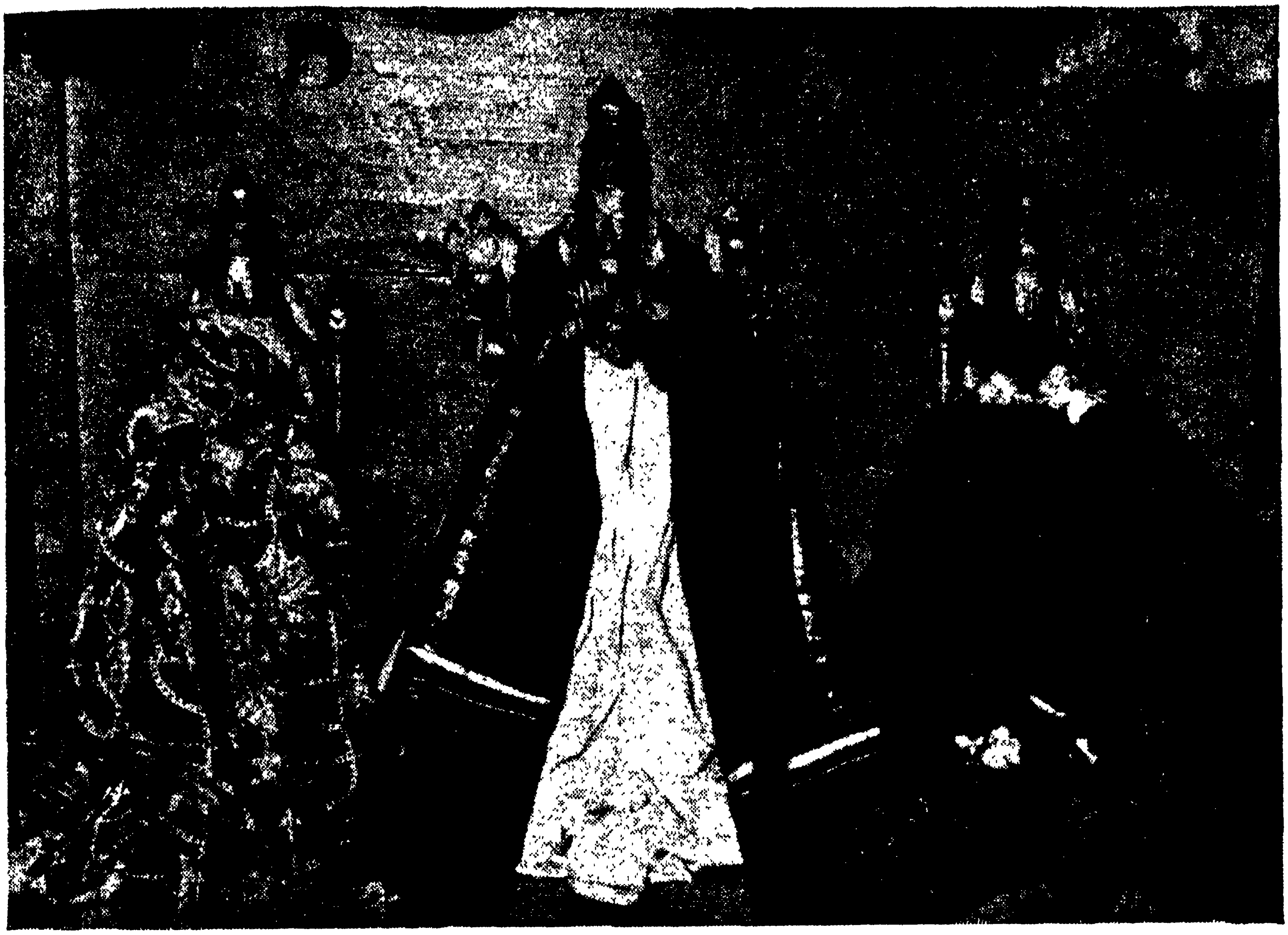
మఱియు శ్రీ స్వామివారిమీద పదకవితాధురంధరులగు శ్రీ రాయబట్టువీరరాఘవ కవిగారును, దాసుశ్రీరామపండితులుగారును కొన్ని పదములను వ్రాసి సన్నుతించిరి. ఈ రెండు ప్రబంధములును చాలా సుప్రసిద్ధములై యున్నవి.

జీర్ణబింబము - పూర్ణబింబము

ప్రపంచమున చెడుపనిచేయుట యెట్టిదోషమో, మంచి పని చేయకుండుటయు నట్టిదోషమే. ఇవిరెండును తప్పులే ఇట్లె ఆలయములందు జీర్ణబింబములను పూజించుటయు పూర్ణ బింబముల పూజింపకుండుటయు, యీ రెండు కార్యములను తప్పులే. అనర్ధదాయకములే. ఈ దేవాలయము శ్రీ చారిటబుల్ అండ్ ఎండోమెంటు డిపార్టుమెంటువారు స్వాధీనపర్చుకొనిన తరవాత ఆలయమును చాలావరకు జీర్ణోద్ధరణమునుఁ గావించిరి. రంగులువేయించిరి. విద్యుద్దీపములను పెట్టించిరి. ఇట్లు ఆలయమును మాత్రము జీర్ణోద్ధరణముచేసిన చాలదు. ఇప్పుడున్న ధృవబేరము (మూలవిరాట్టు) యెప్పుడో శిథిలమైనది. లక్ష్మిగోదా విగ్రహములున్నూ అంగప్రత్యంగ విభాగము ప్రమాణపురస్సరముగా లేవు. ప్రతిష్ఠితస్థానములున్నూ సమరేఖమీద ప్రతిష్ఠింపఁబడక విషమస్థానములందు కలవు. ఈ సంగ

శ్రీ ఆంజనేయస్వామి - (మూలవిరాట్‌కు ఎదురుగా)

శ్రీ రుక్మిణీ సత్యభామాసమేత శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి - ఉత్సవరులు

తిని శ్రీ బోర్డువారు గ్రహించి వీటిని తీసివేసి జలాధివాసము చేయుచు నూతన విగ్రహములను ప్రతిష్ఠింపవలసినదిగా సూచించుటచే వారి యుత్తరువు ప్రకారం నూతన విగ్రహములు చేయింపఁబడి అయిదు సంవత్సరములైనది. వాటిని ప్రతిష్ఠించకుండా యెవ్వరో వద్దు అన్నారని ఆపివేసిరట. ఇందువలన పైనచెప్పిన రెండు దోషములున్నూ కలుగుచున్నవి. జీర్ణవిగ్రహములను పూజించినను ఫలములేదు. పైగా అనర్థఫలమునిచ్చును. ఇట్లు నూతన విగ్రహములను ప్రతిష్ఠించుటకు యుద్దేశింపఁబడి తయారుచేయబడి వాటికి దీపధూపనైవేద్యాదులులేక పాడుపెట్టి యుంచుట మఱి యొక దోషము. ఇందువలనను అరిష్టమే ఫలము. కనుక శ్రీ స్వామివార్లను తమ మూర్తివంతముచే పునః ప్రతిష్ఠితులై అఖిల వైభవములతో పూర్వమువలె తులతూగుచు భక్తుల నగ్రహించుచుందురుగాత. అధికారులును శీఘ్రముగా నూతన విగ్రహములను ప్రతిష్ఠించి, శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి వారి యనుగ్రహమునకు పాత్రులగుదురుగాక!

దేవాలయములు - విశేషపూజలు

పండిత, పార్థసారధి భట్టాచార్య.

గ్రహణారాధనము

సూర్యచంద్ర గ్రహణముల గొప్పతనము మన పూర్వులు గ్రహించి ఆ సమయమున స్త్రీలు పురుషులు బాలురు వృద్ధులు అందరును స్నానదానాదుల నాచరించదగునని నిర్ణయించిరి. సూర్యగ్రహణమున ఆరంభమునను చంద్ర గ్రహణమున విడుపు కాలమునందును స్నానాద్యాచరణము విహితము. స్నానము పట్టువిడుపులయందు రెండు సమయములలోను విహితము. దానము తర్పణము మొదలగునవిమాత్రము ఆరంభమునను అంత్యమునను చేయబడవలయును. సూర్యగ్రహణమునకు ముందు నాలుగు యామములలోను చంద్రగ్రహణమునకు ముందు మూడు యామములలోను భోజనము చేయరాదు. ఈ నియమము శక్తుల విషయమైనది. అశక్తులు కొంచెము ముందువెనుకగ భోజనాదులను చేయుటకు అనుమతించబడినది. విశేషములగు మంత్రములను అనుష్ఠించుటకును ఉపదేశములను పొందుటకును ఈ గ్రహణకాలము ప్రశస్తమని పెద్దలు చెప్పుదురు.

ఇయ్యది మానుషిక మర్యాద. ఈ తీరుననె దేవాలయములలోకూడ విశేషవిధులు చెప్పబడినవి. చాలా చోటులందు గ్రహణకాలమున ఆలయము తలుపులు మూసి యుంచబడి గ్రహణమోక్షము కాగానె గ్రహణతిరుమంజనమను పేరిట ఆలయమందలి బింబములను అభిషేకము చేసి పాత్రములను శుద్ధిపరచి వస్త్రములను ఉతికి యెండబెట్టి ధరింపచేసి విశేషముగ ఆరాధనము నివేదనము చేయుటకలదు. తిరుపతి దివ్యక్షేత్రమందుమాత్రము గ్రహణకాలమున తలుపులు మూయబడుచున్నవి. విశేష తిరుమంజనము లేకనె తరువాత నిత్యార్చనాదులు జరుగుచున్నవి.

శాస్త్రవిధి ననుసరించి గ్రహణకాలమున భగవానునకు మహాస్నపనము చెప్పబడినది. ఈ సమయములో కైంకర్యపరుల కెట్టి ఆటంకములేక భగవానుని అభిషేకకైంకర్యములను చేయవచ్చును. లోకాచారమునుబట్టి సూర్య చంద్ర గ్రహణము ఆ గ్రహముల విపత్తును సూచించునదై వైదికులకు ఆశౌచమును కల్పించుటచే అశుచి పరిహారమునకై స్నానము చేయబడునని తెలియుచున్నది. అట్టి యాచారమునకు తత్త్వమేదియైనను భగవత్కైంకర్యమునకట్టి దోషమున్నట్లు లేదు. పక్వప్రసాదములనుగాని అపక్వములనుగాని నివేదనము చేయుట ఈ స్నపనమునందు చెప్పబడలేదు. గ్రహణకాలమున జన్మనక్షత్రాది సంభవముచేతనేమి కారణాంతరములచేతనేమి భక్తులకు భగవత్సేవ కర్తవ్యమై యొప్పుటచే గ్రహణకాల స్నపనము జరిపించుట యుక్తమే. ఈ నిర్ణయమును ఆయాస్థలములందు జరిగెడి ముందువెనుక ఆచారమునుబట్టి వ్యవస్థ చేయవచ్చును.

పవిత్రోత్సవము

ఈ యుత్సవము యొక్క మహత్త్వము ననుసరించి సాధారణముగ శైవవైష్ణవ భేదములేక వైఖానస పాంచరాత్ర శైవసన్నిధులన్నిటియందును వైదిక క్రియాకలాప యుక్తముగ ఆచరణమున నున్నది. ఇయ్యది బ్రహ్మోత్సవము (కల్యాణోత్సవము) వలె ప్రతి సంవత్సరము అనుష్ఠించదగిన నిత్యకృత్యమై యున్నది. మరీచి మహర్షి ఈ క్రింది విధమున దీని ప్రకారమును చెప్పిరి.

"అథ పవిత్రారోపణం వక్ష్యే సర్వయజ్ఞ ఫలప్రదం సర్వదోషోపశమనం సర్వతుష్టికరం సర్వకామప్రదం సర్వలోక శాన్తిదం హ్యేతత్. మంత్ర క్రియాద్రవ్యహీనం యత్కృతం తద్దోష శాన్త్యర్థం పవిత్రారోపణం కుర్యాత్. పవిత్రారోపణ హీనా యా పూజా సా నిష్ఫలా భవతి. రాజరాష్ట్రం వినశ్యతి. తస్మాద్యత్నేన పవిత్ర మారోపయేత్."

(పవిత్రోత్సవము సర్వయజ్ఞ ఫలప్రదము, సర్వదోషోపశమనము, సర్వతుష్టికరము, సర్వకామప్రదము, సర్వలోక శాన్తికరము. ఆరాధనాదులందు సంభవించెడి మంత్ర క్రియాద్రవ్య లోపములు దీనిచే చక్కపరుపబడును. పవిత్రోత్సవము జరుపబడని నిత్యపూజ ఫలము నీయదు. అట్టి పూజ రాజరాష్ట్రములకు క్షేమము నీయజాలదు. కావున తప్పక ప్రతి ఆలయమునందును సంవత్సరమున కొకసారి ఈ యుత్సవమును తప్పక చేయవలెను.)

ఈ యుత్సవమును చేయుటకు ఉక్తకాలములు చాంద్రమానరీతిగగాని సౌరమానరీతిగగాని ఆషాఢ శ్రావణ భాద్రపదమాసముల యందాచరింపవలెను. ఏ మాసమందుగాని శుక్లపక్ష ద్వాదశియందుగాని విష్ణుపంచక దినములందుగాని చేయదగునని కొందరనియెదరు. అధికమాసములందును క్షయమాసములందుగాని శూన్యతిథ్యాదులందుగాని పూర్వవిద్ధయగు ఏకాదశి తిథియందుగాని ఇతర దుష్టకాలములందుగాని ఈ యుత్సవమును చేయరాదు. రాజాజ్ఞచే ఏ సమయమందును చేయవచ్చును.

ప్రయోగప్రకారము :—ఆలయము ముంగిట మండపము నందుగాని ప్రపయందుగాని యాగశాలను నిర్మించి యథా శాస్త్రముగ దర్పణోదరమువంటి వేదికను కట్టవలెను. నలు దిక్కులను ద్వారతోరణములచే అలంకరించి పూర్ణకుంభ ములు అంకురములు దర్భమాల తరంగములు స్తంభ వేష్టనములు ముక్తాదామములు మొదలగు అలంకారములచే శాలను శోభితము కావించి పూర్వోక్త వేదికకు ముందు భాగమున పౌండరీకాగ్ని కుండమునుగాని సభ్యాగ్ని కుండ మునుగాని నిర్మించి దానిని గోమయముచే అలికి పంచ వర్ణములతో రంగవల్లులను బెట్టి యాగద్రవ్యమును సేక రించవలెను. ఉత్సవారంభదినమునకు ముందునాటిరాత్రి శాలశుద్ధిచేసి అంకురార్పణము కావించవలెను.

పట్టుతోగాని సువర్ణముతోగాని పవిత్రములను చేయుట ఉత్తమకల్పము. వెండి పవిత్రము మధ్యమకల్పము. నూలు పవిత్రము చివరికల్పము. దోషరహితమైనట్టి ద్రవ్య ముతో సుమంగలియును పతివ్రతయునగు బ్రాహ్మణ వధువుచేగాని బ్రాహ్మణకన్యకచేగాని పేనబడిన సూత్రముచే పవిత్రమును చేయుట యుక్తము. అట్టి వస్తువులభించనప్పుడు విక్రయమునకు అంగడిలో కొన వచ్చును. మూషికములు మొదలగు వానిచే కొట్టబడి నట్టిగాని తలవెంట్రుకలతో కలసినట్టిగాని సూత్రము కూడదు. యెక్కువ లావుగగాని సన్నముగగాని కూడదు. హెచ్చుతగ్గులు లేక సమముగా నుండెడి సూత్రమును మూడు పేటలుగా మడిచి మంత్రముతో పంచగవ్యములచే ప్రోక్షించి దానిని ఒక్కటిగా పేనవలెను. నూటయెనిమిది ముడులతో మెడనుండి జానువులవరకు (బింబమునకు) వ్రేలాడునట్టు చేయుబెడి పవిత్రము ఉత్తమము. అట్లే యేబదినాలుగు ముడులతో ఊరువులవరకు వ్రేలాడునది రెండవ పక్షము. యిరువదియేడు ముడులతో నాభివరకు ఉండునది కడపటి పక్షము. బింబము నంతను ఆవరించ దగి వేయిన్నినూటపదారు గ్రంధులతో చేయబడిన ఒకానొక సూత్రము వనమాలయనబడు దానిని కూడ కట్టవలయును. ముడియనునది అంగుష్ఠ ప్రమాణఘనముగలిగి యుండుట ఉత్తమపక్షము. మధ్యమాంగులి ప్రమాణము రెండవ పక్షము. కనిష్ఠాంగులి ప్రమాణము కడపటి పక్షము. మంత్ర పూర్వకముగ పై ముడులను వేయవలయును. ఇరువదియేడు ముడులతో ఉపవీతము ఉండవలయును.

యజమానుడు ఆచార్యుడు శిష్యుడు అగ్నికుండము వీనికివలయు పవిత్రములకు యెనిమిది ముడులుండ వలయును. పరివారదేవతల పవిత్రములకు పంద్రెండు గ్రంధులుండవలయును. ఈ గ్రంధులను సుగంధ ద్రవ్య ములచే అలంకరించి సుగంధధూపమును సమర్పించ వలెను.

ముందు చెప్పినట్లు పూర్వరాత్రి అంకురార్పణము చేసి, మరునాడు ఏకాదశి ఉదయము ఆచార్యాదులు స్నానాను ష్ఠానముల జేసికొని ఆలయమునకు వచ్చి ప్రదక్షిణ ప్రణామములజేసి దేవునకభిముఖులై సమాహితమనసుతో అష్టాక్షర మహామంత్రమును జపించి ఆనాడు ఉపవాసముగ నుండవలయును; స్త్రీ శూద్రాదులతో భాషింపరాదు. యాగ శాలలో ప్రవేశించి దేవుని బ్రార్థింపవలెను. దేవునకు స్నప నము ఉక్తహోమాదులు చేసి పూర్వోక్తవేదికి పశ్చిమమున పవిత్రములనుంచి అర్చించి రక్షాబంధము చేసి శయనాధి వాసము గావించవలయును. పవిత్రములను స్పృశించి ఉక్తమంత్రములను జపించుచు చుట్టి రక్షాచక్రమును ఆవరణత్రయ దేవతలను శాంతగరుడ చక్రదేవతలను స్యక్షాది విమానపాలకులను కూర్చలయందావహించి బలినొసగి అగ్నియందు హౌత్రశంసన పూర్వకముగ మూర్త్యావాహనము చేయునది. ఆవాహన క్రమముగ జుష్టాకార స్వాహాకారముల చేసి భగవానునకు స్నపనము వస్త్రాలంకారములను చేసి సప్తవింశత్యుపచారములచే అర్చించి అధివాసగతములగు పవిత్రముల తెచ్చి భగ వానున కర్పించునది. అట్లే ఆలయ మండపాదులకును సమర్పించి బలినీయవలెను. అట్లే యజమానుడు ఆచార్యుడు శిష్యులు వీరలు పవిత్రములను ఉంచి ఉక్త హోమముల చేయునది. ప్రాగాదిగ నాలుగు దిక్కు లందును చేయునది. ఆచార్యులు ఋత్విక్కులును అష్టాక్షర ద్వాదశాక్షర మహామంత్రములను విష్ణుగాయత్రిని జపించి పుష్పాంజలిని సమర్పించి నృత్తగీత వాద్యములచే రాత్రిశేషమును గడుపవలయును. ఆవల అగ్ని విసర్జ నము చేసి పుణ్యాహము ఆచార్యాదులకు దక్షిణాదానాదుల చేయునది.

ఇట్లు తొమ్మిది, యేడు, ఐదు, మూడు, లేక ఒకదినము గాని పవిత్రోత్సవారాధనము చేసి బ్రాహ్మణపూజనము వైష్ణవతదియారాధనమును చేసి దక్షిణాదానము చేయ వలెను. ఈ యుత్సవాచరణముచే సర్వాభీష్టసిద్ధి గల్గును. సంవత్సర పూజాఫలము సిద్ధించును. భగవానునితో శ్రీ వైకుంఠలోకావాసమును సిద్ధించును.

(మరీచి విమానార్చనా కల్పము 78 పటలము)

గర్వభంగము

బులుసు - వేంకటరమణయ్య.

ధర్మరాజు రాజ్యం పాలిస్తూ, ఒకప్పుడు నిండు కొలువు తీర్చి ఉండెను. అప్పుడు సభలో అతని సోదరులూ, కొందరు మహర్షులూ, వేదవ్యాసుడూ కూడా ఉండిరి. సందర్భవశాత్తూ వ్యాసమహర్షి విష్ణువుయొక్క విలాసాన్ని గ్రహించడం సామాన్యులకు సాధ్యం కాదనీ, అతడు మానుషరూపం ధరించి, కృష్ణుడుగా మనతో కలసి మెలసి తిరుగుతూ ఎంతో ఆప్తుడుగా ఉన్నా అతనినిగురించి మనం తెలుసుకో లేక మాయలో పడి ఉన్నామనీ, అందుకొనమే తనవంటివానికి కూడా యింకా ముక్తి లభించలేదనీ, అతని లీలలు అనంతాలనీ చెప్పగా—ఆ విషయాన్ని వివరించే ఒక లీలను వినిపించ వలసినదిగా యుధిష్ఠిరుడు కోరినాడు. వ్యాసమహర్షి చెప్పడానికి సిద్ధంగా వున్న సమయంలో అక్కడికి ఆకాశమార్గంగా అయిదుగురు మహాత్ములు దిగి సభలో ప్రవేశించారు. వారిలో నలుగురు పెద్దవారు, ఒక్కడు బాలుడు. పెద్దవారిలో ముగ్గురు సూర్య సమాన తేజులు. ఒక్కడు పూర్ణచంద్రోపమానుడు! బాలుడు ఇంద్రనీలమాణిక్యంవలె ఉన్నాడు. సూర్యసమాన తేజస్కులు ముగ్గురూ సనక, సనందన, సనత్కుమారు లనీ, పూర్ణచంద్రసమానుడైన పురుషుడు నారదుడనీ వారు గ్రహించారు. కాని, అయిదవవాడైన ఆ బాలుడెవ్వడో తెలుత తెలియడం లేదు. అతడు విశాలమూ, ప్రకాశ మానమూ అయిన ఫాలము కల్గి గోపిచందనాన్ని ధరించి యుండెను. రమణీయమైనట్టియు, దివ్యవాసనలు కలిగి నట్టియు పారిజాతపుష్పమాలికను ధరించి ఉండెను. చెవుల ప్రక్కను తులసీదళాలను పెట్టుకొని, రెండవ కృష్ణునివలె కనబడెను. వారు కొంచెం సేపు ఆలోచించి, ద్వారకానగరంలో శ్రీకృష్ణుని దేవేరులకూ, తక్కిన అంతః పురస్త్రీలకూ వినోదంగా కాలక్షేపంకోనం కథలు చెప్పుతూ వుండే గోవిందశర్మ అనే బ్రహ్మచారి అని తెలుసు కున్నారు.

ధర్మరాజుతో సహా సభాసదు లందరూ వారిని చూచి, లేచి ఎదుర్కొని, సగౌరవంగా సభలోనికి తీసుకువచ్చారు. కుశలప్రశ్నానంతరం ధర్మరాజు వారిని సుఖాసనాసీను లనుగా చేశాడు. గోవిందశర్మ వ్యాసమహర్షిదగ్గర కూర్చున్నాడు. భగవంతుని లీలలకు ఉదాహరణంగా ఒక అద్భుతవిషయాన్ని - విష్ణుమాయాజాలాన్ని బాగుగా ఎరిగిన ఆ గోవిందశర్మచేతనే చెప్పించవచ్చునంటూ వ్యాసుడు అనుకున్నాడు.

ధర్మరాజుకు గోవిందశర్మను చూడగా ఆశ్చర్యమూ, ఆనందమూ కలిగినవి. అతడు శర్మను చూచి "మహాను భావా! మాకు శ్రీకృష్ణు డెంత పూజ్యుడో, నీవున్నూ అంత పూజ్యుడవు. అతనికి ఆప్తస్నేహితుడవు. నీవు యిచ్చటికి వచ్చి మా గృహాన్ని పావనం చెయ్యడంచేత మేము ఎంతో ధన్యుల మైనాము. చెప్పకేమి? నా కొక్క విషయం మాత్రం ఎంతో ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తున్నది. అది నీవు పారి జాత పుష్పమాలికను ధరించడమే! ఆ మాలికను ధరించ డానికి యీ లోకంలో భగవదవతారమైన శ్రీకృష్ణునికి తప్ప మరెవ్వరికీ అధికారం లేదుగదా! నీవు ఎలా ధరింపగలిగావు? దీన్నిబట్టి చూస్తే నీవు సాధారణవ్యక్తివి కాక, లోకోత్తర పురుషుడవువలె కానవస్తున్నావు. నీ వృత్తాంతమంతా సవిస్తరంగా తెలిపి మా సందేహాలను తీర్పవలెనని ప్రార్థన" అని సవినయంగా అభ్యర్థించాడు.

తర్వాత ఆ బాలవటువు ఈవిధంగాచెప్ప నారంభించాడు. "అయ్యా! బలరామ, కృష్ణులు కాశీలో సాందీపని అనే విద్వాంసుడిదగ్గర సమస్తవిద్యలూ అభ్యసించారని మీకు తెలిసే వుంటుంది. ఆ సాందీపనియే నాకు తాతగారు. ఆయన పెద్దకుమారుడైన ధర్మశీలుడు మా తండ్రి. నేను పుట్టిన సమయంలో ఆకాశవాణి "ఈకుర్రవాడు సమస్త శాస్త్రాలూ అచిరకాలంలోనే గ్రహించి యత్యాశ్రమాన్ని స్వీకరిస్తాడు. గోవిందునికి మిత్రుడుగానూ, సహచరుడు గానూ వుంటాడు. అందువల్ల ఇతనికి గోవిందశర్మ అనే పేరు పెట్టండి!" అని పలికినదట! ఆ విధంగానే నేను సమస్తవిద్యలూ నేర్చుకొని, బ్రహ్మచారిగా ఉన్నాను. శ్రీకృష్ణునికి నామీద అవ్యాజకరుణ కలిగింది. నేను అతని నగరులో స్వేచ్ఛగా సంచరిస్తూ, శ్రీకృష్ణునికీ, అతని అంతః పురకాంతలకూ వినోదంగా కథలు చెప్తూ కాలం గడుపుతూ ఉంటాను.

ఇక—నా కీ పారిజాతపు పూలదండ ఎలా వచ్చిందో, వివరించి చెప్తాను. సావధానంగా వినండి.

ఈ నారదమహాముని శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణీదేవిఅంతః పురంలో వున్నప్పుడు ఒకసారి ఒక పారిజాతపుష్పం తెచ్చి యివ్వడమూ, దాన్ని శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణీదేవికే ఇయ్యగా సత్యభామ అలిగి పారిజాతవృక్షాన్నే తన పెరటిచెట్టుగా నాటించడమూ మీ అందరికీ తెలిసిన సంగతే! దాని ప్రభావం ఎటువంటిదో? ఆ వృక్షం వచ్చినదగ్గిర్నుంచే సత్య భామకు ఒక నూతన లావణ్యం—ఆత్మతృప్తీ కలిగినవి.

శ్రీకృష్ణుడు ఎప్పుడూ ఆమెగృహంలోనే వుంటూ వచ్చాడు. అతడు ఇకమీద తన్ను విడిచి ఒక క్షణమైనా ఉండలేడనే అభిప్రాయం ఆమెకు కలిగినది. ఇట్టి లోకోత్తరసౌభాగ్యంచేత ఆమె గర్వించి, శ్రీకృష్ణునియొక్క తక్కినమహిషులను అవమానించాలని ఆమె సంకల్పించి—ఒకనాడు పారిజాత పుష్పాలను విరివిగా బుట్టలతో కోయించి, బంగారు పళ్లెల నిండా నింపి—శ్రీకృష్ణుడు చిరునవ్వుతో గమనిస్తూ వుండ గానే—"యీ పువ్వులు తీసుకొని వెళ్లి—ఆ యీ సవతులకు ఇచ్చి—'ఇవి మా దేవి పెరటిలో పూచిన పువ్వులు' అని హెచ్చరించి, వారివారి భావాలు ఎలా వున్నదీ గమనించి రావాలి. ముఖ్యంగా రుక్మిణీదేవి ఏమి అనుకున్నదీ నాకు వివరంగా తెలియాలి" అని తగిన చెలి కత్తెలచేతికి ఇచ్చి వారందరికీ పంపినది.

రుక్మిణీదేవి దగ్గిరికి పంపబడిన పరిచారిక పోతూ తనలో "మాదేవి మంచి ఉపాయం పన్నినది. ఈ దెబ్బతో రుక్మిణీ దేవి యీ జన్మలో తల యెత్తుకోలేదు" అని అనుకొని కులుకుతూ ఆ దేవి భవనద్వారాన్ని చేరింది. అక్కడి ద్వారపాలకురాలు సత్యభామపరిచారికను లోపలికి పోకుండా అడ్డుకొని "మాదేవిన్నీ, శ్రీకృష్ణులవారున్నూ ఏకాంతంగా ఏదో మాటలాడుకుంటూ వున్నారు. ఇలాంటి సమయంలో నీవు లోపలికి పోవడం భావ్యం కాదు. అయినా నీవు ఏమిపనిమీద వచ్చావు? ఈ పువ్వులు యివ్వడానికేనా? వీటిని ఎవరు పంపారు? నువ్వు ఎవ్వరి పరిచారికవు?" అని అన్నది. ఆ మాటలు విని సత్యభామసేవకురాలు నవ్వి "పారిజాతవృత్తాంతమే నీకు తెలియదా? శ్రీకృష్ణులవారి కాంతలలో మా దేవి ఒక్క సత్యభామకు తప్ప యీ పువ్వులు మరెవరిదగ్గరున్నాయి? పాపం! మీ దేవికి ఇవి లేవని అభిమానంకొద్దీ ఎంతో ప్రీతితో మా దేవి పంపించినది. ఏమో, మీదేవీ, శ్రీకృష్ణులవారూ ఏకాంతంగా వున్నారంటూ లేనిపోని అబద్ధాలు ఆడుతున్నావు. ఆ ప్రభువు మా దేవి అంతఃపురాన్ని విడిచి ఎక్కడికీ పోడు. అయన దగ్గర వుండగానే మాదేవి వీటిని పంపింది" అని అన్నది.

ఆ మాటలకు ద్వారపాలకురాలు విరగబడి నవ్వుతూ, "పారిజాతమంటూ ఏమో మహా ప్రమాదంగా చెప్తున్నావు! ఈ చెట్టు శ్రీకృష్ణుని దేవేరు లందరియిళ్లల్లోనూ వుంది. నువ్వు తెచ్చిన యిలాటి పువ్వులు మా దేవి అంతఃపురంలోని దాసీజనం తలలపై ధరిస్తూ వుంటారు" అని జబాబిచ్చింది.

ఈ మాటలు వినేసరికి సత్యభామ చెలికత్తెకు విప రీతంగా కోపం వచ్చింది. అయినా, దాన్ని లోపల అణచు కుని "ఇదంతా ఎందుకూ? ఈ పువ్వులు రుక్మిణీదేవికి యివ్వవలెనని మా దేవి చెప్పి, పంపించినది. వీటిని ఆమెకు అందించడమే నా పని. నన్ను లోపలికి పోనియ్యి. లేకపోతే నేను వెనక్కి పోవలసి వస్తుంది. అది మర్యాద కాదు" అన్నది. లోపలనుంచి వీరి సంవాదాన్ని వింటూ వున్న ఒక పరిచారిక వెంటనే వచ్చి "మాదేవి అనుమ తించింది. నీవు లోపలికి రావచ్చును" అంటూ సత్య భామ పరిచారికను లోపలికి తీసుకుని వెళ్ళినది.

అక్కడ రుక్మిణీదేవి శ్రీకృష్ణునితో కొంతసేపు విహరించి, ఉద్యానంలోని దీర్ఘికలో స్నానం చేసి, బంగారుచాయ పట్టుచీర ధరించి అప్పుడు పూచిన పారిజాత పుష్పాలను తలలో తురిమి, ఆ పారిజాతమంటపంలోని పూలపాన్పు మీద సుఖాసీనయై, తనలో ఇలా అనుకొన్నది—"భగ వంతుడు తన కొక్కరైకే పారిజాత వృక్షాన్ని యిచ్చినట్లు సత్యభామ భావిస్తూ ఉన్నది. ఆ పరాత్పరుడు నాకుకూడా యీ వృక్షం పెరటిచెట్టుగా ప్రసాదించినట్లు తెలిస్తే మన స్సులో ఎంతో కుమిలిపోతుంది. తన పెరట్లో పారిజాత వృక్షం వున్నాదని తృప్తిపొంది, మనోహరుడు చాలాకాలం నుంచీ నాదగ్గిరే వుండిపోయినా లక్ష్యంచెయ్యడం లేదు. ఇప్పుడుగానీ నేను ఈ పుష్పాలను ఆమెకు కానుకగా పంపిస్తే మరీ కుమిలిపోతుంది. ఆమెగర్వం కాస్తా అణ గారిపోతుంది" అని యిలా అనుకొని కొన్ని కొత్తగా పూచిన పారిజాతపుష్పాలను కోయించి తెప్పించి నేర్పుగల పరిచా రికకు వానిని యిచ్చి "నువ్వు యీ పువ్వులను తీసుకు పోయి సత్యభామ కిస్తూ మాకృష్ణపరమాత్మ మాకున్నూ ఒక పారిజాతవృక్షాన్ని తెచ్చి యిచ్చాడు. అలాంటి వృక్షం మరెక్కడా లేదు. ఇదిగో! అది పూచినపువ్వులు! ఎంతో సువాసన గలవి! వీటిని నీకు కానుకగా సమర్పించినది" అనిచెప్పి యిచ్చి, ఆమెమనోభావం యెలా ఉన్నదీ గమ నించి నాకు చెప్పుము" అని చెప్పుతూ వుండగానే—సత్య భామ పంపిన పరిచారిక అక్కడికి వచ్చినది. రుక్మిణీ దేవితో శ్రీకృష్ణుడు కూడా వుండడం చూచి, ఆ పరిచారికకు చాలా ఆశ్చర్యం కలిగింది.

"ఇప్పటిదాకా సత్యభామదగ్గిరున్న యీ మాయలమారి కృష్ణుడు ఎప్పుడు, ఏ దారిని వచ్చి యీమెతో వినోదిస్తున్నాడో తెలియదు. ఇక్కడి పారిజాతవృక్షం పువ్వులు మా దేవి పంపినవాటికంటే మనోహరంగానూ, ఎంతో సువాసనను ఇస్తూనూ ఉన్నవి. ఈ మాయల కృష్ణుడు యీ వృక్షాన్ని ఎక్కడనుంచి, ఎప్పుడు తెచ్చి యీమెకు ఇచ్చినాడో బోధ పడకుండా వున్నది. ద్వారపాలిక ఏమో చెప్పితే అదంతా అబద్ధం అనుకున్నాను. కాని, అదిచెప్పిన సంగతులన్నీ అక్షరాలా నిజం!" అని ఆ పరిచారిక తనలో అనుకుంది. ఇంతలో రుక్మిణి సత్యభామదగ్గరకు పంపదలచిన పరిచా రిక కానవచ్చింది. ఆమె సత్యభామ పరిచారికను చూచి చిరునవ్వునవ్వినది. అది ఆమెకు చాలా కష్టమని అని

పంచినది. "ఇలాంటి సందర్భంలో ఈ పుష్పములు రుక్మిణీదేవికి ఇవ్వడం మేలా? ఇవ్వకుండా తిరిగి పోవడం మేలా? ఒకవేళ ఇచ్చినట్టయినా "ఇలాంటివి మాయింట్లోనూ ఎన్నో ఉన్నవి. ఇవి మాకు అక్కర్లేదు" అని అంటే తల కొట్టినట్లుండదా? ఇవ్వకుండా వెళ్ళిపోతే—ఇంతదూరమూ వచ్చి, అందరికళ్ళాబడి, తిరిగి వెళ్ళిపోవడం అంతకంటెనూ అవమానం కదా!" అని సందిగ్ధావస్థలో పడి—చివరకు ధైర్యం తెచ్చుకుని యేమీ యెరగనట్టుగా దగ్గరకు వెళ్లి, రుక్మిణీకృష్ణులకు నమస్కరించి, ఆ దేవిముందర ఆ పువ్వులు పెట్టి "మీకు సత్యభామాదేవి పంపినది" అని పలికినది.

అది చూచి రుక్మిణీదేవి నవ్వుతూ "నాథా! నీ ప్రియురాలు పంపిన యీ పువ్వులు నీవే తీసుకో. నీవు తన యింటికి రావాలని ఆమె నీ కోసం వీటిని లంచం పంపినట్లు ఉన్నది"—ఇలా అంటూనే ఆమె ఆ పువ్వులను శ్రీకృష్ణుని తలలో ముడిచినది. తర్వాత సత్యభామకు తన చెలికత్తెద్వారా పువ్వులు పంపుట మానివేసి, సత్యభామ పరిచారిక తెచ్చిన పళ్ళెంలోనే పూవులను ఉంచి, ఆమెతో "ఇదిగో! యీ పువ్వులను మీదేవికి ఇచ్చి ఈ పువ్వులు మీ యింటిపెరటిలోని పారిజాతపుష్పాలవంటివేమో బాగా చూచి చెప్పుము. వీటికున్న సువాసన మరే పుష్పానికి ఎక్కడా వుండదని తెలుసుకో! అని నేను చెప్పినట్లుగా చెప్పుము" అన్నది.

సత్యభామ చెలికత్తెకు యీ మాటలు కర్ణకఠోరములైనవి; విపరీతంగా కోపం వచ్చినది. "నరకాసురుడిని గెలిచి, భర్తతో కూడా యింద్రలోకంలోకి పోయి, స్వయంగా ఆమె సంపాదించి తెచ్చిన పారిజాతవృక్షం మీ యింటి పెరటిచెట్టుకు కూడా సరి కాకపోయిందా? అమ్మా! ఇలా అనడంలో నీ తప్పేమీ లేదు. ఇదంతా యీ ప్రభువు ఆడిస్తున్న కపటనాటకం! దీనికి తగిన ప్రతిక్రియకు కాలం రాకపోదు. అప్పుడు ఏమి జరిగేదీ నీకే బోధపడుతుంది" అని అంటూ ఆ పరిచారిక గిర్రున వెళ్ళిపోయింది.

అక్కడ సత్యభామ తన పరిచారికను రుక్మిణీదేవిదగ్గరకు పంపినతర్వాత శ్రీకృష్ణునితో ఆనందిస్తూ, తన చెలికత్తె యెప్పుడు వస్తుందా అని యెదురుచూస్తూ తనలో "చెలి యింత ఆలస్యం ఎందుకు చేసిందో! శ్రీకృష్ణుడు సర్వదా నాదగ్గిరే ఉండడంవల్ల విరహవేదనతో చాలా బాధపడుతూ వుండడంవల్ల—వెంటనే చూడ్డానికి వీలు కలిగివుండదనుకుంటాను. లేకపోతే పువ్వులిచ్చి తిరిగి రావడానికి ఇంత ఆలస్యం ఎందుకూ?" అని అనుకుంటూ వుండెను.

అప్పుడు చిన్నబోయిన ముఖంతో—విచారంవల్ల బరువైన హృదయంతో, సిగ్గుతో, కళాకాంతివిహీనమైన దేహంతో ఆమె చెలికత్తె వస్తూ—దూరంనుంచే సత్యభామదగ్గర శ్రీకృష్ణుడు ఉండడం చూచి మిక్కిలి ఆశ్చర్యం పొందినది. శ్రీకృష్ణుని చూడగానే—ఆమె తన ముఖవైవర్ణ్యాన్ని కప్పిపుచ్చి, తాను రుక్మిణీదేవిదగ్గర్నుంచి తెచ్చిన పూవులను తన యజమానురాలియెదట చిరునవ్వుతో ఉంచి, దూరంగా నిలబడినది.

ఎంత కప్పిపుచ్చినా, సత్యభామకు తన చెలికత్తెయొక్క ముఖవైవర్ణ్యం తెలియకపోలేదు. ఆమె "ఏమిటలా వింతపడి చూస్తున్నావు? నీముఖం వెలవెలపోతూ ఉండడానికి కారణం యేమిటి? ఈ పువ్వులు యెవరిచ్చారు? ఎవరికోసం తెచ్చావు? నా కేమీ బోధపడకుండా ఉన్నది. వివరంగా చెప్పు" అని పరిచారికతో పలికింది. ఆ పరిచారిక "అమ్మా! నాకు అంతా అగమ్యగోచరంగా ఉన్నది. నేను ఏమీ చెప్పలేని స్థితిలో ఉన్నాను. నీకు సర్వదా అత్యంతప్రియుడివలె ఉన్న యీ శ్రీకృష్ణులవారినే అడుగు. ఆయనే అంతా చెప్పగలరు. ఆయనకు తెలియనిది ఏమీ లేదు" అని అంటూ అక్కడి నుంచి వెళ్లిపోయింది. జరిగినదంతా శ్రీకృష్ణునియెదుట చెప్పడానికి జంకి అది యిలా చేసినది. తన పరిచారిక యిలా మాటలాడడానికి ఏదో కారణం వుందనీ, శ్రీకృష్ణుడే ఏవేవో మాయలు పన్నివుంటాడనీ, అతనిని అడిగితే విషయ మంతా తెలుస్తుందనీ మొదట అనుకుంది. కాని, వెంటనే కృష్ణునిమీద కలిగిన కోపం, కారణంగా—తాను అభిమానవతి కావడంవల్ల ఏమిన్నీ అడగక అక్కడినుంచి లేచి, వెళ్లిపోయి, పరిచారికను కలుసుకొని అడుగగా—ఆమె జరిగిన వృత్తాంతం పూసగ్రుచ్చినట్లు తెలియజేసింది. తాను చూచినదంతా కన్నులకు కట్టినట్లు వివరించి చెప్పినది. ఇలా చెప్పుతూ ఆమె సత్యభామకు రుక్మిణిపై యీసున్నూ శ్రీకృష్ణునిమీద కోపమున్నూ ఎక్కువ అయ్యేటట్లు చేసినది.

వెంటనే సత్యభామకు శ్రీకృష్ణునిమీద విపరీతపు కోపం కలిగి, పారిజాతవృక్షం తన ఒక్కర్తె యింట్లోనే తప్ప మరెక్కడా లేదని తన్ను మోసపుచ్చినందుకు నానావిధాలా శ్రీకృష్ణుని నిందించి, పొంగి పొరలి వస్తున్న దుఃఖాన్ని ఆపుకొనలేక వలవల యేడ్చి, "యీ పారిజాతవృక్షాన్ని తీసుకుని పోయి నీ యిష్టమైనదానికి ఇచ్చుకో; నా కవసరం లేదు" అంటూ జంకూ గొంకూ లేక ఆ పువ్వుల నన్నింటినీ అతని తలమీద పోసి, కోపంతో తన కేళీమందిరానికి వెళ్లిపోయింది. శ్రీకృష్ణుడు నవ్వుతూ ఆమెవెనకనే వెళ్లి చీర కొంగు పట్టుకోగా—ఆమె విదలించుకొని అతిత్వరగా గదిలోకి పోయి, తలుపులు బిగించుకున్నది. శ్రీకృష్ణుడున్నూ బయట మరొక గదిలో పరుండి—చెలికత్తెలు చూస్తూ వుండగా ఎంతో బాధపడుడూ ఉన్నట్లు నటించి, ఆ రాత్రి

అక్కడే ఉండిపోయాడు. ఉండిపోయాడే గాని రుక్మిణీదేవి మున్నగు మహిషుల భవనాల్లో కూడా ఉండి, వినోదంగా కాలం గడిపాడు. ఉదయాన్ని మాత్రం ఆ యా రూపాలను ఉపసంహరించుకున్నాడు.

ఉదయాన సత్యభామా, శ్రీకృష్ణు లిద్దరూ ఎడమొగం తోనూ, పెడమొగంతోనూ కాల్యకృత్యాలు తీర్చుకుని, ఒకరి నొకరు చూసుకోవడానికి, ఒకరితో ఒకరు మాటలాడ డానికీ, మనస్సులో చాలా కుతూహలపడుతూ, దానికి తగిన ఉపాయ మేమిటా ? అని ఆలోచిస్తూ వుండగా నేను అక్కడికి వెళ్లడం సంభవించినది. నేను వెళ్లేసరికి అక్కడి చెలికత్తెలు జరిగిన సమాచారమంతా చెప్పిరి. నేను మొదట శ్రీకృష్ణుని దగ్గరకు పోగా—ఆయన తాను జరిపిన దానిని చెప్పి, నవ్వుతూ "నువ్వు ఆమెదగ్గిరకు పోయి "ఇదంతా—నీకు కోపం తెప్పించాలని అతడు చేసిన గారడీ గాని, మరేమీ కాదు," అని చెప్పి ఆమెకోపాన్ని పోగొట్టి, మనస్సు నెమ్మదిపరుచు" అని అన్నాడు.

నేను వెంటనే సత్యభామదగ్గిరికి పోయాను. ఇలాంటి అవకాశానికే ఎదురుచూస్తూ ఉన్నది. కాబట్టి—ఆమె ఎంతో గౌరవంగా, దగ్గిరగా కూర్చోపెట్టుకుని జరిగినదంతా వివ రించినది. నేను అంతా విని తలఊచి పక్కున ఒక్క నవ్వు నవ్వినాను.

ఆమె కుతూహలంతో "నాయనా ! ఇది చాలా వింతగా ఉన్నది. కల్లోలితమైన పాలసముద్రంలో అమృతంలాగు నీ నవ్వు ఏమో నా మనస్సుకు సంతృప్తినీ, నెమ్మదినీ కలిగించినది. ఇందులో విశేషమేదో ఇమిడి వున్నది. వెంటనే చెప్పుబాబూ!" అన్నది. నేను "తల్లీ! అన్నీ ఎరిగినదానవు, నీవు యీ మాత్రం గ్రహింపలేవని నే ననుకోను. ఇదంతా అతని మాయగా... మరొకటి కాదు. నిజంగా పారిజాతవృక్షం నీ పెరట్లోనే ...ది. అతడున్నూ, నీదగ్గిరే ఉన్నాడు గాని, మరొక చోట ... నిన్ను పరీక్ష చెయ్యడానికి మాయావృక్షాలు కల్పించి, ... స్వరూపంతో అనేకస్థలాల్లో ఉన్నట్లు శ్రీకృష్ణభగవానుడు నటించాడు. కావలిస్తే యిప్పుడు పరిచారికలను పంపి కనుక్కో. ఎక్కడా యీ వృక్షమూ వుండదు ; ఈ పువ్వులూ వుండవు ; శ్రీకృష్ణుడు అంతకన్నా ఉండడు. అమ్మా ! బ్రహ్మరుద్రాదులే యితని మాయలో పడి, భ్రాంతితో నానా చిక్కులూ పడ్డారు. ఆ కథలన్నీ—కావలిస్తే నీకు చెప్తాను. శాంతి వహించి, నీ భర్తను సంతోషంగా ఎదుర్కో" అని అంటూ వుండగానే శ్రీకృష్ణుడు అక్కడకు వచ్చాడు. అతడు స్వయంగానే తనదగ్గిరికి రావడంవల్ల సత్యభామకు ఎంతో తృప్తీ, ఆనందమూ కలిగి, ఆమె భర్తను ఎంతో గౌరవించినది. వారిద్దరి మనస్సులలోని కలతలూ పోయి - సంతృప్తికలగడానికి నేను నామమాత్రంగా సాధనం కావడం వల్ల—నామీద వారిద్దరికీ ఎంతో అభిమానమూ, వాత్సల్యమూ కలిగినవి. సత్యభామ ఎంతో వాత్సల్యంతో అప్పుడు పూచిన పారిజాతపుష్పాలు మాల కట్టించి, నాకు బహూకరించినది. అందువల్లనే—ఎవ్వరికీ లభించని యీ పారిజాతమాలిక నాకు లభించింది."

అప్పుడు వ్యాసమహర్షి "నాయనా ! గోవిందా ! శ్రీకృష్ణుని విలాసాలు మనకు వాచామగోచరాలని మేము అనుకుంటూ ఉన్న సమయంలో నీవు వచ్చి, నీవు నీ అనుభవాన్నే కాకుండా—అతని లీలను వివరించి ఎంతో ఆనందం కలిగించావు. నన్ను చెప్పమంటూ వుండగా—నువ్వు వచ్చి, చెప్పి నా బరువు తగ్గించావు" అని నవ్వుతూ పలికాడు.

నా మ జ ప ము

తటవర్తి సూర్యనారాయణ

భగవన్నామచింతనముయొక్క మహిమ అద్భుతము. సామాన్యమనుజులకు బోధపడదుగాని నిరంతరము నామ చింతనమందు సంలగ్నమనస్కులే దీని మహిమ మెరుంగ జాలుదురు. నామస్మరణములో నెవ్వనికి క్షణక్షణమున రోమాంచమై మధురస్మృతివలన ఆనందబాష్పములు ప్రవహించుచుండునో, జలవిహీనమత్స్యమువలె క్షణమైన నామ చింతనవియోగము దుస్సహవ్యాకులత కలిగించుచుండునో, ఏ మహాత్ముడు నిమిషమాత్రముగూడ భగవన్నామచింతనము మానియుండజాలడో, నిష్కామభావముతో ప్రేమ పూర్వకముగ నిరంతరము నామజపము చేయుచుచేయుచు నందు తల్లీనుడై యుండునో అట్టి మహాత్ముడే యీ విషయమున పరిపూర్ణముగ వర్ణించుట కర్హుడు; అట్టివాని కథనమే విశ్వమునకు కళ్యాణకారి. అట్టి అవర్ణనీయమహిమను నేను వర్ణించ యత్నించుట సాహసమే కాగలదు. అయినను మిత్రుల ప్రోత్సాహముచే నే నీ విషయమున గొంచెము చెప్పబూనితిని. ఇందేవైన దోషములున్నచో క్షమార్హములు.

మహిమాదిగ్దర్శనము

భగవన్నామ మపారమహిమాన్వితము. ప్రతి యుగము నందు దీని మహిమమెక్కుడే. సాధుమహాత్ములు, సర్వ శాస్త్రములును సర్వయుగములకును ముక్తకంఠముతో నామమహిమను గీర్తించియుండిరి. అయినను కలియుగమున కిద్దానితోఁ దుల్యమగు ముక్తిసాధన మొండులేదు.

హరేర్నామ హరేర్నామ హరేర్నామైవ కేవలం
కలౌ నాస్త్యేవ నాస్త్యేవ నాస్త్యేవ గతిరన్యథా ॥

(నా. పు 1-41-15)

"కలియుగములో కేవలము శ్రీహరినామమే కళ్యాణమునకుఁ బరమ సాధనము. ఇది తప్ప రెండవ యుపాయ మెద్దియును లేనేలేదు."

కృతేయద్ధ్యాయతో విష్ణుం త్రేతాయాంయజతోమఖైః
ద్వాపరే పరిచర్యాయాః కలౌ తద్ధరికీర్తనాత్.

(శ్రీమద్భాగ 12-3-52)

(కృత) సత్యయుగములో విష్ణుదేవుని ధ్యానించుట వలనను త్రేతాయుగములో యజ్ఞములు చేయుటవలనను ద్వాపరయుగములో సేవ - పూజలు చేయుటవలనను లభించెడి ఫలము కలియుగములో కేవల హరినామ సంకీర్తనమువలననే లభించును.

నామమహిమకు ప్రమాణములకు బారములేదు. మన శాస్త్రములన్నియు అట్టివానితో నిండియున్నవి. ప్రపంచములో మతములు మతాంతరములు ఈశ్వరనామమహిమను గుర్తించి యొప్పుకొనుచున్నవి, కీర్తించుచున్నవి. రుచిభావమునుబట్టి నామములలో భిన్నత్వముండుట వాస్తవమే కాని పరమాత్ముని నామమేదియైనను ఎట్టిదైనను అన్నియును సమానఫలప్రదములే. కనుక నెవ్వరికే నామ మిష్టమనితోచునో వారద్దానినే ధ్యానముతో జపించుట కభ్యసించవలెను.

స్వానుభవము

మిత్రులు కొందరీ విషయములో స్వానుభవము వ్రాయవలెనని కోరిరి. కాని భగవన్నామమును విశేష సంఖ్యలో నేను జపించియుండనప్పుడు నా యనుభవమేమి చెప్పుదును ? భగవత్కృపవలన ఏ కొంచెము నామ స్మరణము చేసియుంటినో దాని మాహాత్మ్యముకూడ పూర్తిగ వ్రాయుట కష్టము. నేను బాల్యమునుండియు నామజపము చేయుచుండుదును. దానివలన మెల్లమెల్లగ నా మనస్సులో విషయ వాసన తగ్గుట మొదలిడెను. పాపములనుండి తొలగుటకు నాకు చాల సహాయము కలిగెను. కామక్రోధాది దుర్గుణములు తగ్గుటయేగాక అంతఃకరణము శాంతి వికాసము గాంచెను. అప్పుడప్పుడు నేత్రములు మూసుకొని నప్పుడు శ్రీరామచంద్రుని ధ్యానముకూడ బాగుగ జరుగ దొడంగినది. ప్రాపంచిక స్ఫురణము చాల తగ్గెను. భోగములయెడ వైరాగ్యముత్పన్నమయ్యెను. అట్టివేళల నాకు వనవాసమునగాని ఏకాంతస్థానమునగాని ఉనికి అనుకూలమై తోచుచుండెడిది.

ఇట్లు అభ్యాసము చేయుచుజేయుచు నుండగ నొక నాడు స్వప్నములో శ్రీ సీతాలక్ష్మణసమేతుడైన శ్రీరామ చంద్రుని దర్శన భాగ్యము లభించెను. ఆసీతావల్లభునితో సంభాషించితినిగూడ. వరము కోరుకొమ్మని శ్రీరామచంద్రు డెంతయు జెప్పెనుగాని నాకేది యడుగుటకును కోరిక జనించలేదు. చివరకు పట్టుబట్ట నేను 'రామా! నీ వియోగ మెన్నడును నాకుండకుండును గాక' యని మాత్రమే యాచించితిని. ఇదంతయు నామజప ఫలితము. ఆటు పిదప నామజపమువలన నాకింకను నెన్నో సత్ఫలితములు, లాభములు గలిగెను. అవి యన్నియు వర్ణింపజాలను. అయినను ఒక్కటి చెప్పెదను. నామజపమువలన నాకు కలిగినంత లాభము భగవద్గీతాభ్యాసమున గాక మరే

సాధనమునను గాలేదు. నన్ను నా సాధననుండి భ్రష్టము చేయు నాటంకములు వచ్చిపడినప్పుడు భావనాసహితుడనై నామజప మొనర్చెడివాడను. అంతే—తత్ప్రభావముచేత విఘ్నములన్నియు తొలంగిపోయెడివి. కనుకనే సాధనపథ విఘ్నములను బోగొట్టుటకును మనస్సులో జనించుచుండు ఐహికస్ఫురణలను నాశముచేయుటకును స్వరూపచింతనా సహితమైన ప్రేమపూర్వక నామజపము చేయుటకన్న నొండు సాధన మేదియునులేదని నా దృఢవిశ్వాసము. సాధారణసంఖ్యలో చేసిన నా జపమువల్లనే ఇంతటి శాంతి, ఇంతటి అనందము, ఇంతటి అనుపమలాభము ప్రాప్తించి నప్పుడు నిష్కామభావముతో ధ్యానసమేతుడై భగవన్నామ జపమును నిరంతరము చేయుచుండువారి అనందమహిమ మింతయని చెప్పగలమా ?

నామజప మెందులకు జేయవలెను ?

శృతికథనము :

ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ ఏతద్ధ్యేవాక్షరంపరం
ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వాయోయదిచ్ఛతి తస్యతత్ ॥
(కఠ-1-2-16)

"ఈ ఓంకారమను అక్షరమే బ్రహ్మ. ఇదే పరబ్రహ్మము. ఈ ఓంకారరూపమగు అక్షరమెఱిగి ఏ మనుష్యు డేవస్తువును కోరునో వాని కదే లభించును."

శృతి కథనానుసారము కల్పవృక్షస్వరూపుడగు భగవంతుని భజనశక్తివలన ఏ వస్తువును మనుజుడు కోరుచుండునో అదే వానికి లభించును. కాని ఆత్మకళ్యాణము గోరు నిజమగు భక్తులు మాత్రము నిష్కామభావముతోడనే భజించవలయును. నిష్కామప్రేమియగు భక్తునే శాస్త్రము లెక్కుడుగ ప్రశంసించియున్నవి. పరమాత్ముని వాక్యము—

చతుర్విధా భజంతే మాం జనాఃసుకృతినోఽర్జున ।
ఆర్తోజిజ్ఞాసురర్థార్థీ జ్ఞానీచ భరతర్షభ ।
తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభక్తిర్విశిష్యతే
ప్రియోహి జ్ఞానినోఽత్యర్థ మహంసచమమప్రియః ॥
(గీత-7-16-17)

"ఓ భరతవంశశ్రేష్ఠుడవైన అర్జునా! ఉత్తమకర్మశీలురైన అర్థార్థి (ప్రాపంచికభోగపదార్థములు గోరి భజించువారు) ఆర్తులు (ఆపన్నివారణార్థమై భజించువారు) జిజ్ఞాసువులు జ్ఞానులు. (నన్ను యథార్థరూపమున నెరుగుటకై భజించువారు, నిష్కాములు) ఇట్టి చతుర్విధభక్తులు నన్ను గొలుతురు. అందులోగూడ నాలో ఏకీభావమున స్థితుడై అనన్యప్రేమభక్తిసమేతులగు జ్ఞానులకు నేనత్యంత ప్రియుడను. ఆ జ్ఞానియు నాకత్యంతప్రియుడు."

ఇవ్విధమున నిష్కామప్రేమపూర్వకముగ జరుగు భగవద్భజనప్రభావము నే మనుజుడెరుగునో అట్టి పురుష డొక నిముసమైనను పరమాత్ముని విస్మరించడు. అట్లే పరమాత్ముడు నాతనిని మరువడు.

యోమాంపశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయిపశ్యతి
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి నచమేసప్రణశ్యతి ॥
(గీత 6-30)

"ఏ పురుషుడు సమస్తభూతములయందును సమస్త ప్రాణులకు ఆత్మస్వరూపుడనగు నన్నే వ్యాపకునిగ జూచునో సంపూర్ణభూతములను నాయంతర్గతములుగా జూచునో అట్టివానికేనెన్నడు నదృశ్యుడనుగాను. అట్లే అతడు నా కదృశ్యుడుకాడు. ఏలనన - అతడు నాయం దేకీభావమున నిత్యసంస్థితుడు గదా!"

ఓహో! నిజమగు భక్తుడు ప్రేమి. నిజప్రేమాస్పదుని విడిచి యెన్నడైన నితరునికి తన హృదయమున స్థానమొసగజాలునా? మహాభాగ్యుడగు పురుషుడు సర్వసుఖమయుడు పరమానందుడునగు పరమాత్ముని ప్రభావ మెరింగి వానినే తనకు ప్రేమాస్పదునిగ జేసికొనుచు నహర్నిశలు నాప్రియుని నామస్మృతిలోనే తన్మయుడై యుండును. అన్యవస్తువాంఛ యెన్నడును జేయడు; అన్యవస్తువేదియును వానికి బాగుండదుకూడ.

కనుక ఇట్టి అవస్థ - దశ ప్రాప్తించువరకును సాధన - అభ్యాసమొనరించుచుండవలెను. నామోచ్చారణచేయు వేళ శరీరజ్ఞానము, స్పృహయు లేనట్లుగ మనస్సును ప్రేమలో నిమగ్నమొనర్పవలెను. మహాదుస్సహదుర్భరాపత్తులు వచ్చిపడినను విశుద్ధప్రేమభక్తి - భగవత్సాక్షాత్కారమును దక్క నన్యములగు నేప్రాపంచిక వస్తువాంఛయు, యాచనము, ఆకాంక్షయు నెన్నడును జేయరాదు.

నిష్కామభావముతో ప్రేమపూర్వకముగ విధ్యుక్తముగ నామజపమొనర్చు సాధకుడతిశీఘ్రకాలముననే మంచి ఫలితము బడయజాలును.

కాని చాలమంది నామజపము చేయుచున్నను వారికేవిశేషలాభము కలిగినట్లు గన్పడదేమి - యని ఎవ్వరైన శంకించవచ్చును; కాని అట్టివారు విధ్యుక్తముగ నామజప మభ్యసించ లేకపోయియుండవచ్చుననియు, తమ చేయు నామజపమునకు బదులుగ తుచ్ఛసాంసారిక భోగములను గొనియుండవచ్చుననియు, లేనిచో విశేషమగు ఫలితము లభించెడిదేయని సమాధానము.

ఇందుచే నామజపమనునది చిన్నపెద్ద కోరికలకొఱకై చేయక కేవలము పరమాత్ముని విశుద్ధప్రేమకొఱకే చేయబడవలెను.

నామజప మెట్లు చేయవలెను ?

మహర్షి పతంజలి చెప్పినది.

తస్యవాచకః ప్రణవః (యోగ. 1-27)

"ఆ పరమాత్ముని వాచక మనగా-నామమోంకారము"

తజ్జప స్తదర్థభావనం (యోగ. 1-28)

"ఆ పరమాత్ముని నామజపము తదర్థభావన మనగా స్వరూపచింతన."

తతఃప్రత్యక్ చేతనాధిగమోఽప్యంతరాయాభావశ్చ (యోగ. 1-29)

"ఉపర్యుక్తసాధనమువల్ల సంపూర్ణవిఘ్నముల నాశనము, పరమాత్ముని ప్రాప్తియునగును."

ఇందుచే నామజపము నామధారిస్వరూపచింతనము చేయబడవలయుననియు స్వరూపచింతనముతోగూడిన నామజపముచే అంతరాయములు నశించి పరమాత్మప్రాప్తి యగుననియు రూఢియగుచున్నది.

స్వరూపచింతన చేష్ట లేకున్ననుకూడ కేవల నామజప ప్రభావముచే యుక్తసమయమున సాధకునకు భగవత్స్వరూపసాక్షాత్కారము దానంతట అదే లభించుటయు గలదు. నామము నామధారిని ఆకర్షించుచునుగదా; కాని ఇట్టి సాధనమువలన ఫలితము వెంటనే కలుగక ఆలస్యముగ నగుచున్నది. భగవంతుని దివ్యమంగళ స్వరూపమును జింతించుచు జపము చేయుట అభ్యసించినచో అత్యల్పకాలమునే ఫలములభించును. ఏలనన-చింతనము నిరంతరము జరుగుటచేత పరమాత్ముని స్మృతిలో అంతరము కలుగదు. ఇందుచేతనే గీతాకారుడు—

తస్మాత్ సర్వేషు కాలేషు మామనుస్మర యుద్ధ్యచ।
మయ్యర్పితమనోబుద్ధిర్మామేవైష్యస్యసంశయం॥ (8-7)

"కనుక అర్జునా! నీవెల్లవేళల నన్ను స్మరించుము. యుద్ధమును జేయుము. ఇవ్విధమున నాయందు హత్తించిన మనోబుద్ధులుగల నీవు నిస్సంశయముగ నన్నే పొందగలుగుదువు."

భగవంతుని ఇట్టి యాజ్ఞానుసారముగ లేచుచు కూర్చుండుచు తినుచు త్రాగుచు నిద్రాజాగ్రదవస్థలలో - ప్రతియొక సంసారకార్య కలాపనిమగ్నుడై యుండియు సాధకుడు నామజపముతోబాటుగ మనోబుద్ధులతోడను భగవత్ స్వరూప చింతనము నిశ్చయము జేయుచునుండవలెను. క్షణకాలమైనను ఆ పరమాత్ముని స్మృతివియోగము కారాదు.

ఇందుపై నెవ్వరైన—ఏ నామజపమువలన అధికలాభము కలుగును? నామముతోపాటుగ భగవంతుని యెటువంటి స్వరూపమును ధ్యానించవలెను? అని అడుగవచ్చును- పరమాత్మునికనేకనామములు గలవు. ఈ నామములలో సాధకునికేనామమన్న ఇష్టమో శ్రద్ధయో అట్టి నామమును జపించుటవలననే అధికలాభముగలుగును. కనుక సాధకుడు తన యిష్టము చొప్పుననే భగవన్నామజపము స్వరూపచింతనము చేయుచుండవలెను. ఒక విషయము ముఖ్యము—ఏ నామము జపించబడుచున్నదో స్వరూపము తదనుకూలముగనే చింతించవలెను. ఉదాహరణకు:—

"ఓం నమోభగతే వాసుదేవాయ" ఈ మంత్రము జపించువారు సర్వవ్యాపియగు వాసుదేవుని ధ్యానించవలెను.

"ఓం నమోనారాయణాయ" ఈ మంత్రము జపించువారు చతుర్భుజుడగు శ్రీ విష్ణుభగవానుని ధ్యానించవలెను.

"ఓం నమశ్శివాయ" మంత్రము జపించువారు త్రినేత్రుడగు శంకరభగవానుని ధ్యానించుట ఉచితము. కేవల మోంకారము జపించువారు సర్వవ్యాపియు సచ్చిదానంద ఘనమునగు శుద్ధబ్రహ్మమును జింతించుట ఉచితము. శ్రీరామనామ జపము చేయువారు దశరథాత్మజుడైన శ్రీరామచంద్రుని స్వరూపచింతనము గావించుట లాభకరము.

హరేరామ హరేరామ రామరామ హరెహరే
హరేకృష్ణ హరేకృష్ణ కృష్ణకృష్ణ హరెహరే॥ (కలిసం॥)

ఈ మంత్రము జపించువారు శ్రీరామ, కృష్ణ విష్ణువుల గాని సర్వవ్యాపియగు పరబ్రహ్మ మున్నగు సమస్త రూపములను తన కోరిక-ఇష్టము చొప్పున ధ్యానము చేయవచ్చును.

ఈ యుదాహరణలవలన తెలియవచ్చినదేమనగా:— సాధకుడు గురువుద్వారా ఏ నామరూపముల నుపదేశము గ్రహించునో ఏ నామమున ఏ రూపమున శ్రద్ధ ప్రేమ విశ్వాసములధికముగనుండునో ఏది తన ఆత్మ కనుకూలముగ ప్రతీతమగుచునుండునో అట్టి నామరూపజపమే ధ్యానముచే అధికలాభము చేకూర్చును.

కాని నామజపముతోబాటుగ ధ్యానముగూడ తప్పక ఉండవలెను. వాస్తవమునకు నామములతోగూడ నామధారి స్మృతియగుట అనివార్యముగూడ. మనుజుడేయే వస్తు నామముచ్చరించునో ఆయావస్తుస్వరూపస్మృతియు నతనికొకసారి యవశ్యము కలుగును. అంతేగాక స్మృతిని బట్టియే మంచిచెడ్డల పరిణామముగూడ తప్పకగలుగును. ఎట్లన:—వీరరస కరుణారస ప్రధాన వృత్తాంతముల స్మృతిచే తదనుసారముగ మనుజుని వృత్తులు భావములు పరిణతమగుచుండును. సత్పురుషస్మృతివలన మనస్సులో శ్రేష్ఠభావముల జాగృతియగును. అట్లే దుష్టాత్ముల స్మృతి

వలన దుష్టభావము లావిర్భవించును. లౌకికస్మరణమే ఇట్టి అనివార్య పరిణామమొనగుచున్నదన పరమాత్ముని స్మరణముచే పరమాత్ముని భావములు గుణము లంతఃకరణమున జనించుననుటలో నందియమేమి గలదు?

కనుక సాధకుడు భగవత్ప్రేమయందు విహ్వలుడై నిష్కామభావముతో నిత్యము రాత్రింబవళ్లు కర్తవ్య కర్మలు జేయుచునే ధ్యానసహితుడై శ్రీ భగవన్నామజప ప్రవృత్తుడు కావలెను.

సత్సంగముచేతనే నామజపములో శ్రద్ధకలుగును. నామజపములో నింతటి మహిమ యుండియున్నదికదా, మరి జనులీ ప్రేమస్వరూపుడగు భగవంతుని స్మరించుటలో నెందులకు బూనుకొనరు? కారణము లేకపోలేదు. భగవంతుని దయకు పాత్రుడైనవాడే భగవద్భజనములోని నిజ మర్మమెరుంగజాలును.

నిజమునకు భగవంతుని దయ సర్వదా సర్వులపై సమానరూపమున నుండియేయుండును గాని అతని యా యపార దయను మనుజుడు గుర్తించజాలనంతవరకు మనుజుండా దయవలన లాభము పొందజాలడు. ఎట్లన - ఒకనియింటిలో ధనపుపాతుండియున్నను దానినెరుంగనంతవరకు వానికి దానివల్ల లాభమేమియుండును? కాని అతడే మర్మజ్ఞుడైన ఎవనిచేతనైనా ఆ నిధియున్నతావు వానిని గైకొను సాధన మెరిగినచో వానికి లాభము గలుగదా? ఇట్లే భగవంతుని దయాప్రభావ మెరింగినవారి సత్సంగమువలన మనుజునకు భగవంతుని నిత్యదయాళుత్వము విశదమగును. అప్పుడే యాతడా పరమాత్ముని భజించుటకు శ్రద్ధ ఆసక్తిగలవాడగును. నిత్యభజనసేవాధ్యానమువలన వాని సమస్త సంచిత పాపరాశులు సమూలముగ నశించి వానికి పరమాత్మప్రాప్తియను పరిపూర్ణ లాభము ప్రాప్తించుచున్నది.

నామములో పాపనాశనమునకు స్వాభావికశక్తిగలదు. భగవంతుడు తనను భజించువారి పాపములను బోద్రోలును. లేదా వానిని క్షమించుచున్నచో నిందు "విషమతాదోషము లేదా" అని శంకించవచ్చును. అగ్నిలో దహించు ప్రకాశించు శక్తి స్వాభావికము ఇట్లే భగవన్నామమందుగూడ పాపనాశకమగు స్వాభావికశక్తి యుండియున్నది. కనుకనే భగవద్గీతలో భగవానుడు -

"నమోఽహం సర్వభూతేషు నమేద్వేష్యోస్తి న ప్రియః
యేభజంతి తుమాం భక్త్యా మయితే తేషుచాప్యహం॥
(9-29)

"నేనెల్ల భూతములందును సమభావమున వ్యాపకుడను. నాకప్రియుడు ప్రియుడు నెవ్వరునులేరు. కాని నన్ను ప్రేమతో భజించు భక్తులు నాయందును నేనును వారి యందును ప్రత్యక్ష ప్రకటుడను. ఎట్లన - సూక్ష్మరూపమున సర్వస్థలముల వ్యాపకమైయున్నను అగ్ని సాధనముల ద్వారా ప్రకటితమొనర్చిననే ప్రత్యక్షమగునట్లుగనే సర్వస్థలముల సంస్థితుడైనను పరమేశ్వరుడు భక్తితో భజించువారి అంతఃకరణమందే ప్రత్యక్షరూపమున ప్రకటుడగుచుండును." అనెను

ఇందువలన స్పష్టమగుచున్నది:—శీతబాధితులగు వారిలో నెవ్వడగ్ని సమీపమునజేరి అగ్నిని సేవించునో వాని చలియే నివారణమగును గాని అగ్నివద్దకు పోని వారి శీతవ్యథ శాంతించునా? ఇంపగ్నిలో విషమతా దోషమున్నదందుమా? అగ్ని సర్వులకును తన వేడిమియొనంగి వారి శీతవ్యథ మాన్పుచున్నది. అట్లు చేయుటకు సర్వదా సంసిద్ధమైయున్న అగ్నిని సమీపించనివారి నగ్నియేమి చేయగలదు? ఇట్లే భగవంతుని భజించువాని యంతఃకరణమునే శుద్ధమొనర్చి భగవంతుడాతని దుఃఖశోకాదులను సర్వథానాశనమొనర్చి వానికే కళ్యాణములు చేకూర్చును. కనుక భగవంతునికి విషమతా దోషములేదు.

నామభజన వలననే జ్ఞానము లభించును

(శంక) భగవన్నామ జపము పాపముల నడంచునని అంగీకరించెదము. కాని పరమపదప్రాప్తి దానివలన నెట్లు లభించును? పరమపదప్రాప్తి జ్ఞానముచేతనేగదా అగునది?

(సమాధానము) బాగున్నది. పరమపదము జ్ఞానము వలననే ప్రాప్తించును. కాని శ్రద్ధ ప్రేమవిశ్వాసపూర్వకముగ నిష్కామభావముతో చేయబడు భజనప్రభావము చేత భగవంతుడు వానికి భగవత్స్వరూప తత్వజ్ఞాన మలవడు జ్ఞానమొనగును. ఆ జ్ఞానముచేతనే ఆ సాధకునికి పరమపదమవశ్యము ప్రాప్తించును.

భగవానుడు—

మచ్చిత్తామద్గతప్రాణా బోధయంతః పరస్పరం
కథయంతశ్చమాం నిత్యం తుష్యంతి చ రమంతిచ
తేషాంసతత యుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకం
దదామి బుద్ధియోగం తంయేనమా ముపయాంతితే
తేషామేవానుకంపార్థ మహమజ్ఞానజంతమః
నాశయామ్యాత్మ భావస్థో జ్ఞానదీపేన భాస్వతా॥
(గీత 10-9.11)

"నాయందే నిశ్చల మనస్కులై భజించువారును నాయందే స్వప్రాణములర్పించు భక్తులును సదా నా భక్తి చర్చలద్వారా పరస్పరము నాప్రభావమును దెలుపుచు గుణప్రభావయుక్తుడైన నన్నే చెప్పుచు గీర్తించుచు సంతుష్టులగుచుందురు. నాయందే సతతము క్రీడించుచుందురు. అట్టి భక్తులకు నన్ను బొందజాలు తత్వజ్ఞాన

రూపమగుయోగము ప్రసాదింతును. అట్టివారిననుగ్ర
హించుటకై నేను స్వయముగ వారియంతఃకరణములో
ఏకీభావముతోనుండి అజ్ఞానముచే నుత్పన్నమయిన అంధ
కారమును ప్రకాశమయమగు తత్త్వజ్ఞానరూపమగు దీపము
ద్వారా దూరీకృత మొనరించెదను ''

కనుకనే ప్రేమపూర్వక నిష్కామ నిరంతర నామజపము
స్వరూపచింతనముచేతనే స్వతః జ్ఞానముత్పన్నమగును.
అట్టి జ్ఞానముననే సాధకునికి సత్వరమున పరమపద
ప్రాప్తియు గలుగుచున్నది.

నామ ముపేక్షించరాదు.

కొందరు సోదరులు నామజప మహత్వమెరుంగకుండుట
చేతనే దానిని నిందించెదరు. వారియుద్దేశ్యములో 'రామ
రామ' అన్నను. టాంటాం, అన్నను నొక్కటియే. నామజప
మను మిషపై కాలమును వ్యర్థపరుచు సోమరుల పనియిది.
అని ఇంకను ఇట్లే అనుచుందురు.

ఇట్టి సోదరులకు మనవి :—పరీక్షించకుండనే నామ
జపమును ఇట్లు నిందించి జపించువారి హృదయములో
అశ్రద్ధ జనింపజేయుట చెడుపని గాన అట్లు చేయరాదని
ప్రార్థన. తామే నామజపము కొలదిసమయమైనను చేసి
అందులో లాభము గుర్తించరాదా ? వ్యర్థముగ నిందించుట
ఉపేక్షించుట అనుసవి పాపకృత్యములే అని నమ్ముడు.

నామజపములో ప్రమాదము ఆలస్య మొనర్చుట తగదు

సోదరులు చాలామంది నామజపమును భజనమును
మంచిదే అని తలంతురు గాని ప్రమాదమున లేక బద్ధ
కమున స్వయముగ చేయనెంచరు. ఇది వారి పెద్ద తప్పు.
ఇట్టి దుర్లభమైన మనుజ శరీరమునుబొంది ఇది క్షణ
భంగురమని యెరిగి భజనములో ఆలస్యము బద్ధకమొన
ర్చుట ఎంత మూర్ఖత ! జీవితమును భజనముననే సద్వ్య
యము చేయవలెను. పొరపాటుచేత - మైమరచి అజ్ఞా
నమున యీ అమూల్య సదవకాశమును బోగొట్టుకొంటిమా
పిదప నేమిలాభము ? తిరిగి లభించునదేమి ? కనుక బద్ధ
కము ప్రమాదమును విడిచి ఎట్లయినను సరే సమస్తావస్థల
యందును సమస్తకర్మలయందును నిరంతరమును భగ
వంతుని భజించుట అభ్యాసము తప్పక చేయవలెను.
పిల్లలను మరపించుటకై తల్లి వారియెదుట అనేక విధము
లైన ఆటబొమ్మలను బడవేయుచున్నది. తినుపదార్థ
ములు వారిచేతనుంచుచున్నది. పిల్లలా వస్తువులలో
మునిగి తల్లికై ఏడ్చుట మానివేసినచో దల్లియు వారిని
విడిచి తనపని చూచుకొనును. కాని ఏ పిల్లవాడైన ఏ ప్రలో
భనములయందాన గొనక కేవలము 'అమ్మా అమ్మా' యని
అరచుచున్నచో అట్టివానిని తల్లియు తన ఇతర పను
లన్నియు వదలివచ్చి ఎత్తుకొనక తప్పదు. ఇట్టి పెంకి
పిల్లవాని కొఱకై ఇంటిలోని అవశ్యక కార్యములను గూడ
విడిచివేసి వచ్చి ఎత్తుకుని ఊరుకొనబెట్టవలసి వచ్చు
చున్నది. ఏలనన - 'ఈ బాలుడు నన్నుగాక ఇతర వస్తు
వేదియును వాంఛించుటలేదే, ఏ విషయమునను నన్ను
మరువనే మరువడే;' అని ఆ తల్లి యెంచుచున్నది.

ఇట్లే భగవంతుడుకూడ భక్తుని పరీక్షింపదలంచి అతని
యిష్టానుసారముగ వాని కనేక విధములగు విషయములను
ప్రలోభనము గావించి బెలిపించనెంచును. అందులో
మునిగి ఆనందించువాడు పరీక్షలో అనుత్తీర్ణుడగును. కాని
అదృష్టవంతుడగు ఏ భక్తుడు సమస్తైహిక పదార్థములను
భోగభాగ్యములను తుచ్ఛములనియు నశ్వరములనియు
క్షణికములనియునెంచి వానినన్నిటిని గాలదన్ని ప్రేమ
మగ్నుడై సద్భావముతో భక్తి హృదయముతో ఆ సచ్చిదా
నందమయ మాతను గలిసికొనుటకై విడువక మానక
విలపించునో అట్టి భక్తుని కొఱకై సంపూర్ణగార్యములు విన
ర్జించి భగవంతుడు స్వయముగ వెంటనే వచ్చి పడును.
రావలసివచ్చును.

కనుక యీ ప్రపంచములోని సమస్త విషయవాంఛలను
విషపూరితములని యెంచి మనస్సునందు అన జెందక శ్రీ
పరమాత్ముని పావననామజపమందే దత్తచిత్తుడగుట ముఖ్య
కర్తవ్యము. పరమాత్మనామజప పరాయణుని దయాళు
డగు పరమేశ్వరుడును శీఘ్రమున భవబంధన విముక్తునిగా
జేసివేయును.

ఈశ్వరుడు న్యాయశీలుడుగదా - భజించువారల పాప
ములే నశింపజేసి వారికి పరమగతి ప్రదానము చేయువా
డన్నచో అతనిని దయాళువని ఏల చెప్పవలెను ?

ఇది యుక్తి యుక్తముకాదు. మహారాజాధిరాజులు
నిజాశ్రితులకు ధనాదిక బాహ్య పదార్థములొసంగి సంతోష
పెట్టుదురు. కాని పరమాత్ముడిట్లు చేయడు. ఎవరే
భావముతో వానిని భజింతురో ఆ భావముతోడనే ఆ పరమే
శ్వరుడును వానిని భజించును.

యేయథా మాంప్రపద్యంతే తాంస్తథైవ భజామ్యహం
(గీత 4-11)

అల్పుడు అధికుడని పరమాత్ముడెంచడు. ఒక
అత్యల్పవ్యక్తి పరమాత్మునెట్టి భావమున భజించునో ఎట్టి
విధమున ప్రవర్తించునో ఆ పరమాత్ముడును వానినట్లే
భజించును, అట్లే ప్రవర్తించును. ఎవడైనను పరమా
త్ముని సమ్మేళనమునకై రోదించునా అట్లే ఆ భక్తునితో కలి

యుటకై పరమాత్మయు ఆతురుడగును. ఇది అతని దయాళుత్వముకాదా ?

కనుక యీ అనిత్య - క్షణభంగుర - నశ్వరములగు ప్రాపంచిక సమస్త మిథ్యాభోగములను విడిచి ఆ సర్వశక్తి శాలి న్యాయశీలుడు శుద్ధపరమదయాళువు ప్రేమియునగు పరమాత్ముని పావన నామమును నిష్కామ ప్రేమభావముతో ధ్యానసహితుడై నిరంతరము జపముచేయుచునుండవలెను.

సమస్త దుర్భవదుఃఖములనుండి విడివడి యీశ్వర సాక్షాత్కారము బడయుటకు నామజపమే సర్వోన్నత ముఖ్యసాధనము. (కళ్యాణ్‌నుండి)

రవ్వల మొలతాడు

'చిట్టిబాబు'

పంఢరిపురంలో 'నరహరి' అనే ఒక కంసాలి ఉండేవాడు. అతను గొప్ప శివభక్తుడు. రోజూ పొద్దున్నే 'భీమ' నదిలో స్నానంచేసి, మల్లికేశ్వరుణ్ని మనసారా పూజిస్తూండేవాడు. తన ఇష్టదైవమైన ఈశ్వరుణ్ని తప్ప మరొకదేవుణ్ని కలలోకూడా తలిచేవాడు కాడు.

ఇలావుండగా—

ఒకనాడు నరహరిదగ్గరికి ఒక వర్తకుడు వచ్చాడు. వచ్చి, "నరహరీ! - నువ్వు గొప్ప పనివాడివని నాకు తెలుసు. నీ పనితనం చూపించవలసిన పరీక్ష వచ్చిందిపుడు. ఇంతవరకూ ఎవ్వరూ కనీ వినీ ఎరుగని మోస్తరుగా ఒక బంగారు మొలతాడు తయారుచేసిపెట్టాలి. ఈ పని మరొకళ్లవల్లకాదు" అన్నాడు.

"ఎవరికి బాబూ మొలతాడు, అబ్బాయికేనా ?"

"కాదోయ్ ! నరహరీ, ఇది పాండురంగడికోసం. నాకు కొడుకు పుట్టినట్టయితే, నవరత్నాలూ పొదిగిన బంగారు మొలతాడు చేయించి ఇస్తానని స్వామికి మొక్కుకున్నాను. స్వామి కరుణవల్ల నాకు కొడుకు పుట్టాడు. నా మొక్కు నేను తీర్చవద్దా,—మరి ?"

'పాండురంగడు' అనే మాట చెవినిపడగానే నరహరికి చీమ కుట్టినట్టయింది. ఏదో ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఇందుకు కారణం ఏమిటంటే, అతనికి మల్లికేశ్వరుడి మీద వుండే భక్తి మరేదేవుడిమీదా లేదు. ఆ గాఢభక్తి మూఢభక్తిగా మారి, ఇతర దైవాలపైన ద్వేషంకూడా పుట్టించింది.

కాగా—

ఎంతసేపటికీ నరహరి మాటాడకపోయేసరికి ఆ వర్తకుడు, "నరహరీ ! - మజూరీ ఎంత కావాలంటే అంతా తీసుకో. పనిమట్టుకు తృప్తికరంగా వుండటమే నాక్కావాల్సింది. అందుకే పనికట్టుకు నీ దగ్గరికి వచ్చాను" అన్నాడు.

దీనికి బదులు చెప్పలేదు నరహరి.

అప్పుడు వర్తకుడు, "నరహరీ ! - ఏమీ జవాబు చెప్పవేం ? - ఇది మరొకటీ మరొకటికాదు - స్వామికార్యం. నువ్వు ఒప్పుకోక తప్పదు" అని గట్టిగా చనవు తీసుకు చెప్పాడు.

చివరికి నరహరి ఇలా అన్నాడు: "ఒక్క షరతు మీదయితే నీ పనికి ఒప్పుకుంటాను. నేనెప్పుడూ పండరినాధుణ్ని చూసి ఎరగను. నువ్వే కొలత తీసుకువచ్చి యిస్తే, మొలతాడు చేసిపెడతాను" అన్నాడు.

ఈ మాటకు వర్తకుడు అమాయికంగా నవ్వి, "అదేమిటి నరహరీ ! - ఈ వూళ్లో పుట్టావు, పెరిగావు. పాండురంగణ్ని చూడనేలేదంటా వేమిటి ? - సరేలే - నేనే వెళ్లి కొలతలు తెచ్చి నీకిస్తా" అని చెప్పి వెళ్లిపోయాడు.

కాస్సేపట్లోనే వర్తకుడు రంగడి మొలకొలత తీసి తెచ్చాడు. వెంటనే నరహరి మొలతాడు పని మొదలు పెట్టాడు.

రత్నాలు తాపించిన చక్కటి మొలతాడు తయారయింది. వర్తకుడు ఎంతో ఉత్సాహంతో తీసుకువెళ్లి రంగడి మొలకు కట్టబోయాడు. అంతా బాగుంది. కాని, నాలుగువేళ్లు తక్కువపడ్డాయి. వెంటనే వర్తకుడు నరహరిదగ్గరికి వెళ్లి సరిచేయించుకువచ్చాడు. ఈ సారి రెండువేళ్లు ఎక్కువయింది. ఇలాగ ఐదారుసార్లు సరిచేయించినా రంగడి మొలకు సరిపోలేదు. ఎక్కువో తక్కువో వస్తూండేది. గొప్ప పనివాడని పేరు పొందిన నరహరికే ఇది చిక్కుసమస్య ఐపోయింది. అతనికి ఏమీ పాలు పోలేదు.

అప్పుడు వర్తకుడు ప్రాధేయపడుతూ, "నరహరీ ! - ఒక్కసారి నువ్వే స్వామి సన్నిధికి రావాలి. రాక తప్పదు.

నీ చేత్తో నువ్వే కొలిచిచేస్తే ఈ మొలతాడు తప్పకుండా సరిపోతుంది ” అని పేవిధాల బతిమలాడాడు.

మళ్ళీ యోచనలో పడ్డాడు-నరహరి - మరొకమాట చెప్ప టానికి గాని, ఇప్పుడు తప్పించుకోవటానికి గాని వీల్లేక పోయింది. మనసులో ఇష్టమున్నా లేకపోయినా, స్వయంగా కొలత తీసుకునేందుకు స్వామిదగ్గరికి బయల్దేరటం తప్పని సరిఅయింది.

“ సరే, షావుకారు !—కొలత ఎందుకు సరిపడటంలేదో నేనే వచ్చి చూస్తాను. అయితే, ఈ కళ్ళతో నా మల్లికేశ్వ రుణ్ణి తప్ప మరొక దేవుణ్ణి చూడకూడదని నాకొక నియమం వుంది. కనక, నా కళ్ళకి గంతలుకట్టి తీసుకువెళ్ళు. చేత్తో తీసుకోవలసిన కొలతకి, కళ్ళతో చూడాల్సిన పనిలేదు కదా !” అన్నాడు.

సరేనని పైమీదికండువా తీసి నరహరి కళ్ళకు చుట్టాడు. నెమ్మదిగా నడిపించుకుంటూ అతన్ని పాండురంగడి దేవాలయానికి తీసుకువెళ్ళాడు.

అక్కడ, దేవాలయంలో—

గంతలు కట్టుకున్న నరహరి, చేతులతో విఠలదేవుడి విగ్రహాన్ని తడవసాగాడు. చూడగా ఐదు ముఖాలూ, జటా జూటంలో చంద్రుడూ, వంటినిండా పాములూ, పులి చర్మం, శూలం, డమరకం—వీటన్నిటితోటీ శివుడి ఆకారం స్పష్టంగా చేతికి తగిలింది. నరహరి ఆశ్చర్యానికి అంతు లేకపోయింది !—“ ఇదేమిటి ? పండరినాధుడంటే ఇంకా విష్ణుమూర్తే అనుకున్నాను. కాదు - ఈశ్వరుడేనా ?” అను కుని అనుమానం తీరక కళ్లకుకట్టిన గుడ్డవిప్పి విగ్రహాన్ని చూశాడు. తీరాచూస్తే ఏముంది ? - శ్రీవత్సకౌస్తుభాలు, వైజయంతీ వనమాలికలూ, పీతాంబరం, నాలుగుచేతులూ, నాలుగుచేతుల్లోనూ శంఖచక్రగదాపద్మాలూ—వీటితో ప్రకా శిస్తూవున్న విఠలనాథుడు కనిపించాడు !

నరహరికి మనసులో కలవరం పుట్టింది. “ అయ్యో ! నేను మోసపోయానా ? విష్ణురూపం చూచి శివరూపం అని భ్రమపడ్డానా ?” అనుకుని మళ్ళీ గంతలు కట్టుకున్నాడు. మళ్ళీ తడిమి చూశాడు. ఇప్పుడూ మునపటిలాగా, సమస్త ఆభరణాలతోనూ శివరూపమే చేతికి తగిలింది ! కళ్లు తెరిస్తే విష్ణురూపమే ఎదట కనిపించింది !—

అప్పుడు నరహరికి మనసులో కలిగిన మార్పు చెప్ప టానికి మాటలేలేవు. నించున్నపాటున విఠలనాధునికి సాష్టాంగపడి, “ స్వామీ ! - ఇంతవరకూ అజ్ఞానంలో పడి నిన్ను ద్వేషించాను. నువు వేరూ ఈశ్వరుడు వేరూ అను కుని భ్రమపడ్డాను. నా కిప్పుడు మాయపొర తొలగి పోయింది. ఈ దీనుణ్ని అనుగ్రహించు....” అంటూ అనేకవిధాల ప్రార్థించాడు.

అప్పుడు భక్తికొద్దీ, నిర్మలమైన మనసుతో తను తీసుకు వచ్చిన మొలతాడు స్వామికి కట్టేసరికి, అది ఎక్కువ తక్కువ లేమీలేకుండా సరిగా సరిపోయింది !

ఆ క్షణమందు నరహరీ, వర్తకుడూ ఇంకా అక్కడ చేరిన రంగడి భక్తులూ పొందిన ఆశ్చర్యానికీ, ఆనందానికీ మేరలేకపోయింది. అప్పటినుంచీ నిజమైన దేవుణ్ని తెలుసుకున్న నరహరి శ్రీహరిభక్తుడుగా మారిపోయాడు. దేవుళ్లందరూ ఒక్కటేనని నమ్మిన నరహరి నాటినుంచీ ఇలా కీర్తన చేస్తూండేవాడు :

కృష్ణానంద ముకుంద మురారే - వామన మాధవ గోవిందా
శ్రీధర కేశవ రాఘవ విష్ణో - లక్ష్మీనాయక నరసింహా ॥

జయతు జయతు దేవో దేవకీనందనోఽయం
జయతు జయతు కృష్ణో వృష్ణివంశప్రదీపః ।
జయతు జయతు మేఘశ్యామలః కోమలాంగః
జయతు జయతు పృథ్వీభారనాశో ముకుందః ॥

వార్తలు:

తిరుపతి - దేవాలయవిమాన జీర్ణోద్ధారము

తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి మన యావద్భారత భూమియందలి ఆస్తిక జనులకు పరిచితుడగు దేవుడు. ఈ దేవుని యాలయము అతి ప్రాచీనమైనది. చారిత్రక పరిశోధకుల నిర్ణయము ననుసరించి ప్రస్తుతము దేవుడు నివసించి యుండు ఆలయము క్రీ.శ. తొమ్మిదవ శతాబ్దమునుండియు ప్రభువుల ఆదరణము క్రింద స్వర్ణకవచముచే అలంకరింపబడుచు వచ్చి, ఇప్పటికి సుమారు నాలుగైదు పర్యాయములు ఆ కైంకర్యము ఉత్తరోత్తరాభివృద్ధిగా జరుగుచు వచ్చినట్లు తెలియుచున్నది. 1952 వ సంవత్సరములో ఈ దేవాలయ పాలకవర్గమువారు అప్పటి స్వర్ణకవచముయొక్క గ్లానిని గమనించి దానిని తీసి క్రొత్తగా బంగారురేకులను చేయించి విమానమునకు సమర్పించవలయునని సంకల్పించి అందుకు వలయు కృషి నారంభించిరి.

దేవునకు సాక్షాదావాసమగు గర్భగృహమునకు పైన నిర్మించబడిన విమానమను కట్టడము దేవునకు అంగము వంటిది. కావున దానికేదైనమరమ్మత్తు చేయవలసి వచ్చినప్పుడు దానిపైకి మనుష్యులు యెక్కుటయు పనులు చేయుటయు ఉచితము కాదు. కావున అట్టి అవసరము కలిగినప్పుడు శాస్త్రవిధి ననుసరించి అందలి దేవుని శక్తిని ఆకర్షించి మరియొకచోట భద్రపరచి మరమ్మత్తు పనులు పూర్తియగువరకు ఆ దేవుని శక్తిని మరియొక భద్రపరచిన స్థలమున ఆరాధించుచు వచ్చి కార్యాన్తమున ఆ శక్తిని తిరిగి ఆ దేవుని యందావహించుట యుక్తమని నిర్ణయించి 1952 సంవత్సరమున ఆలయవిమానపు కొలతలను యితర విగ్రహములాదిగాగల శిల్పవిశేషముల చిత్రములను తీసికొనుటకై భగవచ్ఛక్తిని ఆకర్షించి తొమ్మిది దినములు కుంభమునందారాధించి అవల తిరిగి ఆవాహనము చేయబడినది. ఈ విధానమును బాలాలయమని అందురు. వెనుక ఆ కొలతల ననుసరించి ఒక విమానమును అదే తీరుగ దిగువ తిరుపతిలో ఒక చోట కట్టి దానికి సరిపడునట్లు రాగిరేకులు చేసి రాగిరేకులపై సుమారు పదునేడులక్షల రూపాయిలు విలువ గల అపరంజిబంగారు రేకులను తొమ్మిది పొరలుగ పొదిగిరి. ఆ పనులు ఈ సంవత్సరము పూర్తికాగా తిరిగి విమానమందలి పాతరేకులను తీయుటకుముందు తిరిగి బాలాలయము చేయబడినది. ఈ కార్యకలాపము వెనుకటివలె గాక శ్రీ స్వామి వార్ల ప్రతిరూపమును దారువుతో నిర్మించి కలాకర్షణము చేసి ఆ శక్తి దారువిగ్రహములందు ప్రతిష్ఠింపబడినది. ఈ ప్రతిష్ఠాకార్యము 25-10-57 న ఆరంభించి 1-11-57 తో పూర్తికాబడినది. ప్రాక్పశ్చిమోత్తరదక్షిణములనుండిన దక్షిణ భారతమునందలి శ్రీ వైఖానసాగమ కుశలురగు యాజ్ఞికులు అనేకులీమహాధ్వరమున పాల్గొనిరి. అట్లే అన్ని ప్రదేశముల నుండి ప్రసిద్ధులగు తపస్సంపన్నులగు బ్రహ్మణ్యులు విజయముచేసి అన్ని దినములందును విరామములేక చతుర్వేద పారాయణము భారతభాగవతరామాయణ శ్రీ విష్ణుపురాణ శ్రీ బాష్య భగవద్విషయ భగవచ్ఛాస్త్ర సంహితలను పారాయణము చేసిరి. విద్వాంసులచే భక్తి ప్రపత్తులను భగవదారాధనవిశేషమును సనాతనధర్మమును బోధించెడి మహోపన్యాసములు చేయబడినవి.

దేవస్థానము పరిపాలకవర్గమువారును వారితరపున సమస్తకార్యనిర్వహణమును శ్రద్ధాభక్తులతో నెరవేర్చిన యెగ్జిక్యూటివు ఆఫీసరు శ్రీ చెలికాని అన్నారావుగారును, శ్రీ వారి అర్చక మిరాశిదారులును హాలీవంతువారులును అగు శ్రీమాన్ అర్చకం శేషాచలం దీక్షితులవారి కుటుంబమువారును ఈ మహాకైంకర్యమును తమ పదవీకాలములో నిర్వర్తించినందులకు వారలు ధన్యులు.

ఆగమకార్యములలో ప్రధానాధ్వర్యులుగ నుండి సలక్షణముగ యజ్ఞసమాప్తి చేసిన వయోవృద్ధులగు ఆకుల మన్నాడు పండిత శ్రీమాన్ రొంపిచర్ల భట్టర్ శ్రీనివాసాచార్యులు అయ్యవార్లు తమకు పారంపర్యముగ లభించిన ఈ కైంకర్యమునందు అన్వయించుట భగవత్ప్రీతికరమైనది. తిరుమలతిరుపతి దేవస్థానముల ఆస్థానపండితులగు మహా విద్వాన్ (అప్పికట్ల) పండిత వేదాంతం జగన్నాథాచార్యులువారును శ్రీ వేంకటేశ్వర సర్వకలాశాల ప్రాచ్యపరిశోధానాలయమున ఆగమాచార్యులును దేవస్థానం ఆగమపండితులునగు శ్రీమాన్ ఆకులమన్నాడు పార్థసారథి భట్టాచార్యులువారును యాగ క్రియలను పర్యవేక్షణము చేయుచుండిరి.

26-10-57 రాత్రి కలాకర్షణము చేయబడినప్పటినుండి 1-11-57 మధ్యాహ్నం బాలాలయ ప్రతిష్ఠ యగు వరకు మూలవర్ల దర్శనము మూయబడినది. అవల 2వ తేదినుండియు మూలస్థానములో జరిగెడి అర్జితసేవలన్నియు కల్యాణమండపములో బాలాలయమూర్తి సన్నిధిని జరుగుటకారంభమైనది. కలాకర్షణము చేయబడినను నీమూల స్థానమున ఏకాంతముగ అన్ని నిత్యకైంకర్యములు జరుగుటకు గాక ప్రతిదినము మధ్యాహ్నము పంద్రెండు గంటలనుండి రెండు గంటలవరకు రెండుగంటల కాలము భక్తులగు సేవార్థులకు దర్శనమున కవకాశము కల్పింపబడినది.

2-11-57 న ఆరంభించి విమానముపైకి పరంజాలు కట్టి పనివాండ్రచే ప్రాత బంగారురేకులు తీయబడినవి. అవల సమర్థులగు యింజనీర్ల సలహాపై విమానమును సాంతముగ ఊడదీసి క్రొత్తవిమానమును నిర్మించి అందుపై క్రొత్తగా చేయబడిన స్వర్ణకవచమును సమర్పించుట నిర్ణయింపబడినది.

సాధ్యమైనంత త్వరలో తిరిగి విమానము నూతనముగ నిర్మింపబడి బంగారుకవచము దానికి సమర్పింపబడి శ్రీ శ్రీనివాసమూర్తి బాలాలయమునుండి యథాపూర్వముగ మూలాలయమున నిరవద్యముగ ప్రతిష్ఠింపబడుట జరుగ వలయునని యెదురు చూచుట ప్రతి వ్యక్తికిని ప్రాప్తమైయున్నది.

మదరాసు మంత్రి శ్రీ భక్తవత్సలంగారి హితబోధ

"దేవాలయములను శోభింప చేయుటకు మదరాసు ప్రభుత్వము తయారుచేసిన పద్ధతి" అనుశీర్షికతో 'దినమణి' అను అరవపత్రిక (17-11-57) లో వెలువరింపబడిన విషయము దిగువరీతిని తెనుగులో చెప్పవచ్చును. ఈ దిగువ చెప్పబోయే పద్ధతి లేశమేని శ్రమయనునది కలుగకుండగనే అమలు పరుపబడినదని వారి నిర్ణయము. దీనిని శాసన సభలో దేవాదాయధర్మాదాయములకు మంత్రియగు భక్తవత్సలముగారు వివరించిరి.

మదరాసు :—16 - నవంబరు :—మదరాసు రాష్ట్రమందలి ఆలయములను శోభింప చేయుటకు ఒక పద్ధతి అవలంబించబడినట్లును ఆ పద్ధతిని అమలుచేయుటలో అధికారుల కెంతమాత్రము శ్రమ యేర్పడదనియు ఈ దినం ఉదయము పోలీసు ఇలాకా మంత్రి శ్రీ భక్తవత్సలంగారు శాసనసభలో చెప్పిరి. ఆలయాధికారులకు పై విషయములో జారీచేయబడిన ఉత్తరువులను మంత్రి పఠియించినారు.

ఆ ఉత్తరువులు ఈప్రకారము ఉన్నవి. (1) ఆలయపు కట్టడములను యెప్పటికప్పుడు చక్కగా ఉన్నవా—అని పరిశీలించి అయ్యవి సురక్షితముగా నుండునట్లు కాపాడవలయును. ఆలయములోపలను వెలుపలను పరిశుద్ధముగా నుంచ వలయును. (2) అందుగల కొలనులను అందలి ఉదకమును పరిశుద్ధముగా నుంచవలయును. ఆ ఉదకము ముఖ్యముగా ఆలయసంబంధమైన కార్యములకే ఉపయోగపడునట్లు చూడవలయును. (3) భక్తులకు ఆ కొలనులలో స్నానపానాదులకు అనుకూలముకలుగునట్లు అవకాశమును కల్పించవలెను. ఆ ఉదకము ఆలయములకుమాత్రమే చాలినంతవరకు ఉపయోగ పడునట్లు చూడవలయును. ఖాళీ జాగాలలో దేవున కుపయోగపడుటకు పుష్పవృక్షములు తోటలు మొదలగునవి నిర్మించ వలెను. (4) చాలినన్నిదీపములను వెలిగించవలెను. సన్నిధులలోమాత్రము నూనెదీపములనే ఉంచవచ్చును. ఇతర ప్రదేశములందు అవకాశమున్నంతవరకు-అనగా మండపములు మొదలగు చోటులలో విద్యుద్దీపములను యేర్పరుపవచ్చును. (5) భక్తులకును దేవతావిగ్రహములకును నడుమభాగమున అతి ప్రకాశమునిచ్చునట్టి విద్యుద్దీపములను అమర్చరాదు. ఇట్టి దీపములచే దేవతాబింబములను విమర్శగా చూచుటకు వలనుపడదు. అచ్చటి దీపములను తక్కువ ప్రకాశము నీయ దగిన నూనెదీపములనుగనే ఉంచవలయును. దేవతావిగ్రహములను ప్రదర్శన మాత్రోపకారకములగు విద్యుద్దీపములచే ప్రకాశింపచేయకూడదు. (6) ఇనుము కొయ్య మొదలగు దీపస్తంభములకు మారుగా యిత్తడి కంచు లోహములతో దీప స్తంభములను చేయుటమంచిది. ఈ స్తంభములను మాసిపోకుండ తరుచు శుభ్రపరుపవలెను. (7) వస్త్రములను మాయ కుండా ప్రతిదినము ఉతికి శుభ్రపరచుచుండవలెను. (8) పూజకు ఉపయోగించెడి పాత్రములను ప్రతిదినము తోమి శుభ్ర పరుపవలెను. ప్రసాదములను తెరచియుంచక మూతవేసి జాగ్రత్తపరుపవలెను. (9) శిలావిగ్రములను లోహవిగ్రహములను కనీసము 15 దినముల కొకసారియైనను తిరుమంజనము చేసి శుభ్రపరుపవలెను. (10) నటరాజవిగ్రహమునకు వస్త్ర సమర్పణ చేయునపుడు గంభీరముగా నటనసేవ అగునటుల వస్త్రము నలంకరింపవలెను. (11) ఏవిగ్రహమునుగాని పూజ లేక ఉంచరాదు. (12) నాయన్మారులు (శైవభక్తులు) ఆళ్వారులు (వైష్ణవభక్తులు) ఈ విగ్రహములను క్రమప్రకారము స్థాపించి వారలవారల దివ్యనామములను వారల తిరునక్షత్రములను (జన్మదినములను) అందరకు తెలియునట్లు (అయా ఆలయముల యెదుట) వ్రాసియుంచవలెను. (13) భిన్నములైన విగ్రహములను చక్కపరచి వానిని మంచి స్థితిలో భద్ర పరచవలెను. (14) ఆలయపరిసరములలో అవర్ణనీయములుగ తటస్థించెడి మలమూత్రాదుల దుర్గంధములను పోగొట్టుటకై ఫినాయల్ మొదలగు వానిని ఉపయోగపరుపవలెను. (15) కుక్క గొడుగులు మొదలగు వానిని చంపుటకై రసాయనపు మందులను ఉపయోగించుచుండవలెను. (16) ప్రాకారములను శుభ్రముగా నుంచవలయును. (17) శిలాశాసనములు, చక్కని శిల్పసంపద కలుగు చోటులైన గోడలు, స్తంభములు మొదలుగాగల చోటులందు సున్నముకొట్టి పాడుచేయరాదు. (18) చిన్న చిన్న మరమ్మతులను తక్షణము గమనించి చక్క చేయవలెను. (19) అయా ఆలయములముందు అందందలి దేవతావిగ్రహముల పేర్లను వ్రాయవలయును. (20) విభూతి, పసుపు, కుంకుమ మొదలగు ప్రసాదపదార్థములను పరి శుభ్రమగు చోటులలో భద్రపర్చవలెను. (21) అయా చోట్ల విభవము ననుసరించి వేదపారాయణము, తేవారం, దివ్య ప్రబంధం పారాయణమునకు పారాయణదార్లను నియమించవలెను. (22) భక్తిని వృద్ధిపరచెడి గానములను చేయించ వలెను. (23) ధనుర్మాసములో తిరుప్పావై, తిరువెంబావై పాటలను పాడవలెను. మరియు భక్తులు సంచరించెడి ఆలయ ప్రదేశములలో గోడలమీదను అవకాశముగల ఇతర చోటులందును నాయన్మార్లు ఆళ్వార్లుపాడిన అమూల్యములగు పాటలను వ్రాసి ప్రచురింపవలయును.

(Note:- ఆంధ్రదేశమున ఆళ్వార్లచే అనుగ్రహింపబడిన పాటలు అరవభాషయందుండుటచే ఆంధ్ర ప్రజా నీకమునకందలి యర్థము భావము అగోచరముగ నుండుటచే ఆళ్వారులయొక్క అరవ మూలముతోపాటు ఆంధ్రమున తాత్పర్యము వ్రాయుట కూడ అవసరము. నాయన్మారుల విషయము ఆంధ్రదేశమున వాడుకయందు లేదు. ఐనను శైవ క్షేత్రములందు ఆ నాయన్మారుల మూలములతో ఆంధ్రానువాదము ప్రచురింపబడుట యుక్తము. అదియుగాక భగవద్గీత నుండియు శ్రీ రామాయణము శ్రీమద్ భాగవతము మొదలగు గ్రంథములనుండి సంస్కృతాంధ్ర బోధనలు రామదాసు మొదలగు మహాభక్తుల హితబోధనలు ప్రచురించవచ్చును.)

ANDHRA ARCHITECTURE

By

V. V. TONPE, M. A.

IV APPRECIATING HINDU ARCHITECTURE.

(i) CHARACTERISTICS OF HINDU ARCHITECTURE.

Next in importance to Mahabalipuram sculptures are those found in the Kailasanatha and other small temples at Conjeevaram.

Temples at Conjeevaram.

Conjeevaram or Kanchipuram was the capital of the Pallava rulers who were fond of arts and architecture and so naturally became the city of temples. The structural temples of the Pallavas fall into two groups as the Rajasimha group (c. 700 – 800) and the Nandivarman group (800 – 900). Out of the six examples of the Rajasimha group, three are at Mahabalipuram (the Shore, the Isvara and the Mukunda temples, one at Panamalai (South Arcot district) and the temples of Kailasanatha and Vaikunthaperumal at Conjeevaram. The earliest of them was difinitely the shore temple at Mahabalipuram, the Kailasanatha came not long after it. The original temple was a sanctuary with its pyramidal *vimana* and a detached pillared hall in front. The whole was enclosed in a rectangular courtyard by a high wall, which had many cells in it. All the important Pallava features in architecture, in painting and in sculpture are depicted in this temple in a beautiful way. The sturdy pillars and the constant repetition of the lion pilasters admirably fit in to the frame work of the temple.

The Vaikunthaperumal temple seems to be the most advanced of Pallava architecture and sculpture. Slightly bigger than the Kailasanatha, its principle parts unlike that of the Kailasanatha temple, are interfused into a well-proportioned structure. The sanctum is a square with sides of nearly 90ft, and its front has a portico 28ft. long. The whole structure is surrounded by a high outer wall which is decorated outside with simple and effective ornamental motifs. The inside of the wall has the open ambulatory and cloisters with a colonnade of lion pillars and sculpture which record the outstanding events of Pallava history.

The second group of Pallava structural temples is known as Nandivarman group and it mostly consists of small temples and so is in no way an advance over the previous achievements. The important examples of this group can be found in the Muktesvara and Matangesvara temples at Conjeevaram, the Vadamallisvara at Orangadam, near Chingleput, the Virattanesvara temple at Tiruttani near Arkonam, and the Parasuramesvara temple at Gudimallam, near Renigunta. These structures are testimony to the decline of Pallava power.

The rock-cut temples at Tiruchirapalli and Kalugumalai

A small relief of Pallava sculpture is to be found at Tiruchirapalli which seems to be of earlier date and in a better style of art. There are five large figures and a dwarf on whose hand the central deity, who resembles Siva, rests his right foot. As it is common in Indian art, the central Siva figure is made predominent over the other human figures. It has four arms, two not prominent, while all the other figures have two hands.

Kalugumalai is not of great importance but for the fact that it marks the culmination of Pallava school of sculpture and architecture.

Thus the Pallava rule in the South was a continuous effort at developing and adapting the Amaravati tradition to Hindu art and architecture. The artistic enthusiasm of the Pallava's was not self-centred. They extended their zeal to neighbouring countries beyond the seas. They were the channels through which Indian culture in general and Andhra culture in particular flowed on to foreign regions to supply an eternal spring of human inspiration.

Appreciating Pallava Sculpture

Having known something of Pallava sculpture in the previous article and this, we shall try to enumerate the characteristics which go to make this school of sculpture. Just as in Buddhist sculpture the *Jatakas* and other Buddhist anecdotes were the "subjects" of the stone-art, in Pallava sculpture Hindu epic stories form the back-bone of it. The Pandava heros and their noble consort Draupadi are given each a *ratha*, the Varaha and Vamanavataras of the Lord God and Surya, Durga and Gaja Lakshmi are given each a *mandapa*. "The Descent of the Ganges" and "Arjuna's Penance" form the major "subjects" of the open-air sculpture at Mahabalipuram. To the Buddhists the Buddha was the source of inspiration and to the Pallavas Isavara was the light of art for they were essentially the worshippers of Siva. If to the Buddhist artist's subject matter ranged from the Buddha to the symbolic animals and flower motifs, to the Pallava artist the subject matter ranged from Isvara to a man and a monkey. While the Buddhists laid stress on religious subjects, the Pallavas seem to have preferred the material to the spiritual. The Buddhist sculpture were ideal; the Pallava sculptures were realistic. The former were awe-inspiring and soul-stirring while the latter were huge and appealing to the eye of the spectator. The Buddhists did not record history in stone for to them the story of a prince was not as important as the story of the Prince of princes. But the Pallavas thought of recording the outstanding events of their times in the sculpture at Vaikunthaperumal temple at Conjeevaram and in the mandapas and the rathas of Mahabalipuram, for they were of the earth earthy.

Thus, it can be noticed that Hindu art underwent a gradual change, whether it was the direct descendant or the Buddhist, and from the Himalian heights of idealism it reached the plain plateaus of realism. But it must be noticed that the Buddhists did not neglect the earthly things and the Pallavas the heavenly.

As art and architecture are the measuring rods of civilization, some call this as the fall of man, while some others believe that it is advance of civilization. The former school of thought believe that man is essentially, Divine and that all his actions should tend towards it, and it has been the great tragedy of human life that as days advance man is proving to be a dismal failure in the things of the spirit, and the so-called advancement of man is really a moral deterioration. The latter school of thought hold that in the primitive state man was a barbarian and that he has been a dazzling success in the field of intellect through the long run of ages and so from the uncivilized state he has been constantly progressing towards the civilized. It is not our business here to take sides and condemn the opponent, but we have to warn these two schools of thought not to measure everything in life with their own measuring rods, not to be self-centred and self-limited but to give the Devil his due.

If we carefully examine our ordinary day-to-day life, we will notice that an individual's life of Monday is different from that of Tuesday, not in its essence but in the accent that falls differently on different things on different days. Though life seems to be an uniform note, in truth, it is only a harmonious combination of various notes high and low which can be visible only when one looks at the fingers of a harmonist. It is this happy conglomeration of indifferent sounds and their experience that go to make the music of life, the soul of existence. Now if we extend this same figure to the life of a nation or an epoch, we again notice the same theory repeating itself: various years of different human experiences, good, bad or indifferent, go to make the nation's life or the epoch's; that is, the different notes of year-to-year existence of humanity goes to make the "still sad music of humanity." And is it not the task of a historian or an artist to harp on this sweet music of existence and not to linger his life away in the labyrinth of notes, high and low *alone*? Again, it must be made clear that it does not mean that we argue for the harmonious at the neglect of the individual notes. What we should do is to carefully try to get at the spirit of the times and judge the people from their own standards of life and see how far their aims and objectives have been achieved. The Buddhists strived to strike at the divine in man and how far did they succeed? The Pallavas strived to strike at the human in man and how far did they succeed?

If we turn once again to the opean-air sculpture gallery of Mahabalipuram or to the Pagodas of the Pallavas, do not we hear beneath the tall Casuarina and before the roaring sea, the invisible song of Ariel:

Come unto these yellow sands,
And then take hands:
Courtesied when you have, and kissed,
(The wild waves whist;)
Foot it featly here and there;
And sweet sprites, the burden bear.
Hark, hark! ......

The voice dies away! You, the son of Humanity standing on this shore of life like Ferdinand wonder:

Where should this music be? in the air, or the earth?

and by the time you recollect your Father, Sitting on a bank

Weeping again the king my father's wreck,
This music crept by me upon the waters;
Allaying both their fury, and my passion,
With its sweet air: thence I have followed it,
Or it hath drawn me rather:—But it is gone.
No, it begins again.

It begins again, the invisible Ariel's song:

Full fathom five thy father lies;
Of his bone are coral made;

you bend down to pick a broken stone, perhaps a part of one of the sculptures or a piece of the cornice of the Pagoda and the song continues:

Those are pearls that were his eyes;

your eyes now rest on two beautiful pearl-like pebbles of the shore and you here the song again:

Nothing of him that doth fade,
But doth suffer a sea-change
Into something rich and strange.
Sea-nymphs horurly ring his knell: ding-dong.

Yes, it is true, on those beautiful shore of Mahabalipuram sea-nymphs horurly ring the knell of Father Humanity. The Pagodas should have sent peals of ding-

dong bell as the foreigners and the natives met, exchanged and departed on the shores of the Pallava port. Can Humanity die? Is it not for ever alive though many of us join our fathers in due course of time? It only suffers a sea-change into something rich and strange!

Therefore it is foolish on our parts to say that the Buddhists were not mundane, and the Pallavas were not other-worldly. They all lived their lives and it is not for us to put the question—is such a life worth living? It depends upon the liver.

(to be continued)

HINDU IMAGES - 8

By

T. N. SRINIVASAN, M. A.

Antaryamin aspect of God is to conceive him in that form, which abides in the region of the heart of the devotee, which stays with the individual self as its friend in its states of experience such as heaven, hell, etc., and which is perceptable only to the yogins. In this aspect, God exists in atomic form and invisible to normal modes of perception. But he may become manifest when one meditates on him with proper concentration of mind and controlling his Buddhi or intellect. Even the manifestation is believed to be like "a flash of lightning in the heart of a blue cloud". The real meaning and appearance can be learnt only by proper initiation and unswearing concentration.

It is this aspect of God that yogins perceive and develop by their yogic practices. But even for the ordinary house holder, several obligations have been enjoined for the adoration of the Antaryamin divinity. The "atmasamarpanam" and other Japas intended for daily rituals are some of the several modes by which this dormant deity can be made to make Himself felt and by which can be realised in proper concept.

Archa form which comes last but which is the most important among the various aspects of God, deserves closer study, for based on this aspect is the study of our images.

Sri Srinivasadasa, a great vaishnavite acharya in his memorable "Yatindramatadipika" has given a short but comprehensive description of this aspect as follows:—

"अर्चावतारो नाम देशकालविप्रकर्षरहित आश्रिताभिमत-
द्रव्यादिकं शरीरतया स्वीकृत्य तस्मिन्नप्राकृतशरीरविशिष्टः
सन् अर्चकपराधीन स्नानभोजनासनशयनस्थितिः
सर्वसहिष्णुः परिपूर्णो गृहग्रामनगरप्रशस्तदेशशैलादिषु
वर्तमानो मूर्तिविशेषः ।"

"What is called Archavatara is that special form which, without remoteness of space and time, accepts for its body any substance chosen by the devotees and 'descends' into it with a non-material body; He becomes dependent on the worshipper for bath, food, sitting, sleeping, etc., He bears everything and is replete with knowledge and other attributes; He is present in houses, villages, towns, sacred places, hills etc."

The same view has been mentioned by the Azhwars in many places but the most significant is that pasuram in the 'Iyarpa'—First Tiruvandadhi of Saint Poigai Azhwar, who expresses the idea in a very comprehensive form as:—

" தமருகந்தது எவ்வுருவம் அவ்வுருவம் தானே
தமருகந்தது எப்பேர் மற்றப்பேர்—தமருகந்தது
எவ்வண்ணம் சிந்தித்து இமையா திருப்பரே
அவ்வண்ணம் ஆழியானும்."

which as translated will mean "God with his chakra in his right hand assumes that form which is desired by his devotees; his name also will be that name which his devotees wish him to bear; He will be of that quality which his devuot devotees consider him to possess whenever they think of him."

The same idea has been forcibly expressed by that great acharya—Sri Pillai Lokacharya in his famous treatise called 'Arthapanchaka' where he says as follows:—"The Archa form consists in the images of Bhagavan (God) which accomodate themselves to the various tastes of His creatures, having no fixed form, but that which the worshipper may himself choose and desire to call Him by; all knowing, but seeming as if not knowing; all powerful but seeming as if powerless; all sufficient, but seeming as if needy; this seeming to exchange places, the worshipped with the worshipper and choosing to be ocularly manifest to him in temples and homes, in short at all places and at all times desired."

To understand clearly the mentality of the Sri Vaishnavas as regards their conception of the Abstract Deity, it is necessary to know what Sri Ramanuja has to say in this connection. Sri Ramanuja holds that the human mind as it is constituted cannot conceive the Lord as an abstract essence. Such a conception is impossible to our intellectual nature and our moral nature normally revolts against accepting such a dogmatic concept. He emphasises by saying "by concrete pictures alone is our otherwise indefinite consciousness rendered definite; in other words what is formless is by such pictures rendered into form."

If God is considered to be an Absolute Being, not having any relation to things in this world, it is very difficult to think of him as being the cause, sustinence and ultimate annihilation of things around us: and further, for knowledge, relation of things is absolutely necessary. Constituted as we are, how can we have conception of God devoid of all qualities and destitute of everything which makes up man's idea of Divine Being. The true and full nature of God cannot be described by our speech nor can it be visualised by symbolism. But God at the sametime may be present amongst us holding personal relationship to ourselves.

Personal experiences are not denied in scientific enquiries and in ordinary sense perceptions and as such they may be accepted without demur even in religious enquiries. Our conceptions of God are meant only to insist and show his relationship to us, and it is never meant to represent God's full nature.

The Hindu thinkers bring out the sense of otherness of the Divine by the use of the negatives. The Kenopanishad states "There the eye goes not, speech goes not, nor mind, we know not, we understand not, how one would teach it." But the human mind finds it extremely difficult to resign itself to absolute silence or negative descriptions. Man insists on interpreting the religious mysteries in terms of his own experience. The human mind craves for something definite, something concrete and limited and so uses its resources, ingenuity and talent to bring down the supreme to the region of the determined. We cannot think of God without using our imagination. The religious seer needs the help of the imagination to express his vision. The highest category that we can possibly use is that of self-conscious personality. So we are persons-'*purushas*'

and God is perfect personality-'*uttama pursha*'. Hence Man conceived God in his own form and can only talk of Him in terms of which he is capaced. Though God is not an instrument meant for the advancement of only human ends—though God made man, man in his turn made God in his own image. This is the altruistic approach to explain why the Archa form is in a general manner the image of man.

The idols or vigrahrams as they are known of, are described in the Agamas as follows:- "An object of stone, wood or metal, usually fastioned in the form of a human being, in which certain spiritual forces are focussed by the concentrated will-power of high imitates, for the purpose of aiding a worshipper in acquiring that stability of mind necessary to him for the contemplation of the ALL PERVADING DIVINITY, as laid down in the sacred Vedas and other reputed texts".

Hence God as conceived in this Archa aspect, is believed to exist in an invisible form in the idols made out of stone, wood, metal or even masonry work. He is of the nature of intellect. God in this form can be made to enter the idols by the force of concentration and the recital of certain mantrams accompanied by proper prescribed rituals. So long as the idols are not polluted and as long as they are worshipped continuously in the acknowledged manner of Agamic worship, the in-dwelling energy of God resides in them. The moment worship is stopped and idols are neglected or polluted this energy departs from the idols and after this they are not worthy of worship.

This is the genesis of image worship by the Hindus and these images are fourfold because of the differences in their origin as under:—

'स्वयंव्यक्तदैवसैद्धमानुष मेदात्'

svayamvyakta- when self manifest, *daiva* consecrated by divine beings, *Saiddha-* consecrated by sages and *manusha*, when installed by human beings.

In the first aspect of *Svayamvyakta* murthis, the image is said to have come into existence out of God's own will, in visible forms. The Sri Vaishnavites recognise eight places of worship under this aspect, of which four are in north India and the balance of four are in South India. Badarinath, Saligramam, Naimisaranyam and Pushkaram are the north India places, while Venkatachalam (Thirumalai), Srimushnam, Srirangam and Totadri (Vanamamalai) are the four South Indian Kshetrams.

The second variety of Archa deities are those consecrated by Devas or Gods. Ancient places like Simhachalam, Ahobilam, Kanchi Varadarajaswami, Tirumabruinrsolai (Alagar koil) are some of the many places in which Gods themselves have installed the deities and afterwards handed them over to men to continue the worship. Though the continuity of deva-aradhanam had ceased in many places, yet in a very few places, there is still this divine-human continuity of worship. For instance, at the renowned temple of Sri Venkatesa at Tirumalai Hills, this can be seen even today. After the last ritual of *Ekanthaseva*, the archakas come out leaving the vessels filled with water and other articles of pujas left behind, for it is believed that *devata-aradhanam* is done at night for Sri Venkatesa. The next morning after the recital of *Suprabhatam*, the archakas offer *tirtham* to the pilgrims left after the aradhanam by devas, which practice is not observed in all other temples. Similarly at the famous Sri Ranganathaswamy Temple at Srirangam, one day is fixed for what is called '*Vibhishana-aradhanam*' when vibhisna—a chiranjeevin still said to be alive, comes and worships the lord that particular night.

The third aspect of Archa form is that which the sages have consecrated. Such deities are numerous, for the sthalapuranams of such places in which they are now worshipped, narrate in detail that the particular sage did penance and the deity appeared to him to fulfil his wishes. At the request of the sage, the deity consented to remain at the sacred spot as an *Archa* for future worship.

Lastly comes the idols installed by men. Even here, the persons responsible for making God stay at places where they wanted, were men who had communion with Him. For instance, Lakshmi was born as the daughter of Akasaraja and she was given in marriage to Vishnu in the form of Sri Venkatesa, and even today the place where the wedding took place at Narayanavanam, near Puttur, has the temple of Sri Kalyana Venkateswaraswamy. So is Vallimalai near Tirutani where Sri Skanda married Valli, who was born as the daughter of the local huntsman-chief. Similarly is the instance of Madura temple, where Parvati in the name of Meenakshi, who was the daughter of King Malayadhwaja Pandyan, was wedded to Siva, who came there to be known as Sri Sundareswarar.

Hence image worship became more pronounced and in fact in South India, this cult attained a very high statement of development. One of the main reasons for this, was that soon after the influx of Buddhism in this part of the country, a sort of religious renaissance for the revival of Hinduism took with the advent of Tamil bards, who are collectively known as 'Nayanmars'—the sixty four Saivite Saints and as 'Azhwars'—the twelve apostles of Vaishnavism.

The Azhwars has contributed to Tamil literature a most unique collection of four thousand Tamil devotional hymns, which form the back ground of worship of the several deities installed in the various temples not only in South India but in far-off places in North India. These forms what is collectively known as "Nuttetru Tirupathigal"—the sacred one hundred and eight sacred places dedicated to Vishnu. If the Vedas inculcate the worship of the Divine as natural phenomenon, the Puranas extol the Deity as avatars and manifestations, the Prabandham conceives the Supreme Being in its most perceptable aspect of Archa form—as the images as found installed in the several temples. Local legends were incorporated in these hymns and even the physical beauty of the images found expression in them. Further azhwars like Saint Nammazhwar, Saint Tondaradipodiazhwar propounded that adoration of the Archa forms as found in sacred places like Tiruvengadam, Srirangam, Alagarkoil, Kumbakonam is by far the highest form of approach to attain the most cherished aim of human life—Moksha or Salvation. For instance Saint Tondaradipodi went to the extent of even refusing the seat in Indra's throne for his place by the side of Sri Ranganatha. Surrender to these deities, was believed to make man a '*mummukshu*' fit for place in Heaven, than any other form of physical and mental austerities.

Equally adorable are the two hundred and seventy four 'Padalpetha Sthalams'—the Saivite holy places which have been mentioned in the voluminous hymns collected known as 'Tevaram' and 'Tiruvachagam' of the famous four Saivite Nayanmars—Sri Appar, Sri Sundarar, Sri Sambandar and Sri Manikkasavagar. They, like the azhwars, have extolled the Archa form of Siva as installed in the several shrines in India and in lucid language, have expressed the pleasures that one gets if one gets in adoring these deities.

Later on the great acharyas like Sri Sankara, Sri Ramanuja, and their successors continued the work started by these two groups of saintly lords, so that the adoration of the Archa form took firm root in the religious outlook of the Hindus. This, is in brief, the important place that Archa aspect of God occupies in the grand matrix of Hindu mode of adoration of the Supreme Being.

TEMPLES - XXX

By

YATHARTHAVADI

RAMAVATARA DIVYAMANUSHA SAMBHAVA

(द्युतिमान्) *Dyutiman.*

Rama the effulgent.

'Dyutiman' is the fourteenth of the sixteen qualities which go to make Rama a perfect man. Valmiki has enumerated these in a particular sequence. Starting with the Vigraha gunas, he has concluded them with 'Atmavan' and 'Jitakrodha' the spiritual qualities, which go to make the Manusha part of Rama complete. He now takes up the qualities that make up the divine aspect of Rama and the first of them is 'Dyutiman'. The qualities cannot shine without a body; the body cannot shine without Atma; and the Atma cannot shine without 'Dyuti' (द्युति). 'Dyuti' or the effulgence is as insaperable from Atma as the rays from the Sun or the lustre from the precious stone. They are interdependent for their existence. The 'Dyuti' of the Atma is termed as 'Paramatma' and it is expressed in 'Gayatri' as follows. 'Om Apah' (ओं आप:) refers to the Jiva part, (Jyothi Rasah (ज्योतीरस:) refers to the 'Paramatma' and (Amrutam Brahma) (अमृतंब्रह्म) refers to the combination of both. From Gunavan upto 'Jitakrodha' may be taken as an expansion of Om-Apaha; Dyutiman, the fourteenth character as that of 'Jyoti Rasah' (ज्योतीरस:), and the qualities fifteen and sixteen Anasuyakah (अनसूयक:) and (कस्य बिभ्यति देवाश्च) as that of Amrutam Brahma (अमृतंब्रह्म). Thus, all the sixteen gunas enunciate esoterically the truths contained in 'Om Apo Jyothi Raso Amrutam Brahma (ओमापो ज्योतीरसोमृतंब्रह्म). It is beyond the scope of this article to expand this further, and the readers are requested to get more detailed information on this, from their Gurus or competent men.

In the 'Chandogya', God is represented as 'Jyotirmaya Purusha' for whom the Jiva serves as body. It may also be taken that the Jiva is the 'Saguna' aspect and the Jyoti is the 'Nirguna' aspect which is the basis of all. With the addition of 'Dyutiman' to the earlier thirteen qualities, the Saguna Nirguna Swarupam of God (Rama) gets expressed.

'Dyuti' or 'Jyoti' is the essence or life, which is Rama, the 'Antaratma' or 'Antaryami'. The Chandogya and Bruhadaranyaka Upanishads deal with Antaryami swarupa in full detail. That Rama (God) is the 'Dyuti' or effulgence of life of all beings, has been expressed in the 'Narayana Sukta' as follows:

"नीलतोयदमध्यस्था विद्युल्लेखेव भास्वरा"—

"In the heart of every individual there is a flame which shines iike lightning in the

midst of a dark cloud which is subtle, atomic and reddish. In the midst of this subtle light rests the *Paramatma*. Sri. Vishnuchitta in his Divya Prabandham has also expressed his vision of God in identical terms"

"தடவரை வாய்மிளிர்ந்து மின்னும் தவள நெடுங் கொடிப்போல்
சுடரொளியாய் நெஞ்சினுள்ளே தோன்றுமென் சோதி நம்பி"

Valmiki also says in the following Sloka:

"अपि वृक्षाः परिम्लानाः सपुष्पांकुरकोरकाः ।
उपतप्तोदका नद्यः पल्वलानि सरांसि च ॥"

"As Rama was passing into the forest, the life in Ayodhya was becoming dry. Men lost their lustre. Even the trees with their flowers and buds faded. The rivers as well as the lakes and tanks dried up." Valmiki intends to show that Rama was the essence of the lives of Chetanas and Achetanas as well. This truth was discerned by even a vile Rakshasa like Maricha. He says, 'रामो विग्रहवान् धर्मः' Rama is only embodiment of Dharma, Dharma being the essence of life: Rama gives a darsan of his divine aspect to Tara and Mandodari, the wives of Vali and Ravana respectively. Valmiki says openly that Rama appeared before Tara in his divine aspect giving up his human form.

"मनुष्यदेहाभ्युदयं विहाय दिव्येनदेहाभ्युदयेनयुक्तः

"Mandodari too saw Rama as Sakshat "Mahavishnu".

"व्यक्तमेष महायोगी परमात्मा सनातनः ।
अनादिमध्यनिधनः शंखचक्रगदाधरः ॥"

Apart from the above cited instances by Valmiki, which show that Rama, the Dyutiman, is the Antarjyoti of all living beings, the word Dyutiman can also be interpreted metaphorically as the illuminator of the solar race or the light of the Universe. As the essence of the solar race, he combines in him, the several qualities existing individually in each of the kings starting with Ikshvaku and ending with Dasaratha. A closer study of the lives of the important monarchs starting from Ikshvaku to Dasaratha (which are buried in obscurity, and brought to light by kavyas like Raghuvamsa) may reveal that the sixteen qualities starting from 'Gunavan' (as enunciated by Valmiki) are individually the salient features of the several famous ancestors of Rama. The essence of the qualities of the Ikshvaku race will no doubt be accepted on all hands as *Tyaga* or sacrifice which had taken a complete shape in the form of Rama. *Tyagas* in various forms are renowned in the race, but Rama's Tyaga of the legetimate Rajya in favour of a younger brother, for the sake of pleasing a step-mother, and his sacrifice of his wife for the sake of establishing *Praja-Dharma* are unparalleled in history. Nothing was too great to be sacrificed by Rama for establishing Swadharma and Swajanadharma, and for bringing to light the greatness of *Tyaga* by his own actions. He is called 'Dyutiman' (light giver) as 'Buddha' is considered, the light of Asia, by bringing to light the greatness of Ahimsa. Suffering and sacrifice for the sake of others have been acclaimed as the essential truths of every religion and especially of the Hhindu religion, the most ancient one, and the story of Rama would hence form the scripture for it.

As the giver of light Rama plays the role of a Guru who is not merely a teacher but a practitioner of the truths which he wants the world to adopt. He has taught the world the truths contained in 'Matru Devo Bhava, Pitru Devo Bhava and Acharya Devo Bhava' (मातृदेवो भव । पितृदेवो भव । आचार्यदेवो भव ।). He has also brought to light the truths contained in 'Deva Dvija Guru Pragna Pujanam Soucham Arjavam' (B. G.). In addition to the

samanya dharma like the behaviour of one in relation to parents, Gurus, brothers, friends and countrymen, he has also brought to light certain *Visesha Dharmas* like truthfullness (सत्यवाक्यत्व) having the good of all beings in his heart, by practicing kindness and mercy (सर्वभूतहितेरतत्व), by according protection to all those who surrender unto him (शरणागतवत्सलत्व), by carrying out meticulously the observances enjoined by the Vedas (कर्मनियंतृत्व), by self-effacement and scores of other truths by his own practice and demonstration. His teaching had been not by word, but by deed (अनुष्ठानं). What he practised as Rama he preached as Krishna. When Valmiki characterised Rama as *Dyutiman*, he should have had in his mind that Narayana (who is in the Savitru Mandala) the effulgent being, the giver of light and life to the Univeres, the giver of knowledge and the Vedas to Devas and men alike, the essential principle of Gayatri and the *Sarva loka saranya* who dwells in the hearts of all beings as *Antarjyoti* in the form of Rama. The brightest ray that emanated from Rama the Sun, to illuminate the darkest caves of human hearts is the Ramayana through his own sons.

"स यश्चाऽयं पुरुषे ।
यश्चासावादित्ये ।
स एक: ॥"

(Taittiriyopanishad).

(to be continued)

FORMATION OF DISTRICT COMMITTEES FOR SRISAILAM RENOVATION.

Committees were formed to raise funds to Sri Sailam Renovation, in the following Districts.

(1) Srikakulam, (2) Visakhapatnam, (3) Krishna, (4) Guntur, (5) Cuddapa, (6) Kurnool and (7) Anantapur.

It is hoped that good work will soon be turned out by the Committees to raise decent amounts as donations from noble persons for the Renovation of the Renowned Sri Saila Kshetram.

Such Committees will also be formed very shortly for the remaining Districts of Andhra Pradesh.

LIFE OF SRI SANKARACHARYA

(Continued from previous Issue)

By

N. RAMESAN, M. A.,

(Indian Adminstrative Service.)

CHAPTER VII

SANKARA AT KASI

On the banks of the holiest of the Indian rivers the Ganga, sat Bhagavatpada Sri Sankaracharya, shedding spiritual lustre on the world, and preaching the Advaita Vidya by teaching the Upanishadic Sastras. Many a disciple flocked to his feet from far and near. The young and irresistable teacher, impregnable in his arguments, attracted a large number of followers and admirers as was to be expected in the great intellectual city of Kasi. Sankara lived there for nearly 12 years following his usual routine of a bath in the Ganges, 'darshan' of Swami Visvesvara, and the teaching of the Upanishads.

Amidst the various disciples who flocked round him, there was one Sanandana. He was an intelligent brahmin of Chola country, and was deeply attached towards his 'guru'. One day when Sankara was delivering his discourse on the Northern Banks of the Ganges, the floods came into the river. Sanandana who was caught up in the other side of the river was upset, as he thought, that he would miss that day's classes of instructions. Sankara from the other side of the river beckoned to him to come forward, and Sanandana implicitly obeyed his master

Ganges gave way to Sanandana by Lotuses

without any faltering. Sanandana started walking on the river, and such was the greatness of his faith in his master, that Mother Ganga, sprouted a lotus at each foot-step of Sanandana, so that he was able to walk upon a bridge of flowers to the other side. When asked by the admiring friends, as to how he was able to cross the river, Sanandana replied that the very thought of his Acharya which was enough to enable one to cross the ocean of Samsara, was strong enough to make him cross the short span of the Ganga. From that day, he was known as Padmapada or the Lotus footed one, and he is a famous writer and teacher of the Advaitic doctrine.

By this time, Sankara had finished writing his great commentary upon the Upanishads and the Brahma Sutras and he had also composed a celebrated work called the 'Sanat Sujateeya'. It was during Sankara's stay at Kasi, that the incident with the Chandala, which was immortalised for us in his moving poem, 'Manishapanchaka', occured.

One day Sankara was returning with his disciples from the temple of Visweswara after Darshan of the Lord and bath in the Ganga. While he was walking, a Chandala, with four dogs following him, appeared before Sankara. Sankara asked him to clear away from the path, as it was the custom to think that Chandalas would pollute others by their mere presence. Hence Sankara asked him not to pollute others and go away from the road. Immediately the Chandala replied to Sankara in the following verse, which has become immortal:

"अन्नात् अन्नमयं अथवा चैतन्यमेव चैतन्यात्
द्विजवर दूरीकर्तुं वाञ्छसि किं ब्रूहि गच्छ गच्छेति"

"From which, do you want, what, to go where? Do you want this body, which has been built out of food, to go away, from a similar body, which has been similarly built out of food? Or do you want one living consciousness to go away from another? What do you say, Oh! learned Brahmin? Which do you want to differentiate; this body of matter or the living Chaitanya"?

Sankara was struck dumb at this, as the very purpose of all his teaching, that the Self alone is the sole Reality, was summarised by the Chandala in the aforesaid verse. Sankara immediately understood the Vedantic purport of the Chandala's question and also perceived that the Lord himself had come in the form of a Chandala to test if Sankara had realised in himself, what he taught others. He then uttered those immortal 'slokas' which go by the name of 'Manishapanchaka'. These represent the high watermark of Sankara's teaching, where, with the consistency of a remorseless dialectician, Sankara declares, that He, who was realised the oneness of the Brahman, and he who was intuited the Truth of this doctrine, is fit to be even Sankaras' master, even though he be a Chandala or a high caste Brahmin by birth.

It argues to the greatness of Sankara, that he had the temerity and the strength of will to say that if only, one has realised his oneness with the 'Brahman' he Sankara was prepared to accept him as 'Guru' whether he was a chandala or a high-born brahmin by birth. In other words, Sankara's test for the ultimate purpose for a man's existence was not the accident of birth, but rather ones effort and success in the endeavour of teaching the oneness with all-pervasive Reality. Lord Visweavara himself stood there and blessed Sankara, as he himself had come there in the form of a Chandala to test whether Sankara had this intuitive perception of Atmagnana at that stage.

Sankara was completing his 16th year, when one day, an old Brahmin came to him, profesing to know the meaning of the commentaries that Sankara had made on the Brahma Sutras. He gave debate to Sankara and the disscussion was joined rejoicingly by Sankara. It went on for days and days. The discussion centred mostly on the technical detail called "Tadantara Prakarana". It seemed as if, the discussions would not end at all. The debate was getting hotter and hotter and at a particular stage, Padmapada, Sankara's disciple, was able to see that old Brahmin was none other than Vedavyasa himself, the very author of the Brahma Sutras, for which Sankara had written a commentary and that he had come there in the form of a brahmin to test Sankara's knowledge. Padmapada at once bowed before Vyasa and Sankara and praised both of them in the following verse:

"शंकरः शंकरः साक्षात् व्यासो नारायणः स्वयम्
तयोः विंवादे संप्राप्ते किंकरः किंकरोम्यहम् "

"Sankara is the Lord Siva incarnate; Vyasa is Lord Narayana himself; and in a discussion between these two, what can a poor servant like me do?"

TheMadhaveeya·Sankara Vijaya also has the following verse on the same incident:

"त्वं शंकरः शंकर एव साक्षात् व्यासस्तु नारायण
एव नूनम्
तयोः विवादे सततं प्रसक्ते किं किंकरोहं करवाणि
सद्भ्यः"

On hearing this, Sankara was able to recognise Vyasa and bowed before him.

Vyasa blessed Sankara and his disciples, and told him that his work in writing the classic commentary was practically done, and that he was giving Sankara another lease of 16 years, so that he may wander round the land and establish the truth of the Advaitic Vedanta by defeating the opponents in discussion. The Madhaveeya Sankara Vijaya refers to this in the following lines:

Debate between Vyasa and Sankara - Padmapada curiously listening.

"अष्टौ वर्षांसि विधिना तव वत्स दत्तान्यन्यानि
चाष्ट भवता सुधियाऽऽर्जितानि ।
भूयोऽपि षोडश भवन्तु भवाज्ञयाथ
भूयाच्च भाष्यमिदमारविचन्द्रतारम् "

According to this, Vyasa told Sankara that Sankara's age as originally decreed by fate was only 8 years, but that by his own cleverness by changing over to the Sanyasashrama at the age of 8, he had gained another 8 years, thus making a total of sixteen, and that by the grace of God, he Vyasa, would give him another lease of 16 years for the spreading of the immortal Brahma Sutra Bhashya. The Chidvilasceya Sankara Vijaya in this context says that the sage Vyasa prayed to Brahman to give some more years of life to Sankara to spread his classical Bhashya, and to this Brahma replied that Sankara, being the incarnation of Lord Siva himself, could live in this world as long as he desired, and then reach Kailas. The pertaining stanzas are as follows:

"स्वच्छन्दं विहरत्वेषः स्वीयभाष्यं प्रचारयन्
जीवन्निच्छानुसारेण कैलासं यातु तत्परम् "

Vyasachaliya Sankara Vijaya also says that Vyasa blessed Sankara with a further lease of 16 years.

After Vyasa's departure, Sankara remained for some more time at Kasi and then repaired to Prayaga modern Allahabad, on hearing that one Kumarila Bhatta who was a great exponent, of the Purvamimamsa School of Philosophy, was flourishing there.

CHAPTER VIII

KUMARILABHATTA AND MANDANAMISRA

As per the instructions of Vyasa, Sri Sankara reached Allahabad where he met Kumarilabhatta. Kumarilabhatta was a great exponent of the Purvimimamsa Doctrine. At that time the Buddhists were prevalent in the country, and they had no faiths in Vedadhyayana and the other rites prescribed by the Vedas. In order to denounce this *avaidika* propaganda of the Buddhists, Kumarilabhatta conceived the idea of learning first the tenets of Buddhism at first hand, from the Buddhists themselves, so as to be able to refute them all the more effectively. Therefore he joined a big Bauddha Vihara, and was learning as a disciple, the tenets of Buddhism under them. While he was thus learning Buddhistic philosopy, naturally, in the Buddhist Vihara there were many monks who used to freely criticize the Vedas during their mutual discussions. And Kumarilabhatta could not bear the derisive and abusive words that were being spoken in the Vihara against the Vedas and he could contain himself only with very great difficulty. This made the Buddhists suspicious about his bonafides, and since by that time, Kumarilabhatta had become an expert in the Buddhistic learning, they thought it was not safe to keep him alive. They, therefore, took him to the topmost storey of a building and from there threw him out. As he fell down, Kumarilabhatta chanted a verse, saying that if the Vedas are true and eternal then he should be saved by their power. Kumarilabhatta was miraculously saved. But though his life was spared, still in one eye a stone piereced and wounded him. Thereupon, he got very angry and began to revile against the Vedas, saying that inspite of his staking his life upon the authority and sanctity of the Vedas, he had been wounded in the eye. At that time an 'asariri' spoke from the heavens, saying that since he had used the expression "if the Vedas were true and eternal", thereby implying a doubt, however remote, on their correctness and authority, he was let off with a slight punishment of being wounded only in the eye. Kumarilabhatta accepted this punish-

ment, and afterwards began to do propaganda for the Purvimimamsa Sutra and the Karma Marga. According to his doctrine there was no need for any 'gnana' or any 'sadhana', or any striving, and it was enough, if men followed correctly the various rituals laid down in the Vedas. He lived for a number of years and was at the end of his days when Sankara came to prominence.

Sankara was on his rounds after leaving Kasi in order to propogate the Advaitic doctrine. While coming to Allahabad he found that Kumarilabhatta was on the point of ending his life by entering the embers of fire, caused by the burning of husks of paddy, technically known as the 'Tushagni.' Sankara asked him the reasons for this great act of self-immolation, and Kumarilabhatta replied that during his life time, he had been a great exponent of 'karma marga' and that it was the first essential tenet of 'karma,' that a man must respect his 'guru' and since he had condemned his 'gurus' viz., the Buddhists, from whom he had learnt many things, he was trying to expiate for these sins, by subjecting himself to this arduous torture. Sankara tried to dissuade him, but finding that Kumarilabhatta was adamant in his resolve, he debated and argued with him, and proved to him, his standpoint that it is the 'gnana marga' that is much more important than 'karma.' Kumarilabhatta was greatly attracted by the arguments of Sri Sankara and was convinced by his Bhashya also. As he himself was about to lay his life, he directed Sankara to have discussion with one Mandanamisra who was also a great scholar of Karmamimamsa school, and convert him to the Advaitic path. He directed Sankara to go to Mahishmati town, where Mandana-

Meeting with Kumarilabhatta

misra lived. After finishing his work with the Acharya, Kumarilabhatta gave up his life.

Sankara, taking leave of Kumarila and followed by his disciples, travelled to Mahishmati town on the banks of river Narbada. This city is now called as Mahadev in the Madhya Pradesh. Madhaveeya Sankara Vijaya says that Mahishmathi is in Vidarbha Desa. The Gujarathi biography of Sri Sankara also agrees with this view. The Chidvilaseeya refers to the abode of Mandana in Kashmir. The Vyasachaliya points out to Magadha as the country of Mandanamisra. Kumarila said to Sankara the following:

"मगधेषु वसन् ममाऽस्ति शिष्यः सतु तस्मै प्रभव-
त्यसंशयम्"

This clearly proves that Mandana lived in Magadha. Mandana was also known as Vishwarupa.

Sankara and his disciples went to the river Narbada and after finishing their bath in the holy river, they made enquiries of certain ladies, who were returning from the river, as to where Mandanamisra lived. Even the common ladies of the town were so well versed in the terminology of philosophy that to this formal enquiry of Sri Sankara, they replied in the following verse:

"स्वतः प्रमाणं परतः प्रमाणं कीराङ्गना यत्र च संगिरन्ते
द्वारस्थनीडान्तरसंनिरुद्धाः जानीहि तन्मण्डनपण्डितौकः"

This verse means that, that, is the house of Mandanamisra, in whose pials even the parrots will be prattling about the technical terms of philosophy like "Swatah Pramana Paratah Pramana" etc. In other words, even parrots in Misra's house were well versed in philosophy, and incidentally even casual ladies of that town, were so well learned that they could reply to a casual query by means of a verse.

Sankara walked into the streets of the City and found the house of Mandanamisra. The door was shut as that was the 'Sraddha' or the annual ceremony of Mandanamisra's father. Mandanamisra had shut the door and was performing the ceremony within his house. Sankara, by his yogic power, got into the house. It so happened that Vyasa and Jaimini were the two brahmins who had been nominated as priests for the 'sraddha' ceremony, and it was just the time when they were being honoured by the sraddha feast.

Mandanmisra was a strict adherent of Karmamimamsa Philosophy, and he had a great dislike for 'gnana marga' and sanyasins. For a Sanyasin to enter upon such an important function as Sraddha ceremony, was something unthinkable to him. He, therefore, flared up in anger and said "कुतो मुण्डी", meaning "From where is this Mundin (Mundin meaning a man with a shaven head, refering to a Sanyasin)?" Sankara replied in a humorous way, "From the head to the neck is he a mundin", meaning that he was fully shaven from head to neck. Jaimini and Vyasa, however, counselled patience to Mandanamisra, and told him that he must feed Sankara also as per the injunctions of the Sastras. Thereupon, Mandanamisra asked Sankara to have his 'bhiksha' there, and dine in his house out of the leaf dedicated in the Sraddha Ceremony to Lord Vishnu. Sankara replied that he had come for 'Vada bhiksha' or for a debate. Mandanamisra agreed to give it, after the Sraddha ceremony was over.

After the 'Sraddha' ceremony was completed, the two great leaders, one of the Karmamimamsaka school and the other of the Advaitic school sat down for debate. The question as to who should decide between them and act as an umpire,

arose, and both agreed that Mandanamisra's wife, Sarasavani should be appointed as the Umpire. She was a great learned woman and finding herself in the position of having to decide between a diacletician of the calibre of Sankara, and her own husband, she conceived a device of judging between them, and declared that she would adorn each of the contestants with a garland, and that, he, whose garland showed signs of fading at the end of the debate, should be deemed to have been defeated. The debate went on for 21 days. On the 18th day, the flowers on the neck of Mandanamisra showed clear signs of fading, and Sarasavani saw that there was no other go but declare her husband as having been defeated. Madanamisra thereupon adopted Sanyasa and got himself initiated by Sri Sankara. Sankara initiated him, and Mandanamisra was known from that time, by the name of 'Sureswaracharya' with which appelation he has become famous to posterity, as one of the foremost disciple and exponents of Advaitic philosophy. Thus, by his conquest of Kumarilabhatta and Mandanamisra, Sankara effectively gave a death blow to the Karmamimamsaka school of Philosophy, and established the supremacy and greatness of the Gnana Marga and the Advaitic school. He set forth on a conquest of Digvijaya after this.

CHAPTER IX

SANKARA'S DIGVIJAYA

Followed both by his new disciple Sureswaracharya, and his older disciples, Sankara moved southwards. In course of time, the party reached Srisailam Hills in the Kurnool district. On these hills is the sacred shrine of Sri Mallikarjuna and a Swayambhulinga. This shrine is a very famous and powerful one, and till recently it was only with great difficulty that anyone could reach that place. On reaching this beautiful spot, Sankara stayed there for some time along with his disciples, and it was during his stay here that he composed the verses in praise of

Sarasavani—Mandanamisra's wife—witnessing the garland on her husband's neck becoming faded

Mallikarjunaswami in his great work, "Sivanandalahari." It was also during his stay at Srisailam that he sang the praise of Goddess Bhramaramba in his 'Bhramarambashtaka'.

In those days, there lived in those parts, a sect of religious fanatics called the Kapalikas, who believed in human sacrifices, for propitiating Siva in the form of Kapali. During his stay at Srisailam, one day, Sri Sankara was deeply immersed in meditation. At that time, a Kapalika came before him, and looking at his beautiful and youthful face, was filled with joy, because he thought that he had come across the fittest person to be offered as sacrifice to Kapali. He therefore, woke up Sankara from his meditation, and told him that God Kapali would appear to him, if he sacrificed either the head of an emperor or the head of a great sanyasin, and he wanted permission to sacrifice Sankara. Sankara smiled and answered, that so far as he was concerned, he was quite willing to be offered as sacrifice to the God, but that his disciples may create some trouble for him, and if the Kapalika had enough power to get rid of the disciples from his path, Sankara, for his part, would not offer any resistance. The Kapalika agreed to this and brought out a sword in order to sever Sankara's head.

At that time, Padmapada who was protecting his 'guru' with the powers of his spirit, intuitively felt, that his guru was in danger, and atonce uttered certain sacred 'mantras' and came in haste to where Sankara was sitting. The Kapalika was just lifting the sword to cut off the head of Sankara. Immediately Padmapada prayed to Lord Narasimha, and Lord Narasimha appered on the scene in his frightful form of half lion and half man, and tore the Kapalika to pieces. Sankara was overjoyed at this vision of the Lord

Lord Narasimha appeared to save Sri Sankara from Kapalika at Sri Sailam

and in praise of Narasimha composed the Nrihsimhastotra on the spot. Some works also state that Sri Sankara visited Ahobilam and had the 'darshan' of Narasimha during his stay at Srisailam.

After this adventure, Sankara and his disciples went to Gokarna, a sacred place in the west. From there they moved to Harihar in the Mysore territory. Harihar was a Vishnavite stronghold and on reaching that place Sankara wanted to have 'darshan' of the Lord inside the temple. The authorities of the temple, however, refused admission to Sankara who was clad in the robes of a Sanyasin, and who was adorned with 'vibhuti' and 'rudraksha' which are the signs of a Saivite, as the temple was a Vishnavite temple. Sankara was firm in entering the sanctum sanctorum, and taught the authorities of the shrine, that the God inside was the same 'Brahma swarupa' whether we worshiped Him in the form of Vishnu or Siva. After a lot of persuasion, the authorities opened the gates for Sankara to enter, and to their great astonishment, they found the 'murti' inside, had been transformed as half Vishnu and half Siva, thus proving that God is one, however differently we may conceive of him. Even to this day, the deity of the temple is in the same form, of half Vishnu and half Siva.

From Harihara, Sankara and his party reached Mookambi. This was one of the great Saktha centres. Mookambika, the Goddess of this place was in those days said to be a very fierce Goddess. Sankara who was a great Tantrayogi, pacified the ferocity of the Goodess, by establishing the 'Sri Chakra' before the 'akriti' of the deity. From Mookambi Sankara proceeded to a place called Srivali. Here it was that Sankara was asked by a poor brahmin to cure his mute son of his dumbness. Sankara asked some questions of the young lad, whereupon the youngster began not only to speak, but to give glimpses of great spiritual wisdom. This young man also joined Sankara as a disciple and was later known as Hastamalaka.

A view of the Tungabhadra River, with the Sringeri Sankaracharya Mutt in the back ground.

During his travels, Sankara came to the banks of the Tungabhadra, the great tributary of the river Krishna. On the banks of this river there was a beautiful spot called Sringagiri. In this spot, attracted by the charm and the beauty of nature, Sankara thought it fit, to consecrate the Goddess Sarada or Saraswati. It is said that Sankara remained in this place for nearly 12 years, doing only occassional 'yatras'. A manuscript dealing with the Sringeri geneology of Srnkaracharyas published by Dr. Hultz has the following lines pointing to these twelve years of retreat of Sankara at Sringeri.

"संस्थाप्य स्वमठं कृत्वा तुंगभद्रानदीतटे
तत्र स्थित्वा द्वादशाब्दं......."

At Sringeri, Sankara began teaching Advaita and his Bhashyas. A large group of disciples gathered here also, among whom was one Anandagiri. He was a bit dull but he had a great devotion to his preceptor. Since he was not a very

intelligent student, he naturally became the subject of ridicule at the hands of his colleagues. One day Anandagiri came a bit late for the classes on the Bhashya. Sankara instead of starting his discourse at the correct time, waited for Giri to turn up. At that time Padmapada sarcastically remarked that it was all the same whether Giri was present or absent and that the teacher can start the lessons. Sankara inspite of this still waited. Some minutes later, Giri entered the hall singing the praise of his 'Guru' in eight immortal stanzas in the 'Totaka metre'. The stanzas were pregnant with meaning, and couched in a language that still dazzles even great scholars. The whole group of disciples were thunderstruck at this outburst of genius and scholarship on the part of Anandagiri. From that day Anandagiri came to be highly respected and he is known to posterity as the 'Totakacharya', i.e. one who was the master of the Totaka metres. It was during this stay at Sringeri that Sankara ordered Sureswaracharya, to write the Vartikas on the Taittiriya and Brihadaranya Upanishads. Padmapada also contributed his share to Advaitic literature by writing the Panchapadika. Thus the stay at Sringeri was a quiet one, where Sankara added to the literature on the subject and also spent some useful years spreading his doctrine.

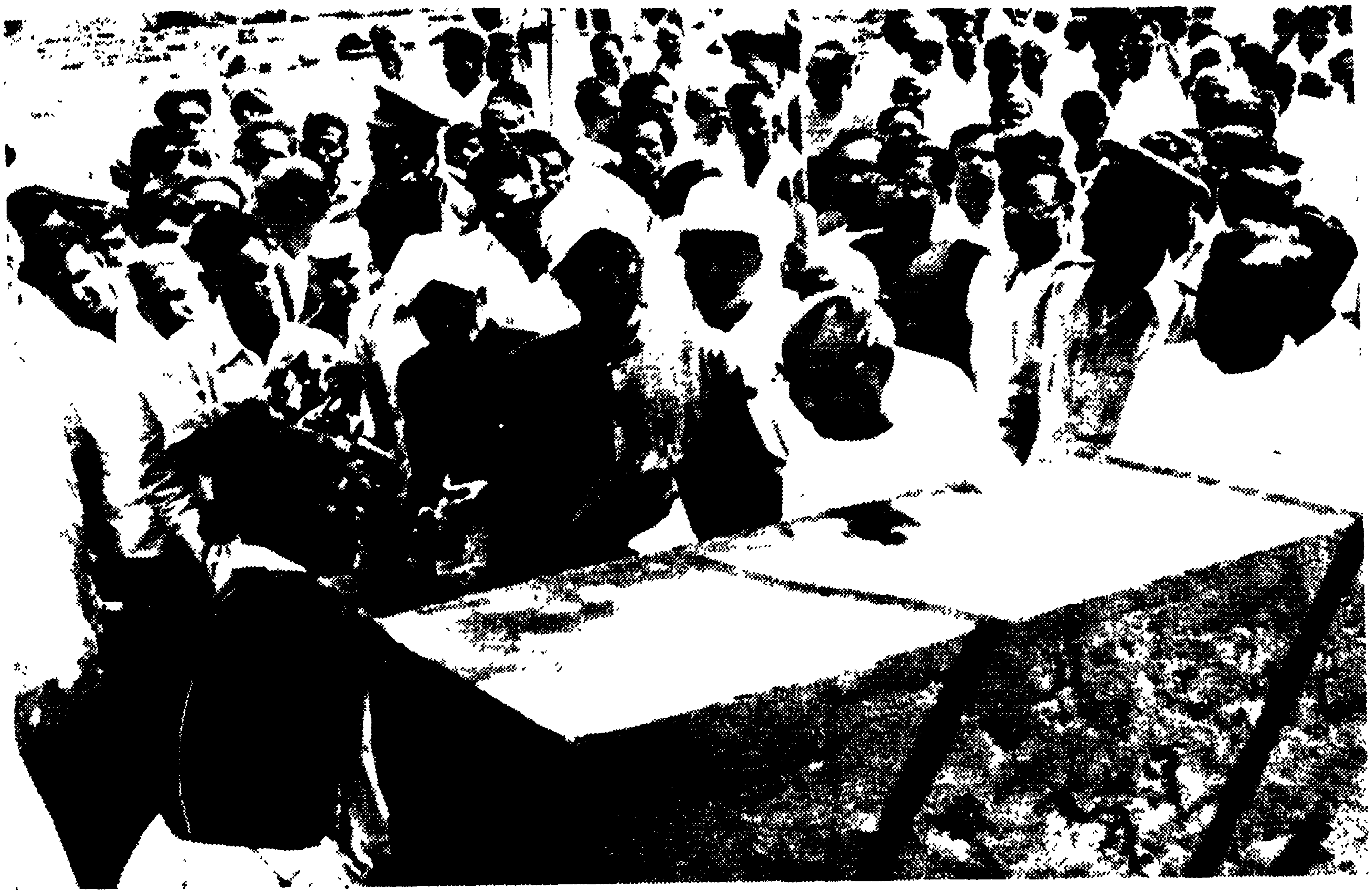
CHAPTER X

THE DEMISE OF ARYAMBA

It was during his stay at Sringeri that one day, Sankara intuitively felt that his mother was nearing her end and was thinking of him. The Vyasachaliya Sankara Vijaya however, states that just after his discussions with Vyasa at Badri, Sri Sankara had to go to Kaladi, for he came to know the approaching end of his mother. However, it is broadly clear from all accounts, that it was during his stay at Sringeri that Sankara's mother met her end. Leaving his disciples at Sringeri, Sankara went to Kaladi accompanied only by Padmapada. When he reached Kaladi, his dying mother Aryamba was overjoyed. Sri Sankara knowing that his mother's end was fast approaching, tried to teach her the tenets of Advaita, and make her feel the sole reality of Brahman. But his mother, who was an ignorant lady, could not grasp this subtle doctrine. Sankara then began to pray to Lord Siva, and in answer to his prayer, the 'Pramadhaganas' of Lord Parameswara appeared on the scene, in order to take his mother to Kailas. Aryamba was afraid and terrified to look at the Siva ganas, clad in elephant skin, and who were bearing the Trisulas in their hands and having serpants on their figures as ornaments. Sankara thereupon prayed to Lord Vishnu in a 'Stotra' which has become famous as the 'Vishnu Bhujanga Stotra.' Lord Vishnu was pleased and sent his 'Dutas' or angels to lead Aryamba to Vaikuntha. They came and took away the soul of Aryamba.

Sankara according to his promise to his mother at the time of taking permission from her to become Sanyasin, desired to perform her last rites according to the injunctions of the sastras.

(to be continued)

వసతిగృహమునకు శ్రీ నిజలింగప్పగారు వేదోక్తముగా శంకునిక్షేపముచేయుట.

శ్రీ సత్యనారాయణరాజుగారు వసతిగృహమునకు శంకునిక్షేపముచేయుట. శ్రీ కమిషనరుగారు ముఖ్యమంత్రికి దాతలను పరిచయముచేయుట.

[illegible]

Printed By [illegible] B. P. Sastry at The [illegible] N. K. Press (Private) Ltd., Vadapalani, Madras - 26